STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 06081

GEKLIBENE SHRIFTEN

Mikhail Aleksandrovich Bakunin

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

מיכאַאיל באַקונין

געקליבענע שריפטען

איבערזעצט פון י. קרעפליאק

מיט א

ביאָגראַפישע סקיצע

פון רודאָלף ראָקער

אַרויסגעגעבען פון דער
קראָפּאָטקין ליטעראַטור געזעלשאַפט
ניו יאָרק 1919
200

אינהאַלט:

פון די אַרויסגעבער — — — — — — — — — — 5

ביאָגראַפישע סקיצע — — — — — — — — — — 7

I. גאָט און דער שטאַאַט — — — — — — — — 43

II. פעדעראַליזם, סאָציאַליזם און אַנטיטעאָלאָגיזם —
אַ מאָטיווירטער פאָרשלאַג צום צענטראַלען קאָמיטעט פון
דער „פריעדענס- און פרייהייטס-ליגע" — — — — 97

I. פעדעראַליזם — — — — — — — — — — — 108

II. סאָציאַליזם — — — — — — — — — — 124

III. אַנטיטעאָלאָגיזם — — — — — — — — — 144

III. בריעף וועגען פּאַטריאָטיזם:
צו די אַנטיילנעהמער אין דער אינטערנאַציאָנאַלער אַר-
בייטער'ס אַסאָסיאַציע פון די שטעדט לאָקל און שאָ-
דע-פאָנדס.

ערשטער בריעף — — — — — — — — — — — 265

צווייטער בריעף — — — — — — — — — — — 268

דריטער בריעף — — — — — — — — — — 272

פערטער בריעף — — — — — — — — — — 277

פינפטער בריעף — — — — — — — — — — 281

נאַטירליכער אָדער פיזיאָלאָגישער פּאַטריאָטיזם — — 285

פּאַטריאָטיזם (פאָרטזעצונג) — — — — — — — 292

פּאַטריאָטיזם (פאָרטזעצונג) — — — — — — — 296

פּאַטריאָטיזם (פאָרטזעצונג) — — — — — — — 304

פון די ארויסגעבער.

מיט אָט דעם באַנד, די געקליבענע שריפטען פון מיכאיל באַקונין, ענדיגט זיך די ערשטע סעריע פון 10 ביכער — די אויסגעוועהלטע קלאַסיקער פון סאָציאַליזם — וועלכע די קראָפּאָטקין ליטעראַטור געזעלשאַפט האָט ארויסגעגעבען אין די 7 יאָהר פון איהר עקזיסטענץ

אָבוואויל דער קוואַל פון די סאָציאַליסטישע קלאַסיקער איז נאָך ניט אויסגעשעפּט — און מיר האָפֶען נאָך צו שעפּען פון איהם ווייטער — דאָך האָט די געזעלשאַפט געפונען פאַר נויטיג אָנצוהויבען די נייע סעריע מיט אַ ווערק איבער אַנאַנדערן אָבער זעהר פאַרוואַנדטען געביט — דעם געביט פון דער אַרבייטער באַוועגונג. מיר גרייטען צו פאַר אונזער נעקסטער אויסגאַבע דאָס באַריהמטע, שוין קלאַסיש געוואָרענע ווערק, פון סידנעי וועב, **די געשיכטע פון טרייד־יוניאָניזם**.

דער צוועק פון דער געזעלשאפט איז צו געבען דעם אידישען לעזער די מעגליכקייט זיך צו באַקענען מיט די הויפּט ווערק ניט נאָר פון דעם טעאָרעטישען סאָציאַליזם, נאָר אויך פון דער פּראַקטישער אַרבייטער־באַוועגונג, און דעריבער וועלען מיר אויך זוכען אַריינצופיהרן אין אידיש די בעסטע אָפּהאַנדלונגען איבער אַלע פאַרשיידענע ריכטונגען פון דעם אַרבייטער־קאַמף אין אַלע לענדער.

אונזער ערפאָלג הענגט אָפּ פון דער גרוים פון דער צאָהל מיטגליעדער, וואָס פאַרשרייבען זיך אין דער געזעלשאַפט, און מיר האָפען, אז דער צוטרויען, וואָס די געזעלשאַפט האָט געוואונען ביי די אַרבייטער ביז אַהער, וועט אויך פאַרזיכערן איהר ערפאָלג אויף ווייטער.

דער פאַרוואַלטונגסראַטה.

מיכאַאיל באַקונין

(ביאָגראַפישע סקיצע)

פון רודאָלף ראָקער.*)

*) די ביאָגראַפישע סקיצע איז אין 1902 אַרויסגעגעבען געוואָרן פון דער לידזער אַנאַרכיסטישער גרופּע, אין פּאַמפלעט פאָרם (אַגב, שוין לאַנג אַרויס פון דרוק) און איז געווען געשריבען אין אַ שטרענג פּאַר־טייאישען סטיל. מיר האָבען זיך דעריבער ערלויבט איהר אַביסעל צו פאַרקירצען און אָפּשוואַכען די ענג־פּאַרטייאישע שפּיצען. דער מחבר, האָפען מיר, וועט אונז אַנטשולדיגען.

זיין יוגענד.

מיכאאיל אַלעקסאנדראָוויטש באַקונין איז געבאָרן געוואָרן דעם 20טען מאי 1814 אין פּראַמוכינאַ, אַ קליין דערפעל אין טווערער גובערניע. זיין פאמיליע איז געוועזן איינע פון די עלטסטע אריסטאָקראַטישע פאַמיליעס אין רוסלאנד, און ווי עס שיינט ניט אין קיין שלעכטע פארהעלטנישען. באַקונינ'ס פאָטער איז געוועזן אַ הומאַנער און פרייגעזאָנענער מענש, וועלכער האָט זאָגאר גענומען אַ דירעקטען אנטייל אין דער באוועגונג פון די דעקאַבריסטען; אויף דער עלטער אָבער איז ער געוואָרן זעהר פעסימיסטיש צו אַלע פרייהייטליכע שטרעבונגען, ווייל ער האָט פאַרלאָרן דעם גלויבען אין זייער פארווירקליכונג. באַקונינ'ס מוטער איז געוועזן אַן אמת'ע אריסטאָקראַטקע אין איהר כאראַקטער, קאַלט און שטאָלץ צו אַלעמען, אפילו צו איהר אייגענער פאַמיליע. וועגען באַקונינ'ס יוגענד איז זעהר ווייניג באַקאַנט, איין זאַך איז אָבער זיכער, ער האָט געקראָגען אַ זעהר גוטע דערציהונג.

ווען ער איז אַלט געוועזן צוואַנציג יאָהר, האָט ער באַזוכט די אַרטילעריע־שולע אין פּעטערבורג, וואו ער האָט שטודירט די קריעגס־וויסענשאַפט מיט גרויס ערפאָלג. אין זיין איין־און־צוואַנציגסטען לעבענסיאָהר איז ער געוואָרן אָפיצער אין אַן אינפאַנטעריע־רעגימענט לעבען דעם פּוילישען גרעניץ. אָבער דאָס לאַנגווייליגע סאָלדאַטען־לעבען האָט פאַר דעם יונגען באַקונין קיין אינטערעס ניט געהאַט. גאַנצע טעג פלעגט ער פאַרברענגען ליגענדיג אויף אַן אַלטער זאָפע, שטענדיג פאַרטראַכט און פאַרטיעפט אין געדאַנקען. אין 1834 האָט ער ענדליך פאַרלאָזען די אַרמעע און האָט אינגאַנצען אויפגעגעבען זיין מיליטערישע קאַריערע.

די דייטשע פילאָזאָפיע האָט דעמאָלט געהאַט אַ גרויסען איינפלוס אויף דער רוסישער יוגענד, און אויך באַקונין האָט זיך

שטארק פאראינטערעסירט אין די אבסטראקטע אנשויאונגען און לעהרען פון קאנט, פיכטע, שלעגעל א. אז. וו. דורך פארשיידענע רייזעס נאך מאסקווע און פעטערבורג איז ער באקענט געוואָרען מיט אייניגע סטודענטען-צירקלען, וואו די רוסישע יונגעליים פלעגען זיך צוזאמענקומען, צו שטודירען די פארשיידענע סיסטעמען פון די דייטשע און פראנצויזישע פילאָזאָפען. אין 1835 האָט ער זיך באקענט מיט סטאנקעוויטש'ן, וועלכער איז דעמאָלט געווען דער גייסטיגער פיהרער פון א באדייטענדען צירקעל. דיביידע יונגעליים האָבען באלד געשלאָסען אן אינטימע פריינדשאפט, און באקונין איז געוואָרען א טעטיגער מיטארבייטער פון סטאנקעוויטש'עס פילאָזאָפישען צירקעל. דורך סטאנקעוויטש'עס איינפלוס איז באקונין נעהנטער באקאנט געוואָרען מיט דעם דייטשען פילאָזאָף גאָטליב פיכטע, און מיט ליידענשאפטליכער באגייסטערונג האָט ער שטודירט זיינע שריפטען. נ. ביעלינסקי, וועלכער איז שפעטער אזוי באריהמט געוואָרען אין דער רוסישער ליטעראַטור, האָט דעמאָלט ארויסגעגעבען א פילאָזאָפישע צייטשריפט, „דער טעלעסקאָפ". אין דער דאָזיגער צייטשריפט האָט באקונין פארעפענטליכט זיין ערשטע ליטעראַרישע ארבייט, א רוסישע איבערזעצונג פון פיכטע'ס „פאָרלעזונגען איבער דער באשטימונג פון דעם געלעהרטען".

ווען סטאנקעוויטש האָט פארלאָזען רוסלאנד, איז באקונין געוואָרען דער גייסטיגער אינספיראטאָר פון דעם צירקעל. אין 1838 איז באקונין צום ערשטען מאָל באקענט געוואָרען מיט די לעהרען און אידעען פון דעם דייטשען פילאָזאָף העגעל, וועלכער האָט דעמאָלט געהאט א מאגנעטישען איינפלוס אויף אלע גייסטער. דער איינפלוס איז געווען אזוי מעכטיג, אז ער האָט פאראורזאכט א גאנצע רעוואָלוציע אין די אידעען און מיינונגען פון באקונין און זיינע פריינד. העגעל'ס באקאנטער זאַץ: „אלץ וואָס עקזיסטירט איז נאטירליך און בארעכטיגט צו עקזיסטירען", האָט פאראורזאכט געוואלדיגע מיינונגס-פארשיידענהייטען צווישען דעם פילאָזאָפיש-געבילדעטען עולם, מיינונגס-פארשיידענהייטען, וועלכע האָבען געשאפען די ערגסטע איינזייטיגקייטען און עקסטרעמען. באקונין, ביעלינסקי און אנדערע יונגעליים זיינען געוואָרען אָרטאָדאָקסישע העגעליאנער, וועלכע האָבען זיך זאָגאר ניט אפגע-

שראַקען פאַר די רעאַקציאָנערסטע קאָנסעקווענצען פון העגעל'ס לעהרע. „דער רוסישער אבסאָלוטיזם עקזיסטירט, פאָלגליך איז ער בארעכטיגט און נאַטירליך" — די דאָזיגע באַהויפּטונג, וואָס ביעלינסקי האָט אויפגעשטעלט, איז דעמאָלט געווען די אַלגעמיינע אָנשויאונג פון דעם יונגען פילאָזאָפישען סטודענטען־צירקעל. באַקונין האָט צו יענער צייט געשריבען אייניגע אַרטיקלען און איבערזעצונגען אין דעם „מאָסקאָווסקי נאַבלודאַטעל", וועלכע זיינען אינגאַנצען געווען רעאַקציאָנער און קאָנסערוואַטיוו.

אָבער דער שטורמדיגער כאַראַקטער פון דעם יונגען באַקונין האָט באַלד דערפיהלט די ענגקייט און איינזייטיגקייט פון דעם רעאַקציאָנערן העגעליאַניזם; ער האָט ביסלעכווייז באַגריפען, אַז דאָס לעבען איז אין דער ווירקליכקייט פאָרט עפּעס אַנדערש, ווי אַ פּוסטע וואָרטשפּיעלעריי. זיין געזונטער גייסט האָט איהם געמאַכט פאַרשטעהן, אַז די שטאַרקייט פון העגעל'ס אידעען באַשטעהט ניט אין דעם גייסטיגען און מאָראַלישען אינהאַלט פון זיין פילאָזאָפיע, נאָר אין דער קריטישער מעטאָדע, וואָס ער האָט אָנגעווענדט.

דורך דעם באַקאַנטען רוסישען שריפטשטעלער אָגאַריאָוו, וועלכער האָט שפּעטער צוזאַמען מיט הערצען אַרויסגעגעבען דעם „קאָלאָקאָל", איז באַקונין באַקענט געוואָרן מיט אַלעקסאַנדער הערצען, דעם גרויסען רוסישען דענקער און ליטעראַט. הערצען איז געווען אַ ביטערער געגנער פון העגעל'ס קאָנסערוואַטיווע אָנשויאונגען, און עס האָט זיך באַלד אַנטוויקעלט אַ שטאַרקער קאַמף צווישען איהם און די מיטגליעדער פון באַקונינ'ס צירקעל. דער דאָזיגער קאַמף איז וואַהרשיינליך געווען די ערשטע אורזאַך, וואָס האָט געמאַכט באַקונינ'ען אויפגעבען זיינע איינזייטיגע רעאַקציאָנערע טעאָריעס און קאָנסערוואַטיווע ספּעקולאַציעס. דאָס לאַנגווייליגע לעבען, אָהן טעטיגקייט און אָהן באַוועגונג, איז איהם אַלץ אומדערטרעגליכער געוואָרן און ער האָט ביי זיך באַשלאָסען צו געהן נאָך בערלין, אום דאָרט צו שטודירן פילאָזאָפיע.

ער ווערט רעוואָלוציאָנער.

אין בערלין איז באַקונין באַקענט געוואָרן מיט דער יונג־העגעליאַנישער ריכטונג, וועלכע האָט דעמאָלט פאַראייניגט אַלע

רעוואָלוציאָנערע עלעמענטען אין דייטשלאַנד. דאָס גאַנצע לע־בען איז פאַר איהם פלוצלינג ערשינען אין אַ נײַ ליכט; אַ ברייט פעלד פאַר טעטיגקייט האָט זיך אויפגעעפענט פאַר איהם, און מיט אַ גליהענדער ליידענשאַפט האָט ער זיך אַריינגעוואָרפען אין דעם רעוואָלוציאָנערן אידעען־שטראָם.

אין בערלין האָט זיך באַקונין אויך באַקענט מיט טורגע־ניעוו'ן, און ביידע האָבען באַזוכט די פאָרלעזונגען פון פּראָפעסאָר ווערדער, איבער דער העגעליאַנישער פילאָזאָפיע. שעלינג'ס רע־אַקציאָנערע און מעטאַפיזישע אַנשויאונגען האָבען דעם יונגען באַ־קונין געגעבען אַ געלעגענהייט פאַר אַ ליטעראַרישען אַנגריף. אין 1842 האָט ער פאַרעפענטליכט אַ בראָשורע: „שעלינג און די אָפענבארונג, אַ קריטיק קעגען דעם לעצטען פאַרזוך פון דער רע־אַקציע צו באַקעמפען די פרייע פילאָזאָפיע.“ אין דער דאָזיגער שריפט פאַרטיידיגט באַקונין די רעוואָלוציאָנערע אידעען פון לוד־וויג פייערבאַך, דעם פאָטער פון דער דייטשער מאַטעריאַליסטי־שער פילאָזאָפיע; זי איז די ערשטע מאַניפעסטאַציע פון באַקו־נינ'ס רעבעלישען גייסט. ער פּרעדיגט דעם קאַמף פאַר דער פריי־הייט מיט באַגייסטערטע ווערטער, און כאָטש דער דאָזיגער קאַמף איז ביי איהם פאָרלויפיג נאָך אַ ריין פילאָזאָפישער, דאָך דער־קענען מיר שוין קלאָר און דייטליך דעם ריעזיגען אַנטוויקלונגס־פּראָצעס, וואָס ער האָט דורכגעמאַכט אין זיינע אידעען און אַנ־שויאונגען.

פון בערלין איז באַקונין אוועק נאָך דרעזדען; די דאָזיגע שטאָדט איז דעמאָלט געווען דער גייסטיגער צענטראַל־פּונקט פון די רעוואָלוציאָנערע יונג־העגעליאַנער. אַרנאָלד רוגע, דער באַדייטענדסטער פאָרטרעטער פון דער דאָזיגער ריכטונג און דער אַרויס־געבער פון די באַריהמטע „דייטשע יאָהרביכער“, האָט דעם יונ־גען באַקונין אויפגענומען מיט דער גרעסטער אַכטונג און פריינד־שאַפט. דער ראַדיקאַלער קרייז פון רוגע און זיינע פריינד האָט גע־מאַכט אויף איהם אַ גוטען איינדרוק, און דורך די פיעלע דיסקו־סיעס מיט אַזעלכע גייסטרייכע מענער זיינען אַנזיכטען גע־וואָרן אַלץ ראַדיקאַלער און רעוואָלוציאָנערער. אין 1842 האָט ער פאַרעפענטליכט אַן אַרטיקעל אין די „דייטשע יאָהרביכער“, וועל־כער האָט אַרויסגערופען דעם אינטערעס פון דער גאַנצער פילאָ־

זאָפישער וועלט. דער דאָזיגער ארטיקעל האָט זיך גערופען: „די רעאַקציע אין דייטשלאַנד, אַ פראַגמענט פון אַ פראַנצויז" און איז געווען געדרוקט אונטער דעם פסעוודאָנים זשיל עליזאַר. אין דעם דאָזיגען ארטיקעל זעהען מיר שוין דעם גאַנצען באַקונין, דעם באַגרינדער פון דער צעשטערונגס־פילאָזאָפיע, דעם טויט־פיינד פון אַלע קאָמפּראָמיסען און דיפּלאָמאַטישע פאַרמיטלונג־פּאַרזוכען. ער פאַרטיידיגט די רעוואָלוציע אַלס דעם פּרינציפּ פון דעם אייביגען פּראָגרעס און באַקעמפפט די אַזויגערופענע פּאָזיטיווע פילאָזאָפיע מיט ליידענשאַפטליכע ווערטער. די רעוואָלוציע איז דער אייביגער גייסט פון פאַרניינונג, פון אָפּלייקענונג, די לעבעדיגע קראַפט פון דער גאַנצער מענשליכער געשיכטע. יעדער רעפאָרמער איז אַ רעאַקציאָנער, ווייל ער שטערט דעם גרויסען ציעל פון דער נייער באַוועגונג, די פולשטענדיגע צעשטערונג פון דער געגענווערטיגער פּאָליטישער און סאָציאַלער וועלט. דער מערקווירדיגער אויפזאַץ ענדיגט זיך מיט די כאַראַקטעריסטישע ווערטער: „די לופט איז שטיקענד און מיר אַלע פיהלען די נאָהענטקייט פון דעם גרויסען שטורעם; מיר רופען דעריבער צו אונזערע פאַרבלענדטע ברידער: „טוט תשובה, טוט תשובה, דען עס איז משיח־צייט!" צו די פּאָזיטיווסטען זאָגען מיר: „עפענט־אויף אייערע גייסטיגע אויגען! זאָלען די מתים אַליין באַגראָבען זייערע טויטע; באַגרייפט שוין ענדליך, אַז דער גייסט, דער אייביג יונגער, דער אייביג ניי־געבאָרענער גייסט, לעבט ניט אין אַלטע איינגעפאַלענע חורבות!" לאָמיר פאַרטרויען דעם אייביגען גייסט, וועלכער צעשטערט און פאַרניכטעט, דערפאַר ווייל ער איז דער אייביגער, שאַפענדער קוואַל פון לעבען. די לוסט פון דער צעשטערונג איז אַ שאַפענדע לוסט!"

אייניגע חדשים נאָך דער פאַרעפענטליכונג פון דעם דאָזיגען ארטיקעל האָט באַקונין פאַרלאָזען דרעזדען, ווייל זיין לאַגע איז געוואָרען זעהר אומזיכער. די רוסישע רעגירונג האָט זיך דערוואוסט, אַז ער איז דאָס געווען דער אייגענטליכער פאַרפאַסער פון דעם אויפזאַץ: „די רעאַקציע אין דייטשלאַנד", און ווי עס שיינט האָט זי געפאָדערט זיין צוריקשיקונג נאָך רוסלאַנד. באַקונין איז אַוועק אין דער שווייץ, און באַלד טרעפען מיר איהם ווידער אינמיטען פון די ראַדיקאַלסטע און רעוואָלוציאָנערסטע עלעמענטען, וועלכע האָבען זיך אונטער דעם צוואַנג פון דיזעלבע אומשטאַנדען

צוזאַמענגעטראָפען אין ציריך. אין דער שווייץ האָט זיך באַקונין צום ערשטען מאָל באַשעפטיגט מיט דער קאָמוניסטישער פראַגע. די שריפטען פון די פראַנצויזישע סאָציאַליסטען האָבען געהאַט אַ שטאַרקע ווירקונג אויף זיין רעבעלישען גייסט, און אַזוי ווי ער האָט שטענדיג געצויגען די לעצטע קאָנסעקווענצען פון אַ געוויסער אידעע, איז ער באַלד געוואָרען איינער פון די פאָרטגעשריטענסטע און ראַדיקאַלסטע אָנהענגער פון דער סאָציאַליסטישער וועלטאַנ־שויאונג.

דער דייטשער קאָמוניסט ווילהעלם וויטלינג האָט דעמאָלט אָרגאַניזירט קאָמוניסטישע אַרבייטער־פאַרבינדונגען אין דער שווייץ. דער מיטעלפונקט פון די אַלע פאַרבינדונגען איז געווען אין ציריך, וואו וויטלינג האָט צוגעגרייט די אַרויסגאַבע פון אַ נייער שריפט פאַר פּראָפּאַגאַנדאַ. אָבער די שווייצאַרישע רעגי־רונג האָט איהם פּלוצלונג אַרעסטירט און פאַרנומען אַלע זיינע שריפטען און קאָרעספּאָנדענצען. אונטער די בריעף זיינען אויך געווען איניגע, וועלכע האָבען באַקונינ׳ען שטאַרק קאָמפּראָמי־טירט און אויפגעדעקט זיינע געהיימע באַציהונגען צו די שווייצ־צאַרישע קאָמוניסטען. ער האָט דעריבער אָפּגערייזט נאָך בערן, ווייל ער האָט געוואָלט פאַרמיידען, מען זאָל איהם ניט אַרעסטירן. די שווייצאַרישע פּאָליציי האָט די פּאַפּירען, וועלכע האָבען באַ־קונינ׳ען קאָמפּראָמיטירט, איבערגעגעבען צו דעם רוסישען קאָנ־סול אין ציריך, וועלכער האָט באַלד געפאָדערט באַקונינ׳ס אויס־ליפערונג אין דעם נאָמען פון דער רוסישער רעגירונג. באַקונין איז אָבער געווען געשווינדער פון דער פּאָליציי; ער האָט פאַרלאָזען די „פרייע שווייץ״ און איז דירעקט אָפּגעפאָהרען נאָך פּאַריז.

אין פּאַריז איז באַקונין באַקענט געוואָרען מיט די פּראָגרע־סיווסטע און רעוואָלוציאָנערסטע עלעמענטען פון דער פראַנצויזי־שער הויפּטשטאָדט, אָבער זיינע אינטימסטע פריינד זיינען געווען: דער דייטשער רעוואָלוציאָנערער פּאָעט זשאָרזש הערוועג, פּרודאָן און איניגע אַנדערע קאַמעראַדען. פּרודאָנ׳ס סאָציאַליזם האָט גע־מאַכט דעם טיעפסטען איינדרוק אויף איהם, ווייל ער איז געווען באַגרינדעט אויף דער פרייהייט פון אינדיווידום. דער סאָציאַליזם אָדער קאָמוניזם פון די אַנדערע ריכטונגען איז באַקונינ׳ען קיינ־מאָל ניט געווען סימפּאַטיש, צוליעב זיין אויטאָריטערן און דיק־

טאַטאַרישען כאַראַקטער. אין פּאַריז איז באַקונין אויך צוזאַמענ־געקומען מיט קאַרל מאַרקס, פרידריך ענגעלס און אַנדערע באַ־קאַנטע דייטשע ראַדיקאַלען און סאָציאַליסטען. ער האָט אויך געשריבען אייניגע קורצע אַרטיקלען אין דער דייטשער צייטשריפט „פאָרוועָרטס״, וועלכע איז דעמאָלט ערשינען אין פּאַריז. אָבער די פּערזענליכע שטרייטיגקייטען, וועלכע האָבען געשפּאָלטען די דייטשע עמיגראַנטען, האָבען אויף באַקונינ׳ען געמאַכט אַ שלעכ־טען איינדרוק, און ער האָט מייסטענס פאַרבראַכט צווישען רוסען, פּוילען און פראַנצויזען.

אָבער אויך פּאַריז איז ניט געווען קיין זיכערער פּלאַץ פאַר באַקונינ׳ען. דעם 29טען נאָוועמבער 1847 האָט ער געהאַלטען אַ רעדע אויף אַ גרויסער פאַרזאַמלונג, וועלכע איז געווען אַראַנזשירט צום אָנדענקען פון דער פּוילישער רעוואָלוציע אין 1830. די דאָ־זיגע רעדע איז געווען די ערשטע קריעגס-ערקלערונג פון דעם מוטיגען רעבעל געגען דעם רוסישען צאַריזם. מיט פייערדיגע ווערטער האָט ער געבראַנדמאַרקט די שמאַך און שאַנד פון דעם רוסישען דעספּאָטיזם, וועלכען ער האָט עפענטליך ערקלערט אַלס דעם טויטפיינד פון דער אייראָפּעאישער פרייהייט. די דאָזיגע רעדע האָט געמאַכט אַ געוואַלדיגען איינדרוק. די רעוואָלוציאָנערן האָבען איהר באַגריסט מיט ליידענשאַפטליכער באַגייסטערונג; פאַר די טיראַנען אָבער האָט זי געקלונגען ווי אַ טויט-אורטייל. די רוסישע רעגירונג האָט געפאָדערט פון פראַנקרייך, אַז זי זאָל באַקונינ׳ען אַרויסשיקען פון לאַנד. דער יונגער פרייהייטס-קעמ־פער האָט געמוזט פאַרלאָזען די שעהנע פּאַריז און האָט אָפּגערייזט נאָך בעלגיע.

זיין ראָלע אין דער רעוואָלוציע פון 1848—1849.

באַקונין האָט ניט געדענקט צו פאַרבלייבען אין בעלגיע, ווייל ער האָט גאַנץ גוט געוואוסט, אַז דאָס דאָזיגע לאַנד קאָן איהם ניט געבען קיין זיכערהייט פאַר זיין פּערזאָן; זיין פּלאַן איז געווען צו געהן נאָך ענגלאַנד, וואָס איז געווען די איינציגע לאַנד אין אייראָפּאַ, אויף וועלכער דער רוסישער צאַריזם האָט קיין איינפלוס ניט געהאַט. אָבער נאָך איידער ער האָט געמאַכט זיינע צוגריי־

טונגען צו פארלאָזען בעלגיע, איז פלוצלינג אויסגעבראָכען די פעברואר־רעוואָלוציע אין פאריז. די דאָזיגע נאַכריכט האָט באַ־קונינ'ען געגעבען ריעזען־כחות. די רעוואָלוציע, אויף וועלכער ער האָט אזוי לאַנג געווארט, איז ענדליך געקומען. און דער יונגער רעבעל האָט איהר באגריסט אלס דעם אויפטאָגען פון א נייע צייט. ער האָט זיך גלייך אומגעקעהרט צוריק נאָך פאריז און האָט זיך אריינגעוואָרפען מיט לייב און זעעל אין די שטורמדיגע כוואַליעס פון דער רעוואָלוציע. ער איז געשלאָפען אין די קאזארמעס און האָט געגעסען און געטרונקען מיט די סאָלדאטען; ער האָט פאר זיי געפרעדיגט זיין טעאָריע פון דער אלגעמיינער צעשטערונג, דעם סאָציאליזם און די פארניכטונג פון אלע שטאאטליכע פאָרמען; ער האָט זיי אויפגעפאָדערט די רעוואָלוציע אזוי לאַנג אָנצוהאלטען, ביז אלע יסודות פון דער אלטער געזעלשאפט וועלען זיין פאר־ניכטעט. באקונין איז געווען אומעטום: אויף די באריקאדען, אין די קאזארמעס, אויף די עפענטליכע פלעצער, מיט איין וואָרט, זיין קראפט האָט זיך פארצעהנפאַכט. אָבער דער גרויסער רעוואָלו־ציאָנער איז ניט נאָר געווען דער שרעקען פאר די רעאקציאָנערען, אפילו די רעפובליקאנער האָבען געציטערט פאר איהם, זעהענדיג זיין געוואלדיגען איינפלוס. דער באריקאדען־אָפיצער קאָסידיער, א רעפובליקאנער, ווען עס איז געקומען צו רייד וועגען באַקונינ'ען, פלעגט שטענדיג זאָגען: „וואָס פאר א מאַן! וואָס פאר א מאַן דאָס איז; אין דעם ערשטען טאָג פון דער רעוואָלוציע איז ער טייערער ווי טויזענד עדעלשטיינער; אָבער אויף דעם צווייטען טאָג מוז מען איהם דערשיסען!" ווען קאָסידיער האָט דיזעלבע ווערטער ווידערהוילט פאר אלעקסאנדער הערצען, האָט הערצען איהם געענטפערט: „איהר אליין זייט אויך א זעהר גוטער מאַן, אָבער אייך מוז מען שוין דערשיסען, נאָך איידער די רעוואָלוציע פאַנגט זיך אָן". פלאָקאָן, וועלכער איז געווען דער מיניסטער פון עפענטליכע אנגעלעגענהייטען בעת דער פאריזער פעברואר־רע־וואָלוציע, האָט אמאָל ארויסגעזאָגט די כאראקטעריסטישע ווערטער: „ווען עס וואָלטען זיך געפונען אין גאַנץ פראנקרייך דריי הונדערט מענער ווי מיכאאיל באקונין, וואָלט א רעגירונג געווען א זאַך דער אוממעגליכקייט".

באקונין האָט באלד באגריפען, אַז די פראַנצויזישע פעברואר־

רעוואָלוציע קאָן ניט האָבען דעם געווינשטען רעזולטאַט, וואָס ער און זיינע פריינד האָבען ערוואַרט; ער האָט אָבער אויך איינגע־זעהן, אַז מען דאַרף זיך דעריבער ניט שטעלען אָן אַ זייט, נאָר מען מוז אויסנוצען די געלעגענהייט און צוגרייטען רעוואָלוציעס אין גאַנץ אייראָפּאַ.

אין אפּריל 1848 האָט באַקונין פאַרלאָזען פּאַריז; דער מי־ניסטער פלאָקאָן האָט איהם געגעבען טויזענד פראַנק און אַ פראַנ־צויזישען פּאַספּאָרט, ער זאָל געהן נאָך דייטשלאַנד און דאָרט אַגיטירען פאַר דעם אויסברוך פון דער רעוואָלוציע. אין דער אמת'ן אָבער איז דאָס נאָר געווען אַ מיטעל, כדי פּטור צו ווערן פון דעם געפעהרליכען רעוואָלוציאָנער. באַקונין אַליין האָט אויך באַ־גריפען, אַז זיין פּלאַץ איז ניט מעהר אין פּאַריז און ער איז פּלוצלינג פארשוואונדען געוואָרן. עס איז זעהר וואהרשיינליך, אַז ער איז דעמאָלט געווען פאַר אַ קורצער צייט אין רוסלאַנד און אין די איבעריגע סלאַווישע לענדער, אום דאָרט צוצוגרייטען אַן אַלגעמיינעם רעוואָלוציאָנערן אויפשטאַנד. ווענינגסטענס דער־צעהלט אונז אַרנאָלד רוגע אין זיינע מעמוארען, אַז „ער איז גע־גאַנגען נאָך רוסלאַנד, אום דאָרט צו אַגיטירען". באַקונין האָט אין דער צייט געהאַט זעהר פיעל פאַרבינדונגען מיט אַלע באַקאַנטע רעוואָלוציאָנערן אין אייראָפּאַ, און הויפּטזעכליך מיט דער רע־וואָלוציאָנערער באַוועגונג אין די סלאַווישע לענדער.

דעם 1טען יולי 1848 האָט באַקונין באַזוכט דעם אינטערנאַ־ציאָנאַלען סלאַווען־קאָנגרעס אין פּאַריז, ווייל ער האָט געהאָפט, אַז ער וועט דאָרט געפינען נייע געלעגענהייטען צו אַגיטירן פאַר זיינע רעוואָלוציאָנערע פּלענער און פאַר דער אינטערנאַציאָנאַלי־זירונג פון דער רעוואָלוציע. דער סלאַווען־קאָנגרעס האָט געהאַט די אויפגאַבע צו פאַראייניגען אַלע סלאַווישע פעלקער, אום צו פאַרטיידיגען זייערע רעכטען געגען אַנדערע נאַציעס. ווי עס שיינט איז דער גרעסטער טייל פון די דעלעגאַטען געווען ניט זעהר פּראָגרעסיוו און ראַדיקאַל אין זייערע אידעען. די פאַרהאַנדלונגען פון דעם קאָנגרעס זיינען קיינמאָל ניט פאַרעפענטליכט געוואָרן, דערפאַר ווייסען מיר אויך ניט, צי באַקונין האָט דאָרטען געפונען די געלעגענהייט וואָס ער האָט געזוכט, צי ניט.

אָבער דער קאָנגרעס איז דאָך ניט אזוי רוהיג אריבער, ווי פיעלע האָבען געגלויבט. די עסטרייכישע רעגירונג האָט נעמליך מורא געהאט פאר רעוואָלוציאָנערע דעמאָנסטראציעס פון די טשעכען, דערפאר האָט זי פארבאָטען אַלע עפענטליכע מאניפעסטאציעס, וועלכע האָבען געזאָלט אויסדריקען זייער סימפּאטיע מיט דעם סלאווען־קאָנגרעס. דער דאָזיגער באשלוס האָט ארויסגערופען אן אומגעהייערע אויפרעגונג אונטער דער באפעלקערונג פון פראג, און אלע גאסען און פּלעצער זיינען אָנגעפילט געוואָרן מיט מענשען; אָבער די פיעלע סאָלדאטען, וועלכע האָבען זיך פּלוצלינג באוויזען, האָבען פאר דער צייט געשטערט יעדען ערנסטען ארויסטריט פון די מאסען.

פאר דעם האָטעל „צום בלויען שטערן", וואו באקונין איז איינגעשטאנען, האָט זיך פארזאמעלט א גרויסער עולם. די סאָלדאטען האָבען פּרובירט פאנאנדערצוטרייבען די מאסען, אָבער עס איז געוועזען אוממעגליך. פּלוצלינג זיינען אָפּגעפייערט געוואָרען איינציגע קוילען דורך די פענסטער פון האָטעל אויף די סאָלדאטען. דאָס איז געוועזען א סיגנאל פאר א בלוטיגען קאמף צווישען פאָלק און דאָס מיליטער. דאָס פאָלק האָט געבויט באריקאדען, און באקונין האָט באלד גענומען דעם טעטיגסטען אנטייל אין קאמף. זיין אינערליכער מוט און זיין רוהיגע קאלטבלוטיגקייט האָט ביי אַלעמען ארויסגערופען באוואונדערונג. דער טשעכישער שריפטשטעלער אירעטשעק דערצעהלט, אז באקונין האָט איבערגענומען די מיליטערישע לייטונג פון דעם אויפשטאנד. אויף דעם דריטען טאָג פון קאמף האָט גענעראל ווינדישגרעטץ, דער קאָמאנדיר פון דאָס מיליטער, פארלאָזען די שטאָדט און האָט זיך צוריקגעצויגען צו די פעסטונגען אויסערהאלב פון פראג. פון דאָרטען האָט ער געלאָזט באָמבארדירען די שטאָדט, וועלכע איז באלד געשטאנען אין פלאמען. נאָך דער אונטערדריקונג פון דעם פראגער אויפשטאנד איז באקונין אנטלאָפען פון עסטרייך און האָט זיך אין געהיים אויפגעהאלטען אין בערלין, קעטהען און אנדערע דייטשע שטעדט.

אין קעטהען האָט באקונין פארעפענטליכט זיין באקאנטען „מאניפעסט צו די סלאווישע פעלקער", אין וועלכען ער האָט זיי

אויפגעפאָדערט זיך צוצוגרייטען פאַר דער אַלגעמיינער אייראָפּע־אישער רעוואָלוציע. ער האָט געפיהלט די נאָהענטקייט פון א נייער רעוואָלוציע, און ער האָט אָנגעווענדעט אַלע זיינע כחות צו פאַראייניגען אַלע רעוואָלוציאָנערע עלעמענטען אַלס א פעסט־געשלאָסענע מאַכט געגען דער רעאַקציע. עס איז געווען א ווילדע, שטורמדיגע צייט, א צייט פון קאַמף און לעבען; און באַקונין האָט געלעבט און געקעמפט מעהר ווי אַלע אַנדערע. אין א בריעף צו זיין ליעבען פריינד זשאָרזש הערוועג האָט ער אויסגעדריקט אַלע זיינע געפיהלען און עמפּינדונגען: „איך גלויב ניט אין קיין קאָנסטיטוציע און אין קיינע געזעצען, אפילו די בעסטע קאָנסטי־טוציע וואָלט מיך ניט געקאָנט באַפרידיגען. וואָס מיר דאַרפען איצט איז א גאַנץ אַנדער זאַך; מיר דאַרפען שטורם און לעבען, א נייע, געזעצלאָזע, און דערפאַר א פרייע וועלט". די דאָזיגע ווערטער זיינען כאַראַקטעריסטיש, ווייל זיי שטעלען אונז פאַר דעם ריכטיגען באַקונין, דעם מאַן פון טאַט, דעם ווילדען רעבעל, דעם אַפּאָסטעל פון דער אייביגער רעוואָלוציאָן.

באַקונין האָט דעמאָלט געהאַט געהיימע פאַרבינדונגען מיט דער גאַנצער רעוואָלוציאָנערער וועלט; און ווי עס שיינט האָט ער צו יענער צייט געאַרבייט פאַר א רעוואָלוציאָנערן אויפשטאַנד פון די טשעכען און פּאָליאַקען.

אין מאַי 1849 האָט באַקונין ווידער געפונען אַן עפענטליכע געלעגענהייט צו מאַניפעסטירען זיין אומפאַרגלייכליכען מוט און זיין ענערגיע. אין פאַרשיידענע טיילען פון דייטשלאַנד זיינען אויסגעבראָכען רעוואָלוציעס, ווי צום ביישפּיעל אין באַדען און אין דרעזדען. באַקונין האָט זיך דאַן אויפגעהאַלטען אין דרעזדען און האָט זיך געקליבען צו מאַכען א רייזע נאָך בעהמען, ווען עס איז פּלוצלינג אויסגעבראָכען די דרעזדענער מאַי־רעוואָלוציע. ער האָט זעלבסטפאַרשטענדליך גלייך אויפגעגעבען זיינע רייזע־פּלענער און זיך געשטעלט אין די פאָדערסטע רייהען פון דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג. ער איז געוואָרן א מיטגליעד פון רעוואָלוציאָנערן קאָ־מיטעט, און אין די דריי טעג, וואָס די רעוואָלוציע האָט אָנגעהאַל־טען, איז ער געווען דער אַבסאָלוטער דיקטאַטאָר פון דער זאַקסי־שער הויפּטשטאָדט. איינער פון זיינע הויפּט־מיטקעמפער איז

געוועזן ריכאַרד וואַגנער, וועלכער איז שפּעטער אַזוי באַריהמט געוואָרן אַלס קאָמפּאָניסט. פריינד און פיינד האָבען באַוואונדערט די ריזען־ענערגיע פון דעם דאָזיגען מענשען, און די רעאַקציאָנערן האָבען פאַר איהם מורא געהאַט, ווי פאַר'ן טייפעל אַליין, — זיי קאָנען זיך ניט גענוג אָנדערצעהלען פון זיינע טראַגיקאָמישע טאַטען. דער רעאַקציאָנערער שריפטשטעלער מאַנטהעע, צ. ב. ש., שרייבט פאָלגענדעס וועגען איהם: „דער בראַנד איז געוואָרן זיין פּרינ־ציפּ, און זאָגאַר די רעוואָלוציאָנערע רעגירונג האָט געציטערט פאַר זיין ווילדער ענערגיע. ...באַקונען איז געוואָרן אַלץ ראַדיקאַלער, וואָס נעהנטער עס איז געוואָרן דער אויגענבליק פון אַנטשיידונג. די גאַנצע שטאָדט האָט מורא געהאַט פאַר דעם דאָזיגען מענשען".

די באַשלוסען פון דער אַזוי גערופענער רעוואָלוציאָנערער רע־גירונג האָבען איבערהויפּט ניט געהאַט קיין איינפלוס אויף באַ־קונינ'ען; ער האָט איינפאַך געהאַנדעלט, ווי די אומשטענדען האָ־בען געפאָדערט, ניט פרעגענדיג נאָך די פּוסטע דעקלאַמאַציעס פון די פּאָליטיקער. אויף ווי ווייניג באַקונין האָט רעספּעקטירט די רעפּרעזענטאַנטען פון דער נייער רעגירונג, באַווייזט פאָלגענדע קליינע עפּיזאָדע: באַקונין האָט געלאָזט אַריינברענגען גרויסע קאַסטענס מיט עקספּלאָדירענדע שטאָפען אין די קעלערן פון דעם דרעזדענער ראַטהויז און אַנדערע עפענטליכע געביידען. דער שטאָט־ראַט פּאַפּענהויער, אַ גרויסער פייגלינג, איז געלאָפען צו באַ־קונינ'ען און האָט איהם פאָרגעשטעלט דעם גרויסען אומגליק, וואָס עס קאָן פּאַסירען, ווען דער פּולווער זאָל עקספּלאָדירן. אָבער באַקונין האָט אַ געשריי געטאָן אויף איהם: „ווער פרעגט נאָך די הייזער, זאָלען זיי פליהען אין דער לופט!" און ווען דער גוטער רעגירונגס־מאַן האָט נאָך געוואָלט ווייטער ריידען, האָט ער איהם איינפאַך אַרויסגעוואָרפען פון צימער.

דעם 9טען מאַי האָט זיך געענדיגט דער פאַרצווייפעלטער קאַמף אין דרעזדען; די פּרייסישע סאָלדאַטען זיינען געבליבען די זיגער. באַקונין האָט זיך צוריקגעצויגען נאָך קעמניץ, כדי אויך דאָרט צו אָרגאַניזירען דעם אַלגעמיינעם אויפשטאַנד. אָבער אין דער נאַכט פון דעם 9טען אויף דעם 10טען מאַי איז ער אַרעסטירט געוואָרען, ליגענדיג אין בעט, דורך אַ פאַרראַט פון די בירגער פון קעמניץ.

מען האָט איהם איבערגעגעבען צו די פּרייסישע סאָלדאַטען; און אזוי איז דער רעוואָלוציאָנערער העלד אריינגעפאַלען אין די בלוטיגע הענט פון דער רעאַקציע, און עס האָט געדויערט מעהר ווי צוועלף יאָהר איידער עס איז איהם געלונגען צו אַנטלויפען.

זיינע געפענגניש־יאָהרען.

אין דער צייט וואָס באַקונין איז אַרעסטירט געוואָרן, האָט די רוסישע רעגירונג געהאַט געמאָלדען, אַז זי וועט באַלוינען דעמ־יעניגען, וואָס וועט באַקונינ׳ען אַרעסטירען, מיט צעהן טויזענד רובעל; און די שטאָדט קעמניץ, וואו דער גרויסער רעבעל איז אַרעסטירט געוואָרען, האָט ווירקליך פאַר אַ לענגערער צייט אונ־טערהאַנדעלט מיט דער רוסישער רעגירונג וועגען דער אויסצאָה־לונג פון דעם פּאררעטער־לוין. עס איז אָבער ניט באַקאַנט, צי רוסלאַנד האָט די פאַרשפּראָכענע סומע אויסגעצאָהלט.

פון דעם געפענגניש אין דרעזדען איז באַקונין אריבערגעפיהרט געוואָרן נאָך דער פעסטונג קעניגשטיין, וואו ער האָט מיט שטאָלצער רוהיגקייט און קאַלטבלוטיגקייט ערוואַרט, וואָס די צוקונפט וועט איהם ברענגען. זיין לאַגע איז געוועזען ערגער, ווי פון די אַנדערע פּאָליטישע געפאַנגענע, און ער האָט געמוזט טראָגען בייטאָג און ביינאַכט שווערע אייזערנע קייטען אויף די הענט און די פיס.

דעם 14טען יאַנואר 1850 איז באַקונין פאַראורטיילט געוואָרן צום טויט. שטאָלץ און מוטיג, ניט אַרויסווייזענדיג די קלענסטע אויפרעגונג, האָט ער אויסגעהערט זיין טויט־אורטייל. זיין איינ־ציגער ענטפער איז געוועזען די פאָלגענדע כאַראַקטעריסטישע ווער־טער: „אין דער געשיכטע אַנטשיידט נאָר דער ערפאָלג. וואָלט עס מיר געלונגען דורכצופיהרען מיינע פּלענער, וואָלט מען מיר באַטראַכט פאַר אַ גרויסען מאַן; אָבער אַזוי ווי איך בין באַזיעגט געוואָרן, ווער איך פאַראורטיילט צום טויט״. באַקונינ׳ס שטאָלצע האַלטונג פאַר׳ן קריעגס־געריכט האָט געמאַכט אַ טיעפען איינדרוק, און פיעלע צייטונגען האָבען געבראַכט זיין בילד מיט סימפּאַטישע באַמערקונגען. מען האָט איהם פאָרגעשלאָגען, ער זאָל שרייבען אַ באַגנאַדיגונגס־ביטע צום קעניג פון זאַקסען, אָבער מיט אַ העל־

דישען שטאָלץ האָט באַקונין דעם פאָרשלאַג צוריקגעוויזען, ערקלערענדיג, אַז דער טויט איז פאַר איהם בעסער ווי די דערניעדרונג. אָבער נאָך איידער דער אורטייל איז אויסגעפיהרט געוואָרן, האָט די עסטרייכישע רעגירונג געפאָדערט, מען זאָל איהר איבערגעבען דעם באַריהמטען רעוואָלוציאָנער צוליעב דעם שטאַרקען אַנטייל, וואָס ער האָט גענומען אין דער פראַגער רעוואָלוציע פון 1848. געשמידט אין אייזערנע קייטען איז באַקונין טראַנספּאָרטירט געוואָרן צו דער עסטרייכישער גרעניץ. די עסטרייכישע רעגירונג האָט נעמליך געגלויבט, אַז זי וועט דורך באַקונינ׳ען אויסגעפינען די געהיימניסען פון דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג אין די סלאַווישע לענדער, דערפאַר האָט זי געפאָדערט זיין אויסליפערונג. אָבער איהרע האָפנונגען זיינען ניט דערפילט געוואָרן; באַקונין האָט זיך אַנטזאַגט צו געבען וועלכע עס איז דערקלערונגען. דעם 19טען מאַי 1851 איז ער צום צווייטען מאָל פאַראורטיילט געוואָרן צום טויט, פאַר זיינע באַציהונגען צו דער פראַגער רעוואָלוציע. אַ האַלב יאָהר צייט איז ער אָפּגעזעסען אין דער פעסטונג אָלמיץ אין אַ פינסטערן קערקער, צוגעשמידט צו דער וואַנט, דערוואַרטענדיג זיין טויט. אָבער דורך אַ מערקווירדיגען אומשטאַנד איז באַקונין צום צווייטען מאָל גערעטעט געוואָרן.

די רוסישע רעגירונג האָט נעמליך געפאָדערט זיין אויסליפערונג, און שפּעטער מיט עטליכע וואָכען האָט מען דעם געפאַנגענעם רעבעל געבראַכט נאָך רוסלאַנד. נאָך אַ לאַנגער רייזע איז באַקונין אָנגעקומען אין פעטערבורג, וואו מען האָט איהם באַגראָבען פאַר לאַנגע יאָהרן אין דער פעטראָפּאַוולאָווסקער פעסטונג. די געפאַנגעשאַפט אין רוסלאַנד איז פאַר באַקונינ׳ען געווען די שרעקליכסטע צייט אין זיין לעבען; דען די איינזאַמקייט און אומטעטיגקייט איז פאַר איהם געווען ערגער ווי דער טויט. ניקאָלאַי דער ערשטער האָט פון איהם געפאָדערט געוויסע דערקלערונגען וועגען דער סלאַווישער באַוועגונג, און באַקונין האָט איהם געענטפערט אין זיין באַריהמטען בריעף: „אַן דעם רוסישען צאַר”. אין מוטיגע ווערטער האָט ער פאַרטיידיגט זיינע רעוואָלוציאָנערע אידעען און האָט זיך אַנטזאַגט אַרויסצוגעבען אירגענד וועלכע נעמען. די שטאָלצע ווערטער פון דעם געפאַנגענעם רעבעל האָבען געמאַכט

א שטאַרקען איינדרוק אויפ׳ן צאַר, און ער האָט איהם מעהר קיין פראַגעס ניט געשטעלט.

באַקונינ׳ס קרובים האָבען איינינע מאָל געמאַכט דעם פאַרזוך צו פועל׳ן ביים צאַר, ער זאָל איהם באַגנאַדיגען; אָבער ניקאָלאַי האָט אָפען ערקלערט, אַז רוסלאַנד איז ניט גרויס גענוג, אַז אַזעלכע צווייטע מענשען, ווי ער און באַקונין, זאָלען קאָנען עקזיסטירען אין דערזעלבער צייט. באַקונין האָט פאַרשיידענע מאָל געזוכט צו באַגעהן זעלבסטמאָרד, אָבער די באַוואַכונג איז געוועזן אַזוי שטרענג, אַז ער האָט זיין פּלאַן קיינמאָל ניט געקאָנט דורכפיהרען. מעהר ווי אַלץ האָט איהם געפּייניגט דער געדאַנק, אַז די איינזאַמקייט וועט איהם טרייבען צו משוגעת, אָדער וועט אָפּשוואַכען זיין ענערגיע און קראַפט. כדי צו שטאַרקען זיין גייסט, האָט דער געפאַנגענער באַקונין דראַמאַטיזירט די גריכישע לעגענדע פון פּראָמעטעאוס, וועלכע האָט באַגייסטערט די רייכע פאַנטאַזיע פון דעם גרויסען רעבעל; אין דער איינזאַמקייט פון זיין שטילען קערקער האָט ער געטרוימט פון דער צעשטערונג פון דער אַלטער וועלט, און אַזוי ווי פּראָמעטעאוס האָט געבראַכט צו דער מענשהייט דאָס ליכט, אַזוי האָט ער געהאָפט אויף דעם טאָג פון באַפרייאונג, ער זאָל קאָנען אַריינשליידערן דעם פאַקעל פון רעוואָלוציאָן אין דער פאַרשקלאַפטער וועלט.

אין 1854 האָט מען באַקונינ׳ען אַריבערגעפיהרט נאָך שליסעלבורג, וואו ער איז פאַרבליבען ביז 1857. די דאָזיגע פּעריאָדע איז געוועזן די שרעקליכסטע צייט אין זיין גאַנצען לעבען, ווייל א חוץ וואָס זיין גייסטיגער צושטאַנד איז געוועזן א זעהר שרעקליכער, איז אויך זיין קערפּער געפּייניגט געוואָרן פון שווערע קראַנקהייטען. ווען ניקאָלאַי דער ערשטער איז געשטאָרבען, האָט באַקונינ׳ס מוטער געמאַכט א נייעם פאַרזוך צו קריגען א באַגנאַדיגונג ביי אַלעקסאַנדער דעם צווייטען; אָבער דער נייער צאַר האָט ערקלערט, אַז אַזוי לאַנג ווי ער וועט לעבען וועט באַקונין קיינמאָל ניט באַפרייט ווערן. מיט עטליכע מאָנאַטען שפּעטער איז באַקונין פאַרשיקט געוואָרן נאָך סיביר.

אין סיביר איז זיין לאַגע געוועזן דערטרעגליכער, ווי אין די קערקערס פון פּעטערבורג. דורך זיין שטאַרקען פּערזעליכען איינ־

פלוס האָט ער זיך פאַרשאַפט געוויסע פּריווילעגיעס, וועלכע קיין אנדער געפאַנגענער האָט ניט געהאַט. זיין טעטיגקייט צווישען די פאַרשיקטע דעקאַבריסטען און אנדערע רעוואָלוציאָנערן, איז דאָ ניט דער פּלאַץ צו באַשרייבען. אין מערץ 1859 איז באַקונין אריי־בערגעשיקט געוואָרן נאָך דעם מזרח־טייל פון סיביר. אַ לאַנגע צייט האָט ער פאַר דער דאָזיגער אריבערשיקונג געאַרבייט, ווייל פון דאָרט איז פיעל לייכטער צו אנטלויפען ווי פון אנדערע פּלע־צער. ענדליך, אין 1861, ווען דער גובערנאַטאָר פון מזרח־סיביר איז געווען אַוועק אויף אַ לענגערער רייזע, האָט באַקונין באַנוצט די געלעגענהייט צו אַנטלויפען.

זיין אַנטלויפען פון סיביר.

דאָס מערקווירדיגסטע אין באַקונינ׳ס אנטלויפען איז דער פאַקט, וואָס ער האָט זיך באַנוצט מיט אַ רוסישער רעגירונגס־שיף, אום דורכצופיהרען זיין באַפרייאונגס־פּלאַן. די געשיכטע איז נעמליך געווען אזוי: באַקונין האָט באַשלאָסען ארונטערצופאָהרען דעם אַמור, אַ גרויסער טייך אין סיביר, ביז צום שטילען אָקעאַן. ער האָט גערעכענט צו טרעפען אַן אַמעריקאַנער שיף, וואָס זאָל איהם ברענגען קיין יאַפּאַן. ווען ער איז אָנגעקומען ביי דעם אַמור, האָט ער דערזעהן אַ שיף מיט דער קייזערליכער פאָהן. שנעל אנט־שליסענדיג זיך איז ער צוגעפאָהרען אין אַ קליין שיפעל צו דער רוסישער רעגירונגס־ שיף און האָט זיך פאָרגעשטעלט פאַר דעם קאַפּיטאַן אַלס געשעפטס־רייזענדער פון אַ גרויסער רוסישער פירמע. דער קאַפּיטאַן, וועלכער האָט קיינמאָל אויף זיין לעבען באַקונינ׳ען ניט געזעהן, האָט געפיהלט אַ מערקווירדיגע סימפּאַטיע צו דעם אומבאַקאַנטען סוחר, וועלכער האָט זיך געוויזען צו זיין אַן איני־טערעסאַנטער און ליעבענסווירדיגער געזעלשאַפטער. ווען באַ־קונין האָט איהם פאַרגעשלאָגען צו באַגלייטען, האָט ער גלייך צוגעשטימט דערצו. אָפּפאָהרענדיג איינינע שטונדען, איז שוין באַקונין געווען באַקאַנט מיט דעם קאַפּיטאַנ׳ס אַלע געהיימניסען, מיט דעם צוועק און ציעל פון זיין רייזע א. אז. וו. ער האָט אויס־געפונען, אז זיין גאַסטפריינדליכער קאַפּיטאַן האָט דעם אויפטראַג

איבערצונעהמען דעם גובערנאַטאָר פון מזרח־סיביר, וועלכער איז זיי געפאָהרען אַנטקעגען אויף אַ רוסישער קריג־שיף.

די לאַגע פון דעם אַנטלאָפענעם איז געווען זעהר אַ געפעהר־ליכע, ווייל דער גובערנאַטאָר האָט איהם פערזענליך געקענט, און ווען ער זאָל זיך מיט איהם באַגעגנען וואָלטען אַלע זיינע פּלענער צעשטערט געוואָרען. אָבער באַקונין איז ניט געווען דער מענש, וועלכער זאָל זיך אָפּשרעקען פאַר אַ געפאַהר. גאַנץ פאָרזיכטיג האָט ער געפרעגט דעם קאַפּיטאַן, ווען און וואו ער וועט זיך צונויפ־טרעפען מיט דער קריעג־שיף. דער קאַפּיטאַן, ניט דענקענדיג קיין שלעכטס, האָט איהם געגעבען דעם בעסטען ענפטער אויף זיין פראַגע. דער קלוגער רעוואָלוציאָנער האָט שנעל געמאַכט זיינע פּאָרבערייטונגען; ניט ווייט פון דעם פּונקט, וואו די שיף האָט זיך געזאָלט באַגעגנען מיט דעם גובערנאַטאָר, האָט ער געבעטען דעם קאַפּיטאַן, ער זאָל איהם לאָזען אַריבערגעהן אויף אַן אַמערי־קאַנער שיף, וועלכע איז געפאָהרען נאָך יאַפּאַן. דער קאַפּיטאַן האָט מיט דער גרעסטער פריינדליכקייט דערפילט דעם וואונש פון זיין אומבאַקאַנטען גאַסט, און שפּעטער מיט אַ האַלבער שטונדע איז באַקונין רוהיג פאַרבייגעפאָהרען די שיף פון דעם גובערנאַטאָר, וועלכער האָט זיכער ניט געדענקט, אַז דער געפעהרליכסטער רע־וואָלוציאָנער פון גאַנץ אייראָפּאַ געפינט זיך אַזוי נאָהענט פון איהם.

דאָס איז געווען די לעצטע געפאַהר, און אָהן ווייטערע שווע־ריגקייטען איז באַקונין אָנגעקומען אין יאָקאָהאַמאַ, די הויפּטשטאָדט פון יאַפּאַן. פון דאָרט איז ער געפאָהרען נאָך סאַן־פראַנציסקאָ, וואו ער האָט געפונען פאַרשיידענע פריינד, וועלכע האָבען איהם פאַר־שאַפט די נויטיגע מיטלען צו פאָהרען נאָך ניו יאָרק. אין נאָוועמ־בער 1861 האָט באַקונין פאַרלאָזען ניו יאָרק און איז אָפּגעפאָה־רען נאָך לאָנדאָן, ענגלאַנד. דאָרטען איז ער אויפגענומען געוואָרען מיט דער גרעסטער סימפּאַטיע פון אַלעקסאַנדער הערצען, אָגאַראָוו און דעם גאַנצען צירקעל, וועלכער האָט זיך דעמאָלט קאָנצענטרירט אין דעם „קאָלאָקאָל“, דעם אָרגאַן פון די רוסישע רעוואָלוציאָנערן. אַזוי האָט זיך געענדיגט באַקונינ׳ס רייזע אַרום דער ערד, וועלכע האָט פאַרנומען צוועלף יאָהר פון זיין לעבען. די ערשטע העלפט

פון דער רייזע האט ער דורכגעמאכט מיט קייטען אויף די הענט; די צווייטע העלפט — אלס היימלאזער אנטלאפענער.

זיינע רעוואלוציאנערע פלענער.

ענדליך, ענדליך, נאך א לאנגער געפאנגענשאפט, איז באקונין געווען פריי, און מיט דער גאנצער קראפט פון זיין שטורמדיגען טעמפעראמענט האט ער זיך פון דאס ניי אריינגעווארפען אין דעם רוישענדען שטראם פון דער רעוואלוציאנערער באוועגונג. הערצען גיט אונז א קורצע באשרייבונג פון זיין דעמאלטיגער טעטיגקייט, ער שרייבט: „נאך א שטילשווייגען פון 9 יאהר, פארבונדען מיט דער גרעסטער איינזאמקייט, האט באקונין ווידער אנגעהויבען לעבען. ער האט דעבאטירט, געפרעדיגט, קאמאנדירט, אגיטירט, ארגאניזירט און געוועקט דעם גאנצען טאג, די גאנצע נאכט, אלע פיער און צוואנציג שטונדען. און די ווענינגע פרייע מינוטען, וואס זיינען געבליבען, פלעגט ער צולויפען צום שרייבטיש און אנשרייבען פינף, צעהן, צוואנציג בריעף נאך סעמיפאלאטינסק, אראצי, בעלגראד, פראג, קאנסטאנטינאפאל, בעסאראביע און בולגאריע".

באקונין האט ארומגעקליבען ארום זיך א צירקעל פון באגייסטערטע אנהענגער, און דורך זיין געוואלדיגען איינפלוס איז דער „קאלאקאל" געווארן ראדיקאלער פון נומער צו נומער. ער האט אנגעגריפען הערצענ'ען, ווייל ער איז ניט געווען גענוג רעוואלוציאנער און האט צופיעל געהאלטען פון קאמפראמיסען. באקונין האט דאן געלעגט זיין גאנצע האפנונג אויף די סלאווישע פעלקער און האט אפגעגעבען זיין גאנצע קראפט פאר דער סלאווישער באוועגונג. אין יענער צייט האט ער געשאפען די ערשטע גרונדלאגען פון א געהיימער ארגאניזאציע אין רוסלאנד און אין די איבעריגע סלאווישע לענדער. באקונין האט באלד באגריפען, אז ארבייטען צוזאמען מיט הערצען און אגאראוו איז פאר איהם אוממעגליך. די צוויי מענער זיינען נאך געווען צו ענג פארבונדען מיט דער אפיציעלער רוסישער געזעלשאפט, און דער גרויסער רעבעל האט געוואלט איבעררייסען אלע פארבינדונגען מיט דער אפיציעלער

רוסלאַנד. זיינע שריפטען, וואָס ער האָט פאַרעפענטליכט אין יענער צייט, ווי צום ביישפּיעל, „צו אַלע רוסישע, פּוילישע און סלאַווישע פריינד" און די בראָשורע „ראָמאַנאָוו, פּוגאַטשאָוו אָדער פּעסטעל?" באַווייזען קלאָר און דייטליך זיינע פּראַקטישע אידעען פון יענער פּעריאָדע.

ערשט די פּוילישע פראַגע האָט ווידער צוזאַמענגעבראַכט באַקונינ'ען מיט די אַרויסגעבער פון דעם „קאָלאָקאָל". אין פּוילען האָט זיך אָנגעפאַנגען אַ שטאַרקע רעוואָלוציאָנערע באַוועגונג געגען דעם רוסישען יאָך, וועלכע האָט אַרויסגערופען די אויפמערקזאַמקייט פון אַלע רוסישע רעוואָלוציאָנערן. די פּוילישע באַוועגונג, וועלכע איז אָנגעפיהרט געוואָרן פון דער אַריסטאָקראַטישער פּאַרטיי, האָט אייגענטליך קיין געמיינשאַפטליכעס מיט באַקונינ'ס אידעען ניט געהאַט; ער האָט אָבער געוואָלט אויסנוצען די באַוועגונג פאַר ראַדיקאַלע צוועקען.

קורץ פאַר דעם אויסברוך פון דעם פּוילישען אויפשטאַנד אין 1863 איז פאָרגעקומען אַ וויכטיגע באַשפּרעכונג צווישען די אַרויסגעבער פון דעם „קאָלאָקאָל" און צוויי דעלעגאַטען פון דעם רעוואָלוציאָנערן קאָמיטעט אין וואַרשאַ. עס איז דעמאָלט באַשלאָסען געוואָרן, אַז באַקונין זאָל פיהרען אַ שיף מיט וואַפען און פּוילישע רעוואָלוציאָנערן נאָך פּוילען, און דאָרטען זאָל ער אַליין מיטווירקען אין דעם אויפשטאַנד. ליידער זיינען די צוגרייטונגען ניט געמאַכט געוואָרן פון באַקונינ'ען אַליין, און דאָס איז געווען די הויפּט־אורזאַך, וואָס דער גאַנצער פּלאַן איז דורכגעפאַלען. דעם 21טען פעברואַר האָט באַקונין פאַרלאָזען לאָנדאָן און איז אָפּגעפאָהרען נאָך קאָפּענהאַגען, און פון דאָרט נאָך שוועדען, וואו די שיף מיט דער פּוילישער עקספּעדיציע האָט געוואַרט אויף איהם. אָבער דורך דער ניט־פאַרזיכטיגקייט, מיט וועלכער די אונטערנעהמונג איז צוגעגרייט געוואָרן, און דורך דעם דירעקטען פאַרראַט פון דעם קאַפּיטאַן, וועלכער האָט די שיף קאָמאַנדירט, האָט דער פּלאַן ניט געקאָנט דורכגעפיהרט ווערן. נאָר דורך דער אייזערנער ענערגיע און דעם העלדישען מוט פון באַקונינ'ען איז די שיף און די מאַנשאַפט געראַטעט געוואָרן. באַקונין האָט נעמליך אויסגעפונען, אַז דער קאַפּיטאַן האָט אין קאָפּענהאַגען באַזוכט דעם רוסישען

קאָנסול און ער האָט מורא געהאַט, אַז דער פאַררעטער וועט זיי איבערגעבען צו אַ רוסישער קריעג־שיף. ווען די שיף איז געווען אין מיטען ים האָט ער דעם קאַפּיטאַן פריי און אָפען ערקלערט, אַז ער האָט צו איהם קיין צוטרויען ניט און האָט איהם געזאָגט, אַז אין דעם אויגענבליק ווען ער וועט דערזעהן אַ רוסישע קריעג־שיף, וועט ער געבען אַ באַפעהל איהר אָנצוגרייפען; און אין פאַל עס וועט איהם ניט געלינגען איהר צו באַזיגען, וועט ער די אייגענע שיף עקספּלאָדירן. דער קאַפּיטאַן האָט ווייטער ניט געוואָלט פאָהרן און אוים מורא פאַר באַקונינ׳ען האָט ער די שיף אומגעקעהרט צוריק נאָך קאָפּענהאַגען, פאַרטיידיגענדיג זיך מיט פאַלשע אויס־ריידען. די גאַנצע אונטערנעהמונג איז אַלזאָ ניט געלונגען, צוליעב די שלעכטע צוגרייטונגען פון די פּאָליאַקען. באַקונין איז נאָך געבליבען אויף אַ צייט אין שוועדען און בעת ער האָט עפענטליך געווירקט אויף דער אַלגעמיינער מיינונג פון די שוועדען, האָט ער געזוכט און געפונען גאַנץ אין דער שטיל נייע געהיימע פאַרבינ־דונגען מיט רוסלאַנד פאַר דער פּלאַנמעסיגער און סיסטעמאַטישער פאַרשפּרייטונג פון רעוואָלוציאָנערע ליטעראַטור. אין דערזעלבער צייט האָט ער אויך געשאַפען די ערשטע רעוואָלוציאָנערע פאַר־בינדונג מיט פינלאַנד. זיין פּלאַן איז געווען אַריבערצוגעהן אין געהיים די רוסישע גרעניץ און רייזען דורך ליטאָ נאָך פּוילען, כדי פּערזענליך אַנטיילצונעהמען אין דעם פּוילישען אויפשטאַנד. אָבער די פיהרער פון דעם אויפשטאַנד, צום גרעסטען טייל אַריסטאָקראַ־טען און פּאַטריאָטען אָהן וועלכע עס איז רעוואָלוציאָנערע שטרע־בונגען, האָבען פאַר באַקונינ׳ען מעהר מורא געהאַט ווי פאַר דער רוסישער רעגירונג, ווייל זיינע אידעען און פּלענער זיינען געווען צו ראַדיקאַל פאַר זיי. זיי האָבען איהם דעריבער צוריקגעהאַלטען פון קומען דורך פאַלשע אויסריידען. איבעריגענס האָט דער פּוי־לישער אויפשטאַנד ניט אָנגעהאַלטען אַזוי לאַנג, ווי באַקונין און זיינע פריינד האָבען גערעכענט. ער האָט דערפאַר פאַרלאָזען שוועדען און האָט זיך אומגעקעהרט נאָך לאָנדאָן. אָבער אפילו ווען זיינע פּלענער זיינען דורכגעפאַלען, האָט דאָך די רוסישע רעגירונג זיך געשראָקען פאַר דער שטאַרקער ענערגיע און דעם פאַרצווייי־פעלטען מוט פון באַקונין. אין דער צייט וואָס ער איז נאָך געווען אין שוועדען, האָט זי באַשטימט דרייסיג טויזענד רובעל פאַר

דעמיעניגען, וואָס וועט איהר איבערגעבען דעם געפעהרליכען רעבעל, לעבעדיג אָדער טויט.

אין לאָנדאָן איז באַקונין לאַנג ניט געבליבען, ווייל ער האָט נאָך פריהער געהאַט געפּלאַנט צו פאָהרען נאָך איטאַליע. אין יאַנואר 1864 איז ער אָנגעקומען אין פלאָרענץ. מיט דער דאָזיגער רייזע ענדיגט זיך זיין ריין־סלאַווישע פּראָפּאַגאַנדאַ; פון דאַן אָן האָט ער אָפּגעגעבען זיין גרויסע אַגיטאַציאָנס־קראַפט פאַר דער אינטערנאַציאָנאַלער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג.

זיין טעטיגקייט אין איטאַליע.

איטאַליע איז געווען אַ גוטער פּלאַץ פאַר באַקונינ׳ס פּראָפּאַ־גאַנדיסטישער טעטיגקייט. דער רעוואָלוציאָנערער טעמפּעראַמענט פון דעם איטאַליענישען פאָלק און דער מערקווירדיגער אינטערעס פון דעם איטאַליענער פאַר אַ קאָנספּיראַטיווער פּראָפּאַגאַנדאַ, — דאָס אַלץ זיינען געווען גוטע פאַקטאָרן פאַר זיינע פּלענער. אָבער אחוץ די דאָזיגע גינסטיגע באַדינגונגען האָט ער אויך געפונען אַ סך שוועריגקייטען און שטערונגען. גראָד די עלעמענטען, וועלכע האָ־בען רעפּרעזענטירט די רעוואָלוציאָנערע קראַפט אין איטאַליע און אויף וועלכע באַקונין האָט פריהער גערעכענט, גראָד זיי זיינען געווען די אָנהענגער פון מאַדזיני, דעם גרויסען איטאַליענישען פּאַט־ריאָט. באַקונין האָט דעריבער אָנגעפיהרט אַן ענערגישען קאַמף קעגען די טעאָריעס און שטרעבונגען פון מאַדזיני און זיינע אָנהענ־גער, און זיין וואונדערבאַרע קראַפט און געשיקטקייט האָבען איהם באַלד פאַרשאַפט אַ גרויסען איינפלוס אויף דער איטאַליענישער יוגענד. אַ סך סטודענטען און ארבייטער האָבען פאַרלאָזען דעם רעליגיעזען און פּאַטריאָטישען לאַגער פון מאַדזיני און האָבען זיך אָנגעשלאָסען אָן די אַטעאיסטישע און סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערע אידעען פון דעם גרויסען רוסישען רעבעל.

פון פלאָרענץ איז באַקונין אַוועק נאָך נעאַפּעל, וואו ער האָט פאַרבראַכט צוויי יאָהר. אין נעאַפּעל האָט זיך באַקונין באַקענט מיט פיעלע סימפּאַטישע מיטקעמפער, ווי צום ביישפּיעל פאַנעלי, גאַמבוצי, מולעטי, פאַרלאַדינאַ און אַנדערע, מיט וועלכע ער האָט פאָרמירט די ערשטע אַנאַרכיסטישע גרופּע אין יענער שטאָדט.

דעמאָלט האָט ער אנאליזירט זיינע אָנשויאונגען אין דעם „פּאָפּאָלאָ ד'איטאַליאַ" („דאָס איטאַליענישע פאָלק") און אין דער „ליבערטאַ ע דזשוסטיציאַ" („פרייהייט און גערעכטיגקייט"), דעם ערשטען אנאַרכיסטישען אָרגאַן אין איטאַליע.

אין דער פעריאָדע האָט באקונין זיין גאַנצע קראַפט אָפּגע־געבען צו אָרגאַניזירען אַן אינטערנאַציאָנאַלע געהיימע געזעלשאַפט, כדי צו שאַפען אַ זיכערע און פעסטע גרונדלאַגע פאַר דער רעוואָ־לוציאָנערער באַוועגונג אין אייראָפּאַ. זיין פּלאַן איז געווען, צו געווינען די אינטעליגענטסטע, עהרליכסטע און ענערגישסטע מענער אין דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג פאַר זיין אַנאַרכיסטיש־אַטעאיסטיש־קאָלעקטיוויסטישען פּראָגראַם. די דאָזיגע מענשען זאָלען דאַן גרינדען אין אַלע אייראָפּעאישע לענדער געהיימע אָרגאַ־ניזאַציעס און געבען דער עפענטליכער באַוועגונג אַ באַשטימטע רעוואָלוציאָנערע ריכטונג. אַזוי איז אַנטשטאַנען דער בונד פון דער „אינטערנאַציאָנאַלער רעוואָלוציאָנערער געזעלשאַפט", וועלכע איז אָבער אַמבעסטען באַקאַנט אונטער דעם נאָמען „אינטערנאַציאָ־נאַלע ברידערליכקייט". אין אַ בריעף צו אַלעקסאַנדער הערצען רעדט ער פון זיינע ערפאָלגען אין דער הינזיכט און דערצעהלט איהם, אַז ער האָט געפונען גענאָסען אין שוועדען, נאָרוועגיען, דענעמאַרק, ענגלאַנד, בעלגיע, פראַנקרייך, שפּאַניע, איטאַליע, פוילען און רוסלאַנד.

פיעלע איינצעלהייטען פון זיין דעמאָלסטיגער פּראָפּאַגאַנדאַ זיינען פאַרלאָרן געגאַנגען; אָבער ווען מיר באַטראַכטען די רעוואָ־לוציאָנערע באַוועגונגען אין די ראָמאַנישע לענדער, איבערהויפּט אין שפּאַניע און איטאַליע, דאַן באַגרייפען מיר די ריעזענהאַפטע ארבייט פון דעם דאָזיגען גרויסען מענשען.

אום צו באַגרייפען באַקונינ'ס דעמאָלסטיגע טעטיגקייט, מוזען מיר צוערשט פאַרשטעהן די פּאָליטישע און סאָציאַלע צושטאַנדען פון יענער פעריאָדע. נאָך דער רעוואָלוציע פון 1848 האָט זיך אָנגעפאַנגען אין גאַנץ אייראָפּאַ אַ צייט פון רעאַקציע און שטיל־שטאַנד. דער דאָזיגער צושטאַנד האָט אָנגעהאַלטען ביז צום אָנ־הויב פון די זעכציגער יאָהרען. דאַן האָט זיך אַנטוויקעלט אַ רע־וואָלוציאָנערע שטרעבונג אין אַלע לענדער. דער אויפשטאַנד פון די פּאָליאַקען, די פּראָפּאַגאַנדאַ פון פערדינאַנד לאַסאַל אין דייטש־

לאנד, די טעטיגקייט פון מאַדזיני און גאַריבאַלדי אין איטאַליע, די „ליבעראַלע" פּעריאָדע אין רוסלאַנד א. אַז. וו., דאָס אַלע זיינען געוועזן דערשיינונגען פון אַ נייער צייט. דער אַנטוויקלונגס־פּראָצעס פון דער דאָזיגער רעוואָלוציאָנערער פּעריאָדע איז ערשט אונטערבראָכען געוואָרן דורך דעם אויסברוך פון דעם דייטש־פראַנצויזישען קריעג אין 1871, וועלכער האָט באַגרינדעט די הערשאַפט פון די גרויסע שטאַאַטען און דעם מיליטערישען סיסטעם אין גאַנץ איירָאָפּאַ. דער רעוואָלוציאָנערער כאַראַקטער פון דער דעמאָלסטיגער עפּאָכע דערקלערט אונז אַלזאָ די אונטערערדישע טעטיגקייט פון באַקונין. ער האָט דורכגעלעבט דעם דורכפאַל פון דער רעוואָלוציע אין 1848 און ער האָט אָנגעווענדעט אַלע קרעפטען, אום ניט צו דערלאָזען אַ נייעם דורכפאַל; ער האָט דעריבער פאַרזוכט צו פאַראייניגען די רעוואָלוציאָנערע עלעמענטען פון אַלע לענדער.

באַקונינ'ס טעטיגקייט איז גרעסטענטיילס געוועזן אַ געהיימע; ער האָט וועניג אָנטייל גענומען אין דער עפענטליכער באַוועגונג, ווייל זיין פּלאַן איז געוועזן צו בלייבען דערווייליע אומבאַמערקט און צוצוגרייטען דעם באָדען פאַר אַ שפּעטערדיגער עפענטליכער טעטיגקייט. דער מאָמענט, וועלכער האָט איהם געגעבען אַ פּאַסענדע געלעגענהייט צו אַנטוויקלען זיינע אַנאַרכיסטישע אַנשויאונגען און אידעען פאַר דער גאַנצער וועלט, איז געקומען גיכער ווי ער האָט אַליין דערוואַרט.

זיין טעטיגקייט אין דער „פרידען־ און פרייהייטס־ליגע".

אין 1867 איז די באַציהונג צווישען דייטשלאַנד און פראַנקרייך געוואָרן זעהר אַ פיינדליכע, צוליעב דער לוקסעמבורג פראַגע, און די דאָזיגע אָנגעלעגענהייט האָט זיך שיעור ניט געענדיגט מיט אַ מלחמה צווישען די ביידע לענדער. דעמאָלט האָט זיך אָנגעפאַנגען אַ גרויסע באַוועגונג צו גונסטען אַן אַלגעמיינעם פרידען, אין וועלכער עס האָבען זיך באַטייליגט מענשען פון אַלע קלאַסען און פּאַרטייען. דער רעזולטאַט פון דער דאָזיגער באַוועגונג איז געווען, די גרינדונג פון דער אַזוי־גערופענער „פרידען־ און פרייהייטס־ליגע". דער כאַראַקטער פון דער פאַראייניגונג איז געווען אַן אינטערנאַציאָנאַלער, און אַ סך באַקאַנטע פּערזענליכקייטען

פון דער פּאָליטישער און רעוואָלוציאָנערער וועלט, ווי צום ביישפּיל גאַריבאַלדי, קאַסטעלאַר, יאָהאַן יאַקאָבי און אַנדערע, האָבען זיך אָנגעשלאָסען אָן איהר.

באַקונין האָט באַלד באַגריפען, אַז די „פרידענס און פרייהייטס ליגע" איז אַ גוט פעלד פאַר דער רעוואָלוציאָנערער פּראָפּאַגאַנדאַ. עס איז זיכער, אַז ער האָט קיינמאָל ניט געטרוימט צו באַקעהרען דער ליגע צום אַנאַרכיזם, אָבער דאָס איז אויך גאָר ניט געווען זיין צוועק; ער האָט נאָר געוואָלט געפינען נייע פאַרבינדונגען פאַר זיינע פּלענער. אין סעפּטעמבער 1867 האָט ער פאַרלאָזען איטאַליע און האָט אָפּגעדייזט נאָך זשענעוואַ, וואו עס איז צו דערזעלבער צייט פאָרגעקומען דער ערשטער קאָנגרעס פון דער „פרידענס און פרייהייטס ליגע". באַקונין און אייניגע פון זיינע אינטימע פריינד זיינען געווען דעלעגאַטען צו דעם קאָנגרעס. פאַר מיר ליגט אַ קורצע באַשרייבונג פון דעם איינדרוק, וואָס באַקונין האָט געמאַכט אויף דער פאַרזאַמלונג. אין דער דאָזיגער באַשרייבונג, וועלכע אַנטהאַלט אַ קורצען באַריכט פון די געשעפטספאַרהאַנדלונגען, הייסט עס: „פּלוצלינג איז ערשינען אויף דער פּלאַטפאָרם אַ ריעזען-מאַן, וועלכער האָט אַרויסגערופען די גרעסטע אויפמערקזאַמקייט פון אַלע אָנוועזענדע דורך זיין מעכטיגער אָראַטאָרישער פעהיגקייט. דער מאַן איז געווען מיכאַאיל באַקונין. אָבער אָנשטאָט צו ריידען פון דעם אַלגעמיינעם פרידען האָט ער געפּרעדיגט די סאָציאַלע רעוואָלוציע, דעם קריעג קעגען רעליגיע, שטאַאט און אייגענטום". אין די מערקווירדיגע רעדען, וואָס ער האָט געהאַלטען פאַר דעם קאָנגרעס, האָט ער באַוויזען, אַז די אורזאַכען פון קריעג זיינען פיעל טיעפערע, ווי פיעלע גלויבען; ער האָט דערקלערט, אַז די אורזאַכען זיינען דער שטאַאט, די רעליגיע און דאָס פּריוואַט-קאַפּיטאַל. זיך שטעלענדיג אויף דעם דאָזיגען שטאַנדפּונקט האָט באַקונין געפאָדערט, אַז די ליגע זאָל ניט נאָר פאַרטיידיגען דעם פרידען, נאָר זאָל אויך אָנגרייפען די גרונד־אינסטיטוציעס פון דער מאָדערנער געזעלשאַפט, וואָרים די דאָזיגע אינסטיטוציעס זיינען די אייביגע אורזאַכען פון קריעג און פעלקער־מאָרד.

די מאַיאָריטעט פון דעם קאָנגרעס איז נאַטירליך ניט געווען איינשטימיג מיט די רעוואָלוציאָנערע און סאָציאַליסטישע אָנשוי־

אונגען פון באַקונין; נאָר מען האָט זיי אויך אינגאַנצען ניט פאַר־וואָרפען. באַקונין איז זאָגאַר דערוועהלט געוואָרן אין דעם אָר־גאַניזאַציאָנס קאָמיטעט פון דער ליגע. אין דער פעריאָדע האָט באַקונין פּאַרזוכט צו דערקלערן זיינע אידעען אין אַ באַזונדער ווערק: „פעדעראַליזם, סאָציאַליזם און אַנטיטעאָלאָגיזם”. דאָס דאָזיגע ווערק איז אָבער ערשט פאַרעפענטליכט געוואָרן אין 1895 דורך דר. מאַקס נעטלאָו.

אין דער צייט פון דעם ערשטען ביז דעם צווייטען קאָנגרעס פון דער „פרידענס און פרייהייטס ליגע” האָט די אָרגאַניזאַציע געמאַכט ווענינ פּראָגרעס, צוליעב די פאַרשיידענע אידעען און אָנשויאונגען פון איהרע מיטגלידער. באַקונין האָט דעריבער באַ־שלאָסען אָנצואווענדען אַלע זיינע קרעפטען, אום איהר צו געבען אַן אויסגעשפּראָכענעם סאָציאַליסטישען און רעוואָלוציאָנערן כאַ־ראַקטער, אָדער ארויסצורופען אַן אָפיציעלע שפּאַלטונג צווישען דעם ראַדיקאַלען און בירגערליכען עלעמענט אין דער ליגע. אין 1868 איז פאָרגעקומען דער צווייטער קאָנגרעס פון דער פאַראייניגונג און באַקונין האָט ארייגעטראָגען אַ פאָרשלאָג, אַז די ליגע זאָל זיך פאַראייניגען מיט דער „אינטערנאַציאָנאַלער אַרבייטער אַסאָ־ציאַציע”, וועלכע איז געגרינדעט געוואָרן מיט אַ פּאָר יאָהר פריהער. אַחוץ דעם האָט ער געפאָדערט, אַז דער קאָנגרעס זאָל זיך עפענטליך ערקלערן פאַר דער עקאָנאָמישער פרייהייט פון דעם פּראָלעטאַריער קלאַס. דער קאָנגרעס האָט זיך אַנטזאָגט אָנצונעהמען די פאָר־שלאַגען און באַקונין און זיינע פריינד האָבען עפענטליך דערקלערט זייער אַרויסטריט פון דער „פרידענס און פרייהייטס ליגע”. אונ־טער די מיטגלידער פון דער מינאָריטעט האָבען זיך געפונען עלי רעקלו, עליזע רעקלו, פאַנעלי, גאַמבוצי, זשאַרקלאַר און אַ סך אַנדערע באַקאַנטע פערזענליכקייטען פון דער רעוואָלוציאָנערער באַ־וועגונג.

מען פרעגט גאַנץ אָפט, ווי קומט עס וואָס באַקונין האָט זיך באַלד ניט אָנגעשלאָסען אָן דער „אינטערנאַציאָנאַלער אַרבייטער אַסאָציאַציע”? דער ענטפער אויף דער פראַגע איז אַ פּשוט'ער. אין די ערשטע יאָהרן פון זיין עקזיסטענץ איז דער „אינטער־נאַציאָנאַל” געווען ריין־רעפאָרמאַטאָריש און אַנטירעוואָלוציאָנער. ערשט שפּעטער האָט זיך אַנטוויקעלט דער סאָציאַליסטישער און

רעוואָלוציאָנערער גייסט אין דער גרויסער אָרגאַניזאַציע. עס זיינען אויך געווען אַנדערע אורזאַכען, וועלכע האָבען באַקונינ'ען געשטערט זיך אָנצושליסען אָן איהר; אָבער דער גרויסער רעוואָלוציאָנערער אַגיטאַטאָר האָט באַלד איינגעזעהן די וויכטיגקייט פון דעם „אינ־טערנאַציאָנאַל”, און ער האָט דערפאַר געמאַכט דעם פאָרשלאַג, אַז די „פרידען און פרייהייטס ליגע” זאָל זיך פאַראייניגען מיט דער מעכטיגער אָרגאַניזאַציע.

ווען די מינאָריטעט האָט זיך צוריקגעצויגען פון דעם פרידענס־קאָנגרעס, וועלכער איז פאָרגעקומען אין בערן, האָט באַקונין פאָר־געשלאָגען, אַז אַלע זאָלען זיך אָנשליסען אָן דעם „אינטערנאַציאָ־נאַל” און אינערהאַלב דער אָרגאַניזאַציע פּראָפּאַגאַנדירן זייערע אידעען. אָבער דער גרעסטער טייל פון זיינע פריינד איז געווען פאַר דער גרינדונג פון אַן אייגענער אָרגאַניזאַציע, וואָס זאָל אָנ־פיהרן די רעוואָלוציאָנערע פּראָפּאַגאַנדאַ אין אַלע אייראָפּעאישע לענדער.

די דאָזיגע אָרגאַניזאַציע האָט זיך אורשפּרינגליך אַ נאָמען געגעבען „אַליאַנץ דער סאָציאַליסטישער דעמאָקראַטיע”; שפּעטער אָבער האָט מען איהר איינפאַך גערופען „אינטערנאַציאָנאַלע אַליאַנץ”. די אַליאַנץ האָט אָרגאַניזירט גרופּען און פאַראיינען אין אַלע דרום־אייראָפּעאישע לענדער, און די ענערגישע אַגיטאַציע פון איהרע מיטגלידער האָט אויפגעבויט דעם פונדאַמענט פון דעם רעוואָלוציאָנערן סאָציאַליזם אין די דאָזיגע לענדער. אַ פריינד פון באַקונין, דער איטאַליענער פאַנעלי, האָט געקראָגען דעם אויפטראַג צו אַגיטירען אין שפּאַניע פאַר דער רעוואָלוציאָנערער אידעע. זיין רייזע האָט געהאַט אַן אומגעהייערן ערפאָלג. אין באַרצעלאָנאַ, מאַדריד, רעאָס, סאַראַגאָסאַ און אַנדערע שטעדט האָבען זיך אַרבייטער און סטודענטען אָנגעשלאָסען אָן דער נייער באַוועגונג, און אַזוי איז דער רעוואָלוציאָנערער אַנאַרכיזם איינ־געפיהרט געוואָרן אין דעם דאָזיגען לאַנד. עס וואָלט פאַרנומען צופיעל פּלאַץ צו באַשרייבען די טעטיגקייט פון דער „אַליאַנץ” אין די פאַרשיידענע אַנדערע לענדער, ווי איטאַליע, פראַנקרייך, די שווייץ א. אַז. וו. די „אַליאַנץ” האָט זיך אויפגעלייזט אין 1869 און איהרע מיטגלידער האָבען זיך אָנגעשלאָסען אין דער „אינטערנאַציאָנאַלע אַרבייטער אַסאָציאַציע”. מיט דעם אריינ־

טרעטען פון די אַליאַנציסטען אין „אינטערנאַציאָנאַל" האָט זיך פאַר באַקונינ'ען געעפענט אַ נײַ פעלד פאַר זײַן רעוואָלוציאָנערער טעטיגקייט. די אומגעהייערע אַנטוויקלונג פון דער גרויסער אָרגאַניזאַציע אין די ראָמאַנישע לענדער איז געווען דער דירעקטער רעזולטאַט פון זײַן פּראָפּאַגאַנדע.

זײַן טעטיגקייט אין „אינטערנאַציאָנאַל" אין דער דײַטש-פראַנצויזישער קריעג.

די „אינטערנאַציאָנאַלע אַרבייטער אַסאָציאַציע" איז געגרינדעט געוואָרן אין 1864 אין לאָנדאָן. איהר צוועק איז געווען, צו פאַראייניגען די אַרבייטער פון אַלע נאַציאָנען, אום דורך אַ געמיינשאַפטליכער טעטיגקייט צו פאַרבעסערן די אַלגעמיינע לאַגע פון פּראָלעטאַריער-קלאַס. אין די ערשטע צוויי יאָהר פון איהר עקזיסטענץ איז איהר אַנטוויקלונג געווען זעהר אַ שוואַכע; אָבער וואָס מעהר איהר כאַראַקטער איז געוואָרן סאָציאַליסטיש און רעוואָלוציאָנער, אַלץ גרעסער זײַנען געווען איהרע ערפאָלגען. אויף דעם ערשטען קאָנגרעס פון דער גרויסער אָרגאַניזאַציע, וועלכער איז פאָרגעקומען אין 1866 אין זשענעוואַ, זײַנען אָנגענומען געוואָרען געוויסע סטאַטוטען, וועלכע האָבען געגעבען אַ מעגליכקייט פאַר אַלע ריכטונגען אין דער אַרבייטער-באַוועגונג זיך אָנצושליסען אָן איהר. די פּרינציפּעלע און טאַקטישע גרונדלאַגע פון די סטאַטוטען איז געווען **דער עקאָנאָמישער קאַמף און די עקאָנאָמישע באַפרייאונג פון דעם אַרבייטער-קלאַס.** מיט דעם וואָס די „אינטערנאַציאָנאַלע אַרבייטער אַסאָציאַציע" האָט פּראָקלאַמירט די דאָזיגע פּרינציפּען האָט זי פאַראייניגט אַלע שולען און פאַרטייען אין דער סאָציאַלער באַוועגונג, ווי פאַרשיידען עס זײַנען ניט געווען זייערע אידעען און מיינונגען אין אַנדערע פונקטען. יעדע ריכטונג האָט געהאַט דאָס רעכט צו פּראָפּאַגאַנדירן איהרע באַזונדערע אָנשויאונגען און אָנצואווענדען איהר באַזונדער טאַקטיק, אַזוי לאַנג זי איז איינשטימיג געווען מיט די גרונדפּרינציפּען פון דער גרויסער אָרגאַניזאַציע. די טאָלעראַנץ, די אַבסאָלוטע אויטאָנאָמיע פון די סעקציעס און פעדעראַציעס איז געווען די

קראפט און שטארקייט פון דעם „אינטערנאציאָנאל"; ווען ער וואָלט געהאט א באשטימטען פּראָגראם און א פעסטע טאקטיק, וואָלט ער קיינמאָל ניט געווען אים שטאנד צו פאראייניגען צוויי מיליאָן ארבייטער אין אייראָפּא און אמעריקע. דער „אינטער־נאציאָנאל" האָט איינגעשלאָסען אַלע ריכטונגען: פּרודאָניסטען, מארקסיסטען, קאָלעקטיוויסטען, מוטואליסטען, אנארכיסטען און אנדערע, ווייל דער קאמף פאר דער עקאָנאָמישער באפרייאונג פון דעם ארבייטער־קלאס האָט זיי אַלעמען פאראייניגט.

אין אָנפאנג זיינען די אַלגעמיינע טענדענצען פון דער אָרגאַ־ניזאציע, ווי שוין געזאָגט, געווען זעהר אומבאשטימט און וועניג סאָציאַליסטיש; אָבער דורך דער טעאָרעטישער אנטוויקלונג פון די אידעען, און הויפּטזעכליך דורך די פארפאָלגונגען פון די רע־גירונגען, איז דער ראדיקאלער עלעמענט אין דער אסאָציאציע גע־וואָרן אַלץ שטארקער, איבערהויפּט אין די ראָמאנישע לענדער. אויף דעם אינטערנאציאָנאלען קאָנגרעס אין ברוסעל, וועלכער איז אָפּגעהאלטען געוואָרן אין 1868, האָבען זיך די רעוואָלוציאָ־נערע אידעען דורכגעבראָכען. דער בעלגישער סאָציאליסט דע־פּאפּ האָט דאָרט פארטיידיגט דעם קאָלעקטיוויזם קעגען די אנטירעוואָלוציאָנערע שטרעבונגען פון די פראנצויזישע פּרודאָ־ניסטען און קעגען דעם אויטאָריטערן שטאאטס־קאָמוניזם פון די מארקסיסטען. די פּעריאָדע פון 1868 ביז 1870 איז געווען די גלענצענדסטע צייט פון דעם גרויסען „אינטערנאציאָנאל".

אין פריהלינג פון 1769 זיינען באקונין און פיעלע פון זיינע פריינד אריינגעטראָטען אין דעם „אינטערנאציאָנאל" און די טעטיגקייט פון דעם גרויסען רעוואָלוציאָנער איז געווען אן אומ־שאצבארע קראפט פאר דער אנטוויקלונג און אויסברייטונג פון דעם ריעזיגען ארבייטער־פארבאנד. ער האָט דעמאָלט געוואוינט אין זשענעווא און דורך זיין אומערמידליכער טעטיגקייט האָט זיך אנטוויקעלט א שטארקע רעוואָלוציאָנערע באוועגונג אין דער פראנ־צויזישער שווייץ. ער איז דאן געווען דער הויפּט־רעדאקטאָר פון דער זשענעווער „עגאַליטע" („גלייכהייט"), אין וועלכער ער האָט דעפיגירט און ערקלערט זיינע פּרינציפּעלע און טאקטישע אָנשוי־אונגען אין צאָהלרייכע גלענצענדע ארטיקלען. דורך די פארשיי־דענע אגיטאציאָנס־רייזעס אין די קליינע שטעדט פון די שווייצער

יורא־בערג איז ער באַקאַנט געוואָרן מיט פיעלע סימפּאַטישע מע־נער, וועלכע זיינען געוואָרן טרייע גענאָסען און גוטע פּראָפּאַגאַנ־דיסטען פון זיינע אידעען. אין סעפּטעמבער 1869 איז פאָרגע־קומען דער 4טער קאָנגרעס פון דער „אינטערנאַציאָנאַלער ארביי־טער אַסאָציאַציע אין באַזעל, אין וועלכען באַקונין האָט אַנטייל גענומען אַלס פאָרטרעטער פון די מעכאַניקער אין נעאַפּעל און די וועבער אין ליאָן. דער באַזעלער קאָנגרעס איז געווען דער וויכטיגסטער פון אַלע קאָנגרעסען, וואָס דער „אינטערנאַציאָנאַל" האָט ווען אָפּגעהאַלטען, ווייל דאָרטען האָט דער רעוואָלוציאָנערער סאָציאַליזם באַזיעגט דעם אַלטען פּרודאָניזם און דעם אויטאָריטערן מאַרקסיזם. באַקונין און זיינע פריינד וואַרלען, פאַרגאַ פּעלי־סיער, דע־פּאַאַפּ און אַנדערע האָבען געמיינשאַפטליך פּראָפּאַגאַנ־דירט די אידעען פון דעם רעוואָלוציאָנערן קאָלעקטיוויזם. אין איינער פון די רעדען, וועלכע באַקונין האָט געהאַלטען אויף דעם באַזעלער קאָנגרעס, האָט ער דערקלערט: „איך וויל ניט נאָר דאָס קאָלעקטיווע אייגענטום פון גרונד און באָדען; איך וויל, אַז אַלע רייכטימער זאָלען ווערן קאָלעקטיוועס אייגענטום; דערפאַר בין איך אַן אָנהענגער פון דער סאָציאַלער רעוואָלוציע, דעריבער קעמף איך פאַר דער אָפּשאַפונג פון דעם פּאָליטישען און געזעצליכען שטאַאַט. דער קאָלעקטיוויזם איז די הויפּטשטיצע פון דעם אינדיווידום, און דאָס אינדיווידועלע אייגענטום איז ניט קיין אַנ־דער זאַך, ווי דער רויבען פון פּרוכטען, וואָס זיינען געשאַפען געוואָרען דורך קאָלעקטיווע ארבייט".

באַקונין האָט זיינע אידעען אויסגעדריקט אין דריי ווער־טער: „אַטעאיזם, קאָלעקטיוויזם, אַנאַרכיזם". די דאָזיגע אידעען זיינען געווען די פּרינציפּעלע גרונדלאַגע פון דער ארבייטער־באַ־וועגונג אין בעלגיע, האָלאַנד און די ראָמאַנישע לענדער. באַקו־נינ'ס איינפלוס אין דעם אינטערנאַציאָנאַל איז געוואַקסען פון טאָג צו טאָג און זיין נאָמען האָט אָפּגעקלונגען אין דער גאַנצער רעוואָלוציאָנערער וועלט.

אַ קורצע צייט נאָך דעם קאָנגרעס אין באַזעל האָט באַקונין פאַרלאָזען זשענעוואַ און איז אַוועק נאָך לאָקאַרנאָ. ער האָט דאָן געפיהרט אַ גרויסע קאָרעספּאָנדענץ מיט כמעט אַלע באַקאַנטע סאָציאַליסטען און רעוואָלוציאָנערן איבער גאַנץ אייראָפּאַ;

הויפּטזעכליך האָט ער אָבער געאַרבייט פאַר דער רעוואָלוציאָנערער פּראָפּאַגאַנדאַ אין איטאַליע, רוסלאַנד, שפּאַניע און פראַנקרייך. אין דער צייט פון 1869 ביז 1870 האָט ער פּאַרעפענטליכט פיעלע מאַניפעסטען און פּראָפּאַגאַנדאַ־שריפטען אין דער רוסישער שפּראַך, ווי צ. ב. ש. „אייניגע ווערטער צו מיינע יונגע ברידער אין רוס־לאַנד"; „די וויסענשאַפט און די געגענווערטיגע רעוואָלוציאָנערע שטרעבונג"; „צו די אָפיצערן אין דער רוסישער אַרמעע" און אַנדערע. אין דער דאָזיגער פּעריאָדע האָט ער געמאַכט די באַ־קאַנטשאַפט מיט דעם רוסישען רעוואָלוציאָנער נעטשאַיעוו. דאָ איז נאַטירליך ניט דער פּלאַץ צו באַשרייבען נעטשאַיעוו׳ס טע־טיגקייט און זיינע באַציהונגען צו באַקונינ׳ען; ער אַליין איז ניט געווען קיין אַנאַרכיסט, ער איז אָבער געווען אַ מאַן פון טאַט, און דערפאַר האָט באַקונין מיט איהם סימפּאַטיזירט. ערשט שפּע־טער, ווען באַקונין האָט איינגעזעהן, אַז נעטשאַיעוו באַנוצט זיך נאָר מיט זיין נאָמען, צו באַאיינפלוסען די רוסישע יוגענד פאַר זיינע אייגענע אידעען און מיינונגען, האָט זיך באַקונין פון איהם צוריקגעצויגען. אָבער ווען די רוסישע רעגירונג האָט געפאָדערט פון דער שווייצאַרישער רעפּובליק די אויסליפערונג פון נעטשאַ־יעוו, צוליעב דער ערמאָרדונג פון דעם סטודענט איוואַנאָוו אין פּעטערבורג, וועלכען נעטשאַיעוו האָט באַטראַכט אַלס אַ פאַר־רעטער, האָט באַקונין אַלץ געטאָן, איהם צו רעטען. ווען נע־טשאַיעוו איז דורך פאַרראַט אַריינגעפאַלען אין די הענט פון דער שווייצאַרישער פּאָליציי, האָט באַקונין געשריבען זיין באַקאַנטע בראָשורע: „די בערען אין דער שטאָדט בערן און דער בער אין פּעטערבורג", דורך וועלכער ער האָט געוואָלט באַאיינפלוסען די עפענטליכע מיינונג קעגען דער אויסליפערונג פון דעם רוסישען רעוואָלוציאָנער. נעטשאַיעוו׳ס נאָמען איז פיעל באַשמוצט גע־וואָרען; עס איז אויך אמת, אַז זיינע מיטלען זיינען ניט שטענדיג געווען די בעסטע; אָבער איין זאַך איז זיכער, ער איז געווען אַן איבערגעבענער רעוואָלוציאָנער און זיין גרויזאַמער ענד אַליין איז שוין אַ גענוגענדער גרונד, אַז מען זאָל זיינע פעהלערן באַטראַכטען מילדער.

דער אויסברוך פון דעם דייטש־פראַנצויזישען קריעג אין 1870

האָט באַקונינ׳ען פון דאָס ניי געטריבען אויף דעם שלאַכטפעלד פון דער רעוואָלוציע. ער האָט גלייך באַגריפען אז דער קריעג מוז פארשטארקען די אייראָפּעאישע רעאַקציע, און זיין איינציגע האָפ־נונג איז געווען אַ רעוואָלוציאָנערע מאַניפעסטאציע אין איטאַליע, שפּאַניע און פראַנקרייך, אום צו באַקעמפען דעם וואַקסענדען פּאַטריאָטישען און מיליטערישען גייסט, וועלכען דער קריעג האָט ארויסגערופען. ער האָט געוואוסט, אז דער זיעג פון דייטשלאַנד איז דער זיעג פון דעם מיליטאַריזם, דער זיעג פון דעם צענטראַ־ליזירטען שטאַאַט; אַ זיעג פון נאַפּאָלעאָן איז דער זיעג פון דעס־פּאָטיזם און קאָרופּציע. און צו פאַרהינדערן די דאָזיגע קאָנסעק־ווענצען גיט עס נאָר איין מיטעל — די רעוואָלוציע. באַקונין האָט באַגריפען, אז אויב קיין רעוואָלוציע וועט ניט אויסברעכען, וועט די פרייהייטליכע שטרעבונג זיין פארניכטעט פאַר אַ לאַנגער צייט. זיין ערשטע ארבייט איז געווען די ארויסגאַבע פון אַ בראָשורע: „בריעף צו אַ פראַנצויז״, אין וועלכער ער האָט דער־קלערט זיינע טאַקטישע פּלענער. די בראָשורע איז ערשינען אין סעפּטעמבער 1870 און האָט געפונען אַ שטאַרקע פארשפּרייטונג. אין דערזעלבער צייט איז ער אוועק נאָך ליאָן, אום דאָרטען צוצו־גרייטען דעם אויפשטאַנד. באַקונין האָט דערוואַרט אַ רעוואָלוציע אין פּאַריז, און ליאָן איז געווען דער וויכטיגסטער פּונקט אין דער פּראָווינץ, צו אונטערשטיצען פּאַריז. דעם 28טען סעפּטעמבער האָבען די רעוואָלוציאָנערן פון ליאָן פּראָקלאַמירט דעם אויפשטאַנד און די באַקוניניסטען האָבען זאָגאַר פאַר אַ קורצער צייט געהאַט די שטאָדט אין זייערע הענט. אָבער די ניט־איינינקייט אין דעם לאַגער פון די רעוואָלוציאָנערן און די אַלגעמיינע גלייכגילטיגקייט פון די איבעריגע שטעדט האָבען געשטערט דעם ערפאָלג פון דער באַוועגונג. באַקונין אַליין איז געווען אין גרויס געפאַהר און האָט געמוזט פארלאָזען ליאָן אין געהיים. פון ליאָן איז ער אוועק נאָך מאַרסייל און האָט דאָרט געווירקט פאַר דעם אַלגעמיינעם אויפ־שטאַנד. ער האָט נאָך דאַן געפּלאַנט זיך אומצוקעהרן נאָך ליאָן, ווען די רעוואָלוציאָנערן זאָלען מאַכען די נויטיגע צוגריי־טונגען פאַר אַ נייעם אויפשטאַנד. ענדליך, נאָכדעם ווי אַלע זיינע פּלענער זיינען געבליבען אָהן ערפאָלג, צוליעב דער גלייכגילטיג־קייט פון די מאַסען, איז ער אוועק צוריק נאָך לאָקאַרנאָ. ער איז

געוועז זעהר אומצופרידען מיט דער גאנצער סיטואציע, און זיין שטארקער גייסט האט געפיהלט, אז די רעאקציע וועט פארלויפיג זיעגען איבעראל. אין אט דער צייט האט ער געפאסט דעם באַשלוס, צו פארעפענטליכען זיינע טעאריעס אין א באזונדער ווערק. דער ערשטער טייל פון אט דעם ווערק איז ערשינען אין 1871 אונטער דעם נאמען: „דאס קנוטא־גערמאנישע קייזעררייך און די סאציאלע רעוואלוציע"; דער צווייטער טייל איז ערשינען אין 1882, דאס הייסט זעקס יאהר נאך זיין טויט, אונטער דעם נאמען „גאט און דער שטאאט"; אין דעם דריטען טייל, דער שלוס פון „גאט און דער שטאאט", איז אין 1895 פארעפענטליכט געווארן פון דר. נעטלאו. די גאנצע שריפט איז א גלענצענדע קריטיק פון דער גאט־ און שטאאט־אידעע, און דער צווייטער טייל פון „גאט און דער שטאאט"; און דער דריטער טייל, דער שלוס פון דערנע שפראכען. אין דערזעלבער צייט האט ער אויך געשריבען זיינע גלענצענדע פראפאגאנדא־שריפטען געגען מאדזיני, וועלכע האבען געהאט אן אומגעהייערן ערפאלג אין איטאליע.

די פראקלאמירונג פון דער קאמונע האט ווידער ארויסגערופען באקונינ'ס ענטוזיאזם; ער האט אבער אין דערזעלבער צייט איינגעזעהן, אז פאריז מוז פאלען, ווייל די פראווינץ איז געוועזן טויט. זיין איינציגער וואונש איז געוועזן, אז דער אונטערגאנג פון פאריז זאל זיין א העלדישער, אום ער זאל זיין א ביישפיעל פאר דער גאנצער וועלט. ער האט דאן אנגעפאנגען צו שרייבען א ווערק איבער דער קאמונע, אבער דער פארווארט צו דער דאזיגער שריפט איז ערשט ערשינען אין 1878, אונטער דעם נאמען: „די פאריזער קאמונע און דער פרינציפ פון שטאאט".

זיינע לעצטע לעבענס־יאהרען.

אין סעפטעמבער 1871 איז פארגעקומען א קאנפערענץ פון דעם „אינטערנאציאנאל" אין לאנדאן, אויף וועלכער עס איז אנגענומען געווארן א רעזאלוציע, וואס האט ערקלערט דעם פאליטישען קאמף אלס א טאקטישע באדינגונג פאר אלע פעדעראציעס פון דעם אינטערנאציאנאל. באקונין און זיין ריכטונג איז דארט שטארק אנגעגריפען געווארן. די דאזיגע קאנפערענץ האט ארויס־

גערופען דעם פראָטעסט פון די מייסטע סעקציעס פון דעם אינטער־נאַציאָנאַל קעגען דער ניט טאָלעראַנטער האַנדלונג פון דעם לאָנ־דאָנער גענעראַל קאָמיטעט, וואָס האָט שפּעטער געפיהרט צו דעם אונטערגאַנג פון דער „אינטערנאַציאָנאַלער אַרבייטער אַסאָציאַציע".

דעם 2טען סעפּטעמבער 1872 איז אָפּגעהאַלטען געוואָרן דער בעריהמטער קאָנגרעס אין האַאַג. ווי עס ווערט באַהויפּטעט, איז דער קאָנגרעס אַבזיכטליך פאַררופען געוואָרען אין האַאַג, כדי באַקונין זאָל אויף איהם ניט קאָנען קומען. ער וואָלט געמוזט דורכפאָהרען פראַנקרייך אָדער דייטשלאַנד, און ער וואָלט דאָרט זיכער אַרעסטירט געוואָרן. עס איז אוממעגליך דאָ איבערצוגעבען די פאַרהאַנדלונגען פון דעם האַאַגער קאָנגרעס (די איינצעלהייטען קאָן מען געפינען אין די „מעמואַרען פון דער יורא פעדעראַציע") ; באַקונין און גיאַיאָם זיינען אויסגעשלאָסען געוואָרן פון „אינטער־נאַציאָנאַל" דערפאַר, אַזוי איז עס מאָטיווירט געוואָרן, ווייל זיי האָבען געגרינדעט אַ געהיימע אָרגאַניזאַציע אין דעם „אינטער־נאַציאָנאַל". אַז דער זיעג פון דער מאַרקסיסטישער ריכטונג איבער דער באַקוניניסטישער איז געוועזען ניט מעהר ווי אַ פאָר־מעלער זיעג קאָן דיענען אַלס באַווייז דער פאַקט, אַז מאַרקס אליין האָט פאָרגעשלאָגען אריבערצוטראָגען דעם גענעראַל קאָמיטעט נאָך אַמעריקאַ, וואָס האָט מיט אַנדערע ווערטער געמיינט — דער אונטערגאַנג פון דעם אינטערנאַציאָנאַל. די רעוואָלוציאָנערע מינאָריטעט האָט גלייך פאַררופען אַ נייעם קאָנגרעס אין סיינט אימיער, אין דער שווייץ, וועלכער איז שאַרף אַרויסגעטראָטען געגען די באַשלוסען פון האַאַג און האָט ערקלערט, אַז ער האָט מעהר קיין באַציהונגען ניט מיט דעם לאָנדאָנער גענעראַל־קאָמי־טעט. די איטאַליענער, שפּאַניער, פראַנצויזען, בעלגיער, האָלענ־דער, רוסען און פאַרשיידענע סעקציעס אין דער שווייץ און אַמעריקאַ האָבען פאָרמירט אַ נייעם „אינטערנאַציאָנאַל", וועל־כער האָט נאָך עקזיסטירט לאַנגע יאָהרען נאָך דעם אונטערגאַנג פון דעם מאַרקסיסטישען אינטערנאַציאָנאַל.

נאָך דעם קאָנגרעס אין סיינט אימיער האָט זיך באַקונין צוריקגעצויגען פון דער עפענטליכער טעטיגקייט. די קראַנקהייט, וועלכע איז איהם געבליבען פון זיין לאַנגער געפאַנגענשאַפט אין רוסלאַנד, האָט אָנגעהויבען ווערן אַלץ ערגער און האָט איהם גע־

שטערט אין יעדער עפענטליכער טעטיגקייט. אין יולי 1874 איז די רעוואָלוציאָנערע באוועגונג אין איטאַליע געוואָרן אזוי מעכטיג, אז אַלע האָבען ערוואַרטעט דעם אויסברוך פון אַן אויפשטאַנד. באַקונינ'ס פריינד האָבען דעם אויפשטאַנד צוגעגרייט, און באַקונין איז אין געהיים אַוועק נאָך באָלאָניאַ. זיינע באציהונגען צו דעם אויפשטאַנד פון באָלאָניאַ זיינען היינט נאָך גאַנץ אומקלאָר. די זאַך איז געווען אַ דורכפאַל, און דער טויט-קראַנקער מאַן האָט זיך ווידער געמוזט צוריקציהען נאָך דער שווייץ. זיין קראַנקהייט איז געוואָרן אַלץ ערגער, און ער האָט באַשלאָסען צו געהן נאָך בערן, צו זיין אַלטען גוטען פריינד פּראָפעסאָר אַדאָלף פאָגט, ער זאָל אויף איהם אויפפּאַסען. אָבער דעם 1טען יולי 1876 איז ער דאָרט געשטאָרבען, אין עלטער פון 62 יאָהר.

גאָט און דער שטאַאַט

יאקאָבינער אבסאָלוטיסטען און רעוואָלוציאָנערן פון זשאַן־זשאַק־רוסאָ'ס און ראָבעספיער'ס שיטה פּראָקלאַמירן די אומ־מענשליכע און געפעהרליכע טעאָריע פון דעם אבסאָלוטען רעכט פון שטאַאַט, אין נאָמען פון אַן איינבילדונג, אַ פיקציע, וועלכע מען רופט אָן פארשיידען: דאָ קאָלעקטיווער אינטערעס, דאָ קאָלעקטיווער רעכט אָדער גאָר קאָלעקטיווער ווילען און פרייהייט. דאַגעגען, זיינען שוין פיעל מעהר אויסגעהאַלטען די אבסאָלוטיס־טען־מאָנאַרכיסטען, ווען זיי באַגרינדען דאָס רעכט פון שטאַאַט אויף גאָט'ס גנאָד. די ליבעראַלע דאָקטרינערן, צום ווענינגסטען די וואָס נעהמען ערנסט די ליבעראַלע טעאָריעס, האַלטען פאַר זייער אויסגאַנגס־פונקט דעם פּרינציפּ פון פּערזענליכער פרייהייט, און ווי עס איז באַקאַנט, ערקלערן זיי זיך אָנפאַנג אַלס געגנער פון דעם שטאַאַט־פּרינציפּ. זיי האָבען דאָס די ערשטע געזאָגט, אַז אַ רע־גיערונג, ד. ה. אַ קערפערשאַפט פון באַאַמטע, וואָס איז אויף וועל־כען עס איז אופן אָרגאַניזירט און באַפאָלמעכטיגט אויסצופיהרען די פונקציעס פון שטאַאַט — איז אַ נויטווענדיגע צ ר ה, און אַז די גאַנצע ציוויליזאַציע באַשטעהט אין דער פאַרקלענערונג פון די רעכטען און אַטריבוטען פון דער רעגיערונג. דאָך זעהען מיר, אַז יעדעס מאָל, ווען דער קיום פון שטאַאַט ווערט ווירקליך געשטעלט אונטער אַ פראַגע־צייכען, צייגען זיך די אַלע ליבעראַלע דאָקטרי־נערען ארויס פאַר ניט קיין קלענערע פאַנאַטישע אָנהייגער פון אַב־סאָלוטען שטאַאַט־רעכט, ווי די אבסאָלוטיסטען פון מאָנאַרכיזם אָדער יאַקאָביניזם.

זייער בוקען זיך צום שטאַאַט, וואָס איז אין פלוג אַזוי סותר זייערע ליבעראַלע אָנשויאונגען, דערקלערט זיך אויף צוויי אופנים: ערשטענס, פּ ר אַ ק ט י ש, מיט די אינטערעסען פון זייער קלאַס, וואָרים די גרויסע מאַיאָריטעט פון די ליבעראַלע דאָקטרינערן גע־הערט צו דער בורזשואַזיע. אָט דער צאָהלרייכער און חשוב'ער קלאַס וואָלט זיך גאָר קיין בעסערס ניט געוואונשען, ווי פאַרכאַפּען

פאַר זיך דאָס רעכט, ריכטיגער געזאָגט די פּריווילעגיע, פון דער פּאָלסטער אַנאַרכיע. די גאַנצע סאָציאַלע עקאָנאָמיע פון דעם קלאַס, דער רעאַלער באַזיס פון זיין פּאָליטישען קיום, האָט ניט, ווי ס'איז באַוואוסט, קיינע אַנדערע געזעצען אויסער אָט דער אַנאַרכיע, וועלכע דריקט זיך אויס אין דעם באַריהמט־געוואָרענעם שפּרוך: *Laisser faire et laisser passer אָבער די בורזשואַזיע ליעבט די אַנאַרכיע נאָר פאַר זיך אַליין און מיט דעם באַדינג, אַז די מאַסען, „וואָס זיינען צו־אומוויסענד צו קאָנען זיך באַנוצען מיט איהר און ניט מיסברויכען", זאָלען פאַרבלייבען אונטער דער שטרענגער דיסציפּלין פון שטאַאַט. וואָרים ווען די מאַסען, מיעד ווערענדיג צו האָרעווען פאַר אַנדערע, זאָלען רעוואָלטירן, וואָלט דאָך צעשטערט געוואָרן די גאַנצע פּאָליטישע און סאָציאַלע עקזיסטענץ פון דער בורזשואַזיע. און דעריבער זעהען מיר טאַקע, אומעטום און אַלעמאָל, אַז ווי נאָר די אַרבייטער הויבען אָן זיך צו טומלען, ווערן אַפילו די איבערגעבענסטע ליבעראַלען־בורזשואַען גלייך פאַרקאָכטע אָנהענגער פון דער אַלמעכטיגקייט פון שטאַאַט. און אַזוי ווי דער אויפגערייצטער צושטאַנד פון די פאָלקס־מאַסען וואַקסט איצטער אַלץ מעהר און ווערט אַ כראָנישע קראַנקהייט, זעהען מיר, אַז די בורזשואַען־ליבעראַלען באַקעהרען זיך אַלץ מעהר און מעהר. אַפילו אין די פרייסטע לענדער, צו דעם קולט פון אַבסאָלוטער הערשאַפט.

צוזאַמען מיט אָט דער פּראַקטישער אורזאַך איז פאַראַן אַן אורזאַך, אַ ריין טעאָרעטישע, וועלכע צווינגט אַפילו די אויפריכטיגסטע ליבעראַלען שטענדיג זיך צוריקצוקעהרען צום קולט פון שטאַאַט. אייגענטליך רופען זיי זיך דערפאַר ליבעראַלען, ווייל זיי האַלטען די פּערזענליכע פרייהייט אי פאַר'ן יסוד, אי פאַר'ן אויסגאַנגס־פּונקט פון זייער טעאָריע; און טאַקע דערפאַר, ווייל דאָס איז זייער גרונדלאַגע און אויסגאַנגס־פּונקט, זיינען זיי על פּי לאָגיק געצוואונגען צו אַנערקענען דאָס אַבסאָלוטע רעכט פון שטאַאַט.

אינדיווידועלע פרייהייט, טענה'ען זיי, איז ניט אַ היסטאָרישער פּראָדוקט, אַ שאַפונג פון דער געזעלשאַפט. זיי באַהויפּ־

---

* לאָז עס געהן ווי ס'געהט.

טען, אז זי קומט פריהער פאַר יעדער געזעלשאַפט, און אז יעדער מענש ברענגט זי מיט זיך, בעת ער ווערט געבוירן, ווי א מתנה פון גאָט, צוזאַמען מיט זיין אונשטערבליכער נשמה. דערפון פאָלגט, אז א מענש שטעלט מיט זיך עטוואָס פאַר, אז ער איז אינגאַנצען א איך פאַר זיך, און ווייזט זיך ארויס ווי א פאָלקאָמענער, ווי אַן אבסאָלוטער וועזען, נאָר ווען ער געפינט זיך אויסער דער געזעלשאַפט. און אזוי ווי ער איז פאַר זיך אַליין א פרייער לכתחילה און אפּאַרט פון דער געזעלשאַפט, קאָן ער זי גרינדען נאָר דורך א פרייער האַנדלונג און, אזוי צו זאָגען, דורך א געוויסען אָבמאַך, — אַן אינסטינקטיווען און שטילען, אָדער א באוואוסטזיניגען און פאָרמולירטען. מיט איין וואָרט, לויט אָט דער טעאָריע קומט אויס, אז ניט די אינדיווידומען ווערן געשאַפען פון דער געזעלשאַפט, נאָר פאַרקעהרט, זי ווערט געשאַפען פון זיי, זייענדיג געצוואונגען דערצו דורך א וועלכער עס איז אויסערליכער נויטווענדיגקייט, ווי צום ביישפּיעל, דורך ארבייט אָדער דורך מלחמה.

ווי עס איז צו זעהן, לויט אָט דער טעאָריע, עקזיסטירט גאָר אייגענטליך ניט קיין געזעלשאַפט. א נאַטירליכע מענשליכע געזעלשאַפט, דער מקור פון יעדער ציוויליזאַציע, די איינציגע סביבה, וואו עס קאָן ווירקליך געבאָרן ווערן און זיך אַנטוויקלען די פּערזענליכקייט און די מענשליכע פרייהייט, איז פאַר אָט דער טעאָריע גאָר אינגאַנצען אומבאַקאַנט. פון איין זייט אַנערקענט זי נאָר אינדיווידומען, עקזיסטירענדע וועזענס, וועלכע זיינען פאַר זיך אַליין פריי; פון דער אַנדער זייט — די אָפּגעמאַכטע געזעלשאַפט, וועלכע איז צוזאַמענגעשטעלט דורך דעם ווילען פון די אינדיווידומען און איז געגרינדעט אויף אַן אויסגעשפּראָכענעם אָדער שטומען אָפּמאַך, ד. ה. אויף א רעגיערונג. (זיי ווייסען גאַנץ גוט, אז קיין איין היסטאָרישע רעגירונג איז ניט אויפגעבויט געוואָרן אויף דעם באַזיס פון אַן אָפּמאַך; אז זיי זיינען אַלע געגרינדעט געוואָרן דורך גוואַלט און עראָבערונגען. אָבער אָט די איינרייזעניש, אז דער באַזיס פונ'ם שטאַאט איז א פרייער אָפּמאַך, איז פאַר זיי נויטווענדיג, און דעריבער באַשליסען זיי עס פאַר זיך אָהן איבעריגע צערעמאָניעס.)

מענשליכע אינדיווידומען, ווען זיי זאָלען זיך פאַראייניגען דורך אַן אָפּמאַך און צונויפשטעלען א שטאַאט, וועלען לויט אָט

נשמות, ווען זיי זיינען געקומען צוריק צום ישוב פון וואַנען זיי זיינען מיט עקעל אַנטלאָפען. ווי נאָר זייער הייליגע שליחות האָט זיך געענדיגט, האָבען זיי זיך וואָס שנעלער צוריקגעקעהרט אין דעם מדבר, אום ווייטער מתקן צו זיין די אייגענע במעט האלב פאַרלאָרענע שלימות דורך שטענדיגען פאַרטראַכטען זיך וועגען דעם אייגענעם אינדיווידועלען וועזען, וועגען דער אייגענער איינזאַמער נשמה אין דער אָנוועזענהייט נאָר פון גאָט אַליין.

אָט דעם ביישפּיעל האָבען געדאַרפט נאָכפאָלגען די אַלע, וואָס גלויבען נאָך היינט אין איינגעבאָרענער פרייהייט אָדער אין פרייען ווילען, אויב זיי ווילען מציל זיין זייערע נשמות און אויף אַ פאַר־סענדען אופן זיי צוגרייטען צו עולם־הבא. איך ווידערהאָל נאָכ־אַמאָל, אַז די הייליגע אַנאַרכיסטען, וועלכע האָבען דורך פרישות דערגרייכט צו דער העכסטער מדרגה פון אָפּטעמפּונג, זיינען גע־וועזען דורכאויס אויסגעהאַלטען. ווייל אויב די נשמה איז אומ־שטערבליך, ד. ה. שוין אין תוך אומענדליך, פריי און זעלבסט־באַ־צוועקט, דאַרף זי זיך צופרידענשטעלען מיט זיך אַליין. נאָר צייט־ווייליגע, באַגרעניצטע און שטערבליכע וועזענס קאָנען זיך איינס דאָס אַנדערע ערגענצען; דאָס אומענדליכע פאַרטראָגט ניט קיין ערגענצונג. אַזאַ מין וועזען, ווען עס טרעפט זיך צונויף מיט עפּעס, וואָס איז אויסער איהם, פיהלט זיך שוין אָבגעקירצט און דאַרף דעריבער עס אויסמיידען, איגנאָרירען אַלץ, וואָס עס איז נאָר ניט ער אַליין. שטרענג גערעדט, אַן אומשטערבליכע נשמה, ווי איך האָב שוין געזאָגט, וואָלט זיך געדאַרפט באַגעהן אפילו אָהן אַ גאָט אויך. אַ וועזען, וואָס איז אַן־און־פאַר־זיך אומענדליך, קאָן ניט אַנערקענען נאָך אַ וועזען גלייך צו זיך און נאָך ווייניגער איז פאַר איהם מעגליך צו אַנערקענען אַ וועזען, אַ העכערען פון זיך. יעדער וועזען, וועלכער זאָל זיין אויך אַזוי אומענדליך ווי ער און צו דערזעלבער צייט ניט ער גופא — וואָלט איהם שוין באַגרעניצט און פאָלגליך פאַרוואַנדעלט אין אַ וועזען וואָס איז שטערבליך און באַגרעניצט פון דרויסען. אויב ער אַנערקענט, אַז אַ חוץ איהם עקזיסטירט נאָך אַזאַ אומענדליך וועזען, ווי ער אַליין איז, מוז שוין אָט די אומשטערבליכע נשמה, לאָגישער ווייזע, אַנערקענען איהר אייגענע שטערבליכקייט. וואָרים דאָס אומענדליכע איז ווירקליך אַזוינס, וואָס כאַפּט אַרום אַלץ און לאָזט קיין זאַך ניט

דער טעאָריע פאָרקומען אַלס עפּעס גאָר מאָדנע וועזענס, וואָס זיינען פול מיט סתירות. באַשאַנקען יעדערער מיט אַ פרייער, אומשטערבליכער נשמה און פריהייט, אָדער מיט אַ פרייען ווי־לען, וועלכע קאָנען פון זיי ניט אָבגעטיילט ווערען — זיינען זיי, פון איין זייט, וועזענס אונענדליכע, אַבסאָלוטע, און אַלס אַזעל־בע האָבען זיי שוין אַן אייגענעם אינהאַלט, קאָנען זיך שוין באַ־גנוגענען מיט זיך אַליין, נויטיגען זיך מעהר אין קיינעם ניט; אויפריכטיג גערעדט, אפילו אין גאָט אַליין ניט, ווייל אַלס אומ־שטערבליכע און אומענדליכע זיינען זיי דאָך אַליין געטער. פון דער אַנדער זייט ווידער, זיינען זיי וועזענס פון פּשוט'ען חומר, שוואַכע, ניט קיין פאָלקאָמענע, באַגרעניצטע און אינגאַנצען אונ־טערוואָרפען דער אויסערליכער נאַטור, וועלכע האַלט זיי אויף און רינגעלט זיי אַרום, און וועלכע טראָגט זיי איבער, פריהער אָדער שפּעטער, אויף יענער וועלט. ווען מען באַטראַכט זיי פון ערשטען שטאַנדפּונקט, נויטיגען זיי זיך אַזוי ווינציג אין אַ געזעלשאַפט, אַז די לעצטע קומט גאָר אויס עפּעס ווי אַ שטערונג פאַר זייער פאָלשטענדיגער פריהייט. און אַזוי זעהען מיר טאַקע, אין אָנ־הויב פון דער ערשטער תקופה פון קריסטענטום, מענשען הייליגע און אומבויגזאַמע, וואָס האָבען ערנסט זיך געזאָרגט וועגען זייער אומשטערבליכקייט און וועגען מציל זיין די אייגענע נשמות, אַז זיי האָבען איבערגעריסען אַלע פאַרבינדונגען מיט דער געזעלשאַפט, האָבען געוויכט פון יעדער שייכות מיט מענשען און האָבען נאָר אין פּרישות געזוכט שלימות און גאָט'ס חסד. מיט מעהר זין און לאָגיק האָבען זיי שוין געהאַלטען די געזעלשאַפט פאַר'ן מקור פון אַל-דאָס-בייז, און דאָס פאָלשטענדיגע אָפּזונדערן זיך אַלס אַ באַדינג צו אַלע גוטע מידות. און אויב זיי זיינען יאָ ווען אַרויס־געקומען פון זייער אָבגעזונדערטקייט, איז דאָס ניט געווען דער־פאַר, וואָס זיי אַליין האָבען זיך גענויטיגט אין דעם; נאָר צוליעב דעם חסד, צוליעב דעם קריסטליכען רחמנות צו די מענשען, וואָס זיינען נאָך פאַרבליבען אין דער געזעלשאַפטליכער סביבה און גע־האַלטען אין איין פאַרדאַרבען, נויטיגענדיג זיך אין זייערע עצות און מנהיגות. דאָס איז תמיד געטאָן געוואָרן מיט דער כונה אָנ־דערע צו ראַטעווען, קיינמאָל ניט צוליעב אייגענער שלימות. אין געגענטייל, זיי האָבען ריזיקירט אומצוברענגען זייערע אייגענע

איבער אויסער זיך. נאָך מיט א גרעסערער אומפאַרמיידליכקייט קאָן ניט און דאַרף ניט אַן אומענדליך וועזען אנערקענען עפּעס א וועזען נאָך העכער פון זיך. אומענדליכקייט דערלאָזט ניט קיין שטופען און מדרגות; די ווערטער: העכערערע אומענדליכקייט און נידריגערע אומענדליכקייט, זיינען אַן אבסורד. און גאָט איז טאַקע אַן אבסורד. די טעאָלאָגיע, וועלכע האָט די פּריווילעגיע צו זיין אבסורד און גלויבט אין זאַכען נאָר צוליעב דעם, ווייל זיי זיינען אבסורד, האָט אוועקגעשטעלט העכער פון די אומשטערבליכע מענשליכע נשמות, און במילא שוין אויך אומענדליכע, די העכערע, די אבסאָלוט העכסטע, אומענדליכקייט פון גאָט. נאָר, אום דאָס פאַרריכטען, האָט זי אויסגעטראַכט דעם שטן, וועלכער פאַרקערפּערט אין זיך די מרידה פון אַן אומענדליכען וועזען קעגען דער עקזיסטענץ פון אַן אבסאָלוטער אומענדליכקייט — קעגען גאָט. און פּונקט ווי דער שטן האָט מורד געווען קעגען דער העכסטער אומענדליכקייט פון גאָט, פּונקט אזוי האָבען די הייליגע, קריסטליכע אנאַרכיסטען, זייענדיג צו־באַשיידען זיך צו בונטעווען געגען גאָט, — זיך געבונטעוועט געגען דער אַלגעמיינער אומענדליכקייט פון מענשען — געגען דער געזעלשאַפט. זיי האָבען געהאַט גענוג גרונד צו דערקלערן, אַז זיי נויטיגען זיך ניט אין א געזעלשאַפט כדי זיך צו ראַטעווען, און אַז ווייבאַלד זיי זיינען צוליעב עפּעס א מאָדנער פאַטאַליטעט אומענדליכע...* און געפאַלענע, באַפּרידיגט זיי די געזעלשאַפט פון גאָט און זייער אייגענער חשבון הנפש אין דער אַנוועזענהייט פון אָט דער אבסאָלוטער אומענדליכקייט.

און איך דערקלער נאָכאַמאָל, אַז דאָס איז א ביישפּיעל, וואָס עס דאַרפען נאָכפאָלגען אַלע די, וואָס גלויבען אין דער אומשטערבליכקייט פון דער נשמה. פון אָט דעם שטאַנדפּונקט קאָן זיי טאַקע די געזעלשאַפט גאָרנישט געבען, אויסער א זיכערען אונטערגאַנג. אין דער אמת'ן, וואָס גיט די געזעלשאַפט די מענשען? ערשטענס ממשות'דיגע רייכטימער, וואָס קאָנען ניט געשאַפען ווערן אין א גענוגענדער צאָהל סיידען דורך קאָלעקטיווער ארבייט. אָבער

---

* דאָ שטעהט א וואָרט, וואָס מען קאָן ניט איבערלייענען אין מאַנוסקריפּט פון אָריגינאַל.

יענע, וואָס גלויבען אין אייביגען קיום, דאַרפען זיי דען ניט פאַר־אַכטען אָט די רייכטימער? האָט דען ישו הנצרי ניט געלערנט זיינע תלמידים: „זאַמעלט ניט קיין אוצרות אויף דער וועלט, וואָרים וואו אייערע אוצרות זיינען דאָרט געפינט זיך אויך אייער הארץ"? און אַן אַנדער מאָל: „ס'איז גרינגער דורכצוקריגען אַ דיקען שטריק (לויט אַ צווייטע וואַריאַציע: אַ קעמעל) דורכ'ן אויער פון אַ נאָדעל, ווי פאַר'ן רייכען אַריינצוקומען אין מלכות השמים." (איך שטעל מיר שטענדיג פאָר די מינע, וואָס עס מאַכען דערביי די פרומע און די רייכע בורזשוען־פּראָטעסטאַנטען פון ענגלאַנד, אַמעריקאַ, דייטשלאַנד, שווייצאַריע, בשעת זיי לייענען אָט די פאַר זיי אַזעלכע אַנטשיידענדע און אומאַנגענעמע ווערטער).

ישו הנוצרי איז גערעכט; צווישען דאָס גלוסטען נאָך מאַטעריעלע רייכטימער און דעם ווילען צו ראַטעווען די אומשטערבליכע נשמות איז פאַראַן אַן אַבסאָלוטע אומפּאַראייַנבאַרקייט. אין אַזאַ פאַל, אויב דו גלויבסט באמת אין דער אומשטערבליכקייט פון דער נשמה, איז דען ניט גלייכער זיך אָפּצוזאָגען פון דעם לוקסוס און קאָמפאָרט, וואָס די געזעלשאַפט פאַרזאָרגט, און זיך נאָר נעהרען מיט רויהע וואָרצלען, ווי עס האָבען געטאָן די נזירים, וועלכע האָבען בעסער אויף אייביג מציל געווען זייערע נשמות איידער זיי צו פאַרזינדיגען צוליעב עטליכע צעהנדליג יאָהר עולם־הזה? אָט דער חשבון איז אַזאַ איינפאַכער, אַזאַ אויגענשיינליך־ריכטיגער, אַז מיר זיינען געצוואונגען צו דענקען, אַז די אַלע פרומע און רייכע בורזשוען, באַנקירען, פאַבריקאַנטען, סוחרים, וועלכע קאָנען אַזוי קונציג באַאַרבייטען זייערע געשעפטען און באַנוצען זיך דערביי, ווי איהר ווייסט, מיט אַלע מיטלען, און דאָך תמיד מיט אַ פסוק פון עוואַנגעליום אויף די ליפען — רעכענען זיך גאָרניט מיט דער אומשטערבליכקייט פון זייערע נשמות און גרויסמוטיג לאָזען זיי דאָס איבער פאַר'ן פּראָלעטאַריאַט, איבערלאָזענדיג פאַר זיך אַליין נעבעך די נישטיגע מאַטעריעלע אוצרות, וואָס זיי זאַמלען צונויף אויף דער ערד.

אַחוץ מאַטעריעלע רייכטימער, וואָס נאָך גיט די געזעלשאַפט? תאווה'דיגע, מענשליכע און אירדישע נייגונגען, בילדונג און די קולטור פון שכל, די אַלע זאַכען, וואָס זיינען אַזוי ריעזיג לויט דעם פאַרבייגעהענדען, אירדישען, מענשליכען קוק, אָבער וועלכע זיינען

אין פארגלייך מיט דער אייביגקייט, אומשטערבליכקייט, מיט גאט, גלייך צו גארנישט. איז דען אפילו די העכסטע מענשליכע חכמה ניט אן אומזין אין פארגלייך מיט גאט?

א לעגענדע פון דער אריענטאלישער קירכע דערצעהלט, אז צוויי הייליגע נזירים האבען זיך מיט'ן אייגענעם רצון אפגעזונדערט אויף עטליכע צעהנדליג יאהר אויף אן אינזעל. זיי האבען זיך אפילו דערווייטערט איינער פון אנדערן און פארבראכט גאנצע טעג און נעכט נאר אין תשובה און אין תפלה. זיי זיינען דערגאנגען צו אזא מדרגה, אז זיי האבען זאגאר פארלארן דעם לשון. פון אלע פריהערדיגע ווערטער איז ביי זיי איינגאנצען פארבליבען דריי אדער פיער, וועלכע צוזאמענגענומען האבען קיין זין ניט געהאט. פונדעסטוועגען האבען זיי פאר גאט פראכטפול געקאנט אויסדריקען די העכסטע שטרעבונגען פון זייערע נשמות. זעלבסטפארשטענדליך, אז זיי האבען זיך נאר געשפייזט מיט ווארצלען און מיט קרייטיכער ווי מעלי־גירה'דיגע בעלי־חיים. פון מענשליכען שטאנדפונקט זיינען אט די צוויי מענשען געוועזען שוואכזיניג אדער גאר אומזיניג; אבער פון געטליכען שטאנדפונקט, פון שטאנדפונקט פון גלויביגען אין דער אומשטערבליכקייט פון דער נשמה, האבען זיי זיך ארויסגעצייגט פאר פיעל טיעפערע בעלי־חשבונות ווי גאלילעי און ניוטאן. זיי האבען געאפפערט מיט עטליכע צעהנדליג יאהר פון עולם־הזה און וועלטליכע חכמה, כדי באלוינט צו ווערן מיט עולם־הבא און געטליכער ווייזהייט.

עס איז אלזא קלאר, אז א מענש, אויף וויפיעל ער איז באשאנקען מיט אן אומשטערבליכער נשמה, אויף וויפיעל ער איז באשאנקען מיט אומענדליכקייט און פרייהייט, שטעלט ער זיך ארויס אויפ'ן העכסטען גראד אלס אן אנטיסאציאלער וועזען. און אויב ער וואלט שטענדיג געוועזען פארקלערט און אויסשליסליך פארטאן מיט זיין אומשטערבליכקייט, וואלט ער נאר אויף אזוויפיעל קלוג געוועזען, ער זאל מבטל זיין אלע וואוילטאגען, תענוגים און ערדישע הבלי־הבלים; ער וואלט קיינמאל ניט ארויס פון דעם צושטאנד פון געטליכער צניעות אדער שוואכזיניגקייט, און וואלט קיינמאל די געזעלשאפט ניט באשאפען. קורץ, אדם און חוה וואלטען קיינמאל ניט פארזוכט פון עץ־הדעת און מיר וואלטען אלע געלעבט ווי חיות אין ערדישען גן־עדן, וואס גאט האט באשטימט פון זייערט־

וועגען. אָבער ווי נאָר עס האָט זיך די מענשען פּאַרוואָלט זיך אויסצובילדען, זיך אויסצומענשלען, טראַכטען, ריידען און באַנוצען זיך מיט די מאַטעריעלע וואוילטאָגען — זיינען זיי געצוואונגען געווען אַרויסצוקומען פון זייער איינזאַמקייט און צוזאַמענשטעלען אַ געזעלשאַפט. וואָרים אויף וויפיעל זיי זיינען *אינערליך* אומענדליך, אומשטערבליך און פריי, אויף אַזויפיעל זיינען זיי *אויסערליך* באַגרעניצט, שטערבליך, מאַכטלאָז און אָפּהענגיג פון דער אויסערליכער וועלט.

ווען מען באַטראַכט זיי פון אַן ערדישען שטאַנדפּונקט, ד. ה. פון אַ רעאַלער און ניט פיקטיווער עקזיסטענץ, שטעלט פאָר מיט זיך די גרויסע מאַיאָריטעט מענשען אַזאַ שפּל'ען אויסזעהן, אַזאַ דלות אין העלדישקייט, ווילען און שכל, אַז מען מוז ווירקליך באַזיצען אַ גרויסע פעהיגקייט זיך אַליין אָפּצונאַרען, אַז מען זאָל געהן זוכען צווישען זיי אַן אומשטערבליכע נשמה און אַ ניצוץ פון פרייען ווילען. פאַר אונז ערשיינען זיי אַלס וועזענס, וועלכע זיינען דוכאויס און פאַטאַל באַשרענקט. פריהער פון אַלץ זיינען זיי באַגרעניצט דורך דער אויסערליכער נאַטור, דורך דעם כאַראַקטער פון באָדען און דורך די אַלע מאַטעריעלע באַדינגונגען פון זייער עקזיסטענץ, וועלכע זיינען אויך באַשרענקט דורך אומצעהלבאַרע פּאָליטישע, רעליגיעזע און סאָציאַלע באַציהונגען, וואָס זיינען אָפּהענגיג פון מנהגים, געוועהנהייטען, געזעצען און פון אַ גאַנצער וועלט פאָראורטיילען און געדאַנקען, וועלכע האָבען זיך לאַנגזאַם אָנגעזאַמעלט דורך די פריהערדיגע דורות און זיי האָבען זיי איבערגענומען, ווייל זיי זיינען געבאָרען געוואָרען אין דער געזעלשאַפט. זיי זיינען קיינמאָל ניט איהרע שאַפער, נאָר אומגעקעהרט; פריהער זיינען זיי געווען אַ פּראָדוקט פון דער געזעלשאַפט און דערנאָך זיינען זיי געוואָרען איהרע ווערקצייג. צי קאָן מען דען געפינען אויף טויזענד מענשען כאָטש איינעם, וועגען וועלכען מען זאָל קאָנען זאָגען, אַפילו פון אַ רעלאַטיווען שטאַנדפּונקט, שוין ניט ריידענדיג פון אַן אַבסאָלוטען, אַז זיינע פאַרלאַנגען און געדאַנקען זיינען זיינע אייגענע? די גרויסע מאַיאָריטעט פון די מענשליכע אינדיווידומען, ניט נאָר פון די *אומוויסענדע מאַסען*, נאָר אויך פון די ציוויליזירטע און פּריווילעגירטע קלאַסען, באַגעהרען און דענקען נאָר דאָס, וואָס די וועלט אַרום זיי פאַר-

לאנגט און דענקט. זיי אַלע מיינען געוועהנליך, אַז זייערע גערדאַנ־קען און וואונשען זיינען פון קיינעם ניט דיקטירט; אָבער אין דער ווירקליכקייט איז דאָס אַ שקלאַפּישע, רגילות'דיגע נאָכאהמונג פון פרעמדע געדאַנקען און פאַרלאַנגען, פּילייכט מיט קליינע, אומוויכטיגע שינוים. אַט די שקלאַפעריי, אַט די רגילות זיינען אומערשעפּליכע קוואַלען פון באַנאַליטעט; אַט דאָס פעהלען פון רעוואָלוציאָנערן ווילען און אָפּוועזענהייט פון איניציאַטיווע אין די געדאַנקען פון די אינדיווידומען, זיינען די הויפּט־אורזאַכען פון דעם לאַנגזאַמען היסטאָרישען אַנטוויקלונגס־פּראָצעס פון דער מענשהייט, וועלכער קאָן טרייבען צו פאַרצווייפלונג. פאַר אונז מאַטעריאַליסטען אָדער רעאַליסטען, וועלכע גלויבען ניט, ניט אין דער אומשטערבליכער נשמה, און ניט אין דעם פרייען ווילען, איז אַט די לאַנגזאַמקייט, ווי טרויעריג דאָס זאָל ניט זיין, דאָך אַ נאַטירליכע ערשיינונג. אַרויסקומענדיג פון דעם ווילדען גאָ־רילאַ־צושטאַנד, האָט דער מענש מיט גרויס מיה דערגרייכט צום מענשליכען באַוואוסטזיין און צו דער רעאַליזירונג פון זיין פרייהייט. אין אָנפאַנג איז גאָר אוממעגליך, אַז ער זאָל קאָנען האָבען אַט דעם באַוואוסטזיין און אַט די פרייהייט. ער ווערט געבאָרען אַ ווילדע חיה און אַ שקלאַף, און נאָר ביסלעכווייז מענשעלט ער זיך אויס און עמאַנציפּירט זיך, און טאַקע נאָר אין דער געזעלשאַפטליכער סביבה, וועלכע איז די פאָרגעהעריין פון זיינע געדאַנקען, ווערטער און ווילען. ער קאָן דאָס באַשאַפען נאָר מיט די געמיינשאַפטליכע כחות פון אַלע פריהעריגע און איצטיגע מיטגליעדער פון דער געזעלשאַפט, וועלכע ווערט אויף אַזאַ אופן דער באַזיס און דער אויסגאַנגס־פּונקט פון זיין מענש־ליכען קיום. פון דעם פאָלגט, אַז דער מענש פאַרווירקליכט זיין אינדיווידועלע פרייהייט און ברענגט אַרויס זיין פּערזענליכקייט נאָר דאַן, ווען זי ווערט ערגענצט פון אַלע איבעריגע אינדיווי־דומען, וואָס רינגלען איהם אַרום, און אַ דאַנק דער אַרבייט און דער קאָלעקטיווער אַלמעכטיגקייט פון כלל, אָהן וועלכע ער וואָלט זיכער פאַרבליבען די סאַמע פאַרטעמפּטסטע און אומגליקליכסטע באַשעפענים פון אַלע ברואים, וואָס לעבען אויף דער ערד. לויט דעם סיסטעם פון די מאַטעריאַליסטען, וואָס איז דער איינציג־נאַטירליכער און לאָגישער, איז ניט נאָר פאַרקלענערט ניט און

באַגרעניצט ניט די געזעלשאַפט די פרייהייט פון מענשליכע אינ־דיווידומען, נאָר פאַרקעהרט, זי באַשאַפט איהר גאָר. די גע־זעלשאַפט איז אי דער וואָרצעל, אי דער בוים, און די פרייהייט איז איהר פרוכט. און דעריבער מוז דער מענש צו יעדער צייט זוכען זיין פרייהייט, ניט אינ׳ם אָנפאַנג, נאָר אין סוף פון דער געשיכטע, און מען קאָן זאָגען, אז די אמת׳ע און פאָלשטענדיגע באַפרייאונג פון יעדען מענשליכען אינדיווידום איז דער גרויסער ציעל, דער העכסטער צוועק און דער געקרוינטער ערפאָלג פון דער געשיכטע.

גאַנץ אַנדערש איז דער שטאַנדפּונקט פון די אידעאַליסטען. לויט זייער סיסטעם ווערט דער מענש לכתחילה געבאָרן אַלס אַן אומשטערבליך, פריי וועזען, נאָר ער פאַרענדיגט מיט דעם, וואָס ער ווערט אַ שקלאַף. אַלס אומשטערבליכער, פרייער, פאָלקאָמע־נער און זעלבסטבאַצוועקטער גייסט, נויטיגט ער זיך ניט אין קיין געזעלשאַפט; פון וואָס עס פאָלגט, אַז אויב ער טרעט אריין אין דער געזעלשאַפט, איז דאָס נאָר דערפאַר, ווייל ער איז ביז אַ געוויסען גראַד געפאַלען, אָדער צוליעב דעם וואָס ער פאַרגעסט און פאַרלירט דעם באַוואוסטזיין פון זיין אומשטערבליכקייט און פרייהייט. אַ ווידערשפּרוכיגע באַשעפענים: אומענדליך ווי אַ גייסט אינערליך און צו דער זעלבער צייט אויסערליך אָפּהענגיג, אומפאָלקאָם און מאַטעריאַליסטיש, מוז ער אריינטרעטען אין אַ צוזאַמענבונד ניט צוליעב די באַדערפעניסען פון זיין נשמה, נאָר פאַר דער אויפהאַלטונג פון זיין גוף. און אָט אַזוי ווערט די געזעלשאַפט געבויט נאָר דורך דעם, וואָס מען איז מקריב די אינטערעסען פון דער אומאָפּהענגיגער נשמה צוליעב די שפּל׳דיגע באַדערפעניסען פון גוף. דאָס איז אַן אמת׳ע ירידה און פאַר־שקלאַפונג פאַר דעם אינדיווידום, וועלכער איז אינערליך אומ־שטערבליך און פריי; לפּחות מיינט דאָס אַ טיילווייזער אָפּזאָגען זיך פון דער אורשפּרינגליכער פרייהייט.

עס איז פאַראַן אַ באַקאַנטע סאַקראַמענטאַלע פראַזע, וואָס דריקט אויס אויף דעם זשאַרגאָן פון אַלע אָנהענגער פון שטאַאט און געזעץ אָט די ירידה און אויפאָפּפערונג, אָט דעם ערשטען פאַטאַלען שריט צו מענשליכער שקלאַפעריי: „דער אינדיווידום, באַנוצענדיג זיך מיט זיין פאָלקאָמער פרייהייט אין זיין אור־

שפּרינגליכען צושטאַנד, ד. ה. איידער ער ווערט אַ מיטגליעד פון וועלכער עס איז געזעלשאַפט, אָפּפערט מיט אַ טייל פון זיין פרייהייט, אַריינקומענדיג אין דער געזעלשאַפט, כדי די לעצטע זאָל איהם גאַראַנטירען דאָס איבערגעבליבענע". ווען מען פרעגט פאַר אַן ערקלעהרונג פון אַט דער פראַזע, ענטפערט מען געוועהנ־ליך: „די פרייהייט פון יעדען מענשליכען אינדיווידום טאָר ניט האָבען קיין אַנדערע גרעניצען, ווי די פרייהייט פון אַלע איבעריגע אינדיוווידומען".

אויגענשיינליך קאָן גאָר גערעכטער ניט זיין! ניט אמת? און פונדעסטוועגען ענטהאַלט אַט די טעאָריע שוין אין קערן אַלע טעאָריעס פון דעספּאָטיזם. אין איינקלאַנג מיט דער גרונד־אידעע פון די אידעאַליסטען פון אַלע שיטות, און אין געגענזאַץ צו אַלע רעאַלע פאַקטען, ווערט דער מענשליכער אינדיווידום אַרויסגע־בראַכט אַלס פאַלשטענדיג־פרייער ווערען אויף אַזויפיעל, און נאָר אויף אַזויפיעל, אויף וויפיעל ער פאַרבלייבט אויסער דער גע־זעלשאַפט; פון וואָס עס פאָלגט, אַז אויב מען זאָל די געזעלשאַפט טאַקע באַטראַכטען אין זין פון אַ פּאָליטישער און אירדישער געזעלשאַפט, ד. ה. אַלס אַ שטאַאט — איז דאָס די פאַרלייקענונג פון פרייהייט. אַט דאָס איז דער רעזולטאַט פון דעם אידעאַליזם; ווי עס איז צו זעהן, איז ער אינגאַנצען אין היפּוך מיט די שלוסען פון דעם מאַטעריאַליזם, וועלכער רעכענענדיג זיך מיט אַלץ וואָס קומט פאָר אין דער רעאַלער וועלט האַלט, אַז די אינדיווידועלע פרייהייט פון מענשען איז אַ פּראָדוקט פון דער געזעלשאַפט און אַ נאַטירליכער רעזולטאַט פון דער קאָלעקטיווער אַנטוויקלונג פון דער מענשהייט.

די מאַטעריאַליסטישע, רעאַליסטישע און קאָלעקטיוויסטישע באַשטימונג פון פרייהייט געהט אינגאַנצען להיפּוך צו דער באַשטי־מונג פון די אידעאַליסטען, זי לויטעט: אַ מענש ווערט אַ מענש און דערגרייכט צום באַוואוסטזיין און צו דער פאַרווירקליכונג פון זיין מענשליכקייט, נאָר אין דער געזעלשאַפט, און ניט אַנדערש ווי נאָר דורך די קאָלעקטיווע האַנדלונגען פון דער גאַנצער געזעל־שאַפט; ער באַפרייט זיך פון יאָך פון דער אויסערליכער נאַטור נאָר אַ דאַנק דער קאָלעקטיווער אָדער סאָציאַלער אַרבייט, וואָס נאָר זי אַליין איז ביכולת איבערצואַנדערשען די אויבערפלעך פון

דער ערד און עס פארוואנדלען אין א פּלאַץ, וואָס זאָל זיין גינסטיג פאר דער אנטוויקלונג פון דער מענשהייט. אָהן אזא מאַטעריעלער באפרייאונג קאָן ניט געמאָלט זיין וועלכע עס איז אינטעלעקטוּ־עלע אָדער מאָראַלע באפרייאונג; דער מענש קאָן אנדערש זיך ניט באפרייען פון זיין פאריאָכונג צו זיין אייגענער נאטור, ער קאָן ניט אונטערוואַרפען די אינסטינקטען און די תאוות פון זיין אייגענעם גוף אונטער דער קאָנטראָל פון זיין אנטוויקעלטען שכל, סיידען דורך דער הילף פון דערציהונג און בילדונג. אָבער סיי דאָס ערשטע, סיי דאָס צווייטע זיינען אינגאַנצען און דורכאויס סאָציאַלע געגענשטאַנדען, ווייל אויסער דער געזעל־שאפט וואָלט דער מענש שטענדיג פארבליבען א ווילדע חיה אָדער א הייליגער, וואָס איז אין תוך כמעט איינס און דאָס זעלבע. נאָך אַלעמען קאָן גאָר אַן איזאָלירטער מענש ניט האָבען קיין ריכטי־גען באגריף פון זיין פרייהייט. פאַר א מענשען צו זיין פריי, הייסט זיין געאַכטעט און ווירקליך פאררעכענט און אנערקענט אַלס אזעלכער פון זיינע מיטמענשען. די פרייהייט איז אַלזאָ ניט די פרוכט פון איינזאַמקייט, נאָר פון געגענזייטיגקייט; ניט פון פרישות, נאָר פאַרקעהרט, פון געזעלשאַפטליכקייט. וואָרים די פרייהייט פון יעדען אינדיווידום איז ניט קיין אנדער זאַך, ווי די אָפּשפּיגלונג פון זיין מענשליכקייט, פון זיינע מענשליכע רעכטען אין דעם באוואוסטזיין פון אַלע אנדערע פרייע מענשען, זיינע ברידער, וואָס זיינען גלייך צו איהם.

איך קאָן זיך באטראַכטען און פיהלען אַלס פרייער מענש, נאָר אין דער אַנוועזענהייט און אין דער באַציהונג פון אנדערע מענשען. פאַר די ברואים פון א נידעריגען מין בין איך ניט, ניט קיין פריי וועזען, ניט קיין מענש, וואָרים אזעלכע באַשעפענישען זיינען ניט ביכולת צו באגרייפען, און במילא זיינען זיי אומפעהיג צו דערקענען מיין מענשליכקייט. איך בין נאָר אויף אזוי פיעל מענשליך און פריי, אויף וויפיעל איך אנערקען די פרייהייט און די מענשליכקייט פון אַלע ארומיגע מענשען. נאָר ארויסצייגענדיג אכטונג צו זייער מענשליכקייט, צייג איך ארויס אכטונג צו מיין אייגענער. דער קאַניבאַל, וועלכער פרעסט אויף זיין געפאַנגענעם, באַגעהענדיג זיך מיט איהם ניט ווי מיט א מענשען, נאָר ווי מיט א ווילדע חיה, צייגט דערמיט ארויס, אַז ער אַליין איז ניט קיין

מענש, נאָר א ווילדע חיה. אַ שקלאַפען־האַלטער איז ניט קיין מענש, נאָר אַן איינענטימער. ניט אַנערקענענדיג די מענשליכ־קייט פון זיינע שקלאַפען, אַנערקענט ער ניט זיין אייגענע מענש־ליכקייט. דער גאַנצער סדר פונ׳ם אַלטערטום קאָן אונז דינען אַלס באַווייז: די גריכען און די רוימער האָבען זיך ניט געהאַלטען פאַר פרייע, דערפאַר ווייל זיי זיינען מענשען; זיי האָבען זיך געהאַלטען פאַר פריווילעגירטע, ווייל זיי זיינען גריכען, רוימער, און דאָס אויך נאָר אין זייער אייגענעם פאַטערלאַנד, אַזוי לאַנג ווי ער איז פאַרבליבען אומאָפּהענגיג און אומבאַזיעגט און האָט נאָך, פאַרקעהרט, באַזיעגט אַנדערע לענדער אַ דאַנק דעם ספּעציע־לען שוץ פון די נאַציאָנאַלע געטער; זיי האָבען אָבער קיינמאָל ניט געהאַלטען פאַר זייער רעכט און פאַר זייער חוב צו פּראָטעס־טירען, ווען זיי אַליין זיינען באַזיעגטע אריינגעפאַלען אין שקלאַ־פעריי.

דאָס גרויסע פאַרדינסט פון קריסטענטום איז געווען דאָס, וואָס ער האָט פּראָקלאַמירט, אַז אַלע מענשליכע וועזענס האָבען זייער מענשליכע ווערדע, אויך פרויען אריינגערעכענט, און אַז ביי גאָט זיינען אַלע מענשען גלייך. אָבער וואו און פאַר ווען איז דאָס פּראָקלאַמירט געוואָרען? פאַר׳ן הימעל און אויף יענער־וועלט, אָבער ניט פאַר דעם ערדישען לעבען, דאָ אויף דער וועלט. אַחוץ דעם איז נאָך די גלייכהייט פון יענער־וועלט אויך אַ שקר, וואָרום ווי באַוואוסט איז די צאָהל פון די אויסדערוועהלטע זעהר אַ באַגרעניצטע. אין דעם פונקט זיינען די טעאָלאָגען אפילו פון די פאַרשיידענסטע קריסטליכע סעקטען איינשטימיג. דאָס מיינט, אַז די כלומרשטע קריסטליכע גלייכהייט קעהרט זיך אום צוריק צו דער שרייענדיגער פריווילעגירטקייט, וואָס דערהויבט עטליכע טויזענד אויסדערוועהלטע פון גאָט׳ס גנאָד איבער מי־ליאָנען פאַרשטויסענע. אַחוץ דעם, ווען אָט די גלייכהייט פאַר גאָט זאָל שוין פאַרווירקליכט ווערן פאַר יעדען איינציגען, וואָלט דאָס אויך ניט געווען קיין אַנדער זאַך ווי די גלייכע פאַרשקלאַ־פונג פון אַלעמען צו אַ העכערן האַר. איז דען ניט דער באַזיס פון קריסטליכען קולט און דער ערשטער באַדינג צו ראַטעווען די נשמה, דאָס אָפּזאָגען זיך פון דער מענשליכער ווירדע און די פאַראַכטונג פון דער דאָזיגער ווירדע אין פאַרגלייך מיט דער

גרויסקייט פון גאָט? אַ קריסט קאָן שוין אין דעם זין ניט פאַררעכענט ווערן פאַר אַ מענשען, ווייל ניט האָבענדיג קיין אכטונג צו דער מענשליכער ווירדע גופא, קאָן ער שוין ניט אכטען זי ביים צווייטען; און ניט שעצענדיג זי ביים צווייטען, קאָן ער זי ניט אכטען ביי זיך אליין. אַ קריסט קאָן זיין אַ נביא, אַ הייליגער, אַ גייסטליכער, אַ קיסר, אַ גענעראַל, אַ מיניסטער, אַ באַאַמטער, אַ פאַרשטעהער פון וועלכער עס איז מאַכט, אַ זשאַנ־דארם, אַ בורזשוא אָדער אַ פאַרשקלאַפטער פראָלעטאַריער, אַן אונטערדריקער אָדער אַן אונטערדריקטער, אַ פייניגער אָדער אַ געפייניגטער, אַ בעל הבית אָדער אַן אַנגעשטעלטער, — ער האָט אָבער ניט דאָס רעכט זיך אָנצורופען מענש, וואָרים אַ מענש ווערט ווירקליך אַזעלכער נאָר דאַן, ווען ער אכטעט און ליעבט אלעמענס מענשליכקייט און פרייהייט, און ווען זיין אייגענע פרייהייט, זיין אייגענע מענשליכקייט ווערט געאַכטעט און גע־ליעבט, ארויסגערופען און געשאַפען פון אלע מענשען.

איך בין נאָר דעמאָלט אויף אַן אמת פריי, ווען אלע ארומיגע מענשליכע וועזענס, מענער און פרויען, זיינען פונקט אַזוי פריי. די פרייהייט פון אנדערע איז ניט נאָר ניט קיין באַגרעניצונג, קיין פאַרלייקענונג פון מיין אייגענער, נאָר אדרבא, זי איז אַ נויט־ווענדיגער באַדינג און אַ הסכם אויף מיין אייגענער פרייהייט. איך ווער ווירקליך פריי, נאָר דורך דער פרייהייט פון אנדערע; אַזוי, אַז וואָס צאָהלרייכער עס זיינען די פרייע מענשען, וואָס רינגלען מיך ארום, און וואָס ברייטער און טיפער זייער פרייהייט איז, אלץ ברייטער און טיפער ווערט מיין אייגענע פרייהייט. פאַרקעהרט ווידער, די מענשליכע שקלאַפעריי באַגרעניצט מיין פרייהייט; אָדער, מיט אנדערע ווערטער, זייער טיערישקייט איז אַ פאַרלייקענונג פון מיין מענשליכקייט, ווייל, ווידער דאָס איי־גענע, איך קאָן זיך באַטראַכטען אלס ווירקליך פריי נאָר דאַן, ווען מיין פרייהייט, אָדער, וואָס איז איינס און דאָס זעלבע, מיין מענשליכע ווירדע, — וואָס באַשטעהט אין דעם ניט זיין אונ־טערוואָרפען צו קיין מענשען, אין דעם באַשטימען די אייגענע האַנדלונגען לויט דער פערזענליכער איבערצייגונג, וואָס שפּיגעלט זיך אָפּ אין דעם גלייכען פרייען באַוואוסטזיין פון אלע מענשען, — ווערט מיר צוריקגעקעהרט אַ באַשטעטיגטע דורך דער אלגע־

מיינער איינשטימונג. באשטעטיגט אויף אזא אופן — דורך אלעמענס פרייהייט, — ברייטערט זיך אויס מיין פערזענליכע פרייהייט אין דער אונענדליכקייט.

פון דעם איז צו זעהן, אז די פרייהייט, ווי די מאטעריאַליסטען פארשטעהען זי, איז א פאזיטיווע און קאמפליצירטע זאך, און באזונדערס א דורכאויס סאציאלע, ווייל זי קאן פארווירקליכט ווערן נאר דורך דער געזעלשאפט און בלויז דורך דער שטרענגסטער גלייכהייט און סאלידאריטעט פון יעדען איינעם מיט אלעמען. מען קאן אין איהר אונטערשיידען דריי מאמענטען פון אנטוויקלונג, דריי עלעמענטען, פון וועלכע דער ערשטער איז דורכאויס א פאזיטיווער און א סאציאלער; דאס איז — די פולסטע ענטוויקלונג און די פאלשטענדיגסטע אויסנוצונג פון אלע מענשליכע פעהיגקייטען און כחות, וועלכע יעדער באקומט דורך ערציהונג, דורך בילדונג און דורך מאטעריעלען וואוילשטאנד; זאכען וואס קאנען יעדען געגעבען ווערן נאר דורך דער אלגעמיינער מאטעריעלער און אינטעלעקטועלער ארבייט, דורך דער מוסקול־און נערוועו־ארבייט פון דער גאנצער געזעלשאפט צוזאמענגענומען.

דער צווייטער עלעמענט, אדער דער פרייהייט׳ס מאמענט, איז א נעגאטיווער. דאס איז דער ר ע ו ו א ל ט פון יעדען מענשליכען אינדיווידום געגען יעדער הערשאפט, סיי געטליכער סיי מענשליכער, סיי קאלעקטיווער אדער אינדיווידועלער.

ערשטענס איז דאס א רעוואלט געגען דער טיראניי פון דער אלערהעכסטער איינבילדונג פון דער טעאלאגיע — געגען גאט. עס איז פאלשטענדיג קלאר, אז כל זמן מיר וועלען האבען א האר אין הימעל, וועלען מיר פארבלייבען קנעכט אויף דער ערד. אונזער שכל און אונזער ווילען וועלען קיין באדייטונג ניט האבען, כל זמן מיר וועלען זיך פיהלען פארפליכטעט, אין די באציהונגען צו איהם, צו זיין אבסאלוט געהארכזאם — און אין דער באציהונג צו גאט קאן גאר אנדערש ווי געהארכזאמקייט ניט געמאלט זיין, — וועלען מיר שוין ניט־ווילענדיג זיין געצוואונגען פאסיוו און אהן דער קלענסטער קריטיק זיך צו אונטערווארפען אונטער דער הייליגער אויטאריטעט פון זיינע פארמיטלער און אויסדערוועהלטע: די משיחים, די נביאים, די פון גאט־באגייסטערטע געזעצגעבער, די קיסרים, די מלכים און אלע זייערע באאמטע און מי־

ניסטאָרען, — אונטער די געהייליגטע פּאַרשטעהער און דיענער פון די צוויי גרויסע אינסטיטוציעס, וועלכע גיבען זיך אויס פאַר אונז אַלס די פון גאָט אַליין באַשטימטע צו געוועלטיגען איבער די מענשען: די קירכע און דער שטאַאַט. יעדע צייטווייליגע אָדער מענשליכע הערשאַפט שטאַמט דירעקט פון דער גייסטיגער אָדער געטליכער הערשאַפט. הערשאַפט אָבער איז די אָפּלייקענונג פון פרייהייט. און וויבאַלד אַזוי, איז גאָט, אָדער בעסער געזאָגט, די געטליכע איינבילדונג, די פאַרהייליגונג און די מאָראַלע און אינטעלעקטועלע אורזאַך פון דער גאַנצער שקלאַפעריי אויף דער ערד; און די מענשליכע פרייהייט וועט נאָר דאַן זיין פאָלקאָם, ווען זי וועט פאָלשטענדיג פאַרניכטען די שעדליכע איינבילדונג וועגען אַ הערשער אין הימעל.

צווייטענס, איז דאָס אַלס אַ לאָגישער פועל־יוצא פון דאָס ערשטע, אַ רעוואָלט געגען דער מענשליכער טיראַניי, געגען דער אינדיווידועלער, פּונקט ווי געגען דער סאָציאַלער הערשאַפט, וואָס איז פאַרטראָטען און פאַרגעזעצליכט דורך דעם שטאַאַט. דאָ אָבער איז נויטיג זיך גוט צו דערקלערן. און כדי זיך ריכטיג צו דערקלערן, מוז מען פריהער פעסטשטעלען דעם ריכטיגען אונטערשייד צווישען דער אָפיציעלער און פאָלגליך טיראַנישער מאַכט פון דער געזעלשאַפט, וועלכע איז אָרגאַניזירט אין אַ שטאַאַט, און דעם נאַטירליכען איינפלוס און ווירקונג, וואָס די ניט־אָפיציעלע געזעלשאַפט איבט אויס אויף יעדען איינציגען פון איהרע מיטגליעדער.

דער רעוואָלט געגען אָט דעם נאַטירליכען איינפלוס פון דער געזעלשאַפט איז פאַר דעם אינדיווידום פיעל שווערער, ווי דער רעוואָלט געגען דער אָפיציעלער, אָרגאַניזירטער געזעלשאַפט — געגען שטאַאַט, כאָטש ער איז גאַנץ אָפט פּונקט אַזוי אומפאַרמיידליך, ווי דער לעצטער. די געזעלשאַפטליכע טיראַניי, וואָס פאַראומגליקט און דריקט אַזוי אָפט, טראָגט ניט דעם כאַראַקטער פון צווינגענדער געוואַלט, פון דעם פאָרמולירטען און פאַרגעזעצליכטען דעספּאָטיזם, מיט וועלכען עס צייכענט זיך אַזוי אויס די מאַכט פון שטאַאַט. זי האָט ניט דעם פנים פון אַ געזעץ, אונטער וועלכען יעדער אינדיווידום איז געצוואונגען זיך אונטערצוואַרפען, צוליעב דער מורא באַשטראָפט צו ווערן. איהר וויר־

קונג איז א ווייכערע, זי נארט זיך אריין, מען קאָן זי ניט אזוי אַנטאַפּען, אָבער צו דערזעלבער צייט איז זי א סך מעכטיגער, ווי די מאכט פון שטאאט. זי געוועלטיגט איבער די מענשען דורך מנהגים און זיטען, דורך אַלערליי געפיהלען און אבערגלויבענס, דורך אָט דאָס אַלץ, וואָס מיר רופען אָן געזעלשאפטליכע מיינונג. זי רינגעלט דעם מענשען ארום פון דעם טאָג וואָס ער ווערט גע־באָרען, זי דרינגט אין איהם אריין, זי פילט איהם אָן און שטעלט צונויף דעם יסוד פון זיין אינדיווידועלער עקזיסטענץ; אזוי, אז יעדער איינער ווערט ביז א געוויסען גראד איהרער א מיטהעל־פער געגען זיך זעלבסט, און גאַנץ אָפט איז ער זיך אפילו גאָר ניט חושד אין דעם. דערפון פאָלגט, אז אום צו רעוואָלטירען קעגען אָט דעם איינפלוס, וואָס פארשקלאַפּט איהם אזוי נאטירליך צו דער געזעלשאפט, דאַרף זיך דער מענש טיילווייז אויפהויבען קעגען זיך אליין, וואָרום אַלע זיינע מאַטעריעלע, אינטעלעקטועלע און מאָראַלע שטרעבונגען און נייגונגען, און ער זעלבסט, זיינען ניט קיין אנדער זאַך, ווי נאָר א פּראָדוקט פון דער געזעלשאפט. אָט דערפון שטאַמט די אומגעהייערע מאכט פון דער געזעלשאפט איבער די מענשען.

פון שטאנדפונקט פון אבסאָלוטער מאָראַל, ד. ה. פון מענש־ליכער אכטונג, — און איך וועל באַלד דערקלערען, וואָס איך מיין מיט אָט דעם וואָרט, — קאָן אָט די געזעלשאפטליכע מאכט זיין פונקט אזוי גינסטיג ווי שעדליך. זי טוט גוטס, ווען זי שטרעבט צו דער אַנטוויקלונג פון דער וויסענשאַפט, צו מאַ־טעריעלען וואוילשטאַנד, צו פרייהייט, גלייכהייט און ברידערליכער סאָלידאַריטעט צווישען מענשען; זי איז שעדליך, ווען זי האָט פאַרקעהרטע טענדענצען. אַ מענש, וואָס ווערט געבאָרן צווישען בהמות, וועט מיט זעהר ווייניג אויסנאהמען, פאַרבלייבען א בהמה; ווערט ער געבאָרען אין א געזעלשאפט, וואָס ווערט פאַרוואַלטעט פון גייסטליכע, וועט פון איהם ווערן אַן אידיאָט און א צבועק; ווערט ער געבאָרן אין א חברותא פון גנבים, וועט ער וואהרשיינליך ווערן א גנב; וועט ער געבאָרן ווערן ביי דער בורזשואזיע, וועט ער זיין אַן עקספּלואַטירער פון דעם צווייטענ׳ס ארבייט; און אויב ער האָט דאָס אומגליק געבאָרן צו ווערן אין דער געזעלשאפט פון האַלב־געטער, וואָס געוועלטיגען

איבער אונזער ערד, צווישען מיוחסים, פּרינצען, קייזערליכע זיהן, וועט ער געוויס זיין, לויט דער מדרגה פון זיינע פעהיגקייטען, זיינע מיטלען און זיין מאכט, א פּאַראַכטער און פּאַרשקלאַפּער פון דער מענשהייט — א טיראַן. אין אַט די אַלע פאַלען איז נויטוועדיג די מרידה פון דעם אינדיווידום געגען דער געזעלשאַפט, וואו ער איז געבאָרן געוואָרן, כדי דער אינדיווידום גופא זאָל ווערן מענשליכער.

נאָר איך חזר איבער, אז דער רעוואָלט פון דעם אינדי־ווידום געגען דער געזעלשאַפט איז א פּיעל שווערערע זאך ווי דער רעוואָלט געגען שטאַאַט. דער שטאַאַט איז א היסטאָרישע און פאָראיבערגעהענדע אינסטיטוציע, א פאָראיבערגעהענדע געזעל־שאַפטליכע פאָרם, וואָס איז עהנליך צו דער קירכע, וועמענס איינגערער ברודער ער איז, און אנטהאַלט ניט דעם פאַטאַלען, אומ־באוועגליכען כאַראַקטער פון דער געזעלשאַפט, וועלכע איז די פאָרגעהערין פון יעדער מענשליכער אנטוויקלונג, און וועלכע, באזיצענדיג די גאַנצע אַלמעכטיגקייט פון די נאַטירליכע געזעצען, האַנדלונגען און ערשיינונגען, שטעלט צונויף דעם פונדאַמעט פון דער גאַנצער מענשליכער עקזיסטענץ. דער מענש, זינט ער האָט געמאַכט דעם ערשטען שריט צו מענשליכקייט, זינט ער האָט אָנגעהויבען ווערן א מענשליך וועזען, ד. ה. א וועזען וואָס רעדט און דענקט מעהר אָדער ווייניגער, ווערט ער געבאָרען אין זיין געזעלשאַפט, ווי די מוראַשקע אין איהר מוראַשניק און די ביהן אין איהר ביהנשטאָק; ער קלייבט זי ניט אויס, פאַרקעהרט, ער איז איהרער א פּראָדוקט, און ער איז אויף אזויפּיעל פאַטאַל אונטערוואָרפען די נאַטירליכע געזעצען פון געזעלשאַפטליכער אַנטוויקלונג, אויף וויפיעל ער איז אונטערוואָרפען אַלע אַנדערע נאַטור־געזעצען. די געזעלשאַפט איז די מוטער פון יעדען מענש־ליכען אינדיווידום און זי לעבט איהם איבער, ווי די נאַטור אַליין; זי איז אייביג ווי די נאַטור, אָדער ריכטיגער געזאָגט, זייענדיג געבאָרן אויף דער ערד, וועט זי עקזיסטירען אַזוי לאַנג, ווי לאַנג אונזער ערד וועט עקזיסטירען. איינגאַנצען צו רעוואָלטירען געגען דער געזעלשאַפט איז פאַר דעם מענשען פּונקט אַזוי אוממעגליך, ווי צו רעוואָלטירן געגען דער נאַטור, שוין דערפּאַר אַליין, ווייל די געזעלשאַפט גופא איז ניט קיין אַנדער זאך, ווי די לעצטע גרויסע

ערשיינונג אָדער פּראָדוקט פון דער נאַטור אויף דער ערד; און ווען דעם אינדיווידום וואָלט זיך פאַרגלוסט צו שטעלען פראַגען אויף דער געזעלשאַפט, ד. ה. אויף דער נאַטור בכלל און אויף זיין אייגענער נאַטור בפרט, וואָלט ער מיט דעם אַליין זיך אַוועקגע־שטעלט אויסער אַלע באַדינגונגען פון רעאַלער עקזיסטענץ, און וואָלט זיך אַריינגעלאָזען אין אַן אבסאָלוטער פּוסטקייט, אין אַ טויטער אַבסטראַקציע, — אין געטליכקייט. ס'איז פּונקט אַזוי אוממעגליך צו פרעגען, צי איז גוט אָדער שלעכט די געזעלשאַפט, ווי עס איז אוממעגליך צו פרעגען צי איז גוט אָדער שלעכט די נאַטור, דאָס אַלוועלטליכע, דאָס מאַטעריעלע, רעאַלע, איין־איינ־ציגע, אַלערהעכסטע און אבסאָלוטע וועזען; זי איז עטוואָס מעהר ווי גוט אָדער שלעכט; זי איז אַן אומפאַרגלייכליכער, פּאָזי־טיווער, אַלערערשטער פאַקט, וואָס איז עלטער פאַר וועלכען עס איז באַוואוסטזיין, פאַר וועלכער עס איז אידעע, פאַר יעטווידער אינטעלעקטועלער און מאָראַלער אָפּשאַצונג; דאָס איז דער סאַמע יסוד, דאָס איז די וועלט, אין וועלכער עס אַנטוויקעלט זיך שפּעטער פאַר אונז, אויף אַ פאַטאַלען אופן דאָס, וואָס מיר רופען אָן גוטס אָדער שלעכטס.

גאַנץ אַנדערש איז די זאַך מיט'ן שטאַאַט; און ניט קווינק־לענדיג זיך, זאָג איך, אַז דער שטאַאַט איז אַ צרה, נאָר אַ היס־טאָריש־נויטווענדיגע צרה. ער איז אויף אַזויפיעל געווען נויט־ווענדיג אין דער פאַרגאַנגענהייט, אויף וויפיעל עס וועט נויט־ווענדיג זיין, פריהער אָדער שפּעטער, איהם אינגאַנצען צו פאַר־ניכטען, ווי עס איז נויטיג געווען די פאַרניכטונג פון דעם אור־אַלטען טיערישען צושטאַנד און פון די טעאָלאָגישע פּוסטע פּלפּולים פון די מענשען. דער שטאַאַט איז ניט די געזעלשאַפט, ער איז ניט מעהר ווי איהרע אַ היסטאָרישע פאָרם, נאָר אויף אַזויפיעל רויהער, ווי אַבסטראַקטער. דער שטאַאַט איז אין אַלע לענדער אַ היסטאָרישע פרי, וואָס איז אַרויסגעוואַקסען פון דעם שידוך צווישען גוואַלט, רויבעריי און פאַרניכטונג, קורץ, פון מלחמות און ערָאָבערונגען. דער שטאַאַט איז געבאָרן געוואָרן צוזאַמען מיט די געטער, וואָס זיינען שטופּענווייז באַשאַפען געוואָרן דורך דער טעאָלאָגישער פאַנטאַזיע פון די פעלקער. דער שטאַאַט איז געווען און פאַרבלייבט ביז צום היינטיגען טאָג דער געטליכער

הסכם אויף רויהער פיזישער מאַכט און טריאומפירענדער אומגע־רעכטיגקייט. און דוקא אין די מעהר דעמאָקראַטישע לענדער, ווי עס זיינען די פאַראייניגטע שטאַאַטען פון אַמעריקא און די שווייצאַרישע קאַנטאָנען... * די פּריווילעגירטקייט פון וועלכער עס איז מינדערהייט און די אמת'ע פאַרקנעכטונג פון דער ריעזינער מעהרהייט.

צו רעוואָלטירען געגען שטאַאַט איז פאַרהעלטניסמעסיג לייכט, וואָרים אין דעם כאַראַקטער גופא פונ'ם שטאַאַט איז שוין פאַראַן עפּעס אַזוינס, וואָס רופט צו רעוואָלט. דער שטאַאַט איז מאַכט און גוואַלט, דאָס איז די חוצפה און דער שפּיגעל פון מאַכט. ער זוכט ניט צו געפעלען, ער זוכט ניט צו ווירקען דורך איבער־ציייגונג; און ווען עס קומט איהם גאָר אויס, נעהמט ער קענגען דעם גוטען ווילען, ווייל די טבע פון שטאַאַט איז שוין אַזאַ, אַז ער זאָל ווירקען דורך צוואַנג, דורך גוואַלט און ניט דורך איבער־ציייגונג. אויף וויפיעל דער שטאַאַט זאָל זיך ניט באַמיהען צו פאַרבאַרגען זיין נאַטור, בלייבט ער אַלץ דער געזעצליכער פאַר־גוואַלטיגער פון דעם מענשליכען ווילען און די פאַרניינונג פון זיין פרייהייט. אַפילו דאַן, ווען ער צווינגט דעם מענשען צו גוטס, מאַכט ער עס אויך צו גאַרנישט און פיהרט עס איבער, שוין צוליעב דעם אַליין, וואָס ער צווינגט, און יעדער צוואַנג וועקט און רופט אַרויס דעם גערעכטען רעוואָלט פון דער פרייהייט; און נאָך מעהר דערפאַר, וואָס אַפילו גוטס, וויבאַלד עס איז נאָר געצוואונגען, איז עס שוין פון שטאַנדפּונקט פון אמת'ער מאָראַל, — פאַרשטעהט זיך, פון מענשליכער מאָראַל און ניט פון געטליכער, — שלעכטס. מענשליכע פרייהייט, זיטליכקייט און ווירדע באַשטעהט אין דעם, וואָס דער מענש טוט גוטס ניט דערפאַר ווייל ער איז געצוואונגען צו דעם, נאָר דערפאַר ווייל אַזוי אנערקענט ער, אַזוי וויל ער, אַזוי האָט ער ליעב.

די געזעלשאַפט פאָדערט ניט, אַז מען זאָל אנערקענען איהר מאַכט אויף אַ פאָרמעלען, אָפיציעלען, אויטאָריטעטען אופן; זי הערשט אויף אַ נאַטירליכען אופן, און טאַקע דעריבער איז איהר

* דאָ קומט אַ וואָרט, וואָס איז אוממעגליך איבערצולייענען אין מאַנוסקריפּט פון אָריגינאַל.

ווירקונג אויף דעם אינדיווידום ניט אין פארגלייך מעכטיגער ווי דער איינפלוס פון שטאאט. די געזעלשאפט באשאפט און פאר־מירט אלע אינדיווידומען, וואס ווערן געבארן און אנטוויקלען זיך אויף איהר שויס. לאנגזאם, פון ערשטען געבארן טאג ביז׳ן לעצ־טען, באשענקט זי זיי אלעמען מיט איהר מאטעריעלען, אינטע־לעקטועלען און מאראלען כאראקטער, אזוי ווי זי וואלט זיך אינ־דיווידואליזירט אין יעדען איינציגען.

דער רעאלער מענשליכער אינדיווידום איז אזוי ווייט פון צו זיין אן אבסטראקטער און אוניווערסאלער וועזען, אז יעדער איינציגער, נאך אין זיין מוטער׳ס לייב, איז שוין באגרעניצט און באשטימט דורך די פיעלע מאטעריעלע, געאגראפישע, קלימאטישע, עטנאגראפישע, היגיענישע און עקאנאמישע אורזאכען און וויר־קונגען, וועלכע שטעלען צונויף דעם מאטעריעלען כאראקטער, וואס געהערט אויסשליסליך נאר צו זיין משפחה, זיין קלאס, זיין נאציאנאליטעט, זיין ראסע; און אויף וויפיעל די מענשליכע נייגונגען און אינסטינקטען זיינען אין שייכות מיט אט די אלע אויסערליכע אדער פיזישע ווירקונגען, אויף אזויפיעל ווערט יעדער איינציגער געבארן מיט זיין באזונדערער נאטור, אדער מיט זיין אינדיווידועלען כאראקטער, וואס איז מאטעריעל באשטימט פון פאראוים. אחוץ דעם, א דאנק דער פארהעלטניסמעסיג הויכער ארגאניזאציע פון מענשליכען מארך, ברענגט יעטווידער איינצעל־נער מענש מיט זיך, אמת, ניט אין קיין גלייכער מאס, גלייך ווי ער ווערט געבארן, — ניט קיין איינגעבארענע אידעע און גע־פיהלען, ווי דאס ווילען האבען די אידעאליסטען, — נאר די מא־טעריעלע און פארמעלע פעהיגקייט צו דענקען, טראכטען, ריידען און פארלאנגען. דער מענש ברענגט מיט זיך אראפ נאר די פ ע־ה י ג ק י י ט צו שאפען און צו אנטוויקלען אידעען, און ווי כ׳האב שוין געזאגט, א ריין פארמעלע, פריי פון וועלכען עס איז אינהאלט, אהן קראפט פאר טעטיגקייט. ווער זשע גיט איהר דעם ערשטען אינהאלט? די געזעלשאפט.

ניט דא איז דער פלאץ אויסצופארשען אויף וואס פאר א שטייגער עס האבען זיך אויסגעבילדעט אין די אוראלטע געזעל־שאפטען די ערשטע באגריפען און אידעען, פון וועלכע די גרעסטע צאהל איז נאטירליך געוועזן זעהר אומגעלומפערט. אלץ וואס מיר

קאָנען מיט זיכערהייט זאָגען איז נאָר, אַז זיי זיינען תחילת ניט באַשאַפען געוואָרן אָפּגעזונדערט און פּלוצלינג, אויף אַ וואונדערליכען אופן דורך די באַגייסטערטע מוחות פון איינצעלנע, נאָר פאַרקעהרט, דורך דער קאָלעקטיווער און זעהר אָפט אומבאַמערקבאַרער אינטעלעקטועלער ארבייט פון אַלע, וואָס האָבען צוזאַמענגעשטעלט די געזעלשאַפט; די יחידי סגולה, די געניאַלע מענשען האָבען נאָר אויסגעדריקט דעם רעזולטאַט פון אָט דער ארבייט אין דער ריכטיגסטער און געלונגענסטער פאָרם, וואָרים אַלע געניאַלע מענשען האָבען תמיד געטאָן, ווי וואָלטער: זיי „*האָבען גענומען זייערע אוצרות איבעראַל, וואו זיי האָבען נאָר געפונען*". אויף אַזאַ אופן האָט די קאָלעקטיווע אינטעלעקטועלע ארבייט פון די אור־אַלטע געזעלשאַפטען געשאַפען די ערשטע אידעען. די דאָזיגע אידעען זיינען תחילת געווען זעהר איינפאַכע, פאַרשטעהט זיך, ניט אינגאַנצען פאָלקאָמע באַגריפען פון די נאַטירליכע און סאָציאַלע ערשיינונגען, און נאָך וועניגער שוין פעסטגעשטעלטע, באַגרינדעטע שלוסען, וואָס זיינען אַ פּועל־יוצא פון באָאָבאַכטען די דאָזיגע ערשיינונגען. אָט אַזוי האָבען זיך אָנגעהויבען אַלע מענשליכע פאָרשטעלונגען, פאַנטאַזיעס און געדאַנקען. דער אינהאַלט פון אָט די געדאַנקען איז אויף אַ האָר ניט געשאַפען געוואָרן דורך דעם פרייען אקט פון מענשליכען גייסט, נאָר פריהער פון אַלץ איז דער אינהאַלט אַריינגעגעבען געוואָרן דורך דער רעאַלער וועלט, סיי פון דער אויסערליכער, סיי פון דער אינערליכער. דער מענשליכער שכל, ד. ה. די דורכאויס אָרגאַנישע און, פאָלגליך מאַטעריעלע, פונקציאָנירענדע ארבייט פון מענשליכען מאַרך, וואָס איז עמפּינדליך צו אַלע די אויסערליכע און אינערליכע רעגונגען, וואָס די נערוועזן ברענגען איהם, טראָגט פון זיך אַליין גאָרנישט ניט צו, אויסער ריין־פאָרמעלע טעטיגקייטען, וועלכע באַשטעהען אין פאַרגלייכען און קאָמבינירען זאַכען און ערשיינונגען אין אמת'ע אָדער פאַלשע סיסטעמען. און אָט אַזוי זיינען געבאָרן געוואָרן די ערשטע אידעען. מיט דער הילף פון וואָרט זיינען אָט די אידעען, — בעסער געזאָגט, די ערשטע שאַפונגען פון דער פאַנטאַזיע, — געוואָרן באַשטימט, קריסטאַליזירט און זיינען איבערגעגאַנגען פון איין מענשליכען אינדיווידום צום אַנדערן; אויף אַזאַ אופן האָבען

זיך די שאפונגען פון איניווידועלע פאנטאזיעס צונויפגעטראָפען, זיך קאָנטראָלירט, מאָדיפיצירט און ערגענצט, מעהר אָדער וועניגער זיך צונויפגעגאָסען אין אָן איינהייטליכען סיסטעם און זיך פארענדיגט דערמיט, וואָס עס איז באשאפען געוואָרן דער געמיינשאפטליכער פארשטאנד, דער קאָלעקטיווער געדאנק פון דער געזעלשאפט. אָט דער געדאנק, וואָס געהט איבער במסורה פון איין דור צום אנדערן, איז די אינטעלעקטועלע און מאָראַלע ירושה פון דער געזעלשאפט, פון דעם קלאַס און פון דער נאַציאָנאַליטעט.

יעדער נייער דור געפינט שוין אין דער וויגעלע א גאנצע וועלט פון אידעען, פאָרשטעלונגען און געפיהלען, וואָס ער באקומט אַלס ירושה פון די פארגאנגענע דורות. די דאָזיגע וועלט ערשיינט פאַר דעם נייגעבאָרענעם מענשען תחילת ניט אין איהר אידעאַליסטישער פאָרם, אלס א סיסטעם פון פאָרשטעלונגען און אידעען, ווי א רעליגיע, ווי א לעהרע; דאָס קינד איז ניט ביכולת צו פארשטעהן און באגרייפען די וועלט אונטער אָט דער פאָרם; זי דרינגט אריין אין זיין באוואוסטזיין אלס א וועלט פון פאקטען, א בולט'ע און א פארווירקליכטע, ווי אין די פערזאָנען אזוי אויך אין זאכען, וואָס רינגלען איהם ארום און וועלכע ריידען צו זיינע געפיהלען דורך אלץ, וואָס ער זעהט און הערט פון זיין ערשטען לעבענס־טאָג אָן. וואָרים די מענשליכע אידעען און פאָרשטעלונגען, וועלכע זיינען תחילת ניט געווען קיין אנדער זאך, ווי פראָדוקטען פון רעאַלע פאקטען, פון נאטירליכע, אזוי ווי סאָציאַלע, אין דעם זין וואָס זיי זיינען געווען אָן אָפשפיגלונג און א ווידערהאָלונג אין מענשליכען מארך, און אזוי צו זאָגען, א אידעאַלע, מעהר אָדער וועניגער ריכטיגע רעפּראָדוקציע פון די אויסערליכע פאקטען אין אָט דעם ריין־מאטעריעלען אָרגאַן פון מענשליכען שכל, — איז ערשט נאָכדעם ווי זיי האָבען זיך גוט איינגעפעסטיגט, אויף דעם אופן וואָס איך האָב נאָר־וואָס באשריבען, אין קאָלעקטיווען באוואוסטזיין פון וועלכער ניט איז געזעלשאפט, — ערשט דאַן האָבען זיי באקומען די פעהיגקייט אַליין צו ווערן שאפענדע אורזאכען פאַר נייע פאקטען, שוין ניט פון נאטירליכע, אין בוכשטעבליכען זין פון וואָרט, נאָר פון סאָציאַלע. סוף כל סוף איבעראנדערשען זיי און טראנספאָרמירען, אמת גאנץ לאנגזאם, די מענשליכע עקזיסטענץ, די מנהגים און אינסטיטוציעס, מיט איין וואָרט,

אַלע מענשליכע באַציהונגען אין דער געזעלשאַפט; און אַ דאַנק דעם, וואָס זיי פאַרקערפּערן זיך אין געגענשטאַנדען, וואָס זיינען אַזוי געוועהנליך אין לעבען פון יעדערן, ווערן זיי פיהלבאַר און בולט פאַר אַלעמען, אפילו פאַר קינדער. אַזוי, אַז יעדער נייער דור ווערט פון זיי דורכגעדרונגען באַלד פון דער פריהסטער קינדהייט, און דערגרייכענדיג צו בגרות, ווען עס הויבט זיך אָן די ריכטיגע ארבייט פון אייגענעם געדאַנק, וואָס מוז באַגלייט ווערן מיט אַ נייער קריטיק, געפינט שוין דער נייער דור, ווי אין זיך גופא אַזוי אין דער אַרומיגער געזעלשאַפט, אַ גאַנצע וועלט פון אָנגענומענע געדאַנקען און פאָרשטעלונגען, וואָס דינען פאַר איהם אַלס אויסגאַנגס־פּונקט און גיבען איהם, אַזוי צו זאָגען, דעם ערשטען מאַטעריאַל און די גרונדלאַגע פאַר זיינע אייגענע אינטעלעקטועלע און מאָראַלע טעטיגקייטען. אַהער געהערן די שאַפונגען פון דער אַלגעמיינער, טראַדיציאָנעלער פאָרשטעלונגס־קראַפט, וועלכע די מעטאַפיזיקער, פאַרפיהרט פון דער אומפיהלבאַרקייט און אומבאַמערקבאַרקייט, מיט וועלכע אָט די פאָרשטעלונגען, וואָס קומען פון דרויסען, דרינגען אריין און שטעמפּלען זיך אָפּ אין דעם מאַרך פון די קינדער, איידער זיי דערגרייכען נאָך אַפילו צו זעלבסטבאַוואוסטזיניגקייט, — רופען על פי טעות — איינגעבאָרענע אידעען.

אָט אַזוי זיינען די אַלגעמיינע און אַבסטראַקטע אידעען פון גאָטהייט און נשמות אינגאַנצען אומגעלומפּערטע אידעען, וואָס זיינען אָבער אומפאַרמיידליך, פאַטאַל אין דער היסטאָרישער אַנטוויקלונג פון מענשליכען שכל, וועלכער, בלויז לאַנגזאַם, אין פאַרלויף פון יאָהרהונדערטען, דערגרייכענדיג צו דער ראַציאָנאַלער דערקענטניס און דער זעלבסטקריטיק און דער קריטיק פון דער אייגענער אָפּענבאַרונג, געהט שטענדיג אַרויס פון נאַרישקייט, כדי צו דערגעהן צום אמת, און פון שקלאַפעריי, כדי זיך צו דערשלאָגען צו פרייהייט; אידעען, וואָס זיינען פאַרהייליגט דורך דער אַלוועלטליכער אומוויסענהייט און דומהייט פון דורות, פונקט ווי דורך די גוט־באַוואוסטזיניגע אינטערעסען פון די פּריווילעגירטע קלאַסען, אַזוי אַז עס איז היינט אוממעגליך אָפען און אויף אַ צוגענגליכער שפּראַך זיך אַרויסזאָגען געגען אָט די אידעען, ניט אויפרייצענדיג קעגען זיך אַ באַדייטענדען טייל פון די פאָלקס־

מאַסען און ניט צו זיין אויסגעזעצט דער געפאַהר פאַרשטיינט צו ווערן דורך דער בורזשואַזער היפּאָקריטסטוואָ. צוזאַמען מיט די דאָזיגע ריין אַבסטראַקטע אידעען און אין ענגען צוזאַמענהאַנג מיט זיי, געפינט דער יונגער מענש, וואָס וואַקסט אין דער גע־זעלשאַפט, דורך דעם שטאַרקען איינפלוס וואָס זי האָט געהאַט אויף איהם אין דער קינדהייט, אין זיך אַליין אַ סך אַנדערע פאַר־שטעלונגען און אידעען, וואָס זיינען פיעל קלערער און שטעהען אין אַ פיעל ענגערער באַריהרונג מיט דעם רעאַלען לעבען פון מענשען, מיט זיין אַלטעגליכער עקזיסטענץ. אָט דאָס זיינען די פאַרשטעלונגען וועגען נאַטור און מענש, וועגען גערעכטיגקייט, וועגען די פליכטען און רעכטען פון אינדיווידומען און קלאַסען, וועגען סאָציאַלער אַנשטענדיגקייט, וועגען פאַמיליע, וועגען איי־גענטום, וועגען שטאַאַט און נאָך אַ סך אַנדערעס, וואָס באַשטימען די באַציהונגען פון די מענשען. אָט די אַלע אידעען, וועלכע ער געפינט ביי זיין געבאָרען ווערן, פאַרקערפּערט אין זאַכען און אין מענשען, קריצען זיך איין אין זיין מאַרך דורך דער ערציהונג און בילדונג, וואָס ער באַקומט נאָך איידער ער דערגרייכט צום זעלבסטבאַוואוסטזיין, און ער געפינט זיי שפּעטער פאַרהייליגט, דער־קלערט און קאָמענטירט דורך טעאָריעס, וואָס דריקען אויס דעם אַלגעמיינעם פאַרשטאַנד און דעם קאָלעקטיווען פאָראורטייל פון אַלע רעליגיעזע, פּאָליטישע און עקאָנאָמישע אינסטיטוציעס פון דער געזעלשאַפט, אין וועלכע ער נעמט אַן אַנטייל. ער אַליין איז מיט זיי אַזוי דורכגעדרונגען, אַז צי ער איז פּערזענליך פאַראינטע־רעסירט אין זייער פאַרטיידיגונג, צי ניט, וועט ער דאָך, ניט ווילענדיג, זיין זייערער אַן אָנהענגער צוליעב זיינע מאַטעריעלע, אינטעלעקטועלע און מאָראַלע געוועהנהייטען.

וואָס עס איז ווערט צו באַוואונדערן איז, ניט דעם שטאַרקען איינפלוס פון די אידעען, וואָס דער קאָלעקטיווער באַוואוסטזיין פון דער געזעלשאַפט איבט אויס אויף דער מענשליכער מאַסע, נאָר פאַרקעהרט, דאָס וואָס צווישען אָט דער מאַסע געפינען זיך אינדיווידומען, וועלכע באַזיצען נאָך פאַרשטאַנד, ווילען און דרייסטקייט צו קעמפען געגען זיי. וואָרים דער דרוק, וואָס די געזעלשאַפט איבט אויס אויף דעם אינדיווידום איז אַן אונגע־הויערער, און ס'איז גאָרניט פאַראַן אַזאַ פעסטער כאַראַקטער, אַזאַ

שטאַרקער גייסט, וואָס זאָל זיך פיהלען זיכער געגען די אָנפאַלען פון אָט דער מאָראַל, וועלכע איז אַזוי דעספּאָטיש, פּונקט ווי אומבאַזיעגבאַר.

קיין זאַך באַווייזט ניט אַזוי דעם געזעלשאַפטליכען כאַראַקטער פון מענשען, ווי אָט דער איינפלוס. מען קאָן זאָגען, אַז דער קאָלעקטיווער באַוואוסטזיין פון וועלכער ניט איז געזעלשאַפט, וואָס איז פאַרקערפּערט אין גאָר גרויסע געזעלשאַפטליכע אינסטיטוציעס, ווי אין אַלע איינצעלהייטען פון פּריוואַטען לעבען און דיענט אַלס באַזיס פאַר אַלע טעאָריעס, באַשאַפט אַ מין אַלגעמיינע סביבה, אַ מין אינטעלעקטועלע און מאָראַלע אַטמאָספערע, אמת אַ שעדליכע, אָבער אַ דורכאויס נויטיגע פאַר דער עקזיסטענץ פון אַלע איהרע מיטגליעדער. זי הערשט איבער זיי און צו דערזעלבער צייט האַלט זי זיי אויף, פאַראייניגענדיג זיי דורך די באַציהונגען פון געוועהנליכע און נויטווענדיגע אָפּמאַכען; איינוואָרצלענדיג אין יעדען דעם באַוואוסטזיין פון זיכערהייט און פעסטקייט, און אַוועקשטעלענדיג פאַר אַלעמען אַלס העכסטע און נויטווענדיגסטע באַדינגונג די עקזיסטענץ פון דער מאַסע, פון דער באַנאַליטעט, פון געמיינשאַפטליכען אַרט, פון דיסציפּלין.

די גרויסע מאַיאָריטעט פון די מענשען, — ניט נאָר פון די פאָלקס־מאַסען, נאָר פּונקט אַזוי, און גאַנץ אָפט נאָך מעהר פון די פּריווילעגירטע קלאַסען, — פיהלען זיך ניט באַרוהיגט און בשלום מיט זייער געוויסען, ווען זיי פאָלגען ניט אויס אין אַלע זייערע געדאַנקען, אין אַלע זייערע אויפפיהרונגען אין לעבען בלינד און שקלאַפיש די טראַדיציעס און מנהגים: „אונזערע פאָטערס האָבען אַזוי געדענקט און געהאַנדעלט, דאַרפען מיר אויך דענקען און האַנדלען ווי זיי; די גאַנצע וועלט אַרום דענקט און האַנדעלט אַזוי, פאַרוואָס זאָלען מיר עפּעס דענקען און האַנדלען אַנדערש, ווי די גאַנצע וועלט?” אָט די ווערטער דריקען אויס די פילאָזאָפיע, די איבערצייגונג און די אויפפיהרונג פון ניין־און־נייונציג פּראָצענט פון דער מענשהייט, אָהן אונטערשייד פון וועלכען געזעלשאַפטליכען קלאַס מען זאָל ניט נעהמען. און, ווי איך האָב שוין באַמערקט, איז דאָס די גרעסטע שטערונג פאַר דעם פּראָגרעס און פאַר דער מעגליכער גיכער באַפרייאונג פון מענשליכען מין.

וואָס זיינען דאָס די אורזאַכען פון אָט דער כמעט אומבאַוועג־

ליכער לאַנגזאַמקייט, וואָס קאָן טרייבען צום פאַרצווייפלען, וועלכע איז נאָך מיין מיינונג דער גרעסטער אומגליק פאַר דער מענשהייט?

אורזאַכען דערפאַר זיינען דאָ א סך. איינע פון די וויכטיג־סטע צווישען זיי איז, אָהן צווייפעל, די אומוויסענהייט פון די מאַ־סען. שטענדיג און סיסטעמאַטיש ניט דערלאָזען צו בילדינג, א דאַנק דער פאַטערליכער השגחה פון אַלע רעגירונגען און פריווילע־גירטע קלאַסען, וועלכע געפינען פאַר ניצליך צו האַלטען זיי וואָס לענגער אין אומוויסענהייט, גאָטספאַרכטיגקייט און אמונה — דריי זאַך־ווערטער, וואָס באַדייטען כמעט איינס און דאָסזעלבע — ווייסען זיי כמעט גאָר ניט אַז עס איז פאַראַן אַזאַ זאַך און אַז מען קאָן זיך דערמיט באַנוצען אַלס מיטעל פון אינטעלעקטועלער באַפרייאונג, וואָס רופט זיך אָן קריטיק, אָהן וועלכער א פאַלשטענ־דיגע מאָראַלע און סאָציאַלע רעוואָלוציע איז אוממעגליך.

די מאַסען, אין וועמעס אינטערעסען עס איז צו רעבעלירן געגען דער אויפגעשטעלטער אָרדענונג, זיינען פונדעסטוועגען, מעהר אָדער ווענינער צוגעבונדען צו איהר, צוליעב דער אמונה פון זיי־ערע עלטערן, און די פּריווילעגירטע קלאַסען זעהען דאָס פאַראויס.

און אויך די פּריווילעגירטע קלאַסען, וועלכע, וויפיעל זיי זאָ־לען ניט ריידען, האָבען שוין מעהר ניט קיין גאָטספאַרכטיגקייט און קיין אמונה, זיינען אויך צוגעבונדען צו דער עקזיסטירענדער אָרדענונג צוליעב זייערע פּאָליטישע און סאָציאַלע אינטערעסען. פונדעסטוועגען קאָן מען ניט זאָגען, אַז דאָס איז די איינציגע אורזאַך פון זייער שטאַרקען צובונד צו די הערשענדע אידעען.

וואָס פאַר א נידעריגע מיינונג איך זאָל ניט האָבען וועגען דעם מאָראַלען און אינטעלעקטועלען ווערט פון אַט די קלאַסען, קאָן איך דאָך ניט צולאָזען, אַז נאָר דער אייגעננוציגער אינטערעס איז די קראַפט וואָס באַוועגט זייערע געדאַנקען און האַנדלונגען.

פאַרשטעהט זיך, אין יעדען קלאַס און אין יעדער פּאַרטיי איז פאַראַן א מעהר אָדער ווענינער צאָהלרייכע גרופּע פון קלוגע, דריי־סטע און באַוואוסטזיניגע ניט-געוויסענהאַפטע עקספּלואַטאַטאָרס, די אַזוינערופענע ש ט אַ ר ק ע מ ע נ ש ע ן (homme sports), וועלכע זיינען פריי פון יעדער אינטעלעקטועלער און מאָראַלער

אבערגלויבעריי, וועלכע זיינען גלייכגילטיג צו אלע איבערציינגונ־גען און וועלכע באנוצען זיך, ווען עס מאכט זיך, מיט אלע מעג־ליכע מיטלען, אבי נאָר צו דערגרייכען זייער ציעל. אָבער אָט די אויסערגעוועהנליכע מענשען, אפילו צווישען די גאָר פארדאָרבענע קלאַסען, שטעלען נאָר צונויף א גאַנץ אומבאדייטענדע מינדער־הייט; אויך ביי זיי באזיצען די מייסטע דיזעלבע שעפּסענע איי־גענשאַפטען, וואָס די פאָלקסמאַסען. נאַטירליך זיינען זיי אונ־טערגעוואָרפען דעם איינפלוס פון זייערע אינטערעסען, וואָס צווינגט זיי צו זעהן אין דער רעאַקציע די באדינגונג פאר זייער עקזיסטענץ. מען קאָן אָבער ניט צולאָזען, אז שאַפענדיג די רע־אַקציע, פאָלגען זיי נאָר אויס זייער עגאָאיסטישען געפיהל. די גרויסע מעהרהייט פון די מענשען, אפילו ווען זיי זיינען באדיי־טענד פארדאָרבען, זיינען דאָך ניט פעהיג צו זיין אזוי היפּאָקרי־טיש, ווען זיי האנדלען קאָלעקטיוו. אין יעדער צאָהלרייכער אַסאָציאַציע, און נאָך מעהר אין טראַדיציאָנעלע, היסטאָרישע אַסאָציאַציעס, וואו עס געפינען זיך קלאַסען, ווען אפילו זיי זאָ־לען דערגעהן צו דעם, אז זיי זאָלען ווערען איינגאַנצען שעדליך און קעגענגעזעצט די אַלגעמיינע אינטערעסען און רעכטען, פאר־בלייבט נאָך אלץ א וועלכער־ניט־איז מאָראַלער פּרינציפּ, א וועל־כע־ניט־איז אמונה און צוטרויען, — פארשטעהט זיך, זעהר ווינ־ציג ראַציאָנאַל און אָפט זאָגאַר לעכערליך, — און פאָלגליך זעהר ענג, אָבער אויפריכטיג, — וועלכע זיינען א נויטווענדיגע מאָראַלע באדינגונג פאר דער עקזיסטענץ פון אָט די אַסאָציאַציעס.

דער אַלגעמיינער און פונדאַמענטאַלער טעות פון די אידעאַ־ליסטען, — א טעות וואָס איז זאָנסט גאַנץ לאָגיש אויסגעהאַלטען לויט זייער גאַנצען סיסטעם — באַשטעהט אין דעם, וואָס זיי זו־כען די גרונדלאַגע פון מאָראַל אין דעם איזאָלירטען אינדיווידום, בעת זי געפינט זיך און קאָן זיך געפינען נאָר ביי אינדיווידומען, וועלכע לעבען אין א געמיינדע. אום דאָס צו באווייזען, וועלען מיר איין מאָל פאר אלע מאָל אָבשאַצען, לויט זיין פארדיענסט, דעם איזאָלירטען אָדער אבסאָלוטען אינדיווידום פון די אידעאַ־ליסטען.

אָט דער איינזאַמער אַבסטראַקטער מענשליכער אינדיווידום איז פּונקט אַזאַ פיקציע, ווי די פיקציע פון גאָט; ביידע זיינען זיי איינצייטיג באַשאַפען געוואָרן, ניט דורך דעם רעפלעקטיווען, עקספּערימענטאַלען און קריטישען שכל, נאָר דורך דער גלויביגער קינדערשער פאַנטאַזיע, דורך דעם איינבילדונגס־חוש פון די פעלקער, און זיינען דערנאָך אַנטוויקעלט, פאַרטייטשט און דאָגמאַטיזירט געוואָרן דורך די טעאָלאָגישע און מעטאַפיזישע טעאָריעס פון די אידעאַליסטישע דענקער. ביידע שטעלען זיי מיט זיך פאָר אַן אַבסטראַקציע, וואָס איז דורכאויס אינהאַלטסלאָז, וואָס שטימט ניט מיט דער ווירקליכקייט, און לאָגישערווייזע דערגעהען זיי צו דער ניט־עקזיסטענץ. איך מיין, אַז איך האָב דערוויזען די ניט־מאָראַלישקייט פון דער פיקציע וועגען גאָט; שפּעטער, צום סוף, וועל איך נאָך קלערער באַווייזען איהר לעכערליכקייט. איצט וויל איך אַנאַליזירן די פיקציע פון אַבסאָלוטען אָדער אַבסטראַקטען מענשליכען אינדיווידום, וועלכע איז פּונקט אַזוי אוממאָראַליש ווי אומזיניג, אַ פיקציע, וועלכע די מאָראַליסטען פון דער אידעאַליסטישער שולע נעהמען אָן אַלס באַזיס פון זייערע פּאָליטישע און סאָציאַלע טעאָריעס.

פאַר מיר וועט ניט שווער זיין צו דערווייזען, אַז דער מענשליכער אינדיווידום, וועלכען זיי פּרעדיגען און ליעבען, איז אינגאַנצען אַן אוממאָראַליש וועזען. ער איז די פאַרקערפּערונג פון דעם עגאָאיזם, ער איז איבערהויפּט אַן אַנטיסאָציאַלער וועזען. אַזוי ווי דער דאָזיגער אינדיווידום איז באַשאָנקען מיט אַן אונשטערבליכער נשמה, איז ער ניט־ענדליך און אַ צוועק־פאַר־זיך, דאָס הייסט, אַז ער נויטיגט זיך אין קיינעם ניט, אַפילו ניט אין גאָט, און נאָך מעהר נויטיגט ער זיך ניט אין אַנדערע מענשען. לויט דער לאָגיק טאָר ער ניט דולדען די עקזיסטענץ פון אַ צווייטען אינדיווידום, אַ גלייכען אָדער אַ העכערן פון זיך, וועלכער איז פּונקט אַזוי אומשטערבליך און אומענדליך, אָדער נאָך אומשטערבליכער און אומענדליכער, ווי ער אַליין׳ איז. ער וואָלט בעדאַרפט זיין דער איינציגער מענש אויף דער ערד; וואָס רייד איך? — ער וואָלט בעדאַרפט זיך באַטראַכטען פאַר דעם איינ־איינציגען וועזען פון דער וועלט. וואָרים אויב די אומענדליכקייט באַגעגענט עטוואָס אחוץ זיך, באַגעגענט זי אַ גרעניץ, זי הערט אויף צו זיין

אַן אומענדליכקייט, און ווען צוויי אומענדליכקייטען באַגעגענען זיך פאַרניכטען זיי זיך געגענזייטיג.

ווי קומט עס, וואָס די טעאָלאָגען און די מעטאַפיזיקער, וועלכע צייגען זיך זאָנסט אַרוים פאַר זעהר שאַרפזיניגע לאָגיקער, האָבען דערלאָזען און דערלאָזען נאָך איצט אויך, אַזאַ ניטאַויסגעהאַלטענקייט, ווי די עקזיסטענץ פון אַ סך גלייכע אומשטערבליכע, ד. ה. פון גלייכע אומענדליכע מענשען, און איבער זיי די עקזיסטענץ פון גאָט, וועלכער איז נאָך מעהר אומשטערבליך און אומענדליך? זיי זיינען צו דעם געצוואונגען געוועזען דורך דער אַבסאָלוטער אומענדליכקייט צו פאַרלייקענען די רעאַלע עקזיסטענץ, די שטערבליכקייט און די געגענזייטיגע אומאָפּהענגיגקייט פון מיליאָנען מענשען, וואָס וואוינען און לעבען אויף דער ערד.* דאָס איז אַ פאַקט, פון וועלכען זיי קאָנען זיך ניט אָפּוואַרפען, ווי שטאַרק זייער פאַרלאַנג זאָל ניט זיין. לאָגיש וואָלטען זיי געדאַרפט קומען צום שלום, אַז די נשמות זיינען ניט אומשטערבליך, אַז זיי האָבען קיין באַזונדערע עקזיסטענץ פון זייער קערפּערליכען און שטערבליכען מלבוש, און אַז, באַגרעניצענדיג איינער דעם אַנדערן, און געפינענדיג זיך אין געגענזייטיגער אָפּהענדיגקייט, געפינענדיג אַחוץ זיך אַליין אַן אומענדליכע צאָהל פון פאַרשיידענע זאַכען, זיינען די מענשליכע אינדיווידומען, פּונקט ווי אַלץ וואָס עקזיסטירט אויף דער וועלט, פאַרגעהענדע וועזענס, באַגרעניצטע און ענדליכע. אָבער ווען זיי זאָלען דאָס אָנערקענען, וועלען זיי זיך מוזען אָבזאָגען פון דעם סאַמע באַזיס פון זייערע אידעאַליסטישע טעאָריעס, וועלען זיי זיך מוזען אָנשליסען אונטער דער פאָהן פון ריינעם מאַטעריאַליזם, אָדער עקספּערימענטאַלער און ראַציאָנאַלער וויסענשאַפט. און צו דעם לאַדט זיי אויך איין די מעכטיגע שטימע פון דער צייט.

טויב פאַרבלייבען זיי צו דעם דאָזיגען רוף. זייער כאַראַקטער פון באַגייסטערטע נביאים, פון דאָקטרינערן און גייסטליכע, זייער שכל וואָס ווערט באַוועגט דורך די קונציגע נאַרערייען פון דער מעטאַפיזיק, זייער צוגעוועהנטקייט צום בין־השמשות־ליכט פון די

* דאָ איז אין פראַנצויזישען אָריגינאַל אַ ניט קלאָרקייט אין געדאַנק, וואָס פאַרבלייבט אויך אין דער איבערזעצונג.

אידעאליסטישע פאנטאזיעס, רעוואָלטירן געגען די אָפּענבאַרע שלו־סען און דער פולער טאָגליכט פון איינפאַכען אמת. זייער האַס צו איהם איז אַזוי גרויס, אז זיי ציהען פאָר צו פאַרבלייבען ביי דעם ווידערשפּרוך, וואָס זיי שאַפען אליין מיט דער אומזיניגער פיקציע פון אַן אומשטערבליכער נשמה, כאָטש דאָס צווינגט זיי אַנצוקומען צו אַ נייעם אומזין, צו דער פיקציע פון גאָט. פון טעאָרעטישען שטאַנדפּונקט איז גאָט ניט קיין אַנדער זאַך, ווי דאָס לעצטע באַהעלטעניש און דער העכסטער אויסדרוק פון די אַלע אומזיניגקייטען און ווידערשפּרוכען פון אידעאַליזם. אין דער טעאָ־לאָגיע, וועלכע שטעלט מיט זיך פאָר די קינדערשע און נאַאיווע מעטאַפיזיק, איז ער דער יסוד און די ערשטע אורזאַך פון דעם אומ־זין, אין דער מעטאַפיזיק אָבער, אין דעם ריכטיגען זין פון וואָרט, ד. ה. אין דער פאַרפיינטער און ראַציאָנאַליזירטער טעאָ־לאָגיע, איז ער, פאַרקערט, די לעצטע אינסטאַנץ און די העכסטע באַהעלטעניש פון דעם אומזין, אין דעם זין, וואָס אַלע ווידערשפּרו־כען, וואָס שיינען צו זיין אומלייזבאַר אין דער רעאַלער וועלט, ווע־רען דערקלערט אין גאָט און דורך גאָט, ד. ה. אין אַ לעכערליכער, פאַרשטעלטער, אויף ווי ווייט מעגליכער, ראַציאָנאַלער אויסערליכ־קייט.

די עקזיסטענץ פון אַ פּערזענליכען גאָט, און די אומשטערב־ליכקייט פון דער נשמה, זיינען צוויי ניט קיין פאַנאַנדערטיילבאַ־רע פיקציעס, — צוויי פּאָליוסען פון דעם איין און דעמזעלבען אַב־סאָלוטען אומזין, — וועלכע רופען געגענזייטיג אַרויס איינע די אַנדערע, און וועלכע קאָנען איינע אָהן די אַנדערע ניט געפינען קיין דערקלערונג און באַגרינדונג פאַר זייער עקזיסטענץ. און אָט אויף דעם קלאָרען ווידערשפּרוך, וואָס עקזיסטירט צווישען דער פאָראויסזעצונג פון דער אומענדליכקייט פון יעדען מענשען און דעם רעאַלען פאַקט וואָס עס עקזיסטירן אַ סך מענשען, (ד. ה. וואָס עס עקזיסטירן אַחוץ איינעם נאָך אַ סך אומענדליכע וועזענס, וועלכע באַגרענצען זיך געגענזייטיג); אויף דעם ווידערשפּרוך צווישען זייער שטערבליכקייט און אומשטערבליכקייט, צווישען זייער נאַטירליכער אָפּהענגיגקייט און זייער אַבסאָלוטער אומ־אָפּהענגיגקייט איינס פון אַנדערן, — האָבען די אידעאַליסטען נאָר איין ענטפער: גאָט; — און אויב דער ענטפער דערקלערט אייך

גאָרנישט און באַפרידיגט אייך ניט, איז אַלץ פאַר אייך ערגער. קיין אַנדער ענטפער קאָנען זיי אייך ניט געבען.

די פיקציע פון אַן אומשטערבליכער נשמה און די פיקציע פון אַן אינדיווידועלער מאָראַל, וואָס איז אַ נויטווענדיגע פאָלגע פון דער ערשטער, זיינען די אָבלייקענונג פון דער גאַנצער מאָראַל. און אין דער הינזיכט דאַרף מען געבען גערעכט די טעאָלאָגען, וועלכע, זייענדיג אַ סך אויסגעהאַלטענער און לאָגישער פון די מעטאַפיזיקער, לייקענען גאַנץ דרייסט אָפּ דאָס, וואָס איז איצט אָנגענומען צו רופען: א ו מ אָ פּ ה ע נ ג י ג ע מ אָ ר אַ ל, דערקלערענדיג מיט מעהר פאַרשטאַנד, אַז וויבאַלד עס ווערט נאָר צוגעלאָזען די אומשטערבליכקייט פון דער נשמה און די עקזיסטענץ פון גאָט, מוז מען שוין אָנערקענען, אַז עס קאָן נאָר עקזיסטירען איין מאָראַל, אַ געטליכע, וואָס איז אַנטפּלעקט אין דער תורה, די רעליגיעזע מאָראַל, ד. ה. די באַציהונג פון דער אומשטערבליכער נשמה צו גאָט דורך גאָט'ס לייטזעליגקייט.

אַחוץ אָט דער ניט־ראַציאָנאַלער, מופת'דיגער און מיסטישער באַציהונג, די איין־איינציג היילִיגע, די איין־איינציג דערלייזענדע, און אַ חוץ די וואָס זיינען דירעקט פון איהר אַרויסגעקומען פאַר'ן מענשען, זיינען אַלע אַנדערע באַציהונגען גלייך צו גאָרנישט. די געטליכע מאָראַל איז די אַבסאָלוטע אָפּלייקענונג פון דער מענשליכער מאָראַל.

די געטליכע מאָראַל האָט געפונען איהר בעסטען אויסדרוק אין דעם פאָלגענדען קריסטליכען גרונדזאַץ: „דו דאַרפסט ליעב האָבען גאָט מעהר פון זיך אַליין, און דיין נאָהענטען — ווי זיך גופא" — פון וואָס עס קומט אַרויס די פליכט מקריב צו זיין פאַר גאָט זיך און דעם נאָהענטסטען. מילא, אויפאָפּפערן זיך אַליין, צו דעם קען מען זיך נאָך באַציהען ווי צו אַן אומזין; אָבער אויפצואָפּפערן דעם נאָהענטען — דאָס איז שוין, פון מענשליכען שטאַנדפונקט, אין גאַנצען אַ ימאָראַליש. און צוליעב וואָס בין איך דאָס פאַרפליכטעט צו אָט דער אוממענשליכער אויפאָפּפערונג? כדי צו ראַטוועען מיין נשמה. אָט דאָס איז דאָס לעצטע וואָרט פון קריסטענטום. דאָס מיינט, כדי אויסצונעמען ביי גאָט און מציל זיין מיין נשמה, מוז איך מקריב זיין מיין נאָהענטען. דאָס הייסט אַבסאָלוטער עגאָאיזם. און אָט דער עגאָאיזם,

ניט אָפּגעשוואכט, ניט פאַרניכטעט, נאָר אביסעל פאַרמאַס־קירט דורך דער פאַרגוואַלטיגענדער קאָלעקטיוויטעט און מאַכט־האַבערישער היראַרכיע און דעספּאָטיע, וואָס איז פאַראייניגקייט אין קאַטאָליציזם, צייגט זיך אַרויס מיט זיין גאַנצער ציניִשער אָפּענהערציגקייט אין פּראָטעסטאַנטיזם, וואָס איז ער־שינען מיט זיין מין פון רעליגיע: „ראַטעוועט זיך, ווער עס קאָן נאָר".

די מעטאַפיזיקער פון זייער זייט באַמיהען זיך צו פאַרדעקען אָט דעם עגאָאיזם, וועלכער איז דער וויכטיגסטער און פונדאַמענ־טאַלסטער פּרינציפּ פון אַלע אידעאַליסטישע לעהרען, מיט דעם, וואָס זיי ריידען ווייניג, אַזוי ווייניג ווי מעגליך, וועגען די באַ־ציהונגען פון מענש צו גאָט, און וואָס מעהר וועגען די גענענ־זייטיגע באַציהונגען פון די מענשען. דאָס איז פון זייער זייט, אי ניט שעהן, אי ניט אָפּענהערציג, אי ניט לאָגיש; וואָרים אויב מיר דערלאָזען איינמאָל די עקזיסטענץ פון גאָט, זיינען מיר גע־צוואונגען צו אָנערקענען די נויטווענדיגקייט פון באַציהונגען צווישען מענשען און גאָט; און מען מוז אויך אָנערקענען, אַז אין פאַרגלייך מיט דער באַציהונג צו דעם אַבסאָלוטען, אַלערהעכסטען וועזען, זיינען אַלע אַנדערע באַציהונגען ניט מעהר ווי אַ שפּיעלכעל. אָדער גאָט איז ניט גאָט, אָדער זיין אָנוועזענהייט פאַרשלינגט אַלץ, פאַרניכטעט אַלץ. נאָר לאָמיר דאָס לאָזען...

אַזוי זוכען די מעטאַפיזיקער די מאָראַל אין די באַציהונגען פון מענשען צווישען זיך, און צו דערזעלבער צייט פאַרזיכערען זיי, אַז זי איז דורכאויס אַ פאַקט פאַר זיך, אַ געטליך געבאָט, וואָס איז איינגעשריבען ביי יעדען מענשען אין האַרצען, אינגאַנצען אומאָפּהענגיג פון זיינע געגענזייטיגע באַציהונגען מיט אַנדערע מענ־שען. אָט דאָס איז דער אומלייזבאַרער ווידערשפּרוך, אויף וועל־כען עס איז באַגרינדעט די מאָראַל־טעאָריע פון די אידעאַליסטען. אויב איך טראָג אין זיך דעם מאָראַלען געבאָט, וואָס איז אָנגע־שריבען געוואָרן פון גאָט אַליין ביי מיר אין האַרצען נאָך איידער איך האָב וועלכע באַציהונג מיט דער געזעלשאַפט, און פאָלגליך איז מיין פערזענליכקייט אינגאַנצען אומאָפּהענגיג פון וועלכען ניט איז געזעלשאַפטליכען איינפלוס, מוז שוין אָט דער מאָראַלער געזעץ זיין פרעמד און גלייכגילטיג, אויב ניט פיינדליך, צו מיין

געזעלשאַפטליכער עקזיסטענץ; ער קאָן ניט באַריהרען מיינע באַציהונגען צו די מענשען, ער קאָן נאָר באַשטימען מיינע באַציהונגען צו גאָט, ווי דאָס באַהויפּטעט לאָגיש די טעאָלאָגיע. וואָס איז שייך צו מענשען, זיינען זיי מיר, לויט דעם שטאַנדפּונקט פון דעם דאָזיגען געזעץ, אינגאַנצען פרעמד; ווייל אַזוי ווי דער מאָראַלער געזעץ איז באַשאַפען און אויסגעקריצט געוואָרען אין מיין האַרצען איידער איך האָב געהאַט וועלכע באַציהונגען מיט זיי, האָט ער מיט זיי קיין שום שייכות ניט.

ענטפערט מען מיך אָבער: דערפאַר הייסט טאַקע דער געזעץ ליעבען די מענשען ווי זיך אַליין, ווייל זיי זיינען אונזער גלייכען, און ניט טאָן זיי אַזוינס, וואָס מיר וואָלטען אַליין ניט געוואָלט אַז מען זאָל אונז טאָן; אָפּהיטען די גלייכהייט אין באַצוג צו זיי, פּונקט ווי אין באַצוג צו דער גאַנצער מאָראַל און גערעכטיגקייט. ענטפער איך דערויף, אַז אויב עס איז אמת, אַז דער מאָראַלער געזעץ אַנטהאַלט טאַקע אין זיך אַזאַ געבאָט, מוז איך דרינגען דערפון, אַז ער איז ניט באַשאַפען און איז ניט אויסגעקריצט געוואָרן אין מיין האַרצען אויף אַ באַזונדערן אופן; ער באַווייזט אומבאַדינגט אַז איך האָב שוין געהאַט באַציהונגען מיט אַנדערע מענשען, עהנליכע באַשעפענישען צו מיר, און פאָלגליך שאַפט ער ניט אָט די באַציהונגען, נאָר ער געפינט זיי שוין איינגעפונדעוועטע אויף אַ נאַטירליכען אופן; ער רעגולירט זיי נאָר, און ער אַליין איז ניט מעהר ווי אַן ערשיינונג פון זיי, אַן אַנטוויקלונג, אַ דערקלערונג, אַ פּראָדוקט. דערפון איז קלאָר, אַז דער מאָראַלער געזעץ איז ניט קיין אינדיווידואַליסטישער פאַקט, נאָר אַ געזעלשאַפטליכער, געשאַפען פון דער געזעלשאַפט.

אויב דאָס זאָל אַנדערש זיין, וואָלט דער מאָראַלער געזעץ, וואָס איז אָנגעשריבען אין מיין האַרצען, געווען לעכערליך, ער וואָלט רעגולירט מיינע באַציהונגען צו וועזענס מיט וועלכע איך האָב קיין באַציהונגען ניט, דער פאַקט פון וועמעס עקזיסטענץ מיר איז אומבאַקאַנט.

אויף דעם האָבען די מעטאַפיזיקער איין ענטפער. זיי זאָגען, אַז יעדער מענשליכער אינדיווידום, ווען ער ווערט געבאָרן, ברענגט מיט זיך דעם געזעץ, אָנגעשריבען מיט גאָט'ס האַנט אין זיין האַרצען, נאָר ער געפינט זיך תחילת אין אַ פאַרבאָרגענעם צושטאַנד,

אין א צושטאנד פון א פעהיגקייט, וואס איז נאך ניט רעאליזירט, וועלכע האט זיך נאך ניט אנטפלעקט פאר'ן אינדיווידום גופא, וואס קאן איהר אין זיך אליין ניט פאנאנדערקלייבען, סיידען ער אנטוויקעלט זיך אין א סביבה פון זיינ'ס גלייכען; מיט איין ווארט, אז דער מענש קומט ניט אנדערש צום באוואוסטזיין פון דעם נעזעץ אין איהם, ווי נאר אין די באציהונגען מיט אנדערע מענשען.

דורך אט דער, אויב אפילו ניט ריכטיגער, אבער יעדענפאלס לייכט אננעהמבארער דערקלערונג, קעהרען מיר זיך ווידער אום צו דער לעהרע פון איינגעבארענע אידעען, געפיהלען און פרינ־ציפען. די דאזיגע טעאריע איז באקאנט: די מענשליכע נשמה, אין תוך אן אומשטערבליכע און אן אומענדליכע, נאר קערפערליך א באשרענקטע, באגרעניצטע, באלאדענע, און אזוי צו זאגען, א פארבלענדבארע, א פארניכטבארע אין איהר רעאלער עקזיסטענץ, אנטהאלט אין זיך אט די אלע אייביגע און געטליכע פרינציפען, נאר אליין ניט וויסענדיג פון דעם, פאלט עס איהר גארנישט איין, אזוי ווי זיי וואלטען גאר אויף דער וועלט ניט געווען. זייענדיג אומשטערבליך, מוז זי נויטווענדיגערווייזע אויך זיין אומשטערבליך אין דער פארגאנגענהייט, ווי אין דער צוקונפט. ווארים אויב זי זאל האבען אן אנהויב, מוז זי אויך האבען א סוף, און זי וואלט ניט געווען אומשטערבליך. וואס זי איז געווען, וואס זי האט נעמאן אין פארלויף פון איהר גאנצער אייביגקייט, וואס זי האט איבערגעלאזט הינטער זיך, דאס ווייס איין גאט; וואס איז שייך איהר גופא, גערענקט זי עס ניט, ווייס זי עס ניט. דאס איז א גרויסער סוד, וואס איז פול מיט שרייענדיגע ווידערשפרוכען, פאר וועמעס פאנאנדערפלאנטערונג מען מוז אנקומען צום העכ־סטען ווידערשפרוך — צו גאט. עס קומט אויס, אז די נשמה, אליין ניט האבענדיג פון דעם קיין אהנונג, האלט דאך ערגעץ פארבאהאלטען אין א פארבארגען ווינקעלע פון איהר וועזען, אט די אלע געטליכע פרינציפען. נאר א פארפאלענע אין ערדישען חומר, אן אפגעטעמפטע דורך די גראב־מאטעריעלע באדינגונגען פון איהר געבורט און עקזיסטענץ אויף דער ערד, באזיצט זי ניט מעהר די פעהיגקייט זיי צו פארשטעהן, אפילו ניט זיך צו דער־מאנען אן זיי. דאס איז אלץ איינס, ווי זי וואלט זיי נאר לחלוטין

ניט געהאַט. נאָר אָט באַגעגענען זיך אַ סך מענשליכע נשמות, — אַלע בעצם גלייך אומשטערבליך, אַלע גלייך אָפּגעטעמפּט, פאַרדאָרבען און פאַרמאַטעריאַליזירט דורך זייער רעאַלער עקזיסטענץ אין דער געזעלשאַפט. לכתחילה דערקענען זיי איינע די אַנדערע אַזוי ווייניג, אַז איין מאַטעריאַליזירטע נשמה פרעסט־אויף דער צווייטער. מענשענפרעסעריי איז געווען, ווי באַוואוסט, דער ערשטער איינפיהר פון מענשליכען מין. דערנאָך, ווייטער פיהרענדיג איינע מיט די אַנדערע פאַרביטערטע מלחמות, שטרעבט יעדער איינציגער צו פאַרשקלאַפען אַלע איבעריגע, — דאָס איז דער לאַנגער פעריאָד פון שקלאַפעריי, וועלכער איז נאָך ביז היינטיגען טאָג ווייט צו קיין סוף ניט געקומען. ניט אין מענשענפרעסעריי, ניט אין שקלאַפעריי קאָן מען געפינען דעם מינדסטען שפור פון געטליכע פרינציפען. נאָר אין דעם אומענדליכען קאַמף פון מענשען און פעלקער צווישען זיך, וועלכער מאַכט די געשיכטע, און צוליעב די אַלע אומצעהלבאַרע ליידען, וועלכע זיינען דער שיינבאַרער רעזולטאַט פון אָט דעם קאַמף, ערוואַכען ביסלעכווייז די נשמות, געהען אַרוים פון זייער פאַרטעמפּטקייט, קומען צו זיך, דערקענען איינע די אַנדערע און אַלץ מעהר און מעהר פאַרטיפענדיג זיך אין דעם איינענעם וועזען, וועקענדיג און רופענדיג איינע די אַנדערע, הויבען זיי ערשט אָן זיך דערמאָנען און דערפיהלען, און דערנאָך אַלץ קלערער זעהן און באַגרייפען די פרינציפען, וועלכע גאָט האָט פון אייביג אָן פאַרזיגעלט אין זיי מיט זיין אייגענער האַנט.

די דאָזיגע דערוואַכונג און דערמאָנונג קומט פאָר ניט אין די מעהר אומענדליכע און אומשטערבליכע נשמות, וואָס דאָס וואָלט געווען אָן אונזין; די אומענדליכקייט קאָן ניט זיין גרעסער אָדער קלענער, אַזוי אַז די נשמה פון דעם גרעסטען אידיאָט איז פונקט אַזוי אומענדליך און אומשטערבליך, ווי די נשמה פון דעם גרעסטען זשעניע; זיי קומען פאָר אין די נשמות פון די וואָס זיינען אַמווייניגסטען פאַרגרעבט און פאַרמאַטעריאַליזירט, און פאָלגליך זיינען זיי פעהיגער צו דערוואַכען און דערמאָנען זיך. אָט דאָס זיינען די מענשען, וואָס זיינען באַשאָנקען מיט געניאַליטעט, מענשען, וואָס זיינען אינספּירירט פון גאָט, וואָס האָבען געהאַט אַ התגלות, די געזעצגעבער, די נביאים. איינמאָל האָבען

אָט די גרויסע מענשען, באַזעלטע און אויפגעפאָדערטע פון גייסט, אָהן וועמעס הילף קיין גרויסעס און קיין גוטס קומט ניט פאָר אָט אויף דער וועלט, געפונען אין זיך אָט די געטליכע אמת'ען, וועלכע יעדער מענש טראָגט אינסטינקטיוו ביי זיך אין דער נשמה, ווערט שוין גרינגער פאַר אַלע אַנדערע מעהר פאַרגראָבטע און פאַרמאַ־טעריאַליזירטע מענשען צו מאַכען דיזעלבע אַנטדעקונג. און אָט פאַרוואָס יעדער גרויסער אמת, אַלע אייביגע פּרינציפּען, וואָס זיינען פון אָנפאַנג ערשינען אין דער געשיכטע אַלס געטליכע אַנטפּלעקונגען, ווערן שפּעטער דערפיהרט צו אמת'ן, פאַרשטעהט זיך געטליכע, נאָר וועלכע יעדער איינער קאָן און מוז אויסגעפינען אין זיך אַליין און זיי אָנערקענען אַלס דעם יסוד פון דעם אייגע־נעם אומענדליכען תוך, אָדער אומשטערבליכער נשמה. דאָס דער־קלערט, ווי אַזוי אַן אמת, וואָס איז לכתחילה אַרויסגעבראַכט גע־וואָרן פון איין מענשען, פאַרשפּרייט זיך ביסלעכווייז אויף די אַרומיגע, שאַפט זיך תלמידים, — אין אָנהויב ווייניג און געוועהנליך פאַרפאָלגט פּונקט ווי דער לעהרער, — צווישען די מאַסען און די אָפיציעלע פאָרשטעהער פון דער געזעלשאַפט; פאַרשפּריי־טענדיג זיך נאָכדעם אַלץ מעהר, טאַקע אַ דאַנק אָט די פאַרפאָל־גונגען, און ענדיגט זיך דערמיט, אַז ער באַהערשט דעם קאָלעק־טיווען באַוואוסטזיין, און זייענדיג אַ לאַנגע צייט אויסשליסליך דער אמת פון איינעם, ווערט ער צום סוף איבערגעאַרבייט אין אַן אמת, וואָס איז אָנגענומען פון דער געזעלשאַפט; צי ער ווערט אָנגעווענדעט גוט אָדער שלעכט אין די עפענטליכע און פּריוואַטע אַנשטאַלטען פון דער געזעלשאַפט, — ער ווערט אַ געזעץ.

דאָס איז די אַלגעמיינע טעאָריע פון די מאָראַליסטען פון דער מעטאַפיזישער שולע. אויפ'ן ערשטען בליק, זאָג איך, לאָזט זי זיך לייכט אָננעהמען און, ווי עס שיינט, פאַראייניגט זי זאַכען, וועלכע פּאַסען זיך לחלוטין ניט: די געטליכע אַנטפּלעקונג מיט דעם מענשליכען שכל, די אומשטערבליכקייט און אַבסאָלוטע אומ־אָפּהענגיגקייט פון די אינדיווידומען מיט זייער שטערבליכקייט און אַבסאָלוטער אָפּהענגיגקייט, דעם אינדיווידואַליזם מיט דעם סאָ־ציאַליזם. אונטערזוכען מיר אָבער די דאָזיגע טעאָריע און איהרע שלוסען נעהנטער, זעהען מיר באַלד איין, אַז דאָס איז נאָר אַ ריין אויסערליכע פאַראייניגונג, וועלכע באַהאַלט אונטער דער מאַסקע

פון ראַציאָנאַליזם און סאָציאַליזם דעם גאָר אַלטען טריאומף פון דעם געטליכען אומזין איבער דעם מענשליכען שכל, און פון דעם אינדיווידועלען עגאָאיזם איבער דער געזעלשאַפטליכער סאָלידאַ־ריטעט. סוף כל סוף דערפיהרט זי לאָגיש צו דער אַבסאָלוטער פאַנאַנדערטיילונג און אָפּזונדערונג פון די אינדיווידומען, און פאָלגליך צו דער פאַרלייקענונג פון יעדער מאָראַל.

ניט קוקענדיג אויף די פּרעטענזיעס פון דער דאָזיגער טעאָריע אויף ריינעם ראַציאָנאַליזם, הויבט זי אָן מיט דער פאַרלייקענונג פון דעם גאַנצען שכל, מיט אַן אומזין, מיט דער פיקציע פון אומ־ענדליכקייט, וואָס פאַרלירט זיך אין ענדליכקייט, אָדער מיט דער פאָראויסזעצונג פון נשמות, אַ סך אומשטערבליכע נשמות, וואָס זיינען פאַרזעצט און פאַרשפאַרט אין תפיסה פון שטערבליכע קערפּערס. כדי גוטצומאַכען און צו דערקלערן דעם דאָזיגען אומזין, איז די טעאָריע געצוואונגען אָנצוקומען צו אַן אַנדער אומזין, צו דעם פאָרצינגליכסטען אומזין, צו גאָט, וועלכער איז אויך אַ מין אומשטערבליכע, פּערזענליכע, אומפאַרענדערליכע נשמה, וואָס איז פאַרזעצט און פאַרשפאַרט אין דער תפיסה פון דער פאַרגענגליכער און שטערבליכער וועלט, און בלייבט פונדעסטוועגען דאָך ביי איהר אַלוויסענהייט און אַלמעכטיגקייט. ווען מען שטעלט דער דאָזיגער טעאָריע ניט קיין באַשיידענע פראַגען, וועלכע זי איז געוועהנליך ניט ביכולת צו פאַרענטפערן, ווייל אַן אומזין איז אומפעהיג צו פאַרענטפערן־זיך און דערקלערן־זיך, ענטפערט זי מיט דעם שרעק־ליכען וואָרט גאָט, דער געהיימניספולער אַבסאָלוט, וואָס דריקט במעט גאָרנישט ניט אויס, אָדער באַדייט ניט עפּעס אוממעגליכעס, נאָר וואָס לויט איהר מיינונג, פאַרטייטשט און דערקלערט אַלץ. דאָס איז איהר זאַך און איהר רעכט, וואָרום דערפאַר, זייענדיג די יורש'טע און מעהר אָדער ווייניגער די געהאָרכזאַמע טאָכטער פון דער טעאָלאָגיע, רופט זיך זיך מעטאַפיזיק.

אָבער דאָס וואָס פאַר אונז איז נויטיג צו באַטראַכטען איז די מאָראַלע פאָלגען פון אָט דער טעאָריע. קודם כל שטעלען מיר פעסט, אַז איהר מאָראַל, ניט קוקענדיג אויף איהר סאָציאַליסטישען אויסזעהן, איז אין תוך אויסשליסליך אַן אינדיווידועלע מאָראַל; דערנאָך האָבען מיר שוין קיין שוועריגקייטען ניט צו באַווייזען,

אַז ווײַבאַלד איהר הויפּטכאַראַקטער איז פון אַזאַ מין, איז זי אין דער אמת'ן די פאַרלייקענונג פון דער גאַנצער מאָראַל.

נאָך אָט דער טעאָריע קומט אויס, אַז די אומשטערבליכע און אינדיווידועלע נשמה פון יעדען מענשען, וועלכע איז אומענדליך און אבסאָלוט־פאָלקאָמען אין איהר עצם, און אַלס אַזעלכע נויטיגט זי זיך ניט אין וועלכען עס איז ווען, אָדער אין באַציהונגען מיט אַנדערע וועזענס, זיצט אַ געפאַנגענע, ווי זי וואָלט גאָר פריהער קיין שום באַדייטונג ניט געהאַט, אין דעם שטערבליכען קערפּער. אין אָט דעם צושטאַנד פון געפאַלענקייט, וועמעס אורזאַכען, ווי עס שיינט, וועלען פאַר אונז פאַרבלייבען אויף אייביג פאַרבאָרגען, ווייל דער מענשליכער שכל איז אומפעהיג זיי צו דערקלערן און ווייל זייער איינציגע דערקלערונג געפינט זיך אין דעם אבסאָלוטען סוד, אין גאָט, נויטיגט זיך די מענשליכע נשמה, וועלכע איז דערבראַכט צו אָט דעם צושטאַנד פון מאַטעריאַליזם און אָפּהענגיגקייט פון דער אויסערליכער וועלט, אין אַ געזעלשאַפט, כדי צו דערוואַכען, כדי זיך צו באַזינען, כדי ווידער צו קומען צו דעם זעלבסטבאַוואוסטזיין און די געטליכע פּרינציפּען, וועלכע זיינען פון אייביג אָן פון גאָט אין איהר פאַרפלאַנצט און וועלכע שטעלען צוזאַמען איהר אמת'ן תוך. אָט דאָס איז דער סאָציאַליסטישער טייל, דער סאָציאַליסטישער כאַראַקטער פון דער טעאָריע. די געגענזייטיגע באַציהונגען פון מענש צו מענש און פון יעדען מענשליכען אינדיווידום צו אַלע איבעריגע, מיט איין וואָרט, דער סאָציאַלער לעבען, איז לויט אָט דער טעאָריע ניט מעהר ווי אַ נויטווענדיגער מיטעל פון אַנטוויקלונג, ניט מעהר ווי אַ בריק אַריבערצוגעהן, אָבער ניט דער ציעל; דער אבסאָלוטער און לעצטער ציעל פאַר יעדען אינדיווידום — דאָס איז ער גופא, אָפּגעזונדערט פון אַלע אַנדערע מענשליכע אינדיווידומען; דאָס איז ער אליין, אין אָנגעזיכט פון דער אבסאָלוטער אינדיווידואַליטעט, פון גאָט. דער מענש נויטיגט זיך אין מענשען, כדי אַרויסצוגעהן פון זיין ערדישער נישטיגקייט, כדי זיך אַליין צו געפינען, כדי פון דאָס ניי אַרומצוכאַפּען זיין אומשטערבליכען תוך, נאָר קוים האָט ער איהם געפונען, קעהרט ער זיך צוריק אום צו איהם מיט'ן רוקען, שעפּט דאָס לעבען נאָר אין זיך אַליין און בלייבט פאַרטיעפט אין דער באַטראַכטונג פון געהיימניספולען אומזין — אין בוקען זיך צו זיין גאָט.

אויב ער האָלט נאָך דאָן אָן וועלכע ניט איז באַציהונג מיט מענשען, איז דאָס ניט צוליעב א מאָראַלען דראַנג, ניט צוליעב דער ליעבשאַפט צו זיי; ווייל מען ליעבט נאָר דאָס אין וואָס מען נויטיגט זיך און אין וואָס מען ווערט באַנויטיגט; אָבער א מענש, וואָס געפינט זיין אומענדליכען און אומשטערבליכען עצם צו־פרידענגעשטעלט אין זיך גופא, נויטיגט זיך אין קיינעם ניט, ער נויטיגט זיך אפילו ניט אין גאָט, וועלכער באַזיצט, ווי עס צייגט זיך אַרויס, א דאַנק דער נעהיימנים, וואָס נאָר די מעטאַפיזיקער אַליין פאַרשטעהען, אָן אומענדליכקייט וואָס איז מעהר אומענדליך און אָן אומשטערבליכקייט, וואָס איז מעהר אומשטערבליך, ווי די אומענדליכקייט און די אומשטערבליכקייט פון די מענשען. פון דעם מאָמענט וואָס אָן אינדיווידום, געשטיצט אויף דער אַלוויי־סענהייט און אַלמעכטינקייט פון גאָט, איז פאַרטיעפט און פריי אין זיך אַליין, קאָן ער זיך מעהר ניט נויטיגען אין אַנדערע מענשען. און דעריבער, אויב ער האָלט נאָך ווייטער אָן באַציהונגען מיט זיי, קאָן דאָס נאָר זיין בלויז צוליעב צוויי טעמים:

ערשטענס, דערפאַר, ווייל אַזוי לאַנג ווי ער איז נאָך באַלאַדען מיט זיין שטערבליכען חומר, נויטיגט ער זיך אין א דירה, עסען און קליידונג, אין שוץ און פאַרטיידיגונג נעגען דער אויסערליכער נאַטור, ווי נעגען מענשליכע אַנפאַלען; און אויב ער איז נאָך א ציוויליזירטער מענש, נויטיגט ער זיך אין א סך מאַטעריעלע זאַכען, וועלכע פאַרשאַפען קאָמפאָרט, הרחבה, לוקסוס און א סך זאַכען, פון וועלכע אונזערע עלטערן האָבען קיין אהנונג ניט געהאַט, וועלכע ווערן אָבער היינט פון אַלעמען אַנערקענט אַלס זאַכען פון דער ערשטער נויטוועגדיגקייט. פאַרשטעהט זיך, ער וואָלט גאַנץ גוט געקאָנט נאָכטאָן דעם ביישפיעל פון די הייליגע פון פאַרגאַנגענע דורות און זיך צוריקציהען ערגעץ אין א הייל און זיך דערנעהרן מיט וואָרצלען. ווייזט אָבער אויס, אַז דאָס שמעקט ניט אונזערע היינטיגע קדושים, וועלכע דענקען וואַהרשיינליך, אַז דער מאַטע־ריעלער קאָמפאָרט איז נויטיג, כדי צו מציל זיין די נשמה. און דערפאַר נויטיגט ער זיך אין אָט די אַלע זאַכען. די אַלע זאַכען קאָנען אָבער פּראָדוצירט ווערן נאָר דורך דער קאָלעקטיווער ארבייט פון די מענשען: די איזאָלירטע ארבייט פון איין מענשען וואָלט

ניט אימשטאַנד געווען צו פּראָדוצירן אַפילו אַ מיליאָנטל־חלק פון דעם.

עס שטעלט זיך, אַלזאָ, אַרויס, אַז דער אינדיווידום, וועלכער באַזיצט אַן אומשטערבליכע נשמה און אַן אינערליכע, פון געזעל־שאַפט ניט אָפּהענגיגע פרייהייט, — דער היינטיגער קדוש, — נויטיגט זיך מאַטעריעל אין אָט דער אייגענער גע־זעלשאַפט, אין וועלכער, פון מאָראַלן שטאַנדפּונקט, ער נויטיגט זיך לחלוטין ניט.

אָבער וואָס פאַר אַ נאָמען דאַרף מען געבען אַזעלכע באַ־ציהונגען, וועלכע זייענדיג מאָטיווירט אויסשליסליך פון מאַטע־ריעלע באַדערפעניש'ן, זיינען צו דערזעלבער צייט ניט געשטיצט און געהייליגט פון וועלכער ניט איז מאָראַלער באַדערפעניש? עס איז קלאָר, אַז נאָר איינעם: עקספּלואַטאַציע. און אין דער ווירקליכקייט, אין דער מעטאַפיזישער מאָראַל, און אין דער בורזשואַזער געזעלשאַפט, וועלכע, ווי באַוואוסט, אַנטהאַלטען אין זייער עצם אָט די מאָראַל, מוז יעדער אינדיווידום ווערן אַן עקספּלואַטאַטאָר פון דער געזעלשאַפט, ד. ה. פון יעדען איינעם, און דער שטאַאַט, אין זיינע פאַרשיידענאַרטיגסטע פאָרמען, אָנ־הויבענדיג פון דער טעאָקראַטישער רעגירונג און דער אַבסאָלוט־סטער מאָנאַרכיע ביז דער דעמאָקראַטישסטער רעפּובליק, וואָס איז געגרינדעט אויף דעם ברייטסטען אַלגעמיינעם וואַהלרעכט, — איז אין דער אמת'ן קיין אַנדער זאַך ניט, ווי דער רעגולירער און גאַ־ראַנטירער פון אָט דער געגענזייטיגער עקספּלואַטאַציע.

אין דער בורזשואַזער געזעלשאַפט, וועלכע איז באַזירט אויף דער מעטאַפיזישער מאָראַל, מוז יעטווידער אינדיווידום זיין אַן עקספּלואַטאַטאָר פון אַנדערע, דורך דער לאָגישער נויט, וואָס קומט אַרויס פון זיין לאַגע, ווייל מאַטעריעל נויטיגט ער זיך אין אַלעמען, און מאָראַליש נויטיגט ער זיך אין קיינעם ניט.

און אָט אַזוי, אַנטלויפענדיג פון דער געזעלשאַפטליכער סאָ־לידאַריטעט, אַלס אַ שטערונג פאַר דער פאָלשטענדיגער פרייהייט פון זיין נשמה, נאָר זוכענדיג איהר אַלס אַ נויטיגען מיטעל אויפ־צוהאַלטען דעם אייגענעם גוף, באַטראַכט איהר יעדער איינער בלויז פון דעם שטאַנדפּונקט פון פערזענליכען מאַטעריעלען נוצען, און פון זיין זייט טראָגט ער ביי און גיט איהר בלויז דאָס, וואָס

איז אומפאַרמיידליך נויטיג ער זאָל בייטראָגען, כדי צו האָבען, ניט דאָס רעכט, נאָר די מעגליכקייט צו פאַרזיכערן זיך מיט אָט דעם נוצען. מיט איין וואָרט, יעדער איינציגער באַציהט זיך צו איהר ווי אַן עקספּלואַטאַטאָר. אָבער אַזוי ווי אַלע זיינען צו גלייכער צייט עקספּלואַטאַטאָרס, וועלען אומפאַרמיידליך אייניגע זיין גליקליך און די איבעריגע אומגליקליך, וואָרום יעדע עקס־פּלואַטאַציע מוז אויך האָבען עקספּלואַטירטע.

און אָט אַזוי זיינען פאַראַן עקספּלואַטאַטאָרס, וועלכע קאָנען זיין אַזעלכע און זיינען עס טאַקע אין דער ווירקליכקייט; און עס זיינען פאַראַן אַנדערע, די מעהרהייט, דאָס פאָלק, וועלכע זיינען עקספּלואַטאַטאָרס בלויז מיט זייער קאָנען און ווילען, אָבער ניט אין דער ווירקליכקייט. אין דער ווירקליכקייט זיינען זיי תמיד די עקספּלואַטירטע. און אָט אַזוי האָבען מיר דאָס, צו וואָס ער דערגעהט, אין דער סאָציאַל־עקאָנאָמיע, די מעטאַפיזישע אָדער די בורזשואַזע מאָראַל: צו אַן אומאויפהערליכען, אכזריות׳דיגען קריעג צווישען אַלע אינדיווידומען, צו אַ פאַרביטערטער מלחמה, וואו די מעהרהייט קומט אום, כדי צו פאַרזיכערן דעם טריאומף און דאָס גליק פון אַ קליינער צאָהל.

דער צווייטער טעם, וואָס קאָן צווינגען דעם אינדיווידום, וועלכער איז דערגאַנגען צו פולער זעלבסטבאַהערשונג, אָנצוהאַלטען באַציהונגען מיט די אַנדערע מענשען, איז דער פאַרלאַנג צו געפינען חן ביי גאָט. און די פליכט צו דערפיהלען זיין צווייטען געבאָט; די ערשטע פליכט איז — ליעב האָבען גאָט מעהר ווי זיך אַליין, און די צווייטע — ליעב צו האָבען מענשען, די נאָהענטע, פונקט ווי זיך אַליין, און טאָן זיי, פון ליעבע צו גאָט, אַל־דאָס־גוטס, וואָס זיי פאַרלאַנגען, אַז מען זאָל זיי טאָן.

לאָמיר זיך אָפּשטעלען אויף די ווערטער: „פון ליעב־שאַפט צו גאָט"; זיי דריקען אויסגעצייכענט אויס דעם כאַראַקטער פון דער איינציג מעגליכער מענשען־ליעבע לויט דער מעטאַפיזישער מאָראַל, וועלכע באַשטעהט אייגענטליך אין דעם, אַז מען זאָל ליעב האָבען די מענשען, ניט צוליעב זיי גופא, ניט צוליעב אייגענער נויטווענדיגקייט, נאָר אויסשליסליך מיט דעם צוועק אויסצונעהמען ביי דעם אַלערהעכסטען האַר. איבעריגנס, מוז עס אַזוי זיין: וואָרום קוים דערלאָזט די מעטאַפיזיק די עק־

זיסטענץ פון א גאָט און באַציהונגען פון מענשען צו גאָט, איז זי שוין געצוואונגען, פונקט ווי די טעאָלאָגיע, צו אונטערוואַרפען אונטער זיי די מענשליכע באַציהונגען. די אידעע פון גאָט פאַר־שלינגט און פאַרניכטעט אַלץ, וואָס איז ניט גאָט, פאַרבייטענדיג אַלע מענשליכע און ערדישע ווירקליכקייטען אויף געטליכע פיקציעס.

דער מענש, וואָס האָט דערגרייכט צום באַוואוסטזיין פון זיין אומשטערבליכער נשמה און זיין אינדיווידועלער פרייהייט פאַר גאָט און אין גאָט, ווי איך האָב שוין געזאָגט, קאָן ניט, לויט דער מע־טאַפיזישער מאָראַל, ליעב האָבען די מענשען, ווייל מאָראַליש נויטיגט ער זיך ניט מעהר אין זיי, און דערפאַר, ווי איך האָב שוין צוגעגעבען, ווייל מען קאָן נאָר ליעב האָבען דאָס, וואָס נויטיגט זיך אין אייך.

אויב מען זאָל גלויבען די טעאָלאָגען און די מעטאַפיזיקער, ווערט דער ערשטער באַדינג אויסגעצייכענט דערפילט אין דער באַציהונג פון מענשען צו גאָט, ווייל זיי פאַרזיכערן, אַז א מענש קאָן זיך אָהן גאָט ניט באַגעהן. ד. ה., א מענש קאָן און דאַרף ליעב האָבען גאָט, ווייל ער נויטיגט זיך אין איהם. וואָס איז שייך צום צווייטען באַדינג, צו דעם קאָנען ליעב האָבען נאָר דאָס, וואָס נויטיגט זיך אין דער ליעבע, ווערט דער דאָזיגער באַדינג ניט דערפילט אין די באַציהונגען צווישען מענשען און גאָט. עס וואָלט געווען אַן אומרעכט צו זאָגען, אַז גאָט נויטיגט זיך אין דער ליעבע פון מענשען. וואָרים אין עפּעס זיך נויטיגען, מייגט ליידען מאַנגעל אין זאַכען, וועלכע זיינען נויטווענדיג פאַר א פולער עקזיסטענץ, ד. ה. אַז דאָס וואָלט געווען א באַווייז פון שוואַכקייט, אַן אָנער־קענונג פון אָרימקייט. גאָט, דער אַבסאָלוטער אַלעס־און־אַלץ אין זיך גופא, קאָן זיך ניט נויטיגען אין וועמען־עס־איז אָדער אין וואָס־עס־איז. ניט נויטיגענדיג זיך לחלוטין אין דער ליעבע פון די מענשען, קאָן ער זיי ניט ליעב האָבען; און דאָס וואָס עס ווערט אָנגערופען זיין ליעבע צו מענשען, ווייזט זיך אַרויס, איז ניט קיין אַנדער זאַך, ווי אַן אַבסאָלוטער יאָך, וואָס איז עהנליך, און גאַנץ נאַטירליך נאָך שטאַרקער, ווי דער הייגטיגער יאָך פון דייטשען קייזער איבער זיינע אונטערטאַנען. די ליעבע פון די מענשען צו גאָט דערמאָנט אויך זעהר די ליעבע פון די דייטשען צו אָט דעם

מאָנארך, וועלכער איז איצט געוואָרן אזוי מעכטיג, אז נאָך גאָט, ווייסען מיר ניט פון קיין גרעסערער מאַכט.

אָן אמת'ע, רעאַלע ליעבע, אָן אויסדרוק פון געגענזייטינער און גלייכער נויטווענדיגקייט, קאָן נאָר עקזיסטירען צווישען גלייכע. די ליעבע פון א העכערן צו א נידעריגערן איז א לאַסט, אן אָפּ־קומעניש, א דרוק, דאָס איז עגאָאיזם, גאוה און פוסטע פראַלעריי, וואָס טריאומפירען אין זייער געפיהל פון גדלות און וואָס איז באַזירט אויף דעם צווייטענס דערנידעריגונג. די ליעבע פון א ני־דעריגערן צו א העכערן, דאָס איז די דערנידעריגונג, דער שרעק און די האָפענונג פון א שקלאַף, וואָס דערוואַרט פון זיין הארר גליק אָדער אומגליק.

אָט דאָס איז דער כאַראַקטער פון דער באַריהמטער ליעבע פון גאָט צו די מענשען און פון די מענשען צו גאָט. דאָס איז דער דעספּאָטיזם פון איינעם און די שקלאַפעריי פון די אנדערע.

וואָס באַדייטען די ווערטער: ליעב האָבען די מענשען און זיי טאָן גוטס צוליעב דער ליעבע צו גאָט? דאָס מיינט, אז מען זאָל זיך מיט זיי באַגעהן אזוי, ווי ס'איז גאָט'ס רצון, אז מען זאָל זיך מיט זיי באַגעהן; און ווי וויל ער מען זאָל זיך מיט זיי באַגעהן? ווי מיט שקלאַפען. גאָט, לויט זיין טבע, קאָן זיך מיט זיי אנדערש ניט באַגעהן. זייענדיג אַליין אן אבסאָלוטער האַר, מוז ער זיי באַטראַכטען, ווי אבסאָלוטע שקלאַפען; און באַטראַכטענדיג זיי אַלס אבסאָלוטע שקלאַפען, קאָן ער זיך מיט זיי אנדערש ניט באַ־געהן, ווי מיט אזעלכע. אום זיי צו באַפרייען האָט ער נאָר איין מיטעל, זיך אַליין פאַרלייקענען, פאַרניכטען און פאַרשווינדען. דאָס איז אָבער גאָר ניט קיין קליינע פאָדערונג אפילו פאַר זיין אַלמעכ־טינקייט. כדי צופרידענצושטעלען זיין זאָנדערבאַרער ליעבע, וואָס ער פיהלט צו די מענשען פון זיין אייביגער, ניט ווענינער זאָנדער־באַרער גערעכטיגקייט, קאָן ער, ווי דער עוואַנגעליום דערצעהלט אונז, מקריב זיין זיין איינציגען זוהן; אָבער זיך אַליין פאַרלייי־קענען, זיך אַליין טויטען, אויס ליעבע צו די מענשען, דאָס וועט ער קיינמאָל ניט טאָן, סיידען ער וועט דערצו געצוואונגען ווערן פון דער וויסענשאַפטליכער קריטיק. כל זמן די לייכטזיניגע פאַנטאַזיע פון די מענשען וועט איהם ערלויבען צו עקזיסטירן, וועט ער שטענדיג בלייבען אן אבסאָלוטער האַר, א הערשער איבער שקלאַפען. עס איז, אַלזאָ, קלאָר, אז באַגעהן זיך מיט מענשען אין איינקלאַנג

מיט דעם ווילען פון גאָט, מיינט, באַגעהן זיך מיט זיי ווי מיט שקלאַפען. ליעב האָבען די מענשען ווי גאָט, הייסט ליעב האָבען זייער שקלאַפעריי. דורך גאָט׳ס גנאָד אַ פּאָלקאָמענער און אומ־שטערבליכער אינדיווידום, וואָס פיהלט זיך פריי, דוקא אַלס גאָט׳ס אַ קנעכט, נויטיג איך זיך אפילו ניט אין קיין איינציגען מענשען, כדי פולער צו מאַכען מיין גליק און מיין אינטעלעקטועלע און מאָראַלע עקזיסטענץ. איך האַלט נאָר אָן באַציהונגען מיט זיי, אויס געהאָרכזאַמקייט צו גאָט, און ליעב האָבענדיג זיי אויס ליעבשאַפט צו גאָט, באַגעה איך זיך מיט זיי, אין איינקלאַנג מיט גאָט׳ס ווילען, איך וויל, אַז זיי זאָלען זיין גאָט׳ס שקלאַפען, פּונקט ווי איך אַליין. דאַריבער, אויב דעם אַלערהעכסטען הערשער וועט געפעלען זיין אויסצודערוועהלען מיך, אום אויסצופיהרען זיין הייליגען רצון אויף דער ערד, וועל איך זיי קאָנען צווינגען צו דעם. אָט דאָס איז דער אמת׳ער כאַראַקטער פון דעם, וואָס די אויפריכטיגע און ערנסטע דיענער פון גאָט רופען אָן זייער ליעבע צו מענשען. דאָס איז ניט אזוי די זעלבסט־אויפאָפּפערונג פון די, וועלכע ליעבען, ווי די גע־צוואונגענע זעלבסטאָפּפערונג פון די, וועלכע זיינען די געגענ־שטאַנדען, אָדער בעסער געזאָגט די קרבנות, פון דער ליעבע. עס איז ניט זייער באַפרייאונג, עס איז זייער פאַרשקלאַפונג פאַר דעם גרויסען כבוד פון גאָט. און אָט אויף דעם דאָזיגען אופן געהט איבער די געטליכע הערשאַפט אין מענשליכער הערשאַפט און די קירכע ווערט דער שטאַאַט.

אין איינקלאַנג מיט דער טעאָריע, האָבען אַלע מענשען גע־דאַרפט דיענען גאָט אויף דעם שטייגער. נאָר ווי באַוואוסט, רופט מען אַ סך, נאָר מען קלייבט אויס ווייניג. און אַ חוץ דעם, ווען אַלע וואָלטען געוועזען גלייך פעהיג דאָס צו דערפילען, ד. ה. ווען אַלע וואָלטען דערגרייכט אַ גלייכע שטופע פון מאָראַלער און אינ־טעלעקטועלער פּאָלקאָמענהייט, הייליגקייט און פרייהייט אין גאָט, וואָלט דאָס דיענען גופא געוואָרן אומנויטיג. אויב ס׳איז יאָ נויטיג, איז עס דערפאַר, ווייל די גרויסע מעהרהייט פון די מענשליכע אינדיווידומען האָבען נאָך ניט דערגרייכט צו אזא מדרגה פון פּאָלקאָמענהייט, פון וואָס עס פאָלגט, אַז אָט די אומוויסענדע, ניט־געהייליגטע מאַסע נויטיגט זיך מען זאָל זי ליעבען און מדריך זיין אין איינקלאַנג מיט גאָט׳ס רצון, ד. ה. ווערן רעגירט און פאַר־

שקלאַפט פון א קליינער צאָהל הייליגע, וועלכע גאָט אַליין וועהלט אויס, אויף אַזאַ אָדער אויף אַנאַנדער אופן, און שטעלט זיי אַוועק אין אַ פּריוויליגירטער לאַגע, כדי זיי זאָלען זיין ביכולת צו דערפילען אָט די פליכט.*

די געהייליגטע פּראַזען ביים באַהערשען די פאָלקס־מאַסען, — פאַרשטעהט זיך, פון זייער טובה וועגען, צוליעב דעם ראַטעווען זייערע נשמות, אויב שוין ניט זייערע קערפּערס, — באַשטעהען אומעטום, — אין די טעאָקראַטישע און אַריסטאָקראַטישע שטאַאַטען, וואָס ווערן באַהערשט דורך הייליגע און אַריסטאָקראַטען, ווי אין די געלעהרטע, ליבעראַלע און אַפילו רעפּובליקאַנישע שטאַאַטען, וועלכע זיינען געגרינדעט אויף אַלגעמיינעם וואַהל־רעכט, און ווערן רעגירט פון אינטעליגענטען און רייכע, — פון דיזעלבע

---

* אין די גוטע אַלטע צייטען, ווען די קריסטליכע אמונה איז נאָך געווען פעסט און פאַרטראָטען הויפּטזעכליך דורך דער רוימיש־קאַטוילישער קירכע, ווען זי האָט געבליהט אין איהר פולער קראַפט, האָט גאָט ניט געדאַרפט זוכען קיין מיטלען ווי אָנצוציינען אויף זיינע אויסדערוועהלטע. עס איז געווען אַלגעמיין אָנערקענט, אַז אַלע קיסרים גרויסע און קליינע, געוועלטיגען מיט גאָט'ס גנאָד, אויב זיי זיינען נאָר ניט געווען אויסגעשלאָסען פון דער קירכע; אויך דער אַדעל האָט באַגרינדעט זיינע פּריווילעגיעס אויף דעם הסכם און דער ברכה פון דער הייליגער קירכע. אַפילו דער פּראָטעסטאַניזם, וועלכער האָט שטאַרק ביינעהאָלפען — געגען דעם אייגענעם ווילען, נאַטירליך — צו פאַרניכטען רעליגיאָן, האָט פונדעסטוועגען אין דער הינזיכט איבערגעלאָזען די קריסטליכע לעהרע אומבאַריהרט: „יעדע מאַכט" — האָט ער נאָכגעזאָגט דעם אַפּאָסטאָל פּאַול — „איז פון גאָט". דער פּראָטעסטאַנטיזם האָט זייער פאַרשטאַרקט די קעניגליכע מאַכט, פּראָקלאַמירענדיג, אַז זי שטאַמט דירעקט פון גאָט, ניט נויטיגענדיג זיך אין דער פאַרמיטלונג פון דער קירכע, נאָר פאַרקעהרט, אונטערוואַרפענדיג איהר אונטער זיך. זינט אָבער די פילאָזאָפיע פון לעצטען יאָהרהונדערט, צוזאַמען מיט דער בורזשואַזער רעוואָלוציע, האָבען דערלאַנגט אַ טויט־קלאַפּ דער רעליגיע און האָבען אַרונטערגעוואָרפען אַלע אינסטיטוציעס, וואָס זיינען געווען געבויט אויף אמונה, קומט עס אָן ניט גאָר גרינג צו רעסטאַווירען די לעהרע פון מאַכט אין דעם באַוואוסטזיין פון די מענשען. אמת, די היינטיגע קעניגע רופען זיך נאָך אַלץ הערשער „פון גאָט'ס גנאַדען", אָבער די דאָזיגע ווערטער, וועלכע האָבען אַמאָל געהאַט אַזאַ לעבענספולע, מעכטיגע, רעאַלע באַדייטונג, ווערען היינט באַטראַכט פון די אינטעליגענטע קלאַסען, און זאָגאַר פון אַ טייל פון פאָלק, ווי אַן אַלטע, באַנאַלע פראַזע, וואָס האָט אין דער אמת'ן קיין באַדייטונג ניט. נאַפּאָלעאָן דער דריטער האָט זי פּרובירט באַנייען, צוגעבענדיג צו איהר אַ צווייטע פראַזע: „און מיט'ן ווילען פון פאָלק", וועלכע, ווען מען שטעלט איהר צו צו דער ערשטער, איז אָדער זי פאַרניכטעט איהר און ווערט אַליין פאַרניכטעט, אָדער זי מיינט, אַז וואָס דאָס פאָלק וויל, דאָס וויל אויך גאָט.

ווערטער: „אַלץ פאַר'ן פאָלק, גאָרנישט דורכ'ן פאָלק". דאָס באַדייט, אַז די הייליגע, די אַריסטאָקראַטען, אָדער די וואָס זיינען דורך זייער וויסענשאַפטליכער אַנטוויקעלטער בילדונג, אָדער דורך זייער עשירות, — אָט די אַלע מענשען, וואָס זיינען פיעל נעהענטער ווי די פאָלקס־מאַסען צום אידעאַל אָדער צו גאָט, ווי עס זאָגען איינע; צום פאַרשטאַנד, צו גערעכטיגקייט און אמת'ער פרייהייט, ווי עס זאָגען אַנדערע, — האָבען אויף זיך די הייליגע און ערהאַבענע שליחות צו זיין די וועגווייזער פון די פאָלקס־מאַסען. אויפאָפּפערנדיג די אייגענע אינטערעסען און פאַרנאַכלעסיגענדיג די אייגענע עסקים, מוזען זיי זיך ווידמען צו דעם גליק פון זייער קלענערן ברודער — דאָס פאָלק. רעגירען איז ניט קיין פאַרגעניגען, דאָס איז אַ שווערע פליכט: יאָגענדיג זיך נאָך

עס בלייבט נאָר צו דערוויסען זיך, וואָס דאָס פאָלק וויל און דורך וועלכען מיטעל ער דריקט אָם בעסטען און אָם ריכטיגסטען אויס זיין ווילען. די ראַדיקאַלע דעמאָקראַטען ריידען זיך איין, אַז אַזאַ זאַך איז שטענדיג די פאַרזאַמלונג, וואָס איז ערוועהלט דורך אַלגעמיינע שטימרעכט. אַנדערע, נאָך מעהר ראַדיקאַלע, לייגען נאָך צו דעם רעפערענדום, די דירעקטע אָפּשטימונג פון גאַנצען פאָלק וועגען יעדען אויף וויפיעל ניט איז וויכטיגען געזעץ. אַלע, די קאָנסערוואַטיווען, ווי די ליבעראַלען, די מעסיגע ראַדקאַלען און די עקסטרעמע ראַדיקאַלען, זיינען איינשטימיג אויף דעם פונקט, אַז דאָס פאָלק מוז רעגירט ווערן; ער קאָן זיך אַליין אויסקלייבען זיינע רעגירער און האַרען, אָדער זיי קאָנען אַרויפגעזעצט ווערן אָהן זיין ווילען, אָבער אין יעדען פאַל מוז ער האָבען הערשער און האַרען. ניט האָבענדיג קיין שכל, מוז ער זיך פאַרלאָזען אויף דער פיהרערשאַפט פון די, וואָס זיינען דערמיט באַשאַנקען.

אין דער צייט, וואָס אין פאַרגאַנגענעם יאָהרהונדערט האָט מען דאָס רעכט צו הערשען נאַאיוו באַרעכטיגט אין נאָמען פון גאָט, באַרעכטיגט מען עס היינט, טעאָרעטיש, אין נאָמען פון שכל; שוין ניט די גייסטליכע פון אַ געשטירצטער אמונה, נאָר די פאַטענטירטע גייסטליכע פון דאָקטרינערן שכל פאָדערן הערשאַפט, און דאָס איז אין אַן עפּאָכע, ווען דער באַנקראָט פון דעם דאָזיגען שכל ווערט קלאָר. וואָרים קיינמאָל האָבען די געבילדעטע און געלעהרטע, און די וואָס מען רופט געבילדעטע קלאַסען, ניט פאָרגעשטעלט מיט זיך אַ בילד פון אַזאַ מאָראַלער געזונקענהייט, פון אַזאַ פייגהייט, פון אַזאַ עגאָאיזם און פון אַזאַ פאָלשטענדיגער אָפּוועזענהייט פון איבערצייגונגען, ווי אין אונזערע טעג. צוליעב דער אויסערגעוועהנליכער פייגהייט, זיינען זיי פאַרבליבען שוואַכזיניג, ניט קוקענדיג אויף זייער גאַנצער געלעהרטקייט, ניט זייענדיג בכח אויסצודענקען עפּעס אַנדערש, ווי אויפצוהאַלטען דאָס וואָס עס איז שוין פאַראַן, נאַריש האָפענדיג אָפּצושטעלען דעם גאַנג פון דער געשיכטע דורך דער רויהער קראַפט פון אַ מיליטערישער דיקטאַטור, פאַר וועלכער זיי אַליין בוקען זיך אַזוי שענדליך.

דעם, שטרעבען זיי ניט צופרידענצושטעלען זייער עהרגייץ, זייער אמביציע אָדער גירינגקייט, נאָר בלויז עס זאָל פאַר זיי מעגליך זיין זיך מקריב צו זיין פאַר'ן אַלגעמיינעם גליק. אָט דערפאַר איז דאָס די צאָהל זוכער פון אָפיציעלע עמטער אזוי אומבאַדייטענד, אָט דערפאַר נעהמען דאָס די קיסרים, די מיניסטאָרען, די גרויסע און די קליינע בעאַמטע, זייער הערשאַפט בלויז מיט אַ שווער הארץ.

און אָט ווי אזוי מיר האָבען אין דער געזעלשאַפט, וואָס איז געבויט לויט דער טעאָריע פון די מעטאַפיזיקער, צוויי פאַרשיידענאַרטיגע און זאָגאַר געגענזעצליכע מינים באַציהונגען, וואָס קאָנען עקזיסטירען צווישען אינדיווידומען: ערשטענס — עקספּלואַטאַציע, צווייטענס — הערשאַפט. אויב ס'איז אמת, אז הערשען מיינט

פּונקט ווי אין די אַמאָליגע צייטען האָבען זיך די פאָרשטעהער פון געטליכען שכל און אויטאָריטעט, די קירכע און די היילִיגע, אָפען פאַרבונדען מיט דער עקאָנאָמישער עקספּלואַטאַציע פון די מאַסען, וואָס איז אויך געווען די הויפּט־אורזאַך פון זייער פאַלען, פּונקט אַזוי האָבען זיך היינט די פאָרשטעהער פון מענשליכען פאַרשטאַנד און אויטאָריטעט, דער שטאַאַט, די געלעהרטע געזעלשאַפטען און די געבילדעטע קלאַסען, גאַנץ שטאַרק אידענטיפיצירט מיט דער זאַך פון אכזריות'דיגער און אומגערעכטער עקספּלואַטאַציע, כדי צו זיין ביכולת אויפצוהאַלטען כאָטש די קלענסטע מאָראַלישע קראַפט, דעם מינדעסטען פּרעסטיזש. געפּלאָגטע פון אייגענעם געוויסען, פיהלען זיי זיך אַנטמאַסקירט, און זיי האָבען ניט קיין אַנדער באַהעלטעניש, פון דער כשר־פאַרדיענטער — לויט זייער אייגענעם באַוואוסטזיין — פאַראַכטונג, ווי דעם ווילדען באַווייזען פון דער נויטווענדיגקייט פון אַן אָרגאַניזירטער און באַוואָפענטער געוואַלט־אָרגאַניזאַציע, וואָס איז געגרינדעט אויף דריי עקעלהאַפטע זאַכען: ביוראָקראַטיע, פּאָליציי און אַ שטענדיגע אַרמעע, דאָס וואָס עס איז איצט דער שטאַאַט, די פאַרקערפּערונג פון דעם עקספּלואַטירענדען און דאָקטרינערן שכל פון די פּריוועליגירטע קלאַסען.

קעגען אָט דער פוילענדער און אָפּשטאַרבענדער בילדונג שטעהט אויף און ווערט געשאַפען אין די פאָלקס־מאַסען אַ נייע בילדונג, אַ יונגע, אַ קרעפטיגע, פול לעבען און צוקונפט, וועלכע, פאַרשטעהט זיך, איז נאָך ניט וויסענשאַפטליך אַנטוויקעלט, נאָר וועלכע גאַרט נאָך אַ נייער וויסענשאַפט, וואָס זאָל זיין באַפרייט פון די אלע נאַרישקייטען פון מעטאַפיזיק און טעאָלאָגיע. אָט די בילדונג וועט ניט האָבען ניט קיין פּאַטענטירטע פּראָפעסאָרען, ניט קיין נביאים, ניט קיין גייסטליכע, נאָר אויפפלאַקערנדיג אין יעדען איינציגען און אין אַלע, וועט זי ניט באַשאַפען ניט קיין נייע קירכע, ניט קיין נייעם שטאַאַט; זי וועט פאַרניכטען יעדען שפּור פון אָט דעם פאַרשאָלטענעם פּרינציפּ פון הערשאַפט, סיי מענשליכע, סיי געטליכע, און איבערלאָזענדיג די פולסטע פרייהייט פאַר יעדען איינציגען, וועט זי פאַרווירקליכען די גלייכהייט, סאָלידאַריטעט און ברידערליכקייט פון מענשליכען מין.

אָפּפערן זיך פאַר׳ן וואוילזיין פון די באהערשטע, איז דער צווייטער מין באציהונג אין דער ווירקליכקייט אינגאַנצען להיפוך דער ער־שטער, — דער באציהונג פון עקספּלואטאַציע. נאָר לאָמיר דאָס דערקלערן. אין איינקלאַנג מיט דער אידעאַליסטישער טעאָריע, דער טעאָלאָגישער אָדער מעטאַפיזישער, קאָנען די ווערטער: „וואוילזיין פון פאָלק" ניט באדייטען דאָס ערדישע, צייטווייליגע וואוילזיין פון פאָלק; וואָס פאַר א ווערדע האָבען עטליכע צעהנדליג יאָהר פון ערדישען לעבען אין פאַרגלייך מיט דער אייביגקייט. עס איז בכן נויטיג צו רעגירען איבער די מאַסען, ניט צוליעב דעם גשמיות׳דיגען גליק, וואָס קומט פון דעם מאַטעריעלען וואוילזיין אויף דער ערד, נאָר צוליעב זייער אייביגער רעטונג. מאַטעריעלע נויטען און צרות קאָנען אפילו באטראַכט ווערן אַלס אַן ערציהונגס מיטעל, וואָרים עס איז באוויזען, אז דער איבערפלוס פון קערפּער־ליכע פאַרגעניגענס טויטעט די אומשטערבליכע נשמה. אין דעם פאַל אָבער פאַרשווינדט דער ווידערשפּרוך: עקספּלואַטירען און רעגיערן, מיינט איינס און דאָס זעלבע; איינס ערגענצט דאָס אַנדערע און דיענט אי אַלס מיטעל, אי אַלס ציעל.

עקספּלואַטאַציע און הערשאַפט, — פון וועלכע די ערשטע גיט די מיטלען צו הערשען און בילדעט דעם נויטיגען יסוד, ווי אויך דעם ציעל פון יעדער הערשאַפט, וועלכע פון איהר זייט גאַ־ראַנטירט און פאַרגעזעצליכט די מעגליכקייט פון עקספּלואַטאַציע, — זיינען ביידע, די צוויי ניט־צעטיילבאַרע ברעגען פון דעם, וואָס עס ווערט אָנגערופען פּאָליטיק. אין אָנהויב פון דער געשיכטע האָבען זיי אייגענטליך מיט זיך פאָרגעשטעלט דאָס רעאַלע לעבען פון רעגירונגען: טעאָקראַטישע, מאָנאַרכיסטישע, אריסטאָקראַ־טישע און אפילו דעמאָקראַטישע. אין די פריהערדיגע צייטען, ביז צו דער גרויסער רעוואָלוציע אין סוף פון 18טען יאָהרהונדערט, איז זייער אינטימער בונד געווען פאַרמאַסקירט דורך רעליגיעזע, לאָ־יאַלע און ריטערישע איינבילדונגען; אָבער פון דער צייט אָן, וואָס די רויהע האַנט פון דער בורזשואזיע האָט די דאָזיגע, אגב אורחא זעהר דורכזיכטיגע, מאַסקע אַרונטערגעריסען; פון דער צייט אָן, וואָס דער רעוואָלוציאָנערער שטורם האָט פאַנאַנדערגעטריבען אַלע פוסטע פאַנטאַזיעס, הינטער וועלכע די קירכע, דער שטאַאַט, די טעאָקראַטיע און די מאָנאַרכיע האָבען געקאָנט אזא לאַנגע צייט

און אזוי רוהיג אָפּטאָן זייערע אַלע שעדליכע מעשים; פון דער צייט אָן, וואָס דער בורזשואַזיע איז מיאוס געוואָרן צו זיין די קאַוואַדלע און איז אַליין געוואָרן דער האמער; מיט איין וואָרט, פון דער צייט, וואָס זי האָט באַשאַפען דעם מאָדערנעם שטאַאט, איז אָט דער פאַטאַלער בונד פאַר אַלעמען געוואָרן אַן אָפענער און אומבאַשטרייטבאַרער אמת.

עקספּלואַטאַציע איז דער ממשות'דיגער גוף, און רעגירונג — די נשמה־פון בורזשואַזען רעזשים. און ווי מיר האָבען נאָר וואָס געזעהן, זיינען זיי ביידע אזוי ענג צונויפגעבונדען, אַז זיי ווערן, סיי פון טעאָרעטישען, סיי פון פּראַקטישען שטאַנדפּונקט, דער נויטוועגדיגער און ריכטיגער אויסדרוק פון מעטאַפיזישען אידעאַליזם, אַן אומפאַרמיידליכע פאָלגע פון דער בורזשואַזער לעהרע, וואָס זוכט די פרייהייט און מאָראַליטעט פון די אינדיווידומען אויסערהאַלב פון דער געזעלשאַפטליכער סאָלידאַריטעט. די דאָזיגע לעהרע פיהרט צו דער עקספּלואַטירענדער הערשאַפט פון אַ קליינער צאָהל גליקליכע אָדער אויסדערוועהלטע און צו דער עקספּלואַטירטער שקלאַפעריי פון דער מעהרהייט, כמעט פון אַלעמען; עס ברענגט צו דער פאַרלייקענונג פון יעדער מאָראַל און פון יעדער פרייהייט.

אָנווייזענדיג אויף וואָס פאַר אַ אופן דער אידעאַליזם, וועלכער קומט אַרויס פון די אומזיניגע אידעען: גאָט, אומשטערבליכקייט פון דער נשמה, אורשפּרינגליכע פרייהייט פון אינדיווידומען און זייער מאָראַל, אומאָפּהענגיג פון דער געזעלשאַפט, האָט גע־מוזט פאַטאַל פיהרען צו דער פאַרהייליגונג פון שקלאַפעריי און אוממאָראַליטעט, בלייבט מיר איצט צו דערווייזען, ווי די רעאַלע וויסענשאַפט, דער מאַטעריאַליזם און דער סאָציאַליזם — דער צווייטער אויסדרוק איז ניט קיין אַנדער זאַך, ווי די ריכטיגע און פולע אַנטוויקלונג פון דעם ערשטען — פיהרען מיט דערזעלבער נויטוועגדיגקייט, — און טאַקע דערפאַר ווייל זיי קומען אַרויס פון דער מאַטעריעלער נאַטור און פון דער נאַטירליכער אורשפּרינג־ליכער שקלאַפעריי פון די מענשען, דעריבער מוזען זיי זוכען די באַפרייאונג פון דעם מענשען ניט אויסערהאַלב דער געזעלשאַפט

נאָר אין איהר גופא, ניט געגען איהר נאָר דורך איהר, — צו, דער איינפיהרונג פון דער ברייטסטער אינדיווידועלער פרייהייט און מענשליכער מאָראַליטעט.

פעדעראַליזם, סאָציאַליזם און אַנטיטעאָלאָגיזם

אַ מאָטיווירטער פאָרשלאַג צום צענטראַלען קאָמיטעט פון דער „פרידענס־און פרייהייטס־ליגע”, פון מיכאַאיל באַקונין.

זשענעווא.

מיינע הערען!

די זאַך, וואָס באַשעפטיגט אונז היינט, איז צו אָרגאַניזירען און ענדגילטיג צו באַפעסטיגען די „פרידענס־און פרייהייטס־ליגע״, נעהמענדיג אַלס באַזיס די פּרינציפּען, וועלכע זיינען פאָרמולירט געוואָרן פון פריהערדיגען פאַרוואַלטונגס־קאָמיטעט און וועלכע זיינען אָנגענומען געוואָרן פון קאָנגרעס. די דאָזיגע פּרינציפּען זיינען פון דעמאָלט אָן געוואָרן אונזער כאַרטיע, דער נויטווענדיגער באַזיס פאַר אַלע אונזערע ווייטערדיגע אַרבייטען. מיר האָבען מעהר קיין רעכט ניט אָרונטערצונעמען פון זיי כאָטש דעם קלענסטען טייל; מיר קאָנען אָבער און עס איז אויך אונזער פליכט, זיי צו אַנטוויקלען.

די דערפילונג פון אָט דער פליכט איז אין דער איצטיגער צייט נאָך נויטווענדיגער, ווייל, ווי ס'איז אַלעמען באַוואוסט, זיינען די דערמאָנטע פּרינציפּען פאָרמולירט געוואָרן אין איילעניש, אונטער דעם דרוק פון דער האַרטער זשענעווער גאַסטפריינדליכקייט... מיר האָבען זיי אָנגעוואָרפען, אַזוי צו זאָגען, צווישען צוויי שטורעמס, זייענדיג געצוואונגען אָפצושוואַכען אונזערע אויסדרוקען, כדי צו פאַרמיידען אַ גרויסען סקאַנדאַל, וועלכער וואָלט געקאָנט פיהרען צו דער פאָלשטענדיגער פאַרניכטונג פון אונזער זאַך.

היינט, ווען אַ דאַנק דער מעהר אויפריכטיגער און ברייטהערציגער גאַסטפריינדליכקייט פון דער שטאָט בערן, זיינען מיר פריי פון יעדען אָרטיגען, אויסערליכען דרוק, מוזען מיר אָט די פּרינציפּען אַוועקשטעלען אין זייער גאַנצער אומבאַריהרבאַרקייט, אַוועקוואַרפענדיג יעדע צווייִדייטיגקייט, אַלס אַ זאַך, וואָס איז ניט פּאַסיג פאַר אונז, וואָס איז ניט פּאַסיג פאַר דער גרויסער זאַך, וועלכער מיר זיינען גערופען געוואָרן צו באַגרינדען.

פאַרשוויינונג, האַלבע אמת'ען, אָפּגעקירצטע געדאַנקען, העפליכע מילדקייט און די נאָכגעביגקייט פון שרעקעדיגער דיפּלאָמאַטיע, דאָס אַלץ איז נוצלאָז אין דער פאַרווירקליכונג פון גרויסע זאַכען; אַזעלכע זאַכען ווערען נאָר פאַרווירקליכט מיט דער הילף

פון א געהויבענעם הארצען, א קלארן און פעסטען שכל, א קלאר באשטימטען ציעל און א שטארקען מוט.

מיינע הערען, מיר האבען אונטערנומען א גרויסע זאך, לאמיר זיך דערהויבען צו דער הויכקייט פון אונזער אונטערנעהמונג. זי וועט זיין גרויס אדער לעכערליך, מיטעלמעסיג טאר זי ניט זיין; און כדי די זאך זאל זיין גרויס, איז לכל הפחות נויטיג, אז מיר, דורך אונזער דרייסטקייט און אויפריכטיגקייט, זאלען זיך ארויסווייזען אלס אזעלכע.

ניט קיין אקאדעמישען אנאליז פון פרינציפען לעגען מיר פאר איצט פאר אייער אויפמערקזאמקייט. מיר לאזען ניט ארויס פון אויג, אז מיר זיינען זיך דא הויפטזעכליך צוזאמענגעקומען, כדי אנצומערקען די אלע מיטלען און די אלע פאליטישע מאסרעגלען, וואס זיינען נויטיג פאר דער פארווירקליכונג פון אונזער זאך. מיר ווייסען אבער אויך, אז אין דער פאליטיק איז אן ארענטליכע, ניצליכע, פראקטישע טעטיגקייט אוממעגליך, אהן א קלאר־באשטימטער טעאריע און אהן א לייטענדען ציעל. אין געגענפאל, ווי מיר זאלען ניט זיין באגייסטערט פון די ברייטסטע און פרייהייטס־ליעבענדסטע געפיהלען, וואלטען מיר געקאנט דערגעהן צו א פראקטיק, וואס איז אינגאנצען להיפוך די געפיהלען; מיר וואלטען געקאנט אנהויבען פון רעפובליקאנישע, דעמאקראטישע און סאציאליסטישע איבערצייגונגען און פארענדיגען ווי ביסמארקיאנער אדער ווי באנאפארטיסטען.

דריי זאכען מוזען מיר היינט טאן:

1) פעסטשטעלען די באדינגונגען און די עלעמענטען פון א נייעם קאנגרעס.

2) ארגאניזירען אונזער ליגע, אויף וויפיעל דאס וועט מעגליך זיין, אין אלע אייראפעאישע לענדער; איהר אויסברייטען, און אונז דאכט זיך, אז דאס איז זעהר וויכטיג, אפילו אויף אמעריקא, און גרינדען אין יעדען לאנד נאציאנאלע קאמיטעטען און פראווינציעלע אונטערקאמיטעטען, איבערלאזענדיג פאר זיי זייער פולע געזעצליכע, נויטיגע אויטאנאמיע, און זיי אלע היראַרכיש אונטערארדנען דעם צענטראלען קאמיטעט אין בערן. געבען די קאמיטעטען פולמאכט און די נויטיגע אינסטרוקציעס פאר פראפאגאנדא און דעם אויפנעהמען פון נייע מיטגליעדער.

3) צוליעב אַט דער פּראָפּאַגאַנדאַ גרינדען אַ צייטונג.

איז עס דען ניט קלאָר, אַז כדי מיר זאָלען קאָנען ריכטיג דורכפיהרען די דריי זאַכען, דאַרפען מיר קודם כל פעסטשטעלען די פּרינציפּען, וועלכע זאָלען באַשטימען, שוין אָהן שום צווייפעלהאַפטיג־קייט, דעם כאַראַקטער און דעם ציעל פון דער ליגע? די דאָזיגע פּרינציפּען וועלען פון איין זייט באַגייסטערן און ריכטען אונזער שריפטליכע, ווי די מינדליכע פּראָפּאַגאַנדע, און פון דער צווייטער זייט וועלען זיי דיענען אַלס באַדינגונגען און אַלס באַזיס פאַר דעם אויפנעהמען נייע מיטגליעדער. דער לעצטער פּונקט, מיינע הערען, שיינט אונז צו זיי זעהר וויכטיג. וואָרים די גאַנצע צוקונפט פון אונזער ליגע וועט זיין אָפּהענגיג פון די אידעען און נייגונגען, ווי אויך פון די פּאָליטישע און סאָציאַלע, עקאָנאָמישע און מאָראַלע טענדענצען פון די נייע אָנקומענדע מאַסען, פאַר וועלכע מיר וועלען עפענען אונזערע רייהען. פּאָרמירענדיג אַן אינסטיטוציע, אויף דעם העכסטען גראַד אַ דעמאָקראַטישע, פּרעטענדירען מיר ניט צו פאַר־וואַלטען אונזער פאָלק, ד. ה. די מאַסען פון אונזערע אָנהענגער, פון אויבען; און ווי נאָר אונזער געזעלשאַפט וועט זיך ריכטיג איינאָרדענען, וועלען מיר זיך מעהר ניט ערלויבען אַרויפצווינגען אויף איהר די אויטאָריטעט פון אונזערע געדאַנקען. אומגעקעהרט, מיר ווילען, אַז אַלע אונזערע פּראָווינציעלע אונטערקאָמיטעטען און נאַציאָנאַלע קאָמיטעטען, און אַפילו דער צענטראַלער אָדער אינ־טערנאַציאָנאַלער קאָמיטעט גופא, זאָלען ערוועהלט ווערן פון אונטען ביז אויבען דורך דער אָפּשטימונג פון אַלע אונזערע אָנהענגער פון אַלע לענדער, און זיי זאָלען אויף אַזאַ אופן ווערן דער ריכטיגער און געהאָרכזאַמער אויסדרוק פון זייערע געפיהלען, פון זייערע אי־דעען און ווילען. אָבער איצט, טאַקע דערפאַר, ווייל מיר האָבען באַשלאָסען זיך צו אונטערוואַרפען אין אַלץ, וואָס וועט האָבען אַ שייכות מיט דער אַלגעמיינער טעטיגקייט פון דער ליגע, אונטער דעם וואונש פון דער מאַיאָריטעט; איצט, ווען מיר געפינען זיך נאָך אין אַ קליינער צאָהל, דאַרפען מיר דען ניט, אויב מיר ווילען ניט אַז אונזער ליגע זאָל ווען עס איז אָפּווייכען פון איהר ערשטער אידעע און ריכטונג, וועלכע די איניציאַטאָרען האָבען איהר גע־געבען, מוזען מיר דען ניט אָננעהמען קיין מיטלען, אַז קיינער פון די, וואָס האָבען נייגונגען וואָס זיינען געגענגעזעצט דער דאָזיגער

אידעע און ריכטונג, זאָל ניט קאָנען ווערן איהרער א מיטגליעד?

דארפען מיר זיך דען ניט אָרגאַניזירן אויף אַזאַ אופן, אַז אַ גרויסע צאָהל פון אונזערע אָנהענגער זאָלען שטענדיג פארבלייבען טריי צו די געפיהלען, וועלכע באַגייסטערן אונז היינט, און פעסט־שטעלען אַזעלכע כללים פאַר אריינגעמען מיטגליעדער, אַז אויב אפילו דער פערזענליכער צונויפשטעל פון די קאָמיטעטען זאָל זיך בייטען, זאָל אָבער דער גייסט פון דער ליגע פארבלייבען אומפאַרענדערט?

מיר קאָנען דאָס אַנדערש ניט דערגרייכען, סיידען מיר זאָלען פעסטשטעלען און באַשטימען אונזערע פּרינציפּען אַזוי קלאָר, אַז קיינער, וועלכער איז אין איין פּרט אָדער אין אַ צווייטען געגען זיי, זאָל ניט קאָנען פאַרנעמען קיין פּלאַץ אין אונזערע רייהען.

ס'איז קיין ספק ניט, אַז אויב מיר וועלען ניט דייטליך פאָר־מולירען דעם אמת'ן כאַראַקטער פון אונזערע פּרינציפּען, וועט די צאָהל פון אונזערע אָנהענגער דורכדעם קאָנען ווערן זעהר גרויס. אין אַזאַ פאַל וואָלטען מיר, ווי ס'האָט אונז פאַרגעשלאָגען דער דעלעגאַט פון באַזעל, הער שמידלען, געקאָנט אריינגעהמען אין אונ־זערע רייהען אַ סך מיליטער־לייט און גייסטליכע, — פאַרוואָס ניט קיין פּאָליציסטען? — אָדער לויט דעם ביישפּיעל פון דער „פרידענס ליגע", וואָס איז געגרינדעט געוואָרן אין פּאַריז אונטער דער שוץ פון קיסר, וועלען די הערען מישעל שעוואַליע און פרעדריק פּאַססי, איינבעטען עטליכע באַריהמטע פּרייסישע, עסטרייכישע און רוסישע פּרינצעסינס, אַז זיי זאָלען גנעדיג איינוויליגען אָנצו־נעהמען דעם טיטעל פון עהרענמיטגליעדער פון אונזער אַסאָסיאַציע. אָבער, ווי דער שפּריכוואָרט זאָגט: „דער וואָס כאַפּט אַ סך, דער בלייבט ביי ווייניג"; מיר וואָלטען זיך אָט די מציאה'דיגע פאַר־אייניגונג איינגעקויפט בלויז פאַר דעם פּרייז פון פּאָלשטענדיגער זעלבסט־פאַרלייקענונג, און אינמיטען פון דער גאַנצער מאַסע פון צווייידייטיגקייטען און פראַזען, וועלכע פאַר'סמ'ען אין דער איצ־טיגער צייט די געזעלשאַפטליכע מיינונג פון אייראָפּאַ, וואָלטען מיר געוואָרן אַן איבעריגער ניט געלונגענער וויץ און ווייטער גאַרנישט.

פון דער אַנדער זייט איז קלאָר, אַז אויב מיר וועלען אָפען דערקלערן אונזערע פּרינציפּען, וועט די צאָהל פון אונזערע אָנ־הענגער זיין אַ באַגרעניצטע, אָבער לכל הפחות וועלען דאָס זיין

ערנסטע אַנהענגער, אויף וועלכע מען וועט זיך מעגען פאַרלאָזען, — און אונזער אויפריכטיגע, אויפקלערענדע, ערנסטע פּראָפּאַגאַנדע וועט ניט פאַר׳סמ׳ען, נאָר וועט נאָך גייסטיג געזינטער מאַכען דעם עולם.

לאָמיר זשע באַטראַכטען, וואָס זיינען די פּרינציפּען פון אונזער נייער אַסאָציאַציע? זי רופט זיך די ליגע פון פרידען און פרייהייט. דאָס מיינט שוין פיעל; דורך דעם אונטערשיידען מיר זיך פון אַלע די, וועלכע זוכען דעם פרידען אום יעדען פּרייז, אַפילו פאַר דעם פּרייז פון פרייהייט און מענשליכער ווירדע. מיר אונטערשיידען זיך אויך פון דער ענגלישער פרידענס־געזעלשאַפט, וועלכע לעגט אוועק אַן אַ זייט יעדע פּאָליטיק, און שטעלט זיך פאָר, אַז אונטער דער היינטיגער אָרדנונג פון רעגירונג אין איירָאָפּאַ, איז פרידען מעגליך. אין געגענזאַץ צו אַט די אולטראַ־פרידליכע טענדענצען פון דער פּאַריזער און ענגלישער געזעלשאַפטען, דערקלערט אונזער ליגע, אַז זי גלויבט אין פרידען, אַז זי פאַרלאַנגט פרידען בלויז מיט דעם אומבאַדינגטען תנאי פון פרייהייט.

פרייהייט איז דאָס גרויסע וואָרט, וואָס באַצייכענט די ערהאַבענסטע זאַך, וועלכע וועט קיינמאָל ניט אויפהערן אַנצוצינדען די הערצער פון אַלע לעבעדיגע מענשען. אָבער זי פאָדערט אַ פּינקטליכע, גענויע אויסטייטשונג. אַנדערש וועלען מיר זיך פון צווייטייטיגקייטען ניט ארויסדרעהען, און מיר קאָנען נאָך דערזעהן אין אונזערע רייהען ביוראָקראַטען, אַנהענגער פון בירגערליכער פרייהייט, מאָנאַרכיסטען־קאָנסטיטוציאָנאַליסטען, ליבעראַלע אַריסטאָקראַטען און בורזשואַזן, וועלכע זיינען אַלע מעהר אָדער וועניגער פיינדליך צו דער דעמאָקראַטיע. זיי וועלען ביי אונז בילדען די מעהרהייט, אונטער דעם אויסרייד, אַז זיי ליעבען אויך די פרייהייט.

כדי אויסצומיידען די פאָלגען פון אַזאַ טרויעריגער מיספאַרשטענדניש, האָט דער זשענעווער קאָנגרעס דערקלערט, אַז ער וויל „גרינדען דעם פרידען א ו י ף ד ע מ אָ ק ר אַ ט י ע און אויף פרייהייט", פון וואַנען עס איז געדרונגען, אַז כדי צו זיין אַ מיטגליעד פון אונזער ליגע דאַרף מען זיין אַ דעמאָקראַט. דאָס הייסט, אַז עס ווערן אויסגעשלאָסען אַלע אַריסטאָקראַטען, אַלע אַנהענגער פון וועלכע ניט איז פּריווילעגיעס, פון וועלכע ניט איז מאָנאָפּאָלען, אָדער וועלכע ניט איז פּאָליטישע אויסנאַהמען, וואָרים

דער וואָרט דעמאָקראַטיע באַצייכענט ניט קיין אַנדער זאַך, ווי די פאַרוואַלטונג פון פאָלק דורכ'ן פאָלק און פאַר'ן פאָלק, פאַרשטעהענדיג אונטער דעם וואָרט פאָלק די גאַנצע מאַסע פון בירגער — און אין דער היינטיגער צייט דאַרף מען נאָך צוגעבען: און בירגערינס, — וועלכע שטילען צוזאַמען די נאַציאָן.

אין דעם זין זיינען מיר אַלע זיכער דעמאָקראַטען.

מיר דאַרפען אָבער אין דערזעלבער צייט אָנערקענען, אַז דער אויסדרוק דעמאָקראַטיע איז נאָך ניט גענוג פאַר דער גענויער באַשטימונג פון דעם כאַראַקטער פון אונזער ליגע, און אַז באַזונדער באַטראַכט קאָן ער אויך, פונקט ווי דער אויסדרוק: פרייהייט, געבען אַ גלעגענהייט פאַר צווייַדייטיגקייט. האָבען מיר דען ניט געזעהן אין אַמעריקע, אין אָנהויב פון דעם יאָהרהונדערט, אַז די פּלאַנטאַטאָרס, די שקלאַפּענהאַלטער אין דרום און אַלע זייערע אָנהענגער אין די צפון־שטאַאַטען, האָבען זיך גערופען דעמאָקראַטען? און דער היינטיגער צעזאַרים, מיט אַלע זיינע אויטאָריטערע פאָלגען, וועלכע הענגען ווי אַ שרעקליכע געפאַהר איבער אַלץ, וואָס רופט זיך מענשליכקייט אין אייראָפּאַ, רופט ער זיך דען ניט אויך דעמאָקראַטיש? און אַפילו דער מאָסקווער און פּעטערבורגער אימפּעריאַליזם, אָט דער שטאַאַט אָהן פראַזען, דער אידעאַל פון אַלע צענטראַליזירטע, מיליטערישע און ביוראָקראַטישע מלוכות, האָט ער דען ניט, ניט לאַנג צוריק, אין נאָמען פון דעמאָקראַטיע, דערשטיקט פּוילען?

עס איז אַלזאָ קלאָר, אַז דעמאָקראַטיע אָהן פרייהייט קאָן ניט דיענען אַלס אונזער פאָהן. אָבער וואָס איז אַזוינס אַ דעמאָקראַטיע, געגרינדעט אויף פרייהייט, אויב ניט אַ רעפּובליק? די פאַראייניגונג פון פרייהייט מיט פּריווילעגיעס באַשאַפט אַ מאָנאַרכיסטיש קאָנסטיטוציאָנעלען רעזשים; אָבער די פאַראייניגונג פון פרייהייט מיט דעמאָקראַטיע קאָן בלויז עקזיסטירן אין אַ רעפּובליק. פון פאָרזיכטיגקייט וועגען, מיט וואָס מיר קאָנען ניט איינשטימען, האָט דער זשענעווער קאָנגרעס געפונען פאַר נויטיג זיך צוריקצוהאַלטען אין זיינע רעזאָלוציעס פון אַרויסצובריינגען דעם וואָרט רעפּובליק. אָבער, פּראָקלאַמירענדיג זיין פאַרלאַנג „צו באַגרינדען דעם פרידען אויף דעמאָקראַטיע און פרייהייט", האָט ער זיך ניט־ווילענדיג אַרויסגעשטעלט אַלס רעפּובליק־

קאָנישער. און דאריבער מוז אונזער ליגע אויך זיין, צו גלייכער צייט, אי דעמאָקראַטיש, אי רעפּובליקאַניש.

און איך דענק, מיינע הערען, אז מיר זיינען דאָ אַלע רעפּובליקאנער אין דעם זין, וואָס פארכאַפּט פון די אומבארמהארציגע רעזולטאַטען, געוואָרענט פון די רעטענדע און צוגלייכער צייט גרויזאַמע לעקציעס פון דער געשיכטע, פון די אַלע ערפאַהרונגען פון דער פארגאַנגענהייט, און באזונדערס פון די געשעהענישען, וואָס פארפינסטערן אייראָפּאַ זינט 1848, און פון די געפאַהרען, וואָס דראָהען איהר נאָך איצט, זיינען מיר אַלע גלייך געקומען צו דער איבערצייגונג: אז מאָנאַרכיסטישע אינסטיטוציעס שטימען ניט מיט דער מלוכה פון פרידען, גערעכטיגקייט און פרייהייט.

וואָס איז שייך צו אונז, מיינע הערען, האַלטען מיר פאר אונזער חוב, אלס רוסישע סאָציאַליסטען און אלס סלאַווען, אָפען צו דערקלערען, אז פאר אונז האָט דאָס וואָרט רעפּובליק קיין אַנדער ווערט ניט, אויסער א ריין נעגאַטיווען: ער מיינט די צעשטערונג און די פארניכטונג פון דער מאָנאַרכיע. דער דאָזינער וואָרט איז ניט נאָר ניט בכח אונז צו באַגייסטערן, נאָר אומגעקערט, יעטוועדעס מאָל ווען מען שטעלט ארויס די רעפּובליק אלס פּאָזיטיווען און ערנסטען ענטפער אויף אַלע צייטיגע אָנגעוועהטאָגטע פראַגען, אלס דעם העכסטען ציעל פאר וועמעס דערגרייכונג מיר דאַרפען אָנווענדען אַלע אונזערע כחות, פיהלען מיר די נויטווענדיגקייט צו פּראָטעסטירן.

פון גאַנצען הארצען האַסען מיר די מאָנאַרכיע; קיין זאך גלוסטען מיר ניט אזוי, ווי צו זעהן איהר פאַל אין גאַנץ אייראָפּאַ און אין דער גאַנצער וועלט, און מיר זיינען איבערצייגט, אזוי ווי איהר, אז איהר פארניכטונג איז אַן אומפארמיידליכער באַדינג פאר דער פרייהייט פון דער מענשהייט. פון דעם שטאַנדפּונקט זיינען מיר אויפריכטיגע רעפּובליקאַנער. מיר דענקען אָבער ניט, אז די פארניכטונג פון דער מאָנאַרכיע איז שוין גענוג, אום צו באפרייען די פעלקער און זיי געבען פרידען און גערעכטיגקייט. פארקעהרט, מיר זיינען פעסט איבערצייגט, אז א גרויסע, מיליטערישע, ביוראָקראַטישע, פּאָליטיש צענטראַליזירטע רעפּובליק קאָן און מוז אומבאַדינגט ווערן אַן עראָבערונגס־מלוכה אין דער אויסערליכער פּאָליטיק, אַן אונטערדריקענדע אין דער אינערליכער,

און אז זי וועט ניט זיין ביכולת צו פארזיכערן איהרע אונטערטאַ־נען, אפילו ווען זיי זאָלען זיך רופען בירגער, מיט וואוילשטאַנד און פרייהייט. האָבען מיר דען ניט געזעהן, ווי די גרויסע פראַנ־צויזישע נאַציאָן האָט זיך צוויי מאָל ערקלערט פאַר אַ דעמאָקראַ־טישער רעפּובליק, און בײדע מאָל האָט זי פארלאָרען איהר פריי־הייט און זיך געלאָזט אריינשלעפּען אין עראָבערונגס מלחמות?

וועלען אויך מיר, ווי פיעלע אַנדערע, צושרייבען אָט די טרויעריגע נידערלאַגעס צו דעם לייכטזיניגען טעמפּעראַמענט און די היסטאָרישע דיסציפּלינירטע געוועהנהייטען פון פראַנצויזישען פאָלק, וועלכער, ווי עס באַהויפּטען זיינע פארלוימדער, איז נאָר פעהיג אויסצוקעמפען פרייהייט דורך אַ פּלעצליכען אויסברוך, קאָן זיך אָבער ניט באַנוצען מיט איהר און איינפיהרען איהר אין דער פּראַקטיק?

עס איז אוממעגליך, פאַר אונז, מיינע הערען, זיך אָנצושליסען אָן דער דאָזיגער פאַראורטיילונג פון אַ גאַנצען פאָלק, פון איינעם פון די קולטורעלסטע פעלקער אין אייראָפּאַ. מיר זיינען איבער־צייגט, אז אויב פראַנקרייך האָט צוויי מאָל כסדר פארלאָרן איהר פרייהייט און האָט צוגעזעהן, ווי איהר דעמאָקראַטישע רעפּובליק ווערט פארוואַנדעלט אין אַ דיקטאַטור און אין אַ מיליטערישער דעמאָקראַטיע, פאַלט די שולד פון דעם ניט אויף דעם כאַראַקטער פון פאָלק, נאָר אויף זיין פּאָליטישער צענטראַליזאַציע. די דאָ־זיגע צענטראַליזאַציע, וועלכע איז פון לאַנג אָן צוגעגרייט געוואָרן דורך די פראַנצויזישע קעניגע און שטאַאַטסלייט און איז שפּעטער פאַרקערפּערט געוואָרן אין אַ מענשען, וואָס די העפליכע הויף־רעטאָריק האָט גערופען דער „גרויסער קעניג", איז דערנאָך, דורך די מיאוס'ע מעשים פון דער אָפּגעלעבטער מאָנאַרכיע, אריינגע־שטויסען געוואָרן אין אָן אָפּגרונד, וואו זי וואָלט זיכער אונטער־געגאַנגען אין שמוץ, ווען די רעוואָלוציע וואָלט איהר ניט אויפ־געהויבען מיט איהר מעכטיגען אָרעם. יאָ, ס'איז אַ מערקוויר־דיגע זאַך: אָט די גרויסע רעוואָלוציע, וועלכע האָט צום ערשטען מאָל אין דער געשיכטע פּראָקלאַמירט די רעכטען ניט נאָר פון בירגער, נאָר פון מענשען — איז געוואָרן די יורש'טע פון דער מאָ־נאַרכיע, וועמען זי האָט געטויט, און האָט צוריק אויפגעלעבט די

פאַרלייקענונג פון דער גאַנצער פרייהייט: די צענטראַליזאַציע און די אַלמעכטיגקייט פון שטאַאט.

אַ ניי־אויפגעלעבטע דורך דער גרינדונגס־פאַרזאַמלונג, אמת, באַשטריטען פון די זשיראָנדיסטען, נאָר מיט קנאַפּען ערפאָלג, איז די דאָזיגע צענטראַליזאַציע פאַרפאָלקאָמט געוואָרן דורך דעם נאַציאָנאַלען קאָנווענט. ראָבעספּיער און סען זשיסט זיינען געווען איהרע אמת'ע באַנייער; קיין זאַך איז ניט פאַרגעסען געוואָרן אין דער נייער רעגיערונגס־מאַשין, אַפּילו ניט דאָס „אויבערשטע וועזען" צוזאַמען מיט דער רעליגיע פון שטאַאט. זי האָט נאָר געוואַרט אויף דעם געשיקטען מאַשיניסט, וואָס זאָל אַרויסציינגען פאַר דער פאַרוואונדערטער וועלט די אונטערדריקענדע מאַכט, מיט וועלכער עס האָבען באַשאָנקען איהרע ניט־פאָרזיכטיגע בויער... און נאַפּאָלעאָן איז ערשינען. און אַט אַזוי האָט די רעוואָלוציע, וועלכע איז פון אָנהויב געווען באַזעלט בלויז פון ליעבע צו פרייהייט און מענשליכקייט, מיט דעם נאָר אַליין וואָס זי האָט געגלויבט אין דער מעגליכקייט פון אַן אויסגלייך צווישען פרייהייט און מענשליכקייט מיט דער צענטראַליזאַציע פון שטאַאט, דער'הרג'עט זיך אַליין, דער'הרג'עט זיי, און קיין אַנדער זאַך ניט געבאָרן, אויסער דער מיליטערישער דיקטאַטור, דעם צעזאַריזם.

איז דען ניט קלאָר, מיינע הערען, אַז כדי צו ראַטעווען אין אייראָפּאַ די פרייהייט און דעם פריעדען מוזען מיר אַנטקעגנשטעלען אָט דער משונה'דיגער און דריקענדער צענטראַליזאַציע פון די מיליטערישע, ביוראָקראַטישע, דעספּאָטישע, מאָנאַרכיסטישע, קאָנסטיטוציאָנעלע און אַפּילו רעפּובליקאַנישע שטאַאטען, דעם גרויסען רעטונגס־פּרינציפּ פון פעדעראַליזם, — דער פּרינציפּ, וועמעם פּראַכטפולע ערשיינונג האָט אונז געגעבען, צווישען אַנדערעם, די לעצטע געשעהעניש אין די פאַראייניגטע שטאַאטען פון נאָרד־אַמעריקא? * פון איצט אָן דאַרף זיין קלאָר פאַר אַלע וואָס פאַרלאַנגען אויפריכטיג די באַפרייאונג פון אייראָפּאַ, אַז בלייבענדיג ביי זייער גאַנצער סימפּאַטיע צו די גרויסע סאָציאַליסטישע

* באַקונין מיינט דאָ דעם „בירגער־קריעג", פאַר דער אָפּשאַפונג פון דער נעגער־שקלאַפעריי.—איב.

און הומאַניטערע אידעען, וואָס זיינען פּראָקלאַמירט געוואָרן פון דער פראַנצויזישער רעוואָלוציע, מוזען מיר אָבער פאַרוואַרפען איהר שטאַאטס־פּאָליטיק און אויף אַן אַנטשלאָסענעם אופן אָנ־נעהמען די נאָרד־אַמעריקאַנישע פרייהייטס־פּאָליטיק.

I

פעדעראַליזם.

מיר זיינען גליקליך מיט דער מעגליכקייט צו דערקלערן, אַז אַט דער פּרינציפּ איז איינשטימיג פּראָקלאַמירט געוואָרן אויפ'ן זשע־נעווער קאָנגרעס. די שוויץ גופא, וועלכע, אגב אורחא, באַנוצט אַזוי ערפאָלגרייך דעם דאָזיגען פּרינציפּ אין דער פּראַקטיקע, האָט זיך אָן איהם אָנגעשלאָסען אָהן וועלכער עס איז באַשרענקונג און האָט איהם אויפגענומען מיט דער גאַנצער ברייטקייט פון זיינע פאָלגען. צום אומגליק, איז אָט דער פּרינציפּ אין די רעזאָלוציעס פון קאָנגרעס געוועזן זעהר שלעכט פאָרמולירט, און איז אויך דורכ־געפיהרט געוואָרן בלויז אויף אַן אינדירעקטען אופן. ערשטענס, צוליעב דער ליגע, וואָס מיר דאַרפען גרינדען, און צווייטענס צו־ליעב דעם זשורנאַל, וועלכען מיר דאַרפען אַרויסגעבען אונטער'ן טיטעל: „די פאַראייניגטע שטאַאטען פון אייראָפּאַ.” אין דער־זעלבער צייט אָבער, לויט אונזער מיינונג, דאַרף ער פאַרנעמען דעם ערשטען אָרט אין אונזער פּרינציפּען־ערקלערונג.

דאָס איז זעהר אַ טרויעריגע פאַרנאַכלעסיגונג, וועלכע מיר דאַרפען זעהן וואָס גיכער צו פאַרריכטען. אין איינקלאַנג מיט דעם איינשטימיגען באַשלוס פון זשענעווער קאָנגרעס מוזען מיר פון דאָס נייע פּראָקלאַמירן:

1) כדי צו פאַרהעלפען דעם טריאומף פון פרייהייט, גע־רעכטיגקייט און פרידען אין די געגענזייטיגע באַציהונגען פון די פעלקער אין אייראָפּאַ, כדי צו מאַכען אוממעגליך אַ בירגער־קריעג צווישען די פאַרשיידענע פעלקער, וואָס שטעלען צונויף די איי־ראָפּעאישע משפחה, איז פאַראַן נאָר איין מיטעל: די פאָרמירונג פון אַ „פאַראייניגטע שטאַאטען פון אייראָפּאַ”.

2) אַז די „שטאַאַטען פון אייראָפּאַ" וועט זיך ניט קאָנען אויסבילדען פון די שטאַאַטען ווי זיי זיינען איצט, צוליעב דער משונה'דיגער אומגלייכהייט פון זייערע רעלאַטיווע קרעפטען.

3) אַז דער ביישפּיעל פון דער אַבגעשטאַרבענער גערמאַני־שער קאָנפעדעראַציע האָט אויף אַן אומבאַשטרייטבאַרען אופן באַ־וויזען, אַז אַ קאָנפעדעראַציע פון מאָנאַרכיסטישע מלוכות איז ניט מעהר ווי אַ חוזק; אַז זי איז ניט ביכולת צו גאַראַנטירען די פעל־קער, ניט קיין שלום און ניט קיין פרייהייט.

4) אַז קיין צענטראַליזירטער, ביוראָקראַטישער און שוין מיט דעם אַליין מיליטערישער שטאַאַט, ווען אַפילו ער זאָל זיך אָנרו־פען רעפּובליקאַניש, וועט ניט קאָנען אויף אַן אויפריכטיגען און ערנסטען אופן אריינקומען אין דער אינטערנאַציאָנאַלער קאָנפע־דעראַציע. לויט זיין קאָנסטיטוציע, וועלכע וועט שטענדיג זיין אַן אָפענע אָדער פאַרמאַסקירטע פאַרלייקענונג פון פרייהייט אי־נערליך, וועט ער מוזען זיין אַ שטענדיגער ארויסרוף צו מלחמה, אַ שטענדיגע געפאַהר פאַר דער עקזיסטענץ פון די שכנ'ישע לענ־דער. זייענדיג געגרינדעט הויפּטזעכליך אויף אַ פריהערדיגען אַקט פון גוואַלט, עראָבערונג, אָדער דאָס וואָס מען רופט אין פּריוואַטען לעבען גנבה דורך אריינברעכען זיך, — אויף אַן אַקט וואָס האָט באַקומען די ברכה פון דער קירכע פון וועלכער עס איז רעליגיע, איז געהיילינט געוואָרן דורך דער צייט און דורך דעם אַלעם וואָס ווערט פאַרוואַנדעלט אין דער געשיכטע אַלס רעכט, — און זיך אָנ־שפּאַרענדיג אויף אָט דער געטליכער פאַרהייליגונג פון דער טרי־אומפירענדער גוואַלט ווי אויף אַן אויסשליסליכען און העכערן רעכט, מיט דעם אַליין באַטראַכט זיך שוין יעדער צענטראַליזיר־טער שטאַאַט אַלס די אַבסאָלוטע פאַרלייקענונג פון די רעכטען פון אַלע אַנדערע מלוכות, און אַנערקענט ניט זייער רעכט אין די גע־שלאָסענע אָפּמאַכען, סיידען ער האָט אין דעם אַ פּאָליטישען אינ־טערעס, אָדער ער קאָן זיך אַנדערש ניט העלפען.

5) אַז אַלע אָנהענגער פון דער ליגע ווען פאָלגליך מוזען אָנשטרענגען אַלע זייערע כחות אויף איבערצובויען זייערע פאַ־טערלענדער, כדי צו ענדערן אין זיי די אַלטע אָרגאַניזאַציע, וואָס איז געבויט פון אויבען ביז אַראָפּ אויף גוואַלט און אויף דעם פּרינציפּ פון הערשאַפט, אויף אַ נייער אָרגאַניזאַציע, וועלכע האָט

פאַר איהר יסוד ניט קיין אַנדער זאַך, ווי נאָר די אינטערעסען, פאָדערונגען און די נאַטירליכע נייגונגען פון דער באַפעלקערונג; קיין אַנדער פּרינציפּ, ווי די פרייע פעדערירונג פון די איינצעלנע אין קאָמונעס, פון די קאָמונעס אין פּראָווינצען*, פון די פּראָווינצען אין נאַציאָנען, און ענדליך, פון די לעצטע אין די „פאַראייניגטע שטאַאַטען פון אייראָפּאַ" צוערשט, און דערנאָך פון דער גאַנצער וועלט.

6) עס פאָלגט דערפון די פאָלשטענדיגע פאַרניכטונג פון אַלץ, וואָס ווערט אָנגערופען דאָס היסטאָרישע רעכט פון די שטאַאַ־

---

* דער באַוואוסטער איטאַליענישער פּאַטריאָט זשאָזעף מאַדזיני, וועמעס רעפּובליקאַנישער אידעאַל איז געווען ניט קיין אַנדער זאַך, ווי די פראַנצויזישע רעפּובליק פון 1793, איבערגעשמאָלצען אין די פּאָעטישע טראַדיציעס פון דאַנטע און אין די הערשאַפט־ליעבענדע ערינערונגען פון דעם וועלט־באַהערשענדען רוים, דערנאָך איבערגעזעהן און אויסגעבעסערט לויט דעם האַלב־ראַציאָנאַלען און האַלב־מיסטישען שטאַנדפּונקט פון דער נייער טעאָלאָגיע, דער דאָזיגער מערקווירדיגער פּאַטריאָט, מאַכטזיכטיג, ליידענשאַפטליך און שטענדיג אויסערגעוועהנליך, ניט קוקענדיג אויף אַלע אָנשטרענגונגען, וואָס ער האָט געמאַכט זיך אויפצוהויבען צו דער הויך פון אינטערנאַציאָנאַלער גערעכטיגקייט, אַ פּאַטריאָט, וועלכער האָט שטענדיג פאָרגעצויגען די גרויסקייט און די מעכטיגקייט פון זיין פאַטערלאַנד, ווי זיין אייגענע פרייהייט און וואָהל־זיין, — מאַדזיני איז שטענדיג געווען אַ פאַר'עקשנ'טער געגנער פון אויטאָנאָמיע פאַר די פּראָווינצען, וואָס וואָלט נאַטירליך געשטערט די שטרענגע איינפאָרמיגקייט פון זיין גרויסען איטאַליענישען שטאַאַט. ער באַהויפּטעט, אַז אַלס געגענגעוויכט צו דער אַלמעכטיגקייט פון אַ פעסט איינגעפונדעוועטער רעפּובליק איז גענוג די אויטאָנאָמיע פון די קאָמונען. ער מאַכט אַ טעות, קיין איין קאָמונע, באַזונדער גענומען, וואָלט ניט געקאָנט זיך שטעלען געגען דער מאַכט פון אַזאַ ריעזיגער צענטראַליזאַציע; זי וואָלט דערשטיקט געוואָרן. כדי אויסצוהאַלטען דעם קאַמף, וואָלט זי געמוזט זיך פאַראייניגען, צוליעב דער אַלגעמיינער זעלבסט־פאַרטיידיגונג, מיט די שכנ'ישע קאָמונעס, ד. ה. זי וואָלט געמוזט צוזאַמען מיט זיי בילדען אַן אויטאָנאָמע פּראָווינץ. אַחוץ דעם, אויב די פּראָווינצען וועלען ניט זיין אויטאָנאָם, וועט זייער פאַרוואַלטונג מוזען איבערגעגעבען ווערן צו די אָנגעשטעלטע פון שטאַאַט. עס איז ניט פאַראַן קיין מיטען צווישען אַ שטרענג אויסגעהאַלטענעם פעדעראַליזם און אַ ביוראָקראַטישען רעזשים. עס פאָלגט דערפון, אַז די רעפּובליק, צו וועלכער עס שטרעבט מאַדזיני, וואָלט געווען אַ ביוראָקראַטישער שטאַאַט, און פאָלגליך אויך אַ מיליטערישער, וואָס איז געגרינדעט צוליעב אויסערליכער מעכטיגקייט, ניט צוליעב אינטערנאַציאָנאַלער גערעכטיגקייט און אינערליכער פרייהייט. אין 1793, אונטער דער הערשאַפט פון טעראָר, זיינען די קאָמונעס פון פראַנקרייך ערקלערט געוואָרן אַלס אויטאָנאָם; דאָס האָט אָבער ניט געשטערט, אַז זיי זאָלען דערשטיקט ווערן דורכ'ן רעוואָלוציאָנערן דעספּאָטיזם פון קאָנווענט, אָדער בעסער געזאָגט, פון דער פּאַריזער קאָמונע, פון וועלכער דער נאַטירליכער יורש איז געוואָרן נאַפּאָלעאָן.

טען; די פראַגען וועגען נאַטירליכע, פּאָליטישע, סטראַטעגישע און האַנדעלס גרעניצען, דאַרפען פון איצט אָן פאַררעכענט ווערן אַלס זאַכען וואָס געהערן צו דער געשיכטע פון אַלטערטום און דאַרפען ענערגיש פאַרוואָרפען ווערן פון אַלע אָנהענגער פון דער ליגע.

7) די אָנערקענונג פון דעם אַבסאָלוטען רעכט אויף פולער אויטאָנאָמיע פאַר יעדער נאַציאָן, צי גרויס צי קליין; פאַר יעדען פּאָלק, צי שוואַך צי שטאַרק; פאַר יעדער פּראָווינץ, פאַר יעדער קאָמונע, אָבער נאָר אונטער איין באַדינג, אַז די אינערליכע אָרדענונג פון איינעם פון די אויסגערעכענטע, זאָל ניט זיין קיין דראָהונג און קיין געפאַהר פאַר דער אויטאָנאָמיע און פרייהייט פון די שכנ'ישע לענדער.

8) פון דעם אומשטאַנד, וואָס אירגענד וועלכע לאַנד איז א טייל פון וועלכען עס איז שטאַאט, איז נאָך ניט געדרונגען אַז זי איז מחויב, אויב אַפילו זי האָט זיך פרייוויליג אָנגעשלאָסען, תמיד צו פאַרבלייבען ניט אָבגעטיילט. קיין אייביגע פאַרפליכטונג קאָן ניט דערלאָזען ווערן פון דער מענשליכער גערעכטיגקייט, די איינציגע מיט וועלכער מיר מעגען זיך רעכענען, און מיר אָנערקענען קיינמאָל ניט. קיין אַנדערע רעכט אָדער אַנדערע פליכטען, חוץ די וואָס זיינען באַזירט אויף גערעכטיגקייט. דאָס רעכט פון פרייער פאַראייניגונג און דאָס רעכט פון פרייער צעשיידונג זיינען די ערשטע און וויכטיגסטע פון אַלע פּאָליטישע רעכטען; דאָס איז א רעכט אָהן וועלכען די קאָנפעדעראַציע וועט שטענדיג זיין ניט מעהר ווי א פאַרמאַסקירטע צענטראַליזאַציע.

9) פון דעם וואָס מיר האָבען ביז איצט געזאָגט פאָלגט, אַז די ליגע דאַרף אָפּען פאַרדאַמען יעדען פאַרבאַנד פון איין טייל אָדער אַן אַנדערן פון דער אייראָפּעאישער דעמאָקראַטיע מיט מאָנארכיסטישע שטאַאטען, אַפילו ווען דער דאָזיגער פאַרבאַנד זאָל האָבען אַלס צוועק אומצוקעהרן די אומאָפּהענגיגקייט אָדער די פרייהייט צו אַן אונטערדריקט לאַנד; וואָרים אַזא פאַרבאַנד קאָן נאָר ברענגען צו ענטוישונג, און ער וואָלט צו דערזעלבער צייט אויך געווען א פאַרראַט צו דער זאַך פון דער רעוואָלוציאָן.

10) אין געגענזאַץ צו דעם, טאַקע דערפאַר, ווייל זי איז א פרידענס-ליגע און איז איבערצייגט, אַז קיין פרידען קאָן ניט אַנדערש אויסגעקעמפט און באַפעסטיגט ווערן ווי נאָר דורך דער

ענגסטער און פולסטער סאָלידאַריטעט פון די פעלקער אויף די יסודות פון גערעכטיגקייט און פרייהייט, דאַרף די ליגע הויך פּראָקלאַמירן איהר מיטגעפיהל מיט יעדען פאָלקס־אויפשטאַנד געגען יעדער אונטערדריקונג, סיי אינערליכער, סיי אויסערליכער, אַבי נאָר דער אויפשטאַנד ווערט געמאַכט אין נאָמען פון אונזערע פּרינציפּען און אין די עקאָנאָמישע און פּאָליטישע אינטערען פון די פאָלקס־מאַסען, און ניט מיט דעם הערשזיכטיגען צוועק צו גרינדען אַ מעכטיגען שטאַאַט.

11) די ליגע וועט אָנפיהרען אַ פאַרביסענעם קאַמף מיט אַלץ, וואָס ווערט אָנגערופען כבוד, גדלות און מעכטיגקייט פון די שטאַאַטען. קעגען די אַלע פאַלשע און שעדליכע אָבגעטער, צו וועלכע מען האָט מקריב געווען מיליאָנען מענשען, וועלען מיר אַנט־קעגענשטעלען דעם כבוד פון מענשליכען פאַרשטאַנד, וועלכער ציייגט זיך אַרויס אין דער וויסענשאַפט, און דעם אידעאַל פון אַל־וועלטליכען וואוילשטאַנד, וואָס איז געגרינדעט אויף אַרבייט, גע־רעכטיגקייט און פרייהייט.

12) די ליגע אָנערקענט די נאַציאָנאַליטעט אַלס אַ נאַטיר־ליכען פאַקט, וועלכע האָט אַן אומבאַשטרייטבאַרן רעכט אויף עק־זיסטענץ און פרייער אַנטוויקלונג, אָבער ניט אַלס אַ פּרינציפּ, — וואָרום יעדער פּרינציפּ דאַרף טראָגען אַן אוניווערסאַלען כאַראַק־טער, און די נאַציאָנאַליטעט איז, להיפוך, ניט מעהר ווי אַ באַ־זונדערער, אויסשליסליכער פאַקט. דער אַזוי־גערופענער נאַציאָ־נאַלער פּרינציפּ, אין דער פאָרם ווי ער איז אין אונזער צייט אוועקגעשטעלט געוואָרן פון די רעגיערונגען פון פראַנקרייך, רוס־לאַנד און פּרייסען, ווי אויך פון פיעלע דייטשע, פּוילישע, איטאַ־ליענישע און אונגאַרישע פּאַטריאָטען, איז מעהר ניט ווי אַ קינד פון דער רעאַקציע, וואָס איז להיפוך דעם גייסט פון דער רעוואָלו־ציע; דער פּרינציפּ, וועלכער איז בעצם אויף דעם העכסטען גראַד אַריסטאָקראַטיש, דערגעהט ביז צו דער פאַראַכטונג פון פעלקער שפּראַכען, וואָס האָבען קיין ליטעראַטור ניט; וועלכער אין זיין עצם לייקענט אָפּ די פרייהייט פון די פּראָווינצען און די רעאַלע אויטאָנאָמיע פון די קאָמונעס, און ווערט אויפגעהאַלטען אין אַלע לענדער ניט פון די פאָלקס־מאַסען, וועמעס רעאַלע אינטערעסען ער איז סיסטעמאַטיש מקריב צוליעב דעם אַזויגערופענעם אַלגע־

מיינעם וואוילזיין, וועלכער איז אין דער אמת'ן שטענדיג דער וואוילזיין פון די פּריווילעגירטע קלאַסען, — דער דאָזיגער פּרינ־ציפּ דריקט ניט אוים קיין אַנדער זאַך, ווי די באַריהמטע היסטאָ־רישע רעכטען און די הערשזיכטיגקייט פון די שטאַאטען. דאָס רעכט פון די נאַציאָנאַליטעטען וועט דעריבער פון דער ליגע שטענ־דיג באַטראַכט ווערן נאָר ווי אַ נאַטירליכע פאָלגע, וואָס שטאַמט פון הויכען פּרינציפּ פון פרייהייט; און דאָס נאַציאָנאַלע רעכט וועט אויפהערן באַטראַכט ווערן אַלס אַזעלכעס, אַזוי גיך ווי זי וועט זיך שטעלען קעגען דער פרייהייט, אָדער אפילו נאָר אויסער דער פרייהייט.

13) איינינקייט איז אַ ציעל, צו וועלכען עס שטרעבט אומ־פאַרמיידליך די מענשהייט. אָבער דער דאָזיגער ציעל ווערט געפעהרליך, ער ווערט דער צעשטערער פון דער אויפקלערונג, פון דער ווירדע און דעם וואוילשטאַנד פון אינדיווידומען און פעלקער, יעדעס מאָל, ווען די איינינקייט שטרעבט זיך איינצואָרדנען אָהן דער פרייהייט, דורך דער הילף פון גוואַלט, אָדער מיט דער הילף פון דער אויטאָריטעט פון וועלכע ניט איז טעאָלאָגישע, מעטאַפּי־זישע, פּאָליטישע אָדער אפילו עקאָנאָמישע אידעען. דער פּאַט־ריאָטיזם, וואָס שטרעבט צו איינינקייט אָהן פרייהייט, איז אַ שלעכטער פּאַטריאָטיזם. ער איז שטענדיג שעדליך פאַר די ווירק־ליכע פאָלקס־אינטערעסען פון לאַנד, וועלכען ער וויל דערהויבען און גליקליך מאַכען; ער ווערט אָפט ניט־ווילענדיג פריינדליך צו דער רעאַקציע און פיינדליך צו דער רעוואָלוציע, ד. ה. צו דער באַ־פרייאונג פון פעלקער און מענשען. די ליגע קאָן אָנערקענען נאָר איין איינציגע איינינקייט: די וואָס בילדעט זיך פריי דורך אַ פעדעראַציע פון די אויטאָנאָמע טיילען אין איין גאַנצען, אַזוי אַז זי הערט אויף צו זיין די פאַרלייקענונג פון די פּריוואַטע רעכ־טען און אינטערעסען, זי הערט אויף צו דיענען אַלס בית־עלמין, וואו עס ווערט איבער־גוואַלט באַגראָבען דער גאַנצער אָרטיגער וואוילזיין, און אַנשטאָט דעם ווערט זי די באַפעסטיגונג און דער מקור פון דער גאַנצער אויטאָנאָמיע און איהר וואוילזיין. די ליגע וועט דעריבער מיט אַלע כחות קעמפען געגען יעדער רעליגיעזער, פּאָליטישער, עקאָנאָמישער און סאָציאַלער אָרגאַניזאַציע, וועל־כע וועט ניט זיין אינגאַנצען דורכגעדרונגען מיט דעם דאָזיגען

גרויסען פּרינציפּ פון פרייהייט: אָהן איהם איז ניט פאראַן, ניט קיין אויפקלערונג, ניט קיין גערעכטיגקייט, ניט קיין וואוילשטאַנד, און ניט קיין מענשליכקייט.

אָט דאָס, מיינע הערען, זיינען לויט אונזער מיינונג, און אָהן ספק אויך לויט אייערע מיינונגען, די פאָלגען און די אויסברייטונג פון דעם גרויסען פּרינציפּ פון פעדעראַליזם, וועלכער איז הייך פּראָקלאַמירט געוואָרן פון דעם זשענעווער קאָנגרעס. אָט דאָס זיינען די נויטווענדיגע באדינגונגען פון פרידען און פרייהייט.

די נויטווענדיגע, יאָ — אָבער זיינען זיי די איינציגע? — מיר דענקען ניט אַזוי.

די דרום־שטאַאטען אין דער גרויסער רעפּובליקאַנישער קאָנפעדעראַציע פון צפון אַמעריקא, זיינען געוועזען, זינט דער אומאָפּהענגיגקייטס־ערקלערונג פון די רעפּובליקאַנישע שטאַאטען, דעמאָקראַטיש לויט פאַרצוג* און דורכגעדרונגען מיט דעם פעדעראַליסטישען גייסט אַזוי ווייט, אַז זיי זיינען גרייט געווען זיך אָפּצורייסען. און דאָך ווערן זיי די לעצטע צייט געטאַדעלט אין דער גאַנצער וועלט פון אַלע אָנהענגער פון פרייהייט און מענשליכקייט, און מיט זייער אונגערעכטען און פאַרשווערענדען קריעג געגען די רעפּובליקאַנישע צפון־שטאַאטען האָבען זיי שיעור ניט צעשטערט און פאַרניכטעט די בעסטע פון אַלע פּאָליטישע אָרגאַניזאַציעס, וואָס האָבען עקזיסטירט אין דער געשיכטע. וואו ליגט די אורזאַך פון דעם דאָזיגען מאָדנעם פאַקט? ליגט זי אפשר אין דער פּאָליטישער אָרגאַניזאַציע? ניין, זי ליגט אינגאַנצען אין דער ס אָ צ י אַ ל ע ר אָרגאַניזאַציע. די אינערליכע פּאָליטישע אָרגאַניזאַציע פון די דרום־שטאַאטען איז אין אַ סך הינזיכטען געווען מעהר פאָלקאָם, דורכאויס פרייער ווי די אָרגאַניזאַציע פון די צפון־שטאַאטען, נאָר אין דער דאָזיגער פּראַכטפולער אָרגאַ־

---

* ווי באַוואוסט האָבען זיך אין אַמעריקאַ די אָנהענגער פון די אינטערעסען פון דרום געגען צפון, ד. ה. פון שקלאַפעריי געגען דער באַפרייאונג פון די שקלאַפען, גערופען מיט'ן נאָמען דעמאָקראַטען.

ניזאַציע איז געווען אַ פלעק, פונקט ווי אין די רעפובליקען פון אַלטערטום, די פרייהייט פון די בירגער איז געווען געגרינדעט אויף דער געצוואונגענער אַרבייט פון שקלאַפען. עס איז געווען גענוג אַט דער איינער פלעק, אום איבערצוקעהרן די גאַנצע פּאָליטישע אָרגאַניזאַציע פון די דאָזיגע שטאַאַטען.

בירגער און שקלאַפען — דאָס איז דער אַנטאַגאָניזם, וואָס האָט עקזיסטירט אין דער וועלט פון אַלטערטום און אין די שקלאַפען־שטאַאַטען פון דער נייער וועלט. בירגער און שקלאַפען, ד. ה. געצוואונגענע אַרבייטער, שקלאַפען, אויב ניט לויט'ן רעכט, איז אין דער ווירקליכקייט — דאָס איז דער אַנטאַגאָניזם פון דער מאָדערנער וועלט. און פונקט ווי די מלוכות פון אַלטערטום זיינען אונטערגעגאַנגען פון דער שקלאַפעריי, אַזוי וועלען די היינטיגע שטאַאַטען אונטערגעבראַכט ווערען פון פּראָלעטאַריאַט.

אומזיסט וואָלט געווען די מיה זיך צו טרייסטען מיט דעם געדאַנק, אַז דער דאָזיגער אַנטאַגאָניזם איז גיכער אַ פיקטיווער איידער אַ ווירקליכער, אָדער אַז עס איז אוממעגליך דורכצופיהרן אַן אונטערשיידונגס־ליניע צווישען די באַזיצענדע און ניט־באַזיצענדע קלאַסען, ווייל אָט די קלאַסען געהען אַריבער איינע אין די אַנדערע דורך פיעלע צווישען־שטופען און אונבאַמערקבאַרע שאַטירונגען.

אין דער נאַטירליכער וועלט עקזיסטירן אויך ניט קיין אונטערשיידונגס־ליניעס; אַזוי צום ביישפּיעל, אין דער שטייגענדער רייהע פון די ברואים איז אוממעגליך אָנצוצייגען דעם פונקט, וואו עס ענדיגט זיך דער רייך פון צמחים און עס הויבט זיך אָן דער רייך פון בעלי־חיים, וואו עס ענדיגט זיך די חיה און וואו עס הויבט זיך אָן די מענשליכקייט. פונדעסטוועגען איז פאַראַן אַ גאַנץ רעאַלער אונטערשייד צווישען אַ פלאַנץ און אַ בעל־חי, צווישען אַ חיה און אַ מענשען. דאָס איינענע איז אין דער מענשליכער געזעלשאַפט; ניט אַכטענדיג אויף די צווישען־רינגען, וואָס מאַכען אומפּיהלבאַר דעם איבערגאַנג פון איין פּאָליטישער און סאָציאַלער מדרגה אין אַ צווייטער, איז דאָך דער אונטערשייד צווישען די קלאַסען פעסטגעשטעלט און יעדער איינער איז ביכולת צו אונטערשיידען די געבאָרענע אַריסטאָקראַטיע פון דער געלד־אַריסטאָקראַטיע, די העכערע בורזשואַזיע פון דער קליינבורזשואַזיע,

און די לעצטע פון די פאבריק־ און שטאָדט־פּראָלעטאריער; און פּונקט דאָסזעלבע דעם גרויסען ערד־אייגענטימער פון דעם פויער, וואָס באַארבייט די ערד מיט זיינע אייגענע הענד, און צום סוף — דעם פאַרמער פון דעם פּראָסטען דאָרף־פּראָלעטאריער.

אָט די אַלע פארשיידענע פּאָליטישע און סאָציאַלע שטאַנ־דען ווערען אין דער היינטיגער צייט איינגעטיילט אין צוויי הויפּט־קאטעגאָריעס, וועלכע זיינען דיאַמעטראַל גענענעריש און בטבע פיינדליך איינע צו די אַנדערע: אין פּאָליטישע קלאַסען, וואָס זיינען צוזאַמענגעשטעלט פון אַלע וואָס זיינען פּריווילעגירט בנוגע צו לאַנד־אייגענטום, קאַפּיטאַל אָדער אפילו בורזשואַזער ביל־דונג,* און אין ארבייטער קלאַסען, וועלכע זיינען באַשווינדעלט פון קאַפּיטאַל אַזוי גוט ווי פון לאַנד, און באַרויבט פון יעדע לעהרע און בילדונג.

מען דאַרף זיין אַ סאָפיסט אָדער אַ בלינדער, אום אַבצולייי־קענען, אַז אַ גאַנצער תהום טיילט פונאַנדער די צוויי קלאַסען. פּונקט ווי עס איז געווען אין דער אַלטער וועלט, נעהמט אונזער היינטיגע ציוויליזאציע ארום אַ גאַנץ באַגרעניצטע צאָהל פּריווי־לעגירטע בירגער, און האָט אַלס יסוד די געצוואונגענע (דורך הונ־גער) ארבייט פון דער גרויסער מעהרהייט פון דער באַפעלקערונג, וואָס איז פאַטאַל פאַראורטיילט צו אונוויסענהייט און גראָבקייט.

עס וואָלט אויך געווען ארויסגעוואָרפען די מיה צו מאַכען זיך גלויבען, אַז דער דאָזיגער תהום קען אויסגעפילט ווערן דורך דער פּשוט'ער פארשפּרייטונג פון בילדונג צווישען די פאָלקסמאַסען. עס איז אַ שעהנע זאַך צו גרינדען פאָלקס־שולען; און פונדעסט־וועגען דאַרף מען זיך נאָך פרעגען, צי קאָן אַ מענש פון פאָלק, וועלכער לעבט פון איין טאָג אויפ'ן אַנדערן און דערנעהרט זיין פאַמיליע מיט דער פּראַצע פון זיינע הענט, וועלכער באַזיצט אַליין ניט קיין בילדונג און האָט ניט קיין פרייע צייט, און איז געצוואונ־

---

* פאַר דאָס ניט האָבען קיין אַנדער אייגענטום, אויסער דער בורזשואַזער בילדונג, פארזאָרגט איהם שוין אָט די גרויסע פּריווילעגיע וואָס ער קריגט, דורך דער סאָלידאַריטעט, וועלכע פארבינדט אַלע מיטגלידער פון דער בורזשואַזער וועלט, דערמיט וואָס ער ווערט באלוינט פאַר זיין ארבייט, — וואָרים די ארבייט פון דעם מיטעלמעסיגסטען בורזשואַ באַצאָהלט זיך דריי און פיער מאָל אַזויפיעל, ווי די ארבייט פון דעם קליגסטען אַרבייטער.

גען זיך אַליין אָפּצוטויטען און אָפּצוטעמפּען מיט דער אַרבייט, כדי צו פאַרזאָרגען זיין פאַמיליע מיט ברויט אויף דעם מאָרגענדיגען טאָג, — מען דאַרף זיך פרעגען, צי קאָן גאָר אַזאַ מענש האָבען דעם געדאַנק און דעם פאַרלאַנג אָדער אפילו די מעגליכקייט, צו שיקען זיינע קינדער אין דער שולע אַריין, אָדער זיי אויסהאַלטען אין דער צייט פון זייער שטודירן? צי וועט ער זיך ניט נויטיגען אין דער הילף פון זייערע שוואַכע הענד, אין זייער קינדער־אַר־בייט, כדי צו דערפילען די אַלע באַדערפעניששען פון דער פאַמיליע? עס וועט שוין זיין אַ סך, אויב ער וועט ברענגען אַן אָפּפער און וועט זיי אַריינגעבען אין אַ שולע אויף אַ יאָהר אָדער צוויי, געבענדיג זיי קוים די נויטיגע צייט אום זיך אויסצולערנען לייענען, שרייבען, רעכענען און לאָזען פאַר׳סמ׳ען זייער הארץ און זייער שכל מיט׳ן קריסטליכען קאַטעכיזם, וועלכער ווערט אַזוי קונציג און מיט אַ ברייטער האַנד אונטערגעטראָגען אין די אָפיציעלע פאָלקס־שולען פון אַלע לענדער. צי וועט אָט דער קאַרגער אונטערריכט ווען־עס־איז זיין ביכולת צו דערהויבען די אַרבייטער מאַסען צו דער הויך פון דער בורזשואַזער בילדונג? וועט ווען עס איז דער תהום פאַר־שאָטען ווערן?

עס איז קלאָר, אַז די דאָזיגע זעהר וויכטיגע פראַגע פון פאָלקס־בילדונג און ערציהונג העַנגט אָפּ פון דער לעזונג פון דער מעהר וויכטיגער און שווערער פראַגע, אָן די ראַדיקאַלע רעפאָרמען אין די אַרבייטער קלאַסען. הויבט־אויף די באַדינגונגען פון דער אַר־בייט, גיט אָפּ דער אַרבייט אַלץ, וואָס איהר געהערט מיט רעכט, און מיט דעם אַליין גיט איהר שוין דעם פאָלק: זיכערהייט, וואויל־שטאַנד, פרייע צייט; און דעמאָלט, מעגט איהר זיך פאַרלאָזען, וועט ער זיך שוין אויסבילדען, ער וועט באַשאַפען אַ ברייטערע, געזינטערע, ערהאַבענערע ציוויליזאַציע, ווי אייערע.

עס וואָלט אויך געווען איבעריג דער טענה׳ן צוזאַמען מיט די עקאָנאָמיסטען, אַז די פאַרבעסערונג פון דער עקאָנאָמישער לאַ־גע פון די אַרבייטער־קלאַסען העַנגט אָפּ פון דעם אַלגעמיינעם פּראָ־גרעס פון אינדוסטריע און האַנדעל אין יעדער פאַמיליע און פון זייער ענדגילטיגער באַפרייאונג פון אונטער דער קאָנטראָלע אין דער פּראָטעקציע פון די שטאַאטען. די פרייהייט פון אינדוס־טריע און האַנדעל איז געוויס אַ גרויסע זאַך און איינע פון די הויפּט־

טריע און האנדעל איז געווים א גרויסע זאך און איינע פון די הויפט־יסודות פון אן אינטערנאציאָנאלען פארבאנד פון אלע פעלקער פון דער וועלט. אבער פון דער צווייטער זייט מוזען מיר אָנערקענען, אז אזוי לאנג ווי עס וועלען עקזיסטירן די היינטיגע שטאאטען, אזוי לאנג ווי די ארבייט וועט זיין אין פארשקלאפטער אפהענגיג־קייט ביי אייגענטום און קאפיטאל, וועט אט די פרייהייט, וואס וועט רייך מאכען בלויז אן אומבאדייטענדען טייל פון פאָלק, אי־בערהויפט דער בורזשואזיע, צום שאָדען פון דער גרויסער מערהייט פון דער באפעלקערונג, אויפטאָן נאָר איין גוטע זאך: זי וועט דענערווירן און פאָלשטענדיג דעמאָראליזירן די קליינע צאָהל פריי־ווילעגירטע; זי וועט פארגרעסערן די אָרימקייט, די באליידיגונגען און דעם גערעכטען צאָרן פון די ארבייטער־מאסען, און מיט דעם אליין דערנעהנטערן די שעה פון דער פארניכטונג פון די רעגירונגען.

ענגלאנד, בעלגיע, פראנקרייך און דייטשלאנד זיינען בלי ספק אייראָפּעאישע לענדער, וואו האנדעל און אינדוסטריע באנוצען זיך פארהעלטניסמעסיג אם שטארקסטען מיט דער פרייהייט און האָבען דערגרייכט די העכסטע אנטוויקלונג. און דוקא זיי זיינען עס די לענדער, וואו דער פּאופּעריזם לאָזט זיך פיהלען אויף דעם גרוי־זאמסטען אופן, וואו דער אָפּגרונד צווישען די אייגענטימער און קאפּיטאליסטען פון איין זייט, און די ארבייטער־קלאסען פון דער אנדערער, האָט זיך אויסגעברייטערט ביז א גראד, וואָס איז נאָך אין אנדערע לענדער אומבאוואוסט. אין רוסלאנד, אין די סקאנ־דינאווישע לענדער, אין איטאליע, אין שפאניע, אומעטום וואו האנדעל און אינדוסטריע זיינען ווייניג אנטוויקעלט, שטארבען מענ־שען זעהר זעלטען פון הונגער, סיידען צוליעב אן אומגעוועהנליכער קאטאסטראָפע. אין ענגלאנד איז א הונגער־טויט אן אלטעגליכע געשעהעניש. און ניט נאָר באזונדערע איינציגע, ניין, טויזענדער, צעהנדליגער, הונדערטער טויזענדער שטארבען אויף אזא אופן. צי איז דען ניט קלאָר גענוג, אז ביי אזא עקאָנאָמישען צושטאנד, ווי עס הערשט אין דער איצטיגער צייט אין דער גאנצער ציווי־ליזירטער וועלט, — אז די פרייהייט און די אנטוויקלונג פון האנ־דעל און אינדוסטריע, די וואונדערבארע אָנווענדונג פון דער ווי־סענשאפט אין דער פּראָדוקציע, און אפילו די מאשינען אליין, וואָס האָבען דעם צוועק צו באפרייען דעם ארבייטער, צו פארגרינגערן

די מענשליכע ארבייט, — אז אַט די אַלע ערפינדונגען, אַט דער גאַנ־צער פּראָגרעס, מיט וועלכען עס גרויסט זיך מיט רעכט דער ציוויליזירטער מענש, זיינען גאַנץ ווייט פון דעם, אז זיי זאָלען פאַר־בעסערן די לאַגע פון די ארבייטער־קלאַסען, זיי פארערגערן איהר נאָך, און מאַכען איהר נאָך מעהר אומדערטרעגליך.

בלויז נאָרד־אַמעריקא איז אין א באדייטענדער מאָס אַן אויס־נאהם פון דעם כלל. אָבער אַט די אויסנאהם איז ווייט פון דעם, זי זאָל ארונטעררייסען דעם כלל, פארקעהרט, זי באַשטעטיגט איהם. אויב די ארבייטער ווערן דאָרט בעסער באצאָהלט ווי אין איירָאָפּאַ; אויב קיינער שטארבט דאָרטען ניט פון הונגער; אויב צו דער איצ־טיגער צייט עקזיסטירט דאָרט נאָך כמעט ניט קיין קלאַסען־אַנטאַ־גאָניזם; אויב אַלע ארבייטער זיינען בירגער און די גאַנצע מאַסע בירגער באַשטעהט דאָרט ווי פון איין קערפּערשאַפט; און צום סוף, אויב די עלעמענטאַרע און מיטעלע בילדונג איז דאָרט פארשפּרייט צווישען די מאַסען, דארף מען דאָס אַלץ אין א גרויסער מאָס זיכער צושרייבען דעם טראַדיציאָנעלען פרייהייטס־גייסט, וואָס די ערש־טע קאָלאָניסטען האָבען מיטגעבראַכט פון ענגלאַנד: געבאָרן, אויסגעפּרובירט און געקרעפטיגט אין דעם גרויסען רעליגיעזען קאַמף, איז אַט דער פּרינציפּ פון אינדיווידועלער אומאָפּהענגיגקייט און קאָמונאַלער און פּראָווינציעלער זעלבסט־פארוואַלטונג נאָך פארשטאַרקט געוואָרן דורך דער זעלטענער גינסטיגער לאַגע, וואָס ווערענדיג אריבערגעטראָגען אויף א פרייען פּלאַץ איז ער געוועזן פריי פון דעם גייסטיגען יאָך פון דער פארגאַנגענהייט און האָט געקאָנט אויף אַזא אופן באַשאַפען א נייע וועלט — א וועלט פון פרייהייט. און די פרייהייט איז אַזא כשוף־מאַכערין, זי איז באַ־שאָנקען מיט אַזא וואונדערבארער שאַפענדער קראַפט, אז באַ־גייסטערט פון איהר נאָר אַליין, האָט נאָרד־אַמעריקא אין ווייניגער ווי א יאָהר הונדערט דערגרייכט, און וואָלט היינט וואָלט מען געקאָנט זאָ־גען אויך אריבערגעיאָגט, די איירָאָפּעאישע ציוויליזאַציע. מען דארף זיך אָבער ניט לאָזען נארען, אַט דער וואונדערליכער פּראָגרעס און דער וואוילשטאַנד, וואָס איז מקנא צו זיין, האָבען צו פארדאַנ־קען אין א גרויסער מאָס זייער עקזיסטענץ דעם וויכטיגען פארצוג, וואָס אַמעריקא טיילט זיך מיט רוסלאַנד: מיר ריידען פון דעם גרויסען שטח פרוכטבארע ערד, וואָס בלייבט ניט באַארבייט צו־

ליעב דעם מאַנגעל אין אַרבייטס־הענט. פאַר רוסלאַנד, ביז היינט צו טאָג אַם ווענינגסטענס, איז אָט די גרויסע רייכקייט אין שטח געבליבען כמעט אומניצליך, ווייל מיר האָבען קיינמאָל קיין פרייהייט ניט באַזעסען. אַנדערש איז די זאַך פאָרגעקומען אין נאָרד־אַמעריקאַ, וועלכע, אַ דאַנק דער פרייהייט, וואָס איהר גלייכען עקזיסטירט ניט אין ערגעץ אויף דער וועלט, ציהט זי צו יעדען יאָהר הונדערטער טויזענדער ענערגישע, פלייסיגע און פאַרשטענדיגע קאָלאָניסטען, און אַ דאַנק אָט דער רייכקייט קאָן זי זיי אויפנעהמען. אָט די רייכקייט פאַרניכטעט צו דערזעלבער צייט דעם פּאָופּעריזם און דערווייטערט דעם מאָמענט, ווען די סאָציאַלע פראַגע וועט ארויפשווימען: דער אַרבייטער, וואָס געפינט ניט קיין אַרבייט, אָדער וועלכער איז אומצופרידען מיט זיינע פאַרדינסטען וואָס ער באַקומט אין דער הויפּטשטאָדט, קאָן שטענדיג אין לעצטען פאַל אויסוואַנדערן נ אָ ך ד ע ר ו ו ע ס ט, אום דאָרט צו באַאַרבייטען וועלכען ניט איז ווילדען, ניט פאַרנומענעם באָדען.

אָט די מעגליכקייט, וואָס איז שטענדיג אָפען פאַר אַלע אַמעריקאַנער אַרבייטער, וואָס האָבען ניט קיין בעסערס, האַלט דאָרט נאַטירליכערווייזע דעם אַרבייטס־לוין אויף אַ גענינגענדער הויך און גיט יעדען איינעם אַן אומאָפּהענגיגקייט, וואָס איז אומבאַקאַנט אין אייראָפּאַ. דאָס איז די מעלה, אָבער דאָס איז אויך געווען אַ חסרון: די ביליגקייט פון אינדוסטריעלע פּראָדוקטען הענגט הויפּטזעכליך אָפּ פון דער ביליגקייט פון אַרבייט, און דעריבער זיינען די אַמעריקאַנער פאַבריקאַנטען אין די מייסטע פאַלען ניט ביכולת צו קאָנקורירען מיט די אייראָפּעאישע פאַבריקאַנטען, — פון וואָס עס איז אַרויסגעקומען אַ נויטווענדיגקייט פאַר אַ פּראָטעקטיווען טאַריף פאַר דער אינדוסטריע פון די צפון־שטאַאַטען. אָבער די רעזולטאַטען פון דעם טאַריף זיינען געווען, ערשטענס, אַז עס זיינען געשאַפען געוואָרן אַ מאַסע געקינסטעלטע מאַנופעקטורען, און זיי האָבען באַזונדערס געדריקט און רואינירט די ניט־מאַנופאַקטור שטאַאַטען פון דרום, וואָס האָט זיי געטריבען צו וועלען זיך אָפּטיילען; און, צווייטענס, אַז עס זאָלען זיך אָנקלייבען אין אַזעלכע צענטערס, ווי ניו יאָרק, פילאַדעלפיאַ, באָסטאָן און אַנדערע, גאַנצע מאַסען פון אַרבייטער־פּראָלעטאַריער, וועלכע קומען בּיסלעכווייז צו דעמזעלבען צושטאַנד ווי די אַרבייטער

אין די גרויסע אייראָפּעאישע מאַנופאַקטור־שטאַאטען. און מיר זעהען, אַז עס אַנטשטעהט די סאָציאַלע פראַגע אין די צפון שטאַאטען, פּונקט ווי זי איז אַנטשטאַנען אַ סך פריהער ביי אונז.

און אַזוי זיינען מיר געצוואונגען אַנצוערקענען אַלס אַן אַלגעמיינעם כּלל, אַז אויך אין אונזער היינטיגער וועלט, אויב אַפילו ניט אינגאַנצען ווי אין דער אַלטער וועלט, איז אַלץ די ציוויליזאַציע פון דער קליינער צאָהל געגרינדעט אויף דער געצוואונגענער ארבייט און פאַרהעלטניסמעסיגער באַרבאַריי פון דער גרויסער מעהרהייט. עס וואָלט געווען ניט ריכטיג צו זאָגען, אַז אָט דער פּריווילעגירטער קלאַס איז אינגאַנצען פרעמד צו ארבייט; פאַרקערט, אין אונזער צייט ארבייטען זיינע מיטגליעדער אַ סך, די צאָהל פון די וואָס ארבייטען גאָרנישט פאַרקלענערט זיך אויף אַ מערקבאַרען אופן, די ארבייט הויבט אָן געאַכטעט צו ווערן אין אָט דעם קרייז; אַפילו די גליקליכסטע פאַרשטעהען שוין איצט, אַז כּדי צו פאַרבלייבען אויף דער הויך פון דער מאָדערנער ציוויליזאַציע, כּדי צו זיין בּיכולת צו באַנוצען זיך מיט איהרע פּריווילעגיעם און אָנהאַלטען זיי, דאַרף מען אַ סך האָרעווען. אָבער דער חילוק צווישען דער אַרבייט פון די פאַרמעגליכע און ארבייטענדע קלאַסען איז דער, וואָס די אַרבייט פון די ערשטע ווערט באַצאָהלט אומפאַרגלייכליך בעסער, ווי די פון די לעצטע, און דעריבער לאָזט זי איבער פאַר די פּריווילעגירטע פרייע צייט, וואָס איז די נויטוועגדיגסטע באַדינגונג פאַר דער מענשליכער, ווי אויך אינטעלעקטועלער און מאָראַלער אַנטוויקלונג, — אַ באַדינגונג, וואָס האָט קיינמאָל ניט עקזיסטירט פאַר די ארבייטענדע קלאַסען. אַחוץ דעם, די אַרבייט, וואָס ווערט דורכגעפיהרט פון דער פּריווילעגירטער וועלט, איז כּמעט אויסשליסליך אַ נערוועז־אַרבייט, — די ארבייט פון פאַנטאַזיע, זכרון און דענקען; בעת די אַרבייט פון די מיליאָנען פּראָלעטאַריער איז אַ פיזישע אַרבייט, און אָפט, ווי צום ביישפּיעל אויף די פאַבריקען, פאַרווענדט זי ניט דעם גאַנצען מוסקול־סיסטעם פון מענשען, נאָר אַנטוויקעלט בלויז איין טייל זיינעם, שאַדענדיג דערביי די איבעריגע, אַן אַרבייט, וואָס ווערט געטאָן אונטער באַדינגונגען, וואָס זיינען שעדליך פאַר דער געזונט פון קערפּער און שטערן זיין האַרמאָנישע אַנטוויקלונג.

אין דער הינזיכט איז שוין דער ערד־ארבייטער א סך גליקליכער. זיין קערפער ווערט ניט פארדארבען דורך דער ענגער, פאר־שטיקטער און זעהר אפט פארפעסטעטער לופט פון פאבריק, ווערט ניט פארקריפּעלט דורך דער אומנארמאלער אנטוויקלונג פון איין פעהיגקייט צום שאדען פון די אנדערע, ער פארבלייבט שטארקער און פולער, — דערפאר אבער בלייבט זיין שכל שטענדיג אפּ־געשטאנענער, שווערער און וועניגער אנטוויקעלט, ווי דער שכל פון די פאבריק־ און שטאדט־ארבייטער.

סוף כל סוף בילדען די בעלי־מלאכות, מאשין ארבייטער און ערד ארבייטער איין און דיזעלבע קאטעגאריע, די קאטעגאריע פון מוסקול־ארבייט, וואס איז קעגענגעזעצט צו די פּריווילעגירטע פארשטעהער פון נערווען־ארבייט. וואס זיינען די פאלגען פון דער דאזיגער פאנאנדערטיילונג, וועלכע איז ניט נאר ניט פיקטיוו, נאר וועלכע איז דער יסוד פון דעם היינ־טיגען פּאליטישען און סאציאלען צושטאנד?

פאר די פּריווילעגירטע פארשטעהער פון דער נערווען־ארבייט, וועלכע זיינען, צווישען אונז גערעדט, ניט באשטימט געווארן צו זיין איהרע פארשטעהער אלס די קליגסטע, נאר בלויז דערפאר, ווייל זיי זיינען געבארן געווארן אין פּריווילעגירטען קלאס, — פאר זיי זיינען אלע מעשים־טובים, אבער אויך די אלע פארפיהרענדע נסיונות פון דער מאדערנער ציווי־ליזאציע: רייכטום, לוקסוס, קאמפארט, גוטע ארדענונג, פאמי־ליען גליק, אויסשליסליכע פּאליטישע פרייהייט צוזאמען מיט דער מעגליכקייט צו עקספּלואטירן די ארבייט פון מיליאנען ארביי־טער און צו געוועלטיגען איבער זיי לויט דעם אייגענעם פאר־לאנג און אין די אייגענע אינטערעסען, — אלע אויפטואונגען, אלע פארפיינערונגען פון דער פאנטאזיע און דעם געדאנק . . . און צוזאמען מיט דער מעגליכקייט צו ווערן פאלקאמענע מענשען, אויך דער גאנצער גיפט פון א מענשהייט וואס איז פארדארבען גע־ווארן דורך פּריווילעגיעס.

וואס־זשע בלייבט פאר די פארשטעהער פון מוסקול־ארבייט, אט פאר די אומצעהלבארע מיליאנען פּראלעטאריער, אדער אפילו קליינע ערד־אייגענטימער? אומפארמיידליכע נויט, די אפוועזענהייט פון פאמיליען־גליק, — ווארים אפילו די פא־

מיליע ווערט פאַר דעם אָרעמען גיך אַ לאַסט, — זאומווויסענהייט, ווילדקייט, און, מיר וואָלטען אפילו געזאָגט, אַ געצוואונגענער טיערישער צושטאַנד, טרייסטענדיג זיך דערמיט, וואָס זיי דיענען אַלס די אויפהאַלטער פון דער ציוויליזאַציע, פון דער פרייהייט און פאַרדאָרבענקייט פון אַ קליינער צאָהל. דערפאַר אָבער בלייבען זיי ביי דער פרישקייט פון שכל און פון הארץ. כאָטש זיי ווערן דערצויגען אין געצוואונגענער ארבייט, בלייבען זיי דאָך ביי אַ געפיהל פון גערעכטיגקייט, וואָס איז אַ סך גערעכטער ווי די גערעכטיגקייט פון די יוריסטען און די קאָדעקסען; אליין אומגליקליך, פיהלען זיי מיט יעדען אומגליק, זיי בלייבען ביי דעם געזונטען פאַרשטאַנד, וועלכער איז ניט פאַרדאָרבען פון די סאָפיזמען פון די וויסענשאַפטליכע טעאָריעס און דער אָפּנאַרעריי פון דער פּאָליטיק, — און אַזוי ווי זיי האָבען נאָך ניט מיסברויכט און זיך אפילו ניט באַנוצט מיט'ן לעבען, גלויבען זיי נאָך אין לעבען.

אָבער, וועט מען ענטפערן, אָט דער קאָנטראַסט, אָט דער אָפּגרונד צווישען אַ קליינער צאָהל פּריווילעגירטע און אַ גרויסער צאָהל עלענדע, האָט אַלע מאָל עקזיסטירט און עקזיסטירט איצט אויך: וואָס אַזוינס האָט זיך געענדערט?

געענדערט האָט זיך דאָס, וואָס אַמאָל איז דער תהום געווען אַנגעפילט מיט אַ רעליגיעזען נעבעל, אַזוי, אַז די פאָלקס־מאַסען האָבען איהם ניט געזעהן; און איצטער, נאָכדעם, ווי די פראַנצויזישע רעוואָלוציע האָט טיילווייז צעטריבען דעם טומאַן, האָבען זיי איהם אַנגעהויבען זעהן און זיי פרעגען וואָס עס האָט איהם פאַראורזאַכט. די באַדייטונג דערפון איז ניט אָפּצושאַצען.

זינט די רעוואָלוציע האָט אַרונטערגעבראַכט צווישען די מאַסען איהר עוואַנגעליום, ניט קיין מיסטישען נאָר אַ ראַציאָנאַלען, — ניט קיין הימעלשען נאָר אַן ערדישען, ניט קיין געטליכען נאָר אַ מענשליכען, — איהר עוואַנגעליום פון מענשען־רעכט; זינט זי האָט פּראָקלאַמירט, אַז אַלע מענשען זיינען גלייך, אַז אַלע גלייך זיינען באַרופען צו פרייהייט און מענשליכקייט, — הויבען אָן די פאָלקס־מאַסען אין אייראָפּאַ און אין דער גאַנצער וועלט ביסלעכווייז זיך אויסטשוכען פון דעם שלאָף, וועלכער האָט זיי די גאַנצע צייט געהאַלטען איינגעשמידט זינט דער קריסטענטום האָט זיי

איינגעשלעפערט מיט זיינע מאָן־בלומען, און זיי הויבען אָן זיך צו פרעגען, צי האָבען זיי ניט קיין רעכט אויף גלייכהייט, פרייהייט און מענשליכקייט.

ווי נאָר די פראגע איז אוועקגעשטעלט געוואָרן, האָט דאָס פאָלק, געפיהרט פון זיין וואונדערבאַרן געזונטען פארשטאנד, ווי אויך פון זיין אינסטינקט, אומעטום פארשטאנען, אז די ערשטע באדינגונג פאר זיין ווירקליכער באפרייאונג, אָדער, אויב איהר וועט מיר ערלויבען צו זאָגען דאָס וואָרט, פאר זיין אויסמענשלען זיך, איז די גרינדליכע רעפאָרמירונג פון זיינע עקאָנאָמישע באַדינגונגען. די ברויט־פראגע איז ביי איהם מיט רעכט די ערשטע פראגע, וואָרים אַריסטאָטעל האָט שוין באמערקט: א מענש, אום צו דענקען, אום צו ווערן א מענש, מוז זיין פריי פון די זאָרגען פאר דעם מאטעריעלען לעבען. אַגב, די בורזשואזיע, וועלכע שרייט געגען דעם מאטעריאליזם פון פאָלק און פרעדיגט איהם די נזירות פון אידעאליזם, ווייס עס גאנץ גוט, ווייל זי פרעדיגט עס בלויז מיט ווערטער, אָבער ניט מיט ביישפיעלען. — א צווייטע פראגע פאר'ן פאָלק, איז די פרייע צייט נאָך דער ארבייט, דאָס איז אַן אומפאַרמיידליכער באדינג פון דער מענשליכקייט; אָבער ברויט און פרייע צייט קען ער אנדערש ניט קריגען, סיידען דורך דער גרינדליכער איבערבויאונג פון דער היינטיגער געזעלשאפט־ליכער אָרדענונג, און דאָס דערקלערט, פארוואָס די רעוואָלוציע, געטריבען דורך דער לאָגישער אנטוויקלונג פון איהר אייגענעם פרינציפ, האָט באשאפען דעם ס אָ צ י אַ ל י ז ם.

II

סאָציאַליזם.

די פראנצויזישע רעוואָלוציע, פראָקלאמירענדיג דאָס רעכט און די פליכט פון יעדען מענשליכען אינדיווידום צו ווערן א מענש, איז דערגאנגען אין איהרע לעצטע שלוסען צום באבעפיזם. באַ־בעף, איינער פון די לעצטע ענערגישסטע און ריינסטע בירגער, וואָס די רעוואָלוציע האָט אזוי פיעל באשאפען און געטויט, וועל־

כער האָט אויך געהאַט דאָס גליק צו צעהלען צווישען זיינע פריינד אזעלכע מענשען ווי בואָנאַראָטי, האָט אין זיך פאַראייניגט דורך אַ מאָדנעם צוזאַמענהאַנג, די פּאָליטישע טראַדיציעס פון דעם אַלטען פּאַטערלאַנד מיט די גאַנץ מאָדערנע אידעען פון אַ סאָציאַלער רעוואָלוציע. זעהענדיג, אַז די רעוואָלוציע דאַרט איין, דורכדעם וואָס אין איהר פעהלט די גרינדליכע איבערבויאונג, וואָס איז דאָן, אגב, לויט אַלע וואהרשיינליכקייטען, געווען אומ־מעגליך צוליעב דעם עקאָנאָמישען געבוי פון דער געזעלשאַפט; בלייבענדיג טריי, פון דער אַנדער זייט, דעם גייסט פון דער רע־וואָלוציע, וועלכע האָט זיך פאַרענדיגט דערמיט, וואָס אַנשטאָט יעדער פּערזענליכער איניציאַטיווע איז אַוועקגעשטעלט געוואָרן די אַלמעכטיגע טעטיגקייט פון שטאַאַט, האָט ער אויסגעדענקט אַ פּאָליטישען און סאָציאַלען סיסטעם, לויט וועלכען אַ רעפּובליק, וואָס דריקט מיט זיך אויס דעם קאָלעקטיווען ווילען פון די ביר־גער, וואָלט געדאַרפט קאָנפיסקירן אַלע פּריוואַט־אייגענטומס און זיי פאַרווענדען אין די אינטערעסען פון אַלעמען, איינטיילענדיג יעדען איינעם אַ גלייכע מאָס: ערציהונג, אונטערריכט, מיטלען פאַר עקזיסטענץ, פאַרגעניגענס, און צווינגענדיג אַלעמען אָהן אויס־נאַהם, לויט די כחות, לויט די פעהיגקייטען פון יעדען איינעם, צו מוסקול־ און נערוועך־אַרבייט. באַבעפ׳ס פאַרשווערונג האָט זיך ניט איינגעגעבען, ער איז גילאָטינירט געוואָרן צוזאַמען מיט עט־ליכע פריינד. אָבער זיין אידעאַל פון אַ סאָציאַליסטישער רע־פּובליק איז מיט איהם צוזאַמען ניט געשטאָרבען. זיין פריינד בואָנאַראָטי, דער גרעסטער פאַרשווערער פון דעם יאָהרהונדערט, האָט איבערגענומען דעם דאָזיגען אידעאַל, און האָט איהם דער־נאָך איבערגעגעבען אַלס אַ הייליגען נדר צו די נייע דורות, און אַ דאַנק די געהיימע געזעלשאַפטען, וואָס בואָנאַראָטי האָט גע־גרינדעט אין בעלגיע און אין פראַנקרייך, זיינען קאָמוניסטישע אידעען אַנטשטאַנען אין דער פאַרשטעלונג פון פאָלק, — פון 1830 ביז 1848 האָבען די קאָמוניסטישע אידעען געפונען זייערע באַגאַבטע פאַרשפרייטער אין קאַבע און לואי בלאַן, וועלכע האָ־בען ענדליך געגרינדעט דעם רעוואָלוציאָנערן סאָציאַליזם. אַ צווייך־טע סאָציאַליסטישע ריכטונג, וואָס איז אַנטשטאַנען פון דעמזעל־בען רעוואָלוציאָנערן מקור און וועלכע שטרעבט צו דעמזעלבען

ציעל, נאָר אויף א גאַנץ אַנדער ריכטונג, וועלכער מיר וואָלטען גערן גערופען דער דאָקטרינערער סאָציאַליזם, איז געגרינדעט גע־וואָרן פון צוויי מערקווירדיגע מענשען: סען־סימאָן און פוריע. דער סען־סימאָניזם איז פאַרטייטשט, אַנטוויקעלט, אויסגעארבייט און באַגרינדעט געוואָרן אין דער פאָרם פון א כמעט פּראַקטישען סיסטעם, — וואָס האָט אויסגעזעהן ווי א קירכע, — דורך דעם פּאָטער אַנפאַנטען צוזאַמען מיט זיינע פיעלע פריינד, פון וועלכע די גרעסטע טייל זיינען היינט געוואָרן פינאַנסיסטען און שטאַאטס־מענער, וואָס זיינען זעלטען איבערגעבען דער אימפּעריע. — דער פוריעריזם האָט געפונען זיין אויסטייטשער אין דער „פריעדליכע דעמאָקראַטיע”, וועלכע איז ביז דעם 2־טען דעצעמבער ארויסגע־געבען געוואָרן פון וויקטאָר קאָנסידעראַן.

דער פאַרדינסט פון די דאָזיגע צוויי סאָציאַליסטישע סיס־טעמען, וועלכע זיינען, אַגב, אין פיעלע הינזיכטען פאַרשיידען, באַשטעהט הויפּטזעכליך אין דער טיעפער, געלעהרטער און שטרענגער קריטיק פון דער היינטיגער געזעלשאַפטליכער אָרדענונג, די משונה׳דיגע ווידערשפּרוכען פון וועלכער זיי האָבען דרייסט אויפגעדעקט; ווי אויך אין דעם וויכטיגען פאַקט, וואָס די ביי־דע סיסטעמען האָבען מעכטיג באַקעמפט און אין א באַדייטענדער מאָס צעטרייסעלט דעם קריסטענטום, אין נאָמען פון דער אויפ־ריכטונג און באַרעכטיגונג פון דער מאַטעריע און די מענשליכע ליידענשאַפטען, וועלכע ווערען פאַרלוימדעט און אין דערזעלבער צייט אזוי גוט פּראַקטיצירט פון די קריסטליכע גייסטליכע. די סען־סימאָניסטען האָבען געוואָלט אויפשטעלען אויף דעם פּלאַץ פון קריסטענטום א נייע רעליגיע, וואָס איז געגרינדעט אויף דעם מיסטישען קולט פון חומר, מיט א נייער היראַרכיע פון גייסטליכע, מיט נייע עקספּלואַטירער פון די מאַסען דורך די פּריווילעגיעס פון געניאַליטעט, פעהיגקייטען און טאַלאַנט. די פוריעריסטען, פיעלע פון זיי גרויסע און, מען קאָן זאָגען, אויך אויפריכטיגע דע־מאָקראַטען, האָבען אויסגעארבייט א פּלאַן פון פאַלאַנסטערען, וועלכע ווערען רעגירט פון קאָמאַנדירען, אויסגעוועהלטע דורך אַל־געמיינע שטימרעכט; פאַלאַנסטערען, וואו יעדער איינער, לויט דעם געדאַנק פון די פוריעריסטען, מוז געפינען פאַר זיך אַן אַר־בייט און א פּלאַץ אין איינקלאַנג מיט זיין געשמאַק. — די פעה־

לערן פון די סען־סימאָניסטען ווארפען זיך צו שטאַרק אין די אױ־
גען, אז עס זאָל לוינען צו ריידען וועגען זיי. דער צוויפאכיגער
טעות פון די פוריערישטען איז באשטאַנען, ערשטענס, אין דעם,
וואָס זיי האָבען אויפריכטיג געגלויבט, אז מיט דער קראפט פון
איבערצייגונג און פרידליכער פראָפאגאנדע אליין וועלען זיי זיין
ביכולת צו באוועגען די הערצער פון די רייכע ביז צו אזא גראַד,
אז סוף כל סוף וועלען זיי אליין קומען אַנידערלעגען דעם איבער־
פלוס פון זייער רייכטום ביים שוועל פון די פאַלאנסטערען; צוויי־
טענס אין דעם, וואָס זיי האָבען זיך פאָרגעשטעלט, אז מען קאָן
טעאָרעטיש, דורך א פון פאָראויס באשטימטען פלאַן, איינאָרדע־
נען א סאָציאַלען גן־עדן, אין וועלכען די מענשהייט זאָל זיך גע־
פינען צופרידענגעשטעלט אויף דורות. זיי האָבען ניט פארשטאַ־
נען, אז כאָטש מיר קאָנען פאָראויסזאָגען די גרויסע פרינציפּען
פון דער צוקינפטיגער אַנטוויקלונג פון דער מענשהייט, פונדעסט־
וועגען מוזען מיר איבערלאָזען די פראַקטישע פארווירקליכונג פון
די פרינציפּען פאַר די עקספּערימענטען פון דער צוקונפט.

די רעגולירונג בכלל איז געווען א געמיינשאַפטליכע ליידענ־
שאַפט פון אַלע סאָציאַליסטען ביז דעם יאָהר 1848, מיט דער
אויסנאַהם פון איינעם. קאַבע, לואי בלאַן, די פוריערישטען, די
סען־סימאָניסטען, אַלע זיינען זיי געווען באהערשט פון דער ליי־
דענשאַפט צו פּראָיעקטירען און איינצואָרדענען די צוקונפט, אַלע
זיינען זיי געווען מעהר אָדער ווייניגער אָנהענגער פון שטאַאט.

נאָר אָט איז געקומען פּרודאָן, א זוהן פון א פויער, וועלכער
איז געווען הונדערט מאָל א גרעסערער רעוואָלוציאָנער, סיי אין
האנדלען, סיי אין אינסטינקט, ווי די אַלע דאָקטרינערע, בור־
זשואזע סאָציאַליסטען; ער האָט זיך באוואפענט מיט אזא טיע־
פער, דורכדרינגענדער און אומדערביטליכער קריטיק, וואָס איז
געווען שטאַרק גענוג צו פארניכטען זייערע אַלע סיסטעמען.
אוועקשטעלענדיג די פרייהייט קעגען דער הערשאַפט, האָט ער,
אין געגענזאץ צו אָט די שטאַאטליכע סאָציאַליסטען, דרייסט זיך
ערקלערט אַלס אַן אַנארכיסט און האָט געהאַט דעם מוט צו שליי־
דערן אין פּנים פון זייער דעאיזם אָדער פּאַנטעאיזם די דערקלע־
רונג, אז ער איז פּשוט אַן אַטעאיסט, אָדער ריכטיגער, א פּ אָ־
ז י ט י װ י ס ט, ווי אָגיסט קאָנט.

פּרודאָנ׳ס סאָציאַליזם, וואָס איז געגרינדעט אויף דער אינ־דיווידועלער, ווי אויף דער קאָלעקטיווער פרייהייט און אויף דער טע־טיגקייט פון די פרייע אסאָסיאַציעס, איז ניט אונטערוואָרפען קיי־נע אנדערע געזעצען, אחוץ די אַלגעמיינע געזעצען פון דער סאָ־ציאַל־עקאָנאָמיע, סיי די שוין אנטדעקטע און סיי די, וואָס דאַר־פען נאָך אַנטדעקט ווערן; שטעהענדיג אויסערהאַלב פון יעדער רעגירונגס־רעגולאַציע און יעדער פּראָטעקציע מצד פון שטאַאַט, און אונטערוואַרפענדיג זיך דער פּאָליטיק פון די עקאָנאָמישע, אינטעלעקטועלע און מאָראַלע אינטערעסען פון דער געזעלשאַפט, האָט ער מיט דער צייט, געטריבען פון דער אומפאַרמיידליכער לאָגיק, געמוזט קומען צום פעדעראַליזם.

דאָס איז געווען דער צושטאַנד פון דער סאָציאַלער וויסענ־שאַפט ביז 1848. די פּאָלעמיקע אין די זשורנאַלען, פלוגבלע־טער און סאָציאַליסטישע בראָשורען, האָט איינגעוואָרצעלט אין די מוחות פון די אַרבייטער־מאַסען אַ סך נייע אידעען; די מוחות זיינען מיט זיי געווען איבערפילט, און ווען עס איז אויסגעבראָ־כען די רעוואָלוציע פון 1848, איז דער סאָציאַליזם ערשינען אַלס אַ מעכטיגע קראַפט.

ווי מיר האָבען געזאָגט, איז דער סאָציאַליזם געווען דאָס לעצטע קינד פון דער גרויסער רעוואָלוציע; אָבער איידער זי האָט דעם סאָציאַליזם געבאָרן, האָט זי געבראַכט אויף דער וועלט איהר מעהר דירעקטען יורש, איהר עלטערן זוהן, דעם ליעבלינג פון די ראָבעספּיערס און די סען־זשיסטס: דעם ריינעם רעפּובליקאַ־ניזם, אָהן דער צומישונג פון סאָציאַליסטישע אידעען, וועלכער איז אריבערגעטראָגען געוואָרן פון דער אַלטער וועלט און איז באַזעעלט געוואָרן פון די העלדען־טראַדיציעס פון די גרויסע ביר־גער פון גריכענלאַנד און רוים. אַ סך ווייניגער מענשליך ווי דער סאָציאַליזם, נעהמט דער דאָזיגער רעפּובליקאַניזם כמעט ניט אין אכט דעם מענשען און אָנערקענט נאָר דעם בירגער; און בעת דער סאָציאַליזם שטרעבט צו גרינדען אַ ר ע פּ ו ב ל י ק פ ו ן מ ע נ ש ע ן, פאַרלאַנגט דער רעפּובליקאַניזם נאָר אַ ר ע פּ ו ב־ל י ק פ ו ן ב י ר ג ע ר, ווען אפילו זיי זאָלען, ווי דאָס איז געווען דער פאַל מיט די קאָנסטיטוציעס, וועלכע זיינען געווען דער נאַטירליכער און נויטווענדיגער רעזולטאַט פון דער קאָנסטיטו־

ציע פון 1793 — (פון דעם מאָמענט, ווען די לעצטע, נאָך אַ קליינעם ישוב'ן זיך, האָט באוואוסטזיניג פארשוויגען די סאָציאַלע פראַגע), — ווען אפילו זיי זאָלען אַלס אַקטיווע ביר-גער (מיר באנוצען זיך מיט דעם אויסדרוק פון דער גרינדונגס-פארזאמלונג) אויפבויען זייער גליק אויף דער עקספּלואטירטער ארבייט פון די פּאַסיווע בירגער. איבעריגענס, דער פּאָליטישער רעפּובליקאַנער, לפּחות אין דער אידעע, איז ניט קיין עגאָאיסט פאר זיך פּערזענליך, ער מוז עס אָבער זיין צוליעב דעם פאָטערלאַנד, וועלכען ער דאַרף אין זיין פרייען הארצען אוועק-שטעלען העכער פון זיך אליין, העכער פון אַלע אינדיווידומען, פון אַלע נאַציאָנען אויף דער וועלט, העכער פון דער מענשהייט גופא. ער וועט דעריבער שטענדיג איגנאָרירן די אינטערנאַציאָנאַלע גע-רעכטיגקייט; אין אַלע ספקות, צי זיין פאָטערלאַנד וועט זיין גערעכט אָדער ניט, וועט ער זיך שטעלען אויף זיין צד, עס וועט זיין זיין וואונש, אַז זיין פאָטערלאַנד זאָל שטענדיג האָבען די אויבערהאַנט און זאָל דריקען די איבעריגע פעלקער מיט זיין מאכט און גרויסקייט. אַלס אַ נאַטירליכער רעזולטאַט וועט ער ווערן אַן עראָבערער, — ניט אַכטענדיג דאַרויף, וואָס די ערפאַהרונג פון יאָהרהונדערטער לערענט איהם, אַז די מיליטערישע טריאומפען פיהרן פאַטאַל צום צעזאַריזם. אַ רעפּובליקאַנער סאָציאַליסט האַסט די שטאַאַטליכע גדלות, די מאכט און די מיליטערישע פּראַכט, — ער ציהט בעסער פאַר די פרייהייט און דעם וואוילשטאַנד. דער פעדעראַליסט אין דער אינערליכער פּאָליטיק, שטרעבט צו אַן אינ-טערנאַציאָנאַלער קאָנפעדעראַציע, ערשטענס, צוליעב דעם נצחון פון גערעכטיגקייט; צווייטענס, ווייל ער איז איבערציינגט, אַז די עקאָנאָמישע און די סאָציאַלע רעוואָלוציע קאָן פארווירקליכט ווערן נאָר דורך דעם אריבערטרעטען איבער די געקינצעלטע און שעד-ליכע גרענצען פון די שטאַאַטען, מיט דער הילף פון דער סאָלי-דאַרישער טעטיגקייט פון אַלע, אָדער לפּחות פון דעם גרעסטען טייל פון די נאַציאָנען, וועלכע שטעלען צוזאַמען די ציוויליזירטע וועלט, און וואָס וועלען פריהער אָדער שפּעטער זיין געצוואונגען זיך צו פאַראייניגען אונטער איהר פאָהן. דער אויסשליסליכער פּאָליטישער רעפּובליקאַנער איז אַ סטאָאיקער; ער אַנערקענט ניט קיינע רעכטען, נאָר פליכטען, אָדער פונקט ווי אין מאַדזיני'ס רעפּובליק,

אַנדערקענט ער נאָר איין איינציגען רעכט: דאָס רעכט זיך זעלבסט צו פאַרלייקענען און אָפּפערן מיט זיך פאַר'ן פאָטערלאַנד, צו לעבען בלויז כדי צו דינען איהם און מיט שמחה שטאַרבען פאַר איהם, ווי עס רעדט זיך אין דעם ליעד, מיט וועלכען אַלעקסאַנדער דומאַ האָט פרייגיביג איינגעטיילט די זשיראָנדיסטען: „שטאַרבען פאַר'ן פאָטערלאַנד, דאָס איז דער הערליכסטער, דער קנאה'דיגסטער גורל". דער סאָציאַליסט, פאַרקעהרט, שטיצט זיך אויף זיין פּאָזיטיווען רעכט אויפ'ן לעבען און אויף אַלע, ווי אינטעלעקטועלע און מאָראַלע, אַזוי אויך פיזישע געניסען פון לעבען. ער האָט ליעב דאָס לעבען, ער וויל איהם אויסנוצען אין דער פולער מאָס. אַזוי ווי זיינע איבערציינגונגען זיינען אַ טייל פון איהם גופא און זיינע פליכטען בנוגע צו דער געזעלשאַפט זיינען ענג פאַרבונדען מיט זיינע רעכטען, איז ער אימשטאַנד צו לעבען אין איינקלאַנג מיט דער גערעכטיגקייט, ווי פּרודאָן, און אין פאַל פון נויט צו שטאַרבען, ווי באַבעף; ער וועט אָבער קיינמאָל ניט זאָגען, אַז דאָס לעבען פון דער מענשהייט דאַרף זיין אַ קרבן, און אַז דער טויט איז דער זיסטער גורל. פאַר דעם פּאָליטישען רעפּובליקאַנער איז די פרייהייט נאָר אַ פּוסטער קלאַנג; דאָס איז די פרייהייט צו זיין אַ פרייוויליגער שקלאַף, אַ טרייער קרבן פאַר'ן שטאַאַט; זייענדיג שטענדיג גרייט צו אָפּפערן פאַר איהם די אייגענע פרייהייט, וועט דער פּאָליטישער רעפּובליקאַנער מיט אַ גרינג הארץ אָפּפערן אויך די פרייהייט פון אַנדערע. דער פּאָליטישער רעפּובליקאַניזם מוז דעריבער פיהרען צום דעספּאָטיזם. פאַר דעם רעפּובליקאַנישען סאָציאַליסט אָבער איז די פרייהייט, פאַראייניגט מיט דעם וואוילשטאַנד, וואָס שאַפען אַן אַלגעמיינע מענשליכקייט דורך דער מענשליכקייט פון יעדען איינעם, — פאַר איהם איז די פרייהייט אַלץ, בעת דער שטאַאַט איז אין זיינע אויגען ניט מעהר ווי אַן אינסטרומענט, וואָס דיענט דעם וואוילזיין און די פרייהייט פון אַלעמען און פון יעדען איינעם. דער סאָציאַליסט אונטערשיידט זיך פון דעם בורזשואַ מיט דער גערעכטיגקייט, ווייל ער פאָדערט פאַר זיך נאָר די פרוכט פון זיין ווירקליכער ארבייט; און פון דעם אויסשליסליכען רעפּובליקאַנער אונטערשיידט ער זיך מיט זיין אָפענעם מענשליכען עגאָאיזם, לעבענדיג אָפען און אָהן פראַזען פאַר זיך אַליין, און וויסענדיג, אַז ווען ער טוט עס

אין איינקלאַנג מיט דער גערעכטיגקייט, דיענט ער דער גאַנצער געזעלשאַפט, און דינענדיג דער גאַנצער געזעלשאַפט, דיענט ער זיך אַליין. דער רעפּובליקאַנער איז שטרענג, און אָפט צוליעב דעם פּאַטריאָטיזם — ווי דער גייסטליכער צוליעב דער רעליגיע — איז ער גרויזאַם. דער סאָציאַליסט איז נאַטירליך, מעסיג פּאַט־ריאָטיש, אָבער דערפאַר שטענדיג זעהר מענשליך, — מיט איין וואָרט, צווישען דעם רעפּובליקאַנישען סאָציאַליסט און דעם פּאָ־ליטישען רעפּובליקאַנער איז אַ גאַנצער אָפּגרונט: איינעם ציהט צו האַלב־רעליגיעזע פאָרמען, ער געהערט צו דער פאַרגאַנגענהייט; דער צווייטער, אַ פּאָזיטיוויסט אָדער אַן אַטעאיסט, געהערט צו דער צוקונפט.

דער דאָזיגער אַנטאַגאָניזם האָט זיך פאַלשטענדיג ארויסגע־צייגט אין 1848. באַלד פון אָנפאַנג פון דער רעוואָלוציע האָבען די רעפּובליקאַנער און די סאָציאַליסטען ניט געקאָנט קומען צו וועלכער עס איז איינשטימונג; זייערע אידעאַלען, אַלע זייערע אינסטינקטען האָבען זיי געצויגען אין דיאַמעטראַל געגענגעזעצטע זייטען. די גאַנצע צייט פון פעברואר ביז יוני איז אריבערגעגאַנגען אין אַ שלעפּעניש הין און צוריק, וואָס האָט אריינגעטראָגען אַן אינערליכען קריעג אין דעם לאַגער פון די רעוואָלוציאָנערן און האָט פּאַראַליזירט זייערע קרעפטען, וואָס האָט, נאַטירליך, געמוזט איבערוועגען די וואָגשאָל אויף דער זייט פון דער קאָאַליציע פון די רעאַקציאָנערן פון אַלע שאַטירונגען, וועלכע האָט זיך פאַנאַנדער־געוואַקסען אויפ׳ן גרויסען שטייגער און האָט זיי אַלעמען פאַראיי־ניגט און צונויפגעשמאָלצען אין איין פּאַרטיי אונטער דער פאָהן פון פּחד. אין יוני האָבען זיך שוין אויך די רעפּובליקאַנער פאַר־אייניגט מיט דער רעאַקציע, כדי צו אונטערדריקען די סאָציאַליס־טען. געמיינט האָבען זיי, אַז זיי האַלטען אָפּ אַ נצחון, אין אמת׳ן אָבער האָבען זיי זייער טייערע רעפּובליק געשטויסען אין אָפּגרונט אריין. גענעראַל קאַוואַניאַק, דער פאַרשטעהער פון דעם כבוד פון דער פאָהן געגען דער רעוואָלוציע, איז געווען דער פאָרלויפער פון נאַפּאָלעאָן דעם דריטען. און דאָס האָבען אַלע פאַרשטאַנען, אויב ניט אין פראַנקרייך, איז אין דער גאַנצער איבעריגער וועלט, וואָרים דעם דאָזיגען אומגליקליכען זיעג פון די רעפּובליקאַנער איבער די פּאַריזער ארבייטער האָבען געפייערט, ווי אַ גרויסען יום־טוב, אַלע

הויפען פון איירָאפּא, און די פּרייסישע אָפיצערן מיט די גענעראַלען בראש, האָבען זיך געאײלט אָפּצושיקען אַן אדרעס מיט ברודערליכע באגריסונגען צו גענעראל קאַוואַניאַק.

אַנגעשראָקען פאר דעם רויטען געשפּענסט, איז די איירָאָפּעאישע בורזשואזיע אריינגעפאלען אין אַ פאַלשטענדיגער קנעכטישקייט. בטבע ליבעראל און קעמפעריש, פארגעטערט זי ניט דעם מיליטערישען רעזשים; נאָר זי האָט זיך ארויסגעזאָגט פאר איהם, איינזעהענדיג די געפאהר פון דער עמאַנציפּאַציע פון פאָלק.

אויפאָפּפערנדיג איהר ווירדע און אַלע איהרע באריהמטע עראָבערונגען אין דעם אכצעהנטען און אין אָנהויב פון דעם איצטיגען יאָהרהונדערט, האָט זי געמיינט, אַז זי וועט זיך לפּחות איינקויפען דעם פרידען און די רוה, וואָס איז נויטיג פאר דעם ערפאָלג פון איהר מסחר און איהרע אינדוסטריעלע אונטערנעהמונגען: „מיר זיינען אייך מקריב אונזער פרייהייט", — האָט זי ווי געזאָגט צו די מיליטערישע הערשער, וועלכע זיינען אויפגעשטאַנען אויף די חורבות פון דער דריטער רעוואָלוציע, — „און גיט אונז דערפאר די מעגליכקייט רוהיג צו עקספּלואַטירן די פאָלקס-מאַסען און פארטיידיגט אונז פון זייערע שטרעבונגען, וועלכע מעגען זיך זיין גערעכטע אין דער טעאָריע, אָבער וועלכע זיינען אומדערטרעגליך פון דעם שטאַנדפּונקט פון אונזערע אינטערעסען". מען האָט דער בורזשואזיע אַלץ צוגעזאָגט, און אַפילו וואָרט געהאַלטען. פאר וואָס זשע איז די בורזשואזיע, די גאַנצע איירָאָפּעאישע בורזשואזיע, היינט צו טאָג אומצופרידען?

זי האָט ניט אויסגערעכענט, אַז דער מיליטערישער רעזשים קאָסט טייער, אַז שוין צוליעב זיין אינערליכען געבוי פּאַראַליזירט ער, באאומרוהיג ער און רואינירט די נאַציאָנען, און וואָס עס איז נאָך מעהר, טריי צו זיין אייגענער לאָגיק, וועלכע ער האָט קיינמאָל ניט פאררעטען, איז זיין אומפארמיידליכע פאָלגע מלחמה: דינאַסטישע מלחמות, מלחמות צוליעב עהרגייץ, עראָבערונגס- אָדער טעריטאָריאַלע מלחמות, מלחמות צוליעב גלייכגעוויכט, — די שטענדיגע פארניכטונג און פארשלינגונג פון איין מלוכה דורך דער צווייטער, די טייכען פון מענשליך בלוט, דאָס פארברענען פון דערפער, חרוב-מאכונג פון שטעדט און די פאַרוויסטונג פון גאַנצע פּראָווינצען, — און דאָס אַלץ, אום צופרידענצושטעלען

דעם עהרגייץ פון די הערשענדע פערזענליכקייטען און זייערע ליעב־לינגען, אום זיי רייך צו מאכען, כדי צו פאראינטערעסירן און דיסציפלינירן די פעלקער און אויסצופילען די געשיכטע.

איצט פארשטעהט דאָס די בורזשואזיע, און דעריבער איז זי אומצופרידען מיט דעם רעזשים, וועלכען זי האָט אַזוי שטאַרק צוגעהאָלפען אויפצובויען. זי איז מיעד געוואָרן פאַר איהם; אָבער אויף וואָס וועט זי איהם פאַרבייטען?

די קאָנסטיטוציאָנעלע מאָנארכיע האָט שוין אָפּגעלעבט איהר צייט, און זי האָט אפילו ניט גענאָסען פון דעם באַזונדערן ערפאָלג אויף דעם אייראָפּעאישען קאָנטינענט; אפילו אין ענגלאַנד, די היסטאָרישע וויגעלע פון דעם מאָדערנעם קאָנסטיטוציאָנאַליזם, ווערט זי היינט צושטערט פון דער וואַקסענדער דעמאָקראַטיע, זי וויעגט זיך, זי וואַקעלט זיך און זי וועט אין גיכען ניט זיין ביכולת צוריקצוהאַלטען דעם שטראָם פון די ליידענשאַפטען פון פאָלק און זיינען פאַרלאַנגען.

די רעפּובליק? אָבער וואָס פאַר אַ רעפּובליק? אַ פּאָליטישע בלויז, אָדער אַ דעמאָקראַטישע און אַ סאָציאַלע? זיינען די פעל־קער סאָציאַליסטיש געשטימט? יאָ, מעהר ווי ווען עס איז.

אין 1848 איז אומגעקומען ניט דער סאָציאַליזם בכלל, נאָר דער שטאַאַטליכער סאָציאַליזם, יענער רעגולי־רענדער, דעספּאָטישער סאָציאַליזם, וועלכער האָט געגלויבט און געהאָפט, אַז דער שטאַאַט וועט קאָנען צופרידענשטעלען די פאָ־דערונגען און די געזעצליכע שטרעבונגען פון די ארבייטער קלאַסען, אַז באַוואָפענט מיט זיין אַלמאַכט, וועט ער וועלען און זיין ביכולת איינצושטעלען אַ נייע סאָציאַלע אָרדנונג. אַלזאָ, ניט דער סאָציאַ־ליזם איז געשטאָרבען אין יוני, נאָר פאַרקערט, דער שטאַאַט האָט זיך ערקלערט באַנקראָט פאַר'ן סאָציאַליזם און, אָנערקענענדיג זיך פאַר אומפעהיג צו באַצאָהלען איהם דעם חוב, וועלכען ער האָט זיך פאַרפליכטעט צו באַצאָהלען, האָט ער פּרובירט איהם אַוועק־הרג'ענען, כדי אויף דעם גרינגסטען אופן פּטור צו ווערען פון אָט דעם חוב. ער האָט איהם אָבער ניט געקענט אומברייגגען, ער האָט נאָר געטויט דעם גלויבען, וואָס דער סאָציאַליזם האָט אין איהם געהאַט, און שוין מיט דעם אַליין פאַרניכטעט אַלע טעאָריעס פון שטאַאַטליכען אָדער דאָקטרינערן סאָציאַליזם, פון וועלכע איינינע,

ווי די „איקאריע" פון קאבע, אדער „די ארגאניזאציע פון ארבייט" פון לואי בלאן, האבען גערעכטען דעם פאלק אין אלץ זיך צו פאר־לאזען אויפ'ן שטאאט, — און די איבעריגע האבען באוויזען זייער נארישקייט אין א רייהע פון לעכערליכע עקספערימענטען. אפילו פרודאנ'ס באנק, וועלכע וואלט געקאנט געדייהען אונטער גינסטי־גערע באדינגונגען, איז אויך אונטערגעגאנגען אונטער דעם דרוק פון דער אלגעמיינער פיינדשאפט צו דער בורזשואזיע.

דער סאציאליזם האט פארשפילט אט די ערשטע שלאכט צו־ליעב א גאנץ פשוט'ער אורזאך: ער איז געווען רייך אין פארגע־פיהלען און אין נעגאטיווע טעארעטישע אידעען, ער איז געווען טויזענדער מאל גערעכט שטרייטענדיג קעגען פריוועלעגיעס; עס האבען איהם אבער אינגאנצען געפעהלט פאזיטיווע, פראקטישע אי־דעען, וועלכע זיינען נויטיג כדי צו קאנען בויען אויף די חורבות פון דעם בורזשואזען סיסטעם, א נייעם סיסטעם, א סיסטעם פון פאלקס־גערעכטיגקייט. די ארבייטער, וועלכע האבען געקעמפט אין יוני פאר דער באפרייאונג פון פאלק, זיינען געווען פאראיניגט פון אן אינסטינקט, אבער ניט פון קיין אידעע. זייערע נעבעל־האפטע אידעען האבען אלע צוזאמען פארגעשטעלט א כאאס, א דור הפלגה, פון וואס קיין זאך האט ניט געקאנט ארויסקומען. דאס איז געווען די הויפט אורזאך פון זייער מפלה. דארף מען צוליעב דעם צווייפלען אין דער צוקינפטיגער און היינטיגער מאכט פון סאציאליזם? דעם קריסטענטום, וועלכער האט זיך געשטעלט אלס ציעל צו גרינדען א מלוכה פון גערעכטיגקייט אויפ'ן הימעל, האט גענומען עטליכע יאהרהונדערטען, אום צו באהערשען אייראפא. דארף מען דען זיך וואונדערן, וואס דער סאציאליזם, וועלכער האט זיך געשטעלט א סך א שווערערע אויפגאבע, — צו גרינדען א מלוכה פון גערעכטיגקייט אויף דער ערד, — האט ניט אפגעהאלטען קיין נצחון אין עטליכע יאהר?

מיינע הערען, איז עס דען נויטיג צו באווייזען, אז דער סא־ציאליזם איז ניט געשטארבען? אום זיך צו איבערצייגען אין דעם, דארף מען בלויז ווארפען א בליק אויף דאס, וואס עס קומט היינט פאר אין גאנץ אייראפא. הינטער אלע דיפלאמאטישע אינטריגעס און קלאנגען וועגען מלחמה, וואס פילען אן אייראפא זינט 1852, וועלכע ערנסטע פראגע באשעפטיגט אלע לענדער, אויב ניט די

סאָציאַלע פראַגע? דאָס איז דער גרויסער אומבאַקאַנטער, וועמענס דערנעהנטערונג יעדער איינציגער פיהלט, וועלכער מאַכט ציטערן אַלעמען און וועגען וועלכען קיינער איז ניט דרייסט צו ריידען... אָבער ער רעדט פאַר זיך אַליין, און וואָס ווייטער אַלץ העכער; באַווייזען דען ניט די קאָאָפּעראַטיווע ארבייטער פאַראיינען, די געגענזייטיגע־הילף־ און קרעדיט־באַנקען פאַר ארבייטער, די טרייד־יוניאָנס, די אינטערנאַציאָנאַלע ארבייטער־ליגע פון אַלע לענדער, מיט איין וואָרט, אַט די גאַנצע אָהן אָן אָפּשטעל זיך פאַרשטאַר־קענדע ארבייטער באַוועגונג אין ענגלאַנד, פראַנקרייך, בעלגיע, דייטשלאַנד, איטאַליע און שווייץ, באַווייזט דען דאָס אַלץ ניט, אַז די ארבייטער האָבען זיך ניט אָפּגעזאָגט פון זייער ציעל, אַז זיי האָבען ניט פאַרלאָרן דעם גלויבען אין זייער נאָהענטער באַפרייאונג, און אַז אין דערזעלבער צייט האָבען זיי פאַרשטאַנען אַז בנוגע דער דערנעהנטערונג פון זייער באַפרייאונג טאָרן זיי זיך מעהר ניט פאַרלאָזען ניט אויף די רעגירונגען, און ניט אויף דער מעהר אָדער ווייניגער ניט־ערנסטער מיטווירקונג פון די פּריווילע־גירטע קלאַסען, נאָר אויף זיך אַליין און אויף זייערע אייגענע, פרייוויליגע אסאָציאַציעם?

אין די מייסטע אייראָפּעאישע לענדער טראָגט די דאָזיגע באַ־וועגונג, וועלכע איז לפנים אם ווייניגסטען פרעמד דער פּאָליטיק, אַן אויסשליסליך עקאָנאָמישען, און אַזוי צו זאָגען פּאַרטייאישען כאַ־ראַקטער. אָבער אין ענגלאַנד האָט זי זיך פעסט אוועקגעשטעלט אויף דעם ברענענדיגען באָדען פון דער פּאָליטיק, און זיך אָרגאַ־ניזירענדיג אין אַ ריעזיגער פאַראיינינונג, אין דער „רעפאָרם ליעג”, האָט זי שוין אָפּגעהאַלטען אַ גרויסען זיעג איבער די פּאָליטיש אָרגאַניזירטע פּריווילעגיעם פון דער אַריסטאָקראַטישער און דער העכערער בורזשואַזיע. מיט אַן עכט־ענגלישער געדולד און פּראַק־טישער אויסגעהאַלטענקייט, האָט די „רעפאָרם ליעג” אָנגעצייכענט פאַר זיך דעם פּלאַן פון איהר טעטיגקייט; זי פאַלט קיינמאָל ניט אַראָפּ פון מוט און לאָזט זיך ניט אָפּשרעקען אָדער אָפּשטעלען פון וועלכער עס איז שטערונג. „ניט שפּעטער ווי אין צעהן יאָהר אַרום”, זאָגען זיי, נעהמענדיג אין אָנבאַטראַכט די גרעסטע שטע־רונגען, „וועלען מיר האָבען אַלגעמיינע וואַהלרעכט און דעמאָלט”... דעמאָלט וועלען זיי מאַכען די סאָציאַלע רעוואָלוציע!

ווי אין פראנקרייך, אזוי אויך אין דייטשלאנד, האָט שוין דער סאָ־ציאַליזם, וועלכער באַוועגט זיך שווייגזאַם פאָרווערטס אויף דעם וועג פון באַזונדערע עקאָנאָמישע פאַראייניען, דערגרייכט צו אַזאַ שטופע פון מאַכט צווישען די ארבייטער קלאַסען, אַז נאַפּאָלעאָן דער דריט־טער פון איין זייט, און גראַף ביסמארק פון דער צווייטער זייט, הויבען אָן זוכען ווי זיך צו פארבינדען מיט איהם... און עס וועט לאַנג ניט נעהמען, ווי אין איטאַליע און שפּאַניע, נאָך דעם טרויע־ריגען דורכפאַל פון אַלע אנדערע פּאָליטישע פארטייען און צוליעב דער שרעקליכער עקאָנאָמישער לאַגע פון ביידע לענדער, וועלען אַלע אנדערע פראַגען פארשווינדען פאר דער עקאָנאָמישער און סאָציאַלער פראַגע. — און אין רוסלאַנד און אין פּוילען, איז דען דאָרט אייגענטליך פאַראַן אַן אנדער פראַגע? דאָס איז דער סאָ־ציאַליזם, וועלכער צעשטערט די לעצטע האָפנונגען פון דעם אַלטען, היסטאָרישען, פעאָדאַלען פּוילען; דאָס איז דער סאָציאַליזם, וועלכער סטראַשעט און וועט אינגיכען פארניכטען דער אַזוי לאַנג אומאָפּהענגיגער עקזיסטענץ פון דער אַלרוסישער אימפעריע. אָפילו אין אַמעריקאַ, האָט זיך דען דער סאָציאַליזם ניט ארויסגעצייגט אין אַ פולער מאָס אין דעם פאָרשלאַג פון דעם מערקווירדיגען באָסטאָנער סענאַטאָר קאַרל סאָמנער, איינצוטיילען מיט ערד די באַפרייטע נעגערס פון די דרום־שטאַאַטען?

ווי איהר זעהט, מיינע הערען, ערשיינט דער סאָציאַליזם אור־מעטום, ניט קוקענדיג אויף דער נידערלאַגע פון יוני; אויף דעם וועג פון אונטערערדישער טעטיגקייט איז ער לאַנגזאַם אריינגע־דרונגען אין די טיעפעניש פון פּאָליטישען לעבען פון אַלע לענ־דער, און ער לאָזט זיך אומעטום פיהלען אַלס די פארבאָרגענע קראַפט פון דעם יאָהרהונדערט. נאָך עטליכע יאָהר און ער וועט זיך ארויסווייזען אַלס אַן אָפענע און אַלמעכטיגע קראַפט.

מיט קליינע אויסנאַהמען זיינען אַלע פעלקער פון אייראָפּאַ, פיעלע פון זיי זאָגאַר ניט וויסענדיג פון דעם וואָרט סאָציאַליזם, היינט דורכגעדרונגען מיט דעם סאָציאַליזם; זיי ווייסען ניט קיין אנדער פאָהן, אחוץ דער, וועלכע זאָגט זיי אָן פריהער פאר אַלץ זייער עקאָנאָמישע באַפרייאונג; און זיי וואָלטען טויזענט מאָל ליעבער זיך אָפּגעזאָגט פון אירגענד וועלכער אנדער פראַגע, נאָר

ניט פון דער. עס איז דעריבער נאָר די סאָציאַליסטישע פּאַהן, וועלכע קאָן זיי פאַראייניגען פאַר א פּרוכטבאַרען שאַפען.

איז דען ניט גענוג דאַס געזאָגטע, מיינע הערען, כדי זיך צו איבערצייגען, אַז מיר טאָרען ניט פאַרשווייגען אין אונזער פּראָגראַם דעם סאָציאַליזם, און אַז אַזאַ פאַרשווייגונג וואָלט אַרויפגעלעגט אויף אונזער גאַנצער זאַך דעם שטעמפּעל פון שוואַכקייט? זיך ערקלערענדיג אין אונזער פּראָגראַם אַלס רעפּובליקאַנער פעדעראַליסטען, האָבען מיר זיך שוין גענוג אַרויסגעזאָגט אַלס רעוואָלוציאָנערן, כדי אָפּצושטויסען פון זיך א גרויסען טייל פון דער בורזשואַזיע: די אַלע, וועלכע ספּעקולירען אויף דער אָרימקייט און די אומגליקען פון די פעלקער, וועלכע קאָנען אַזוי קונציג ציהען נוצען אפילו פון די גרויסע קאַטאַסטראָפעס, וואָס באַפאַלען די פעלקער היינט, נאָך מעהר ווי אַלעמאָל. אויב מיר וועלען לאָזען אָן א זייט אָט דעם טעטיגען, ריהרעווידיגען, אינטריגירענדען און ספּעקולירענדען טייל פון דער בורזשואַזיע, וועט נאָך ביי אונז פאַרבלייבען א מערהייט פון בורזשוען: די רוהיגע, אַרבייטסזאַמע, וועלכע באַגעהען אמאָל אַן עולה, אָבער גיכער איז דאָס געצוואונגענערהייט, ווי מיט'ן גוטען ווילען, און וועלכע וואָלטען קיין זאַך ניט אַזוי געוואָונשען, ווי באַפרייט צו ווערן פון אָט דער פאַטאַלער נויטווענדיגקייט, וואָס שטעלט זיי אין א שטענדיגער פיינדליכער באַציהונג צו דעם אַרבייטער־פאָלק, און צו דערזעלבער צייט רואינירט דאָס זיי גופא. עס איז אוממעגליך ניט צו אונטערשטרייכען, אַז די קליין־בורזשואַזיע, די קליין־אינדוסטריע און דער קליין־האַנדעל, פאַנגען היינט צו טאָג אָן צו ליידען כמעט אויף אַזוי פיעל, ווי די אַרבייטער־מאַסען, און אויב די אומשטענדען וועלען ווייטער זיך אַנטוויקלען אין דערזעלבער ריכטונג, וועט די דאָזיגע אַכטונגס־ווערטע בורזשואַזע מערהייט, לויט אַלע וואַרשיינליכקייטען, זיך צונויפגיסען, אין דער עקאָנאָמישער הינזיכט, מיט דעם פּראָלעטאַריאַט. דער גרויס־האַנדעל, די גרויס־פּראָדוקציאָן, און באַזונדערס די גרויסע און געווייסענלאָזע ספּעקולאַציע שטיקען דער קליין־בורזשואַזער מערהייט, פאַרשלינגען איהר און שטויסען איהר אין אָפּגרונט. די שטעלונג פון דער קליין בורזשואַזיע ווערט דעריבער אַלץ רעוואָלוציאָנערער, און איהרע אידעען, וועלכע זיינען פאַר א לאַנגע

צייט נעוועז רעאַקציאָנער, הויבען היינט אָן, דורך דער שרעק־ליכער ערפאַהרונג, ליכטיגער ווערן און זיי וועלען אומפאַרמייד־ליך מוזען אָננעהמען אַ פאַרקעהרטע ריכטונג. די גאַר קלוגע הויבען אָן צו פאַרשטעהן, אַז פאַר דער עהרליך געבליבענער בור־זשואַזיע איז מעהר ניטאָ קיין אַנדער רעטונג, ווי זיך צו פאַר־אייניגען מיט'ן פאָלק, — און אַז זי איז פאַראינטערעסירט אין דער סאָציאַלער פראַגע, ניט ווענינער און **אויף דעם־זעלבען צד**, ווי דאָס פאָלק.

די דאָזיגע שטופּענוויזע ענדערונג אין די אָנשויאונגען פון דער קליין־בורזשואַזיע אין איירָאָפּאַ איז געוואָרען אַ פאַקט, וועל־כער איז פונקט אַזוי דערפרעהענד, ווי אומבאַשטרייטבאַר. מען דאַרף זיך אָבער ניט אָפּנאַרען: די איניציאַטיווע פון דער נייער באַוועגונג וועט געהערען צום פאָלק און ניט צו איהר; אין מערב — צו די פאַבריק און שטאָדט־אַרבייטער; ביי אונז, אין רוסלאַנד, אין פּוילען און אין די מייסטע סלאַווישע לענדער — צו די פויערים. די קליין־בורזשואַזיע איז געוואָרען צו שרעקעדיג, ניט־אַנטשלאָסען, סקעפּטיש, אַז זי זאָל נעמען אויף זיך וועלכע ניט איז איניציאַטיווע; זי לאָזט זיך הינרייסען, אָבער זי אַליין וועט קיינעם ניט הינרייסען; וואָרים זי איז פונקט אַזוי אָרים אין גלויבען און ליידענשאַפט, ווי אין געדאַנקען. יענע ליידענשאַפט, וועלכע צעברעכט אַלע שטערונגען און שאַפט נייע וועלטען, גע־פינט זיך אויסשליסליך ביים פאָלק. עס איז דעריבער אומבאַ־שטרייטבאַר, אַז די איניציאַטיווע פון דער נייער באַוועגונג וועט געהערען צום פאָלק. טאָ ווי זשע זאָלען מיר שווייגען וועגען פאָלק? ווי זשע זאָלען מיר גאָרנישט ניט ריידען וועגען דעם סאָציאַליזם, וועלכער ווערט די נייע רעליגיע פון פאָלק?

אָבער, זאָגט מען אונז, דער סאָציאַליזם צייגט ארוים אַ ניי־גונג צו שליסען אַ בונד מיט'ן צעזאַריזם. ערשטענס, איז דאָס אַ בלבול; פאַרקעהרט, עס איז גראָד דער צעזאַריזם, זעהענדיג אויפ'ן האָריזאָנט די ערשיינונג פון דער פורכטבאַרער קראַפט פון דעם סאָציאַליזם, וועלכער שטרעבט צו געווינען זיינע סימ־פּאַטיען, כדי ער זאָל איהם עקספּלואַטירן פאַר זיינע אייגענע נוצען. נאָר צי דען איז דאָס ניט פאַר אונז נאָך אַן איבעריגע אורזאַך, אַז מיר זאָלען דאָ אָנווענדען אונזער גאַנצע ענערגיע, כדי

צו שטערן אַט דעם משונה'דיגען בונד, די פרוכט פון וועלכען עס וואָלט זיכער געווען דער גרעסטער אומגליק, וואָס וואָלט געוואָרן אַ געפאַהר פאַר דער פרייהייט פון דער וועלט?

מיר מוזען זיך אַרויסזאָגען צו גונסטען פון סאָציאַליזם, אפילו ווען מיר זאָלען ניט נעהמען אין אַכט אַט די אַלע פּראַקטישע מאָטיווען, וואָרים סאָציאַליזם איז ג ע ר ע כ ט י ג ק י י ט. ווען מיר ריידען וועגען גערעכטיגקייט, פאַרשטעהען מיר ניט דערביי יענע גערעכטיגקייטען, וואָס זיינען איינגעשלאָסען אין די קאָדעקסען און אין רוימישען רעכט, וועלכע זיינען אין אַ גרויסער מאָס באַגרינדעט אויף פאַקטען פון גוואַלט, ווערן דורכגעפיהרט דורך מאַכט, פאַרהייליגט דורך דער צייט און די ברכות פון וועלכער ניט איז קריסטליכער אָדער היידנישער קירכע, און אַלס אַזעלכע זיינען זיי געוואָרן אָנערקענט פאַר אַבסאָלוטע פּרינציפּען, פון וועלכע עס איז דעדוקטיוו אַרויסגעוואַקסען דאָס גאַנצע רעכט*, — מיר ריידען וועגען דער גערעכטיגקייט, וואָס באַגרינדעט זיך בלויז אויף דעם מענשליכען געוויסען, אויף דער גערעכטיגקייט, וואָס איהר געפינט אין דעם באַוואוסטזיין פון יעדען מענשען און אפילו אין דעם באַוואוסטזיין פון קינדער, און דער תוך פון וועלכער ווערט איבערגעגעבען אין איין וואָרט: א ו י ס ג ל י י כ ו נ ג.

די דאָזיגע, אַזוי אַלוועלטליכע גערעכטיגקייט, וועלכע, כאָטש אַ דאַנק די גוואַלטזאַמע פאַרכאַפּונגען און די רעליגיעזע איינפלוסען, האָט נאָך קיינמאָל ניט געהאַט די איבערגעוויכט ניט אין דער פּאָליטישער, ניט אין דער יורידישער, ניט אין דער עקאָנאָמישער וועלט, מוז דיענען אַלס באַזיס פאַר אַ נייער וועלט. אָהן איהר קאָן ניט זיין ניט קיין פרייהייט, ניט קיין רעפּובליקען, ניט קיין וואוילשטאַנד, ניט קיין שלום. און זי מוז דעריבער זיין די

*) אין דער הינזיכט איז די יורידישע וויסענשאַפט פאָלשטענדיג עהנליך צו דער טעאָלאָגיע; די דאָזיגע וויסענשאַפטען קומען אויף אַ גלייכען אופן אַרויס, — איינע פון דעם רעאַלען, אָבער מיט גערעכטיגקייט ניט האַרמאָנירענדען פאַקט: פון פאַרכאַפּען מיט געוואַלט, פון עראָבערונגען; די צווייטע פון דעם פיקטיווען, אומזיניגען פאַקט: פון דער געטליכע אַנטפּלעקונג, אַלס אַלערהעכסטער פּרינציפּ. באַגרינדענדיג זיך אויף דעם אומזין אָדער אויף דער אומגערעכטיגקייט, קומען אָן ביידע וויסענשאַפטען צו דער שטרענגסטער לאָגיק, כדי אויפצובויען פון איין זייט דעם יורידישען, און פון דער צווייטער דעם טעאָלאָגישען סיסטעם.

פאַרהערשענדע אין אַלע אונזערע רעזאָלוציעס, כדי מיר זאָלען קאָנען אַקטיוו מיטהעלפען אין דער פאַרווירקליכונג פון פרידען.

אַט די גערעכטיגקייט באַפעהלט אונז צו נעהמען אויף זיך צו פאַרטיידיגען די אינטערעסען פון פאָלק, וועלכע זיינען ביז איצט אַזוי שרעקליך פאַרנאַכלעסיגט געוואָרן, און פאָדערן פאַר איהם ניט נאָר פאָליטישע פרייהייט, נאָר אויך די עקאָנאָמישע און סאָציאַלע באַפרייאונג.

מיר שלאָגען אייך ניט פאָר, מיינע הערען, דעם אָדער יענעם סאָציאַליסטישען סיסטעם. מיר פאַרלאַנגען נאָר פון אייך איהר זאָלט אויפס־ניי פּראָקלאַמירען דעם גרויסען פּרינציפּ פון דער פראַנ־צויזישער רעוואָלוציע: יעדער מענש מוז האָבען די מאַטעריעלע און גייסטיגע מיטלען פאַר דער אַנטוויקלונג פון זיין גאַנצער מענש־ליכקייט. אַט דער פּרינציפּ, לויט אונזער מיינונג, ברענגט אַרויס די ווייטערדיגע אויפגאַבע:

א י נ אָ ר ד ע נ ע ן ד י ג ע ז ע ל ש אַ פ ט א ו י ף אַ ז אַ א ו פ ן, אַ ז י ע ד ע ר א י נ ד י ו ו י ד ו ם, מ אַ ן אָ ד ע ר פ ר ו י, ז אָ ל ג ע פ י נ ע ן, אָ ר י י נ ק ו מ ע נ־ ד י ג א י ן ל ע ב ע ן, כ מ ע ט ג ל י י כ ע מ י ט ל ע ן פ אַ ר ד ע ר אַ נ ט ו ו י ק ל ו נ ג פ ו ן ז י י נ ע פ אַ ר־ ש י י ד ע נ ע פ ע ה י ג ק י י ט ע ן א ו ן פ אַ ר ד ע ר אָ נ ו ו ע נ ד ו נ ג פ ו ן ז י י ן אַ ר ב י י ט; באַשאַפען אַזאַ געזעלשאַפטליכע אָרדענונג, וואָס זאָל מאַכען אוממעגליך פאַר אירגענד וועלכען אינדיווידום צו עקספּלואַטירן די אַרבייט פון אַ צווייטען, און זאָל איהם ערלויבען אַנטייל צו נעהמען אין דער אויסנוצונג פון די סאָציאַלע ריכטימער, וועלכע זיינען בעצם ניט קיין אַנדער זאַך, ווי דער פּראָדוקט פון דער מענשליכער אַרבייט, נאָר אויף אַזוי פיעל, אויף וויפיעל ער האָט דירעקט מיטגעהאָלפען זיי צו פּראָדוצירן.

די פולע פאַרווירקליכונג פון דעם פּראָבלעם וועט, נאַטירליך, זיין אַן אַרבייט פון יאָהרהונדערטער. אָבער די געשיכטע האָט איהם אַרויסגערופען, און פון היינט אָן קאָנען מיר איהם ניט איבערלאָזען אומבאַמערקט, ניט פאַראורטיילענדיג זיך צו פאָל־שטענדיגער אָהנמעכטיגקייט.

מיר איילען זיך צוצוגעבען, אַז מיר פאַרוואַרפען ענערגיש

יעדען פארזוך פון א סאָציאַלער אָרגאַניזאַציע, וועלכע וואָלט געוועזן פרעמד צו דער פולסטער פרייהייט פון די אינדיווידומען, ווי פון די אַסאָציאַציעס, און וועלכע וואָלט געפאָדערט די אויפשטעלונג פון א רעגולאַטאָרישער מאַכט, פון וועלכען ניט איז כאַראַקטער. אין נאָמען פון דער פרייהייט, וועלכע מיר אַנערקענען אַלס דעם איינציגען יסוד, אַלס איינציג לעגאַלען, שאַפענדען פּרינציפּ פון יעדער אָרגאַניזאַציע, וועלען מיר שטענדיג פּראָטעסטירן געגען אַלץ, וואָס וועט אויף וויפיעל ניט איז זיין ענליך צו שטאַאַטליכען סאָציאַליזם אָדער קאָמוניזם.

די איינציגע זאַך, נאָך אונזער מיינונג, וואָס דער שטאַאַט קאָן און דאַרף טאָן איז, ביסלאַכוויז אומצואַנדערשען דאָס ירושה־רעכט, מיט דעם צוועק, וואָס גיכער צו דערגרייכען זיין פאָלשטענ־דיגע פארניכטונג. צוליעב דעם, וואָס דאָס ירושה־רעכט איז איינגאַנצען געשאַפען געוואָרן פון שטאַאַט, איז געוואָרן איינע פון די וויכטיגסטע באַדינגונגען פון דער עקזיסטענץ פון דעם גע־צוואונגענעם און געטליך איינגעאָרדענטען שטאַאַט, קאָן ער און מוז פאַרניכטעט ווערן דורך דעם פרייען אַקט פון שטאַאַט; — מיט אַנדערע ווערטער, דער שטאַאַט מוז זיך אויפלעזען אין א געזעלשאַפט, וואָס איז אָרגאַניזירט אויף די פּרינציפּען פון גע־רעכטיגקייט. דאָס ירושה־רעכט, נאָך אונזער מיינונג, מוז אומ־באַדינגט פאַרניכטעט ווערן, ווייל כל זמן עס עקזיסטירט, וועט עקזיסטירן די בירושה׳דיגע עקאָנאָמישע אומגלייכ־הייט, ניט די נאַטירליכע אומגלייכהייט פון די אינדיווידומען, נאָר די אומנאַטירליכע אומגלייכהייט פון די קלאַסען, — און די לעצ־טע וועט מוזען שטענדיג אַרויסברענגען די בירושה׳דיגע אומ־גלייכהייט אין דער אַנטוויקלונג און אין דער אויסבילדונג פון די מוחות, און וועט ווייטער בלייבען דער קוואַל און די פאַרהייליגונג פון אַלע פּאָליטישע און סאָציאַלע אומגלייכהייטען. די אויפגאַבע פון גערעכטיגקייט איז צו עטאַבלירן גלייכהייט פאַר יעדערן, אויף וויפיעל אַזאַ גלייכהייט וועט זיין אָפּהענגיג פון דער פּאָליטישער און עקאָנאָמישער אָרדענונג פון דער געזעלשאַפט, — א גלייכהייט פאַר יעדען איינעם אין דעם אויסגאַנגס־פּונקט פון דער לעבענס־עקזיסטענץ, אַזוי אַז יעדער איינער, געפיהרט פון זיין אייגענער נאַטור, זאָל זיין דאָס קינד פון זיינע אייגענע מעשים.

לויט אונזער מיינונג, דארף דער איינציגער יורש פון די שטארבענדע זיין א געזעלשאפטליכער פאנד פאר בילדען און ערציהען די קינדער פוןביידע געשלעכטער, אריינרעכענענדיג אין דעם אויך זייער אויסהאלטונג פון געבורט אן ביז זייער פולי יאהריגקייט. אלס סלאווען און רוסען קאנען מיר צוגעבען, אז אונזער פונדאמענטאלע סאציאלע אידעע, וואס איז געגרינדעט אויף דעם אלגעמיינעם טראדיציאנעלען אינסטינקט פון דער באפעלקערונג, איז די אידעע, אז די ערד, דאס אייגענטום פון גאנצען פאלק, קאן נאר זיין אין באזיץ פון די, וועלכע באאר־בייטען איהר מיט די אייגענע הענט.

מיר זיינען איבערצייגט, מיינע הערען, אז אט דער פרינציפ איז א גערעכטער, אז ער איז א וויכטיגער און אומפארמיידליכער באדינג פון יעדער ערנסטער סאציאלער רעפארם, און אז מערב־אייראפא וועט מיט דער צייט איהם אומבאדינגט מוזען אנערקענען און אננעהמען, ניט אכטענדיג אויף דעם וואס עס וועט שווער זיין איהם דורכצופיהרען אין אייניגע לענדער. אזוי, צום ביישפיעל, אין פראנקרייך געניסען שוין די מעהרסטע פויערים לאנד־איי־גענטום, אין גיכען אבער וועט דעם גרעסטען טייל פון די זעלבע פויערים כמעט גארנישט ניט בלייבען וואס צו געניסען, דורך דער צעברעקלונג פון דעם לאנד, וואס איז אן אומפארמיידליכער רעזולטאט פון דעם פאליטיש־עקאנאמישען סיסטעם, וועלכער האט היינט צו טאג די אויבערהאנט אין פראנקרייך. איבעריגענס האל־טען מיר זיך צוריק פון וועלכע עס איז פארשלאגען בנוגע דער ערד פראגע, ווי מיר האלטען זיך בכלל צוריק פון וועלכע עס איז פארשלאגען, וואס באריהרען דער אדער יענער וויסענשאפטליכער אדער פאליטיש־עקאנאמישער פראגע; זייענדיג איבערצייגט, אז אט די אלע פראגען דארפען אין אונזער ציימונג ווערן אן ענין פאר ערנסטער און טיעפער קריטיק. — מיר ווילען זיך היינט באגנוגענען מיט דעם פארשלאג, איהר זאלט מאכען די פאלגענדע דעקלאראציע:

„זייענדיג איבערצייגט, אז אן ערנ־סטע פארווירקליכונג פון פרייהייט, גערעכטיגקייט און שלום אויף דער וועלט וועט אזוי לאנג זיין אוממעגליך, כל

זמן די גרעסטע מעהרהייט פון די מענשען וועט בלייבען באַרויבט פון אַלע רייכטימער, פאַרשטויסען פון בילדונג און פאַראורטיילט צו פּאָליטישער און סאָציאַלער נישטיגקייט און פּאַקטישער, אויב ניט יורידישער, שקלאַפּעריי, דורך דער אָרימקייט און דעם זיין געצוואונגען צו אַרבייטען אָהן אָפּרוה און אָהן איבעררייס, פּראָדוצירענדיג אַלע רייכטימער, וואָס שטעלען היינט צונויף דעם שטאָלץ פון דער וועלט, און באַקומענדיג אַזאַ קליינע טייל פון דעם, אַז עס סטייעט קוים צו פאַרזאָרגען זיך מיט ברויט אויף מאָרגענדיגען טאָג;

„זייענדיג איבערצייגט, אַז פאַר דער גאַנצער מאַסע פון דער באַפעלקערונג, וואָס ווערט אַזוי שרעקליך עקספּלואַטירט אין פאַרלויף פון יאָהרהונדערטער, איז די ברויט־פראַגע אַ פראַגע פון גייסטיגער באַפרייאונג, פון פרייהייט און מענשליכקייט;

„זייענדיג איבערצייגט, אַז פרייהייט אָהן סאָציאַליזם איז פּריווילעגיע און אומגערעכטיגקייט; און אַז סאָציאַליזם אָהן פרייהייט איז שקלאַפעריי און בעסטיאַליטעט;

„פּראָקלאַמירט די ליגע די נויטיגקייט פון אַ גרינדליכער סאָציאַלער און עקאָנאָמישער רעפאָרם, וואָס זאָל פיהרען צו דער באַפרייאונג פון דער פאָלקס־אַרבייט פון אונטער דעם יאָך פון קאַפּיטאַל און אייגענטימער, און זאָל זיין געגרינדעט אויף דער שטרענגסטער גערעכטיגקייט, — אָבער ניט אויף דער יורידישער, טעאָלאָגישער און מעטאַפיזישער, נאָר פּשוט אויף דער מענשליכער, — אויף דער פּאָזיטיווער וויסענשאַפט און אויף דער פולסטער פרייהייט.

„זי דערקלערט צו דערזעלבער צייט, אַז איהר צייטונג וועט ברייט עפענען איהרע שפּאַלטען פאַר אַלע ערנסטע עקאָנאָמישע און סאָציאַלע פראַגען, אויב די דאָזיגע אַרטיקלען וועלען נאָר זיין ערנסט אינספּירירט מיט דעם פאַרלאַנג פון דער ברייטסטער

פאָלקס־באַפרייאונג, אין מאַטעריעלער באַציהונג, ווי אויך פון פּאָליטישען און אינטעלעקטועלען שטאַנדפּונקט".

דערקלערענדיג אונזערע אנזיכטען וועגען פ ע ד ע ר א ־ ל י ז ם און סאָציאַליזם, האַלטען מיר, מיינע הערען, פאַר אונזער חוב, צו באַטראַכטען צוזאַמען מיט אייך נאָך אַ דריטע פראַגע, וועלכע מיר באַטראַכטען אַלס אומטיילבאַר מיט די ער־שטע צוויי פראַגען, — דאָס איז די רעליגיעזע פראַגע, און מיר בעטען ביי אייך ערלויבניש צו רעזומירן אַלע אונזערע אנזיכטען איבער דער דאָזיגער פראַגע אין איין וואָרט, וואָס וועט אפשר זיך אויסווייזען פאַר אייך זעהר באַרבאַריש.

III

אַ נ ט י ט ע אָ ל אָ ג י ז ם.

מיינע הערען, מיר זיינען איבערצייגט, אַז אין דער וועלט איז ניט פאָרגעקומען קיין איין גרויסע פּאָליטישע אָדער סאָציאַ־לע ענדערונג, וואָס זאָל ניט זיין באַגלייט און אָפט פאָראויסגע־זאָגט פון אַן עהנליכער באַוועגונג אין די פילאָזאָפישע און רעלי־גיעזע אידעען, וואָס באַהערשען דעם באַוואוסטזיין פון די אינדי־ווידומען און פון דער געזעלשאַפט.

אַלע אמונות מיט זייערע געטער, זיינען קיינמאָל קיין אנ־דער זאַך ניט געווען, ווי נאָר די שאַפונג פון דער גלויבענדער און לייכטגלויביגער מענשליכער פאַנטאַזיע, וואָס האָט נאָך ניט דער־גרייכט צו דער מדרגה פון ריינער דערקענטניס און פון דעם פרייען, אויף דער וויסענשאַפט באַגרינדעטען געדאַנק. דער רעליגיעזער הימעל איז דעריבער געווען ניט מעהר ווי אַ מיראַזש, אין וועלכען דער אויפגעפלאַמטער גלויבען פון דעם מענשען האָט געפונען זיין אייגענע אָפּשפּיגלונג, נאָר אַ פאַרגרעסערטע, אַן איבערגעקעהרטע און אַזוי צו זאָגען אַ פ א ר ג ע ט ע ר ט ע.

די געשיכטע פון רעליגיאָנען, די געשיכטע פון דעם שטייגען און פאַלען פון געטער, וועלכע האָבען נאָכגעפאָלגט איינע די אנ־

דערע, איז דעריבער גיט קיין אַנדער זאַך, ווי די געשיכטע פון דער אַנטוויקלונג פון דעם פּערשטאַנד און דעם קאָלעקטיוועז באַוואוסטזיין פון די מענשען. ווי נאָר זיי האָבען אַנטדעקט אין זיך, אָדער אויסער זיך, וועלכע ניט איז קראַפט, פעהיגקייט אָדער אייגענשאַפט, האָבען זיי עס צוגעשריבען צו זייערע געטער, פאַרגרעסערנדיג עס און אויסברייטערנדיג עס אָהן אַ מאָס, מיט זייער רעליגיעזער פאַנטאַזיע, פּונקט ווי דאָס טוען קינדער. אויף אַזאַ אופן, אַ דאַנק דער גרויסמוטיגקייט און דער באַשיידענקייט פון די מענשען, איז דער הימעל באַרייכערט געוואָרען מיט די געווינסען, וואָס זיינען אָוועקגענומען געוואָרען פון דער ערד און אַלס אַ נאַטירליכער רעזולטאַט האָט געפאָלגט, אַז וואָס רייכער עס איז געוואָרען דער הימעל, אַלץ אָרימער איז געבליבען די מענשהייט. ווי נאָר גאָט איז אָנערקענט געוואָרען, איז ער נאַטירליך באַלד פּראָקלאַמירט געוואָרען אַלס דער האַר, דער קוואַל, דער אויסטיילער פון אַלע זאַכען: די רעאַלע וועלט האָט אָנגעהויבען עקזיסטירען אַלס זיין אָפּשיין, און דער מנעש, — זיין אומבאַוואוסטזיניגער באַשעפער, — איז געפאַלען כורעים פאַר זיין שאַפונג און האָט זיך פּראָקלאַמירט אַלס קנעכט, אַ שאַפונג פון דער גאָטהייט.

דער קריסטענטום איז אַ פּאָרציגליכע רעליגיע, איבערהויפּט דערפאַר, וואָס זי שטעלט מיט זיך פאָר און צייגט ארויס די טבע און דעם עצם פון יעדער רעליגיע, — די סיסטעמאַטישע און אַבסאָלוטע באַרויבונג, פאַרניכטונג און פאַרקנעכטונג פון דער מענשהייט צום גונסטען פון דער גאָטהייט, — דער העכסטער פּרינציפּ ניט נאָר פון יעדער רעליגיע, נאָר אפילו פון יעדער מעטאַפיזיק, פון דער טעאיסטישער ווי פון דער פּאַנטעאיסטישער. ווי באַלד גאָט איז אַלץ, איז די רעאַלע וועלט און דער מענש גאָרנישט. ווי באַלד גאָט איז דער אמת, די גערעכטיגקייט און דאָס אומענדליכע לעבען, איז דער מענש — דער שקר, די אומגערעכטיגקייט און דאָס שטערבליכע. ווי באַלד גאָט איז דער האַר, איז דער מענש — אַ קנעכט. ניט זייענדיג פעהיג אַליין צו געפינען דעם וועג צו גערעכטיגקייט און אמת, מוז ער זיי קריגען, אַלס אַן אַנטפּלעקונג פון אויבען, דורך די שלוחים און אויסדערוועהלטע פון גאָט'ס חסד. ווער עס רעדט פון אַנטפּלעקונג, רעדט פון נביאים און גייסטליכע, וואָס זיינען אינספּירירט פון אויבען;

און קוים ווערן זיי איינמאָל אָנערקענט אלס די פאָרשטעהער פון דער גאָטהייט אויף דער ערד, אלס די לעהרער און די פיהרער פון דער מענשהייט אויף דעם וועג צום אייביגען לעבען, באקומען זיי שוין מיט דעם אליין דאָס רעכט צו פארוואלטען, באפעהלען און געוועלטיגען איבער דער מענשהייט אין איהר ערדישער עקזיס־טענץ. אלע מענשען זיינען מחויב בלינד צו גלויבען אין זיי און אָהן ווידערשפּעניגונג צו פאָלגען; זייענדיג די קנעכט פון גאָט, מוזען די מענשען אויך זיין די קנעכט פון קירכע און שטאאט, אויף וויפיעל דער לעצטער האָט די ברכה פון דער קירכע. פון אלע רעליגיאָנען, וואָס עקזיסטירן אָדער וואָס האָבען עקזיסטירט, איז די קריסטליכע די, וואָס האָט דאָס פאָלקאָם פארשטאַנען; און פון אלע קריסטליכע סעקטען איז עס בלויז דער רוימישער קאָ־טאָליציזם וואָס האָט פּראָקלאמירט און פארווירקליכט דעם דאָ־זיגען פּרינציפּ מיט פולער אויסגעהאלטענקייט.

אָט פארוואָס דער קריסטענטום איז די אבסאָלוטע, לעצטע רעליגיע; אָט פארוואָס די אַפּאָסטאָלישע רוימישע קירכע איז די איינציגע, קאָנסעקווענטע, געזעצליכע און געטליכע.

בכן, ווי דאָס זאָל ניט זיין דערווידער די אלע האלב־פילאָ־זאָפען, די אלע אזויגערופענע רעליגיעזע דענקער: א י ז ד י ע ק ז י ס ט ע נ ץ פ ו ן ג אָ ט ל אָ ג י ש פ א ר ב ו נ־ ד ע ן מ י ט ד ע ר ז ע ל ב ס ט פ א ר ל י י ק ע נ ו נ ג פ ו ן מ ע נ ש ל י כ ע ן פ א ר ש ט א נ ד א ו ן פ ו ן ד ע ר מ ע נ ש ל י כ ע ר ג ע ר ע כ ט י ג ק י י ט ; ז י א י ז ד י אָ פּ ל י י ק ע נ ו נ ג פ ו ן ד ע ר מ ע נ ש־ ל י כ ע ר פ ר י י ה י י ט א ו ן מ ו ז א ו מ ב א ד י נ ג ט פ י ה ר ן נ י ט נ אָ ר צ ו ט ע אָ ר ע ט י ש ע ר, נ אָ ר צ ו פּ ר אַ ק ט י ש ע ר ש ק ל אַ פּ ע ר ײ.

דעריבער, אויב מיר ווילען נאָר ניט קיין שקלאפעריי, קאָנען מיר ניט און דארפען מיר ניט מאכען וועלכע עס איז הנחות דער טעאָלאָגיע, ווייל האָבענדיג צו טאָן מיט אָט דעם מיסטישען און שטרענג אויסגעהאלטענעם אלף־בית, וועט יעדער איינער, וואָס וועט אָנהויבען פון א׳ מוזען דערגעהן ביז ת׳; יעדער איינער, וואָס וויל פארגעטערן גאָט, וועט זיין געצוואונגען זיך אָפּצוזאָ־גען פון פרייהייט און פון מענשליכער ווירדע:

עקזיסטירט גאָט, הייסט עס, אַז דער מענש איז אַ שקלאַף.
איז דער מענש פאַרשטענדיג, גערעכט, פריי, — הייסט עס, אַז גאָט איז ניטאָ.

מיר וואַגען צו באַהויפּטען, אַז קיינער וועט פון דעם קרייז ניט קאָנען אַרויס; און אין דעם פאַל בלייבט צו וועהלען.

אויך די געשיכטע באַווייזט אונז, אַז די גייסטליכע פון אַלע רעליגיעס, מיט דער אויסנאַהם פון די פאַרפאָלגטע אמונות, זיינען שטענדיג געווען אין בונד מיט דער טיראַניי. און אפילו די פאַרפאָלגטע גייסטליכע, כאָטש זיי האָבען געקעמפט און פאַרדאַמט די מאַכט, וואָס האָט זיי געדריקט, האָבען זיי פונדעסטוועגען אונטערוואָרפען זייערע נאָכפאָלגער אונטער אַ געצוואונגענער דיסציפּלין, און מיט דעם אַליין האָבען זיי צוגעגרייט די עלעמענטען פאַר אַ נייער טיראַניי. די גייסטיגע שקלאַפעריי, וואָס פאַר אַ כאַראַקטער זי זאָל ניט טראָגען, וועט זי שטענדיג האָבען אַלס איהרע נאַטירליכע פאָלגען די פּאָליטישע און סאָציאַלע שקלאַפעריי. דער קריסטענטום, אונטער אַלע זיינע פאָרמען, ווי אויך די פון איהם אָפּשטאַמענדע דאָקטרינערע און דעאיסטישע מעטאַפיזיק, וועלכע איז אין תוך גענומען ניט מעהר ווי פאַרמאַסקירטע טעאָלאָגיע, איז היינט צו טאָג בלי שום ספק די גרעסטע שטערונג פאַר דער געזעלשאַפטליכער באַפרייאונג. עס איז טאַקע דערפאַר, וואָס אַלע רעגירונגען, אַלע אייראָפּעאישע שטאַאַטסלייט, וועלכע זיינען אַליין ניט קיין טעאָלאָגען, ניט קיין דעאיסטען, וועלכע אין דער טיעפעניש פון זייער הארצען גלויבען ניט, ניט אין גאָט און ניט אין קיין טייפעל, פאַרטיידיגען מיט ליידענשאַפט, מיט פאַרביטערטקייט די מעטאַפיזיק און די רעליגיע, — וועלכע רעליגיע דאָס זאָל ניט זיין, אבי נאָר זי זאָל, אַזוי ווי אַלע אַנדערע, פּרעדיגען געהאָרכזאַמקייט, אונטערטעניגקייט און געדולדזאַמקייט.

די פאַרביסענקייט, מיט וועלכער רעגירונגען פאַרטיידיגען די רעליגיע באַווייזט, אויף וויפיעל עס איז פאַר אונז נויטיג איהר צו באַקעמפען און פאַרניכטען.

דאַרף מען דען, מיינע הערען, אייך דערמאָהנען ווי דעמאָראַליזירענד און צעשטערענד עס ווירקען אויפ'ן פאָלק די רעליגיעזע איינפלוסען? זיי טויטען אין איהם אָפּ דעם פאַרשטאַנד,

דעם הויפט אינסטרומענט פון דער מענשליכער באפרייאונג, און, אנשטאָפּענדיג די מוחות מיט געטליכע אבסורדען, ברענגען זיי דעם פאָלק צו דער אָפּגעטעמפּטקייט, — דער הויפּט־יסוד פון יעדער שקלאַפעריי. זיי טויטען אָפּ אין די מענשען די ענערגיע צו דער ארבייט, וואָס איז דעם מענשענס רעטונג און זיין גרעס־טער גליק. וואָרים עס איז נאָר אין דער ארבייט, וואָס דער מענש ווערט א שאַפער און באשאַפט זיין אייגענע וועלט, שאַפט דעם יסוד און די באדינגונגען פון זיין מענשליכער עקזיסטענץ און ערווערבט זיך זיין פרייהייט, ווי זיין מענשליכקייט. די רע־ליגיע טויט־אָפּ אין די מענשען די פּראָדוצירענדע קראפט, איינ־פלאַנצענדיג אין זיי די פאראכטונג צו דעם ערדישען לעבען צו־ליעב דעם הימעלשען גליק, און לערנענדיג זיי, אז די ארבייט איז אַ רעזולטאט פון א קללה אָדער א פארדינטער שטראָף, און אז ארומגעהן לעדיג איז א געטליכע פּריווילעגיע. — די רעליגיע טויט־אָפּ אין די מענשען די גערעכטיגקייט, — די שטרענגע היטערין פון ברידערליכקייט, וואָס איז א נויטווענדיגע באדינגונג פון שלום, — דערמיט וואָס זי בויגט שטענדיג אָן די וואָגשאָל אויף דער זייט פון די שטארקערע, אויף וועמען דער רצון פון גאָט האָט אויס־געגאָסען זיין חסד, צערטליכקייט און מזל־ברכה. צום סוף טויט זי אין זיי די מענשליכקייט, פארבייטענדיג איהר אין זייערע הער־צער אויף דער געטליכער אכזריות.

אַלע רעליגיעס זיינען געגרינדעט אויף בלוט, וואָרים ווי באוואוסט האַלטען זיי זיך אַלע שטארק אָן דער אידעע פון ברענ־גען קרבנות, דאָס הייסט, אָן דעם שטענדיגען מקריב זיין די מענש־הייט צו דער אומזעטליכער נקמה פון דער גאָטהייט. אין אָט דעם בלוטיגען אָוועגד־מאָלצייט איז דער מענש שטענדיג דער קרבן, און דער גייסטליכער, — אויך א מענש, נאָר א מענש וואָס איז דערהויבען דורך גאָט'ס חסד, — איז דער געטליכער תליון. דאָס דערקלערט אונז, פארוואָס די גייסטליכע פון אַלע רעליגיעס, אפילו די בעסטע, די מענשליכסטע, די איידעלסטע פון זיי, האָבען כמעט שטענדיג ביי זיך טיעף אין הארצען, און אויב ניט אין הארצען, איז לפּחות אין געדאנק און אין דער מחשבה, — און ס'איז דאָך באוואוסט וואָס פאר אן איינפלוס די לעצטע האָבען אויפ'ן הער־צען, — עפּעס אכזריות'דיגעס און בלוטדורשטיגעס: — און אָט

דערפאר, ווען עס איז איבעראל אנטשטאנען די פראגע וועגען דער אבשאפונג פון טויט־שטראף, האבען זיך עם אלע גייסטליכע, — די רוימיש־קאטוילישע, די מאסקוואער רעכטגלויביגע, די פראטעסטאנטישע, — איינשטימיג ארויסגעזאגט, פאר איהר אויפהאלטונג.

די קריסטליכע אמונה, מעהר ווי וועלכע עס איז אנדערע, איז געגרינדעט געווארן אויף בלוט און איז היסטאריש גע'טובל'ט געווארן אין בלוט. צעהלט איבער די מיליאנען קרבנות, וואס אט די דאזיגע אמונה פון ליעבע און פארגעבונג האט מקריב געווען, כדי צו באפרידיגען די גרויזאמע נקמה פון איהר גאט. דערמאהנט זיך אן די ענוים, וואס זי האט אויסגעקלערט און אנגעווענדט. און איז זי דען היינט געווארן איידעלער? ניין. נאר א צוטרייסעלטע פון דער גלייכגילטיגקייט און דעם סקעפטיציזם איז זי בלויז שוואכער געווארען, אדער בעסער געזאגט, ווייניגער מעכטיג, ווארים צום אונגליק, האט זי נאך אפילו היינט ניט פארלארן די פעהיגקייט צו ברענגען שאדען. און גיט נאר א קוק אויף די לענדער, וואו א גאלוואניזירטע דורך די רעאקציאנערע ליידענשאפטען, זי ווערט מיט'ן קוק אזוי צו זאגען ווידער אויפגעלעבט: צי איז דען ניט איהר ערשטערווארט — ארימקייט און בלוט, איהר צווייטער ווארט — דאס אפזאגען זיך פון מענשליכען פארשטאנד, און איהר לעצטער ווארט — שקלאפעריי? כל זמן דער קריסטענטום און די קריסטליכע גייסטליכע, כל זמן וועלכע ניט איז געטליכע אמונה, וועלען נאך אלץ האבען כאטש דעם קלענסטען איינפלוס אויף די פאלקס־מאסען, אזוי לאנג וועלען אויף דער ערד ניט געדייהען פארשטאנד, פרייהייט, מענשליכקייט און גערעכטיגקייט. ווייל כל זמן די פאלקס־מאסען וועלען זיין פארזונקען אין רעליגיעזען אבערגלויבען, אזוי לאנג וועלען זיי בלייבען געהארכזאמע ווערקציוג אין די הענט פון אלע ערדישע דעספאטען, וואס האבען זיך פאראייניגט געגען דער מענשליכער באפרייאונג.

און דעריבער איז פאר אונז העכסט וויכטיג צו באפרייען די פאלקס־מאסען פון די רעליגיעזע אבערגלויבענס, און ניט נאר אוים דער ליעבשאפט צו זיי, נאר אויך צוליעב דער ליעבשאפט צו זיך גופא, צוליעב דער רעטונג פון אונזער אייגענער פרייהייט און זיכערהייט. אבער דער דאזיגער ציעל קאן דערגרייכט ווערן נאר

אויף צוויי וועגען: דורך דער פארשפרייטונג פון דער ראַציאָנאַלער וויסענשאַפט און דורך דעם פּראָפּאַגאַנדירן דעם סאָציאַליזם.

אונטער ראַציאָנאַלער וויסענשאַפט פארשטעהען מיר יענע וויסענשאַפט, וועלכע האָט זיך באַפרייט פון אַלע אילוזיעס פון דער מעטאַפיזיק און דער רעליגיע און אונטערשיידט זיך אין דערזעלבער צייט פון די ריין־עקספּערימענטאַלע און קריטישע וויסענשאַפטען. זי אונטערשיידט זיך פון זיי, ערשטענס דערמיט, וואָס זי באַגנוגענט זיך ניט אין איהרע אויספאָרשונגען מיט איינעם אָדער אַ צווייטען געוויסען געגענשטאַנד, נאָר זי מיהט זיך ארומצונעהמען די גאַנצע פאַר דער דערקענטניס צוגענגליכער וועלט; אָבער מיט דעם, וואָס ליגט אויסער די גרעניצען פון דער דערקענטניס, האָט זי ניט וואָס צו טאָן. צווייטענס אונטערשיידט זי זיך פון דער עקספּערימענטאַלער וויסענשאַפט מיט דעם, וואָס זי באַנוצט זיך ניט ווי די לעצטע אויסשליסליך מיט דעם אַנאַליטישען מעטאָד, נאָר זי דערלויבט זיך צו דערגעהן צום סינטעז, באַנוצענדיג זיך גאַנץ אָפט מיט דער אַנאַלאָגיע און דעדוקציע. אַגב גיט זי צו איהרע סינטעטישע שלוסען אַ ריין היפּאָטעטישע באַדייטונג, אַזוי לאַנג ווי זיי זיינען נאָך ניט פעסטגעשטעלט דורך דעם שטרענגסטען עקספּערימענטאַלען אָדער קריטישען אַנאַליז.

די היפּאָטעזען פון דער ראַציאָנעלער וויסענשאַפט אונטערשיידען זיך פון די היפּאָטעזען פון דער מעטאַפיזיק אין דעם באַצוג, וואָס די לעצטע, ארויסברענגענדיג איהרע היפּאָטעזען אַלס לאָגישע שלוסען פון אַן אַבסאָלוטען סיסטעם, פּרעטענדירט זי צו צווינגען די נאַטור, זיך צו אונטערוואַרפען אונטער זיי. פאַרקעהרט, די היפּאָטעזען פון דער ראַציאָנעלער וויסענשאַפט קומען ארויס ניט פון אַ טראַנסצענדענטאַלען סיסטעם, נאָר פון אַ סינטעז, וועלכער איז ניט קיין אַנדער זאַך, ווי אַ רעזומע, אָדער אַן אַלגעמיינער סך־הכל פון אַ סך דורך דער ערפאַהרונג באַוויזענע פאַקטען. די דאָזיגע היפּאָטעזען קאָנען דעריבער קיינמאָל ניט האָבען קיין אומפאַרמיידליכען, אָבליגאַטאָרישען כאַראַקטער; נאָר פאַרקערט, זיי באַטען זיך אָן אין אַזא פאָרם, אַז מען זאָל זיי גלייך קאָנען פאַרוואַרפען, ווי נאָר זיי וועלען באַשטריטען ווערן דורך נייע ערפאַהרונגען.

די ראַציאָנאַלע פילאָזאָפיע, אָדער די אַלוועלטליכע וויסענשאַפט, פיהרט זיך ניט אויף ווי אַן אַריסטאָקראַט, ווי אַ באַאַמטער, ווי דאָס האָט געטאָן די מאַדאַם מעטאַפיזיקע, עליה השלום. די לעצטע, אָרגאַניזירענדיג זיך תמיד פון אויבען אַרונטער, אויף דעם וועג פון דעדוקציע און סינטעז, האָט מיט'ן מויל, אמת, טאַקע אָנערקענט די אויטאָנאָמיע און די פרייהייט פון די באַזונדערע וויסענשאַפטען, אין דער ווירקליכקייט אָבער האָט זי זיי שרעקליך אונטערדריקט. עס איז דערגאַנגען צו דעם, אַז זי האָט זיי געצוואונגען צו אָנערקענען געזעצען און אויך פאַקטען, וועלכע זיינען גאָר אין דער נאַטור ניט בנמצא. פון דער צווייטער זייט האָט זי זיי געשטערט זיך צו באַשעפטיגען מיט עקספּערימענטאַלע אויספאָרשונגען, די רעזולטאַטען פון וועלכע עס וואָלטען געפיהרט צו דער באַזייטיגונג פון איהרע ספּעקולאַציעס. — ווי איהר זעהט, האָט די מעטאַפיזיק געווירקט לויט דער מעטאָדע פון צענטראַליזירטע רעגירונגען.

די ראַציאָנאַלע פילאָזאָפיע, פונקט פאַרקעהרט, איז אַ ריין דעמאָקראַטישע וויסענשאַפט. פריי אָרגאַניזירט זי זיך פון אונטען אַרויף, און די ערפאַהרונג אָנערקענט זי אַלס איהר איינציגען באַזיס. קיין זאַך, וואָס איז ניט אַנאַליזירט און פעסטגעשטעלט דורך דער ערפאַהרונג, אָדער דורך דער שטרענגסטער קריטיק, קאָן פון איהר ניט אָנגענומען ווערן. דערפאַר זיינען גאָט, די אומענדליכקייט, דאָס אַבסאָלוטע, — אָט די אַלע באַליעבטע אָביעקטען פון דער מעטאַפיזיק, — פאַלשטענדיג באַזייטיגט פון דער ראַציאָנאַלער וויסענשאַפט. זי קעהרט זיך אָפּ פון זיי גאַנץ גלייכגילטיג, זי קוקט אויף זיי, ווי אויף אילוזיעס אָדער מיראַזשען. אָבער אילוזיעס און מיראַזשען שפּיעלען אויך אַ וויכטיגע ראָלע אין דער אַנטוויקלונג פון דעם מענשליכען שכל. דער מענש דערגרייכט געוועהנליך צו דער דערקענטניס פון דעם איינפאַכען אמת, ערשט נאָכדעם, ווי ער האָט שוין באַשאַפען און איבערגעשאַפען אַלע מעגליכע אילוזיעס. און אַזוי ווי דאָס בילד פון דער אַנטוויקלונג פון דעם מענשליכען שכל איז אַ רעאַלער געגענשטאַנד פאַר דער וויסענשאַפט, — גיט דעריבער די נאַטירליכע פילאָזאָפיע אויך אַן אָרט פאַר דער באַטראַכטונג פון זיינע טעות'ן.

זי באשעפטיגט זיך מיט זיי בלויז פון דעם געשיכטליכען שטאנדפונקט און זי באמיהט זיך אין דערזעלבער צייט אונז צו ווייזען די פיזיאלאגישע, ווי אויך די היסטארישע אורזאכען פאר דער אנטשטעהונג, אנטוויקלונג און דעם פאלען פון די רעליגיעזע און מעטאפיזישע אידעען, און אויך זייער צייטווייליגע און רע־לאטיווע נויטווענדיגקייט פאר דער אנטוויקלונג פון מענשליכען גייסט. אויף אזא ארט גיט זי זיי אוועק די גאנצע גערעכטיגקייט, וואס זיי פארדינען; דערנאך קעהרט זי זיך אפ פון זיי שוין אויף שטענדיג.

איהר געגענשטאנד איז די רעאלע, פאר דער דערקענטניס צוגענגליכע וועלט. לויט די געדאנקען פון דעם ראציאנאלען פילאזאף, עקזיסטירט אויף דער וועלט נאר איין סובסטאנץ און איין וויסענשאפט. דעריבער שטרעבט ער צו פאראייניגען און קאארדינירען אלע באזונדערע וויסענשאפטען אונטער איין סיס־טעם. די דאזיגע קאארדינירונג פון אלע פאזיטיווע וויסענשאפ־טען אין איין איינהייטליכען סיסטעם פון מענשליכען וויסען, ביל־דעט די פאזיטיווע פילאזאפיע אדער די אלוועלט־ליכע וויסענשאפט. די דאזיגע פילאזאפיע, די יורש'טע און צו־גלייכער צייט אבסאלוטע צעשטערערין פון רעליגיע און מעטא־פיזיק, וועלכער עס האבען שוין לאנג פאראויסגעזעהן און צוגע־גרייט די בעסטע דענקער, איז צום ערשטען מאל ארויסגעזאגט געווארן אין דער פארם פון אן איינהייטליכען סיסטעם דורך דעם גרויסען פראנצויזישען דענקער, אגיסט קאנט, וועלכער האט מיט א מייסטערהאפטער, דרייסטער האנד אנגעצייכענט איהר ערשטען פלאן.

די קאארדינירונג פון וויסענשאפטען, וואס איז אויפגע־שטעלט פון דער פאזיטיווער פילאזאפיע, איז ניט קיין איינפאכע אויסשטעלונג אין א רייה; ניין, דאס איז א מין ארגאנישע צו־נויפקייטלונג, וואס הייבט זיך אן פון די אבסטראקטסטע וויסענ־שאפטען, פון יענע וואס האבען צו טאן מיט פאקטען פון איינ־פאכסטען מין, איבערהויפט פון דער מאטעמאטיק, און שטייגט גראדענווייז צו די וויסענשאפטען, וועלכע זיינען פארהעלטניסמע־סיג מעהר קאנקרעט, וואס פארנעהמען זיך מיט מעהר קאמפלי־צירטע פאקטען. פון דער ריינער מאטעמאטיק געהסטו איבער

צו דער מעכאַניק, צו דער אַסטראָנאָמיע; דערנאָך צו דער פיזיק, צו דער כעמיע, צו דער געאָלאָגיע און דער ביאָלאָגיע, (ד. ה. צו דער קאָמפּעראַטיווער קלאַסיפיקאַציע, צו דער אַנאַטאָמיע און פיזיאָלאָגיע פון פלאַנצען און בעלי חיים). צום סוף דערגרייכסטו צו דער סאָציאָלאָגיע, וועלכע נעמט מיט זיך אַרום די גאַנצע מענשליכע געשיכטע, ווי די אַנטוויקלונג פון מענשליכען וועזען, דעם קאָלעקטיווען און דעם אינדיווידועלען, אין פּאָליטישען, עקאָנאָמישען, סאָציאַלען, רעליגיעזען, אַרטיסטישען און וויסענשאַפטליכע לעבען. צווישען די אַלע איינם נאָך דאָס אַנדערע פאָלגענדע וויסענשאַפטען, אָנהויבענדיג פון דער מאַטעמאַטיק און ענדיגענדיג מיט דער סאָציאָלאָגיע, איז ניטאָ קיין איינציגער אָפּשטעל, קיין איבעררייס. אַן איינהייטליכער גייסט, אַן איינהייטליכע וויסענשאַפט און אין תוך אַן איינהייטליכער מעטאָד, וואָס ווערט נאָר קאָמפּליצירטער, לויט דעם ווי די פאַקטען ווערן מעהר קאָמפּליצירט. יעדע נאָכפאָלגענדע וויסענשאַפט שטיצט זיך אינגאַנצען אויף דער פריהערדיגער וויסענשאַפט, און שטעלט מיט זיך פאָר, אויף וויפיעל דער ציימווייליגער צושטאַנד פון אונזער רעאַלער דערקענטניס דערלויבט דאָס צו באַגרייפען, איהר אומפאַרמיידליכע אויסברייטונג.

עס איז אינטערעסאַנט צו באַמערקען, אַז דער סדר פון די וויסענשאַפטען, וואָס איז צוזאַמענגעשטעלט געוואָרן פון אָגיסט קאָנט, איז כמעט דערזעלבער, ווי דער סדר פון די וויסענשאַפטען אין העגעל'ס ענציקלאָפּעדיע. אָט דער גרעסטער מעטאַפיזיקער פון די היינטיגע און פאַרגאַנגענע צייטען, האָט גליקליך און גלאָררייך דערפיהרט די אַנטוויקלונג פון דער ספּעקולאַטיווער פילאָזאָפיע ביז איהר העכסטען פּונקט, אַזוי אַז געפיהרט פון איהר אייגענער דיאַלעקטיק, האָט זי דערנאָך אומפאַרמיידליך געמוזט דערנעהן צו זעלבסט-פאַרניכטונג. אָבער צווישען אָגיסט קאָנט און העגעל'ן איז פאַראַן אַ געוואַלדיגער אונטערשייד. דער לעצטער, אַלס אמת'ער מעטאַפיזיקער, האָט פאַרגייסטיגט די מאַטעריע און די נאַטור, אַרויספיהרענדיג זיי פון דער לאָגיק, ד. ה. פון גייסט. אָגיסט קאָנט האָט, פאַרקעהרט, מאַטעריאַליזירט דעם גייסט, באַגרינדענדיג איהם אויסשליסליך אויף דער מאַטעריע. אין דעם באַשטעהט זיין באַריהמטקייט און זיין אומאָפּשאַצליכער פאַרדינסט.

די פּסיכאָלאָגיע, די אַזוי וויכטיגע וויסענשאַפט, וואָס האָט גע־דיענט אַלס באַזיס פאַר דער מעטאַפיזיק און איז באַטראַכט גע־וואָרן פון דער ספּעקולאַטיווער פילאָזאָפיע אַלס אַ וועלט וואָס איז כמעט אַן אַבסאָלוטע, אַ פרייע און אַן אומאָפּהענגיגע פון וועלכען עס איז מאַטעריעלען איינפלוס, איז אויף אַזאַ אופן אין דעם סיס־טעם פון אָגיסט קאָנט אויסשליסליך באַזירט אויף דער פיזיאָלאָ־גיע, און איז ניט קיין אַנדער זאַך, ווי איהר ווייטערדיגע אַנט־וויקלונג.

דאָס וואָס מען רופט שכל, געדאַנק, געפיהל, חוש און ווילען, ערשיינען אויף אַזאַ אופן אין אונזערע אויגען בלויז אַלס פאַרשיי־דענע פעהיגקייטען, אַלס פונקציעס אָדער טעטיגקייטען פון מענשלי־כען קערפּער.

פון דעם דאָזיגען שטאַנדפּונקט באַטראַכט, ערשיינט פאַר אונז די מענשליכע וועלט, איהר אַנטוויקלונג און איהר געשיכטע, אין אַ גאַנץ נייעם ליכט, אַ נאַטירליכערע, אַ ברייטערע, אַ מעהר מענשליכע און מעהר פרוכטבאַרע אין איהרע אָנווייזונגען פאַר דער צוקונפט. פריהער האָבען מיר דיזעלבע וועלט באַטראַכט אַלס אַן ערשיינונג פון טעאָלאָגישע, מעטאַפיזישע און יורידיש־פּאָ־ליטישע אידעען; אין דער היינטיגער צייט מוזען מיר פון דאָס ניי איהר נעהמען שטודירען, נעהמענדיג אַלס אויסגאַנגס־פּונקט די נאַטור, און אַלס וועגווייזער אונזער אייגענע פיזיאָלאָגיע.

אויף אָט דעם נייעם וועג פון וויסענשאַפטליכער אַנטוויקלונג שפּירט זיך שוין די דערשיינונג פון דער נייער וויסענשאַפט: די סאָציאָלאָגיע, — ד. ה. די וויסענשאַפט וועגען די אַלגעמיינע געזעצען, וואָס באַשטימען די אַנטוויקלונג פון די מענשליכער גע־זעלשאַפט. די סאָציאָלאָגיע וועט זיין דער לעצטער שטאַפּעל און די קרוינונג פון דער פּאָזיטיווער פילאָזאָפיע. די געשיכטע און די סטאַטיסטיק באַווייזען אונז, אַז דער סאָציאַלער קערפּער, פּונקט ווי יעטווידער אַנדערער נאַטירליכער קערפּער, איז אונטערוואָר־פען אין זיינע אַנטוויקלונגען און פאַרוואַנדלונגען אונטער אַלגע־מיינע געזעצען, וועלכע שיינען צו זיין פּונקט אַזוי פאַטאַל, ווי די געזעצען פון דער פיזישער וועלט. דאָס אַרויסברענגען אָט די געזעצען פון דער גאַנצער מאַסע אַמאָליגע און היינטיגע היסטאָ־רישע פאַקטען, אָט דאָס איז די אויפגאַבע פון דער סאָציאָלאָגיע.

אחוץ דעם גרויסען אינטערעס, וואָס זי שטעלט מיט זיך פאָר פאַר דעם פאַרשטאַנד, פאַרשפּרעכט זי נאָך אין דער צוקונפט אויך א גרויסען פּראַקטישען נוצען. פּונקט ווי מיר קאָנען ניט באהערשען די נאַטור און איהר ענדערן לויט אונזערע פּראָגרעסירענדע נויטען, סיידען מיר דערגעהען איהרע געזעצען, פּונקט אזוי וועלען מיר זיין ביכולת צו פאַרווירקליכען אין דער סאָציאַלער סביבה פרייהייט און וואוילשטאַנד ערשט דאַן, ווען מיר וועלען זיך שטיצען אויף די באשטענדיגע, נאַטירליכע געזעצען, וואָס באהערשען די דאָזיגע סביבה. פון דעם מאָמענט, וואָס מיר האָבען אָנערקענט, אז עס עקזיסטירט ניט דער אָפּגרונד, וועלכער טיילט פונאַנדער, אין דער פאַנטאַזיע פון די טעאָלאָגען און די מעטאַפיזיקער, צווישען דעם גייסט און דער נאַטור, מוזען מיר באטראַכטען די מענשליכע געזעלשאַפט אלס א קערפּער, אמת, א מעהר קאָמפּליצירטער ווי די אנדערע, אָבער דאָך פּונקט אזוי נאַטירליך און אונטערוואָרפען די אייגענע געזעצען, מיט'ן צוגאָב פון די געזעצען, וואָס נאָר זי אליין באזיצט. קוים איז דאָס אָנערקענט, ווערט גאַנץ קלאָר, אז דער וויסען און דער אויספאָרשען די דאָזיגע געזעצען איז נויטווענדיג, כדי די סאָציאַלע איבערבויאונגען, וואָס מיר האָבען אונטערנומען, זאָלען זיין שטאַנדהאַפט.

פון דער צווייטער זייט אָבער ווייסען מיר, אז די סאָציאָלאָגיע איז נאָך א יונגע וויסענשאַפט, אז זי האַלט נאָך אין זוכען איהר אייגענער באגרינדונג. אויב מיר וועלען אורטיילען וועגען דער דאָזיגער וויסענשאַפט, די שווערסטע פון אלע, לויט דעם ביישפּיעל פון אנדערע, וועלען מיר מוזען אָנדערקענען, אז עס וועט זיך נאָך פאָדערן עטליכע, לפּחות איין יאָהרהונדערט, ביז זי וועט זיך קאָנען ענדגילטיג באפעסטיגען און ווערן אַן ערנסטע, מעהר אָדער ווייניגער פאָלשטענדיגע און זעלבסטבאַצוועקטע וויסענשאַפט. איז וואָס־זשע איז צו טאָן? דאַרף די ליידענדע מענשהייט וואַרטען אויף דער אויסלייזונג פון איהרע שווערע ליידען א יאָהרהונדערט אָדער מעהר, ביז וואַנען די ענדליך איינגעאָרדענטע פּאָזיטיווע סאָציאָלאָגיע וועט איהר דערקלערן, אז ענדליך קאָן זי איהר שוין געבען דירעקטיווען און אינסטרוקציעס פאַר דעם ראַציאָנאַלען איבערבוי פון סאָציאַלען לעבען?

ניין, טויזענד מאָל ניין! ערשטענס, כדי אָפּצוּוואַרטען עט־

ליבע הונדערט יאָהר, וואָלט מען געדאַרפט האָבען די געדולד... א דאנק דער אַלטער רגילות, האָבען מיר שיעור ניט געזאָגט: די געדולד פון דייטשען; מיר האָבען זיך אָבער צוריקגעהאַלטען, דערמאָנענדיג זיך, אז אין דער היינטיגער צייט האָבען אַנדערע פעל־קער נאָך איבערגעשטיגען די דייטשען אין ארויסווייזען די דאָזיגע טוגענד. צווייטענס, ווען מיר זאָלען אפילו אָננעהמען אז מען קאָן האָבען די געדולד צו ווארטען, איז ווי וואָלט אָבער אויסגעקוקט אזא געזעלשאפט, וועלכע שטעלט מיט זיך פאָר ניט מעהר ווי די אָנווענדבארקייט פון א וויסענשאפט אויף דער פּראַקטיקע, ווען זי זאָל אפילו זיין די בעסטע און פאָלקאָמענסטע אין דער וועלט? — ווי גאָרנישט. שטעלט זיך פאָר א וועלט, וועלכע אַנטהאַלט אין זיך גאָרנישט, אויסער דאָס וואָס דער מענשליכער שכל האָט ביז היינט באמערקט, דערקענט און באגריפען, — וואָלט דען די דאָ־זיגע וועלט ניט אויסגעזעהן ווי א נישטיג שטיבעל, אין פארגלייך מיט דעם וואָס עקזיסטירט שוין?

מיר האָבען די גרעסטע אכטונג פאר דער וויסענשאפט; מיר באטראכטען איהר אלס איינע פון די קאָסטבארסטע אוצרות, אלס דעם גרעסטען כבוד פאר דער מענשהייט. מיט דער וויסענשאפט אונטערשיידט זיך דער מענש פון דער חיה, זיין קלענערער ברודער אין דער געגענוואַרט, זיין פאָרפאָטער אין דער פארגאַנגענהייט און ווערט פעהיג צו זיין פריי. פונדעסטוועגען מוז מען אָנער־קענען, אז די וויסענשאפט האָט גרעניצען, און דערמאָנען איהר, אז זי איז ניט מעהר ווי איין טייל. דאָס אַלץ — מיינט לעבען: דאָס אומענדליכע לעבען פון די וועלטען, אָדער, כדי ניט צו פארלירן זיך אין דאָס אומענדליכע און אומבאַשטימטע — דאָס לעבען פון אונזער זונען־סיסטעם, אָדער, מאַכענדיג עס נאָך קירצער — די מענשליכע וועלט, — די באוועגונג, די אַנטוויקלונג און דאָס לעבען פון דער מענשליכער געזעלשאפט אויף דער ערד. דאָס אַלץ איז אומפאַר־גלייכליך ברייטער, טיעפער און רייכער פון דער וויסענשאפט, און וועט קיינמאָל פון איהר ניט ערשעפּט ווערן.

דאָס לעבען, אין דעם דאָזיגען אַלץ ארומפאסענדען זין, לאָזט זיך ניט אריינפּאסען אין וועלכער עס איז מענשליכער אָדער געט־ליכער טעאָריע. מיר וואָלטען גערן געזאָגט, אז דאָס לעבען איז א באשאפענדע קראפט, ווען מיר וואָלטען ניט מורא געהאט, צו ווערן

מיספאַרשטאַנען. פאַרגלייכענדיג די פעלקער, וועלכע שאַפען זייער אייגענע געשיכטע, מיט קינסטלער, וואָלטען מיר געפרעגט: צי האָבען דען די גרויסע פּאָעטען געוואַרט מיט'ן שאַפען זייערע גרויסע ווערק, ביז וואַנען די וויסענשאַפט וועט אויסגעפינען די געזעצען פון פּאָעטישער שאַפונג? צי דען האָבען אַסכילעס און סאָפּאָקלעס ניט געשאַפען זייערע פּראַכטפולע טראַגעדיעס אַ סך פריהער איידער אַריסטאָטעל האָט, אויף דעם גרונד פון זייערע שאַפונגען, אויפגעבויט זיין ערשטע עסטעטיק? צי דען מיט טעאָריעס האָט זיך באַגייסטערט שעקספּיר? און צי האָט דען ניט בעטהאָווען מיט דער שאַפונג פון זיינע סימפּאָניען אויסגעברייטערט די גרונדלאַגען פון קאָנטראַפּונקטאַציע גופא? מיט וואָס וואָלט זיך געקאָנט די קונסט אויסצייכענען, ווען זי זאָל געשאַפען ווערן לויט די כללים אפילו פון דער בעסטער עסטעטיק אין דער וועלט? מיר ווידערהאָלען נאָכאַמאָל, — מיט גאָרנישט. אָבער אויך די פעלקער, וועלכע שאַפען זייער אייגענע געשיכטע, זיינען וואהרשיינליך ניט אָרימער אין עסטעטיק, ניט שוואַכער אין שאַפונגס־קראַפט, ניט מעהר אָפּהענגיג אָן די הערען געלעהרטע, ווי די קינסטלער!

אויב מיר האַלטען זיך צוריק פון באַנוצען דאָס וואָרט: שאַפונג, איז דאָס נאָר דערפאַר, ווייל מיר האָבען מורא, אז מען וועט איהם צושרייבען אַ געדאַנק, וועלכען מיר קאָנען באין אופן ניט צולאָזען. דער וואָס רעדט וועגען באַשאַפונג, רעדט שוין במילא אויך וועגען אַ באַשאַפער, און מיר פאַרוואַרפען די עקזיסטענץ פון וועלכען עס איז איין איינציגען שאַפער בנוגע צו דער מענשליכער וועלט, פונקט ווי בנוגע צו דער פיזישער, וועלכע שטעלען ביידע צונויף, לויט אונזער אָנזיכט, איין־איינציגע ניט־צעטיילבארע וועלט. אַפילו ווען מיר ריידען וועגען פעלקער, וואָס שאַפען זייער אייגענע געשיכטע, גיבען מיר צו, אז מיר געברויבען אַ מעטאַפאָרישען אויסדרוק, ניט קיין אייגענטליכען פאַרגלייך. יעדער פאָלק איז אַ קאָלעקטיווער וועזען, וואָס באַזיצט סיי פיזיאָלאָגיש־פּסיכאָלאָגישע אייגענטימליכקייטען, סיי פּאָליטיש־סאָציאַלע, וועלכע אינדיווידואַליזירן איהם און טיילען איהם אָפּ פון אַלע אַנדערע פעלקער. ז"אָס מיינט אָבער ניט, אז ער איז אַן איינהייטליכער, ניט צעטיילבארער וועזען אין ווירקליכען זין פון וואָרט. ווי עס זאָל ניט

זיין אנטוויקעלט זיין קאָלעקטיווער באוואוסטזיין, ווי עס זאָל ניט זיין קאָנצענטרירט אין אַ מאָמענט פון אַ גרויסען נאציאָנאַלען קריזיס די ליידענשאַפט אָדער דער ווילען פון פאָלק, ווי זי זאָל ניט זיין געווענדט צו איין ציעל, וועט די דאָזיגע קאָנצענטרירונג קיינמאָל ניט קאָנען פארגליכען ווערן מיט דער קאָנצענטרירונג פון קרעפטען אין אַ רעאלען אינדיווידום. מיט איין וואָרט, קיין איינציג פאָלק, ווי עס זאָל זיך ניט פיהלען איינהייטליך, קאָן ניט זאָגען: איך וויל! נאָר מוז זאָגען: מיר ווילען! און אויב איהר הערט, אז מען רעדט אין נאָמען פון גאנצען פאָלק: ער פארלאַנגט! זייט זיכער, אז הינטער די רייד באהאַלט זיך וועלכער עס איז אוזורפאַטאָר: אַ יחיד אָדער אַ פארטיי.

אונטער דעם וואָרט שאַפונג פארשטעהען מיר דאריבער ניט די טעאָלאָגישע אָדער די מעטאַפיזישע שאַפונג, ניט די קינסטלערישע, וויסענשאַפטליכע אָדער וועלכע עס איז אנדערע שאַפונג, הינטער וועלכער עס באהאַלט זיך אַ שאַפענדער אינדיווידום. מיר פארשטעהען אונטער דעם דאָזיגען וואָרט פשוט דעם אומענדליך פארוויקעלטען קאָמפּלעקס פון דער אומצעהלבארער מאַסע פון גאַנץ פארשיידענע אורזאַכען, גרויסע אָדער קליינע, פון וועלכע אַ טייל איז באַקענט, אָבער די גרעסטע צאָהל בלייבט אומבאַקענט, און וועלכע, קאָמבינירענדיג זיך אין אַ באַשטימטען מאָמענט, קאָמבינירענדיג זיך, זעלבסטפארשטענדליך, ניט אָהן אורזאַך, אָבער אָהן אַ פאָראויסבאַשטימטען, אָהן אַ פאָראויס אָנגעצייכענטען פּלאַן, שאַפען זיי דעם געגעבענעם פאַקט.

אָבער, וועט מען זאָגען, אויף אַזאַ אופן האָט דאָך די געשיכטע און דער גורל פון דער מענשליכער געזעלשאַפט געדאַרפט פארשטעלען מיט זיך אַ כאַאָס און זיין אַ שפּיעלצייג פון צופאַל? פארקעהרט, נאָר דאַן ווען די געשיכטע איז פריי פון יעדען געטליכען און מענשליכען ווילקיר, נאָר דעמאָלט באווייזט זי פאַר אונזער אויג איהר גאַנצען צויבערליכען פראַכט, די גאַנצע געזעצמעסיגקייט פון איהר אומפארמיידליכער אנטוויקלונג, פּונקט ווי די אָרגאַנישע נאַטור, וועמעס דירעקטע פאָרטזעצונג זי איז. די נאַטור, ניט קוקענדיג אויף דער אומערשעפּליכער רייכקייט און פארשיידענאַרטיגקייט וואָס זי אנטהאַלט אין זיך, שטעלט מיט זיך לחלוטין ניט פאָר קיין כאַאָס, נאָר פארקעהרט, זי איז אַ פּראַכט-

פול אָרגאַניזירטע וועלט, וואו יעדער טייל האַלט־אויף, אַזוי צו זאָגען, אַ נויטיגע לאָגישע באַציהונג מיט אַלע איבעריגע.

אָבער, וועט מען זאָגען, הייסט דאָס, אַז אימיצער האָט דאָרויף אויפגעפּאַסט? לחלוטין ניט; אַן אויפפּאַסער, ווען אפילו דאָס זאָל זיין אַ גאָט, וואָלט נאָר געקאָנט קאַליע מאַכען מיט זיין פּערזענליכען ווילקיר די נאַטירליכע אָרדענונג און די לאָגישע אַנטוויקלונג פון זאַכען. און מיר זעהען טאַקע, ווי אַין אַלע רעליגיעס איז די הויפּט־אייגענשאַפט פון דער גאָטהייט צו זיין איבער־אַלץ, ד. ה. געגען יעדער לאָגיק און צו האָבען שטענדיג אַ גאַנץ באַזונדערע לאָגיק: די לאָגיק פון נאַטירליכער אוממעגליכקייט אָדער אומזין.* וואָרים וואָס איז אַזוינס לאָגיק, אויב ניט דער נאַטירליכער גאַנג און די אַנטוויקלונג פון זאַכען, ד. ה. דער נאַטירליכער וועג אויף וועלכען אַ סך דערקלערליכע אורזאַכען באַשאַפען אַ פאַקט? מיר קאָנען דאַריבער אַרויסזאָגען די פאָלגענדע איינפאַכע און צו דערזעלבער צייט אַנטשיידענדע אַקסיאָמע: **אַלץ, וואָס איז נאַטירליך, איז לאָגיש, און אַלץ וואָס איז לאָגיש עקזיסטירט און מוז זיך פאַרווירקליכען אין דער רעאַלער וועלט: אין דער נאַטור, אין דעם ענגען זין, און אין איהר ווייטערדיגער אַנטוויקלונג — אין דער נאַטירליכער געשיכטע פון דער מענשליכער געזעלשאַפט.**

די פראַגע איז אַלזאָ, וואָס איז לאָגיש אין דער נאַטור און אין דער געשיכטע? דאָס איז ניט אַזוי לייכט צו באַשטימען,

---

* צו זאָגען, אַז גאָט איז ניט געגען דער לאָגיק, מיינט צו באַהויפּטען, אַז גאָט איז פאָלשטענדיג דאָסזעלבע וואָס די לאָגיק, אַז ער גופא איז ניט קיין אַנדער זאַך ווי די לאָגיק, ד. ה. דער נאַטירליכער גאַנג און די אַנטוויקלונג פון רעאַלע זאַכען. דאָס מיינט צו זאָגען, מיט אַנדערע ווערטער, אַז קיין גאָט איז ניטאָ. די עקזיסטענץ פון גאָט קאָן האָבען אַ באַדייטונג, נאָר אַלס די אָפּלייקענונג פון די נאַטירליכע געזעצען. דערפון קומט אַרויס די פאָלגענדע אומבאַשטרייטבאַרע דילעמע: עקזיסטירט גאָט, הייסט עס, אַז עס זיינען ניטאָ קיין נאַטירליכע געזעצען און די וועלט שטעלט מיט זיך פאָר אַ כאַאָס; איז די וועלט ניט קיין כאַאָס, פיהרט זי זיך לויט אַן אינערליכער אָרדנונג, — הייסט עס, אַז קיין גאָט איז ניטאָ.

ווי עס קאָן זיך דוכטען אויפ'ן ערשטען בליק. וואָרים כדי דאָס צו וויסען אזוי פּאָלקאָמען, אַז מען זאָל קיינמאָל קיין טעות ניט האָבען, דאַרף מען באַזיצען ד'עם גאַנצען וויסען פון אַלע אורזאַכען, איינפלוסען, ווירקונגען און געגענווירקונגען, וועלכע באַשטימען די נאַטור פון אירגענד וועלכען געגענשטאַנד אָדער פּאַקט, ניט אויסשליסענדיג קיין איינציגע אורזאַך, ווי ווייט און ווי שוואַך זי זאָל ניט זיין. און וועלכע פילאָזאָפיע אָדער וויסענשאַפט קאָן זיך איבערנעהמען, אַז זי איז ביכולת דאָס אַלץ צו דערגרונטעווען און ארומצונעהמען מיט איהר אַנאַליז?

אַזאַ זאַך צו פּרעטענדירען, דאַרף מען זיין גאַנץ אָרים אין שכל אָדער ווייניג פאַרשטעהן די אומענדליכע רייכקייט פון דער ווירקליכער וועלט.

דאַרף מען צוליעב דעם צווייפלען אין דער וויסענשאַפט? דאַרף מען איהר פאַרוואַרפען דערפאַר, ווייל זי גיט אונז נאָר דאָס, וואָס זי קאָן אונז געבען? דאָס וואָלט געווען א נייע דומהייט און נאָך א פיעל שעדליכערע ווי די ערשטע. אויב איהר וועט פאַרלירען די וויסענשאַפט, וועט איהר זיך דורך דער אומוויסענהייט אומקעהרען צום צושטאַנד פון אייערע אורעלטערן — די גאָרילאַס, און אייך וועט אויסקומען צו פאַרשווענדען עטליכע טויזענד יאָהר דורכצומאַכען אויף דאָס ניי דעם גאַנצען וועג, וואָס די מענשהייט איז דורכגעגאַנגען, באַלויכטען פון דעם פאַנטאַסטישען ליכט פון דער רעליגיע און דער מעטאַפיזיק, ביז איהר וועט דערגרייכען, אמת, ניט צו פּאָלקאָמע, אָבער דערפאַר גאַנץ גלויבענסווירדיגע וואַרהייטען, וואָס מיר באַזיצען היינט.

דער גרעסטער און אנטשיידענדסטער טריאומף, וואָס די וויסענשאַפט האָט דערגרייכט אין אונזער צייט, איז, ווי מיר האָבען שוין געזאָגט, דאָס אריינברעגגען פון דער פּסיכאָלאָגיע אין דער ביאָלאָגיע. די וויסענשאַפט האָט פעסטגעשטעלט, אַז אַלע אינטעלעקטועלע און מאָראַלע אַקטען, וואָס צייכענען אויס דעם מענשען פון אַלע איבעריגע מינים בעלי־חיים, ווי דאָס דענקען, דאָס ארויסווייזען פון מענשליכען פאַרשטאַנד און באַוואוסטזייניגען ווילען, האָבען זייער מקור אין דער ריינער מאַטעריעלער, כאָטש ניט פּאָלקאָמער, אָרגאַניזאַציע פון מענשען, אָהן וועלכער עס איז גייסטיגער אָדער איבערמאַטעריעלער געגענווירקונג. מיט איין וואָרט,

די כסיכישע אַקטען זיינען ניט קיין אַנדער זאַך, ווי די פּראָדוק־טען פון פאַרשיידענע קאָמבינאַציעס פון ריין פיזיאָלאָגישע פונק־ציעס פון דעם מאַרך.

די באַדייטונג פון דער דאָזיגער אַנטדעקונג, סיי פאַר דער וויסענשאַפט, סיי פאַר דעם לעבען, איז ניט אָפּצושאַצען. אַ דאַנק איהר זיינען ענדליך מעגליך געוואָרן די אַלע וויסענשאַפטען פון דער מענשליכער וועלט, ד. ה. אַנטראָפּאָלאָגיע, פּסיכאָלאָגיע, לאָ־גיק, מאָראַל, סאָציאַלע עקאָנאָמיע, פּאָליטיק, עסטעטיק, טעאָלאָ־גיע, מעטאַפיזיק, געשיכטע, מיט איין וואָרט, די גאַנצע סאָציאָלאָ־גיע. אין דעם איבערגאַנג צווישען דער מענשליכער און דער נאַ־טירליכער וועלט איז שוין מעהר ניט פאַראַן קיין איבעררייס. פּונקט ווי די אָרגאַנישע וועלט איז אַ ניט־אונטערבראָכענע, דירעקטע אַנטוויקלונג פון דער ניט־אָרגאַנישער וועלט, כאָטש זי אונטער־שיידעט זיך פון איהר דערמיט, וואָס אין איהר איז אַריינגעבראַכט געוואָרן אַן אַקטיווער עלעמענט: ד י אָ ר ג אַ נ י ש ע מ אַ ־ ט ע ר י ע, וועלכע איז געשאַפען געוואָרן ניט דורך דער הילף פון וועלכער עס איז איבערמאַטעריעלער אורזאַך, נאָר דורך פאַר אונז ביז היינט אומבאַקאַנטע קאָמבינירונגען פון דערזעלבער ניט־אָרגאַנישער מאַטעריע, און וועלכע האָט פון איהר זייט געשאַפען, אויף די יסודות און אין די באַדינגונגען פון דער אייגענער ניט־אָרגאַנישער וועלט, די העכערע רעזולטאַטען, די גאַנצע רייכקייט אין דעם לעבען פון פלאַנצען און חיות; — פּונקט אַזוי איז די מענשליכע וועלט ניט קיין אַנדער זאַך, ווי אַ דירעקטע פאָרטזע־צונג פון דער אָרגאַנישער וועלט, וועלכע אונטערשיידט זיך פון איהר מיט אַ נייעם עלעמענט: ד אָ ס ד ע נ ק ע ן, וואָס איז אַ פּראָדוקט פון דער ריין פיזיאָלאָגישער טעטיגקייט פון דעם מאַרך און שאַפט צו דערזעלבער צייט אין דער מאַטעריעלער וועלט און אין די אָרגאַנישע און ניט־אָרגאַנישע באַדינגונגען, פון וועלכע ער איז אַזוי צו זאָגען דער לעצטער סך־הכל, דאָס אַליץ, וואָס מיר רו־פען די אינטעלעקטועלע און מאָראַלע, פּאָליטישע און סאָציאַלע אַנטוויקלונג פון דעם מענשען — די געשיכטע פון דער מענשהייט.

פאַר מענשען, וועלכע דענקען ווירקליך לאָגיש, און וועמעס שכל עס האָט דערגרייכט צו דער מדרגה פון דער היינטיגער ווי־סענשאַפט, ערשיינט די איינהייטליכקייט פון דער וועלט, אָדער

פון אלץ וואס עקזיסטירט, אלס א פעסטגעשטעלטער פאקט. מען מוז אבער צוגעבען, אז דער דאזיגער פאקט, וואס איז אזוי איינפאך און אויגענשיינליך, אז איהם צו באשטרייטען שיינט אונז היינט צו זיין אן אומזין, אז אט דער דאזיגער פאקט געפינט זיך אין דעם שרייענדסטען ווידערשפרוך מיט דעם אלוועלטליכען באוואוסטזיין פון דער מענשהייט. דער אלוועלטליכער באוואוסטזיין פון דער מענשהייט, וואס ערשיינט אין דער געשיכטע אין די פארשיידענסטע פארמען, האט אבער שטענדיג איינשטימיג זיך ארויסגעזאגט פאר דער עקזיסטענץ פון צוויי פארשיידענע וועלטען: פון א גייסטיגער וועלט און א מאטעריעלער וועלט, פון א געטליכער וועלט און א רעאלער וועלט. אנהויבענדיג פון די רויהע פעטישיסטען, וועלכע האבען פארגעטערט אין זייער ארומיגער וועלט דעם אויסדרוק פון איבערנאטירליכער קראפט, וואס האט זיך פארקערפערט אין וועלכען עס איז מאטעריעלען אביעקט, האבען אלע פעלקער געגלויבט און גלויבען ביז היינטיגען טאג אין דער עקזיסטענץ פון עפעס א גאטהייט.

אט די דריקענדע איינשטימיגקייט, האט מעהר געוויכט, לויט דער מיינונג פון פיעלע מענשען, ווי וועלכע עס איז וויסענשאפטליכע באווייזען. און אויב די לאגיק פון דער קליינער צאהל קאנסעקווענטע, אבער איינזאמע דענקער ווידערשפרעכט די אלגעמיינע מיינונג, — אלץ ערגער, זאגען זיי, איז עס פאר דער דאזיגער לאגיק. ווארים די אלגעמיינע צושטימונג, די אלוועלטליכע אויפנעהמונג פון וועלכער עס איז אידעע, איז שטענדיג באטראכט געווארן אלס דער שטארקסטער באווייז פון איהר ריכטיגקייט; און עס איז אזוי באטראכט געווארן ניט גאר אהן א גרונד, ווייל די מיינונג פון דער גאנצער וועלט און פון אלע צייטען קאן ניט זיין ניט־ריכטיג. זי מוז האבען איהר שרש אין עפעס א באדערפעניש, וואס ליגט אין דער טבע פון דער מענשהייט. אבער, אויב ס'אזי אמת, אז דערפילענדיג די דאזיגע באדערפעניש, איז דער מענש געצוואונגען צו גלויבען אין דער עקזיסטענץ פון גאט, קומט אויף אזא אופן אויס, אז דער וואס גלויבט ניט אין דער עקזיסטענץ פון גאט איז אן אומנארמאלער אויסנאהם, א משונה'דיגע בריאה, ווען אפילו זיין ניט־גלויבען איז באגרינדעט אויף דער לאגיק.

אט דאס איז די באליעבטע ארגומענטאציע פון אונזערע היינ־

טיגע טעאָלאָגען און מעטאַפיזיקער, און זאָגאַר פון דעם באַריהמטען מאַדזיני, וועלכער קאָן זיך אָהן גאָט ניט באַגעהן. ער נויטיגט זיך אין גאָט, כדי צו גרינדען זיין אַסקעטישע רעפּובליק און צו איבער־צייגען די פאָלקס־מאַסען, זיי זאָלען איהר געבען זייער הסכמה, אָט די פאָלקס־מאַסען, וועמעס פרייהייט און וואוילזיין ער איז כסדר מקריב צוליעב דער גרויסקייט פון זיין אידעאַלען שטאַאַט.

דאָס הייסט, די אַלטקייט און די אַלגעמיינע פאַרשפּרייטקייט פון דער אמונה אין גאָט, להיפך צו יעדער וויסענשאַפט און יעדער לאָגיק, זיינען די שטאַרקסטע באַווייזען, אַז גאָט עקזיסטירט. אָבער וואָרום? ביז צו קאָפּערניקוס און גאַלילעי, האָט די גאַנצע וועלט, אפשר מיט דער אויסנאַהם פון די פּיטאַגאָרעער, געגלויבט, אַז די זון דרעהט זיך אַרום דער ערד. האָט דען אָבער דער דאָזי־גער אַלגעמיינער גלויבען באַוויזען די ריכטיגקייט פון דער השערה? זינט עס איז אַנטשטאַנען די געשיכטליכע געזעלשאַפט ביז אונזער צייט, האָט שטענדיג און אומעטום אַן אומבאַדרייטענדע הערשענדע מינאָריטעט עקספּלואַטירט די געצוואונגענע אַרבייט פון די אַר־בייטער־מאַסען, פון שקלאַפען אָדער געדונגענע. איז דען דערפון געדרונגען, אַז די עקספּלואַטאַציע פון פרעמדער אַרבייט דורך פּאַ־ראַזיטען איז ניט קיין אומגערעכטיגקייט, גזלה און גנבה? אָט זיינען צוויי ביישפּיעלען, וואָס באַווייזען, אַז די אַרגומענטען פון אונ־זערע מאָדערנע דעאיסטען זיינען גאָרנישט ניט ווערט.

אין דער ווירקליכקייט איז ניטאָ קיין אַלוועלטליכערע, עלטערע זאַך ווי די דומהייט; פאַרקערט ווידער, דער אמת, איז פאַר־העלטניסמעסיג א סך אינגער, איז שטענדיג דער רעזולטאַט, דער פּראָדוקט פון דער היסטאָרישער אַנטוויקלונג און ניט איהר אויס־גאַנגס־פּונקט. וואָרים דער מענש, א שוועסטערקינד, אויב ניט קיין דירעקטע אָפּשטאַמונג פון דער גאָרילאַ, איז אַרויסגעקומען פון טיעפער נאַכט מיט טיערישע אינסטינקטען און נאָר שטופּענ־וויז האָט ער דערגרייכט צו דעם ליכט פון פאַרשטאַנד. דאָס דערקלערט אונז אַלע זיינע אַמאָליגע משוגעת'ן און איז אונזער טיילווייזע טרייסט אין זיינע הייגטיגע טעת'ן. די גאַנצע היס־טאָרישע אַנטוויקלונג פון מענשען איז ניט קיין אַנדער זאַך, ווי דאָס דערווייטערן זיך פון דער ריינער טיערישקייט, דורך דעם וואָס ער באַשאַפט זיין מענשליכקייט. דערפון איז געדרונגען, אַז

די אַלטקייט פון וועלכער עס איז אידעע, ניט נאָר וואָס עס קאָן ניט ריידען צו גונסטען פון דער אידעע, נאָר פאַרקעהרט, זי שטעלט איהר אונטער חשד. וואָס איז שייך דער אַלגעמיינער פאַרשפּרייט־קייט פון אַ טעות, באַווייזט עס נאָר איינס: אַז די מענשליכע נאַטור איז איינע און דיזעלבע אין אַלע צייטען און אין אַלע קלי־מאַטען. ניט ערלויבענדיג זיך צו אונטערדריקען די מיינונג, אַז אַלע פעלקער אין אַלע עפּאָכען האָבען געגלויבט און גלויבען אין גאָט, — דאָס איז זיכער אַן אומבאַשטרייטבאַרער פאַקט, וועלכער קאָן אָבער אין אונזערע אויגען ניט אַריבערוועגען ניט די לאָגיק און ניט די וויסענשאַפט, — מוזען מיר פון דעם פּשוט שליסען, אַז די גאָטהייט־אידעע, וועלכע איז זיכער געשאַפען געוואָרען פון אונז גופא, איז אַן אומפאַרמיידליכער טעות אין דער פאַרוועדטס־באַוועגונג פון דער מענשהייט. מיר דאַרפען זיך פרעגען, וואַרום און ווי אַזוי איז זי אַנטשטאַנען? פאַרוואָס בלייבט זי נאָך אויך היינט צו טאָג אַ נויטווענדיגקייט פאַר דעם גרעסטען טייל פון דעם מענשליכען מין?

כל זמן מיר וועלען ניט זיין ביכולת זיך אָבצוגעבען רעכע־נונג אויף וואָס פאַר אַן אופן עס האָט זיך אויסגעבילדעט די אי־דעע פון דער איבערנאַטירליכער אָדער געטליכער וועלט, אויף וואָס פאַר אַן אופן זי האָט געמוזט אַנטשטעהן אין דער נאַטיר־ליכער אַנטוויקלונג פון מענשליכען פאַרשטאַנד און אין דער מענש־ליכער געזעלשאַפט, איז ווי וויסענשאַפטליך מיר זאָלען ניט זיין איבערצייגט אין דער דומהייט פון דער דאָזיגער אידעע, וועלען מיר אַלץ איהר קיינמאָל ניט קאָנען פאַרניכטען אין דער מיינונג פון דער מאַסע. ניט וויסענדיג דעם סוד פון איהר אַנטשטעהונג, וועלען מירווירקליך קיינמאָל ניט זיין ביכולת איהר אָנצוגרייפען אין די טיעפסטע טיעפעניששען פון דעם מענשליכען גייסט. פאַר־אורטיילט צו אַן אומפרוכטבאַרען, אומענדליכען קאַמף, וועלען מיר זיך מוזען באַגנוגענען צו באַקעמפען איהר אויבערפלעכליך אין איה־רע טויזענדער ערשיינונגען. נאָך איידער מיר וועלען האָבען צע־שלאָגען איהר דומהייט מיט די קלעפּ פון געזונטען פאַרשטאַנד, וועט זי באַלד צוריק אַנטשטעהן אין אַ נייער און ניט ווענינגער אומזיניגער פאָרם; ווייל כל זמן דער שורש פון גלויבען אין גאָט בלייבט אומבאַשעדיגט, אַזוי לאַנג וועט ער ווייטער אַרויסגעבען

נייע שפּראַצען. אַזוי, צום ביישפּיעל, שטרעבט דער ספּיריטיזם אין אייניגע קרייזען פון דער מאָדערנער ציוויליזירטער געזעל־שאַפט היינט צו טאָג צו פאַרנעהמען דעם פּלאַץ פון דעם צעפאַ־לענדען קריסטענטום.

נאָך מעהר, צוליעב זיך גופא איז פאַר אונז נויטיג זיך אָבצור־געבען אַ רעכענונג וועגען דעם אורשפּרונג פון גלויבען אין אַ גאָט. ווייל כל זמן מיר וועלען ניט דערגעהן די אורזאַכען פון דער היס־טאָרישער, נאַטירליכער אַנטוויקלונג פון דער דאָזיגער אידעע אין דער מענשליכער געזעלשאַפט, איז ווי מיר זאָלען זיך ניט רופען אַטעאיסטען, קאָנען מיר שטענדיג אַרונטערפאַלען אונטער דעם איינפלוס פון דער שטימע פון דעם אַלגעמיינעם באַוואוסטזיין, וועמעס געהיימניס אָדער נאַטירליכע אורזאַך איז פאַר אונז אומ־באַקאַנט. און נעהמענדיג אין אָנבאַטראַכט די נאַטירליכע שוואַכ־קייט פון אַן אינדיווידום געגען דער סאָציאַלער סביבה, וואָס רינ־גלעט איהם אַרום, ריזיקירן מיר, פריהער אָדער שפּעטער, צו ווערן שקלאַפען פון דעם רעליגיעזען אומזין. — ביישפּיעלען פון אַזעלכע טרויעריגע אומוואַנדלונגען זיינען ניט זעלטען אין דער הייננטיגער געזעלשאַפט.

מיינע הערען, מיר זיינען מעהר ווי ווען עס איז איבערצייגט אין דער נויטווענדיגקייט, וואָס טאָר ניט אָפּגעלעגט ווערן, פון דער פולשטענדיגער לעזונג פון דער פאָלגענדער פראַגע:

דער מענש מיט דער גאַנצער נאַטור שטעלט צונויף איין גאַנ־צעס און ער איז ניט מעהר ווי אַ פּראָדוקט פון אַן אומבאַשטימ־טער צאָהל אויסשליסליך מאַטעריעלע אורזאַכען. טאָ ווי אַזוי־זשע האָט געקאָנט געבוירן ווערן, אויסוואַקסען און טיעף איינ־וואָרצלען זיך אין דעם מענשליכען באַוואוסטזיין די אידעע פון דואַליזם; די השערה אַז עס עקזיסטירן צוויי אַנטקעגענגעזעצטע וועלטען, איינע אַ גייסטיגע, די צווייטע אַ מאַטעריעלע; איינע אַ געטליכע, די צווייטע אַ נאַטירליכע?

מיר זיינען אויף אַזויפיעל איבערצייגט, אַז אין דער לעזונג פון דער דאָזיגער פראַגע העננגט אָפּ אונזער ענדגילטיגע און פול־שטענדיגע באַפרייאונג פון די קייטען פון יעדער רעליגיע, אַז מיר בעטען ביי אייך די ערלויבניש, פאָרצולעגען פאַר אייך אונזערע געדאַנקען איבער דער פראַגע.

פאר פיעלע וועט אפשר אויסקומען מאָדנע, וואָס אין אַ פּאָליטישער און סאָציאַליסטישער אָפּהאַנדלונג ווערן אַרומגערעדט פראַגען פון מעטאַפיזיק און טעאָלאָגיע. לויט אונזער טיעפסטער איבערצייגונג אָבער קאָנען די דאָזיגע פראַגען ניט אָפּגעטיילט ווערן פון סאָציאַלע און פּאָליטישע פראַגען. די רעאַקציאָנערע וועלט, געטריבען פון דער אומבאַזיעגבארער לאָגיק, ווערט אַלץ רעליגיעזער. אין רוים האַלט זי אויף אַ פּאַפּסט; אין רוסלאַנד פאַרפּאָלגט זי די נאַטור־וויסענשאַפטען; אין אַלע לענדער שטעלט זי אויף איהרע מיליטערישע, בירגערליכע, פּאָליטישע און סאָציאַלע אומגערעכטיגקייטען אונטער דעם שוץ פון גאָט; פון דער אַנדער זייט ווידער, אין די קירכען און אין די שולען פאַרטיידיגט זי גאָט, מיט דער הילף פון היפּאָקריטיש־רעליגיעזער, קנעכטישער, קריכערישער, שווערער, פּעדאַנטישער וויסענשאַפט און אַלע אַנדערע מיטלען, וואָס געפינען זיך אין באַזיץ פון שטאַאַט. אַ געטליכע מלוכה אויפ'ן הימעל מיט אַן עהנליכער עפּענטליכער אָדער פאַרבאָרגענער מלוכה פון בייטש און פאַרגעזעצליכטער עקספּלואַטאַציע פון די ארבייטער מאַסען אויף דער ערד — דאָס איז דער רעליגיעזער, סאָציאַלער, פּאָליטישער און פולשטענדיג לאָגישער אידעאַל פון די רעאַקציאָנערע פּאַרטייען אין אייראָפּאַ. אין געגענזאַץ צו דעם און אַלס אַ געגען־ווירקונג, מוז די רעוואָלוציע זיין אַטעאיסטיש. וואָרים די היסטאָרישע ערפאַהרונג און לאָגיק האָבען באַוויזען, אַז עס איז גענוג איין האַר אין הימעל, כדי טויזענדער הארען זאָלען זיך פאַרמעהרן אויף דער ערד.

נאָך אַלעמען, איז דען ניט דער סאָציאַליזם אין זיין סאַמע עצם, אַלס די פאַרווירקליכונג פון דעם מענשליכען וואוילזיין און אַלע מענשליכע שטרעבונגען אויף דער ערד, ניט אויפ'ן הימעל, צי איז ער דען ניט די ערגענצונג און פאַלגליך די אָפּלייקענונג פון יעדער רעליגיע, וועלכע וועט מעהר קיין אורזאַך ניט האָבען צו עקזיסטירן, אַזוי גיך ווי איהרע שטרעבונגען וועלען זיין פאַרווירקליכט?

ערקלערענדיג אונזערע געדאַנקען וועגען דער אַנטשטעהונג פון רעליגיע, וועלען מיר זיך באַמיהען צו האַלטען וואָס קירצער און וואָס וועניגער אַבסטראַקט.

זיך ניט אַרונטערלאָזענדיג אין די טיעפעניש פון פילאָזאָ־

פישע גערדאנקען, האלטען מיר פאר מעגליך אָנצונעהמען אלס גרונדזאץ דעם פאָלגענדען סטאטוט: *אלץ וואָס עקזיסטירט, אלע וועזענס וואָס שטעלען צונויף די אומבאשטימטע גאנצקייט פון וועלטאל, אלע זאכען וואָס עקזיסטירן אויף דער וועלט, וואָס עס זאָל ניט זיין זייער נאטור בנוגע צו קוואליטעט אָדער קוואנטיטעט, גרויסע געגענשטאנדען, מיטעלע און אומענדליך קליינע, נאָהענטע אָדער אומענדליך ווייטע, ווירקען געגענזייטיג איינע אויף די אנדערע, אָהן ווילען און אפילו אָהן באוואוסטזיין, דורך דער הילף פון דירעקטע אָדער אינדירעקטע ווירקונגען און געגענווירקונגען. אָט די אומאויפהערליכע ווירקונגען און געגענווירקונגען, צונויפגיסענדיג זיך אין אן איינהייטליכער באוועגונג, שטעלט צוזאמען דאָס, וואָס מיר רופען אלגעמיינער צוזאמענהאנג, לעבען און קאזואליטעט.* רופט, אויב איך געפעלט, דעם דאָזיגען אלוועלטליכען צוזאמענהאנג גאָט אָדער אבסאָלוט; פאר אונז איז נאָר וויכטיג, אז איהר זאָלט דעם גאָט ניט צוגעבען קיין אנדער באדייטונג, אחוץ די, וואָס מיר האָבען נאָר וואָס פעסטגעשטעלט: — די באדייטונג פון אן אלוועלטליכען, נאטירליכען, נויטווענדיגען, אָבער אין קיין פאל ניט פאָראויסבאשטימטען, פאָראויסגעזעהענעם צוזאמענהאנג פון דער אומענדליכער צאָהל פון באזונדערע ווירקונגען און געגענווירקונגען. דער דאָזיגער שטענדיג זיך באוועגענדער און ווירקענדער צוזאמענהאנג, דער דאָזיגער אלוועלטליכער לעבען קאָן פון אונזער שכל אויפגענומען ווערן; מיר וועלען איהם אָבער קיינמאָל ניט קאָנען אומפאסען אפילו מיט אונזער פאנטאזיע, און נאָך ווייניגער וועט ער פון אונז באגריפען ווערן. וואָרים מיר קאָנען דערקענען נאָר דאָס, וואָס פאלט ארונטער אונזערע חושים, און די לעצטע פאסען נאָר ארום א גאנץ קליינעם טייל פון דעם וועלטאל. עס איז זעלבסט־

פאַרשטענדליך, אַז מיר פאַרשטעהען דעם דאָזיגען צוזאַמענהאַנג,
ניט אַלס אבסאָלוטע און ערשטע אורזאַך, נאָר פאַרקערט, אַלס אַ
פּראָדוקט, וואָס פּראָדוצירט אַלץ ווייטער און ווייטער דורך דער
גלייכצייטיגער ווירקונג פון אַלע באַזונדערע אורזאַכען, — דורך
דער ווירקונג, וואָס שטעלט צוזאַמען די אַלוועלטליכע קאַזואַליטעט.
אָט אַזוי ערקלערט, קאָנען מיר איצט זאָגען, ניט מורא האָבענדיג
פאַר וועלכער עס איז מיספאַרשטענדניש, אַז דאָס אַלוועלטליכע לע-
בען באַשאַפט וועלטען. דאָס האָט דאָס לעבען באַשטימט דעם
געאָלאָגישען, דעם קלימאַטישען און געאָגראַפישען געבוי פון אונ-
זער ערד, און האָבענדיג באַדעקט איהר אויבערפלאַך מיט דעם גאַנ-
צען פּראַכט פון אָרגאַנישען לעבען, ש אַ פ ט ע ר ווייטער אין
דער מענשליכער וועלט, באַשאַפענדיג די געזעלשאַפט מיט אַלע
איהרע פאַרגאַנגענע, איצטיגע און צוקינפטיגע אַנטוויקלונגען.

איצט איז קלאָר, אַז אין דער שאַפונג, פאַרשטאַנען אין אָט
דעם זין, איז ניטאָ קיין פּלאַץ ניט פאַר קיין פון פאָראויס אָנגע-
וויזענע פּלענער, ניט פאַר קיין פאָראויסבאַשטימטע, פאָראויסגע-
זעהענע געזעצען. אין דער ווירקליכער וועלט קומען צוערשט פאַר
די פאַקטען, וואָס ווערן ארויסגערופען דורך דער צוזאַמענטרעפונג
פון אומצעהליגע ווירקונגען און באַדינגונגען; ערשט דערנאָך, צו-
זאַמען מיט דעם דענקענדען מענשען, קומט די דערקענונג פון די
דאָזיגע פאַקטען און אַ מעהר אָדער ווייניגער גענויער, פאָלקאָמע-
נער וויסען, ו ו י א ז ו י זיי זיינען פאָרגעקומען. ערשט דאַן,
ווען מיר באַמערקען, אַז אין וועלכען עס איז מין פאַקטען ווידער-
האָלט זיך אָפט אָדער כמעט שטענדיג איין און דער זעלבער פּראָ-
צעס, רופען מיר דאָס אַ ג ע ז ע ץ פון דער נאַטור.

אונטער דעם וואָרט נ אַ ט ו ר פאַרשטעהען מיר ניט וועל-
כע עס איז מיסטישע, פאַנטעאיסטישע אָדער סובסטאַנציעלע אי-
דעע, נאָר גאַנץ פשוט, דעם סך הכל פון אַלץ וואָס עקזיסטירט, די
פאַקטען און די פּראָצעסען, וואָס שאַפען די דאָזיגע פאַקטען. עס
איז אַלזאָ קלאָר, אַז אין דער נאַטור, ווי מיר פאַרשטעהען זי, ווע-
לען איינע און דיזעלבע געזעצען תמיד זיך ווידערהאָלען אין גע-
וויסע מינים פאַקטען. דאָס קומט בלי ספק פאַר אַ דאַנק דעם
צוזאַמענטרעפען זיך פון דיזעלבע באַדינגונגען און ווירקונגען, און
מעגליך אויך אַ דאַנק די איינמאָל פאַר אַלעמאָל פעסטגעשטעלטע

טענדענצען פון דער כסדר פליסענדער שאַפונג, — טענדענצען, וועלכע זיינען דורך זייער אָפטער ווידערהאָלונג געוואָרן פּערמאַנענט. נאָר אַ דאַנק דער דאָזיגער פּערמאַנענטקייט אין דעם גאַנג פון די נאַטירליכע פּראָצעסען, האָט דער מענשליכער פאַרשטאַנד געקאָנט פעסטשטעלען און דערקענען דאָס, וואָס מיר רופען מעכאַנישע, פיזישע, כעמישע און פיזיאָלאָגישע געזעצען; נאָר אַ דאַנק דעם, איז דערקלערבאַר די כמעט שטענדיגע ווידערהאָלונג פון די מינים בעלי־חיים און פלאַנצען, פון די גאַטונגען און וואַריאַציעס וואָס דאָס אָרגאַנישע לעבען האָט ביז היינט ארויסגעבראַכט אויף דער ערד. די דאָזיגע פּערמאַנענטקייט און די דאָזיגע ווידערהאָלונג זיינען פונדעסטוועגען ניט שטענדיג אינגאַנצען אויסגעהאַלטען. זיי לאָזען שטענדיג איבער אַ ברייט אָרט פאַר די אַזויגערופענע, — און ניט אינגאַנצען ריכטיג גערופענע, — אַנאָמאַליען און אויסנאַהמען. זייערע נעמען זיינען ניט אינגאַנצען ריכטיג, מחמת די פאַקטען צו וועלכע זיי זיינען שייך, באַווייזען בלויז, אַז די אַלגעמיינע כללים, וועלכע מיר האָבען אָנגענומען פאַר נאַטירליכע געזעצען, זיינען ניט מעהר ווי אַבסטראַקציעס, וואָס אונזער שכל האָט ארויסגעבראַכט פון דעם ווירקליכען פּראָצעס פון זאַכען, און איז ניט ביכולת ארומצונעהמען, אויסשעפּען און דערקלערן די גאַנצע אומגעהייערע רייכקייט פון דעם פּראָצעס. חוץ דעם, ווי דאַרווין האָט דאָס אויסגעצייכענט באַוויזען, באַשאַפען די אַזויגערופענע אַנאָמאַליען, דורך זייער אָפטער פאַרבינדונג צווישען זיך און דורך דער ווייטערדיגער פאַרשטאַרקונג פון זייער כאַראַקטעריסטיק, אַזוי צו זאָגען, נייע וועגען פון שאַפונג, נייע פאָרמען פון רעפּראָדוקציע און עקזיסטענץ, און זיי זיינען אייגענטליך דער וועג אויף וועלכען דאָס אָרגאַנישע לעבען באַשאַפט נייע וואַריאַציעס און מינים. אָט אויף דעם אופן האָט דאָס אָרגאַנישע לעבען, אָנהויבענדיג פון דער באַשאַפונג פון דער קוים־אָרגאַניזירטער צעלע און דורכפיהרענדיג איהר אַלע טראַנספאָרמאַציעס, צוערשט אין דער אָרגאַניזאַציע פון די פלאַנצען, דערנאָך פון די בעלי־חיים, ארויסגעבראַכט פון איהר דעם מענשען.

וועט דער מענש פאַרבלייבען די לעצטע און פאָלקאָמענסטע אָרגאַנישע בריאה אויף דער וועלט? ווער קאָן ענטפערן אויף דעם? ווער קאָן שווערען, אַז אין פאַרלויף פון עטליכע צעהנד־

ליגער אָדער הונדערטער דורות, זאָל פון די העכסטע פארשיידענ־
ארטיגקייטען פון מענשליכען מין ניט ארויסקומען א מין פון הע־
כערע וועזענס, ווי דער מענש, וועלכע וועלען זיך באציהען צום
מענשען, ווי ער באציהט זיך צו דער גארילא? יעדענפאלס אָבער
מעג אונזער גדלות זיין בארוהיגט. דער אופן פון דער נאטור'ס
טעטיגקייט איז זעהר א לאנגזאמער, און אין דעם איצטיגען צו־
שטאנד פון דער מענשהייט איז ניטאָ קיין סימן, אז זי זאָל קאָ־
נען פון זיך ארויסברענגען א העכערן מין וועזענס. אגב, צי האלט
דען ניט די נאטור אין איין פאָרטזעצען איהר ניט־אונטערבראָכע־
נער ארבייט פון שטענדיגען שאפען אין דער היסטאָרישער אנט־
וויקלונג פון דעם מענשליכען מין? ניט איהר שולד איז עס, אויב
מיר האָבען אין אונזער פארשטאנד אָפּגעטיילט די וועלט פון דער
מענשליכער געזעלשאפט, פון דעם, וואָס מיר רופען אויסשליסליך
די נאטירליכע וועלט.

די סיבה פון דער דאָזיגער אָפּטיילונג ליגט אין דער טבע
פון אונזער שכל גופא, וועלכער צייכענט אזוי שטארק אוים דעם
מענשען פון אלע אנדערע מינים בעלי חיים. אגב, מוזען מיר אָנ־
ערקענען, אז דער מענש איז ניט די איינציגע ערדישע חיה, וואָס
איז באשאָנקען מיט שכל. פארקעהרט, די פארגלייכונגס־פסיכאָ־
לאָגיע באווייזט, אז עס איז גארניט פאראן אזא מין בריאה, וואָס
זאָל זיין אינגאנצען אָהן שכל, און אז וואָס נעהנטער א בריאה איז
צום מענשען, לויט איהר אָרגאניזאציע און באזונדערס לויט דעם
געבוי פון איהר געהירן, אלץ מעהר אנטוויקעלטער און בארייטענ־
דער איז איהר שכל. אָבער נאָר ביי דעם מענשען דערגרייכט דער
שכל דערצו, וואָס מען קאָן אָנרופען דענק־פעהיגקייט, וועלכע קאָן
קאָמבינירן די פאָרשטעלונגען פון אויסערליכע ווי אינערליכע
אָביעקטען, וואָס קומען צו אונז דורך די חושים, שאפען פון זיי
גרופען, נאָכדעם זיי פארגלייכען און פון דאָס־ניי קאָמבינירן די
דאָזיגע פארשיידענע גרופען, וועלכע זיינען שוין ניט מעהר קיין
רעאלע זאכען — אָביעקטען פון אונזערע חושים, נאָר ניט מעהר
ווי באגריפען, געשאפען דורך דער ערשטער ווירקונג פון דער פע־
היגקייט, וואָס מען רופט אורטייל, וואָס איז באהאלטען אין אונ־
זער זכרון; און זייער ווייטערדיגע קאָמבינירונג, מיט דער הילף
פון דערזועלבער פעהיגקייט, בילדעט דאָס, וואָס מיר רופען אי־

דעען. ענדליך ברענגט פון דעם דער מענשליכער שכל אַרויס שלוסען, אָדער לאָגיש־אומפּארמיידליכע אָנווענדונגען. צום באַ־דויערן באַגעגנען מיר אָפט מענשען, וועלכע האָבען נאָך ניט דער־גרייכט צו דער פאַלשטענדיגער באהערשונג פון דער דאָזיגער פע־היגקייט; מיר האָבען אָבער קיינמאָל ניט געזעהן, און אפילו ניט געהערט, אז אַ באַשעפעניש פון אַ נידעריגערן מין זאָל יאָ באַזיצען די דאָזיגע פעהיגקייט, — סיידען מען וועט ברענגען אַלס ביי־פיעל בלעם'ס אייזעל און געוויסע אַנדערע חיות אין וועלכע עס גלויבט און וועלכע עס הייסט אונז אַכטען, וועלכע עס איז רעלי־גיע. מיר קאָנען דעריבער זאָגען, אָהן מורא באַשטריטען צו ווערן, אז פון אַלע ברואים, וואָס עקזיסטירן אויף דער ערד, איז דער מענש דער איינציגער, וועלכער דענקט.

ער אַליין איז באַשאָנקען מיט דער אַבסטראַקטער פעהיגקייט, וועלכע איז אין מענשליכען מין נאַטירליך פאַרשטאַרקט און אַנט־וויקעלט געוואָרן דורך דורות פון איבונג. די דאָזיגע פעהיגקייט דערהויבט ביסלעכווייז אינערליך דעם מענשען איבער אַלע געגענ־שטאַנדען, וואָס רינגלען איהם אַרום, איבער אַלע אַזויגערופענע אויסערליכע וועלטען, און אַפילו איבער איהם אַליין, איבער דעם מענשען, אויף וויפיעל ער איז אַן אינדיווידום, און זי ערלויבט איהם צו באַגרייפען, צו שאַפען די אידעע פון דער איינהייטליכ־קייט פון דער עקזיסטענץ, פון וועלטאַל, פון דאָס אומענדליכע אָדער אַבסאָלוטע — אַן אידעע, וואָס איז פאַלשטענדיג אַבסטראַקט, און אויב איהר ווילט, וואָס האָט לחלוטין קיין אינהאַלט ניט. פונ־דעסטוועגען איז די דאָזיגע אידעע אַן אַלמעכטיגע און דיענט אַלס אורזאַך פאַר אַלע וויטערדיגע עראָבערונגען פון מענשען; וואָרים נאָר זי רייסט אַוועק דעם מענשען פון דעם אַזויגערופענעם גליק און דער נאַרישער אונשולד אין אַ טיערישען גן־עדן, און פיהרט איהם צו די טריאומפען און די אומענדליכע ליידען פון אומבאַ־גרעניצטער אַנטוויקלונג...

אַ דאַנק דער דאָזיגער פעהיגקייט, דערהויבט זיך דער מענש איבער דעם דירעקטען דרוק, וואָס אַלע אויסערליכע געגענשטאַנדען איבען אויס אויף יעדען באַזונדערן אינדיווידום, און אויף אַזאַ אַרט קאָן ער פאַרגלייכען די געגענשטאַנדען איינע מיט די אַנדערע

און אויספאָרשען זייערע געגענזייטיגע באַציהונגען. דאָס איז דער אָנהויב פון דעם א נ אַ ל י ז און פון דער ע ק ס פּ ע ר י מ ע נ ט אַ ל ע ר וויסענשאַפט. אַ דאַנק אַט דער פעהיגקייט ווערט דער מענש אַ צווייענדיגער אין זיך גופא, ער הויבט זיך אויף איבער זיינע אייגענע אימפּולסען, אינסטינקטען און פאַרשיידענע תאוות, אויף וויפיעל זיי זיינען איבערגעענגליך און פּריוואַט, און דאָס גיט איהם די מעגליכקייט זיי צו פאַרגלייכען, פּונקט ווי ער פאַרגלייכט די אויסערליכע געגענשטאַנדען און באַוועגונגען, און שטעלט זיך אויף דער זייט פון איינע געגען די אַנדערע, אין איינקלאַנג מיט דעם סאָציאַלען אידעאַל, וואָס האָט זיך ביי איהם אויסגעאַרבייט. אָט דאָס איז שוין די ערוואַכונג פון ב אַ ו ו אַ ו ס ט ז י י ן און פון דעם, וואָס מיר רופען ו ו י ל ע ן.

צי באַזיצט דער מענש אין דער ווירקליכקייט אַ פרייען ווילען? יאָ און ניין, עס העננגט אָפּ פון דעם ווי מען פאַרשטעהט אָט דעם אויסדרוק. אויב אונטער פרייען ווילען ווערט פאַרשטאַנען „אַר־ביטרערע פרייהייט”, ד. ה. די השערה'דיגע פעהיגקייט פון דעם מענשליכען אינדיווידום זיך אַליין פריי צו באַשטימען, אומאָפּהענ־גיג פון יעדען אויסערליכען איינפלוס; אויב איהר פּרעטענדירט, ווי דאָס האָבען געטאָן אַלע רעליגיאָנען און אַלע מעטאַפיזיקער, דורך דעם דאָזיגען פרייען ווילען אַרויסצורייסען דעם מענשען פון דעם שטראָם פון דער אַלוועלטליכער קאַוזאַליטעט, וואָס באַשטימט די עקזיסטענץ פון אַלע זאַכען און מאַכט זיי אָפּהענגיג איינע פון די אַנדערע, קאָנען מיר קיין אַנדער זאַך ניט טאָן, ווי נאָר פאַר־וואַרפען די דאָזיגע פרייהייט אַלס אַן אומזין, וואָרים קיין זאַך קאָן ניט עקזיסטירן אויסער דער אַלוועלטליכער קאַוזאַליטעט.

די אומאויפהערליכע ווירקונג און געגענווירקונג פון אַלע פּונקטען אויף יעדען באַזונדער, און פון יעדען באַזונדערן פּונקט אויף אַלע, ווי מיר האָבען שוין געזאָגט, שטעלט צונויף דאָס לע־בען, — דעם העכסטען שאַפענדען געזעץ און די איינהייטליכ־קייט פון די וועלטען, — וואָס באַשאַפט אַלץ, און ווערט דערפאַר אין דער זעלבער צייט פון אַלץ אַליין באַשאַפען. די דאָזיגע אייביג טעטיגע, אייביג אַלמעכטיגע אַלוועלטליכע צוזאַמענהענגליכ־קייט, די דאָזיגע אַל־געגענזייטיגע אורזאַכליכקייט, וועלכע מיר וועלען פון איצט אָן רופען פּשוט נ אַ ט ו ר, האָט באַשאַפען,

ווי מיר האָבען שוין געזאָגט, צווישען די אומצעהליגע אַנדערע וועל־טען אויך אונזער ערד, מיט דעם גאַנצען לייטער פון וועזענס — פון דעם מינעראַל ביז צום מענשען. זי האַלט זיי כסדר אין רעפּ־ראָדוצירן, אַנטוויקלען, דערהנערן, אויפהאַלטען, און דערנאָך, ווען עס קומט זייער צייט, און גאַנץ אָפט נאָך איידער זייער צייט איז געקומען, פאַרניכטעט זי זיי, אָדער בעסער געזאָגט, אַרבייט זי זיי איבער אין נייע וועזענס. זי איז דעריבער די אַלמעכטיגקייט, בנוגע צו וועלכער עס קאָן ניט זיין קיין אומאָפּהענגיגקייט אָדער אויטאָנאָמיע. זי איז דאָס אַלערהעכסטע וועזען, וואָס נעהמט־ארום און דרינגט דורך מיט איהר אומבאַזיעגבאַרער ווירקונג אַלע עקזיסטירענדע וועזענס, און צווישען די בעלי־חיים איז ניטאָ איי־נער, וואָס זאָל ניט טראָגען אין זיך, פאַרשטעהט זיך אין אַ מעהר אָדער ווייניגער אַנטוויקעלטען צושטאַנד, דאָס געפיהל אָדער די עמפינדונג פון דער אַלערהעכסטער ווירקונג און אַבסאָלוטער אָפּ־הענגיגקייט. — און עס איז דער דאָזיגער געפיהל, די דאָזיגע עמ־פינדונג, וועלכע שטעלען עס צונויף דעם יסוד פון יעדער אמונה.

די רעליגיע, ווי איהר זעהט, פונקט ווי אַלע אַנדערע מענש־ליכע זאַכען, האָט איהר ערשטען מקור אין דעם לעבען פון די חיות. עס איז אוממעגליך צו זאָגען וועגען וועלכע ניט איז חיה, אויסער דעם מענשען, אַז זי האָט אַן אמונה; וואָרים אפילו די מגושמ'דיג־סטע רעליגיע פאָדערט דאָך אַ געוויסען גראַד פון פעהיגקייט צו דענקען, צו וועלכער מדרגה עס האָט זיך נאָך קיין איין חיה ניט דערהויבען, אויסער דעם מענשען. עס איז אָבער פונקט אַזוי אומ־מעגליך צו פאַרלייקענען, אַז אין דער עקזיסטענץ פון אַלע חיות אָהן אויסנאַם, זיינען, אַזוי צו זאָגען, איינגעשלאָסען אַלע מאַטע־ריעלע עלעמענטען, וואָס שטעלען צונויף די רעליגיע, נאַטירליך, מיט דער אויסנאַהם פון איהרע אידעאַלע זייטען, איבערהויפּט פון דער, וואָס וועט איהר פריהער אָדער שפּעטער פאַרניכטען — דאָס דענקען. ווירקליך, וואָס איז דער ריכטיגער עצם פון יעדער אמונה? דאָס איז דער געפיהל פון אַבסאָלוטער אָפּהענגיגקייט פון דעם פאַר־גענגליכען אינדיווידום אָן דער אייביגער און אַלמעכטיגער נאַטור.

עס איז שווער פאַר אונז צו באַמערקען דעם דאָזיגען געפיהל און צו אַנאַליזירן אַלע זיינע ערשיינונגען אין די חיות פון די ני־דעריגערע מינים. פונדעסטוועגען קאָנען מיר זאָגען, אַז דער אינ־

סטינקט פון זעלבסטערהאַלטונג, וואָס איז צו באַמערקען אפילו ביי די פאַרהעלטניסמעסיג גאַר נידעריגע אָרגאַניזמען, פאַרשטעהט זיך, אין אַ קלענערער מדרגה ווי ביי די העכערע אָרגאַניזמען, איז ניט קיין אַנדער זאַך, ווי די קלוגקייט פון רגילות, וואָס בילדעט זיך אויס אין יעדען אינדיווידום אונטער דער ווירקונג פון דעם גע־פיהל, וועלכער, ווי מיר האָבען געזאָגט, איז גיט קיין אַנדער זאַך ווי דער רעליגיעזער געפיהל. ביי די חיות, וועלכע זיינען באַשאַנ־קען מיט אַ פאַלקאָמענערן אָרגאַניזם און וועלכע זיינען נעהנטער צו דעם מענשען, ווייזט זיך דער דאָזיגער געפיהל אַרוים אויף אַ מעהר קענטיגען אופן, צום ביישפיעל, אין דעם אינסטינקטיווען און פלעצליכען פחד, וואָס כאַפּט זיי אַמאָל אַרום ביי דעם אָנקו־מען פון עפּעס אַ גרויסער, נאַטירליכער קאַטאַסטראָפע, ווי אַן ערדציטערניש, אַ וואַלד־שרפה, אָדער אַ שטאַרקער שטורם. בכלל קאָן מען זאָגען, אַז די מורא איז איינער פון די אַריבערוויעגענדע געפיהלען אין דעם לעבען פון די חיות. אַלע חיות, וועלכע לע־בען אויף דער פריי, זיינען ווילד, און דאָס באַווייזט, אַז זיי לע־בען אין אַ שטענדיגען, אינסטינקטיווען שרעק, אַז שטענדיג שפּירן זיי די אָנוועזענהייט פון געפאַהר, ד. ה. זיי שפּירן די אָנוועזענהייט פון אַן אַלמעכטיגער ווירקונג, וואָס פאַרפאָלגט זיי, דרינגט זיי דורך און נעהמט זיי אַרום שטענדיג און אומעטום. אָט די דאָ־זיגע מורא, די מורא פאַר גאָט, ווי דאָס וואָלטען געזאָגט די טעאָ־לאָגען, איז דער אָנפאַנג פון קלוגשאַפט, ד. ה. פון רעליגיע. ביי די חיות אָבער ווערט זי ניט קיין רעליגיע, ווייל זיי פעהלט די קראַפט פון דער דענק־פעהיגקייט, וואָס פאַרשטאַרקט דאָס געפיהל, באַשטימט זיין ציעל און אַרבייט איהם איבער אין אַ באַוואוסטזיין, אין אַ געדאַנק. — און דעריבער ווערט גאַנץ ריכטיג באַהויפּטעט, אַז דער מענש איז לויט זיין טבע רעליגיעז; ער איז רעליגיעז, פונקט ווי אַלע אַנדערע חיות, — ער איז אָבער דער איינציגער אויף דער ערד, וואָס באַזיצט דעם באַוואוסטזיין פון זיין רעלי־גיעזקייט.

מען זאָגט, אַז די רעליגיע איז די ערשטע דערוואַכונג פון דעם שכל; דאָס איז אמת, אָבער דאָס איז די דערוואַכונג פון דעם שכל אין דער פאָרם פון ניט פאַרשטעהן. רעליגיע, ווי מיר האָבען נאָר־וואָס געזעהן, הויבט זיך אָן פון מורא. און ווירקליך, דער מענש,

אויפוואַכענדיג מיט די ערשטע שטראַלען פון יענער אינערליכער זון, וואָס מיר רופען אָן זעלבסטבאוואוסטזיין, און לאַנגזאַם, טריט ביי טריט אַרויסקומענדיג פון דעם מאַגנעטישען דרימעל אין וועל־כען ער האָט זיך געפונען, פיהרענדיג זיין ריין־אינסטינקטיווע עק־זיסטענץ, און געפינענדיג זיך אין אַ צושטאַנד פון אַבסאָלוטער אומ־שולד, ד. ה. טיערישקייט; — דערצו נאָך זייענדיג געבאָרען, פונקט ווי יעדע חיה, אין דער מורא פאַר דער אויסערליכער וועלט, וועל־כע, אמת, שאַפט איהם און דערנעהרט איהם, אָבער וועלכע מאַכט איהם גלייכצייטיג ענג, דריקט און סטראַשעט איהם יעדער מינוט צו פאַרשלינגען, — האָט אומפאַרמיידליך געמוזט ווענדען זיין אַנטשטעהענדע פעהיגקייט צו דענקען טאַקע אויף אָט דער מורא.

מען קאָן זיך פאָרשטעלען, אַז ביי דעם אוראַלטען מענשען, בעת דעם ערשטען ערוואַכען פון זיין פאַרשטאַנד, האָט די אינס־טינקטיווע מורא געדאַרפט זיין שטאַרקער ווי ביי די חיות פון אַנדערע מינים. ערשטענס צוליעב דעם, וואָס ער ווערט געבאָרען וועניגער באוואָפענט ווי אַלע אַנדערע חיות און זיין קינדהייט געדויערט פיעל לענגער; און צווייטענס, צוליעב דעם, וואָס די פעהיגקייט צו דענקען גופא, וועלכע האָט נאָר־וואָס אויפגעבליהט און האָט נאָך ניט דערגרייכט אַ גענוגענדע מדרגה פון צייטיגקייט און קראַפט, כדי צו דערקענען און אויסצונוצען די אויסערליכע געגענשטאַנדען, האָט פונדעסטוועגען שוין געמוזט אַרויסרייסען דעם מענשען פון דער אייניגקייט און אינסטינקטיווער האַרמאָניע מיט דער נאַטור, אין וועלכער ער האָט זיך געפונען, פונקט ווי זיין שוועסטערקינד די גאָרילאַ, איידער דער געדאַנק איז געקומען איהם אויפוועקען פון דעם דאָזיגען צושטאַנד. די פעהיגקייט צו דענ־קען האָט איהם דעריבער געמאַכט איינזאַם אין דער נאַטור, וועל־כע איז איהם אויף אַזאַ אופן געוואָרען פרעמד און האָט זיך גע־מוזט ווייזען פאַר איהם דורך דער פריזמע פון זיין דמיון — אויפ־געוועקט און אויסגעבארייטערט דורך דער ווירקונג פון דעם אַנטשטע־העגדען געדאַנק — אַלס אַ פינסטערע געהיימע קראַפט, ניט דער ערך פיינדליכער און שרעקליכער, ווי זי איז אין דער ווירקליכ־קייט.

עס איז אויסערגעוועהנליך שווער פאַר אונז, אויב ניט אומ־

מעגליך, זיך אָפּצוגעבען אַ גענויעם חשבון פון די ערשטע רעליגיעזע געפיהלען און פאָרשטעלונגען פון ווילדען מענשען. אין זייערע איינצעלהייטען האָבען זיי בלי ספק געמוזט זיין אזוי פארשיידען, ווי פארשיידען עס זיינען געווען די כאראקטערס פון די ערשטע פעלקערשאַפטען, וועלכע האָבען זיי דורכגעפיהלט, ווי פאַרשיידען עס זיינען געווען די קלימאטען, די נאַטור פון די לאָקאַליטעטען און אַלע אַנדערע אויסערליכע באדינגונגען און באַשטימונגען, אין דער סביבה פון וועלכע די דאָזיגע געפיהלען האָבען זיך אַנטוויקעלט. נאָר אזוי ווי נאָך אַלעמען זיינען דאָס פאָרט געווען מענשליכע געפיהלען און פאָרשטעלונגען, האָבען זיי דאָך געמוזט, ניט קוקענדיג אויף דער גרויסער פאַרשיידענקייט פון די איינצעלהייטען, באַזיצען אַ געוויסע צאָהל עהנליכע און אַלגעמיינע שטריכען, וועלכע מיר ווילען פּרובירן ערקלערן. וואָס עס זאָל ניט זיין דער אורשפּרונג פון די באַזונדערע מענשליכע גרופּען און די פאַרשפּרייטונג פון די מענשען־ראַסען איבער דער ערד; צי האָבען אַלע מענשען געהאַט איין פאָר־פאָטער אָדם, — אַ גאָרילאַ אָדער אַ שוועסטערקינד פון דער גאָרילאַ, אָדער זיי זיינען ארויסגעקומען פון עטליכע אינדיווידומען, וואָס די נאַטור האָט באַשאַפען אין פאַרשיידענע פלעצער און אין פאַרשיידענע צייטען גאָר אומאָפּהענגיג איינע פון די אַנדערע, — דאָס ענדערט ניט דעם ענין. די פעהיגקייט, וואָס באַשאַפט און שטעלט צונויף דאָס אייגענטימליך מענשליכע אין די מענשען, נעמליך: דאָס דענקען אַבסטראַקט, דער שכל, דער געדאַנק, מיט איין וואָרט, די פעהיגקייט צו באַשאַפען אידעען, פאַרבלייבט, פּונקט ווי די געזעצען וואָס באַשטימען די ערשיינונג פון אָט דער פעהיגקייט, תמיד און אומעטום די אייגענע, תמיד און אומעטום דיזעלבינגע, — ווייל קיין מענשליכע אַנטוויקלונג קאָן ניט געהן להיפּוך צו אָט די געזעצען. דאָס גיט אונז דאָס רעכט אָננצונעהמען, אז די הויפּט־פאַזען, וועלכע לאָזען זיך מערקען אין דער אורשפּרינגליכער רעליגיעזער אַנטוויקלונג פון וועלכען עס איז איינציגען פאָלק, האָבען אויך געמוזט פאָרקומען אין דער אַנטוויקלונג פון אַלע אַנדערע ערדישע פעלקערשאַפטען.

אורטיילענדיג לויט די איינשטימיגע מעלדונגען פון רייזענדער, סיי פון די וואָס האָבען אין פאַרגאַנגענעם יאָהר־הונדערט באַ־

זוכט די אָקעאַנישע אינזלען, סיי פון די וועלכע האָבען אין אונ־זערע צייטען אריינגעדרונגען טיעף אין אַפריקאַ, — האָט דער פ ע ט י ש י ז ם געמוזט זיין די סאַמע ערשטע רעליגיע, די רעלי־גיע פון אַלע ווילדע שבטים, וועלכע האָבען זיך גאַנץ וועניג דער־ווייטערט פון דעם נאַטור־צושטאַנד. אָבער דער פעטישיזם איז ניט קיין אַנדער זאַך ו ו י ד י ר ע ל י ג י ע פ ו ן מ ו ר א. דער פעטישיזם איז דער ערשטער מענשליכער אויסדרוק פון דעם געפיהל פון אַבסאָלוטער אָפּהענגיגקייט, צונויפגעמישט מיט דעם אינסטינקטיווען פּחד, וואָס מיר געפינען אין יסוד פון יעדען טיע־רישען לעבען און וואָס שטעלט פאַר, ווי מיר האָבען שוין געזאָגט, די רעליגיעזע באַציהונג פון די אינדיווידועמען פון די נידעריגסטע מינים צו דער אַלמעכטיגקייט פון דער נאַטור. ווער ווייס דאָס ניט, וואָס פאַר אַן איינדרוק און איינפלוס עס איבען אויס אויף אַלע לעבעדיגע וועזענס, אפילו פלאַנצען ניט אויסגעשלאָסען, די גרויסע רעגעלמעסיגע נאַטור־ערשיינונגען, ווי דאָס אויפגעהן און אונטערגעהן פון דער זון, דאָס שיינען פון דער לבנה, דאָס בייטען זיך פון די תקופות, פון קאַלטקייט און וואַרימקייט, באַזונדערס די ווירקונג פון ים׳ען, בערג און מדבריות, אָדער פון אַזעלכע נאַטיר־ליכע קאַטאַסטראָפעס, ווי שטורעמס, ליקוי־חמה און ליקוי־לבנה, ערדציטערנישען, ווי אויך די פיעלע פאַרשיידענע געגענזייטיג פאַר־ניכטענדע באַציהונגען צווישען די בעלי־חיים גופא און די פלאַנ־צען־מינים. דאָס אַלץ שטעלט צונויף פאַר יעדער חיה דעם סך־הכל פון די באַדינגונגען פון עקזיסטענץ, כאַראַקטער, נאַטור און, עס ווילט זיך אונז כמעט זאָגען, אַ באַזונדערן קולט; ווייל ביי אַלע חיות, ביי אַלע לעבעדיגע וועזענס, וועט איהר געפינען אַ מין נאַטור־פאַרגעטערונג, אַ געמיש פון מורא און פרייד, האָפנונג און אַנגסט, וואָס איז בנוגע צו געפיהל זעהר עהנליך צו דער מענש־ליכער רעליגיע. עס פעהלט דאָרט אויך ניט קיין השבעות און תפילות. באַטראַכט דעם צוגעוועהנטען הונט, וועלכער בעט זיך ביי זיין בעל־הבית אַ גלעט אָדער אַ בליק; איז דען דאָס ניט אַ בילד פון אַ מענשען, וואָס שטעהט אויף די קניע פאַר זיין גאָט? צי טראָגט ניט אריבער דער הונט, — מיט דער הילף פון זיין פאַר־שטעלונג און אַפילו שוין מיט די ערשטע עלעמענטען פון דער פעּ־היגקייט צו דענקען, וואָס האָט זיך ביי איהם אַנטוויקעלט דורך

ערפאהרונג, — צי טראָגט ער דען ניט אריבער די נאטירליכע, אויף איהם דריקענדע, אַלמעכטיגקייט אויף זיין בעל הבית, פונקט ווי דער גלויביגער מענש טראָגט איהר אריבער אויף גאָט? וואו־זשע איז דאָ דער אונטערשייד צווישען דעם רעליגיעזען געפיהל פון דעם מענשען און דעם הונט? ניט אפילו אין דעם דענקען, נאָר אין דער מדרגה פון דענקען; אָדער, מיט אַנדערע ווערטער, אין דער פעהיגקייט פעסטצושטעלען דאָס דענקען, עס צו פאר־שטעהן ווי אַן אבסטראַקטען געדאנק און עס פאראַלגעמיינען דורך אַ נאָמען, — ווארים די מענשליכע שפראך האָט די אייגענטימ־ליכקייט, וואָס זי איז ניט צוגעפּאסט צו באצייכענען די ווירקענדע געגענשטאַנדען, וואָס ווירקען דירעקט אויף אונזערע חושים, און קאָן בלויז אויסדריקען באגריפען אָדער אבסטראַקטע גענעראַליזאַ־ציעס. און אזוי ווי די שפּראך און דער געדאנק זיינען צוויי באַ־זונדערע, נאָר ניט צעטיילבארע פאָרמען פון איין און דעמזעלביגען אקט פון מענשליכען דענקען, שטעלט זי פעסט דעם געגענשטאַנד פון טיערישער שרעק און פארגעטערונג, אָדער דעם ערשטען נאַ־טירליכען מענשליכען קולט, מאכט איהם פאר אַן אַלגעמיינעם באַ־גריף, פארוואַנדעלט איהם אין עפּעס אבסטראַקטעס און זוכט איהם צו באצייכענען מיט עפּעס אַ נאָמען. דער געגענשטאַנד פון דער ווירקליכער פארגעטערונג פון דעם אָדער יענעם אינדיווידום בלייבט שטענדיג דער שטיין, דער, און ניט קיין אַנדער שטיק האָלץ; אָבער פון דעם מאָמענט, וואָס ער איז אָנגערופען געוואָרן מיט אַ וואָרט, ווערט ער שוין אַן אבסטראַקטער געגענשטאַנד אָדער באַגריף: שטיין בכלל, שטיק האָלץ. אויף אזא אופן, מיט דער ערשטער אויפוואַכונג פון דעם געדאנק, וואָס ווערט אויס־געדריקט אין דער שפּראַך, הויבט זיך אייגענטליך אָן די מענשלי־כע וועלט, — די אבסטראַקטע וועלט.

אַ דאנק אָט דער פעהיגקייט צו דענקען אבסטראַקט, זאָגען מיר, שאַפט זיך דער מענש, — געבאָרן פון דער נאַטור, געשאַפען פון דער נאַטור, אין דערזעלבער נאַטור און זאָגאר אין איהרע באַ־דינגונגען, אַ צווייטע עקזיסטענץ, וואָס איז אין איינקלאַנג מיט זיין אידעאַל, און וואָס פּאַרפּאַלקאָמט זיך צוזאַמען מיט איהם.

אַלץ וואָס עס לעבט, זאָגען מיר ווייטער, כדי בעסער צו דער־קלערן אונזער געדאנק, שטרעבט זיך צו רעאַליזירן אין דער פולער

גאַנצקייט. דער מענש, וואָס איז אַ לעבעדיג און צוגלייך אויך אַ דענקענד וועזען, מוז פאַר זיין פאָלשטענדיגער רעאַליזירונג צו־ערשט זיך אַליין דערקענען. און אָט דאָס איז די אורזאַך פון זיין שטאַרקער צוריקגעבליבענקייט, וואָס מיר באַמערקען אין זיין אַנט־וויקלונג, און וואָס האָט געמאַכט, אַז כדי צו דערגרייכען דעם היינ־טיגען געזעלשאַפטליכען צושטאַנד פון די ציוויליזירטסטע לענ־דער, — אַ צושטאַנד, וואָס איז נאָך גאַנץ ווייט פון דעם אידעאַל, צו וועלכען מיר שטרעבען היינט, — האָט דער מענש געדאַרפט האָבען אַ צייט פון עטליכע הונדערטער דורות. . . . עס ווילט זיך זאָגען, אַז דער מענש, זוכענדיג זיך אַליין, בלאָנדזשענדיג דורך אַלע פיזיאָלאָגישע און היסטאָרישע ענדערונגען, האָט געמוזט דורכמאַכען אַלע מעגליכע נאַרישקייטען, אַלע מעגליכע אומגלי־קען, איידער ער איז געווען ביכולת צו פאַרווירקליכען אָט דאָס קליין ביסעל שכל און גערעכטיגקייט, וואָס הערשט איצט אין דער וועלט.

די לעצטע גרעניץ און דער העכסטער ציעל פון דער מענשלי־כער אַנטוויקלונג איז די פ ר י י ה י י ט. זשאַן זשאַק רוסאָ און זיינע תלמידים האָבען אַ טעות געהאַט, ווען זיי האָבען איהר גע־זוכט אין אָנהויב פון דער געשיכטע, ווען דעם מענשען האָט נאָך אינגאַנצען געפעהלט דער זעלבסטבאַוואוסטזיין און ער איז פאָלג־ליך אומפעהיג געווען צו שליסען וועלכען עס איז קאָנטראַקט, פאָל־שטענדיג אונטערוואַרפענדיג זיך יענעם פאַטאַלען נאַטירליכען לע־בען, וועלכער פאַרשקלאַפט אַלע חיות און פון וועלכען דער מענש האָט, אין אַ געוויסען זין, זיך געקאָנט באַפרייען נאָר אַ דאַנק דעם כסדר׳דיגען באַנוצען זיך מיט׳ן פאַרשטאַנד. אַנטוויקלענדיג זיך, אמת, זעהר לאַנגזאַם אין פאַרלויף פון דער גאַנצער געשיכטע, האָט דער מענשליכער פאַרשטאַנד ביסלעכוויז דערקענט די געזעצען, וואָס געהערען צו אונזער אייגענער נאַטור; ער האָט זיי זיך, אַזוי צו זאָגען, אָנגעאייגענט, איבעראַרבייטענדיג זיי אין אַן אידעע — כמעט אַ ספּאָנטאַנע שאַפונג פון אונזער אייגענעם שכל — און דערבראַכט צו דעם, אַז נ י ט ־ א ו י פ ה ע ר נ ד י ג ז י ך צ ו א ו נ ט ע ר ו ו א ר פ ע ן ד י ד אָ ז י ג ע ג ע ז ע צ ע ן, א ו נ ט ע ר ו ו א ר פ ט ז י ך ה י י נ ט ד ע ר מ ע נ ש ב ל ו י ז ז י י נ ע א י י ג ע נ ע ג ע ד א נ ק ע ן. אין

אַנגעזיכט פון דער נאַטור איז דאָס פאַר'ן מענשען די איינציגע מעגליכע ווירדע און פרייהייט. קיין אַנדערע וועט קיינמאָל ניט זיין; וואָרים די נאַטור געזעצען זיינען אומפאַרענדערליך, פאַטאַל; זיי שטעלען צונויף דעם יסוד פון יעדער עקזיסטענץ און פון אונזער אייגענעם וועזען, אַזוי אַז קיינער קאָן ניט רעוואָלטירן געגען זיי, ניט אַריינפאַלענדיג אין דעם זעלבען אויגענבליק אין אַן אומזין, ניט ברענגענדיג אויף זיך אַליין אַ זיכערן טויט. נאָר באַגרייפענדיג זיי און אַרייננעהמענדיג זיי אין זיין שכל, דערהויבט זיך דער מענש איבער דעם דירעקטען דרוק פון דער אויסערליכער וועלט, און ווערענדיג אַליין אויך אַ שעפער, פאַרפליכטענדיג זיך פון דעם מאָמענט אָן נאָר זיינע אייגענע אידעען, פאַרענדערט ער מעהר אָדער ווייניגער די וועלט אין איינקלאַנג מיט די וואַקסענדע פאָדערונגען, און לעגט אויף איהר אַרויף דעם שטעמפעל פון זיין מענשליכקייט.

דאָס וואָס מיר רופען מ ע נ ש ל י כ ע וועלט, האָט ניט אויף אַזאַ אופן קיין אַנדער דירעקטען באַשעפער אויסער דעם מענשען, וועלכער באַשאַפט איהר, עראָבערנדיג ביסלעכווייז פון דער אויסערליכער וועלט און פון זיין אייגענער טיערישקייט זיין פרייהייט און זיין מענשליכע ווירדע. ער עראָבערט זיי דורך אַ כח, וואָס טרייבט איהם, וואָס איז אומאָפּהענגיג פון איהם, וועלכען ער קאָן ניט בייקומען און וועלכער איז צוגלייך בנמצא ביי אַלע אַנדערע לעבעדיגע וועזענס. דער דאָזיגער כח — דאָס איז דער אַלוועלטליכער שטראָם פון לעבען, וועלכען מיר רופען אַלוועלטליכע קאַזואַליטעט, נאַטור, און וועלכער ערשיינט אין אַלע לעבעדיגע וועזענס, פלאַנצען אָדער חיות, אין דעם שטרעבען פון יעדען אינדיווידום צו פאַרווירקליכען פאַר זיך די באַדינגונגען, וואָס זיינען נויטיג פאַר דעם קיום פון זיין מין, ד. ה. צו באַפרידיגען זיינע נויטען. אָט די שטרעבונג, די וויכטיגסטע און הויפּט-ערשיינונג פון לעבען, איז דער יסוד פון דעם, וואָס מיר רופען אָן ו ו י ל ע ן. פאַטאַל און אומבאַזיגבאַר ביי אַלע בעלי-חיים, ניט אויסשליסענדיג אַפילו דעם גאָר ציוויליזירטען מענשען, אינסטינקטיוו, מען קאָן כמעט זאָגען מעכאַניש, אין די נידעריגערע אָרגאַניזמען, מעהר באַוואוסטזיניג אין די העכערע מנים, דערגרייכט דער ווילען דעם פולען זעלבסטבאַוואוסטזיין נאָר ביים מענשען, וועלכער

איז, אַ דאַנק זיין פאַרשטאַנד, — וואָס דערהויבט איהם איבער זיינע אינסטינקטיווע אימפּולסען און ערלויבט איהם צו פאַרגלייכען, קריטיקירן, און פאַרפיינערן זיינע אייגענע אימפּולסען, — דער איינציגער צווישען אַלע בעלי־חיים אויף דער ערד, וואָס באַזיצט אַ באַוואוסטזיניגען, זעלבסטבאַשטימענדען — פ ר י י ע ן ו ו י ל ע ן.

עס איז זעלבסטפאַרשטענדליך, אַז אַט די פרייהייט פון מענשליכען ווילען, בנוגע צו דעם אַלוועלטליכען לעבענס־שטראָם, בנוגע צו אַט דער אַבסאָלוטער אורזאַכליכקייט (קאַזואַליטעט), אין וועלכער יעדער באַזונדערער ווילען איז אַ טייכעל, האָט ניט קיין אַנדער באַדייטונג, חוץ דאָס, וואָס זי גיט איהם זיין באַוואוסטזיניגקייט אין געגענזאַץ צו דעם מעכאַנישען איינפלוס און אפילו דעם אינסטינקט. דער מענש כאַפּט־אויף און באַגרייפט די נאַטירליכע באַדערפעניששען, און אָפּשפּיגלענדיג זיך ביי איהם אין מאַרך, אַנטשטעהען זיי דאָרטען איבעראַנגיים דורך דעם רעאַגירענדען פיזיאָלאָגישען פּראָצעס, וועלכער איז נאָך ווייניג באַוואוסט, אין דער פאָרם פון לאָגישע שלוסען פון זיינע אייגענע געדאַנקען. די דאָזיגע פעהיגקייט צו באַגרייפען, אין מיטען פון זיין אַבסאָלוטער און אומאויפהערליכער אָפּהענגיגקייט, גיט איהם דאָס געפיהל פון זעלבסטבאַשטימונג, פון באַוואוסטזיניגען, איינענווילליגען ווילען און פרייהייט. — ניט ווענדענדיג באַגעהן זעלבסטמאָרד אינגאַנצען אָדער טיילווייז, קאָן זיך קיין מענש ניט באַפרייען פון זיינע נאַטירליכע נייגונגען; ער קאָן זיי אָבער רעגולירן און פאַרענדערן, באַמיהענדיג זיך וואָס מעהר צו ברענגען זיי אין איינקלאַנג מיט דעם, וואָס ער רופט אין די פאַרשיידענע צייטען פון זיין אינטעלעקטועלער און מאָראַלער אַנטוויקלונג, דאָס גערעכטע און שעהנע.

די הויפּט־שטריכען פון דער פאַרפיינערטסטער מענשליכער עקזיסטענץ און פון דער רויהעסטער טיערישער עקזיסטענץ זיינען און וועלען שטענדיג אין עצם פאַרבלייבען איינע און דיזעלבע: געבאָרן ווערן, וואַקסען און אַנטוויקלען זיך, אַרבייטען, כדי צו עסען און טרינקען, כדי צו האָבען אַ דאַך איבער זיך און וואָפען, אויפהאַלטען זיין אינדיווידועלע עקזיסטענץ אין גלייכגעוויכט מיט דעם געזעלשאַפטליכען לעבען פון זיין מין; ליעבען, זיך רעפּראָדוצירן און דערנאָך שטאַרבען. . . . צו די דאָזיגע עלעמענטען קומען נאָך ביים מענשען צו נייע: דאָס דענקען און די דערקענט־

ניש, — די פעהיגקייט און די נויט, וועלכע זיינען שוין בנמצא, אמת, אין א קלענערער אבער דאך אין אן אנגעזעהענער מאס ביי די מינים בעלי־חיים, וואס זיינען לויט זייער ארגאניזאציע נעהנטער צו דעם מענשען, ווארים ווי עס ווייזט אויס, עקזיסטירט גאר ניט אין דער נאטור קיין אבסאלוטער אונטערשייד, און אלע אונטערשיידען ווערען דערפיהרט אין דעם לעצטען אנאליז נאר צו אן אונטערשייד אין קוואנטיטעט, — נאר וועלכע בלויז אין דעם מענשען דערגרייכען צו אזא באפעהלענדער און איבערוועגענדער קראפט, אז ביסלעכווייז ארבייטען זיי איבער דאס גאנצע לעבען. ווי עס האט ריכטיג באמערקט איינער פון די גרעסטע דענקער פון אונזער צייט, לודוויג פייערבאך, טוט דער מענש אלץ, וואס די חיות טוען, ניט מעהר ער טוט דאס אלץ מעהר און מעהר *מענשליך*. אין דעם באשטעהט דער גאנצער אונטערשייד, דאס איז אבער גאר א גרויסער אונטערשייד.* ער שליסט אין זיך איין די גאנצע ציוויליזאציע מיט אלע וואונדער פון דער אינדוסטריע, וויסענשאפט און קונסט; מיט אלע רעליגיעזע, עסטעטישע, פילאזאפישע, פאליטישע, עקאנאמישע און סאציאלע אנטוויקלונגען פון דער מענשהייט, — מיט אייןווארט, די גאנצע אלוועלט-

---

*) עס איז קיינמאל ניט איבעריג דאס צו ווידערהאלען פאר די פיעלע אנהענגער פון דעם מאדערנעם נאטוראליזם אדער מאטעריאליזם, וועלכע האבען זיך איינגעבילדעט, אז וויבאלד דער מענש האט אין אונזער צייט אנטדעקט זיין פאלשטענדיגע און דורכאויס נאהענטע פארוואנדשאפט מיט אלע איבעריגע מינים חיות און זיין אונמיטעלבארע און דירעקטע אנטשטעהונג פון דער ערד; וויבאלד ער האט זיך אפגעזאגט פון די אומזיניגע און פוסטע פרעטענזיעס פון ספיריטואליזם, וועלכער האט, אונטער דעם אויסרייד אז ער שענקט איהם אבסאלוטע פרייהייט, איהם גאר פאר׳משפט צו אייביגער שקלאפעריי, — גיט זיי דאס א רעכט צו פארלירען יעדע אכטונג פאר דעם מענשען. די דאזיגע מענשען קאן מען פארגלייכען מיט די לאקייען, וועלכע, אויסגעפינענדיג די פלעבעאישע אפשטאמונג פון א מענשען, וועלכער האט זיי געצוואונגען איהם צו אכטען צוליעב זיינע פערזענליכע אייגענשאפטען, האלטען פאר רעכט צו באציהען זיך צו איהם ווי צו א גלייכען, צוליעב דער איינפאכער אורזאך, וואס זיי פארשטעהען ניט קיין אנדער עדעלקייט אחוץ די, וואס עס ברענגט מיט זיך אין זייערע אויגען די אריסטאקראטישע געבורט. אנדערע זיינען אזוי גליקליך, אנטדעקענדיג די פארוואנדשאפט פון דעם מענשען מיט דער גארילא, אז זיי וואלטען איהם תמיד געוואלט האלטען אין א טיערישען צושטאנד און אנטזאגען זיך צו באגרייפען, אז די גאנצע היסטארישע אויפגאבע, די גאנצע ווירדע און פרייהייט פון דעם מענשען באשטעהט אין דעם, אז ער זאל זיך דערווייטערן פון דעם דאזיגען צושטאנד.

ליכע געשיכטע. דער מענש באַשאַפט די דאָזיגע היסטאָרישע וועלט מיט דער הילף פון דער אַקטיווער קראַפט, וועלכע איהר ווערט געפינען ביי אַלע לעבעדיגע וועזענס, וואָס איז דער יסוד פון דעם אָרגאַנישען לעבען און שטרעבט צו אַסימילירן זיך און איבעראַרבייטען די אויסערליכע וועלט לויט די באַדערפענישען פון יעדען איינעם. די דאָזיגע קראַפט איז, פאַרשטעהט זיך, אינ־סטינקטיוו און פאַטאַל, ווייל זי איז עלטער פון יעדען געדאַנק, אָבער ווערענדיג אויפגעקלערט פון מענשליכען שכל און באַשטימט פון באַוואוסטזיניגען ווילען, ווערט זי פאַרוואַנדעלט אין דעם מענ־שען און פאַר דעם מענשען אין באַוואוסטזיניגער און פרייער אַרבייט.

נאָר אַ דאַנק דעם שכל, דערגרייכט דער מענש צו דער דער־קענטניס פון זיין פרייהייט אין דער נאַטירליכער סביבה, וואָס האָט איהם געבוירן; אָבער נאָר מיט דער הילף פון אַרבייט פאַרווירקליכט ער די דאָזיגע פרייהייט. מיר האָבען געמאַכט אַ באַמערקונג, אַז די טעטיגקייט, וואָס שטעלט צונויף אַרבייט, ד. ה. די לאַנגזאַמע אַרבייט פון טראַנס־פאָרמירן די אויבערפלאַך פון אונזער פלאַנעט דורך דעם פיזישען כח פון יע־דען לעבעדיגען וועזען אין איינקלאַנג מיט יעטוועדענס באַדערפענישען, — באַגעגנט מען מעהר אָדער ווייניגער אַנטוויקעלט, אויף אַלע מדרגות פון אָרגאַנישען לעבען. זי הויבט אָבער אָן צו זיין אויסשליסליך מענשליכע אַרבייט נאָר דאַן, ווען געפיהרט פון מענשליכען שכל און באַוואוסטזיניגען ווילען הערט זי אויף צו דיענען בלויז די אומבאַוועגליכע און פאַטאַל־באַגרע־ניצטע באַדערפענישען אויסשליסליך פון די בעלי־חיים, נאָר זי הויבט אויך אָן צו דיענען די באַדערפענישען פון דעם דענ־קענדען וועזען, וואָס ערוואָרבט זיין מענשליכקייט, באַפעסטיגענדיג און פאַרווירקליכענדיג אין דער וועלט זיין פרייהייט.

די פאַרווירקליכונג פון דער דאָזיגער אומבאַגרעניצטער, אומ־ענדליכער אויפגאַבע, איז ניט נאָר די זאַך פון דער אינטעלעקטו־

עלער און מאָראַלער אַנטוויקלונג, נאָר אויך די זאַך פון מאַטעריע־לער באַפרייאונג. דער מענש ווערט אַ מענש אין דער ווירקליכ־קייט, ער ערבערט די מעגליכקייט פון זיין אַנטוויקלונג און אי־נערליכער פאַרפאָלקאָמענונג נאָר בתנאי, ווען ער צערייסט מעהר אָדער וועניגער די שקלאַפען־קייטען, וואָס די נאַטור וואַרפט אַרויף אויף איהרע קינדער. די דאָזיגע קייטען — הונגער, אַלערליי נוי־טען, פיזישע וועהטאַגען, די ווירקונג פון קלימאַטען, צייטען פון יאָהר און בכלל די טויזענדער באַדינגונגען פון טיערישען לעבען, וואָס האַלטען די מענשליכע עקזיסטענץ אין אַ כמעט אַבסאָלוטער אָפּהענגיגקייט פון דער אַרומרינגלענדער סביבה; די דאָזיגע קיי־טען — זיינען עס די שטענדיגע געפאַהרען, וועלכע אין דער פאָרם פון נאַטירליכע ערשיינונגען שרעקען און דריקען פון אַלע זייטען דעם מענשען. דאָס איז די אומאויפהערליכע מורא, וואָס איז דער יסוד פון דער גאַנצער טיערישער עקזיסטענץ און וואָס דריקט אַזוי שטאַרק אויף דעם נאַטירליכען, ווילדען אינדיווידום, אַז ער גע־פינט אין זיך גאָרנישט, וואָס ער זאָל קאָנען אַנטקעגענשטעלען דער דאָזיגער מורא, מיט וואָס ער זאָל קאָנען קעמפען געגען איהר... מיט איין וואָרט, איהר האָט דאָ אַלע עלעמענטען פון דער פאָל־שטענדיגסטער שקלאַפעריי. דער ערשטער שריט, וואָס דער מענש מאַכט אויף דעם וועג צו דער באַפרייאונג פון דער דאָזיגער שקלאַ־פעריי באַשטעהט, ווי מיר האָבען שוין געזאָגט, אין דעם אַב־סטראַקטען אַקט פון דעם שכל, וועלכער דערהויבט אינערליך דעם מענשען איבער די אַרומיגע געגענשטאַנדען, ערלויבט איהם אויס־צופאָרשען זייערע געגענזייטיגע באַציהונגען און געזעצען. אָבער דער צווייטער שריט איז שוין אומבאַדינגט אַ מאַטעריעלער אַקט, וואָס איז באַשטימט פונ׳ם ווילען און ווערט געפיהרט פון דעם מעהר אָדער וועניגער טיעפערן קענען די אויסערליכע וועלט: דאָס איז די אָנווענדונג פון דער מוסקול־קראַפט פון דעם מענשען, כדי איבערצושאַפען די וועלט אין איינקלאַנג מיט זיינע פּראָגרעסי־רענדע באַדערפעני͏שען. דער דאָזיגער קאַמף פון דעם מענשען, פון דעם באַוואוסטזיניגען האַרעפּאַשניק געגען דער מוטער־נאַטור איז ניט קיין אויפשטאַנד געגען איהר אָדער איהרע געזעצען. דער מענש באַנוצט זיך מיט זיין ערבערטען וויסען פון די געזעצען נאָר מיט דעם צוועק זיך צו באַפעסטיגען און פאַרזיכערן פון ברוי־

טאַלע אָנפאַלען און פּלוצלינגע קאַטאַסטראָפען, און אויך פון די פעריאָדישע, רעגעלמעסיגע ערשיינונגען פון דער פיזישער וועלט. בלויז דער אויפמערקזאַמסטער אויספאָרשען און דערגעהן די געזעצען פון דער נאַטור מאַכט איהם פעהיג, אז ער זאָל זי אויך באַזיעגען, און צווינגען צו דיענען זיינע צוועקען, און ער זאָל האָבען די מעגליכקייט צו פאַרענדערן די אויבערפלאַך פון דער ערד אין אן אלץ מעהר און מעהר גינסטיגערער סביבה פאַר דער מענשליכער אנטוויקלונג.

ווי איהר זעהט, איז די פעהיגקייט צו דענקען אבסטראַקט, — דער מקור פון אלע אונזערע קענטענישען און אידעען, אויך די איינציגע אורזאַך פון יעדער מענשליכער באַפרייאונג. אָבער דאָס ערשטע ערוואַכען פון דער פעהיגקייט, וואָס איז קיין אנדער זאַך ניט ווי דער שכל, שאַפט ניט באַלד די פרייהייט. ווען זי הויבט אָן ווירקען אין מענשען, לאַנגזאַם באַפרייענדיג זיך פון די וויקעלאַך פון טיערישען אינסטינקט, צייגט זי זיך תחילת ארויס ניט אין דער פאָרם פון לאָגישען דענקען, וואָס האָט דעם באַוואוסטזיין און די דערקענטניש פון זיין אייגענער טעטיגקייט, נאָר אין דער פאָרם פון ד ע נ ק ע ן ד אָ ס פ א נ ט א ס ט י ש ע אָדער אומפאַרשטענדליכע. אלס אזעלכע באַפרייט זי דעם מענשען פון דער נאַטירליכער שקלאַפעריי, וואָס ליגט אויף איהם ווי א לאַסט פון דער וויגעלע אָן, פאַר דעם איינציגען פּרייז וואָס זי וואַרפט איהם באַלד אריין אין א נייער שקלאַפעריי, וועלכע איז נאָך טויזענדער מאָל אכזריות'דיגער און שרעקליכער — אין דער שקלאַפעריי פון רעליגיע.

עס איז דאָס פאַנטאַסטישע דענקען פון דעם מענשען וואָס פאַרוואַנדעלט דעם נאַטירליכען קולט, וועמעס עלעמענטען און שפּורן מיר געפינען ביי אלע חיות, אין א מענשליכען קולט, אין זיין עלעמענטאַרער פאָרם — אין דער פאָרם פון פעטעשיזם. מיר האָבען אויפמערקזאַם געמאַכט אויף די חיות, וועלכע פאַרגעטערן אינסטינקטיוו די גרויסע ערשיינונגען פון דער נאַטור, וואָס האָבען ווירקליך א דירעקטע און מעכטיגע ווירקונג אויף זייער עקזיסטענץ; מיר האָבען אָבער קיינמאָל ניט געהערט פון חיות, וועלכע זאָלען פאַרגעטערן אן אומשולדיג שטיקעל האָלץ, א קנויל שמאַטעס, א ביין אָדער א שטיין. צו דערזעלביגער צייט געפינען מיר

אָבער אזא קולט אין דער אורשפּרינגליכער רעליגיע פון די ווילדע און אפילו אין קאַטאָליציזם. ווי זשע דערקלערט מען זיך די דאָ־זיגע זאָנדערבארע אויסערגעוועהנליכע ערשיינונג פון דעם שטאַנד־פּונקט פון געזונטען פארשטאַנד און פון דעם ריכטיגען באַגריף וועגען זאַכען, ווען מיר זעהען אז דער מענש שטעהט נאָך נידעריגער פון די נאָר באַגרעניצטע חיות?

דער דאָזיגער אומזין איז אַ פּראָדוקט פון דעם פאַנטאַסטישען דענקען פון ווילדען מענשען. נים נאָר פיהלט ער, פּונקט ווי אַלע אַנדערע חיות, די אַלמעכטיגקייט פון דער נאַטור, ער מאַכט זי נאָך פאַר דעם געגענשטאַנד פון זיין אומאויפהערליכען דענקען, ער פאַרפעסטיגט איהר און פּאַראַלעמיינט איהר אונטער אַ וועלכען עס איז נאָמען, ער מאַכט איהר אַלס דעם מיטעלפּונקט, ארום וועלכען עס גרופּירן זיך אַלע זיינע קינדערשע פאַנטאַזיעס. נים זייענדיג ביכולת ארומצונעהמען מיט זיין אָרימען געדאַנק דעם אוניווערזום, אפילו נים דעם ערדקוגעל, און אפילו נים דעם באַגרענצטען שטח, אין וועלכען ער איז געבאָרן געוואָרן און ער לעבט, זוכט ער אומעטום דעם פּלאַץ, וואו עס האַלט זיך אויף די דאָזיגע אַלמעכטיגקיים, וועמעס עקזיסטענץ ער האָט שוין פארשטאַנען און פארפעסטיגט, און וועלכע באַלעסטיגט איהם אַזוי. און דורך דער שפּיעל און באַאָבאַכטונג פון זיין רויהער פאַנטאַזיע, וועלכע וואָלט בעצם געוועזן שווער פאַר אונז היינט צו באַגרייפען, טראָגט ער די דאָזיגע אַלמעכטיגקייט אריבער אויף אַ שטיק שטיין, אַ בינטעל שמאַטעס, אויף אָט דעם שטיין. . . . דאָס איז דער ריינער פעטישיזם, די רעליגיעזסטע, ד. ה. אומזיניגסטע פון אַלע רעליגיעס.

גלייך נאָכ'ן פעטישיזם און אָפט מיט איהם אין דערזעלבער צייט קומט דער מ כ ש פ י ם ־ק ו ל ט. דער דאָזיגער קולט, אויב ער איז נים פיעל שכל'דיגער, איז ער אָבער יעדענפאַלס אַ מעהר נאַטירליכער און פאַרוואונדערט אונז ווענינער ווי דער ריינער פעטישיזם, מחמת מיר זיינען צו איהם צוגעוועהנט. אפילו היינט זיינען מיר דאָך נאָך ארומגערינגעלט מיט מכשפים, ווי די ספּיריטואַליסטען, פאַרמיטלערס (מידיומס), וואָהרזאָגערס און מאַגנעטיזירער, און אפילו די גייסטליכע פון דער רוימיש־קאַטלישער, ווי פון דער מזרח־גריכישער קירכע, וועלכע פאַרזיכערן, אַז זיי האָבען דעם כח צו צווינגען גאָט, מיט דער הילף פון געוויסע

נעהיימניספולע פאָרמולעס, ארײנצוגעהן אין וואסער אָדער זיך פארקערפערן אין ברויט און וויין.

זיינען דען ניט אַט די אַלע פ אַ ר ש ק ל אַ פ ע ר פון דער גאָטהייט, וואָס איז אונטערוואָרפען זייערע באשווערונגען, אמת'ע מכשפים? אמת, זייער גאָטהייט, — א פראָדוקט פון מעהר ווי א צעהן־טויזענדיאָהריגער אנטוויקלונג, — איז א סך מעהר קאָמ־פּליצירט, ווי די גאָטהייט פון די אורשפּרינגליכע מכשפים, וועמעס אײנציגער אינהאַלט איז די שוין פארפעסטיגטע אָבער נאָך אומבאשטימטע פארשטעלונג פון דער אַלמעכטיגקייט, אָהן וועלכען עס איז אַנדערן אינטעלעקטועלען אָדער מאָראַלען אטריבוט. דער אונטערשייד פון גוטס און שלעכטס, פון רעכט און אומרעכט איז דאַן נאָך אומבאַקאַנט. מען ווייס ניט, וואָס אַזוינס די גאָט־הייט האָט ליעב און וואָס זי האָט פיינט, וואָס זי פאַרלאַנגט און וואָס זי פארלאַנגט ניט; זי איז ניט גוט און ניט שלעכט, — זי איז אַלמעכטיג און ווייטער גאָרנישט. יעדענפאלס הויבט שוין דער געטליכער כאראקטער אָן זיך אָפּצוצייכענען; די גאָטהייט איז עגאָאיסטיש און באַריהמעריש, זי האָט ליעב די חניפה, דעם בוקען זיך, די ערנידעריגונג און די אויסשלאַכטונג פון מענשען, זייער פאַרגעטערונג און אויפאָפּפערונג, — און זי פארפאָלגט און באשטראָפט אכזריות'דיג די יעניגע, וועלכע ווילען זיך ניט אונ־טערוואָרפען צו איהר: די מורדים, די שטאָלצע, די גאָטלאָזע. ווי באַוואוסט, איז דאָס דער הויפּט־שטריך פון געטליכען כאראק־טער ביי אַלע אַמאָליגע און היינטיגע געטער, וואָס זיינען באשאַ־פען געוואָרן פון דעם מענשליכען אומפארשטאַנד. האָט דען ווען אין דער וועלט עקזיסטירט אַזאַ ראַכעזיכטיג, עהרגייציג, עגאָאיס־טיש און בלוטיג וועזען ווי דער אידישער יהוה אָדער דער גאָט־פאָטער פון די קריסטען?

אין דעם אורשפּרינגליכען כשוף־קולט איז די גאָטהייט אָדער די אומבאשטימטע אַלמעכטיגקייט תחילת געוועזען ענג פארבונ־דען מיט דער פערזענליכקייט פון דעם מכשף; ער איז אַליין א גאָט, פונקט ווי דער פעטיש. מיט דער צייט אָבער ווערט די ראָלע פון דעם איבערנאַטירליכען מענשען, פון דעם מענש־גאָט, פאר דעם נעוועהנליכען מענשען אוממעגליך, באַזונדערס פאר דעם ווילדען, וועלכער האָט ניט קיין מיטלען זיך אויסצובאהאַלטען פון דער ניט־

באשיידענער נייגעריגקייט פון די גלויבענדע, פאר וועמעס באַ־אַבאַכטונגען ער בלייבט תמיד אָפען. דער געזונטער פאַרשטאַנד און דער פּראַקטישער שכל, וואָס אַנטוויקלען זיך אַלץ מעהר ביי דעם ווילדען פאָלק צוזאַמען מיט זיין רעליגיעזער פאַנטאַזיע, באַ־ווייזען איהם סוף־כל־סוף די אוממעגליכקייט, אַז אַ מענש, וואָס איז אונטערוואָרפען אַלע מענשליכע שוואַכקייטען און אַהנמעכ־טיגקייטען, זאָל זיין אַ גאָט. דער מכשף פאַרבלייבט פאַר'ן פאָלק אַן איבערנאַטירליך וועזען, אָבער נאָר אין געוויסע מינוטען, ווען ער איז דורכגעדרונגען מיט'ן גייסט. אָבער מיט וועלכען גייסט?

מיט דעם גייסט פון אַלמעכטיגקייט, מיט גאָט. . . . הייסט עס, אַלזאָ, אַז אין אַ געוועהנליכער צייט געפינט זיך די גאָטהייט אויסער דעם מכשף. איז וואו זוכט מען איהר? — דער פעטיש, גאָט — איז שוין אַ זאַך וואָס באַפרידיגט ניט; דער מכשף, דער מענש־גאָט — אויך ניט. — אַט די אַלע איבערגאַנגען האָבען גע־קאָנט אַנהאַלטען אין דער אוראַלטער צייט עטליכע יאָהרהונדער־טער. — דער ווילדער, וואָס האָט זיך שוין אָבער שטאַרק אַ רוק געטאָן פאָראויס, וועלכער האָט זיך שוין אַנטוויקעלט און איז באַ־רייכערט געוואָרען מיט דער ערפאַהרונג און טראַדיציעס פון פיע־לע יאָהרהונדערטער, זוכט שוין איצט אַ גאָטהייט ווייט פון זיך, אָבער נאָך אַלץ צווישען די רעאַל עקזיסטירענדע געגענשטאַנ־דען: אין דער זון, אין דער לבנה, אין די שטערען. — דער רע־ליגיעזער געדאַנק הויבט שוין אָן ארומנעהמען דעם אוניווערזום.

ווי מיר האָבען געזאָגט, האָט דער מענש געקאָנט קומען דער־צו בלויז נאָך אַ לאַנגער רייהע פון דורות. זיין פעהיגקייט צו דענקען אַבסטראַקט, זיין שכל, האָבען זיך אַנטוויקעלט, פאַר־שטאַרקט און פאַרשאַרפט אין דער פּראַקטישער דערקענונג פון די געגענשטאַנדען, וואָס רינגלען איהם ארום, און אין דער אויס־פאָרשונג פון זייערע באַציהונגען און געגענזייטיגע באַווירקונגען. די פעריאָדישע רעגעלמעסיגקייט פון געוויסע נאַטור־ערשיינונגען האָבען איהם געגעבען דעם ערשטען באַגריף וועגען אייניגע נאַ־טור־געזעצען. דער מענש הויבט זיך אָן צו אינטערעסירן מיט דער איינהייט פון ערשיינונגען און זייערע אורזאַכען; ער זוכט זייער דערקלערונג. אין דערזעלבער צייט הויבט ער אָן צו האָבען אַ באַגריף וועגען זיך גופא, און אַ דאַנק דערזעלבער פעהיגקייט צו

דענקען אבסטראַקט, וואָס מאַכט איהם מעגליך זיך אויפצוהעבען, אינ'ם געדאנק, איבער זיך גופא און מאַכען זיך אליין אַלס געגענ־שטאַנד פאַר באָאַבאַכטונג, הויבט ער אָן אָפּטיילען זיין מאַטעריעלען און לעבענס־אינהאַלט פון זיין דענקענדען גייסט, זיין אויסערליכקייט פון זיין אינערליכען וועזען, זיין גוף פון זיין נשמה. — קוים אָבער האָט ער דעם דאָזיגען אונטערשייד אַנטדעקט און איהם פאַרפעס־טיגט ביי זיך אין געדאַנק, מוז ער איהם נאַטירליך אריבערטראַגען אויף זיין גאָט און ער הויבט אָן זוכען די אומזעהבארע נשמה פון דער זעהבאַרער וועלט. — אויף אָט דעם אופן האָט דאָס געמוזט געבאָרן ווערן דער רעליגיעזער פאַנטעאיזם פון די אינדיער.

אויף דעם דאָזיגען פונקט מוזען מיר זיך אָבשטעלען, וואָרים דאָ איז עס, וואו עס הויבט זיך אייגענטליך אָן די רעליגיע אין פילען זין פון וואָרט, און צוזאַמען מיט איהר די ריכטיגע טעאָלאָ־גיע און מעטאַפיזיק. ביז אהער, באַהערשט פון דער אומאויפהער־ליכער פאָרשטעלונג פון דער אלמעכטיגקייט, איז זיך די רעליגיעזע פאַנטאַזיע פון דעם מענשען געגאַנגען אויף איהר נאַטירליכען דרך, זוכענדיג די אורזאַך און דעם מקור פון דער דאָזיגער אלמעכ־טיגקייט אויף דעם וועג פון עקספּערימענטאַלער אויספאָרשונג, צו־ערשט אין די גאָר נאָהענטע געגענשטאַנדען, אין די פעטישען, שפּעטער אין די מכשפים, נאָך שפּעטער אין די שטערען, אָבער שטענדיג צושרייבענדיג די אלמעכטיגקייט צו וועלכען עס איז רע־אלען, זיכטבאַרען, כאָטש ווייטען געגענשטאַנד. איצט שטעלט זי זיך שוין פאָר די עקזיסטענץ פון א גייסטיגען, איבער־וועלטליכען, אומזיכטבאַרען גאָט. פון דער אַנדער זייט, ביז אהער זיינען די געטער געווען באַשרענקטע, באַשטימטע וועזענס, צווישען א סך אַנדערע ניט־געטליכע וועזענס, ניט באַגאַבט מיט אלמעכטיגקייט, וועלכע עקזיסטירן אָבער דאָך אין דער ווירקליכקייט. איצט, צום ערשטען מאָל, שטעלט זי זיך פאָר אַן אַלוועלטליכע גאָטהייט: א וועזען איבער אַלע וועזענס, דער עצם און דער בורא פון אַלע באַשרענקטע און אָפּגעזונדערטע וועזענס, — די אַלוועלטליכע נשמה פונ'ם אוניווערזום, דער גרויסער אַלץ. און אָט אזוי קו־מען מיר צו דעם אָנפאַנג פון דעם אמת'ן גאָט און צוזאַמען מיט איהם פון דער אמת'ער רעליגיע.

מיר מוזען איצט אויספאָרשען דעם וועג, אויף וועלכען דער

מענש האָט דערגרייכט צו דעם דאָזיגען רעזולטאַט, כדי צו דער־נעהן דורך איהר אייגענער היסטאָרישער אנטשטעהונג, דעם ריכ־טיגען כאראקטער פון דער גאָטהייט.

די גאַנצע פראַגע באַשטעהט אין פאָלגענדען: אויף וואָס פאַר אַן אופן איז ביים מענשען אנטשטאַנען די פאָרשטעלונג וועגען דער וועלט און די אידעע פון איהר איינהייט? לאָמיר אָנהויבען מיט דער פעסטשטעלונג, אַז אַ פאָרשטעלונג וועגען דעם אוניווער־זום איז פאַר דער חיה אַן אוממעגליכע זאַך, ווייל אַזאַ פאָרשטעלונג איז דאָך ניט קיין געגענשטאַנד, וואָס קאָן דירעקט באַגריפען ווערן מיט די חושים, ווי אַלע אַנדערע רעאַלע געגענשטאַנדען, גרויסע אָדער קליינע, ווייטע אָדער נאָהענטע, — עס איז אַן אבסטראַקטע זאַך און פאָלגליך קאָן עס נאָר עקזיסטירן פאַר אַן אבסטראַקטער פעהיגקייט, — ד. ה. איינציג און אליין פאַר'ן מענשען. טאָ לאָמיר באַטראַכטען ווי אַזוי עס פאָרמירט זיך די דאָזיגע פאָרשטעלונג ביים מענשען. דער מענש זעהט זיך ארומגערינגעלט מיט אויסערליכע געגענשטאַנדען; ער אליין, אויף וויפיעל ער איז אַ לעבעדיגער קערפּער, איז אויך פונקט אַזאַ געגענשטאַנד פאַר זיין אייגענעם שכל. אָט די אַלע געגענשטאַנדען, מיט וועלכע ער באַ־קענט זיך ביסלעכוויוז און לאַנגזאַם, געפינען זיך אין רעגעלמעסיגע געגענזייטיגע באַציהונגען, וועלכע ער פאַרשטעהט אויך מעהר אָדער ווענינער; און פונדעסטוועגען, ניט קוקענדיג אויף אָט די באַציהונגען, וואָס דערנעהנטערן זיי, נאָר פאַראייניגען זיי ניט, גיסען זיי ניט צונויף אין איינס, בלייבען די געגענשטאַנדען איינער אויסער דעם אַנדערן.

די אויסערליכע וועלט ערשיינט אַלזאָ פאַר דעם מענשען בלויז אַלס אַן אומענדליכע פאַרשיידענאַרטיגקייט פון געגענשטאַנדען, טעטיגקייטען און באַזונדערע באַציהונגען, אָהן דער קלענסטער מערק־זאַמער איינהייט, — דאָס איז אַן אונבאַשטימטע פאַראייניגונג אָבער ניט קיין איינהייט. טאָ פון וואַנען קומט די איינהייט? זי ליגט אין מענשליכען שכל. די מענשליכע דענק־פעהיגקייט איז באַ־גאַבט מיט דער מעגליכקייט צו דענקען אבסטראַקט, וואָס מאַכט מעגליך פאַר איהם, נאָכדעם ווי ער איז לאַנגזאַם ארומגעגאַנגען און האָט באַזונדער אויסגעפאָרשט איינס נאָכ'ן אַנדערן פיעלע געגענ־שטאַנדען, זיי ארומצונעהמען אין איין רגע אין איין פאָרשטעלונג

און זיי פאַראייניגען אין איין און דעמזעלבען געדאַנק. — עס איז אַלזאָ בלויז דער מענשליכער שכל, וואָס באַשאַפט די איינהייט און טראָגט איהר אַריבער אין דער פאַרשיידענאַרטיגקייט פון דער אויסערליכער וועלט.

עס פאָלגט דערפון, אַז די איינהייט איז ניט קיין קאָנקרעטע און רעאַלע זאַך, נאָר אַן אַבסטראַקטע, וואָס ווערט אויסשליסליך געשאַפען דורך דער אַבסטראַקציאָנס-פעהיגקייט פון מענשען. מיר זאָגען אַבסטראַקציאָנס-פעהיגקייט, ווייל אום צו קאָנען פאַראייניגען אַזויפיעל פאַרשיידענאַרטיגע געגענשטאַנדען אין איין פאָרשטעלונג, מוז זיך אונזער געדאַנק אָפּקעהרן פון אַלץ, וואָס שאַפט דעם אונטערשייד צווישען די געגענשטאַנדען, ד. ה. זייער אָבגעזונדערטער, רעאַלער עקזיסטענץ און אויפנעהמען נאָר דאָס, וואָס איז ביי זיי אַלגעמיין; פון וואָס עס פאָלגט, אַז וואָס מעהרער געגענשטאַנדען די איינהייט אין אונזער פאָרשטעלונג נעהמט אַרום, וואָס מעהר זי דערהויבט זיך, וואָס מעהר עס צעטיילט זיך דאָס אַלגעמיינע, וואָס געפינט זיך אין זיי און וואָס שטעלט צונויף איהר פאָזיטיווע דעפיניציע, איהר אינהאַלט, — אַלץ אַבסטראַקטער און אַלץ ווייניגער רעאַל ווערט זי. דאָס לעבען מיט אַלע זיינע פאַרבייגעהענדע איינפאַלען און שעהנקייטען געפינט זיך אונטען, אין דער פיעלפאַכער פאַרשיידענאַרטיגקייט, — דער טויט מיט זיין אייביגער, אומפאַרגלייכליכער איינטאָניגקייט געפינט זיך אויבען, אין דער איינהייטליכקייט. — הויבט זיך אויף מיט דעם כח פון דער פעהיגקייט צו דענקען אַבסטראַקט אַלץ העכער און העכער, געהט אַריבער די גרעניצען פון דער ערדישער וועלט, נעהמט אַרום אין איין געדאַנק די זונען-וועלט, שטעלט זיך פאָר אָט די אַלערהעכסטע איינהייט; וואָס וועט אייך נאָך איבערבלייבען איהר גאַנץ צו מאַכען? — פאַר דעם ווילדען וואָלט גאַנץ שווער געווען צו געפינען אַן ענטפער אויף דער פראַגע! נאָר מיר וועלען פאַר איהם ענטפערן: עס וועט בלייבען די מאַטעריע צוזאַמען מיט דעם, וואָס מיר רופען אַבסטראַקטע קראַפט, די מאַטעריע מיט איהרע פאַרשיידענע ערשיינונגען, ווי ליכט, וואַרימקייט, עלעקטריע און מאַגנעטיזם, וועלכע זיינען, ווי עס איז שוין איצט באַוויזען, די פאַרשיידענע ערשיינונגען פון איין און דערזעלבער זאַך. — נאָר אויב מיט דער קראַפט פון דערזעלבער פעהיג-

קייט פון דעם אבסטראַקטען דענקען, וועלכער שטעלט זיך ניט אָפּ פאַר קיין שום גרעניץ, וועט איהר זיך אויפהויבען נאָך העכער פון אונזער זונען־סיסטעם און איהר וועט פאַראייניגען אין אייער גע־דאַנק ניט נאָר די מיליאָנען זונען, וואָס מיר זעהען אויפ׳ן הימעל־געוועלב ווי לייכטענדע פינטעלאַך, נאָר אויך די אומענדליכקייט פון די אַנדערע זונען־סיסטעמען, וועלכע מיר זעהען ניט און מיר וועלען קיינמאָל ניט זעהן, וועמעס עקזיסטענץ מיר שטעלען זיך פאָר, ווייל אונזער געדאַנק, צוליעב דערזעלבער אורזאַך, וואָס ער ווייס ניט פון קיין גרענעצען פאַר זיין פעהיגקייט צו דענקען אבסטראַקט, אנטזאַגט זיך צו גלויבען, אַז דער אוניווערזום, דאָס הייסט די פאַר־איינינגונג פון אַלע עקזיסטירענדע וועלטען זאָל האָבען אַ גרעניץ אָדער אַן ענד, — מאַכענדיג דערנאָך מיט דעמזעלבען געדאַנק אַן אבסטראַקציע פון די באַזונדערע עקזיסטענצען פון יעדער עקזיסטי־רענדער וועלט, אויב איהר וועט פּרובירן זיך פאָרשטעלען די איינ־הייט פון אָט דער אומענדלכער וועלט — וואָס וועט אייך איבער־בלייבען איהר צו באַשטימען און דערגענצען? איין וואָרט, איין אבסטראַקציע: אַן אומבאַשטימטע וועזען, ד. ה. אַן אומבאַוועגליכ־קייט, אַ פּוסטקייט, אַן אבסאָלוטער גאָרנישט — גאָט.

אַלזאָ גאָט, — אָט די אבסאָלוטע אבסטראַקציע, אָט דער אייגענטליכער פּראָדוקט פון דעם מענשליכען שכל, וועלכער, אין דער פעהיגקייט פון אבסטראַקטען דענקען איז אריבערגעשטי־גען אַלע באַוואוסטע וועזענס, אַלע עקזיסטירענדע וועלטען, און באַפרייענדיג זיך מיט דעם גופא פון יעדען רעאַלען אינהאַלט און ווערענדיג ניט קיין אַנדער זאַך ווי אַן אבסאָלוטע וועלט, האָט זיך אַליין ניט דערקענט אין אָט דער מאַיעסטעטישער נאַקעטקייט און האָט אָוועקגעשטעלט זיך געגען זיך אַליין — אַלס א י י נ צ י ג ע ן א ו ן א ל ע ר ה ע כ ס ט ע ן ו ו ע ז ע ן.

מען קאָן אונז פאָרוואַרפען, אַז מיר האָבען אַליין פריהער פעסט־געשטעלט די רעאַלע איינהייט פון אוניווערזום און איהר באַצייכענט אַלס די איינציגע אַלמעכטיגקייט, וואָס באַהערשט אַלע געגענשטאַנ־
אַלס די איינציגע אַלמעכטיגקייט, וואָס באַהערשט אַלע געגענשטענ־
דען און וועלכע עס שפּירן מעהר אָדער ווייניגער אַלע לעבעדיגע וועזענס, און איצט קומט אויס, אַז מיר וואָלטען דאָס אָפּגעלייקענט. אָבער ניין, מיר לייקענען דאָס פריהערדיגע ניט אָפּ, מיר צייגען

נאָר, אַז צווישען דער רעאַלער אַלוועלטליכער איינהייט און דער
אידעאַלער איינהייט, צו וועלכער עס דערגעהט דורך אַבסטראַק־
ציעס די רעליגיעזע און פילאָזאָפישע מעטאַפיזיק, איז קיין גע־
מיינשאַפטליכעס ניטאָ. די ערשטע האָבען מיר באַצייכענט אַלס
אומבאַשטימטע פאַראייניגונג פון געגענשטענדען, אָדער בעסער,
אַלס סומע פון די אומאויפהערליכע פאַרענדערונגען פון אַלע רע־
אַלע וועזענס, ווי אויך פון זייערע שטענדיגע ווירקונגען און גע־
גענווירקונגען, וועלכע קאָמבינירענדיג זיך אין איין באַוועגונג, ביל־
דען, ווי מיר האָבען געזאָגט, די אַזויגערופענע אַלוועלטליכע צו־
זאַמענהענגליכקייט אָדער אורזאַכליכקייט. מיר האָבען צוגעגע־
בען, אַז מיר פאַרשטעהען אָט די אורזאַכליכקייט ניט אַלס די ערש־
טע און אַבסאָלוטע אורזאַך, נאָר אין גענענטייל, אַלס א ן א נ ט ־
ש ט א נ ע נ ע , וועלכע האַלט שטענדיג אין איין אַנטשטעהן דורך
דער איינציייטיגער ווירקונג פון אַלע באַזונדערע אורזאַכען — א
ווירקונג, וואָס שטעלט אייגענטליך צונויף ד י א ל ו ו ע ל ט ־
ל י כ ע א ו ר ז א כ ל י כ ק י י ט — וועלכע האַלט אייביג אין
שאַפען און געשאַפען ווערן. אָט אַזוי באַצייכענענדיג איהר, האָ־
בען מיר, אָהן ווייטערדיגער מורא פאַר מיספאַרשטענדנישען באַ־
שלאָסען צו זאָגען, אַז אָט די אַלטוועלטליכע אורזאַכליכקייט באַ־
שאַפט די וועלטען. און כאָטש מיר האָבען צוגעגעבען, שטאַרק
באַשטעהענדיג דאַרויף, אַז זי טוט דאָס אָהן וועלכען עס איז פון
פריהער אויסגערעכענטען געדאַנק אָדער ווילען, אָהן וועלכען עס
איז פּלאַן, אָהן וועלכער עס איז אַבזיכט אָדער פאָראויסבאַשטימונג
פון איהר זייט — מחמת זי אַליין האָט ניט קיין באַזונדערע און
פריהערדיגע עקזיסטענץ אחוץ איהר אומאויפהערליכער רעאַליזי־
רונג און איז ניט עפּעס אַנדערש ווי דאָס אַבסאָלוטע שאַפען —
פונדעסטוועגען זעהען מיר איצט, אַז דער אויסדרוק: ש א פ ע ן ,
איז אי ניט געלונגען, אי ניט פינקטליך און אַז ניט קוקענדיג אויף
די אַלע צוגעגעבענע דערקלערונגען קאָן ער נאָך אַלץ פיהרען צו
מיספאַרשטענדנישען, — אַזוי שטאַרק זיינען מיר צוגעוועהנט צו
פאַרבינדען מיט דעם וואָרט ש א פ ע ן דעם געדאַנק פון א באַ־
וואוסטזיניגען באַשעפער, א באַשעפער, וואָס איז אָפּגעטיילט פון
זיין שאַפונג. — מיר וואָלטען באַדאַרפט זאָגען, אַז אַלע וועלטען,
אַלע וועזענס ווערן באַשאַפען אומבאַוואוסטזיניג און אָהן זייער

אייגענעם ווילען, ווערן געבאָרן, אנטוויקלען זיך, לעבען, שטאַרבען און פאַרוואַנדלען זיך אין נייע וועזענס, וואָס זיינען איינגעשלאָסען און ווערן געפיהרט פון דער אַלמעכטיגער, אַבסאָלוטער ווירקונג פון דער אַלוועלטליכער צוזאַמענהענגליכקייט, — און, כדי אויסצודריקען אונזער געדאַנק נאָך פּינקטליכער, וועלען מיר איצט צוגעבען, אַז די רעאַלע איינהייט פון אוניווערזום איז ניט עפּעס אַנדערש, ווי די אַבסאָלוטע צוזאַמענהענגליכליכקייט און אומענדליכקייט פון זיינע פּאַרוואַנדלונגען, מחמת די אומאויפּהערליכע פאַרוואַנדלונג פון יעטוועדען באַזונדערן וועזען שטעלט צוזאַמען די איינציגע, עכטע רעאַליטעט פון יעדערן, און דער אוניווערזום איז ניט קיין אַנדער זאַך, ווי אַ געשיכטע אָהן נרעניצען, אָהן אַן אָנהויב און אָהן אַ סוף.

די איינצעלהייטען פון דער דאָזיגער געשיכטע זיינען אומענדליך. דער מענש וועט זיך תמיד מוזען באַגנוגענען מיט דעם וויסען אַן אומענדליך קליינעם טייל פון זיי. אונזער אויסגעשטערנטער הימעל מיט זיין גרויסער צאָהל זונען, איז ניט מעהר, ווי אַן אומבאַמערקבאַר פּינטעלע אין דעם אומענדליכען רוים, און כאָטש מיר נעהמען איהם אַרום מיט'ן בליק, וועלען מיר אָבער קיינמאָל וועגען איהם כמעט גאָרנישט ניט וויסען. מיר זיינען געצוואונגען זיך צו באַשרענקען מיט דעם וויסען וויפיעל ניט איז וועגען אונזער זונענסיסטעם, בנוגע וועלכען מיר דענקען, אַז ער איז אין פאָלשטענדיגער האַרמאָניע מיט די איבעריגע טיילען פון אוניווערזום; מחמת אויב די דאָזיגע האַרמאָניע זאָל ניט געוועזען זיין, וואָלט זי אָדער געמוזט אַנטשטעהן, אָדער אונזער זונענסיסטעם וואָלט אונטערגעגאַנגען. אָט דאָס לעצטע ווייסען מיר שוין גאַנץ גוט פון דעם שטאַנדפּונקט פון דער הימעלשער מעכאַניקע און מיר הויבען זיך אָן מיט דעם באַקענען אויך פון פיזישען, כעמישען און אפילו געאָלאָגישען שטאַנדפּונקט. אונזער וויסענשאַפט וועט מיט שווערינקייטען אַריבערטרעטען די דאָזיגע גרעניץ. אויב מיר זוכען מעהר קאָנקרעטען וויסען, מוזען מיר זיך האַלטען ביי אונזער

ערדקוגעל. מיר ווייסען, אַז ער איז אין אַ געוויסער צייט אַנט־שטאַנען, און מיר נעהמען אָן, אַז נאָך אַ געוויסער פאַר אונז אומ־באַוואוסטער צאָהל פון יאָהרהונדערטען, וועט ער מוזען אונטער־געהן, — פונקט ווי עס ווערט געבאָרן און געהט פאַרלאָרן, אָדער בעסער געזאָגט: טראַנספאָרמירט, אַלץ וואָס עקזיסטירט.

ווי אַזוי אונזער ערד, וועלכע איז תחילת געווען אַ צעשמאָל־צענע, גאַזפאָרמיגע, ניט דער ערך גרינגערע מאַטעריע ווי די לופט, ווי אַזוי האָט זי זיך אָפּגעקיהלט און פאָרמירט; וואָס פאַר אַן אומ־ענדליכע רייהע פון געאָלאָגישע איבערקעהרענישען האָט זי גע־מוזט דורכמאַכען, איידער עס איז מעגליך געוואָרן זי זאָל ארויס־ברענגען אויף איהר אויבערפלאַך די גאַנצע אומענדליכע רייכקייט פון אָרגאַנישען לעבען, אָנהויבענדיג פון דער ערשטער, איינפאַכ־סטער צעלע און ענדיגענדיג מיט'ן מענשען? ווי האָט זי זיך אומ־געענדערט, און צי וועט זי פאָרטזעצען איהר אַנטוויקלונג אין דער היסטאָרישער און סאָציאַלער וועלט פון מענשען? וואוהין גע־העז מיר, געשטויסען פון אַ העכערן פאַטאַלען געזעץ פון אומאויפ־הערליכער פאַרענדערונג?

דאָס זיינען די איינציגע פאַר אונז צוגענגליכע פראַגען; דאָס זיינען די איינציגע פראַגען וואָס קאָנען און מוזען ווירקליך אויפ־גענומען, באַזונדער אויסגעאַרבייט און אַנטשיידען ווערן פון דעם מענשען. זייענדיג, ווי מיר האָבען שוין געזאָגט, ניט מעהר ווי אַן אוממערקבאַר פּינטעלע אין דער גרעניצלאָזער און אומבאַ־שטימטער פראַגע וועגען אוניווערזום, זיינען פונדעסטוועגען די דאָ־זיגע פראַגען פאַר אונזער שכל אַן אומענדליכע וועלט, — ניט אין געטליכען, ד. ה. אין אַבסטראַקטען זין פון דעם וואָרט, ניט אין דעם זין פון אַ העכערן וועזען, די שאַפונג פון דער רעליגיעזער אַב־סטראַקציע, ניין, אין נעגענטייל, אומענדליך אין דער רייכקייט פון די איינצעלהייטען, וועלכע עס ווערען קיינמאָל ניט זיין ביכולת צו ערשעפען וועלכע עס איז באַאָבאַכטונג און וועלכע עס איז ווי־סענשאַפט.

און כדי צו דערקענען אָט די וועלט, אונזער אומ־ענדליכע וועלט, איז ניט גענוג איין אַבסטראַקציע. זי וואָלט אונז פון דאָס ניי געפיהרט צו גאָט, צו דעם העכערן וועזען, צום גאָר־נישט. עס איז נויטיג, ניט אויפהערענדיג אָנצואווענדען אונזער

פעהיגקייט צו דענקען אבסטראקט, אהן וואס מיר וואלטען קיינ־מאל זיך ניט געקאנט אויפהויבען פון א ספעציעלען מין נעגענ־שטאנד צו אן אלגעמיינערן מין פון געגענשטאנדען, און פאלגליך, וואלטען מיר קיינמאל ניט געווען ביכולת צו באגרייפען די נא־טירליכע היערארכיע פון די וועזענס, — עס איז נויטיג, זאגען מיר, אז דער שכל זאל מיט אכטונג און מיט ליעבע זיך פארטיעפען אין א גרינדליכער אויספארשונג פון די פרטים און די קלענסטע איינ־צעלהייטען, אהן וועלכע עס איז אונז אוממעגליך זיך פארצושטע־לען די לעבעדיגע רעאליטעט פון די וועזענס. אלזא, נאר ווען מיר פאראייניגען את די צוויי פעהינקייטען, את די צוויי אזוי שיינבאר אנטגעגענגעזעצטע ריכטונגען: די אבסטראקציע און דעם אויפ־מערקזאמען, געוויסענהאפטען און געדולדזאמען אנאליז, קאנען מיר זיך דערהויבען ביז'ן רעאלען באגריף פון אונזער, ניט אויסערליכער, נאר אינערליך אומ־ענדליכער וועלט און ביז א געוויסען גראד שאפען פאר זיך א גענינגענדע פארשטעלונג פון אונזער אוניווערזום — פון אונזער ערד אדער, אויב איהר ווילט, פון אונזער זונענסיסטעם. עס איז אלזא קלאר, אז אויב אפילו אונזער געפיהל און אונזער פאנטאזיע קאנען אונז געבען א גענויע פארשטעלונג פון דער וועלט, א פארשטעלונג וואס מוז זיין מעהר אדער ווייניג פאלש; אויב זיי קאנען אפילו, דורך זייער אינסטינקטיווען אנשטויסען זיך, אונז לאזען דערשפירן א שאטען, א ווייטע עהנליכקייט פון אמת, איז אבער דעם ריינעם און דעם גאנצען אמת קאן אונז נאר געבען די וויסענשאפט אליין.

אין וואס־זשע ליגט די אורזאך פון דער שטארקער ליעבע צום וויסען, וואס שטויסט דעם מענשען צו דערגעהן די ארומיגע וועלט, צו זוכען מיט אן אומערמידליכער ליידענשאפט צו אנטדעקען די סודות פון דער נאטור, וועמעס לעצטע און פאלקאמענסטע שאפ־פונג ער אליין איז אויף אונזער ערד? איז די דאזיגע ליעבע צו וויסען ניט מעהר ווי אן איינפאכער לוקסוס, אן אנגענעהמער צייט־פארטרייב, אדער איז דאס איינע פון די וויכטיגסטע נויטווענדיג־קייטען פון אונזער נאטור? מיט זיכערהייט באהויפטען מיר, אז פון אלע פארלאנגען, וואס זיינען איינגעבארן אין דער מענשליכער נאטור, איז דער פארלאנג צו וויסען דער מענשליכסטער; און

דאָס וואָס ער ווערט ווירקליך אַ מענש, און ער אונטערשיידט זיך ווירקליך פון די חיות פון אַלע אַנדערע מינים, איז נאָר אַ דאַנק דעם אומערמידליכען דראַנג נאָך וויסען. כדי זיך צו רעאַליזירן אין דער גאַנצער פולקייט פון זיין וועזען, מוז דער מענש, ווי מיר האָבען שוין געזאָגט, דערקענען זיך אַליין, און ער וועט זיך אַליין קיינמאָל ריכטיג ניט דערקענען, כל זמן ער וועט ניט דערקענען די אַרומיגע נאַטור, פון וועלכער ער אַליין איז אַ פּראָדוקט. — אַלזאָ, אויב דער מענש וויל זיך ניט אָפּזאָגען פון זיין מענשליכקייט, פון דער דערקענונג, מוז ער אַריינדרינגען מיט זיין שכל אין דער זיכטבאַרער וועלט און, ניט אַיבערגעבענדיג זיך דער האָפנונג, אַז ער וועט ווען עס איז דערגעהן איהר תוך, זיך אַלץ מעהר און מעהר פּאַרטיעפען אין דער אויספאָרשונג פון איהר געבוי און געזעצען, מחמת נאָר פּאַר אָט דעם פּרייז ערווערבען מיר זיך אונזער מענשליכקייט. דער מענש מוז דערגעהן אַלע זיינע נידעריגערע, פאַרגאַנגענע און געגענווערטיגע געביטען, אַלע מעכאַנישע, פיזישע, כעמישע, געאָלאָגישע און אָרגאַנישע עוואָלוציעס אויף אַלע אַנטוויקלונגס-שטופען פון פלאַנצען- און טיערן-לעבען, — ד. ה. אַלע אורזאַכען און באַדינגונגען פון זיין אייגענעם געבאָרן ווערן און זיין עקזיסטענץ, כדי ער זאָל קאָנען פאַרשטעהן זיין אייגענע נאַטור און זיין באַשטימונג אויף דער ערד — זיין פאָטערלאַנד און זיין איינציגער וואוינפּלאַץ, — כדי ער זאָל קאָנען אין אָט דער וועלט פון בלינדען פאַטאַליזם גרינדען אַ קעניגרייך פון פרייהייט.

אָט דאָס איז די אויפגאַבע פון מענשען: זי איז אומערשעפּליך, זי איז אומענדליך און פאָלקאָם גענוג צו באַפרידיגען די אַמביציעזסטע מחות און הערצער. אַ פאַרגענגליך און אומבאַמערקליך וועזען אין מיטען פון דעם ברעגלאָזען אָקעאַן פון דער אַלוועלטליכער פליסונג און אומוואַנדלונג, מיט אַן אומבאַוואוסטער אייביגקייט הינטער זיך און מיט אַן אומבאַוואוסטער אייביגקייט פאַר זיך, בלייבט דער דענקענדער, אַקטיווער מענש, וועלכער באַגרייפט זיין מענשליכע באַשטימונג, שטאָלץ און רוהיג אין דעם באַוואוסטזיין פון זיין פרייהייט, וואָס ער אַליין ערוואַרבט ציוויליזירענדיג, פאַרפעסטיגענדיג, באַפרייענדיג און אין פאַל פון נויט אויפרודערנדיג די אַרומיגע וועלט. דאָס איז זיין טרייסט, זיין

שכר, זיין איינציגער גן־עדן. אויב איהר וועט איהם פרעגען, וואס איז זיין אינערליכע איבערצייגונג און דאס לעצטע וואָרט וועגען דער רעאַלער איינהייט פון אוניווערזום, וועט ער אייך זאָגען, אז זי באשטעהט אין דעם א י י ב י ג ע ן א ו ן א ל ו ו ע ל ט ל י־כ ע ן פ ל י ס ע ן, אין דער אנפאנגלאָזער, גרעניצלאָזער און אומענדליכער באוועגונג. — דאס איז אלזא דער אבסאלוטער גע־גענזאץ צו יעדער לעהרע וועגען השגחה, — די אַפּלייקענונג פון גאָט.

אין אלע רעליגיעס, וועלכע צעטיילען צווישען זיך די וועלט און באהערשען מעהר אָדער וועניגער די אנטוויקעלטע טעאָלאָגיע — אגב, מיט דער אויסנאַהם פון בודיזם, וועמעס זעלטענע, פון די טעליכע הונדערט מיליאָנען נאָכפאָלגער איינגאנצען ניט באגרי־פענע לעהרע, באשטעהט פון א רעליגיע אָהן א גאָט, — אין אלע סיסטעמען פון דער מעטאַפיזיק ערשיינט פאר אונז גאָט אלס אן אלערהעכסטער וועזען, וועלכער האט אלעמאל עקזיסטירט און האט אלץ פון פאראויס באשטימט, וועלכער אנטהאלט אין זיך אלץ, וועלכער איז דער עצם פון דענקען און אקטיווען ווילען, פון אלץ וואס עקזיסטירט און איז געווען דער קדמון פון אלץ וואס עס עק־זיסטירט, וועלכער איז דער מקור און די אייביגע אורזאך פון יע־דער שאפונג און פון דאס וואס בלייבט אומבאוועגליך און איי־ביג פונקט ווי ער אין דער אלוועלטליכער באוועגונג פון די בא־שאפענע וועלטען. ווי מיר האבען געזעהן, געפינט זיך דער דאָ־זיגער גאָט אין דער רעאלער וועלט, לכל הפחות אין יענעם טייל, וואס איז צוגענגליך פאר'ן מענשען. אלזא דער מענש, ניט קאָנענ־דיג איהם געפינען אויסער זיך, האט איהם געמוזט געפינען אין זיך. ווי אזוי האט ער איהם געזוכט? — זיך אפּקעהרנדיג פון אלע לעבעדיגע, רעאלע גגענשטאנדען, פון אלע זיכטבארע, בא־וואוסטע וועלטען. האבען מיר אָבער געזעהן, אז ביים סוף פון דער דאָזיגער אומפרוכטבארער וואנדערונג באגעגענט די מענשלי־כע אבסטראקציאָנס־פעהיגקייט ניט מעהר ווי אן איינציגען גע־גענשטאנד: זי באגעגענט זיך אליין, נאר באפרייט פון יעדען אינהאלט און בארויבט פון יעדער באוועגונג, ניט האבענדיג קיין געגענשטאנד, וועלכען מען זאל נאך קאָנען איבערשטייגען, — זיך אליין, אלס אבסאלוט אומבאוועגליכען, אבסאלוטען גארנישט. —

נאָר די רעליגיעזע פאַנטאַזיע זאָגט: דאָס העכסטע וועזן — גאָט.

דערצו נאָך, ווי מיר האָבען באַמערקט, איז דער מענשליכער געדאַנק דערגאַנגען צו דעם דאָזיגען שלוס, פאַרגלייכענדיג דעם אונטערשייד אָדער זאָגאַר דעם געגענזאַץ, וואָס די אַנטוויקעלטע דענקונגס־קראַפט הויבט שוין אָן צו מאַכען אין אַ באַדייטענדער מאָס צווישען דעם אויסערליכען, קערפּערליכען מענשען און זיין אינערליכער וועלט, וואָס אַנטהאַלט אין זיך זיין געדאַנק און זיין ווילען. ניט פאַרדעכטיגענדיג נאַטירליך, אַז די לעצטע איז ניט קיין אַנדער זאַך ווי אַ פּראָדוקט און דער פּועל־יוצא פון דעם שטענדיג זיך באַנייענדען, רעפּראָדוצירנדען אויסדרוק פון מענשליכען אָרגאַניזם; זעהענדיג פאַרקעהרט, אַז אין אַלטעגליכען לעבען שיינט גאָר דער גוף שטענדיג צו געהאָרכען די אָנרעגונגען פון געדאַנק און ווילען; פאָלגליך שטעלט ער זיך פאָר, אַז די נשמה איז, אויב ניט דער באַשעפער, לכל הפּחות דער שטענדיגער בעל־הבית איבער דעם חומר, פאַר וועלכען עס בלייבט ניט קיין אַנדער אויפגאַבע ווי נאָר איהר צו דיענען און איהר צו פּראָקלאַמירען. דער רעליגיעזער מענש, — פון דעם מאָמענט, וואָס זיין פעהיגקייט צו דענקען אַבסטראַקט האָט דערגרייכט, אויף דעם באַשריבענעם אופן, צו דער אידעע פון אַלוועלטליכען און אַלערהעכסטען וועזען, וועלכער, ווי מיר האָבען באַוויזען, איז גיט קיין אַנדער זאַך ווי די פעהיגקייט צו אַבסטראַקציע אַליין, וואָס שטעלט זיך אַלס אַן אָביעקט אין געגענזאַץ צו זיך אַליין, איז נאַטירליך, וואָס ער נעהמט זי אָן אַלס די נשמה פון אוניווערזום — גאָט.

אויף אַזאַ אופן איז צום ערשטען מאָל אין דער געשיכטע ערשינען אַן אמת'ער גאָט — אַן אַלוועלטליך, אייביג, אומפאַראַנדערליך וועזען, באַשאַפען דורך דער צווייפאַכער ווירקונג פון דער רעליגיעזער פאַנטאַזיע און פון דער מענשליכער אַבסטראַקציאָנס־פעהיגקייט. אָבער פון דער מינוט אָן, וואָס גאָט איז אויף אַזאַ אופן דערקענט און באַפעסטיגט געוואָרען, האָט דער מענש, פאַרגעסענדיג, אָדער בעסער געזאָגט, ניט וויסענדיג וועגען זיין אייגענער אינטעלעקטועלער ווירקונג, וואָס נאָר זי אַליין האָט גאָט באַשאַפען, און ניט דערקענענדיג מעהר זיך אַליין אין זיין אייגענער שאַפונג: אין דעם אַ ל וו ע ל ט ל י כ ע ן אַ ב ס ט ר אַ ק ט,

— איהם אַנגעהויבען פּאַרגעטערן. די ראָלעס האָבען זיך גלייך איבערגעביטען: דער באַשאַפענער איז געוואָרען דער כּלומרש'טער באַשעפער, און דער אמת'ער באַשעפער — דער מענש — האָט פאַרנומען אַ פּלאַץ צווישען דער מאַסע אַנדערע אומגליקליכע באַשעפענישען, אַלס אַן אָרים באַשעפעניש, אָהן כּמעט וועלכער עס איז פּריווילעגיע, אין פאַרגלייך מיט די איבעריגע.

קוים איז גאָט געווען אָנערקענט, איז שוין די ווייטערדיגע לאָגישע און פּראָגרעסירענדע אַנטוויקלונג פון די פאַרשיידענע טעאָלאָגיעס גאַנץ פאַרשטענדליך און לאָזט זיך ערקלערן גאַנץ נאַטירליך, אַלס די אָפּשפּיגלונג פון דער היסטאָרישער אַנטוויקלונג פון דער מענשהייט. וואָרים איינמאָל האָט דער געדאַנק פון אַן איבערנאַטירליך און אַלערהעכסט וועזען באַהערשט די מענשליכע פאָרשטעלונג און איז ביי איהם געוואָרען אַזאַ פעסטע רעליגיעזע איבערצייגונג, אַז ער צווייפעלט אין דער ווירקליכקייט פון דעם דאָזיגען וועזען נאָך וועניגער ווי אין דער ווירקליכקייט פון רעאַלע זאַכען, וועלכע ער זעהט און קאָן אָנטאַפּען מיט די הענט, — איז נאַטירליך אומפאַרמיידליך, אַז דער דאָזיגער געדאַנק זאָל מוזען ווערן דער הויפּט יסוד פון דער גאַנצער מענשליכער עקזיסטענץ, אַז ער זאָל איהם פאַרענדערן, דורכדרינגען און באַהערשען אויף אַ פאָלשטענדיגען און אַבסאָלוטען אופן. דאָס העכסטע וועזען ווערט באַלד פאַרגעשטעלט אַלס דער אַבסאָלוטער האַר, אַלס דער געדאַנק, דער ווילען, דער מקור, אַלס דער בורא און דער משגיח פון אַלע געגענשטאַנדען. קיין זאַך קאָן מיט איהם מעהר ניט קאָנקורירען, און אין פאַרגלייך מיט איהם מוז אַלץ רעדוצירט ווערן צו גאָרנישט. דער אמת פון אַלע זאַכען געפינט זיך נאָר אין איהם איינעם, און יעדער באַזונדער וועזען, ווי מעכטיג ער זאָל ניט זיין, און אפילו דער מענש גופא, קאָנען ווייטער ניט עקזיסטירן סיידען מיט גאָט'ס צושטימונג. דאָס אַלץ איז זאָגסט גאַנץ לאָגיש, וואָרים ווען עס זאָל זיין אַנדערש, וואָלט גאָט ניט געווען קיין אַלערהעכסטער, אַלמעכטיגער, אַבסאָלוטער וועזען, ד. ה. ער וואָלט איינגאַנצען ניט עקזיסטירט.

אַלס נאַטירליכער רעזולטאַט פון אַזאַ דענקען, הויבט דער מענש אָן צוצושרייבען צו גאָט אַלע איינענשאַפטען, אַלע כּחות, אַלע מעשים טובים, וואָס ער געפינט אויס אין זיך אָדער אויסער

זיך. מיר האָבען געזעהן, אַז גאָט, וועלכער ווערט באַטראַכט אַלס העכסטער וועזען, און וועלכער איז בעצם ניט מעהר ווי אַן אַב־סאָלוטער אבסאָלוטיזם, — איז לחלוטין אָהן וועלכען עס איז אײנ־האַלט און אַטריבוטען, אַ לא היה ולא נברא, ווי דער גאָרנישט אַליין. און אָט אַלס אַזעלכער ווערט ער אַנגעפילט און באַרײי־כערט מיט די אַלע ווירקליכקייטען פון דער עקזיסטירענדער וועלט, פון וועלכער ער איז ניט מעהר ווי אַן אַבסטראַקציע, וועלכען אָבער די רעליגיעזע פאַנטאַזיע שטעלט זיך פאָר אַלס האַר און הערשער. עס פאָלגט דערפון, אַז גאָט איז אַן אַבסאָלוטער רויבער, און אַז דער הימעל — אַזוי ווי דער אַנטראָפּאָמאָרפיזם איז דער סאַמע תוך פון יעדער רעליגיע, — וואו די אומשטערבלי־כע געטער האַלטען זיך אויף, איז ניט קיין אַנדער זאַך, ווי אַ קרוי־מער שפּיגעל, וואָס צייגט דעם גלויביגען מענשען זיין אייגענע אָפּשפּיגלונג אין אַ פאַרקעהרטער און פאַרגרעסערטער פאָרם.

וואָרים די ווירקונג פון דער רעליגיע באַשטעהט ניט נאָר אין דעם, וואָס זי נעהמט אַוועק פון דער ערד דעם נאַטירליכען רייכ־טום און קראַפט, און פון דעם מענשען זיינע פעהיגקייטען און מעשים טובים, לויט ווי ער אַנטדעקט זיי אין זיין היסטאָרישער אַנטוויקלונג, כדי זיי גלייך אַריבערצוטראָגען אין הימעל אַריין און מאַכען פון זיי געטליכע אַטריבוטען אָדער וועזענס; דורכפיהרענדיג די דאָזיגע איבערטראָגונג, פאַרענדערט נאָך די רעליגיע אויף אַ גרינדליכען אופן דעם גאַנצען כאַראַקטער פון די קרעפטען אָדער אייגענשאַפטען, זי פאַרדרעהט און צעקאַליעטשעט זיי און גיט זיי אַ ריכטונג, וואָס איז פונקט דער היפוך פון זייער אורשפּרינגליכער ריכטונג.

אָט אויף אַזאַ אופן ווערט דער מענשליכער פאַרשטאַנד, דער איינציגער אָרגאַן, וואָס מיר באַזיצען צו דערגעהן דעם אמת, אַ געטליכער פאַרשטאַנד; ער ווערט פאַר אונז אינגאַנצען אומ־פאַרשטענדליך און דרינגט אַריין אין דעם באַוואוסטזיין פון די גלויביגע, אַלס אַן אַנטפּלעקונג פון אַן אומזין. אויף אַזאַ אופן געהט דאָס איבער דער רעספּעקט צום הימעל אין אַ פאַראַכטונג צו דער ערד, און די פאַרגעטערונג פון דער גאָטהייט אין דער דער־נידערונג פון דער מענשהייט. די מענשליכע ליעבע, יענער גרוי־סער נאַטירליכער באַנד, וועלכער פאַרבינדענדיג אַלע אינדיווידו־

מען, אַלע פעלקער, און מאַכענדיג דעם גליק און די פרייהייט פון יעדען איינציגען אָפּהענגיג פון דער פרייהייט און דעם גליק פון אַלע אַנדערע, מוז, ניט קוקענדיג אויפ'ן אונטערשייד פון קאָליר און ראַסע, פריהער אָדער שפּעטער פאַראייניגען אַלע מענשען אין אַן אַלגעמיינער ברידערליכקייט, — אָט די ליעבע, ווערענדיג אַ געטליכע ליעבע און רעליגיעזער רחמנות, ווערט גלייך אַ קנוטע פאַר דער מענשהייט: דאָס בלוט, וואָס איז פאַרגאָסען געוואָרן אין נאָמען פון רעליגיע זינט די געשיכטע האָט זיך אָנגעהויבען, די אַלע מיליאָנען מענשליכע קרבנות, וואָס זיינען געאָפּפערט געוואָרן פאַר דעם גרויסען כבוד פון די געטער, זאָגען עדות וועגען דעם. . . . צולעצט, די גערעכטיגקייט אַליין, די צוקינפטיגע מוטער פון דער גלייכהייט, ווי נאָר זי ווערט אַריבערגעטראָגען פון דער רעליגיעזער פאַנטאַזיע אין די הימעלשע ספערען און עס ווערט פון איהר אַ געטליכע גערעכטיגקייט, קעהרט זי זיך באַלד אום צוריק אויף דער ערד אין דער טעאָלאָגישער פאָרם פון גנעדיגקייט, נעהמענדיג שטענדיג און אומעטום דעם צד פון די שטאַרקסטע און פאַרשפּרייטענדיג ווייטער צווישען די מענשען נאָר גוואַלטטאַטען, פּריווילעגיעס, מאָנאָפּאָלען און אַלע אַנדערע משונה'דיגע אומגלייכהייטען, וואָס ווערן געהייליגט דורך דעם היסטאָרישען רעכט.

מיר פּרעטענדירן ניט אָפּצולייקענען די היסטאָרישע אומפאַרמיידליכקייט פון רעליגיע, מיר באַהויפּטען ניט, אַז זי איז געוועזען אַן אַבסאָלוטע צרה אין דער געשיכטע. אויב זי איז אַ צרה, איז זי געוועזען און צום אומגליק פאַרבליבען ביז היינט פאַר אַ גרויסען טייל פון דער אומוויסענדער מענשהייט אַן אומפאַרמיידליכע צרה, פּונקט ווי בכלל אַלע טעות'ן און זייטיגע אָפּווייכונגען, וועלכע זיינען אומפאַרמיידליך אין דער אַנטוויקלונג פון יעדער מענשליכער פעהיגקייט. די רעליגיע, ווי מיר האָבען געזאָגט, דאָס איז די ערשטע דערוואַכונג פון מענשליכען פאַרשטאַנד אונטער דער פאָרם פון אַ געטליכען אומזין; דאָס איז דער ערשטער שימער פון מענשליכען אמת דורך דעם געטליכען מאַנטעל פון שקר; דאָס איז די ערשטע ערשיינונג פון מענשליכע מאָראַל, גערעכטיגקייט און רעכט דורך דער היסטאָרישער אומגערעכטיגקייט פון געטליכען חסד; ענדליך איז דאָס די שולע פון פרייהייט אונטער דעם

ערנידעריגענדען און דריקענדען יאָך פון דער גאָטהייט, דער יאָך, וועלכער וועט סוף־כל־סוף מוזען אַרונטערגעוואָרפען ווערן, כדי זיך באמת צו דערשלאָגען צום שכל'דיגען שכל, צום אמת'ן אמת, צו דער פאָלשטענדיגער גערעכטיגקייט און ווירקליכע פרייהייט.

אין דער רעליגיע מאַכט די מענשליכע חיה, אַרויסגעהענדיג פון טיערישען צושטאַנד, דעם ערשטען שריט צו מענשליכקייט; נאָר כל זמן ער וועט פאַרבלייבען רעליגיעז, וועט ער קיינמאָל ניט דערגרייכען זיין ציעל, מחמת יעדע רעליגיע פאַר'משפט איהם צו אומזיניגקייט און, פאַרדרעהענדיג די ריכטונג פון זיינע שריט, צווינגט זי איהם צו זוכען געטליכעס אַנשטאָט מענשליכעס. אין דער רעליגיע האָבען די פעלקער, אַזוי גיך ווי זיי האָבען זיך באַ־פרייט פון דער נאַטירליכער שקלאַפעריי, אין וועלכער עס בלייבען פאַרזונקען די חיות פון אַנדערע מינים, גלייך געפונען אַ נייע שקלאַפעריי, אַ שקלאַפעריי אין דער באַציהונג צו די שטאַרקע מענ־שען און קאַסטען, וואָס זיינען פריווילעגירט דורך דעם געטליכען אויסוואהל.

איינער פון די הויפט אַטריבוטען פון די אומשטערבליכע געטער, ווי באַוואוסט, איז די באַרופונג פון די געזעצגעבער פון דער נ שליכער געזעלשאַפט, די גרינדער פון שטאַאַט. דער מענש, לויט ווי אַלע רעליגיעס פאַרזיכערן, וואָלט געבליבען אומ־פעהיג צו אונטערשיידען וואָס גוט און וואָס שלעכט איז, וואָס איז גערעכט און וואָס איז אומגערעכט, אויב מען וואָלט איהם איבערגעלאָזען צו זיינע אייגענע כחות. עס איז דעריבער נויטיג געוועזען, אַז די גאָטהייט אַליין, אויף וועלכען ניט איז אופן, זאָל זיך אַרונטערלאָזען אויף דער ערד, אויפצוקלערן דעם מענשען און איינצופיהרן אין דער מענשליכער געזעלשאַפט אַ פּאָליטישע און סאָציאַלע אָרדענונג. פון וואָס עס פאָלגט דער ווייטערדיגער זיעג־רייכער שלום: יעדער געזעץ און יעדע אויפהאַלטונג פון מאַכט איז געהייליגט פון הימעל און מען מוז זיי דעריבער שטענדיג און אונטער אַלע אומשטענדען אַרויסווייזען אַ בלינדע געהאָרכ־זאַמקייט.

דאָס איז זעהר גינסטיג פאַר די רעגירער און זעהר אומ־גינסטיג פאַר די רעגירטע, און אַזוי ווי מיר געהערן צו די לעצטע, פאָדערן אַלע אונזערע אינטערעסען, אַז מיר זאָלען נעהנטער באַטראַכטען די באַגרינדונג פון אָט דער באַהויפּטונג, וועלכע האָט אונז אַלעמען פאַרוואַנדעלט אין שקלאַפען. מיר מוזען געפינען אַ מיטעל זיך צו באַפרייען פון איהר יאָך.

די פראַגע האָט זיך שוין איצט פאַר אונז אויסערגעוועהנליך פאַראיינפאַכט: גאָט עקזיסטירט ניט אָדער ער איז ניט עפּעס אַנדערש, ווי דער פּראָדוקט פון אונזער אַבסטראַקציאָנס-פעהיגקייט, פאַראייניגט מיט דעם רעליגיעזען געפיהל, וואָס איז אַריבער צו אונז בירושה פון די חיות. גאָט, דאָס איז דער אַבסאָלוטער גאָרנישט, וועלכען בלויז די רעליגיעזע פאַנטאַזיע שטעלט זיך פאָר אין דער פאָרם פון דאָס העכסטע און גרעסטע וועזען; — אַן אַבסאָלוט באַרויבטער פון יעדען אינהאַלט און אַ באַרייכערטער מיט אַלע רעאַליטעטען פון דער ערד; — וועלכע קעהרט צוריק דעם מענשען אין אַ צודרעהטער, צוקאַליעטשעטער געטליכער פאָרם דאָס, וואָס זי האָט ביי איהם פריהער אַוועקגענומען. גאָט קאָן ניט זיין, ניט גוט, ניט שלעכט, ניט גערעכט, ניט אומגערעכט. ער קאָן גאָרנישט פאַרלאַנגען, גאָרנישט באַשטימען, ווייל אין עצם איז ער גאָרנישט; און ער ווערט אַלץ, בלויז אַ דאַנק דער רעליגיעזער לייכטגלויביגקייט. דאַרום, אויב זי האָט אין איהם געפונען אידעען פון גערעכטיגקייט און גוטס, איז דאָס נאָר דערפאַר, ווייל זי האָט זיי פריהער אַליין אין איהם אַריינגעלייגט, ניט ווי־סענדיג פון דעם; מיינענדיג אַז זי קריגט, האָט זי גאָר איבערגעלאָזט. אָבער, כדי אַריינצוטאָן די דאָזיגע אידעען אין גאָט, האָט דאָך דער מענש זיי געדאַרפט האָבען! איז וואו האָט ער זיי געפונען? זיכער, אין זיך גופא. אָבער אַלץ, וואָס ער באַזיצט, האָט ער תחילת באַקומען פון זיין טיערישקייט, — מחמת אפילו זיין גייסט איז קיין אַנדער זאַך ניט ווי אַן ערשיינונג, אַן אויסדרוק פון זיין טיערישער נאַטור. די אידעען פון דאָס גערעכטע און גוטע, פּונקט ווי אַלע אַנדערע מענשליכע זאַכען, מוזען דעריבער האָבען זייער שרש אין דער סאַמע טיערישקייט פון מענשען.

און באמת, די עלעמענטען פון דאָס וואָס מיר רופען מאָראַל, געפינען זיך שוין אין דער וועלט פון די חיות. ביי אַלע מינים

חיות, אָהן דער קלענסטער אויסנאַהם, און בלויז מיט דעם גרויסען אונטערשייד בנוגע זייער אַנטוויקלונג, געפינען מיר צוויי קעגענגעזעצטע אינסטינקטען: דעם אינסטינקט פון זעלבסטדערהאַלטונג פון אינדיווידום און דעם אינסטינקט צו דערהאַלטען דעם מין, אָדער, ריידענדיג אויף דער מענשליכער שפּראַך, **דעם עגאָאיסטישען אינסטינקט און דעם סאָציאַלען אינסטינקט**. פון דעם שטאַנדפּונקט פון דער וויסענשאַפט, ווי פון שטאַנדפּונקט פון דער נאַטור גופא, זיינען אָט די ביידע אינסטינקטען גלייך נאַטירליך און פאָלגליך געזעצליך, און וואָס איז וויכטיגער פון אַלץ, זיי זיינען גלייך נויטוועדיג אין דער נאַטירליכער עקאָנאָמיע פון די וועזענס. דער אינדיווידועלער אינסטינקט איז דער הויפּט־באַדינג פאַר דער אויפהאַלטונג פון דעם מין; וואָרים ווען אַלע אינדיווידומען וואָלטען זיך ניט פאַרטיידיגט מיט אַלע כחות געגען מאַנגעל, געגען די אַלע אויסערליכע געפאַהרען, וואָס שטעלען כסדר אין סכנה זייער עקזיסטענץ, — וואָלט אויך ניט געקאָנט עקזיסטירן דער מין אַליין, וועלכער לעבט נאָר אין די אינדיווידומען און דורך די אינדיווידומען. ווען מען זאָל אָבער וועלען אורטיילען וועגען אָט די צוויי טריבען, שטעהענדיג אויף דעם אבסאָלוטען שטאַנדפּונקט פון אויסשליסליכען אינטערעס פון דער נאַטור, וואָלט מען געזאָגט, אַז דער סאָציאַלער אינסטינקט איז גוט, און דער אינדיווידועלער, אויף וויפיעל ער געהט להיפּוך צו איהם, — איז שלעכט. ביי מוראַשקעס, ביי ביהנען וועגט די טוגענד אַריבער די זינד, מחמת דער סאָציאַלער אינסטינקט, ווי עס שיינט, אונטערדריקט זייער אינדיווידועלען אינסטינקט. אין גאַנצען להיפּוך זעהען מיר ביי די ווילדע חיות, און מיר וועלען קיין טעות ניט מאַכען ווען מיר וועלען זאָגען, אַז אין דער וועלט פון חיות בכלל הערשט שטאַרקער דער עגאָאיזם. פאַרקעהרט, דער מין־אינסטינקט, דערוואַכט בלויז אויף א קורצער צייט און האַלט נאָר אָן אַזוי לאַנג, וויפיעל עס איז נויטיג פאַר דעם געבעהרען און דערציהען פון נייעם דור.

גאַנץ אַנדערש איז דער פאַל מיט דעם מענשען. ווי עס ווייזט אויס, — און דאָס איז איינער פון די באַווייזען, אַז דער מענש שטעהט העכער פון אַלע אַנדערע מינים חיות, — זיינען די ביידע געגענגעזעצטע אינסטינקטען: דער עגאָאיזם און די געזעלשאַפט־

ליכקייט, פיעל שטאַרקער און אומטיילבאַרער ביי דעם מענשען ווי ביי אַלע חיות פון די נידעריגערע מינים. אין זיין עגאָאיזם איז דער מענש ברוטאַלער פון די בלוטדורשטיגסטע חיות; צו דער זעלבער צייט אָבער איז ער נאָך מעהר געזעלשאַפטליכער פון די ביהנען און די מוראַשקעס.

דאָס וואָס א געוויסע חיה צייגט ארוים א גרעסערע עגאָאיסטישע קראַפט, ד. ה. א גרעסערע אינדיווידואַליטעט, איז בלי ספק א באַוויין, אַז איהר אָרגאַניזם איז פאַרהעלטניסמעסיג מעהר פאָלקאָמען און א צייכען פון אַן אַנטוויקעלטערן באַוואוסטזיין. יעדער מין חיה, אַלס אַזעלכער, איז אונטערוואָרפען א ספּעציעלען נאַטורגעזעץ, ד. ה. ער אַנטוויקעלט זיך און דערהאַלט זיך אויף זיין באַזונדערן, אייגענטימליכען אופן, וואָס צייכענט איהם אוים פון אַלע אַנדערע מינים חיות. דער דאָזיגער געזעץ האָט ניט קיין אַנדער רעאַלע עקזיסטענץ, אחוץ די לעבעדיגע אינדיווידומען, וועלכע געהערן צו דעם מין, וואָס ער באַהערשט; די איינציגע רעאַלקייט פון דעם געזעץ איז אין די דאָזיגע אינדיווידומען. ער באַהערשט אָבער אבסאָלוט אַלעמען און זיי ווערן זיינע שקלאַפען. ביי די גאָר נידעריגע מינים ערשיינט דער דאָזיגער געזעץ ניכער אַלס א פּאַקט פון פלאַנצען־ איידער פון טיער־לעבען; ער איז כמעט אינגאַנצען פרעמד פאַר די אינדיווידומען, זייענדיג כמעט אַן אויסערליכער געזעץ, אונטער וועלכען די אינדיווידומען, אויב מען קאָן נאָר צו זיי אָנווענדען דעם דאָזיגען נאָמען, אונטערוואַרפען זיך, אַזוי צו זאָגען, מעכאַניש. אָבער וואָס קאָמפּליצירטער עס ווערן די מינים, וואָס נעהנטער זיי קומען אויף דער מדרגה פון פראָגרעס צום מענשען, אַלץ מעהר אינדיווידואַליזירט זיך דער זיי באַהערשענדער ספּעציעלער מין־אינסטינקט, אַלץ מעהר רעאַליזירט ער זיך און צייגט זיך ארוים אין יעדען אינדיווידום, וועלכער באַקומט דורך דעם גופא א מעהר באַשטימטען כאַראַקטער, א מעהר אינדיווידואַליזירטע פיזיאָנאָמיע, אַזוי אַז בלייבענדיג אונטערוואָרפען דעם דאָזיגען געזעץ אַזוי פאַטאַל ווי צו די איבעריגע, פיהלט זיך דער אינדיווידום, — פון דעם מאָמענט, וואָס דער געזעץ ערשיינט ביי איהם אין דער געשטאַלט פון זיין אייגענעם אימפּולס, אין דער פאָרם פון א מעהר אינערליכער ווי אויסערליכער נויטווענדיגקייט, — ניט קוקענדיג אויף דעם, וואָס אָט די אינער־

ליבע נויטווענדיגקייט ווערט אין איהם שטענדיג געבאָרן דורך אַ סך אויסערליכע אורזאַכען, וואָס ער איז גאָרניט חושד, — מעהר פריי, מעהר אויטאָנאָם, מעהר באַשאַנקען מיט פרייוויליגער באַוועגונג, ווי די אינדיווידומען פון די נידעריגערע מינים. ער הויבט אָן צו דערפיהלען זיין פ ר י י ה י י ט.

מיר קאָנען דעריבער זאָגען, אַז די נאַטור אַליין אין איהרע פראָגרעסיווע פאַרענדערונגען שטרעבט צו באַפרייאונג, און אַז שוין אין דער נאַטור־וועלט, אין דעם ענגען זין פון וואָרט, איז אַ גרע־סערע אינדיווידועלע פרייהייט בלי ספק אַ סימן פון אויסצייכענונג. די פאַרהעלטניסמעסיג אינדיווידואַליזירטסטע, די פרייסטע באַשע־פעניש, פון שטאַנדפּונקט פון טיער־רייך, איז אומבאַשטרייטבאַר דער מענש.

מיר האָבען געזאָגט, אַז דער מענש איז דער אינדיווידואַליס־טישסטער פון די ערדישע באַשעפענישען, — ער איז אָבער אויך ד ע ר ס אָ צ י אַ ל ס ט ע ר פון אַלע וועזענס. זשאַן זשאַק רוסאָ'ס באַהויפּטונג, אַז די ערשטע געזעלשאַפט איז געגרינדעט גע־וואָרען דורך דעם פרייען אָפּמאַך, וואָס די ווילדע האָבען צווישען זיך געשלאָסען, איז געוועזען אַ גרויסער טעות. אָבער רוסאָ איז ניט דער איינציגער, וואָס האָט דאָס באַהויפּטעט. די מייסטע מאָ־דערנע יוריסטען און פּובליציסטען, פון דער קאַנטישער שולע, אָדער פון וועלכער עס איז אַנדערער אינדיווידואַליסטישער און ליבעראַלער שולע, וועלכע אָנערקענען ניט, סיי אַ געזעלשאַפט וואָס איז געגרינ־דעט אויף דעם געטליכען רעכט פון די טעאָלאָגען, סיי אַ געזעל־שאַפט וואָס די העגעליאַנישע שולע באַצייכענט אַלס אַ מעהר אָדער ווייניגער מיסטעריעזע רעאַליזאַציע פון דער אָביעקטיווער מאָראַל, סיי די אורשפּרינגליך־טיערישע געזעלשאַפט פון די נאַטוראַליסטען, — זיי אַלע נעהמען ווילענדיג־ניט־ווילענדיג און ניט האָבענדיג קיין אַנדער באַגרינדונג, פאַר זייער אויסגאַנגס־פּונקט דעם ש ט י ל ע ן אָ פּ מ אַ ך. אַ שטילער אָ פּ מ אַ ך! ד. ה. אַן אָפּמאַך אָהן ווערטער און, פאָלגליך, אָהן שכל, אָהן ווילען, — אַ רעוואָלטירענדער אומזין! אַן אומזיניגע איינבילדונג, און וואָס נאָך ערגער איז, אַ שלעכטע איינבילדונג, אַן אומווירדיגע נאַרעריי! ווייל דאָס מיינט אָנצונעהמען, אַז אין דער צייט, וואָס איך בין נאָך ניט געווען ביכולת צו פאַרלאַנגען, צו דענקען, צו ריידען, האָב

איך, נאָר מיט דעם אַליין, וואָס איך האָב זיך אָהן פּראָטעסט גע־לאָזען ארומשערען, שוין געגעבען מיין צושטימונג אויף מיין איי־גענער אייביגער שקלאַפעריי, ווי אויך פון אַלע די וואָס וועלען פון מיר ארויסקומען!

די פּאָלגען פון אזא גערזעלשאַפטליכען אָפּ־מאַך זיינען ווירקליך טרויעריגע, מחמת זיי פיהרען צו דער אבסאָלוטער הערשאַפט פון שטאַאט. און דאָך, ווען מען נעהמט דעם דאָזיגען פּרינציפּ אַלס אויסגאַנגס־פּונקט, שיינט ער צו זיין אויסערגעוועהנליך ליבעראַל. די אינדיווידומען, ביים שליסען דעם דאָזיגען אָפּמאַך, שטעלט מען זיך פאָר, באַנוצען זיך מיט פאָל־שטענדיגער פרייהייט, ווארים אין איינקלאַנג מיט אָט דער טעאָריע, איז עס בלויז דער נאַטור־מענש, דער ווילדער, וואָס באַזיצט די פולע פרייהייט. מיר האָבען ארויסגעזאָגט אונזער מיינונג וועגען אָט דער נאַטירליכער פרייהייט, וועלכע איז ניט עפּעס אנדערש, ווי די אבסאָלוטע אָפּהענגיגקייט פון דעם גאָרילאַ־מענשען אָן דעם שטענדיגען דרוק פון דער אויסערליכער וועלט. נאָר לאָמיר אָנ־נעהמען, אז דער מענש, ביי דעם אויסגאַנגס־פּונקט פון זיין גע־שיכטע, איז באמת געווען פריי; איז צו וואָס האָט ער גענארפט בילדען די געזעלשאַפט? ענטפערט מען, אז צוליעב דעם, כדי צו גאַראַנטירען דעם אינדיווידום די זיכערקייט געגען דעם מענ־ליכען אריינדרינגען פון דער אויסערליכער וועלט, אריינגנעהמענדיג אין איהר אַלע איבעריגע מענשען, צי זיי זיינען יאָ אריינגעטראָטען, אָדער ניט אריינגעטראָטען אין דער אסאָציאַציע, אזוי לאַנג ווי זיי געהערען נאָר ניט צו אַן אַנדער נייער געגרינדעטער געזעלשאַפט.

און אָט האָט איהר, אַלזאָ, די ערשטע מענשען, די פאָלשטענ־דיג פרייע, יעדער אין זיך און פאַר זיך אַליין, וועלכע באַנוצען זיך אָבער מיט דער דאָזיגער אומבאַגרענעצטער פרייהייט, נאָר אזוי לאַנג ווי זיי באַגעגענען זיך ניט איינער מיט'ן אנדערן, אזוי לאַנג ווי זיי בלייבען פארזונקען אין דער אבסאָלוטער, אינדיווידועלער איינ־זאַמקייט. די פרייהייט פון איינעם נויטיגט זיך ניט אין דער פרייהייט פון צווייטען, פאַרקעהרט, יעדע איינע פון די דאָזיגע אינ־דיווידועלע פרייהייטען באַגנוגענט זיך מיט זיך אַליין, עקזיסטירט פאַר זיך אַליין, אזוי, אז די פרייהייט פון יעדען איינעם מוז אומ־פאַרמיידליך ווערן די פאַרלייקענונג פון דער פרייהייט פון אַלע

אַנדערע, און די פרייהייטען פון אַלע, ווען זיי באַגעגענען זיך מיט די אַנדערע, מוזען זיך גענענזייטיג באַגרעניצען און פאַרקלענערן, מוזען זיך באַשטרייטען איינע די אַנדערע און זיך גענענזייטיג פאַרניכטען...

כּדי ניט פאַרניכטעט צו ווערן אינגאַנצען, שליסען זיי צווישען זיך אָן עפענטליכען אָדער שטילען אָפּמאַך, דורך וועלכען זיי גיבען אָפּ אַ טייל פון זיך אַליין, כּדי צו פאַרזיכערן דאָס איבעריגע. אָט דער אָפּמאַך ווערט דער באַזיס פון דער געזעלשאַפט, אָדער בעסער געזאָגט, פון דעם שטאַאט; וואָרים עס איז נויטיג צו באַמערקען, אַז אין אָט דער טעאָריע איז ניטאָ קיין פּלאַץ פאַר אַ געזעלשאַפט, אין איהר עקזיסטירט נאָר דער שטאַאט, אָדער בעסער געזאָגט, די געזעלשאַפט ווערט אין איהר אינגאַנצען פאַרשלונגען פון דעם שטאַאט.

ד י ג ע ז ע ל ש אַ פ ט, דאָס איז אַ נאַטירליכער אופן, ווי מענשען זאָלען עקזיסטירען אומאַפּהענגיג פון יעדען אָפּמאַך. זי ווערט געפיהרט פון זיטען און טראַדיציאָנעלע מנהגים, אָבער קיינמאָל ניט פון געזעצען. זי פּראָגרעסירט לאַנגזאַם, באַוועגט דורך די אימפּולסען פון דער אינדיווידועלער איניציאַטיווע, אָבער ניט פון דעם שכל און דעם ווילען פון דעם געזעצגעבער. אמת, עס עקזיסטירען געזעצען, וואָס באַהערשען ניט־ווילענדיג דער געזעלשאַפט, אָבער דאָס זיינען נאַטירליכע געזעצען, וועלכע געהערן צו אַ סאָציאַלען קערפּער, ווי פיזישע געזעצען געהערן צו אַ מאַטעריעלען קערפּער. דער גרעסטער טייל פון אָט די געזעצען איז נאָך ביז איצט ניט אויסגעפינען, און פונדעסטוועגען באַהערשען זיי די מענשליכע געזעלשאַפט פון איהר געבורט אָן, אומאָפּהענגיג פון דעם שכל און ווילען פון די מענשען, וועלכע שטעלען איהר צונויף. עס פאָלגט דערפון, אַז זיי דאַרפען ניט פאַרגליכען ווערן מיט די פּאָליטישע און יורידישע געזעצען, וואָס ווערן פּראָקלאַמירט פון אַ חעלכער עס איז געזעצגעבענדער מאַכט, וועלכע אונזערע ערקלערענדע טעאָריעם אַנערקענען אַלס די לאָגישע שלוסען פון דעם ערשטען אָפּמאַך, וואָס מענשען האָבען באַוואוסטזיניג געשלאָסען.

דער שטאַאט איז ניט קיין דירעקטער פּראָדוקט פון דער נאַטור, און מיר וועלען שפּעטער זוכען צו באַווייזען, ווי אַזוי ער ווערט געשאַפען אין דער נאַטירליכער געזעלשאַפט פון דעם רעליגיעזען

באוואוסטזיין. לויט דער מיינונג פון די ליבעראלע פובליציסטען איז דער ערשטער שטאאט געשאפען געוואָרן פון דעם פרייען און באוואוסטזיניגען ווילען פון די מענשען; לויט דער מיינונג פון די אבסאָלוטיסטען איז ער די שאפונג פון דער גאָטהייט. איןביידע פאלען הערשט ער איבער דער געזעלשאפט און שטרעבט איינגאנצען זי צו פארשלינגען.

אין דעם צווייטען פאל איז די פארשלינגונג א זעלבסטפאר־שטענדליכע זאך: די געטליכע איינריכטונג מוז אומבאדינגט פאר־צעהרן יעדע נאטירליכע איינריכטונג. אינטערעסאנטער פון אלץ איז אָבער דאָס, וואָס די אינדיווידואליסטישע שולע מיט איהר פרייען אָפּמאַך קומט אויך צו דעמזעלבען רעזולטאט. און באמת הויבט די דאָזיגע שולע אָן מיט דער אָפּלייקענונג פון דער סאָמע עקזיסטענץ פון א נאטירליכער געזעלשאפט, וועלכע זאָל האָבען עקזיסטירט איידער דער אָפּמאַך איז געשלאָסען געוואָרן — מחמת אזא געזעלשאפט וואָלט געמיינט, אז עס זיינען פאראן נאטירליכע באציהונגען צווישען די אינדיווידומען און פאָלגליך א געגענזייטיגע באגרעניצונג פון זייערע פרייהייטען, וואָס באשטרייט די אבסאָלוטע פרייהייט, מיט וועלכער יעדערער, ווי עס קומט אויס לויט דער דאָזיגער טעאָריע, האָט זיך באנוצט ביז צום שליסען פון דעם אָפּמאַך, און וואָס וואָלט געווען ניט מעהר און ניט ווינציגער, ווי דער אייגענער אָפּמאַך, וואָס האָט עקזיסטירט אין דער פאָרם פון א נאטירליכען פאקט, און זאָגאר נאָך פריהער איידער דער פרייער אָפּמאַך. אלזאָ, אין איינקלאנג מיט דער דאָזיגער טעאָריע, הויבט זיך די מענשליכע געזעלשאפט אָן ערשט מיט דער שליסונג פון אָפּמאַך. אָבער וואָס זשע איז דאַן די געזעלשאפט? דאָס איז א ריינע, לאָגישע פארווירקליכונג פון אן אָפּמאַך מיט אלע זיינע פראָיעקטען און געזעצגעבערישע און פראַקטישע פאָלגען, — דאָס איז דער שטאאט.

לאָמיר איהם נעהנטער באטראַכטען. וואָס שטעלט ער מיט זיך פאָר? די סומע פון די פארניינונגען פון די אינדיווידועלע פרייהייטען פון אלע זיינע מיטגליעדער; אָדער די אייגענע צאָהל אָפּפער, וואָס עס ברענגען אלע זיינע מיטגליעדער, וועלכע זאָגען זיך אָפּ פון א טייל פון זייערע פרייהייטען לטובת דעם אל־געמיינעם גליק. מיר האָבען געזעהן, אז לויט דער אינדיווידואליס־

טישער טעאריע, שטעלט די פרייהייט פון איינציגען אוועק א גרעניץ אדער א נאטירליכע אפלייקענונג פון די פרייהייטען פון אלע אנדערע; נו, איז אט די דאזיגע אבסאלוטע באגרעניצונג, אט די אפלייקענונג פון יעדען איינעמס פרייהייט אין נאמען פון דער פרייהייט פון כלל אדער פון אלגעמיינעם רעכט, — אט דאס איז דער שטאאט. בכן, דארט וואו עס הויבט זיך אן דער שטאאט, דארט ענדיגט זיך די אינדיווידועלע פרייהייט, און פארקעהרט.

מען וועט מיר ענטפערן, אז דער שטאאט, דער פארטרעטער פון דעם אלגעמיינעם וואוילזיין אדער די אלגעמיינע אינטערעסען, נעהמט נאר צוליעב דעם אוועק ביי יעדען איינעם א טייל פון זיין פרייהייט, כדי איהם צו גאראנטירן דאס איבעריגע. אבער דאס איבעריגע, אויב איהר ווילט, איז נאר א גאראנטיע, אבער באין אופן ניט קיין פרייהייט. פרייהייט איז אומטיילבאר: מען קאן ניט אפשניידען א טייל פון איהר, ניט דער׳הרג׳ענענדיג איהר אינ־גאנצען. אט דער קליינער טייל, וואס איהר שניידט אפ, דאס איז דער סאמע עצם פון דער פרייהייט, דאס איז אלץ. צוליעב דעם נאטירליכען, אומפארמיידליכען, אומבאזיעגבארען דראנג פון מיין גאנצער פרייהייט, קאנצענטרירט זי זיך גלייך פונקט אין דעם טייל, וואס איהר שניידט אפ, ווי קליין אט דער טייל זאל ניט זיין. דאס איז די געשיכטע פון „בלוי־באַרד׳ס" ווייב, וועלכע האט געהאט אין איהר רשות דעם גאנצען פאלאץ מיט דער פולער און פאל־שטענדיגער פרייהייט אריינצוקומען אומעטום, צו זעהן און בא־ריהרען אלץ, מיט דער אויסנאהם פון איין קליינעם צימער, וואוהין דער דעספאטישער ווילען פון איהר שרעקליכען מאן האט איהר פארוועהרט אריינגעהן, אונטער דער מורא פון טויט. און פאסירט האט, אז אפקעהרענדיג זיך פון דער גאנצער פראכט פון פאלאץ, האט זיך איהר גאנצע אויפמערקזאמקייט קאנצענטרירט אויף אט דעם מיזעראבעלען קלייניקען צימערל; זי האט איהם געעפענט און זי איז גערעכט, וואס זי האט איהם געעפענט, מחמת דאס איז געווען אן אומפארמיידליכע מאניפעסטאציע פון איהר פרייהייט, אין דער צייט וואס דער פארבאט ניט אריינצוגעהן אהין איז געווען א מיאוס׳ע פארלעצונג פון אט דער איינגענער פרייהייט. און דאס איינענע איז אויך די געשיכטע מיט דער ירידה פון אדם און חוה: דער פארבאט ניט צו פארזוכען די פרוכט פון עץ־הדעת, ניט צוליעב

אַן אַנדער גרונד, אַחוץ אַזוי איז נאָט׳ס ווילען, איז געוועזען מצד גאָט אַ שרעקליכער דעספּאָטיזם; און ווען אונזערע אורעלטערן וואָלטען געפאָלגט, וואָלט דער גאַנצער מענשליכער מין פאַרבליבען פאַרזונקען אין דער נידעריגסטער שקלאַפעריי. פאַרקעהרט, זייער ניט פאָלגען האָט אונז באפרייט און געראַטעוועט. דאָס איז געוועזען, ריידענדיג סימבאָליסטיש, דער ערשטער אַקט פון מענשליכער פרייהייט.

אָבער, ווענט מען מיר זאָגען, דער שטאַאַט, דער דעמאָקראַטישער שטאַאַט, וועלכער איז באַזירט אויף דער פרייער אָפּשטימונג פון אַלע בירגער, קאָן ניט זיין די פאַרלייקענונג פון זייער פרייהייט! איז וואָרום ניט? דאָס וועט אינגאַנצען זיין אָפּהענגיג אַן דער אַנטשיידונג און דער מאַכט, וואָס די בירגער וועלען איבערגעבען דעם שטאַאַט. אַ רעפּובליקאַנישער שטאַאַט, וואָס איז געגרינדעט אויף אַלגעמיינעם וואהל־רעכט, קאָן זיין זעהר דעספּאָטיש, נאָך דעספּאָטישער אפילו פון אַ מאָנאַרכיסטישען שטאַאַט, אויב אונטער דעם אויסרייד, אַז ער איז דער פאַרטרעטער פון דעם אַלגעמיינעם ווילען, וועט ער שטיקען די פרייהייט און די פרייע באוועגונג פון יעדערן פון זיינע מיטגליעדער מיט דעם גאַנצען דרוק פון זיין קאָלעקטיווער מאַכט.

אָבער דער שטאַאַט, וועט מען זאָגען, באַגרעניצט די פרייהייט פון זיינע מיטגלידער נאָר אויף אַזויפיעל, אויף וויפיעל די דאָזיגע פרייהייט ווערט באַנוצט פאַר אומגערעכטיגקייט און שלעכטס. ער שטערט זיי פון טויטען איינע די אַנדערע, פון באַראַבעווען איינע די אַנדערע, פון באַליידיגען איינער דעם צווייטען און בכלל פון טאָן שלעכטס; פון דער אַנדער זייט אָבער לאָזט ער זיי איבער די פולע און פאָלשטענדיגע פרייהייט צו טאָן גוטס. דאָס איז ווידער די אייגענע געשיכטע מיט „בלוי־באָרד״ אָדער מיט די פאַרבאָטענע פרוכט: וואָס איז אַזוינס שלעכטס, וואָס איז אַזוינס גוטס?

פון שטאַנדפּונקט פון דעם סיסטעם, וואָס מיר אַנאַליזירן, האָט ביז צום שליסען פון אָפּמאַך ניט עקזיסטירט קיין אונטערשייד צווישען גוטס און שלעכטס, און יעדער אינדיווידום איז דאַן געבליבען איינזאַם פאַרטיעפט אין זיין פרייהייט און אין זיין אַבסאָלוטען רעכט און איז לחלוטין ניט געווען מחויב ארויסצואווייזען וועלכע עס איז אויפמערקזאַמקייט צום צווייטענס פרייהייט,

חוץ אפשר יענע, וואָס זיין שוואַכקייט אָדער זיין רעלאַטיווע קראַפט האָט פון איהם געפאָדערט, — מיט אַנדערע ווערטער, זיין קלוגקייט און זיין פערזענליכער אינטערעס.* דעמאָלט, אַלץ אין איינקלאַנג מיט דערזעלבער טעאָריע, איז דער ענאָאיזם געווען דער העכסטער געזעץ, דער איין־אייינציגער רעכט: דאָס גוטע איז באַשטימט געוואָרן נאָך דעם ערפאָלג, דאָס שלעכטע — נאָך דעם דורכפאַל; און די גערעכטיגקייט איז געווען ניט עפּעס אַנדערש, ווי די אָנערקענונג פון אַ געשעהענעם פאַקט, ווי שרעקליך, באַרבאַריש און אָפּשטויסענד ער זאָל ניט זיין, — אינגאַנצען עהנליך צו דעם, ווי אין דער פּאָליטישער מאָראַל, וועלכע האָט היינט צו טאָג דעם פאָרצוג אין אייראָפּאַ.

דער אונטערשייד צווישען גוטס און שלעכטס הויבט זיך אָן, לויט אָט דעם סיסטעם, ערשט נאָכדעם ווי עס איז געשלאָסען געוואָרן דער געזעלשאַפטליכער אָפּמאַך. אַלץ וואָס מען האָט דעמאָלט אָנערקענט, אַז עס שטעלט צונויף דעם אַלגעמיינעם וואוילזיין, האָט מען פּראָקלאַמירט פאַר גוט, און אַלץ, וואָס איז געווען געגען אָט דעם וואוילזיין, — פאַר שלעכט. די מיטגלידער, וועלכע האָבען צוגעשטימט, ווערנדיג בירגער, פאַרבינדענדיג זיך דורך אַ מעהר אָדער ווייניגער פייערליכען פאַרשפּרעכען, האָבען שוין מיט דעם אַליין אויף זיך אַרויפגעלעגט פליכטען: די פליכט צו אונטערוואַרפען זייערע פּריוואַטע אינטערעסען צו דעם אַלגעמיינעם וואוילשטאַנד, צו די אומטיילבאַרע אינטערעסען פון כלל, און זייערע פּערזענליכע רעכטען צו דעם אַלגעמיינעם רעכט, דורך וואָס

* אַזעלכע באַציהונגען, וועלכע האָבען אגב קיינמאָל ניט געקאָנט עקזיסטירן צווישען די אוראַלטע מענשען, מחמת אַ סאָציאַלער לעבען איז שוין געווען איידער עס האָט דערוואַכט דער אינדיווידועלער באַוואוסטזיין און דער באַוואוסטזיניגער ווילען פון די מענשען, און מחמת אויסער דער געזעלשאַפט האָט קיין איינציגער מענשליכער אינדיווידום זיך קיינמאָל ניט געקאָנט באַנוצען מיט קיין אַבסאָלוטער, אַפילו ניט קיין פאַרהעלטניסמעסיגער פריוהייט, — אַזעלכע באַציהונגען, זאָגען מיר, זיינען אינגאַנצען עהנליך צו די, וואָס עקזיסטירן היינט צווישען די מאָדערנע שטאַאַטען, פון וועלכע יעדער איינער באַטראַכט זיך באַקליידט מיט אַ פריוהייט, וועלכע איז אַבסאָלוט אין זיין מאַכט און זיין רעכט און וועלכע שליסט אויס די פריוהייט פון אַלע אַנדערע שטאַאַטען. דעריבער ציינט ער אַרוים צו אַלע אַנדערע שטאַאַטען בלויז די אויפמערקזאַמקייט, וועלכע עס פאָדערן זיינע אייגענע אינטערעסען, — וואָס רופט אַרוים צווישען אַלע מלוכות אַ שטענדיגע פאַרבאַהאַלטענע אָדער אָפענע מלחמה.

דער איינציגער פאַרשטעהער זייערער, דער שטאַאט, איז מיט דעם אַליין באַקליידט געוואָרן מיט דער מאַכט צו דערשטיקען אַלע אויפ־שטאַנדען פון אינדיווידועלען עגאָאיזם, נאָר מיט דער פליכט צו באַשיצען יעדען איינעם פון זיינע מיטגליעדער אין דער אומבאַ־ריהרליכקייט פון זיינע רעכטען, אַזוי לאַנג ווי זיי קומען ניט אין קאָנפליקט מיט דעם אַלגעמיינעם רעכט.

איצט וועלען מיר באַטראַכטען, וואָס עס דאַרף מיט זיך אויף אַזאַ אופן פאַרשטעלען אַן איינגעאָרדענטער שטאַאט, סיי אין זיי־נע באַציהונגען צו אַנדערע, צו איהם עהנליכע שטאַאטען, סיי צו דער באַפעלקערונג, וואָס ער רעגירט. די דאָזיגע אונטערזוכונג צייגט אונז צו זיין אינטערעסאַנטער און ניצליכער דערפאַר, וואָס דער שטאַאט, ווי ער ווערט באַשטימט אין אָט דער טעאָריע, איז אייגענטליך דער היינטיגער שטאַאט, אויף וויפיעל ער האָט פאַר־וואָרפען די רעליגיעזע אידעע, דער ו ו ע ל ט ל י כ ע ר אָ ד ע ר אַ ט ע א י ס ט י ש ע ר ש ט א א ט, וואָס ווערט פּראָקלאַמירט פון די מאָדערנע פּובליציסטען. לאָמיר אַלזאָ באַטראַכטען, אין וואָס עס באַשטעהט זיין מאָראַל? — דער מאָדערנער שטאַאט, ווי מיר האָבען געזאָגט, האָט זיך באַפרייט פון דעם יאָך פון דער קיר־כע, און פאָלגליך האָט ער פאַרוואָרפען די אַלוועלטליכע אָדער קאָס־מאָפּאָליטישע מאָראַל פון דער קריסטליכער רעליגיע, און, ווען מיר צוגעבען, איז נאָך ניט דערגאַנגען צו דער הומאַניטערער אי־דעע, האָט זיך נאָך ניט דורכגעדרונגען מיט דער הומאַניטערער מאָראַל, וואָס איז אַגב פאַר איהם אוממעגליך צו טאָן, ניט פאַרניכ־טענדיג זיך. עס איז אוממעגליך, מחמת אין זיין אָפּגעזונדערטער עקזיסטענץ און זיין סעפּאַראַטיסטישער קאָנצענטראַציע, איז דער שטאַאט צו ענג, אַז ער זאָל זיין ביכולת אַרומצונעהמען און אַריינ־צונעהמען די אינטערעסען פון דער גאַנצער מענשהייט, און פאָלג־ליך די אַלמענשליכע מאָראַל.

די מאָדערנע שטאַאטען האָבען דערגרייכט פּונקט דעם אוי־בען באַשריבענעם צושטאַנד. דאָס קריסטענטום דיענט זיי נאָר אַלס אַן אָנשטעל און אַ פראַזע, אָדער אַלס אַ מיטעל צו באַ־שווינדלען די נאַראָנים, ווייל זיי פאַרפאָלגען אַזעלכע צוועקען, וועל־כע האָבען קיין שייכות ניט מיט רעליגיעזע אידעען. און די גרוי־סע שטאַאטסמענער פון אונזערע טעג: די פּאַלמערסטאָנס, די

מוראַוויאָווס, די קיוויערס, די ביסמאַרקס, די נאַפּאָלעאָנס, זיי וואָלטען שטאַרק געלאַכט, ווען אימעצער וואָלט גענומען ערנסט זייערע רעליגיעזע איבערצייגונגען. זיי וואָלטען נאָך מעהר געלאַכט, ווען מען זאָל זיי צושרייבען הומאַניטאַרע געפיהלען, אָבזיכטען און שטרעבונגען, וועלכע זיי לאָזען ניט דורך קיין געלעגענהייט עפענטליך אָנצורופען נאַרישקייטען. וואָס־זשע בלייבט פאַר דער פאָרמירונג פון זייער מאָראַל? ניט מעהר ווי די שטאַאַטליכע אינטערעסען. פון דעם דאָזיגען שטאַנדפּונקט, וועלכער איז, מיט ווייניגע אויסנאַהמען, געווען דער שטאַנדפּונקט פון די שטאַאַטסמענער, די קלוגע מענער פון אלע צייטען און פון אלע לענדער, איז אלץ וואָס עס דיענט אויפצוהאַלטען, פאַרגרעסערן און פאַרשטאַרקערן דעם שטאַאַט, ווי געמיין דאָס זאָל ניט זיין פון רעליגיעזען שטאַנדפּונקט, ווי נידערטרעכטיג דאָס זאָל ניט זיין פון שטאַנדפּונקט פון דער מענשליכער מאָראַל, — איז גוט; און פאַרקעהרט, אלץ וואָס איז אין געגענזאַץ צו די שטאַאַטס־אינטערעסען, כאָטש אין אנדערע הינזיכטען מעג עס זיין די הייליגסטע און די מענשליך־גערעכטסטע זאַך, — איז שלעכט. אָט דאָס איז די ניט געפעלשטע מאָראַל און די אייביגע פּראַקטיק פון אלע שטאַאַטען.

אָט דאָס איז אלזאָ די מאָראַל פון דעם שטאַאַט, וואָס איז באַזירט אויף דער טעאָריע פון אַ געזעלשאַפטליכען אָפּמאַך. לויט דעם דאָזיגען סיסטעם, האָבען גוטסקייט און גערעכטיגקייט אָנגעהויבען עקזיסטירן ערשט מיט דער שליסונג פון דעם אָפּמאַך, און זיי זיינען ניט עפּעס אנדערש ווי דער אינהאַלט און דער ציעל פון קאָנטראַקט, ד. ה. דער אלגעמיינער גליק און געזעלשאַפטליכע רעכט פון אלע אינדיווידומען, וואָס האָבען איהם געשלאָסען, איבערלאָזענדיג אָן אַ זייט אלע די, וואָס האָבען ניט גענומען קיין אָנטייל אין שליסען דעם קאָנטראַקט. אונטער דעם וואָרט וואוילזיין ווערט דעריבער אין דעם דאָזיגען סיסטעם פאַרשטאַנען בלויז די העכסטע באַפרידיגונג פון דעם קאָלעקטיוועז עגאָאיזם פון אַ ספּעציעלער און באַגרעניצטער אסאָציאַציע, וועלכע, זייענדיג געגרינדעט אויף דער טיילווייזער אויפאָפּפערונג פון דעם אינדיווידועלען עגאָאיזם מצד יעדען איינעם פון

איהרע מיטגליעדער, שליסט אוים פון איהר קרייז אַלס פרעמדע און נאַטירליכע שונאים, אַ ריעזיגע מאַיאָריטעט פון מענשליכען מין, צי זיי געהען יאָ אָדער ניט אריין אין פונקט אזעלכע אסאָ־ציאציעס.

די עקזיסטענץ פון אַ וועלכען עס איז איינציגען באגרעניצטען שטאאט זעצט פאָראוים און, אין פאַל פון נויט, רופט ארוים די פאָרמירונג פון מאנכע אנדערע שטאאטען, מחמת עס איז גאַנץ נאַטירליך, אַז די אינדיווידומען, וועלכע געפינען זיך אויסערהאַלב דעם ערשטען שטאאט, וואָס שטעלט אין געפאהר זייער עקזיס־טענץ און פרייהייט, זאָלען זיך אויך פאראייניגען געגען איהם. און אָט אזוי ווערט די מענשהייט צושפּליטערט אויף אַן אומבאשטימ־טער צאָהל שטאאטען, וועלכע זיינען פרעמד, פיינדליך און געפעהר־ליך אין די באַציהונגען פון איינעם צום אנדערן. צווישען זיי איז ניטאָ קיין געמיינשאפטליכער אָפּמאַך, עס איז ניטאָ קיין געמיינ־שאפטליכער רעכט; וואָרים ווען עס זאָל אנדערש זיין, וואָלטען זיי דאָך אויפגעהערט צו זיין אבסאָלוט איינע פון די אנדערע אומאָפּ־העגגיגע שטאאטען און וואָלטען געוואָרען פאראייניגטע טיילען פון איין גרויסען שטאאט. אויב אָבער אָט דער גרויסער שטאאט וועט נאָר ניט ארייננעהמען אין זיך די גאַנצע מענשהייט, וועט ער גע־געגען זיך האָבען אנדערע גרויסע, אינערליך פעדערירטע שטאאטען, וואָס וועלען זיך צו איהם נויטוועגדיגערוויז באַציהען מיט דער־זעלבער פיינדליכקייט. מלחמה וועט אַלזאָ בלייבען דאָס העכסטע געזעץ און אַן אינערליכע נויטווענדיגקייט אין דעם לעבען פון דער מענשהייט.

יעדער שטאאט, צי זיין אינערליכע אָרדנונג איז אַ פעדעראַ־טיווע אָדער ניט, מוז שטרעבען, אונטער דער מורא פון אונטער־גאַנג, צו ווערן דער מעכטיגסטער. ער מוז פארשלינגען, כדי ניט צו ווערן פארשלונגען; ער מוז עראָבערן, כדי ניט צו ווערן ער־אָבערט; ער מוז פארשקלאַפען, כדי ניט צו ווערן פארשקלאַפט; מחמת צוויי גלייכע, נאָר אין דערזעלבער צייט געגענגזעצטע קרעפ־טען קאָנען ניט עקזיסטירן, ניט פאר׳ליכטענדיג איינע די אנדערע.

דער שטאאט איז אַלזאָ די העסליכסטע, די ציניששטע און די פולסטע פארלייקענונג פון דער מענשהייט. ער צערייסט די אַל־וועלטליכע סאָלידאריטעט פון אַלע מענשען אויף דער ערד, און

פאראייניגט בלויז א טייל פון זיי מיט דעם צוועק צו פארניכטען, עראבערן און פארשקלאפען אלע איבעריגע. ער נעהמט אונטער זיין שוץ נאר זיינע אייגענע בירגער; ער אנערקענט מענשליכע רעכט, מענשליכקייט און ציוויליזאציע נאר אין זיינע אייגענע גרעניצען; ניט אנערקענענדיג קיין אנדער רעכט, אחוץ זיך אליין, נעהמט ער זיך לאגישערווייזע דאס רעכט פון דער גרויזאמסטער אוממענשליכקייט בנוגע צו אלע פרעמדע פעלקערשאפטען, וועלכע ער קאן לויט זיין אייגענעם ווילען בארויבען, פארניכטען און פאר־שקלאפען. אויב ער ווייזט ארוים אין זיינע באציהונגען צו זיי גרויסמוט און מענשליכקייט, איז דאס בשום אופן ניט אלס א גע־פיהל פון פליכט; ווייל פליכטען האט ער בלויז, ערשטענס, צו זיך אליין, און צווייטענס, צו די יעניגע פון זיינע מיטגליעדער, וועלכע האבען איהם פרייוויליג געגרינדעט, וועלכע האלטען איהם ווייטער פרייוויליג אויף, אדער אפילו צו די, ווי דאס פאסירט שטענדיג סוף כל סוף, וואס זיינען געווארן זיינע אונטערטאנען. אזוי ווי קיין אינטערנאציאנאלער רעכט עקזיסטירט ניט, אזוי ווי עס קאן קיינמאל אויף אן ערנסטען און ווירקליכען אופן ניט עקזיסטירן, ניט אונטערגראבענדיג דעם סאמע יסוד פון פרינציפ פון דער אבסאלוטער סוא־ווערעניטעט פון די שטאאטען, קאן דער שטאאט ניט האבען וועלכע עס איז פליכטען אין באצוג צו פרעמ־דע פעלקערשאפטען. בכן, אויב ער באנעהמט זיך מענשליך מיט א באזיגטען פאלק, אויב ער בארויבט איהם און פארניכטעט איהם נאר אויף א העלפט, אויב ער דערברענגט איהם ניט ביז דער לעצ־טער מדרגה פון שקלאפעריי, באגעהט ער זיך אזוי צוליעב פאליטיק, מעגליך צוליעב פארזיכטיגקייט, אדער צוליעב ריינער גרויסמוטיג־קייט, אבער קיינמאל ניט אלס פליכט, — מחמת ער האט דאס אב־סאלוטע רעכט צו הערשען איבער די באזיגטע פעלקער לויט זיין אייגענעם ווילקיר.

די דאזיגע אבשייליכע פארלייקענונג פון דער מענשליכקייט, וואס איז דער עצם פון שטאאט, איז פון שטאאטליכען שטאנדפונקט די העכסטע פליכט און די גרעסטע טוגענד: זי טראגט דעם נאמען פאטריאטיזם און שטעלט צונויף די גאנצע אי־

בערזינליכע (טראנסצענדענטאלע) מאראל פון דעם שטאאט. מיר רופען זי איבערזינליכע מאראל, מחמת געוועהנליך שטייגט זי אריבער דעם גראד פון דער מענשליכער, פערזענליכער און געזעלשאפטליכער מאראל און גערעכטיגקייט, און דורך דעם גופא קומט זי אלץ אפטער אין צוזאמענשטויס מיט זיי. אזוי צום ביישפיעל ווערט באטראכט אלס א פארברעכען צו באליידיגען, אונטערדריקען, רויבען, פלינדערן, הרג'נען, פארקנעכטען דעם נאהענטען, פון שטאנדפונקט פון דער געוועהנליכער מענשליכער מאראל. פארקעהרט, אין געזעלשאפטליכען לעבען און פון שטאנדפונקט פון פאטריאטיזם, ווען דאס ווערט געטאן פאר דעם גרויסען כבוד פון שטאאט, פאר דער אויפהאלטונג אדער אויסברייטונג פון זיין מאכט, ווערט דאס אלץ באטראכט פאר א פליכט און א טוגענד. און די דאזיגע טוגענד, די דאזיגע פליכט זיינען א מוז פאר יעדען בירגער־פאטריאט; יעדערער איז זיי מחויב אויסצופיהרן, און ניט נאר קעגען אויסלענדער, נאר אויך קעגען זיינע אייגענע לאנדסלייט, וועלכע זיינען מיטגלידער און אונטערטאנען פון שטאאט, פונקט ווי ער, יעדעס מאל ווען דער וואוילזיין פון שטאאט פאדערט עס.

דאס דערקלערט אונז פארוואס זינט די געשיכטע האט זיך אנגעהויבען, ד. ה. זינט די שטאאטען זיינען אנטשטאנען, איז די פאליטישע וועלט תמיד געוועז און איז אויך ווייטער פארבליבען די ארענא פון דער העכסטער שווינדלעריי און אומפארגלייכליכער רויבעריי, — וואס ווערן נאך דערצו זעהר הויך געשעצט, ווייל זיי זיינען פארגעשריבען פון פאטריאטיזם, פון דער איבערזינליכער מאראל און פון די העכערע אינטערעסען פון שטאאט. דאס דערקלערט אונז, פארוואס די גאנצע געשיכטע פון די אמאליגע און היינטיגע שטאאטען איז ניט מהער ווי א רייהע נידערטרעכטיגע פארברעכענס; פארוואס קיסרים און מיניסטארן אין דער פארגאנגענהייט און אין דער געגענווארט, אין אלע צייטען און אין אלע לענדער: שטאאטסמענער, דיפלאמאטען, ביוראקראטען און מיליטאריסטען, ווען מען זאל זיי אורטיילען פון שטאנדפונקט פון איינפאכער מאראל און מענשליכער גערעכטיגקייט, האבען הונדערט מאל, טויזענד מאל פארדיענט די תליה אדער קאטארגע; ווארים עס זיינען ניטא קיין שווידערליכקייטען, קיין אכזריות'ן,

קיין שווינדלערייען, קיין באַטרוגען, קיין נידעריגע שפּיצלעך, קיין חוצפּה׳דיגע גנבות, קיין שענדליכע רויבערייען און קיין שמוציגע פאַרראַטען, וואָס זאָלען יעדען יאָהר כסדר ניט באַגאַנגען ווערן פון די פאָרשטעהער פון שטאַאַט, אָהן וועלכער עס איז אַנדער אַנטשולדיגונג, אַחוץ דעם עלאַסטישען, אַזוי באַקוועמען און צו־גלייכער צייט אַזוי שוידערליכען וואָרט: שטאַאַטס־אינ־טערעסען.

אָן אמת שוידערליך וואָרט! ער האָט פאַרדאָרבען און דע־מאָראַליזירט אַ גרעסערע צאָהל פּערזאָנען אין די אָפיציעלע ספערן און אין די הערשענדע קלאַסען פון דער געזעלשאַפט, ווי דאָס קריסטענטום אַליין. ווי נאָר דאָס דאָזיגע וואָרט ווערט אַרויס־געזאָגט, ווערט אַלץ פאַרשטומט, אַלץ פאַרשוואונדען: געוויסענ־האַפטיגקייט, ווירדע, גערעכטיגקייט, רעכט, אפילו דער רחמנות אַליין, און צוזאַמען מיט זיי די לאָגיק און דער שכל הישר; פון שוואַרץ ווערט ווייס און פון ווייס שוואַרץ; דאָס אָבשייליכסטע ווערט מענשליך, און דער נידערטרעכטיגסטער באַטרוג, די שוי־דערליכסטע פאַרברעכענס ווערן מעשים־טובים.

דער גרויסער איטאַליענישער פילאָזאָף און פּאָליטיקער, מאַ־קיאַוועלי, איז געווען דער ערשטער, וועלכער האָט דאָס דאָזיגע וואָרט אַרויסגעבראַכט, אָדער לפּחות דער ערשטער, וואָס האָט צו איהם צוגעלעגט זיין איצטיגע באַדייטונג און די גרויסע פּאָפּו־לאַריטעט, וואָס ער האָט נאָך ביז היינט אין די הערשענדע קרייזען. דער רעאַליסטישסטער און פּאָזיטיוויסטישסטער פון אַלע דענקער, מאַקיאַוועלי, האָט דער ערשטער באַגריפען, אַז גרויסע און מעכטיגע שטאַאַטען קאָנען געגרינדעט און אויפגעהאַלטען ווערען נאָר דורך פאַרברעכענס, — דורך אַ סך גרויסע פאַרברעכענס און דורך דער העכסטער פאַראַכטונג צו אַלץ, וואָס מען רופט עהרליכקייט. ער האָט דאָס באַשריבען, דערקלערט און באַוויזען מיט אַ שרעקליכער אָפענהערציגקייט. און אַזוי ווי די אידעע פון מענשליכקייט איז נאָך דעמאָלט געווען אינגאַנצען אומבאַוואוסט; אַזוי ווי די אי־דעע פון ברידערליכקייט, ניט מענשליכע, נאָר רעליגיעזע, וואָס ווערט געפּרעדיגט פון דער קאַטוילישער קירכע, איז צו יענער צייט ווי אַלעמאָל געווען ניט מעהר ווי אַ שרעקליכע איראָניע, וועלכע די קירכע אַליין פלעגט אַלע ווייַלע אויפדעקען מיט איהרע מאַסרע־

געלען; אזוי ווי אין דער צייט פון מאקיאוועלי וואָלט גאָר אפילו קיינעם אויפ'ן געדאנק ניט געקומען, אז עס עקזיסטירט עפּעס אַזוינס ווי פאָלקס־רעכט, מחמת די פעלקער זייגען תמיד באַטראַכט געוואָרן אלס א פוילע און טעמפּע מאסע, וואָס איז פאַר'משפּט אייביג צו געהאָרכען, אלס עפּעס א מין סאָרט פלייש פאַר די שטאאטען, אלס א געגענשטאנד צום שינדען און שערען; אזוי ווי אין ערגעץ, ניט אין איטאליע גופא, ניט אויסער איהר, איז ניט געוועזען אַזוינס, וואָס זאָל זיין העכער פון דעם שטאאט, — האָט מאַקיאוועלי מיט גרויס לאָגיק באַשלאָסען, אַז דער שטאאט איז דער העכסטער ציעל פון דער גאַנצער מענשליכער עקזיסטענץ, אַז מען מוז איהם דיענען אונטער אלע אומשטענדען, און אַז א גוטער פּאַטריאָט דאַרף זיך ניט אָפּשטעלען פאַר קיין פאַרברעכען, דיענענדיג איהם, ווייל די אינטערעסען פון שטאאט וועגען אלצדינג אריבער. מאַקיאוועלי ראָט צו באגעהן פאַרברעכען, ער שרייבט פאָר און דערקלערט, אַז דאָס איז א נויטווענדיגער באַדינג פון פּאָליטישער ווייזהייט און אמת'ען פּאַטריאָטיזם. צי דער שטאאט רופט זיך מאָנאַרכיע אָדער רעפּובליק, אַלץ איינס נויטיגט ער זיך אין פאַרברעכען פאַר זיין טריאומף און פאַר זיין עקזיסטענץ. דאָס פאַרברעכען, פאַרשטעהט זיך, וועט בייטען די ריכטונג און דעם צוועק, אָבער דער כאַראַקטער וועט פאַרבלייבען דערזעלבער. דאָס וועט שטענדיג זיין דער מעכטיגער, אומאויפהערליכער טרעטען אויף דער גערעכטיגקייט, רחמנות און עהרליכקייט צו גונסטען דעם וואוילזיין פון שטאאט.

יאָ, מאַקיאוועלי איז גערעכט; נאָך די דריי און א האַלב יאָהרהונדערטען פון ערפאַהרונג, וואָס זיינען פאַרבונדען מיט זיין עקספּערימענט, קאָנען מיר אין דעם ניט צווייפלען. יאָ, די גאַנצע געשיכטע דערצעהלט דאָס אונז: די קליינע שטאאטען זיינען צדיקים, בלויז א דאַנק זייער שוואַכקייט, די מעכטיגע שטאאטען אָבער ווערען אויפגעהאַלטען נאָר דורך פאַרברעכען. ניט מעהר, אונזער שלום וועט זיין א גאַנץ אַנדערער, ווי מאַקיאוועלי פיהרט אויס, און צוליעב א גאַנץ איינפאַכער אורזאַך: מיר זיינען קינדער פון דער רעוואָלוציע און מיר האָבען פון איהר געקראָגען בירושה די רעליגיע פון דער מענשהייט, וועלכע מיר מוזען אויפשטעלען אויף די חורבות פון דער רעליגיע פון דער גאָטהייט; מיר גלויבען אין

די מענשליכע רעכט, אין דער ווירדע און דער אומבאדינגטער באַפרייאונג פון מענשליכען מין; מיר גלויבען אין דער מענשליכער פרייהייט און אין דער מענשליכער ברידערליכקייט, וואָס איז געגרינדעט אויף דער מענשליכער גערעכטיגקייט. — מיט איין וואָרט, מיר גלויבען אין דעם נצחון פון דער מענשהייט אויף דער ערד. אָבער אַט דער טריאומף, וועלכען מיר רופען מיט אונזער וואונש, וועלכען מיר סטאַרען זיך צו דערנעהנטערן מיט פאַראייניגטע כחות איז, לויט זיין כאַראַקטער גופא, די פאַרניינונג פון דעם פאַרברעכען, וועלכער איז בעצם ניט קיין אַנדער זאַך, ווי די פאַרניינונג פון מענשליכקייט. דער טריאומף פון דער מענשהייט קאָן אַלזאָ נאָר דאַן פאַרווירקליכט ווערן, ווען דער פאַרברעכען וועט אויפהערן צו זיין דאָס, וואָס ער איז היינט כמעט אומעטום: *דער הויפּט־יסוד פון דער פּאָליטישער עקזיסטענץ פון די נאַציאָנען, וואָס זיינען פאַרשלונגען און פאַרשקלאַפּט פון דער שטאַאַטס־אידעע.* — און אזוי ווי איצט איז שוין באַוויזען, אַז קיין שטאַאַט קאָן ניט עקזיסטירן, ניט באַגעהענדיג קיין פאַרברעכענס, אָדער לפּחות ניט טראַכטענדיג און קלערענדיג ווי אַזוי זיי דורכצופיהרן, — אויב ער איז ניט בכח צוליעב שוואַכקייט זיי דורכצופיהרן אין דער ווירקליכקייט, — קומען מיר היינט צום שלוס, *אַז עס איז אומבאַדינגט נויטיג צו פּאַרניכטען די שטאַאַטען*, אָדער, אויב דאָס וועט זיין צופרידענשטעלענדער, זיי פּאָלשטענדיג און גרינדליך איבערבויען אַזוי, אַז זיי זאָלען אויפהערן צו זיין צענטראַליזירטע און אָרגאַניזירטע מלוכות פון אויבען אַרונטער, נעגרינדעט אויף גוואַלט אָדער אויף דער אויטאָריטעט פון וועלכען עס איז פּרינציפּ, נאָר זיי זאָלען, פאַרקעהרט, פון דאָס ניי אָרגאַניזירט ווערן פון אונטען נאָך אויבען, מיט דער אַבסאָלוטער פרייהייט פאַר אַלע טיילען זיך צו פאַראייניגען אָדער ניט צו פאַראייניגען און איבערלאָזען די פרייהייט צו יעדען טייל ער זאָל קאָנען צו יעדער צייט אַרויסטרעטען פון דער דאָזיגער פאַראייניגונג, אפילו ווען ער איז אין איהר אַריינגעקומען מיט זיין אייגענעם גוטען ווילען; אַז זיי זאָלען ווערן רעאָרגאַניזירט אין איינקלאַנג מיט די ווירקליכע אינטערעסען און נאַטירליכע שטרעבונגען פון אַלע טיילען, דורך דער פרייער

פּעדערירונג פון אַלע אינדיווידועןמ אין אַסאָציאַציעס, קאָמונעס און ראַיאָנען, פּראָווינצען און נאַציאָנען אין איין גאַנצער מענשהייט.

אָט דאָס זיינען די שלוסען צו וועלכע עס מוז אונז פיהרען אַן אונטערזוכונג פון די אויסערליכע באַציהונגען אפילו פון דעם אַזוי גערופענעם פרייען שטאַאַט צו די אַנדערע שטאַאַטען. ווייטער וועלען מיר זעהן, אַז דער שטאַאַט, וועלכער איז באַזירט אויף דעם געטליכען רעכט אָדער אויף דער רעליגיעזער סאַנקציע, קומט אויך פאַלשטענדיג צו דיזעלבע רעזולטאַטען. לאָמיר איצט באַטראַכטען די באַציהונגען פון דעם שטאַאַט, וואָס איז באַגרינדעט אויף דעם פרייען קאָנטראַקט, צו זיינע אייגענע בירגער אָדער אונטערטאַנען.

מיר זעהען, אַז ארויסוואַרפענדיג אַ גרויסע מערהייט פון דעם מענשליכען מין פון זיין מיטען, אַז אַוועקשטעלענדיג זיי אויסער דער ספערע פון זיינע פאַרפליכטונגען, אויסער דעם קרייז פון זיין מאָראַל, גערעכטיגקייט און רעכט, פאַרוואַרפט דער שטאַאַט די מענשליכקייט און דורך דעם געפליגעלטען וואָרט: פּאַטריאָטיזם, פאַרפליכטעט ער זיינע אונטערטאַנען צו אומגערעכטיגקייט און אכזריות, ווי צו דער העכסטער פליכט. ער באַשרענקט, האַקט אָרום און טויטעט־אָפּ אין זיי די מענשליכקייט, כדי אויפהערענדיג צו זיין מענשען זאָלען זיי ווערן בלויז בירגער, אָדער — פון שטאַנדפּונקט פון דער היסטאָרישער אויסגעהאַלטענקייט פון די פאַקטען וועט זיין ריכטיגער געזאָגט, — כדי זיי זאָלען ניט אריבערוואַקסען די מדרגה פון אַ בירגער, זיי זאָלען ניט דערגרייכען צו דער הויכקייט פון אַ מענשען. — מיר האָבען אויך געזעהן, אַז יעדער שטאַאַט, אוים מורא ער זאָל ניט אונטערגעהן און פאַרשלונגען ווערן פון די שכנ׳ישע שטאַאַטען, מוז שטרעבען צו מאַכט; און ווערענדיג מעכטיג, מוז ער באַזיעגען אַנדערע שטאַאַטען. דער וואָס רעדט וועגען באַזיעגען, רעדט אויך וועגען באַזיעגטע, אונטערדריקטע און פאַרשקלאַפטע פעלקער, אונטער וואָס פאַר אַ פאָרם אָדער נאָמען דאָס זאָל ניט געטאָן ווערן. שקלאַפעריי איז דעריבער אַן אומפאַרמיידליכער פּועל־יוצא פון דער עקזיסטענץ פון שטאַאַט.

די שקלאַפעריי קאָן בייטען איהרע פאָרמען און איהר נאָמען, אָבער דער תוך איהרער בלייבט אומפאַרענדערט. דער דאָזיגער תוך ווערט אויסגעדריקט אין די פאָלגענדע ווערטער: ז י י ן

א שקלאף הייסט זיין געצוואונגען צו ארבייטען פאר א צווייטען,— פונקט ווי זיין א האר הייסט באנוצען זיך מיט דעם צווייטען'ס ארבייט. אין דער אלטער וועלט, פונקט ווי איצט אין אזיע, אין אפריקא, און אפילו טיילווייז נאך אין אמעריקא, האבען שקלאפען זיך דירעקט גערופען שקלאפען. אין מיטעלאלטער האבען זיי געקראגען דעם נאמען: לייבאייגענע, און אין דער איצטיגער צייט רופט מען זיי: געדונגענע. די לאגע פון די לעצטע איז א פיעל ווירדיגערע און ניט אזא שווערע, ווי די לאגע פון די שקלאפען, נאר פונדעסטוועגען זיינען זיי אלץ געצוואונגען דורך הונגער, ווי אויך דורך פאליטישע און סאציאלע אינסטיטוציעס צו טאן גאנץ שווערע ארבייט, כדי צו געבען אנדערע א מעגליכקייט צו פיהרען א לעבען פון פאלשטענדיגער אדער פארהעלטניסמעסיגער אומטעטיגקייט. פאלגליך זיינען זיי שקלאפען. און בכלל, וואלט קיין איינציגער שטאאט, סיי אמאליגער סיי היינטיגער, זיך ניט געקאנט באגעהן אהן דער געצוואונגענער ארבייט פון די געדונגענע און פארשקלאפטע מאסען, אלס ערשטער אוןווירקליך נויטוועגדיגער באדינג פאר דער פרייער צייט, פרייהייט און אויסבילדונג פון דעם פאליטישען קלאס בירגער. אין דער הינזיכט זיינען אפילו די פאראייניגטע שטאאטען פון נארד אמעריקא קיין אויסנאהם ניט.

אט דאס זיינען די אינערליכע באדינגונגען פון דעם לעבען פון שטאאט, וועלכע זיינען א נויטווענדיגער רעזולטאט פון זיין אויסערליכער לאגע, ד. ה. פון זיין נאטירליכער, שטענדיגער און אומפארמיידליכער פיינדליכקייט בנוגע צו אלע אנדערע שטאאטען. לאמיר איצט באטראכטען, וואס זיינען עס פאר באדינגונגען, וועלכע קומען דירעקט ארויס פאר די מיטבירגער פון דעם פרייען אפמאך, אויף וועלכען זיי באזירען דעם שטאאט.

די אויפגאבע פון דעם שטאאט ווערט ניט באשרענקט מיט דעם אויפפאסען אויף דער זיכערקייט פון זיינע מיטגלידער קעגען אלע אויסערליכע אנפאלען, ער מוז זיי נאך אויך אין דעם אינערליכען לעבען באשיצען איינעם פון אנדערן און יעדערן פון זיך אליין. ווארים דער שטאאט, — און דאס איז זיין כאראקטעריסטישער און גרונד־שטריך, — יעדער שטאאט,

ווי יעדע טעאָלאָגיע, איז באַזירט אויף דער השערה, אַז דער מענש איז בעצם בייז און שלעכט. אין דעם שטאַאַט, וואָס מיר באַטראַכטען איצט, הויבט זיך דאָס גוטע ערשט אָן, ווי מיר האָבען געזעהן, מיט דער שליסונג פון דעם שטאַאטליכען אָפּמאַך און איז פאָלגליך ניט מעהר ווי דער פּועל־יוצא פון דעם דאָזיגען אָפּמאַך, און זאָגאר זיין אינהאַלט. גוטס איז ניט קיין פּראָדוקט פון פרייהייט. פאַרקעהרט, כל זמן מענשען בלייבען אָפּגעזונדערט אין זייער אַבסאָלוטער אינדיווידואַליטעט, געניסענדיג זייער פולע נאַטירליכע פרייהייט, ניט וויסענדיג קיין אַנדער גרעניץ אחוץ די גרעניצען פון מעגליכקייט, און ניט פון רעכט, אַזוי לאַנג באַלייריגען זיי איינער דעם אַנדערן, באַ׳גנב׳ענען זיך געגענזייטיג, רויבען, מאָרדען און פאַרשלינגען, יעדער לויט דער מדרגה פון זיין שכל, זיין כיטרעקייט, זיינע מאַטעריעלע כחות, פונקט ווי עס טוען, ווי מיר האָבען עס שוין געזעהן, אין דער היינטיגער צייט די שטאַאַטען. — די מענשליכע נאַטור שאַפט, אַלזאָ, בטבע ניט קיין **גוטס**, נאָר **שלעכטס**; דער מענש איז בטבע שלעכט. ווי אַזוי ער איז אַזוי געוואָרען? דאָס צו דערקלערן איז אַ זאַך פאַר דער טעאָלאָגיע. דער פאַקט איז, אַז בעת דער שטאַאַט אַנטשטעהט, געפינט ער שוין דעם מענשען שלעכט און ער נעהמט זיך צו מאַכען איהם גוט, ד. ה. איבערשאַפען דעם נאַטירליכען מענשען אין אַ בירגער.

אויף דעם קאָן מען ענטפערן, וויבאַלד דער שטאַאַט איז דער פּראָדוקט פון דעם פריי־געשלאָסענעם אָפּמאַך, און גוטס איז דער פּראָדוקט פון שטאַאַט, פאָלגליך איז עס אַ פּראָדוקט פון פרייהייט! אַזאַ אויספיהר איז לחלוטין ניט ריכטיג. דער שטאַאַט, אפילו לויט אָט דער טעאָריע, איז נים קיין פּראָדוקט פון פרייהייט, נאָר פאַרקעהרט, פון דער אויפאָפּפערונג און דעם פרייוויליגען אָפּזאָגען זיך פון דער פרייהייט. מענשען אין נאַטירליכען צושטאַנד זיינען פאָלשטענדיג פריי פון שטאַנדפּונקט פון **רעכט**, אָבער אין **דער ווירקליכקייט** זיינען זיי אונטערוואָרפען אַלע געפאַהרען, וואָס שטעלען יעדע מינוט אין סכנה זייער לעבען און זיכערקייט. און דערפאַר, כדי צו ראַטעווען און פאַרזיכערן די לעצטע, זיינען זיי מקריב, זאָגען זיי זיך אָפּ פון אַ גרעסערן אָדער קלענערן טייל פון זייער פרייהייט, און אויף וויפיעל זיי האָבען

געפּאַפּערט מיט דער פרייהייט צוליעב זייער זיכערהייט, אויף וויפיעל זיי זיינען געוואָרן בירגער, אויף אַזויפיעל זיינען זיי געוואָרן שקלאַפען פון שטאַאט. דעריבער זיינען מיר גערעכט, ווען מיר באהויפּטען, אַז פון שטאַנדפּונקט פון שטאַאט, איז גוטס ניט קיין פּראָדוקט פון פרייהייט, נאָר פאַרקעהרט, פון דער פאַרלייקענונג פון פרייהייט.

איז עס ניט וואונדערליך די דאָזיגע עהנליכקייט צווישען דער טעאָלאָגיע — די לעהרע פון דער קירכע, און דער פּאָליטיק — די טעאָריע פון דעם שטאַאט? איז עס ניט וואונדערליך די דאָזיגע צונויפטרעפונג פון אַזעלכע צוויי אויסערליך פאַרשיידענע סאָרטען געדאַנקען און פאַקטען אין איין און דערזעלבער איבערצייגונג: וועגען דער נויטווענדיגקייט מקריב צו זיין די מענשליכע פרייהייט, כדי איינצופלאַנצען אין די מענשען מאָראַליטעט און זיי איבערמאַכען, אין איינקלאַנג מיט דער קירכע—פאַר הייליגע, און אין איינקלאַנג מיט׳ן שטאַאט—פאַר טוגענדהאַפטע בירגער? — וואָס אונז אַנבאַלאַנגט, וואונדערן מיר זיך נאָרניט אויף דעם, ווייל מיר זיינען איבערצייגט, און מיר וועלען דאָס שפּעטער זוכען צו באַווייזען, אַז פּאָליטיק און טעאָלאָגיע זיינען צוויי שוועסטער, וועלכע האָבען איין אָפּשטאַמונג און פאַרפאָלגען איין ציעל אונטער פאַרשיידענע נעמען; אַז יעדער שטאַאט איז אַן ערדישע קירך, פּונקט ווי יעדע קירך פון איהר זייט, מיט איהר הימעל, וואו עס האַלטען זיך אויף איהרע הייליגע און אומשטערבליכע געטער, איז ניט קיין אַנדער זאַך ווי אַ הימעלשער שטאַאט.

אַלזאָ, דער שטאַאט, אַזוי ווי די קירך, געהט אַרויס פון יענער פונדאַמענטאַלער השערה, אַז די מענשען זיינען בעצם שלעכט, און אַז ווען מען זאָל זיי איבערלאָזען צו זייער נאַטירליכער פרייהייט, וואָלטען זיי איינער דעם אַנדערן צוריסען און זיי וואָלטען געוויזען אַ ספּעקטאַקעל פון דער שרעקליכער אַנאַרכיע, וואו די שטאַרקסטע וואָלטען דער׳הרג׳עט אָדער עקספּלואַטירט די שוואַכסטע. איז עס דען ניט אמת, אַז דאָס וואָלט געווען עפּעס גאָר גאַנץ

אַנדערש, ווי דאָס וואָס קומט היינט פאַר אין אונזערע מוסטערהאַפ־טע שטאַאַטען? אחוץ דעם שטעלט די שטאַאַטס־טעאָריע אויף אַלס פּרינציפּ דעם טעזיס, אַז כדי איינצושטעלען אַ געזעלשאַפטליכע אָרדנונג איז נויטיג אַ העכערע מאַכט, אַז כדי צו באַהערשען די מענשען און צו אונטערדריקען זייערע שלעכטע תאוות, איז נויטיג אַ הערשער און אַ צוים; אָבער אַז די דאָזיגע מאַכט דאַרף געהערן צו דעם געניאַלען און טוגענדהאַפטען,* צו דעם געזעצגעבער פון זיין פאָלק, ווי משה, ליקורג און סאָלאָן, און אַז דעמאָלט וועט דער דאָזיגער פיהרער און די דאָזיגע צוים פאַרקערפּערן אין זיך די חכמה און די שטראָפענדע מאַכט פון שטאַאַט.

אין נאָמען פון דער לאָגיק וואָלטען מיר גאַנץ גוט געקאָנט באַשטרייטען די גילטיגקייט פון אַ געזעצגעבער, מחמת אין אונזער איצטיגער באַטראַכטונג פון דעם סיסטעם האַנדעלט זיך עס ניט וועגען אַ קאָדעקס פון געזעצען, וואָס ווערט אַרויפגעצוואונגען דורך וועלכער עס איז מאַכט, נאָר וועגען אַ גענענזייטיגען אָפּמאַך, וואָס איז פריי געשלאָסען געוואָרען פון די פרייע גרינדער פון שטאַאַט. און אַזוי ווי די דאָזיגע גרינדער, לויט דעם סיסטעם וואָס מיר באַ־טראַכטען, זיינען געוועזען ניט מעהר און ניט ווייניגער ווי ווילדע, וועלכע האָבען ביז יענער צייט געלעבט אין דער פולסטער נאַ־טירליכער פרייהייט, און פאָלגליך האָבען זיי געמוזט ניט וויסען דעם אונטערשייד צווישען גוטס און שלעכטס, וואָלטען מיר גע־קאָנט פרעגען, ווי אַזוי זיינען זיי פּלוצלינג געוואָרען ביכולת זיי צו אונטערשיידען און אָפּטיילען? אמת, מען קען אונז ענטפערן, אַז די ווילדע האָבען לכתחילה געשלאָסען זייער געגענזייטיגען אָפּמאַך מיט דעם איינציגען ציעל זיך צו זיכערן קעגען געפאַהרען; דעריבער איז דאָס וואָס זיי האָבען אָנגערופען גוטס ניט געווען קיין אַנדער זאַך, ווי אַ פאַרפליכטענדע אויפפיהרונג, וואָס איז באַשטימט גע־וואָרען אין די ווייניגע פּונקטען פון זייער אָפּמאַך, ווי צום ביישפּיעל: ניט צו הרג'ענען איינער דעם אַנדערן, ניט צו רויבען דאָס פאַר־

---

* דאָס איז דער אידעאַל פון מאַדזיני. — זעה Doveri dell nomo (Napoli 1860) p. 83 און Pio IX Papa, p. 27.

„מיר גלויבען אַז די העכערע מאַכט איז הייליג, ווען זי איז גע־הייליגט דורך געניאַליטעט און טוגענד, מיט די איינציגע פּריסטער פון דער צוקונפט, און אַרויסצייגענדיג אין זיך די גרויסע קראַפט צו אָפּפערן, פּרעדיגט זי דאָס גוטע און פיהרט פרייוויליג דערצו אויף אַ דייטליכען אופן"...

מעגען איינע ביי די אנדערע און צו שטיצען איינער דעם אנדערן געגען אלע אנפאלען, וואס ווערן געמאכט פון דרויסען. נאר אלס רעזולטאט דערפון האט דער געזעצגעבער, דער געניאלער און טוגענד־האפטער מענש, וועלכער איז געבארן געווארן אין דעם קרייז פון א שוין איינגעשטעלטער חברותא און איז דעריבער שוין געווען ביז א געוויסען גראד דערצויגען אין איהר גייסט, שפעטער געקאנט אויס־בּרייטערן און פארטיעפען די באדינגונגען פון געזעלשאפטליכען לעבען און אויף אזא אופן באשאפען דעם ערשטען קאדעקס פון מאראל און געזעצען.

אנטשטעהט אבער באלד אן אנדער פראגע. לאמיר אננעהמען, אז א מענש, באגאבט מיט אומגעוועהנליכער גאונות און געבארן אין דער גאר אוראלטער געזעלשאפט, איז געווען ביכולת, מיט דער הילף פון דער גאנץ רויהער ערציהונג, וואס ער האט געקראגען אין דער דאזיגער געזעלשאפט, און א דאנק זיין גאונות צו באשא־פען א קאדעקס פון מאראל. אבער ווי אזוי האט ער געקאנט פועל'ן, אז זיין פאלק זאל זיין קאדעקס אננעהמען? מיט דער איינציגער קראפט פון לאגיק? — דאס איז אוממעגליך. די לאגיק ענדיגט תמיד מיט דעם, וואס זי טריאומפירט אפילו איבער די פארגרעבטעסטע מוחות; אבער דערויף פאדערט זיך א סך מעהר צייט, ווי דער קורצער לעבען פון איין מענשען, און האבענדיג צו טאן מיט וועניג אנטוויקעלטע מוחות, וואלט זיך אפשר דערצו גע־פאדערט עטליכע יאהרהונדערטען. מיט דער הילף פון מאכט, פון צוואנג? וועט דאס שוין אבער ניט הייסען א געזעלשאפט, וואס איז געגרינדעט אויף א פרייען אפמאך, נאר אויף עראבערונג און פארשקלאפונג. אזא השערה וועט אונז פיהרען דירעקט צו די ווירקליכע היסטארישע געזעלשאפטען, אין וועלכע אלע זאכען דערקלערן זיך, אמת, א סך נאטירליכער, ווי אין די טעאריעס פון אונזערע ליבעראלע עקאנאמיסטען; אבער אזא שטודיום און פארשונג וועט ניט נאר ניט דיענען פאר דער פארהערליכונג פון שטאאט, וועגען וואס עס זארגען אזוי שטארק די דאזיגע הערן, נאר פארקעהרט, זיי וועלען אונז צווינגען, ווי מיר וועלען דאס שפעטער זעהן, אז מיר זאלען ווינשען, ער זאל אזוי גיך ווי מעגליך אינגאנצען און גרינדליך פארניכטעט ווערן.

עס בלייבט נאך א דריטער מיטעל, דורך וועלכען דער גרויסער

געזעצגעבער וואָלט געקאָנט צווינגען זיינע מיטבירגער, אַז זיי זאָלען אָננעהמען זיין קאָדעקס, און דאָס איז די געטליכע אויטאָריטעט. און באמת זעהען מיר טאקע, אַז די גרעסטע פון די באוואוסטע געזעצגעבער, פון משה ביז מחמד איינגעשלאָסען, האָבען זיך באַנוצט מיט דעם דאָזיגען מיטעל. דאָס איז אַ זעהר ווירקזאמער מיטעל ביי די פעלקער, וואו די אמונה און דער רעליגיעזער גע־פיהל האָבען נאָך אַ גרויסען איינפלוס. אָבער אַ געזעלשאַפט, וואָס איז געגרינדעט אויף דעם דאָזיגען מיטעל, איז דאָך שוין מעהר ניט קיין געזעלשאַפט וואָס איז געגרינדעט אויף אַ פריע אָפּמאָך. זייענדיג געגרינדעט אונטער דעם דירעקטען איינפלוס פון דעם געטליכען רצון, וועט דאָס אומפאַרמיידליך זיין אַ טעאָקראַטישער, אַ מאָנאַרכיסטישער אָדער אַן אַריסטאָקראַטישער שטאַאַט, אָבער באין אופן ניט קיין דעמאָקראַטישער. און אַזוי ווי מיט געטער קאָן מען זיך ניט דינגען, מחמת זיי זיינען פונקט אַזוי מעכטיג ווי דעספּאָטיש, וועט אויסקומען אָנצונעהמען בלינדערהייט אַלץ, וואָס זיי זאָלען ניט אַרויפלייגען און אום יעדען פּרייז זיך אונטער־וואַרפען זייער ווילען. עס פאָלגט דערפון, אַז אין דער געזעצגעבונג, וואָס איז דיקטירט פון גאָט, איז ניטאָ קיין פּלאַץ פאַר פרייהייט. מיר וועלען דעריבער צוליב לאָזען די השערה (זאָנסט גאַנץ ריכ־טיגע) וועגען דער גרינדונג פון דעם שטאַאַט דורך אַ דירעקטען אָדער אינדירעקטען איינפלוס און, צוזאָגענדיג צו באַטראַכטען זי שפּעטער, וועלען מיר זיך איצט אומקעהרען צו דער אונטערזו־כונג פון דעם פרייען שטאַאַט, וועלכער איז געגרינדעט אויף דעם פרייען קאָנטראַקט. אמת, מיר זיינען געקומען צו דער איבער־צייגונג, אַז עס איז אַבסאָלוט אוממעגליך צו דערקלערן די ווידער־שפּרוכען אין דעם פאַקט גופא פון אַ געזעצגעבונג, וואָס איז גע־שאַפען געוואָרן דורך דער געניאַליטעט פון אַן איינציגען מענשען און איז איינשטימיג פּראָקלאַמירט און פרייוויליג אָנגענומען גע־וואָרן פון אַ גאַנצען פאָלק פון ווילדע, אַזוי אַז דער געזעצגעבער זאָל ניט דאַרפען אָנקומען צו רויהער קראַפט אָדער צו וועלכען עס איז געטליכען באַטרוג; אָבער מיר זיינען צופרידען צו דערלאָזען אַזאַ וואונדער, און מיר בעטען איצט אַן ערקלערונג פאַר אַ צווייטען וואונדער, וועלכער איז ניט גרינגער צו פאַרשטעהן ווי דער ערשטער: אָנגענומען, אַז דער נייער קאָדעקס פון זיטליכקייט און געזעצען איז

פראקלאמירט און איינשטימיג אנגענומען געווארן, ווי אזוי אבער ווערט ער איינגעפיהרט אין דער פראקטיק, אין לעבען? ווער פאסט אויף, אז ער זאל אויסגעפיהרט ווערן?

קאן מען דען זיך פארשטעלען, אז נאך דער איינשטימיגער אננעהמונג זיינען אלע, אדער זאל זיין דער גרעסטער טייל פון די ווילדע, וועלכע האבען צונויפגעשטעלט די אוראלטע געזעל־שאפט און וועלכע זיינען ביז דער פראקלאמירונג פון דער נייער געזעצגעבונג געווען איינגאנצען פארזונקען אין דער טיעפסטער אנארכיע, פלוצלינג אלע מיט אמאל, דורך דער איינציגער פראַ־קלאמירונג און פרייער אננעהמונג, אזוי איבערגעאנדערשט געווארן, אז פון זייער איינענער איניציאטיווע, אהן וועלכער עס איז אנדערער באוועגענדער אורזאך, נאר מיט זייער אייגענער איבערצייגונג, זאלען זיי געוויסענהאפט און אויפריכטיג אויספיהרען אלע פאר־שריפטען און געזעצען, וואס ווערן אויף זיי ארויפגעלעגט פון א מאראל, וואס זיי האבען ביז דאן ניט געקענט?

צו דערלאזען די מעגליכקייט פון אזא נס, וואלט געהייסען דאס אייגענע ווי צו אנערקענען אז דער שטאאט איז נוצלאז, ווי צו־געבען, אז דער נאטירליכער מענש איז פעהיג צו פארשטעהן, פאר־לאנגען און טאן גוטס, דורך דעם איינציגען טריב פון זיין אייגע־נער פרייהייט, און דאס וואלט געווען איינגאנצען להיפוך סיי דער טעאריע פון דעם אזוי גערופענעם פרייען שטאאט, סיי דער טעאריע פון א רעליגיעזען אדער געטליכען שטאאט. ביידע זיינען זיי באגרינדעט אויף דער השערה, אז דער מענש איז אומפעהיג צו דערהויבען זיך צו גוטס און עס טאן לויט זיין אייגענעם, נאטיר־ליכען טריב. ווארים לויט די דאזיגע טעאריעם ציהט אט דער טריב אומווידערשטעהליך און שטענדיג דעם מענשען צו שלעכטס. דעריבער לערנען אט די ביידע טעאריעס, אז כדי צו פארזיכערן די אפהיטונג פון די פרינציפען און דורכפיהרונג פון די געזעצען אין וועלכער ניט איז מענשליכער געזעלשאפט, איז נויטיג, אז בראש פון דעם שטאאט זאל שטעהן א וואכזאמע, א ריגירענדע און, ווען נויטיג, א באשטראפענדע מאכט. עס פרעגט זיך בלויז, ווער קאן און דארף זיך מיט איהר באנוצען?

וואס איז שייך א שטאאט, וועלכער איז געגרינדעט אויף דעם געטליכען רעכט און דורך דער אריינמישונג פון א וועלכען עס איז

גאָט, איז דער ענטפער א גאַנץ גרינגער: די מאַכט דאַרף געהערן, צוערשט צו די גייסטליכע, דערנאָך צו דער וועלטליכער מאַכט, וואָס איז געהייליגט פון די גייסטליכע. אָבער א סך שווערער איז צו ענטפערן, ווען מען שטעלט זיך אויף דעם טעאָרעטישען באָדען פון א שטאַאט, וואָס איז געגרינדעט אויף א פרייען קאָנטראַקט. און באמת, אין אַן עכטער דעמאָקראַטיע, וואו עס הערשט פרייהייט, ווער זשע זאָל זיין דער שומר און דער אויספיהרער פון די געזעצען, דער באשיצער פון גערעכטיגקייט און געזעלשאַפטליכער אָרדנונג קעגען די שלעכטע תאוות פון יעדען? — יעדער איינער אָנער־קענט זיך דאָך אַלס אומפעהיג צו באהערשען און באצווינגען זיך אליין אויף אזוי פיעל, אויף וויפיעל דאָס איז נויטיג פאַר דעם וואוילזיין פון שטאַאט, מחמת די פרייהייט פון יעדען איינעם האָט א נייגונג צו שלעכטס, — טאָ ווער זשע וועט דורכפיהרען די פאַר־פליכטונגען צום שטאַאט?

מען וועט זאָגען: די גאַר בעסטע פון די בירגער, די גאַר קלינסטע און די אָרענטליכסטע, די וואָס וועלען פארשטעהן בעסער ווי די איבעריגע די אַלגעמיינע אינטערעסען פון דער געזעלשאַפט, אז עס איז א נויטוועגדיגקייט און א פליכט פאַר יעדען איינ־ציגען צו שטעלען זיי העכער פון זיינע פריוואַטע אינטערעסען. עס איז ווירקליך נויטיג, אז די דאָזיגע מענשען זאָלען זיין קלוג, אזוי גוט ווי אָרענטליך, וואָרים אויב זיי זאָלען זיין בלויז קלוג און ניט אָרענטליך, וואָלטען זיי געקענט מאַכען אז די געזעל־שאַפטליכע עסקים זאָלען דיענען זייערע פערזענליכע אינטע־רעסען; און אויב זיי זאָלען זיין בלויז אָרענטליך און ניט קלוג, וואָלטען זיי אונפאַרמיידליך געמוזט פיהרען די געזעלשאַפטליכע עסקים צו א דורכפאַל. אַלזאָ, כדי א רעפּובליק זאָל ניט אונטער־געהן, איז נויטיג, אז זי זאָל צו אַלע צייטען באהערשט ווערן פון א געוויסער צאָהל אַזעלכע מענשען; עס איז נויטיג, אז אזוי לאַנג ווי זי עקזיסטירט זאָל זי שטענדיג האָבען א רייהע פון אָרענט־ליכע און צו גלייכער צייט קלוגע בירגער.

איהר האָט דאָ א באַדינג, וואָס ווערט שווער און זעלטען פאַר־ווירקליכט. די עפּאָכען אין דער געשיכטע פון יעדען לאַנד, וועלכע האָבען ארויסגעבראַכט א באַדייטענדע צאָהל פון באַגאַבטע מענשען, ווערען באצייכענט אַלס אויסערגעוועהנליכע, וואָס לייכטען דורך

דעם חושך פון יאַהרהונדערטער. געוועהנליך האָבען די אויבער־מאַכט אין די הערשענדע ספערען די מיטעלמעסיגקייטען, עס הערשט דאָרט דער גרויער קאָליר, און אָפט, ווי מיר זעהען עס אין דער געשיכטע, פאַרנעהמען זיין פּלאַץ די קאָלירן פון שוואַרץ און רויט, ד. ה. דאָס טריאומפירענדע פאַרברעכען און די בלוטיגע געוואַלט. מיר וואָלטען דערפון געקאָנט ציהען דעם שלוס, אַז אויב עס איז אמת, ווי דאָס איז קלאָר געדרונגען פון דער טעאָריע פון דעם אַזוי גערופענעם ראַציאָנאַלען אָדער ליבעראַלען שטאַאַט, אַז די אויפהאַלטונג און די עקזיסטענץ פון יעדער פּאָליטישער געזעלשאַפט איז אָפּהענגיג פון אַ ניט־אונטערבראָכענער רייהע פון מענשען וואָס צייכענען זיך אויס מיט זייער קלוגשאַפט, אַזוי גוט ווי מיט זייער אָרענטליכקייט, — דאַן איז צווישען אַלע היינטיגע עקזיסטירענדע געזעלשאַפטען ניט פאַראַן קיין איינע, וואָס וואָלט שוין לאַנג ניט באַדאַרפט זיין אונטערגעגאַנגען. ווען מיר זאָלען צו אָט דער שוועריגקייט, שוין ניט זאָגען אוממעגליכקייט, נאָך צוגעבען די שוועריגקייטען, וואָס קומען אַרויס פון דער באַזונדער דעמאָראַליזירענדער ווירקונג, וועלכע הערשאַפט האָט אויף דעם מאַכט־באַזיצענדען מענשען, ווען מיר זאָלען נאָך צוגעבען די אויסערגעוועהנליכע נסיונות, וואָס עס קומט אויס בייצושטעהן די מענשען, וואָס זיינען באַקליידט מיט מאַכט, און מיר וועלען נאָך צוגעבען די עהרגייץ, קאָנקורענץ, קנאה און די שרעקליכע אַפּעטיטען, וועלכע באַפאַלען טאָג און נאַכט דוקא די גאָר הויכגעשטעלטע פּערזאָנען, און קעגען וועלכע שכל און אפילו אָרענטליכקייט איז קיין תרופה ניט, — מחמת די צדקות פון אַן איינציגען מענשען קאָן צוזאַמענברעכען, — דענקען מיר, אַז מיר האָבען די פולע רעכט צו זאָגען, אַז אַלע געזעלשאַפטען עקזיסטירן נאָר אַ דאַנק עפּעס אַ נס! נאָר לאָמיר דאָס איבערלאָזען.

לאָמיר זיך פאָרשטעלען, אַז אין אַן אידעאַלער געזעלשאַפט געפינען זיך צו יעדער צייט אַ גענוגענדע צאָהל שכל'דיגע און צו גלייכער צייט אָרענטליכע מענשען, וועלכע קאָנען מיט ווירדע דערפילען די פונקציעס פון דעם שטאַאַט. אָבער ווער וועט זיי אויסזוכען, ווער וועט זיי אונטערשיידען, ווער וועט איבערגעבען אין זייערע הענד די לייצעס פון דער מלוכה? אָדער זאָלען זיי יאָס אַליין פאַרכאַפּען, אין דעם באַוואוסטזיין פון זייער חכמו

און אָרענטליכקייט, פּונקט ווי דאָס האָבען געטאָן די צוויי גריכישע חכמים קלעאָבול און פּעריאַנדר, וועמען די גריכען האָבען, אומ־געאַכטעט אויף זייער גרויסער אָנגענומענער חכמה, פּונדעסטוועגען א נאָמען געגעבען טיראַנען ? אָבער אויף וואָס פאַר אַן אופן זאָלען זיי די מאַכט פאַרכאַפּען ? דורך איבערצייגונג אָדער דורך גוואַלט ? אויב דורך איבערצייגונג, דאַן באַהויפּטען מיר, אַז ריכ־טיג איבערצייגען קאָן מען נאָר אין דאָס, אין וואָס מען איז אַליין איבערצייגט, און אַז גראָד די בעסערע מענשען זיינען וועניגער ווי אַלע איבערצייגט אין זייער אייגענעם ווערט ; אויב זיי האָבען שוין אפילו דעם באַוואוסטזיין וועגען דעם, איז עס זיי אָבער געוועהנליך אומאַנגענעהם צו זאָרגען זיך פאַר דער אַלגעמיינער אָנערקענונג, בעת די ערגערע און מיטעלמעסיגע מענשען, וועלכע זיינען תמיד מיט זיך צופרידען, זשענירען זיך גאָרניט מיט זעלבסטבאַריהמעריי. נאָר לאָמיר אָננעהמען, אַז דער פאַרלאַנג צו דיענען דאָס פאָטערלאַנד וועט צווינגען די אמת׳ע ווירדיגע מענ־שען צו פאַרבויגען די דאָזיגע איבערמעסיגע באַשיידענקייט ; זיי טרעטען ארויס אויף די וואהל־פאַרזאַמלונגען פון זייערע מיט־בירגער. וועלען זיי דען שטענדיג גיכער ערוועהלט ווערען פון פאָלק ווי די עהרגייציגע, שעהן־ריידעוודיגע און געשיקטע אינ־טריגאַנטען ? פאַרקעהרט, אויב זיי זאָלען וועלען קריגען די מאַכט דורך גוואַלט, דאַן מוזען זיי דאָך קודם האָבען גענוג מאַכט, כדי צו קאָנען ברעכען דעם ווידערשטאַנד פון גאַנצע פּאַרטייען. זיי וועלען קומען צו מאַכט דורך א בירגער־קריעג, דער רעזולטאַט פון וועלכען עס וועט זיין, אַז עס וועט ווייטער בלייבען עקזיסטירן ניט קיין שלום־געוואָרענע, נאָר א באַזיעגטע, אָבער שטענדיג פיינדליכע פּאַרטיי. כדי צו בלייבען ביי איהר, וועלען זיי שטענ־דיג זיין געצוואונגען צו באַנוצען זיך מיט גוואַלט. דאָס וועט שוין אַלזאָ ניט זיין קיין פרייע געזעלשאַפט, נאָר א דעספּאָטישער שטאַאַט, וועלכער איז באַזירט אויף גוואַלט און אין וועלכען איהר וועט אפשר געפינען א סך זאַכען, וואָס וועלען אייך אויסקוקען פרעכטיג — אָבער קיין פרייהייט וועט איהר דאָרט קיינמאָל ניט געפינען.

אַלזאָ, כדי אויפצוהאַלטען די פיקציע פון א פרייען שטאַאַט, וואָס האָט אַלס אויסגאַנגס פּונקט א געזעלשאַפטליכען אָפּמאַך, מור־

זען מיר אָננעהמען, אַז די מעהרהייט פון די בירגער באַזיצט צו יעדער צייט דעם נויטיגען געזעצטען שכל, ווייטזיכטיגקייט און גערעכטיגקייט, כדי אוועקצושטעלען בראש פון דער רעגירונג די פּאַסיגסטע און די פעהיגסטע מענשען. אָבער כדי אַ פּאָלק זאָל ארויסווייזען, ניט איינמאָל און ניט צופעליג, נאָר שטענדיג, אין אַלע וואַהלען, כל זמן עס עקזיסטירט, אָט די דאָזיגע ווייטזיכטיגקייט, די דאָזיגע גערעכטיגקייט און געזעצטקייט, איז דען ניט נויטיג, אַז ער גופא זאָל בכלל האָבען דערגרייכט צו יענער מדרגה פון מאָראַלישער אַנטוויקלונג און קולטור, אויף וועלכער רעגירונג און שטאַאַט זיינען שוין איינגאַנצען נוצלאָז? אַזאַ פּאָלק וואָלט געקאָנט לעבען פּשוט, געבענדיג די פולסטע פרייהייט אַלע זיינע נייגונגען. גערעכטיגקייט און די געזעלשאַפטליכע אָרדענונג וואָלטען ארויסגעקומען פון זיך אַליין און נאַטירליך פון זיין לעבען, און דער שטאַאַט, אויפהערענדיג צו זיין דער משגיח, דער אַפּטרופּוס, דער דערציהער און הערשער איבער דער געזעלשאַפט, זיך אָפּזאָגענדיג פון יעדער באַשטראָפענדער מאַכט און באַגנוגענענדיג זיך מיט דער קלענערער ראָלע, וואָס פּרודאָן צייגט איהם אָן, וואָלט ער קיין אַנדער זאַך ניט געוואָרן, ווי נאָר אַן איינפאַכע ארבייטס־ביוראָ, אַ מין צענטראַלע רעכבען־קאַסע, וועמעס אויפגאַבע עס איז צו דינען דער געזעלשאַפט.

אַזאַ פּאָליטישע אָרגאַניזאַציע, אָדער בעסער געזאָגט, אַזאַ אָפּשוואַכונג פון דער פּאָליטישער מאַכט לטובת דער פרייהייט פון געזעלשאַפטליכען לעבען, וואָלט בלי ספק פאַר דער געזעלשאַפט געווען אַ גוואַלדיגע טובה, אָבער דאָס וואָלט לחלוטין ניט צופריידענגעשטעלט די אַנהענגער פון דעם שטאַאַט. אונטער אַלע אומשטאַנדען מוזען זיי אומבאַדינגט האָבען אַ שטאַאַט, וואָס זאָל זיין אַ משגיח, אַ שטאַאַט, וואָס זאָל זיין אַ פּאַרוואַלטער איבער דעם געזעלשאַפטליכען לעבען, אַ שטאַאַט, וואָס זאָל אַ ריכטער און אויפהאַלטער פון דער געזעלשאַפטליכער אָרדענונג. מיט אַנדערע ווערטער, צי זיי זיינען זיך מודה אין דעם אָדער ניט, צי זיי רופען זיך רעפּובליקאַנער, דעמאָקראַטען אָדער אפילו סאָציאַליסטען, — זיי נויטיגען זיך תמיד אין דעם, אַז דאָס באַהערשטע פּאָלק זאָל שטענדיג זיין מעהר אָדער ווייניגער אומוויסענד, נישטיג, אומפעהיג, אָדער אָנרופענדיג זאַכען מיט דעם ריכטיגען נאָמען, אַז עס זאָל זיין מעהר אָדער ווייניגער אַ קאַנאַליע. דאָס איז פאַר

זיי זיכער נויטיג צוליעב דעם, כדי בייקומענדיג די אומאייגענגנוציג־קייט און די באשיידענקייט זאָלען זיי דערפאר קאָנען פארבלייבען אויף די ערשטע פּלעצער, כדי זיי זאָלען שטענדיג האָבען די מעגליכ־קייט זיך צו אָפּפערן פאר די אינטערעסען פון כלל, און געשטאַרקט דורך זייער אָרענטליכער אויפאָפּפערונג און אויסערגעוועהנליכען פארשטאַנד, זאָלען זיי זיין די פּריווילעגירטע שומרים פון דער מענש־ליכער סטאָדע, און שטויסענדיג איהר צו צדקות און פיהרענדיג איהר צו זעליגקייט, זאָלען זיי איהר אויך קאָנען אביסעלע שערען.

יעדע אויסגעהאַלטענע און אויפריכטיגע טעאָריע פון שטאַאט איז אין עצם באזירט אויף דעם פּרינציפּ פון ה ע כ ע ר ע ר מ א כ ט, ד. ה. אויף יענער טעאָלאָגישער, מעטאַפיזישער און פּאָליטישער אידעע, אז די מאסען, זייענדיג פון אייביג אָן אומ־פעהיג זיך אליין צו פארוואַלטען, מוזען דעריבער פארבלייבען אונטער דעם גנעדיגען יאָך פון קלוגשאַפט און גערעכטיגקייט, וועלכע ווערן אויף זיי, אויף אזא אָדער אַן אנדער אופן ארויפגעלעגט פון אויבען. אָבער פון ועמען און אין וועמענס נאָמען ווערט דאָס ארויפגעלעגט? די העכערע מאכט, וועלכע ווערט אָנערקענט און רעספּעקטירט פון די מאסען אלס אזעלכע, קאָן נאָר האָבען דריי קוואַלען: גוואַלט, רעליגיע און די אקטיוויטעט פון העכערן פארשטאַנד. שפּעטער וועט־לען מיר ריידען וועגען די שטאַאטען, וואָס זיינען באזירט אויף דער צווייפאַכער מאכט פון רעליגיע און גוואַלט; אָבער איצט, באַ־טראַכטענדיג די שטאַאטס־טעאָריע, וואָס איז באַגרינדעט אויף א פרייען אָפּמאַך, מוזען מיר דיביידע פאַקטאָרען אויסשליסען. אונז בלייבט דעריבער בלויז דער פאַל, ווען מאכט איז באזירט אויף דעם העכערן פארשטאַנד, וועלכער איז, ווי באוואוסט, נאָר דער גורל פון א מינדערהייט.

וואָס זעהען מיר אין דער ווירקליכקייט אין אלע אַמאָליגע און היינטיגע שטאַאטען, אפילו ווען זיי באזיצען די דעמאָקראַטישסטע אינסטיטוציעס, ווי למשל אין די פאראייניגטע שטאַאטען פון צפון־אַמעריקא און אין דער שווייץ? די „זעלבסט־רעגירונג״ פון פאָלק בלייבט שטענדיג אין צושטאַנד פון א פיקציע. אין דער ווירקליכ־קייט איז די מינאָריטעט דער הערשענדער קלאַס. אין די פאראיי־ניגטע שטאַאטען, ביז צו דער באפרייאונג פון די שקלאַפען און טיילווייז אַפילו נאָך היינט, — צום ביישפּיעל די גאַנצע פּאַרטיי פון

דעם איצטיגען פּרעזידענט דזשאָנסאָן, — זיינען די רעגירונגס־פּאַרטייען געווען און געבליבען אַזוי גערופענע דעמאָקראַטען, וועלכע זיינען די עקסטרעמסטע אָנהענגער פון דער שקלאַפעריי און דער ברוטאַלער אָליגאַרכיע פון די פּלאַנטאַטאָרס; געוויסענלאָזע פּאַר־קויפליכע דעמאַגאָגען, וועלכע זיינען גרייט צו שטעלען אין קאָן אַלץ, צוליעב זייער האַבזוכט, זייער שעדליכען עהרגייץ, און וועלכע האָבען מיט זייער אפּשייליכען איינפלוס און ווירקונג, וואָס זיי האָבען אומגעשטערט באַזעסען פאַר אַן ערך פון פופציג יאָהר נאָכאַנאַנד, אַזוי שטאַרק בייגעטראָגען צו דער פּאַרדאַרבונג פון דער פּאָליטישער מאָראַל פון די פאַראייניגטע־שטאַאטען. היינט צו טאָג קעמפּפט מיט ערפאָלג די אמת אויפגעקלערטע, גרויסמוטיגע מינאָ־ריטעט, — אָבער אַלץ נאָך אַלס מ י נ אָ ר י ט ע ט, — די רעפּוב־ליקאַנישע פּאַרטיי קעגען דער שעדליכער פּאָליטיק פון די דעמאָ־קראַטען. מיר וועלען האָפען, אַז זייער נצחון וועט זיין אַ פּאָל־שטענדיגער, מיר וועלען האָפען דערויף צוליעב דער טובה פון דער גאַנצער מענשהייט; אָבער ווי גרויס עס זאָל ניט זיין די אויפ־ריכטיגקייט פון אָט דער פרייהייטס־פּאַרטיי, ווי ערהאַבען און גרויסמוטיג עס זאָלען ניט זיין די פּרינציפּען, וואָס זי פּראָקלאַמירט, וועלען מיר אַלץ ניט האָפען, אַז ווען זי וועט באַקומען מאַכט, וועט זי זיך אָפּזאָגען פון דער פּריווילעגירטער לאַגע פון אַ הערשענדער מינדערהייט, אַז די „זעלבסט־רעגירונג" פון פאָלק זאָל ענדליך ווערען אַ ווירקליכקייט. דערצו וואָלט נויטיג געווען אַ פיעל טיע־פערע רעוואָלוציע, ווי די אַלע, וואָס האָבען ביז איצט אויפגע־טרייסעלט די אַלטע און די נייע וועלט.

אין דער שווייץ, אומגעאַכטעט אויף די אַלע דעמאָקראַטישע רעוואָלוציעס וואָס זיינען דאָרט פאָרגעקומען, הערשט נאָך אַלץ דער פאַרמעגליכער קלאַס, די בורזשואזיע, ד. ה. אַ מינאָריטעט, וואָס איז פּריווילעגירט בנוגע צו פאַרמעגען, פרייע צייט און ביל־דונג. די העכערע מאַכט פון פאָלק, — אַ וואָרט, וואָס איז אונז אַגב פאַרהאַסט, מחמת, לויט אונזער בליק, פאַרדינט יעדע העכערע מאַכט, אַז מען זאָל זי האַסען, — די זעלבסט־פאַרוואַלטונג פון פאָלק אין דער שווייץ איז אויך ניט מעהר ווי אַ פיקציע. דאָס פאָלק באַזיצט די העכערע מאַכט לויט'ן רעכט נאָך, אָבער ניט אין דער ווירקליכקייט, מחמת, זייענדיג פאַרשלונגען פון דער אַלטעג־

ליכער ארבייט, וועלכע נעהמט ביי איהם אוועק יעדע פרייע מינוט, און זייענדיג, אויב ניט אינגאנצען אומוויסענד, יעדענפאלס א סך הינטערשטעליגער אין בילדונג ווי דער בורזשואזער קלאס, איז ער געצוואונגען אָפּצוגעבען זיין פיקטיווע מאכט אין די הענט פון דער בורזשואזיע. דאָס איינציגע געווינס, וואָס דאָס פאָלק האָט, אין די פאראייניגטע שטאאטען ווי אין דער שווייץ, איז דאָס, וואָס די עהרגייציגע מינאָריטעט, די פּאָליטישע קלאסען קאָנען זיך אנדערש ניט דערשלאָגען צו הערשאפט סיידען ווען זיי שמייכלען זיך צו איהם, חנפ׳ענדיג זיינע פארביילויפענדע, צייטענווייז גאנץ שלעכטע ליידענשאפטען, און זעהר אָפט נארען זיי איהם אינגאנצען אָפּ.

זאָל מען ניט מיינען, אז מיר ווילען אויפווייזען דעם פאָרצוג פון א מאָנארכיע געגען דעמאָקראטישע אינסטיטוציעס. מיר זיינען פעסט איבערצייגט, אז די אומפּאָלקאָמסטע רעפּובליק איז טויזענד מאָל בעסער, ווי די ציוויליזירטסטע מאָנארכיע, ווארים אין א רעפּובליק גיבען מאָמענטען, ווען דאָס פאָלק, כאָטש עס ווערט תמיד עקספּלואטירט, איז עס אָם ווענינסטען ניט אונטעריאָכט, בעת אין מאָנארכיען איז עס שטענדיג אונטעריאָכט. און אחוץ דעם הויבט דער דעמאָקראטישער רעזשים ביסלעכווייז אויף די מאסען צו א געזעלשאפטליכען לעבען, בעת די מאָנארכיע טוט דאָס קיינמאָל ניט. און כאָטש מיר ציהען פאָר די רעפּובליק, דאָך זיינען מיר געצוואונגען אָנצודערקענען און צו פּראָקלאמירן, אז וואָס פאר א פאָרם דער שטאאט זאָל ניט האָבען, אזוי לאנג ווי צוליעב דער *בירושה׳דיגער* אומגלייכקייט פון באשעפטיגונג, פארמעגען, בילדונג און רעכט, וועט די מענשליכע געזעלשאפט בלייבען צעטיילט אויף פארשיידענע קלאסען, וועט נאָך אלץ אזוי לאנג אָנהאלטען די אויסשליסליכע הערשאפט פון דער מינאָריטעט און די אומפארמיידליכע עקספּלואטאציע פון דער מאיאָריטעט דורך דער אייגענער מינאָריטעט.

דער שטאאט איז ניט עפּעס אנדערש ווי די דאָזיגע הערשאפט און עקספּלואטאציע, וועלכע זיינען איינגעפיהרט אלס רעגעל און זיינען געוואָרן סיסטעמאטיזירט. מיר וועלען דאָס פּרובירען באווייזען, באטראכטענדיג די פאָלגען פון דער הערשאפט פון דער מינאָריטעט, ווי אויפגעקלערט און אָפּפערוויליג זי זאָל ניט

זיין, איבער די פאָלקס־מאַסען אין אַן אידעאַלען שטאַאַט, וואָס איז געגרינדעט אויף אַ פרייען אָפּמאַך.

אַזוי גיך ווי די באַדינגונגען פון אָפּמאַך זיינען באַשטימט, בלייבט איבער זיי בלויז איינצופיהרן אין דער פּראַקטיק. מיר וועלען זיך דעריבער פאָרשטעלען, אַז דאָס פאָלק איז גענוג פאַר־שטענדיג אַנצוערקענען זיין אייגענע אומפּעהיגקייט, און האָט נאָך די נויטיגע פאָרזיכטיגקייט, אַנצוטרויען די פאַרוואַלטונג פון די געזעלשאַפטליכע ענינים בלויז די סאַמע בעסטע בירגער.

די דאָזיגע פּריווילעגירטע אינדיווידומען ווערן פּריווילעגירט ניט פון שטאַנדפּונקט פון רעכט, נאָר פון דער ווירקליכקייט. דאָס פאָלק קלייבט זיי אויס דערפאַר, ווייל זיי זיינען די געבילדעטסטע, די געשיקטסטע, די קליגסטע, די דרייסטסטע און אָפּפּערווילליג־סטע. גענומענע פון די בירגערליכע מאַסען, וועלכע זיינען, לויט ווי מיר האָבען אָנגענומען, אַלע גלייך צווישען זיך, בילדען זיי ניט קיין באַזונדערן קלאַס, נאָר אַ באַזונדערע גרופּע, וואָס איז פּריווילעגירט פון דער נאַטור אַליין, און איז דעריבער אויסגעצייכענט געוואָרן דורך דער פאָלקס־וואַהל. די צאָהל פון די דאָזיגע מענשען איז נויט־טיגערווייז גאַנץ באַגרענעצט, מחמת אין אַלע לענדער און אין אַלע צייטען איז די צאָהל פון מענשען, וואָס זיינען באַשאָנקען מיט אַזעלכע אויסערגעוועהנליכע מעלות, אַז זיי רופען ווי איבער גע־וואָלט ארויס די אַלגעמיינע אַכטונג פון פאָלק, ווי דאָס באַווייזט אונז די ערפאַהרונג, זעהר אומבאַדייטענד. אַלזאָ, מורא האָבענ־דיג פאַר אַ שלעכטען אויסוואַהל, וועט דאָס פאָלק שטענדיג גע־צוואונגען זיין אויסצואוועהלען זיינע רעגיערער פון די מענשען וואָס מיר האָבען אויסגערעכענט.

און אָט אַזוי טיילט זיך שוין פאַנאַנדער די געזעלשאַפט אין צוויי קאַטעגאָריעס, נאָך ניט ריידענדיג דערווייל פון צוויי קלאַסען, פון וועלכע איינע, די וואָס באַשטעהט פון אַן אומבאַדייטענדער צאָהל פון באַגאַבטע נאַטורן, וואָס זיינען אַלס אַזעלכע געוואָרן אָנערקענט און אויסגעוועהלט פון פאָלק, מיט דער פולמאַכט פון פאָלק צו רעגיערען איבער איהם. זייענדיג אָפּהענגיג אָן פאָלק ער זאָל זיי אויסוועהלען, צייכענען זיך די דאָזיגע מענשען תחילת ניט אויס פון די איבעריגע מאַסען בירגער מיט קיין אַנדער זאַך, אחוץ מיט די מעלות, וואָס האָבען אַרויסגערופען דאָס צוטרויען פון זייי־

ערע מיטבירגער, און זיי זיינען נאַטירליך צווישען דער גאַנצער מאַסע פון בירגער טאַקע די ניצליכסטע און די אַפּפערווילינסטע. זיי נעהמען זיך נאָך ניט קיינע פריווילעגיעס, קיינע באַזונדערע רעכטען, חוץ דאָס רעכט צו דערפילען די ספּעציעלע פליכטען, כל זמן דאָס פאָלק פערלאַנגט עס, וואָס זיינען אויף זיי ארויפגעלעגט געוואָרן. אין אַלעם איבעריגען, אין אַרט לעבען, אין די באַדינגונגען און אין די מיטלען פון זייער עקזיסטענץ, אונטערשיידען זיי זיך מיט גאָרנישט פון פאָלק, אַזוי אַז צווישען אַלעמען הערשט ווייטער אַ פאָלשטענדיגע גלייכהייט.

קאָן אָבער די דאָזיגע גלייכהייט לאַנג אָנהאַלטען? מיר באַהויפּטען, אַז ניט; און עס איז ניטאָ קיין גרינגערע זאַך, ווי דאָס צו באַווייזען.

עס גיט ניט קיין געפעהרליכערע זאַך פאַר דער אייגענער מאָראַל פון אַ מענשען, ווי די געוועהנהייט צו באַפעהלען. דער סאַמע בעסטער, געבילדעטסטער, ניט־אייגעננוציגער, גרויסמוטיגער, רייגער מענש וועט אומפאַרמיידליך פאַרדאָרבען ווערן ביי אַזעלכע באַדינגונגען. אין דער מאַכט ליגען צוויי געפיהלען, וועלכע רופען אומבאַדינגט ארויס די דאָזיגע דעמאָראַליזאַציע: די פאַראַכטונג צו די פאָלקס־מאַסען און די איבערטרייבונג פון דעם אייגענעם ווערט.

די מאַסען, אָנדערקענענדיג זייער אומפעהיגקייט צו זעלבסטפאַרוואַלטונג, האָבען מיך אויסגעוועהלט אַלס פיהרער. מיט דעם אַליין האָבען זיי עפענטליך אָנערקענט אַז איך שטעה העכער פון זיי און אַז זיי זיינען פאַרהעלטניסמעסיג נישטיג. פון דער גאַנצער מענגע מענשען, אין וועלכער עס געפינען זיך אַ צוויי, דריי, וואָס איך קאָן אָנערקענען אַלס גלייכע, בין איך איינער פעהיג צו פאַרוואַלטען מיט כלל־זאַכען. דאָס פאָלק נויטיגט זיך אין מיר, אָהן מיר קאָן ער זיך ניט באַגעהן, בעת איך בין צופרידען מיט זיך אַליין. אַלזאָ, דאָס פאָלק מוז מיך געהאָרכען פאַר זיין אייגענער טובה וועגען, און זיך אַרונטערלאָזענדיג איהם צו פאַרוואַלטען, באַשאַף איך זיין גליק.

איז עס ניט אמת, אַז דאָס אַלץ איז שוין גענוג צו פאַרלירן דעם קאָפּ און ווערן אויסען זינען פון גדלות? — אָט אויף אַזאַ אופן

ווערט די מאַכט און די געוועהנהייט צו באַפעהלען, אַפילו פאַר די גאָר געבילדעטסטע און אָרענטליכסטע מענשען, דער מקור פון אינטעלעקטועלען און מאָראַלען אַרונטערגעהן פון וועג.

די גאַנצע מענשליכע מאָראַל, — אַביסעל ווייטער, וועלען מיר זיך געבען די מיה צו באַווייזען די אַבסאָלוטע וואַרהייט פון דעם דאָזיגען פּרינציפּ, וועמעס אַנטוויקלונג, דערקלערונג און די ברייטסטע אָנווענדונג איז דער הויפּט ציעל פון דעם ווערק, — יעדע קאָלעקטיווע און אינדיווידועלע מאָראַל איז אין עצם באַזירט אויף דער מענשליכער אכטונג. וואָס פאַרשטעהען מיר אונטער מענשליכער אכטונג? — די אָנערקענונג פון מענשליכקייט, פון מענשליכען רעכט און מענשליכער ווירדע אין יעטוועדען מענשען, צו וואָס פאַר אַ ראַסע און קאָליר ער זאָל ניט באַלאַנגען, די אַנטוויקלונגס־מדרגה פון זיין שכל און אַפילו זיין מאָראַל. אָבער צי קאָן איך אכטען אַ מענשען, ווען ער איז נאַריש, שלעכט און פאַראַכטליך? נאַטירליך, אויב ער באַזיצט די דאָזיגע אייגענשאַפטען קאָן איך זיי, ד. ה. זיין פאַרדאָרבענקייט, טעמפּקייט, נאַרישקייט, און איהם ניט אכטען. די דאָזיגע אייגענשאַפטען רעגען מיך אויף און דערוועקען אין מיר אַ ווידערגעפיהל; איך וועל, ווען נויטיג, אָננעהמען געגען זיי די ענערגישסטע מיטלען און איך וועל זאָגאַר דער׳הרג׳ענען דעם מענשען, אויב עס וועלען מיר ניט בלייבען קיין אַנדערע מיטלען צו פאַרטיידיגען מיין לעבען, מיין רעכט, אָדער דאָס וואָס מיר איז טייער און ווערט פון מיר געאַכט. אָבער אין דער צייט פון דעם ענערגישסטען, פאַרביסענסטען און אין אַ נויט פאַל טויטליכען קאַמף מיט דעם דאָזיגען מענשען, מוז איך אכטען אין איהם דעם מענשליכען מין. — נאָר פאַר דעם דאָזיגען פּרייז קאָן איך אויפהאַלטען מיין אייגענע מענשליכע ווירדע. אָבער, אויב דער דאָזיגער מענש אָנערקענט ניט די דאָזיגע ווירדע אין קיינעם, צי קאָן מען זי אָנערקענען אין איהם? אויב ער איז בטבע אַ ווילדע חיה, אויב, ווי דאָס פּאַסירט אַמאָל, ער איז נאָך ערגער פון אַ ווילדער חיה, צי קאָן מען אין איהם אָנערקענען דעם מענשליכען מין, צי וועט דאָס ניט הייסען אַריינפאַלען אין אַ פיקציע? ניין, וואָרים ווי געפאַלען ער זאָל ניט זיין אינטעלעקטועל און מאָראַ־

ליש, איז ער אָרגאניש ניט קיין אידיאָט, קיין אָהן־שכל׳דיגער, — אין אזעלכע פאלען דארף מען זיך מיט איהם באגעהן ניט ווי מיט א פארברעכער, נאָר ווי מיט א קראנקען, — ער איז אין דעם פור־לען באזיץ פון דעם פארשטאנד און דעם שכל, וואָס די נאטור האָט איהם געגעבען, און פאלגליך, ניט קוקענדיג אויף אלע משונה׳־דיגע אָפּווייכונגען, געפינט זיך נאָך אלץ אין איהם די מענשליכע נאטור, צוליעב וועלכער עס בלייבט נאָך אָפען פאר איהם די מעגליכקייט, כל זמן ער לעבט, זיך צו דערהויבען צו דעם באוואסטזיין פון זיין מענשליכ־קייט, — אויב עס וועט נאָר פאָרקומען א גרינדליכע ענדערונג אין די סאָציאַ־לע באדינגונגען, וועלכע האבען פון איהם געמאכט דאָס וואָס ער איז.

נעהמט די קליגסטע, די פעהיגסטע אָבעזיאנע, שטעלט איהר אוועק אין די בעסטע מענשליכסטע באדינגונגען, — און פונדעסט־וועגען וועט איהר פון איהר קיינמאָל קיין מענשען ניט מאכען. נעהמט דעם פארהארטעוועטסטען פארברעכער און דעם אומווי־סענדסטען מענשען; אויב זיי האבען נאָר ניט קיין אָרגאנישען פעהלער, וואָס שטעלט פעסט דעם אידיאָטיזם אָדער דעם אומ־היילבארן וואהנזין, וועט איהר קודם כל מוזען צוגעבען, אז אויב איינער פון זיי איז געוואָרן א פארברעכער און דער צווייטער האָט זיך נאָך ניט דערהויבען צו דעם באוואוסטזיין פון זיין מענשליכ־קייט און זיינע מענשליכע פליכטען, זיינען אין דעם שולדיג ניט זיי אליין, נאָר די סאָציאַ־לע סביבה, אין וועלכער זיי זיינען גע־באָרן געוואָרן און האבען זיך אנטוויי־קעלט.

מיר קומען דאָ צו דער וויכטיגסטער פראגע פון דער סאָ־ציאלער וויסענשאפט און דער מענשליכער וויסענשאפט בכלל. מיר האבען שוין ניט איינמאָל ווידערהאָלט, אז מיר פארוואר־פען לחלוטין דעם פרייען ווילען, אין

דעם זין, ווי דאָס גיבען דעם וואָרט די טעאָלאָגיע, די מעטאַפיזיק און די לעהרע פון רעכט, ד. ה. אין דעם זין פון פרייוויליגער זעלבסטבאַשטימונג פון מענשענ׳ס אינדיווידועלען ווילען, אומאָפּהענגיג פון אַלע נאַטירליכע און סאָציאַלע איינפלוסען.

מיר לייקענען די עקזיסטענץ פון אַ נשמה, די עקזיסטענץ פון אַ גייסטיגען סובסטאַנץ, וואָס איז אומאָפּהענגיג און אָפּגעטיילט פון גוף. אין געגעגנטייל, מיר באַהויפּטען, אַז, פּונקט אַזוי ווי דער גוף פון דעם אינדיווידום, מיט אַלע זיינע פעהיגקייטען און אינסטינקטיווע נייגונגען, איז ניט קיין אַנדער זאַך, ווי נאָר דער פּראָדוקט פון געמיינשאַפטליכע און ספּעציעלע אורזאַכען, וואָס האָבען באַשטימט זיין אינדיווידועלע אָרגאַניזאַציע, פּונקט אַזוי איז אויך דאָס, וואָס ווערט ניט־ריכטיג אָנגערופען נשמה: די אינטעלעקטועלע און מאָראַלע אייגענשאַפטען פון מענשען, אַ דירעקטער פּראָדוקט, אָדער בעסער געזאָגט, אַ נאַטירליכער, אוממיטעלבארער אויסדרוק פון דערזעלבער אָרגאַניזאַציע, און באַזונדערס דער אויסדרוק פון דער מדרגה פון אָרגאַנישער אַנטוויקלונג, צו וועלכער עס האָט דערגרייכט דער מאַרך, אַ דאַנק דער צוזאַמענטרעפונג פון אורזאַכען, וואָס זיינען אומאָפּהענגיג פון ווילען.

יעדער אינדיווידום, אפילו דער אומבאַדייטענדסטער, איז אַ פּראָדוקט פון דורות; די געשיכטע פון די אורזאַכען, וועלכע האָבען בייגעטראָגען צו זיין באַשאַפונג, האָט ניט קיין אָנהויב. ווען מיר וואָלטען געווען באַגאַבט מיט דער פעהיגקייט, וואָס קיינער באַזיצט ניט און וועט ניט באַזיצען: די פעהיגקייט צו דערקענען און ארומנעהמען די אומענדליכע פאַרשיידענאַרטיגקייט

פון די טראַנספאָרמאַציעס פון דער מאַטעריע אָדער פון דער עק־
זיסטענץ, וואָס זיינען פאַטאַל פאָרגעקומען זינט אונזער ערד איז
פאָרמירט געוואָרן ביז דער געבורט פון אַט דעם אינדיווידום,
וואָלטען מיר געקאָנט זאָגען, ניט האָבענדיג איהם אפילו קיינמאָל
געזעהן, כמעט מיט מאַטעמאַטישער פּינקטליכקייט, וואָס זיין אָר־
גאַנישע נאַטור איז, ווי אויך ביז צו די קלענסטע איינצעלהיי־
טען באַשטימען דעם גראַד און דעם כאַראַקטער פון זיינע אינ־
טעלעקטועלע און מאָראַלע פעהיגקייטען, — מיט איין וואָרט, זיין
נ ש מ ה , אין דער פאָרם, ווי זי האָט אויסגעזעהן אין דער צייט
פון זיין געבורט. עס איז אוממעגליך פאַר אונז צו אַנאַליזירן
און ארומצונעהמען די גאַנצע רייהע פון טראַנספאָרמאַציעס, מיר
קאָנען אָבער אָהן וועלכער עס איז מורא צו מאַכען אַ טעות זאָגען,
אז י ע ד ע ר מ ע נ ש ל י כ ע ר א י נ ד י ו ו י ד ו ם , אין
דעם מאָמענט וואָס ער ווערט געבאָרן, איז אַ פאָלשטענדיגער פּראָ־
דוקט פון דער היסטאָרישער, ד. ה. פון דער פיזיאָלאָגישער און
סאָציאַלער אַנטוויקלונג פון זיין ראַסע, נאַציע און קאַסטע, —
אויב אין זיין לאַנד עקזיסטירן קאַסטען, — פון זיין משפחה, זיי־
נע אורעלטערן, און פון דער אינדיווידועלער נאַטור פון זיין פאָ־
טער און מוטער, וואָס האָבען איהם אוממיטעלבאַר איבערגעגעבען,
דורך דער פיזיאָלאָגישער פאַרערבונג, — וואָס דיענט פאַר איהם
אַלס אַן אויסגאַנגס־פּונקט און וואָס באַשטימט זיין אינדיווידועלע
נאַטור, — אַלע פאָלגען פון זייער אייגענער פריהעריגער עקזיסטענץ,
פון דער מאַטעריעלער ווי פון דער מאָראַלער, פון דער אינדיווידוע־
לער ווי פון דער סאָציאַלער, איינשליסענדיג זייערע אַלע געדאַנקען,
געפיהלען און האַנדלונגען, איינשליסענדיג אַלע פאַרשיידענאַרטיגע
געשעהענישען פון זייער לעבען און אַלע גרעסערע אָדער קלענערע
פּאַסירונגען, אין וועלכע זיי האָבען אַן אַנטייל גענומען, אויך אריינ־
רעכענענדיג די אומענדליכע פאַרשיידענהייט פון די צופעליגקייטען
אונטער וועלכע זיי זיינען געוועזן אונטערוואָרפען*, און צוזאַמען

*) די צופעליגקייטען, אונטער וועלכע די עמבריאָ איז אונטער־
וואָרפען אין דער צייט פון איהר אַנטוויקלונג אין דער געבערמוטער
דערקלערט פאָלשטענדיג די פאַרשיידענקייט, וואָס עקזיסטירט אָפט צווישען
די קינדער פון די זעלבע עלטערן, און מאַכט פאַר אונז פאַרשטענדליך,

מיט דעם אויך דאָס, וואָס זיי האָבען אויף דעמזעלבען אופן איבער־גענומען בירושה פון זייערע עלטערן.

עס איז פאַר אונז ניט נויטיג צו דערמאָנען דאָס, וואָס קיינער טראַכט גאָר ניט אָפּצולייקענען, אַז דער אונטערשייד צווישען ראַ־סען, פעלקער, און אפילו קלאַסען און פאַמיליעס, ווערט באַשטימט דורך געאָגראַפישע, עטנאָגראַפישע, פיזיאָלאָגישע, עקאָנאָמישע אורזאַכען, (אָהער געהען אריין צוויי וויכטיגע פראַגען: די פראַ־גע פון באַשעפטיגונג, ד. ה. די פראַגע פון דער צוטיילונג פון דער קאָלעקטיווער ארבייט פון דער געזעלשאַפט און די צוטיילונג פון רייכטימער, און די פראַגע פון דערנעהרונג, סיי בנוגע דער קוואַנ־טיטעט, סיי בנוגע קוואַליטעט) — און אויך דורך היסטאָרישע, רע־ליגיעזע, פילאָזאָפישע, יורידישע, פּאָליטישע און סאָציאַלע אור־זאַכען; און אַז אָט די אַלע אורזאַכען, פאַראייניגענדיג זיך אויף פאַרשיידענע אופנים פאַר יעדער ראַסע, פאַר יעדער נאַציע און גאַנץ אָפט פאַר יעדער פּראָווינץ און פאַר יעדער קאָמונע, פאַר יעדען קלאַס, פאַר יעדער פאַמיליע, גיבען־צו יעדען אַ באַזונדערע פיזיאָנאָמיע, ד. ה. אַ באַזונדערן פיזיאָלאָגישען טיפּ, אַ פאַראיי־ניגונג פון באַזונדערע נייגונגען און פעהיגקייטען, — וואָס זיי־נען ניט אָפּהענגיג פון דעם ווילען פון די אינדיווידומען, וועלכע פאָרמירן אַ טייל פון די דאָזיגע גרופּען און זיינען זייער פּאָלשטענ־דיגער פּראָדוקט.

יעדער מענשליכער אינדיווידום, אין דעם מאָמענט וואָס ער ווערט געבאָרן, איז אויף אַזאַ אופן דער מ א ט ע ר י ע ל ע ר, אָ ר ג א נ י ש ע ר פּ ר אָ ד ו ק ט פון די אַלע פאַרשיידענאַר־

ווי אַזוי קלוגע עלטערן קאָנען האָבען אַ קינד אַן אידיאָט. אָבער דאָס איז שטענדיג נאָר אַן אומגליקליכער אויסנאַהם, וואָס קומט פאָר צוליעב אַ צופעליגער מאָמענטאַלער סיבה. די נאַטור, אַ דאַנק דעם, וואָס עס איז קיין גאָט ניטאָ, איז קיינמאָל ניט קאַפּריזנע, זי טוט ניט קיין זאַך אָהן אַ געניגענדער אורזאַך און זי בייט קיינמאָל ניט איהר איינמאָל אָנגע־נומענע ריכטונג און שטרעבונג, אויב זי איז נאָר דערצו ניט געצוואונגען פון אַ העכערער קראַפט, אַזוי אַז דער געזעץ פון דער מענשליכער פאָרט־פלאַנצונג, וועלכער שאַפט די פאַמיליע אַלס רעזולטאַט פון דער פאָרונג, ווערט אויסגעדריקט אַזוי: ווען יעדער פאָר זאָל צוגעבען צו דער פיזיאָלאָגישער ירושה פון זיינע עלטערן אַ נייע פיזישע, אינטעלעקטועלע און מאָראַלע אַנטוויקלונג, דאַן — אַזוי ווי יעדע גייסטיגע פאַרפאָלקאָמונג איז די פאַרפאָלקאָמונג פון געהירן — וואָלט יעדער ניי־געבאָרענער וועזען געדאַרפט זיין אין אַלע [illegible] העכער פון די עלטערן.

טיגע אורזאכען, וועלכע האָבען איהם ארויסגעבראכט דורך זייער פאראייניגונג. זיין נשמה, — ד. ה. זיין אָרגאַנישע נייגונג צו אַנטוויקלען געפיהלען, אידעען און ווילען, — איז ניט מעהר ווי א פּראָדוקט. זי ווערט איינגאַנצען באשטימט פון די פיזיאָלאָגישע און אינדיווידועלע אייגענשאַפטען פון זיין געהירן און נערווען־סיסטעם, וועלכע איז איינגאַנצען אָפּהענגיג, ווי דער איבעריגער גוף זיינער, פון א מעהר אָדער ווענינער גליקליכער פאראייניגונג פון די דאָזיגע אורזאכען. זי שטעלט אייגענטליך צונויף דאָס, וואָס מיר רופען די באזונדערע, אורשפּרינג־ליכע נאַטור פון דעם אינדיווידום.

עס זיינען פאראַן אַזויפיעל פארשיידענע כאראַקטערס, ווי־פיעל עס זיינען פאראַן אינדיווידומען. אָט די אינדיווידועלע אונ־טערשיידען טרעטען אַלץ קלאָרער ארויס, וואָס מעהר זיי אַנטוויק־לען זיך, אָדער בעסער געזאָגט, ניט נאָר טרעטען זיי בולט׳ער ארויס, נאָר זיי ווערן אין דער ווירקליכקייט גרעסער, לויט דער אַנטוויק־לונג פון די אינדיווידומען, מחמת די פארשיידענע זאַכען, די אויס־סערליכע באדינגונגען, — מיט איין וואָרט, די טויזענדע, צום גרעסטען טייל אומבאַמערקבארע אורזאכען, וואָס ווירקען אויף דער אַנטוויקלונג פון די אינדיווידומען, — זיינען אַן און פאַר זיך זעהר פארשיידענאַרטיג. דאָס ברענגט מיט, אַז וואָס מעהר באוועגליכער אַן אינדיווידום איז אין לעבען, אַלץ בולט׳ער צייגט זיך ארויס זיין אינדיווידועלע נאַטור, אַלץ מעהר אונטערשיידט ער זיך, סיי מיט זיינע מעלות, סיי מיט זיינע חסרונות, פון אַלע איבעריגע אינדיווי־דומען.

ביז וואָס פאַר א מדרגה איז דער אינדיווידועלער כאראַקטער אָדער די נשמה, — ד. ה. די אינדיווידועלע אייגענטימליכקייטען פון געהירן־ און נערווען־געבוי, — אַנטוויקעלט אין א ניי־גע־באָרן קינד? — די לעזונג פון דער דאָזיגער פראַגע איז די אויפ־גאַבע פון פיזיאָלאָגען. מיר ווייסען נאָר, אַז אָט די אַלע אייגענ־טימליכקייטען מוזען אומבאַדינגט קומען בירושה, אין דעם זין ווי מיר האָבען דאָס געזוכט צו דערקלערן, ד. ה. זיי ווערן ווערן בא־שטימט דורך די אומענדליך פארשיידענסטע און פארשיידענאַר־טיגסטע אורזאכען: אורזאכען מאַטעריעלע און מאָראַלע, מעכאַ־נישע און פיזישע, אָרגאַנישע און גייסטיגע, היסטאָרישע, געאָגראַ־

פישע, עקאָנאָמישע און סאָציאַלע, גרויסע און קליינע, שטענדיגע און צופעליגע, נאָהנטע און גאַנץ ווייטע אין רוים און אין צייט, אין וועמעס פאַרבינדונג זיי ווערן פאַראייניגט אין אַן איינציגען לעבע־דיגען וועזען און אינדיווידואַליזירן זיך, צום ערשטען מאָל אין דעם שטראָם פון די אַלוועלטליכע פאַרענדערונגען, באַזונדערס בלויז אין דעם דאָזיגען קינד, וועלכער האָט, אין דער ריין אינ־דיווידועלער אַנווענדונג פון דעם וואָרט, קיינמאָל ניט געהאַט און וועט קיינמאָל ניט האָבען קיין עהנליכען צו זיך.

עס בלייבט צו דערגעהן, ביז וואָס פאַר אַ גראַד און אין וואָס פאַר אַ זין דער דאָזיגער אינדיווידועלער כאַראַקטער איז ווירקליך באַשטימט אין דעם מאָמענט, ווען דאָס קינד קומט אַרויס פון דער מוטער׳ס לייב. צי איז די דאָזיגע באַשטימונג בלויז אַ מאַטעריע־לען; צי איז זי בלויז אין דער אייגענשאַפט פון נאַטירליכען פעהיגקייטען און טענדענצען, אָדער פון אינסטינקטיווע נייגונ־גען? צי ווערט אַ קינד געבאָרן קלוג אָדער נאַריש, גוט אָדער שלעכט, צי איז ער באַשאַנקען מיט ווילען, אַ נייגונג צו אַנטוויקלען וועלכען עס איז טאַלאַנט אָדער ניט? צי קאָן ער ירשה׳ענען דעם כאַראַקטער, די געוועהנהייטען, די חסרונות אָדער די אינטעלעק־טועלע און מאָראַלע מעלות פון זיינע עלטערן און אורעלטערן?

אָט דאָס זיינען פראַגען, וואָס זיינען אויסערגעוועהנליך שווער צו לעזען, און מיר דענקען ניט, אַז די פיזיאָלאָגיע און די עקספּע־רימענטאַלע פּסיכאָלאָגיע, זאָלען ביי דער איצטיגער צייט זיין רייף גענוג און אַנטוויקעלט, אַז זיי זאָלען זיין ביכולת צו ענטפערן אויף זיי מיט פאָלשטענדיגער זאַך־קענטעניש. אונזער באַריהמטער לאַנדסמאַן, הער סעטשענאָוו, זאָגט אין זיין מערקווירדיגען ווערק וועגען דער טעטיגקייט פון מאַרך, אַז אין דער גרעסטער מערהייט פון צופאַלען, 999/1000 חלקים פון פּסיכישען כאַראַקטער פון אינדיווידום.* . . . .

. . . .

*) דאָ פעהלען עטליכע שורות.

. . . . זיינען זיכער מעהר אָדער ווענינער מערקבאַר ביים מענשען ביז זיין טויט. „איך באַהויפּט ניט", זאָגט ער, „אַז מען זאָל קאָנען מיט דער הילף פון ערציהונג איבערמאַכען אַ נאַר אין אַ קלוגען מענשען. דאָס איז אַזוי אוממעגליך, ווי צו מאַכען הער־רען איינעם, וואָס איז געבאָרן געוואָרן אָהן דעם אַקאָסטישען נערוו. איך דענק אָבער, אַז ווען מען זאָל נעהמען פון קינדווייז אָן אַ געוועהנליך קלוגען נעגער, יאַפּאַנעזער אָדער סאַמאָיעד, וואָלט מען פון זיי, מיט דער הילף פון דער אייראָפּעאישער ערציהונג, אין קרייז פון דער אייראָפּעאישער געזעלשאַפט, געקאָנט מאַכען מענ־שען, וואָס וואָלטען זיך זעהר ווענינ אונטערשיידט אין פּסיכישען הינזיכט פון אַ ציוויליזירטען אייראָפּעער."

פעסטשטעלענדיג אָט די שייכות צווישען די $^{999}/_{1000}$ חלקים פון פּסיכישען כאַראַקטער, וואָס קומען אַרויס, לויט זיין מיינונג פון ערציהונג, און דעם איינציגען טויזענטעל, וואָס ער לאָזט אי־בער אויף דעם גורל פון ירושה, האָט הער סעטשענאָוו זיכער ניט געמיינט די אויסנאַהמען: די געניאַלע און די אויסערגעוועהנליך טאַלאַנטפולע מענשען אָדער אידיאָטען און נאַראָנים. ער רעדט נאָר וועגען דער ריזיגער מעהרהייט מענשען, וועלכע באַזיצען גע־וועהנליכע אָדער מיטעלמעסיגע פעהיגקייטען. זיי זיינען, פון שטאַנדפּונקט פון סאָציאַלער אָרגאַניזאַציע, די אינטערעסאַנטסטע, מיר וואָלטען אַפילו געזאָגט די איינציגע אינטערעסאַנטע, — מחמת די געזעלשאַפט איז באַשאַפען געוואָרן פון זיי און פאַר זיי, און ניט פאַר די אויסנאַהמען, ניט פאַר די געניאַלע מענשען, ווי אומבאַ־שרענקט עס זאָל ניט אויסזעהן די מאַכט פון די לעצטע.

דאָס וואָס אונז אינטערעסירט באַזונדער אין דער דאָזיגער פראַגע, איז צו דערגעהן, צי קאָנען, פּונקט ווי אין אינטעלעקטועלע פעהיגקייטען, אויך די מאָראַלע איינענשאַפטען: גוטסקייט אָדער שלעכטקייט, העלדישקייט אָדער פייגהייט, די שטאַרקייט אָדער שוואַכקייט פון כאַראַקטער, גרויסמוטיגקייט אָדער גייציגקייט, עגאָאיזם אָדער ליעבשאַפט צום נאָהנטען און אַנ־דערע פּאָזיטיווע אָדער נעגאַטיווע אייגענשאַפטען פון דעמזעל־בען סאָרט, צי קאָנען זיי פיזיאָלאָגיש איבערגעהן בירושה פון די עלטערן און אורעלטערן, אָדער זיי בילדען זיך אויס, אומאָפּהענגיג פון דער ירושה, דורך וועלכע ניט איז צופעליגע, באַוואוסטע אָדער

אומבאוואוסטע אורזאכען, וועלכע באאיינפלוסען דאס קינד אין דער מוטער'ס לייב. — מיט איין ווארט, צי קאן א קינד, בעת ער ווערט געבארן, מיטברענגען מיט זיך וועלכע עס איז פ א ר ט י ג ע מ א ר א ל ע נ י י ג ו נ ג ע ן?

מיר דענקען דאס ניט. כדי בעסער אוועקצושטעלען די פראַגע, ווילען מיר קודם באמערקען, אז ווען מען זאל צוגעבען אז עס עקזיסטירן א י י נ ג ע ב א ר ע נ ע מאראלע אייגענשאפטען, וואלט דאס נאר מעגליך געווען אין דעם פאל, ווען זיי זאלען זיין פארבונדען אין דאס ניי־געבארענע קינד מיט וועלכער עס איז פיזיאלאגישער, ריין מאטעריעלער אייגענשאפט פון זיין ארגאניזאציע: דאס קינד, ארויסקומענדיג פון דער מוטער'ס לייב, האט נאך ניט, ניט קיין נשמה, ניט קיין פארשטאנד, ניט קיין געפיהלען, אפילו ניט קיין אינסטינקטען; צו דאס אלץ ווערט עס געבארן; ער איז דעריבער ניט מעהר ווי א פיזיש וועזען, און זיינע פעהיגקייטען און אייגענשאפטען, אויב ער באזיצט זיי, קאנען בלויז זיין אנאטאמישע און פיזיאלאגישע. אלזא, כדי דאס קינד זאל קאנען געבארן ווערן גוט, גרויסמוטיג, אפפערוויליג, דרייסט אדער פארקעהרט שלעכט, קארג, עגאאיסטיש און פייג, וואלט געווען נויטיג, אז יעדע פון די דאזיגע מעלות אדער חסרונות זאל זיין אין איינקלאנג מיט וועלכער עס איז מאטעריעלער און אזוי צו זאגען ארטיגער אייגענטימליכקייט פון זיין ארגאניזם און ספעציעל פון זיין מארך, און אזא באהויפטונג וואלט אונז צוריק אומגעקעהרט צו דעם גאללישען סיסטעם, וועלכער האט געדענקט, אז ער האט אויסגעפונען פאר יעדער מעלה און פאר יעדען חסרון א קארעספאנדירנדען בערגעל אדער גריבעל אויפ'ן שארבען. דער דאזיגער סיסטעם, ווי באוואוסט, איז איינשטימיג פארווארפען געווארן פון די מאדערנע פיזיאלאגען.

אבער אפילו ווען ער זאל זיין באגרינדעט, וואס וואלט פון דעם געווען נעדרונגען? וויבאלד די חסרונות און פעהלערן, פונקט ווי די גוטע פעהיגקייטען, זיינען איינגעבארן, בלייבט אויסצוגעפינען, צי קאנען זיי באזיעגט ווערן דורך דערציהונג אדער ניט? אין דעם ערשטען פאל וואלט די שולד פון אלע פארברעכענס, וואס ווערן באגאנגען פון מענשען, געפאלען אויף דער געזעלשאפט, וואס איז ניט געווען ביכולת זיי צו געבען א געהעריגע ערציהונג, און

ניט אויף זיי, וועלכע קאָנען נאָך פאַרקעהרט באַטראַכט ווערן אַלס קרבנות פון דער סאָציאַלער ניט איבערלעגטקייט. אין צווייטען פאַל, וויבאַלד די א י י נ ג ע ב אָ ר ע נ ע נ י י ג ו נ ג ע ן זיינען אָנערקענט אַלס פאַטאַלע און אומפאַרבעסערליכע, בלייבט פאַר דער געזעלשאַפט קיין אַנדער ברירה ניט, ווי נאָר פטור צו ווערן פון אַלע אינדיווידומען, וואָס זיינען געשטעמפּעלט מיט וועלכען עס איז נאַטירליכען איינגעבאָרענעם חסרון. נאָר, כדי ניט אריינצופאַלען אין דעם מיאוס'ן חסרון פון צביעות, וואָלט די געזעלשאַפט געמוזט מודה זיין, אַז זי טוט דאָס בלויז אין די אינטערעסען פון איהר אויפהאַלטונג, אָבער ניט צוליעב גערעכטיגקייט.

עס איז פאַראַן נאָך איין באַטראַכטונג, וואָס קאָן העלפען אויפצוקלערן די דאָזיגע פראַגע: אין דער אינטעלעקטועלער און מאָראַלער וועלט, פּונקט ווי אין דער פיזישער, עקזיסטירן בלויז פּאָזיטיווע אייגענשאַפטען; קיין נעגאַטיווע אייגענשאַפטען זיינען ניט פאַראַן, דאָס איז ניט עטוואָס אָן און פאַר זיך, דאָס איז בלויז אַ מעהר אָדער ווייניגער באַדייטענדע פאַרקלענערונג פון דאָס פּאָזיטיווע. אַזוי, למשל, איז קעלט אַ געוויסער צושטאַנד פון וואַרמקייט, עס איז ניט מעהר ווי אַ פאַרהעלטניסמעסיגע אַפּוועזענהייט, ניט מעהר ווי אַ באַדייטענדע פאַרקלענערונג פון וואַרימקייט. דיזעלבע זאַך איז מיט פינסטערקייט, וואָס איז ניט מעהר ווי אַ פאַרקלענערונג פון ליכטיגקייט ביז צו גאָרנישט. . . . פינסטערניש און קעלט עקזיסטירן ניט. אין דער וועלט פון אינטעלעקט איז נאַרישקייט ניט מעהר ווי די אָפּשוואַכונג פון שכל, און אין דער זיטליכקייט זיינען בייז־וויליגקייט, גיריגקייט, פיינהייט, ניט מעהר ווי גוטוויליגקייט, גרויסמוטיגקייט און העלדישקייט דערפיהרט ניט צו נול, נאָר ביז צו אַ גאַנץ קליינער מאָס. אַלזאָ, ווי קליין די מאָס זאָל ניט זיין, איז עס אָבער דאָך אַ פּאָזיטיווער גראַד און קאָן פאַרשטאַרקט, אַנטוויקעלט און פאַרגרעסערט ווערן דורך דערציהונג אין אַ פּאָזיטיווען זין, — וואָס עס וואָלט געווען אוממעגליך, ווען די חסרונות אָדער די נעגאַטיווע אייגענשאַפטען זאָלען טאַקע זיין זעלבסטשטענדיגע אייגענשאַפטען. מען וואָלט זיי דאַן געמוזט אויסראָטען און ניט אַנטוויקלען, מחמת זייער אַנטוויקלונג וואָלט אין אַזאַ פאַל געקאָנט פאָרקומען נאָר אין אַ נעגאַטיווען זין.

ענדליך, ניט ערלויבענדיג זיך צו אַנטשיידען די דאָזיגע וויכטיגע

פיזיאָלאָגישע פראַגען, בנוגע וועלכע מיר באַהאַלטען ניט אונזער גאַנצע אומוויסענהייט, וועלען מיר בלויז צוגעבען, זיך שטיצענדיג אויף דער איינשטימיגער אויטאָריטעט פון אַלע מאָדערנע פיזיאָלאָגען, אַ לעצטע באַהויפּטונג. ווי עס שיינט, איז פעסטגעשטעלט און באַוויזען, אַז אין דעם מענשליכען אָרגאַניזם זיינען ניט פאַראַן קיין באַזונדערע ערטער און גלידער פאַר אינסטינקטיווע, אַפעקטיווע, מאָראַלע און אינטעלעקטועלע פעהיגקייטען און אַז אַלע ווערן זיי אויסגעאַרבייט *אין איין און דעמזעלבען טייל פון מאַרך מיט דער הילף פון איין און דעמזעלבען נערווען־מעכאַניזם*.*

---

* זעה דעם מערקווירדיגען אַרטיקעל פון הער ליטטרע: „וועגען אַ מעטאָד אין דער פּסיכאָלאָגיע" אין דעם זשורנאַל „די פּאָזיטיווע פילאָזאָפיע". עס איז פיזיאָלאָגיש פעסטגעשטעלט געוואָרן, זאָגט דער באַריהמטער פּאָזיטיוויסט, *אַז דער מאַרך באַשאַפט גאָרניכט, ער נעהמט נאָר אויף*. זיינע פונקציעס באַשטעהען אין דעם, וואָס ער אַרבייט־איבער דאָס, וואָס ווערט איהם איבערגעגעבען (דורך די חושים) אין עמאָציאָנען און אידעען; *אָבער ער אַליין טראָגט גאָרנישט ביי צו דעם, וואָס שטעלט צונויף די גרונדלאַגע פון די דאָזיגע אידעען און געפיהלען*. דעם אמת געזאָגט, קומט אַלץ צו איהם פון דרויסען, מחמת די אָרגאַנישע באַדינגונגען, אָהן וועלכע עס קאָן זיך ניט אויפהאַלטען ניט קיין אינדיווידועלער און ניט קיין קאָלעקטיווער לעבען און אָהן וועלכע עס וואָלטען קיין געפיהלען ניט געווען, *זיינען אַזוי אויסערליך* (פאַר'ן מענשען), אַז די נאַטור פאַרווירקליכט זיי, גאָר אומאָפּהענגיג פון יעדען מאַרך און יעדער פּסיכיק, אין די פלאַנצען און באַזונדערס אין די נידעריגערע מינים פון די בעלי־חיים. דערפון פאָלגט, אַז מען מוז אַביסעל פאַרענדערן דעם טייטש פון וואָרט: *סוביעקטיוו*. סוביעקטיוו קאָן מען רופען בלויז די איבעראַרבייטונגס פעהיגקייט פון די נערווען־צעלען; אין אַלעם איבעריגען איז דאָס סוביעקטיווע אויסגעמישט מיט דאָס אָביעקטיווע (נומער 111, זייט 302). — און אויף זייט 343—344 זאָגט נאָך ה. ליטטרע פאָלגענדעס: „דער שכל הישר איז ניט אַ פעהיגקייט, וואָס הערשט איבער די איינדריקע, וואָס ער האָט באַקומען; זיין איינציגע אַרבייט (די ריין פיזיאָלאָגישע) באַשטעהט אין פאַרגלייכען זיי איינע מיט די אַנדערע, כדי צו קומען צו געוויסע שלוסען; ער האָט אָבער איבער זיי ניט קיין שום העכערע מאַכט. *האַלוציגאַציעס* באַוויזען דאָס; האַלוציגאַציעס ווערן אַרויסגערופען דורך איינדרוקען, אָבער ניט פון עפּעס אָביעקטיוועס. דורך דעם קרענקליכען שפּיעל פון די נערווען־צעלען, וואָס זיינען צוגעפּאַסט איבערצוגעבען די איינדרוקען, שטראָמען די פאַנטאַסטישע איינדרוקען צום אינטעלעקטועלען צענטער („דער גרויער הייטעל־שטאָף פון יענעם טייל מאַרך, וואָס פאַרנעהמט דעם גאַנצען אויבערשטען און אונטערשטען טייל פון דער פאַרטיעפונג אין שאַרבען, אייגענטליך פון דעם מאַרך") פונקט ווי זיי וואָלטען געווען ווירקליכע. דער שכל, וועלכער נעהמט זיי אויף, אַרבייט דאַן געצוואונגענערהייט איבער אַ פיקטיווען מאַטעריאַל, און אַט אַזוי ערשיינען די איינגעבילדעטע פאַרשטעלונגען. אַחוץ דעם גיט אונז

פֿון דעם איז קלאָר באַוויזען, אַז עס קאָן גאָר קיין פֿראַגע ניט זיין וועגען פֿאַרשיידענע מאָראַלע אָדער ניט־מאָראַלע נייגונגען, וואָס באַשטימען אויף אַ פֿאַטאַלען אופֿן אין דעם אָרגאַניזם פֿון קינד גופֿא גע׳ירשנ׳טע און איינגעבאָרענע מעלות אָדער חסרונות, און אַז די *מאָראַלע איינגעבאָרנקייט* איז אין קיין הינזיכט ניט אָפּגעטיילט פֿון דער *אינטעלעקטועלער איינגעבאָרנקייט*, מחמת, סיי די ערשטע, סיי די צווייטע זיינען ניט מעהר ווי אַ גרעסערע אָדער קלענערע מדרגה פֿון פֿאָלקאָמענהייט, וואָס די אַנטוויקלונג פֿון מאַרך האָט בכלל דערגרייכט.

„קוים זיינען די אַנאַטאָמישע און פֿיזיאָלאָגישע אייגענשאַפֿטען פֿון שׂכל אָנערקענט", זאָגט ליטטרע (זייט 355), „קאָן מען שוין אַריינדרינגען אין דער טיעפֿסטער טיעפֿעניש פֿון זיין געשיכטע. כּל זמן דער שׂכל איז ניט פֿאַרפֿיעלפֿאַכט און באַרייכערט געוואָרן פֿון דער ציוויליזאַציע, איז ער בלויז באַזעסען פֿון איינפֿאַכע אידעען,* וואָס ווערן אַרויסגערופֿען פֿון אינערליכע, ווי פֿון אויסערליכע** איינדרוקען און האָט זיך אויף אַזאַ אופֿן געפֿונען אויף אַ נידעריגער מדרגה פֿון אַנטוויקלונג; כּדי זיך אויפֿצוהויבען העכער, באַזיצט דער שׂכל בלויז אַ אָפּזונדערנדע

אַ גאַנץ עהנליכען באַוויז, מיט דער אויסנאַהם פֿון דעם פֿאַטאָלאָגישען עלעמענט, די אַנטוויקלונג פֿון די מענשליכע אידעען אין דער געשיכטע. פֿון *אָנפֿאַנג זיינען די באָבאַכטונגען*, — *מיט דער אויסנאַהם פֿון די גאַנץ איינפֿאַכע*, — פֿעהלערהאַפֿט, און פֿאָלגליך זיינען אויך די אורטיילען פֿעהלערהאַפֿט. מענשען זעהען, אַז די זון געהט אויף אין מזרח און פֿאַרגעהט אין מערב, און זיך שטיצענדיג אויף דעם, בויט אויף דער שׂכל פֿאַלשע שלוסען, וועלכע ווערן שפּעטער אויסגעבעסערט אַ דאַנק די בעסערע בעאָבאַכטונגען. ווען דער שׂכל וואָלט געווען אַן ערשטע און ניט אַ צווייטע פֿעהיגקייט, וואָלט די מענשליכע געשיכטע געווען אַ גאַנץ אַנדערע (די מענשהייט וואָלט ניט געהאַט אַלס איהר פֿאָרפֿאָטער דעם ברודער גאָרילאַ). די גרויסע אמת׳ן וואָלטען דאַן דערקענט געוואָרן פֿריהער פֿון אַלץ, און פֿון זיי וואָלטען אויף אַ סילאָלאָגישען אופֿן אַרויסגעקומען די קלענערע אמת׳ען; אָט דאָס איז אויך אַ טעאָלאָגישע היפּאָטעזע"... העד ליטטרע וואָלט נאָך געמאָגט צוגעבען: און אויך אַ מעטאַפֿיזישע און אַ יורידישע.

* מיר וואָלטען געזאָגט — אורשפּרינגליכע דערקענטענישען, אָדער *אַפֿילו* איינפֿאַכע פֿאָרשטעלונגען פֿון זאַכען.

** די איינדרוקען אויף די חושים, וואָס דער אינדיווידום באַקומט דורך זיינע נערוועז פֿון אויסערליכע און אינערליכע געגענשטאַנדען.

און גענעראַליזירענדע פעהיגקייט,* אָבער דאָס איז גענוג. ביסלאַכווייז פאָרמירען זיך קאָמפּליצירטע קאָמבינאַציעס, וואָס פאַרגרעסערן די קראַפט און דעם פעלד פון דער טעטיגקייט פון דעם מאַרך; ** ענדליך, באַוועגענדיג זיך אַלץ פאָרוועדטס, דערגרייכט דער מענש צו גרויסע אינטעלעקטועלע טעטיגקייטען. די גייסטיגע מאַשין פאַרגרעסערט און פאַרפאָלקאָמט זיך, און אָהן אַ מאַשין קאָן מען גאָרנישט אויפטאָן ניט אויפ׳ן אינטעלעקטועלען און ניט אויפ׳ן אינדוסטריעלען געביט.

„אין דעם פּראָצעס פון פאַרפאָלקאָמונג קומט אויך צו הילף די וויכטיגע אייגענשאַפט פון לעבען, נעמליך, די פאַרערבונג, וואָס העלפט־מיט צו באַפעסטיגען דעם פּראָגרעס אין דער געגענוואַרט און צו פאַרלייכטערן איהם אין דער צוקונפט. נייע גייסטיגע פעהיגקייטען, אויב מען האָט זיי נאָר איינמאָל באַקומען, ווערן שוין איבערגעגעבען בירושה, — דאָס איז אַן עקספּערימענטאַלער פאַקט, — צו די נאָכקומענדע אונטער דער פאָרם פון איינגעבאָרנקייט; איינגעבאָרנקייטען אין צווייטען און אין דריטען דור, וואָס באַשאַפען אויף דעם גייסטיגען געביט פאַרפאָלקאָמטע מענשליכע ראַסען. דאָס קאָן מען באַמערקען, ווען עס באַגעגענען זיך פעלקער, וואָס האָבען דורכגעמאַכט פאַרשיידענע אַנטוויקלונגען; די נידעריגערע, אָדער זיי פאַרשווינדען אָדער זיי דערגרייכען גאַנץ לאַנגזאַם צו דער מדרגה פון די העכערע”.

ווייטער, ציטירנדיג לואיס׳עס ווערטער: „די מאַרך־ספערע, וואו עס הערשען די עמאָציאָנעלע ליידענשאַפטען און יענע, וואו עס האָבען זייער נעסט די ריין־אינטעלעקטועלע ערשיינונגען, זיינען אינערליך ענג צונויפגעקניפּט”,—גיט נאָך ה. ליטטרע צו***:

„אָט די פאָלשטענדיגע עהנליכקייט צווישען אינטעלעקט און געפיהל, און באַזונדערס פון דעם מקור וואו די נערווען נעהמען

* די אָפּזונדערונג פון פּשוטע אידעען אין זכרון און דער גענעראַליזירן זיי דורך דער טעטיגקייט פון מאַרך.

** דורך דער פאַרבינדונג פון איינפאַכע אידעען.

*** זייט 357.

אויף,* און דעם צענטער, וואו דאָס אויפגענומענע ווערט איבערגעאַרבייט,** צוזאַמען מיט דער איין־און־דערזעלביגקייט פון די צוויי צענטערן, דאָס אַלץ באַטייט, אַז די פיזיאָלאָגיע פון געפיהל קאָן ניט זיין אַנדערש ווי די פיזיאָלאָגיע פון אינטעלעקט.

„דער פועל־יוצא איז, אַז מען האָט זיך געמוזט אָפּזאָגן פון אויסגעפינען אין מאַרך באַשטימטע אָרגאַנען פאַר נייגונגען און ליידענשאַפטען און אָנערקענען, אַז אין איהם זיינען פאַראַן נאָר פאַרשיידענע מינים אַפעקטיווע פראָצעסען, וועלכע עס איז נויטיג צו באַשטימען.

„דער מקור פון אידעען זיינען די זינליכע איינדרוקען, דער מקור פון געפיהלען — די אינסטינקטיווע איינדרוקען. די אַרבייט פון די נערווען־צעלען באַשטעהט אין דעם, וואָס זיי אַרבייטען־איבער די אינסטינקטיווע איינדרוקען אין געפיהלען. דער פראָבלעם פון דער אַנטשטעהונג פון די געפיהלען איז אינגאַנצען עהנליך צו דעם פראָבלעם פון דער אַנטשטעהונג פון אידעען.

„אַט דער אַרט מאַרך־טעטיגקייט איבט זיך איין אין צוויי

---

* דער מקור, פון וואַנען די נערוועז שעפּען זייערע זינליכע און אינסטינקטיווע איינדריקע, די עמפּינדונגען בכלל, איז לויט דער מיינונג פון ה. ליטטרע און ה. לואיס, דער אָפּטישער געבוי, אין וועלכען עס קומען זיך צונויף סיי די אויסערליכע, סיי די אינערליכע איינדרוקען — ד. ה. וואָס ווערן אַרויסגערופען דורך אויסערליכע געגענשטאַנדען, אָדער וואָס קומען אַרויס פון דער טיעפעניש פון אָרגאַניזם — און וועלכער (דער אָפּטישער געבוי) „דורך דעם סיסטעם פון פיבערן און פאַרבינדונגען, גיט איבער די איינדרוקען צו דעם גרויען שטאָף פון אייגענעם מאַרך — דער צענטער פון די אַפעקטיווע, ווי פון די אינטעלעקטועלע פעהיגקייטען" (זייט 41—340).

** דער גרויער שטאָף פון מאַרך באַשטעהט אייגענטליך פון נערוועןצעלען: „עס איז פעסטגעשטעלט געוואָרן, אַז די נערוועז־צעלען, וואָס שטעלען צונויף דעם שטאָף פון מאַרך, זיינען אַנאַטאָמיש די עקסטע פאַרענדיגונגען פון די נערוועז און דער פּלאַץ וואו עס גיסען זיך צונויף אַלע אינערליכע איינדרוקען, וואָס זיינען באַשטימט איבערצואַרבייטען די דאָזיגע איינדרוקען אין אידעען; דערנאָך, צו אורטיילען איבער דער עהנליכקייט, אָדער דער פאַרשיידענקייט פון די שוין אַרויסגעבראַכטע אידעען, כדי זיי אויפצוהאַלטען אין זכרון און זיי צו פאַראייניגען אין פאַרבינדונגען. ניט מעהר און ניט ווייניגער. די גאַנצע אינטעלעקטועלע אַנטוויקלונג פון מענשען האָט פאַר איהר אויסגאַנגס פּונקט אַט די אַנאַטאָמישע און פיזיאָלאָגישע באַדינגונגען" (ז. 352).

סאָרטען אינסטינקטיווע איינדרוקען, אין די, וועלכע געהערן צו די אינסטינקטען פון אויפהאַלטען דאָס אינדיווידועלע לעבען, און אין די, וואָס געהערן צו די אינסטינקטען פון אויפהאַלטען דאָס לעבען פון דעם מין. די ערשטע קאַטעגאָריע ווערט איבערגעאַרבייט אין אייגענליעבע, די צווייטע — אין ליעבשאַפט צו אַנדערע, אונטער דער פרימיטיווער פאָרם פון דער ליעבע פון דער מוטער צום קינד און פון דעם קינד צו דער מוטער.

„פון דעם דאָזיגען שטאַנדפּונקט וועט זיין ניט איבעריג צו וואַרפען א בליק אויף דער פאַרגלייכס-פיזיאָלאָגיע. ביי פיש, וואָס שטעהען בנוגע צו געהירן אויף דעם נידעריגסטען שטאַפּעל פון אַלע רוקענביינינגע חיות און וואָס וויסען ניט פון פאַמיליע און פון קינדער, פאַרבלייבט דער אינסטינקט א ריין סעקצועלער. אָבער די געפיהלען, וואָס ווערן פון איהם אַרויסגערופען, הויבען זיך אָן אַרויסצייגען ביי מאַנכע מילך-זויגערס און פויגלען; עס שטעלט זיך איין אַן עכטער צוזאַמענלעבען, אָבער מייסטענס נאָר צייטווייליג. דאָס אייגענע איז אויך מיט דער אַנטשטעהונג פון באַציהונגען צווישען עלטערן און קינדער. ענדליך ווערן ביי מאַנכע חיות, און אגב אויך ביים מענשען, געשאַפען באַציהונגען צווישען פאַרשיידענע פאַמיליעס פון דעמזעלבען מין, ווי צווישען די מיטגלידער פון איין און דערזעלבער פאַמיליע; דאָ און דאָרט, אויף פאַרשיידענע פונקטען פון טיערן-רייך אַנטשטעהט די געזעלשאַפטליכקייט. און קוים איז דער יסוד אויף אָט דעם אופן אוועקגעלעגט געוואָרן, איז שוין ניט שווער צו פאַרשטעהן, אַז וואָס מעהר קאָמפּליצירט עס ווערט די עקזיסטענץ פון דעם אינדיווידום, אַזוי גוט ווי פון דער געזעלשאַפט, אַלץ קאָמפּליצירטער, און קאָמבינירטער ווערן די פרימיטיווע געפיהלען, וועלכע ווערן פונקט אַזוי ניט-צעטיילבאַר, ווי אומצעטיילבאַר עס זיינען אין דעם אינטעלעקט אַסאָציאירטע אידעען.״ (ז. 375).

ווי עס שיינט אַלזאָ, איז עס פעסטגעשטעלט, אַז אין מאַרך עקזיסטירן ניט קיין ספּעציעלע אָרגאַנען, ניט פאַר פאַרשיידענע אינטעלעקטועלע פעהיגקייטען, ניט פאַר פאַרשיידענע מאָראַלע אייגענשאַפטען, נייגונגען און ליידענשאַפטען, גוטע אָדער שלעכטע.

פאָלגליך קאָנען מעלות און חסרונות ניט איבערגעהן בירושה, זיי קאָנען אויך ניט זיין איינגעבאָרן, וואָרים, ווי מיר האָבען שוין געזאָגט, די איינגעבאָרנקייט און די פארערבונג ביי נייגעבאָרענע קאָנען בלויז זיין פיזישע, מאטעריעלע. אין וואָס זשע קאָן באשטעהן די פראָגרעסיווע פארפאָלקאָמונג פון געהירן, וואָס ווערט היסטאָריש איבערגעגעבען, סיי אין אינטעלעקטועלער, סיי אין מאָראַלער הינזיכט? אויסשליסליך אין דער האַרמאָנישער אנטוויקלונג פון דעם גאנצען מארך און נערוועז־סיסטעם, ד. ה. אין דער עכטקייט, פיינקייט און לעבעדיגקייט פון די נערוועז איינדרוקען, ווי אין דער פעהיגקייט פון מארך איבערצואַרבייטען די איינדרוקען אין געפיהלען, אין אידעען, און זיי קאָמבינירן, ארומנעהמען און ארייננעהמען אַלץ מעהר און מעהר ברייטערע פארבינדונגען פון געפיהלען און אידעען.

עס קאָן גאַנץ מעגליך זיין, אז אין פאַל ווען עס איז ראַסע, נאַציע, קלאַס אָדער פאַמיליע, צוליעב איהר באַזונדער כאראַקטער, וואָס איז שטענדיג אָפּהענגיג פון איהר געשיכטע, פון איהר געאָגראַפישער און עקאָנאָמישער לאַגע, פון איהר אַרט באַשעפטיגונג, פון דער קוואַנטיטעט און קוואַליטעט פון שפייז, ווי אויך פון דער פּאָליטישער און סאָציאַלער אָרגאַניזאַציע, — מיט איין וואָרט, פון איהר גאַנצען לעבען אין דער קלענערער אָדער גרעסערער מדרגה פון איהר אינטעלעקטועלער און מאָראַלער אַנטוויקלונג, — אז אין פאַל ווען צוליעב די אַלע באַדינגונגען וועלען איינער אָדער איינינע סיסטעמען פון אָרגאַנישע פונקציעס, וועמעס פאַראייניגונג עס בילדעט דאָס לעבען פון מענשליכען קערפּער, זיין אַנטוויקעלט צום שאָדען פון אַלע איבעריגע סיסטעמען ביי די עלטערן, — איז זעהר מעגליך, כמעט קיין ספק ניט, זאָגען מיר, אז דאָס קינד וועט אויף אַ געוויסען גראַד ירש'ענען דעמזעלביגען טרויעריגען חסרון, — מיט דער מעגליכקייט, נאַטירליך, אויף וויפיעל ניט איז אויסגעבעסערט צו ווערן אַ דאַנק דער שפּעטערדיגער איינענער אַרבייט אויף זיך אַליין, און מאַנכעסמאָל אויך אַ דאַנק סאָציאַלע ענדערונגען, אָהן וועלכע די איינשטעלונג פון אַ פולערער האַרמאָניע אין דער פיזיאָלאָגישער אַנטוויקלונג פון די אינדיווידועןמען, גענומען אין אַבסאָלוטען זין, קאָן אָפּט זיין אוממעגליך.
אַלענפאַלס מוז געזאָגט ווערן, אז אַן אַבסאָלוטע האַרמאָניע

אין דער אַנטוויקלונג פון מענשליכען קערפּער, און פאָלגליך אויך אין דער אַנטוויקלונג פון די מענשליכע, מוסקולעזע, אינסטינקטי־ווע, אינטעלעקטועלע און מאָראַלע פעהיגקייטען, איז אַן אידעאַל, וואָס וועט קיינמאָל ניט פאַרווירקליכט ווערן; ערשטענס צוליעב דעם, וואָס פיזיאָלאָגיש דריקט די געשיכטע מעהר אָדער וועניגער (און עס וועט קומען א צייט, ווען מען וועט קאָנען זאָגען: אַלץ וועניגער און וועניגער) — אַלע פעלקער און אַלע אינדיווידומען; צווייטענס צוליעב דעם, וואָס יעדע פאַמיליע און יעדער פאָלק גע־פינט זיך שטענדיג אַוועקגעשטעלט אין פאַרשיידענע באַדינגונגען, אין וועלכע לפּחות אייניגע וועלען תמיד זיין קעגענגעזעצט צו דער פולער נאָרמאַלער אַנטוויקלונג פון די מענשען.

אַלזאָ, דאָס, וואָס ווערט איבערגעגעבען בירושה פון איין דור צום צווייטען, דאָס וואָס קאָן פיזיאָלאָגיש זיין איינגעבאָרן אין אינידיווידומען, איינגעבאָרן אין לעבען, איז ניט קיין מעלות אָדער חסרונות, ניט קיין אידעען אָדער פאַרבינדונגען פון אידעען און געפיהלען, נאָר ניט קיין אַנדער זאַך ווי דער מוסקול־און נערווען־מעכאַניזם, מעהר אָדער וועניגער פּאַרפּאָל־קאָמטע און האַרמאָנירענדע אָרגאַנען, מיט דער הילף פון וועלכע דער מענש באַוועגט זיך, אָטעמט, דערפיהלט זיך, באַקומט אויסערליכע איינדרוקען און פאַסט־אויף, דענקט, אורטיילט, קאָמבינירט, פאַרבינדט און באַגרייפט געפיהלען און אידעען, וואָס זיינען ניט עפּעס אַנדערש, ווי דיזעלבע אויסערליכע און אינערליכע איינדרוקען, גרופּירט און איבערגעאַרבייט צוערשט אין קאָנקרעטע פאַרשטעלונגען, דערנאָך אין אַבסטראַקטע באַגרי־פען, מיט דער הילף פון ריין פיזיאָלאָגישע און, מיר וועלען נאָך צוגעבען, געצוואונגענע טעטיגקייטען פון מאַרך.

די פאַרבינדונגען פון אידעען און געפיהלען, וועמעס כסדר׳־דיגע אַנטוויקלונג און פאַרענדערונג עס שטעלט מיט זיך פאָר דעם גאַנצען אינטעלעקטועלען און מאָראַלען טייל פון דער מענשליכער געשיכטע, פאַראורזאַכען ניט, אַז אין מענשליכען מאַרך זאָלען זיך אויסבילדען נייע אָרגאַנען, וואָס זאָלען אַנטשפּרעכען יעדער באַ־זונדערער פאַרבינדונג, און פאָלגליך קאָנען זיי ניט איבערגעגעבען ווערען צו די אינדיווידומען דורך א פיזיאָלאָגישער פאַרערבונג.

דאָס וואָס געהט יאָ איבער פיזיאָלאָגיש בירושה, איז אַן אַלץ מעהר און מעהר פארשטאַרקטע, אויסגעברייטערטע און פארפאָלקאָמ־טע פעהיגקייט זיי צו פארשטעהן און צו באשאַפען נייע. אָבער די פארבינדונגען גופא און די קאָמפּליצירטע אידעען, וואָס שטע־לען זיי פאָר, ווי למשל, די אידעע פון גאָט, פאָטערלאַנד, זיטליכ־קייט א. א. וו., קאָנען ניט זיין איינגעבאָרן, זיי ווערן בלויז איבער־געגעבען צו די אינדיווידומען דורך דער געזעלשאַפטליכער דער־ציהונג און טראַדיציע. זיי כאַפּען ארום דאָס קינד פון דעם ערש־טען טאָג פון זיין געבורט, און אַזוי ווי זיי זיינען שוין פארקער־פּערט אין זיין ארומיגען לעבען, אין אַלע מאַטעריעלע ווי מאָראַלע פּרטים פון דער סאָציאַלער וועלט, אין וועלכער ער איז געבאָרן געוואָרן, דרינגען זיי אריין אויף טויזענדערליי אופנים פריהער אין זיין קינדערשען, דערנאָך אין זיין אינגעלשען און יוגענדליכען באַ־וואוסטזיין, וועלכער ווערט געבאָרן, וואַקסט און בילדעט זיך אוים אונטער זייער אַלמעכטיגען איינפלוס.

נעהמענדיג די ערציהונג אין דעם ברייטסטען זין פון וואָרט, פארשטעהענדיג אונטער איהר ניט נאָר דאָס לערנען און די לעק־ציעס פון מאָראַל, נאָר איבערהויפּט אויך די ביישפּיעלען, וואָס די ארומיגע מענשען גיבען די קינדער; די ווירקונג אויף דעם קינד פון אַלץ, וואָס עס הערט, וואָס עס זעהט; פאָרשטעהענדיג אונ־טער דעם וואָרט ניט נאָר די גייסטיגע בילדונג פון קינד, נאָר אויך די אַנטוויקלונג פון זיין קערפּער דורך נאַהרונג, היגיעניע, פיזישע איבונגען, — זאָגען מיר, מיט דער פולער זיכערהייט, אַז קיינער וועט אונז ערנסט ניט באַשטרייטען, אַז יעטווידער קינד, יעדער יונגער מענש, און ענדליך יעדער דערוואַקסענער איז אינגאַנצען אַ פּראָדוקט פון דער וועלט, וועלכע האָט איהם אויפגעהאָדעוועט און ערצויגען אין איהר סביבה, — אַ פאַטאַלער פּראָדוקט, אַ געצוואונ־גענער און פאַלגליך אַ ניט פאַראַנטוואָרטליכער.

דער מענש קומט אריין אין לעבען אָהן אַ נשמה, אָהן אַ באַ־וואוסטזיין, אָהן אַ סימן פון וועלכער עס איז אידעע אָדער געפיהל; ער קומט אָבער מיט אַן אָרגאַניזם, וועמעס אינדיווידועלע נאַטור איז געוואָרן באַשטימט דורך אַן אומענדליכער צאָהל פון צושטאַנ־דען און באַדינגונגען, וועלכע האָבען געפיהרט צו דער סאַמע אַנט־

שטעהונג פון ווילען, און וועלכע (די אינדיווידועלע נאַטור) אין איהר רייה האָט ארויסגערופען די גרעסערע אָדער די קלענערע פעהיגקייט פון מענשען אויפצונעהמען און צו מאַכען פאַר זיין אייגענס געפיהלען, אידעען און פאַרבינדונגען פון געפיהלען און אי־דעען, וואָס האָבען זיך אויסגעאַרבייט דורך יאָהרהונדערטער און זיינען איבערגעגעבען געוואָרן צו יעדען איינעם אַלס אַ געזעל־שאַפטליכע ירושה, מיט דער הילף פון דער ערציהונג, וואָס יעדער איינער האָט באַקומען. צי די דערציהונג איז אַ שלעכ־טע אָדער אַ גוטע, זי ווערט אָבער ארויפגעוואָרפען אויף דעם מענשען אָהן זיין ווילען, ער איז פאַר איהר לחלוטין ניט פאַראַנט־וואָרטליך. זי אַנדערשט איבער דעם מענשען אויף וויפיעל דאָס דערלאָזט זיין מעהר אָדער וועניגער איינגעגעבענע אינדיווידועלע נאַטור, אַזוי צו זאָגען לויט זיין פאָרם, אַזוי אַז דער מענש דענקט, פיהלט און פאַרלאַנגט דאָסזעלבע, וואָס עס דענקען, פיהלען און פאַרלאַנגען די אַלע וואָס רינגלען איהם אַרום.

אויב אַזוי, וועט מען אפשר פרעגען, טאָ ווי אַזוי זשע דער־קלערט מען, וואָס דיזעלבע ערציהונג, אַלענפאַלס אויסערליך די־זעלבע, ברענגט אָפט צו גאַנץ פאַרשיידענע רעזולטאַטען בנוגע דער אַנטוויקלונג פון כאַראַקטער, פאַרשטאַנד און האַרץ? און זיינען דען ביים געבאָרען ווערן ניט פאַרשיידען די אינדיווידועלע נאַטורען? אָט דער נאַטירליכער און איינגעבאָרענער אונטער־שייד, ווי קליין ער זאָל ניט זיין, איז ער דאָך פונדעסטוועגען אַ פאָזיטיווער און רעאַלער: אַן אונטערשייד אין טעמפּעראַמענט, אין לעבענס־ענערגיע, אין דער פאָרהערשונג פון אַן איינציגען גע־פיהל, פון אַן איינציגער גרופּע אָרגאַנישע פונקציעס איבער די אַנ־דערע, אין דער נאַטירליכער לעבהאַפטיגקייט און פעהיגקייט. מיר האָבען געזוכט צו באַווייזען, אַז די חסרונות, ווי אויך די מאָראַלע אייגענשאַפטען — פאַקטען פון אינדיווידועלען און געזעלשאַפטלי־כען באַוואוסטזיין, — קאָנען פאַקטיש ניט איבערגעגעבען ווערן בירושה און אַז קיין איינציגע פיזיאָלאָגישע אייגענשאַפט קאָן ניט פאַראורטיילען אַ מענשען צו שלעכטס און איהם מאַכען פאַר אַב־סאָלוט אומפעהיג פאַר גוטס; מיר האָבען אָבער ניט געדענקט אָפּצולייקענען, אַז עס זיינען פאַראַן גאַנץ אַנדערע אינדיווידועלע נאַטורען, פון וועלכע אייניגע זיינען גליקליכערווייז מעהר באַגאַבט

און מסוגל צו א ברייטערער מענשליכער אנטוויקלונג, ווי די אנ־דערע. באמת דענקען מיר, אז היינט צו טאג ווערט צופיעל אי־בערטריבען דער נאטירליכער אונטערשייד צווישען די אינדיווי־דומען, און אז צום גרעסטען טייל דארפען די היינטיגע אונטער־שיידען צוגעשריבען ווערן ניט אזוי פיעל צו דער נאטור, ווי צו דער פארשיידענארטיגער ערציהונג, וואס יעדער איינער קריגט.

כדי צו לעזען די דאזיגע פראגע, וואלט זיך אלענפאלס גע־פאדערט, אז די צוויי וויסענשאפטען, וואס קאנען איהר לעזען, נעמ־ליך: די פיזיאלאגישע פסיכאלאגיע אדער די לעהרע וועגען מארך און פעדאדאגיע, אדער די לעהרע וועגען דערציהונג און געזעל־שאפטליכער אנטוויקלונג פון מארך, זאלען ארויסגעהן פון דעם קינ־דערשען צושטאנד אין וועלכען זיי ביידע געפינען זיך. קוים אבער איז פעסטגעשטעלט געווארן א פיזיאלאגישער חילוק צווישען די אינדיווידומען, אויף וואס פאר א מדרגה דאס זאל ניט זיין, איז פאלקאם קלאר אז דערפון פאלגט, אז אירגענד וועלכע דערציהונג־סיסטעם, מעג זי זיין אן און פאר זיך די בעסטע, ווען מען בא־טראכט זי אבסטראקט, קאן זי זיין גוט פאר איינעם און שלעכט פאר א צווייטען.

כדי צו ווערן פאלקאם, מוז די דערציהונג ווערן פיעל אינדי־ווידואליזירטער ווי זי איז איצט; זי מוז אינדיווידואליזירט ווערן אין גייסט פון פרייהייט און ניט אנדערש ווי דורך דעם רעספעק־טירן די פרייהייט, אפילו ביי קינדער. זי מוז שטרעבען ניט צו דרעסירן דעם כאראקטער, שכל און הארץ, נאר זיי אויפוועקען צו אומאפהענגיגער און פרייע טעטיגקייט. זי טאר ניט האבען קיין אנדער ציעל, ווי נאר צו שאפען פרייהייט, ניט האבען קיין אנדער קולט, אדער בעסער געזאגט, קיין אנדער מאראל, קיין אנדער גע־גענשטאנד פון אכטונג, ווי די פרייהייט פון יעדען און פון אלע; אלס א פשוט'ע גערעכטיגקייט, ניט קיין יורידישע, נאר א מענש־ליכע; אלס פשוט'ען שכל, ניט קיין טעאלאגישען, ניט קיין מעטא־פיזישען, נאר א וויסענשאפטליכען; און ענדליך טאר זי ניט זיין באזירט אויף דער ארבייט, סיי פון די מוסקולען, סיי פון די נער־ווען, אויף דער ארבייט, אלס דעם ערשטען און פאר אלעמען פאר־פליכטענדען פונדאמענט פון וועלכער עס איז ווירדע, פרייהייט

און רעכט. אזא דערציהונג וואס זאל זיך ברייט פארשפרייטען איבער אלעמען, אויף פרויען אזוי גוט ווי אויף מענער, אונטער עקאנאמישע און סאציאלע באציהונגען, וואס זיינען באזירט אויף ריכטיגער גערעכטיגקייט, אזא דערציהונג וואלט געמאכט פארשווינדען א סך אזויגערופענע נאטירליכע אונטערשיידען.

מען קאן אונז ענטפערן: גוט, זאל זיין, אז די היינטיגע דערציהונג איז ניט פאלקאם, אבער יעדענפאלס קאן מען דאך דערמיט אליין ניט דערקלערן דעם אומבאשטרייטבארן פאקט, אז צווישען פאמיליעס, וואס שטעהען מאראליש זעהר נידעריג, קאן מען גאנץ אפט באגעגענען פערזענליכקייטען, וועלכע איבערראשען אונז מיט דער פיינקייט פון זייערע אינסטינקטען און געפיהלען; און פארקעהרט פאסירט נאך אפטער, אז צווישען די אין מאראלען און אינטעלקטועלען הינזיכט אנטוויקעלטסטע פאמיליעס, טרעפט מען אינדיווידומען וואס זיינען געמיין אין די געדאנקען און אין הארצען. דאס איז אבער ניט מעהר ווי א שיינבארער ווידערשפרוך. אין דער ווירקליכקייט, כאטש מיר האבען געזאגט, אז אין די מייסטע פאלען איז דער מענש אינגאנצען א פראדוקט פון די סאציאלע באדינגונגען אין וועלכע ער אנטוויקעלט זיך; כאטש מיר האבען איבערגעלאזען פארהעלטניסמעסיג א גאנץ קליינעם טייל פאר דעם איינפלוס פון דער פיזיאלאגישער פארערבונג, פאר די נאטירליכע אייגענשאפטען מיט וועלכע דער מענש ווערט געבארן, פונדעסטוועגען לייקענען מיר ניט אפ אויך דעם דאזיגען איינפלוס. מיר האבען זאגאר אנערקענט, אז אין געוויסע אויסנאהמספאלען, ביי געניאלע און זעהר באגאבטע מענשען, ווי אויך ביי אידיאטען און ביי מענשען וואס זיינען מאראליש זעהר פארדארבען, איז מעגליך אז דער איינפלוס אדער די נאטירליכע באשטימונג פון דער אנטוויקלונג פון אינדיווידום, — א באשטימונג וואס איז אזוי פאטאל ווי די ווירקונג פון דערציהונג און פון געזעלשאפט, — זאל זיין זעהר גרויס. דאס לעצטע ווארט בנוגע אט די אלע פראגען געהערט צו דער געהירן־פיזיאלאגיע, און די לעצטע האט נאך ניט דערגרייכט צו אזא שטופע פון אנטוויקלונג, אז זי זאל זיין ביכולת זיי מעהר־וועניגער צו לעזען. די איינציגע זאך, וואס מיר קאנען היינט מיט זיכערהייט זאגען איז, אז אט די אלע פראגען געפינען זיך צווישען צוויי פאטאליזמען: דעם נאטירליכען, ארגא־

נישען, פיזיאָלאָגיש פאַרערבליכען פאַטאַליזם און דעם פאַטאַליזם פון געזעלשאַפטליכער פאַרערבונג און טראַדיציעס, די ערציהונג און די געזעלשאַפטליכע, עקאָנאָמישע און פּאָליטישע אָרדענונג פון יעדען לאַנד. צווישען אָט דיביידע פאַטאַליזמען איז קיין פּלאַץ ניט פאַראַן פאַר דעם פרייען ווילען.

אָבער חוץ דעם נאַטירליכען, פּאָזיטיווען אָדער נעגאַטיווען כאַראַקטער פון דעם אינדיווידום, וואָס קאָן איהם אַוועקשטעלען אין אַ קלענערן אָדער גרעסערן ווידערשפּרוך צו דעם גייסט, וואָס הערשט אין דער פאַמיליע, קאָנען עקזיסטירן פאַר יעדער באַזונדערן צופאַל נאָך אַ סך אַנדערע פאַרבאָרגענע אורזאַכען, וועלכע בלייבען אומבאַוואוסט אין די מעהרסטע פאַלען, וועלכע מיר מוזען אָבער פונדעסטוועגען נעהמען אין אַכט. די צונויפטרעפונג פון געוויסע אומשטענדען, אומדערוואַרטע געשעהענישען, אַמאָל אַ גאַנץ אומבאַדייטענדער צופאַל, אַ צופעליגע באַגעגעניש מיט אַ וועלכען עס איז מענשען, אַ בוך, וואָס פאַלט אַריין אין די הענט פון אַ געוויסען אינדיווידום אין דעם ריכטיגען מאָמענט, — אָט דאָס אַלץ קאָן אַרויסרופען ביי אַ קינד, ביי אַ וואַקסענדען, ביי אַ יונגען מענשען, וועמעס פאַנטאַזיע קאָכט און איז נאָך פּאָלשטענדיג אָפען פאַר איינדרוקען פון לעבען, אַ גרינדליכע איבערקעהרעניש סיי צום גוטען, סיי צום שלעכטען. אַ צוגאָב דערצו איז די עקשנות, וואָס אַלע יונגע כאַראַקטערן פאַרמאָגען, באַזונדערס דעמאָלט, ווען זיי זיינען באַגאַבט מיט אַ געוויסער נאַטירליכער ענערגיע, וועלכע צווינגט זיי צו רעאַגירן קעגען די אויבערפלעכליכע באַפעהלענדע און דויערהאַפטע דעספּאָטישע איינפלוסען, און אַ דאַנק וועלכער אפילו אַן איבערפלוס פון שלעכטס קאָן מאַנכעסמאָל אַרויסרופען גוטס.

צי קאָן פון דער אַנדער זייט אויך אַן איבערפלוס פון גוטס, אָדער דאָס וואָס מען רופט מיט דעם דאָזיגען נאָמען, אַרויסרופען שלעכטס? יאָ. ווען גוטס ווערט אַרויפגעצוואונגען, אַלס אַ דעספּאָטישער, אַבסאָלוטער געזעץ, אַ רעליגיעזער, דאָקטרינער־פילאָזאָפישער, פּאָליטישער, יורידישער, סאָציאַלער אָדער פאַמיליען־פאַטריאַרכאַלער, — מיט איין וואָרט, ווען דאָס ווערט אַרויפגעצוואונגען אויף דעם

אינדיווידום, ווי גוט דאָס זאָל ניט זיין אָדער זיך אויסווייזען, אַלס אַ פאַרנייַנונג פון פרייהייט און ניט ווי איהרער אַ פּראָדוקט. אין אַזאַ פאַל אָבער איז דער אויפשטאַנד געגען גוטס, וואָס איז אַרויפ־געצוואונגען געוואָרן דורך אַזעלכע מיטלען, ניט נאָר נאַטירליך, נאָר אויך געזעצליך; אַזאַ אויפשטאַנד איז ניט נאָר ניט שלעכט, נאָר פאַרקעהרט, עס איז גאָר גוט; מחמת אָהן פרייהייט איז ניטאָ קיין גוטס, און פרייהייט איז דער קוואַל און דער אבסאָלוטער באַדינג פון אַלץ וואָס איז גוט, וואָס איז ווירקליך ווערט דעם דאָזיגען נאָמען: מחמת גוטס איז ניט עפּעס אַנדערש, ווי פרייהייט.

דער איינציגער צוועק פון דער דאָזיגער אָפּהאַנדלונג איז צו אַנטוויקלען און צו באַווייזען דעם אמת, וועלכער ערשיינט פאַר אונז פערזענליך אַזוי איינפאַך און אַזוי קלאָר. לאָמיר זיך איצט אומקעהרען צו אונזער פראַגע.

ביישפּיעלען פון דעם דאָזיגען שיינבאַרן ווידערשפּרוך אָדער ניט־רעגעלמעסיגקייט צייגען זיך אָפט פאַר אונז אין דער בריי־טערער ספערע, אין דער געשיכטע פון פעלקער. למשל, ווי דער־קלערט מען, וואָס דאָס אידישע פאָלק, וואָס איז אַלעמאָל געווען דאָס ענגסטע און אָפּגעשלאָסענסטע פאָלק אויף דער וועלט, אויף אַזוי־פיעל ענג אָפּגעשלאָסען, אַז עס האָט אַנערקענט, אַזוי צו זאָגען, די אבסאָלוטע פּריווילעגירטקייט, די „אתה־בחרתנו׳קייט״ אַלס דעם יסוד פון זיין עקזיסטענץ, אַז דאָס דאָזיגע פאָלק האָט באַהויפּטעט, אַז נאָר ער אַליין איז אָנגעלעגט ביי גאָט, האָט זיך איינגערעדט, אַז זיין גאָט, יהוה — דער גאָט־פאָטער פון די קריס־טען — דערגעהט אין זיין זאָרגען זיך וועגען אידישען פאָלק צו דער ווילדסטער אכזריות צו אַלע אַנדערע פעלקער, און אַז ער האָט דעם אידישען פאָלק פאַרזאָגט, צו פאַרניכטען מיט פייער און שווערט אַלע אומות, וואָס האָבען זיך באַזעצט אויף אַ שוין פאַרשפּראָכענער ערד, כדי אָפּצורייניגען דעם אָרט פאַר זיין פאָלק — די משיחים; — ווי דערקלערט מען, וואָס ביי דעם דאָזיגען פאָלק האָט געקאָנט געבאָרן ווערן ישו הנוצרי, דער גרינדער פון דער אַלוועלטליכער, אַלמענשליכער רעליגיע, און מיט דעם אַליין שוין דער פאַרניכטער פון דעם עצם קיום פון דער אידישער נאַציאָ

אַלס אַ פּאָליטישער און סאָציאַלער קערפּער. **אויף וואָס פאַר** אַן אופן האָט געקאָנט אָט די אָפּגעשלאָסענע נאַציאָנאַלע וועלט אַרויסברייגען אַזאַ רעפּאַרטאַטאָר, רעליגיעזען: רעוואָלוציאָנער, ווי עס איז דער אַפּאָסטאָל.* — — — — — — — — — —

* דאָס איבעריגע פון דעם ווערק איז פאַרלאָרן געגאַנגען, **אָדער איז** ניט דערשריבען געוואָרן.

בריעף וועגען פּאַטריאָטיזם

צו די באַטייליגטע אין דער אינטערנאַציאָנאַלער אַרבייטער אַסאָציאַציע
פון די שטעדט לאָקל און שאָ־דע־פאָנדס.

ערשטער בריעף.

מיינע פריינד און ברידער!

איידער איך פארלאז אייערע בערג, פיהל איך א פארלאנג אייך נאכאמאל אויסצודריקען שריפטליך מיין טיעפסטע דאנקבארקייט פאר דעם ברידערליכען אויפנעהם, וואס איהר האט פאר מיר געמאכט. איז עס ניט צו באוואונדערן, אז עפעס א מענש, א רוסישער, א געוועזענער אדעלמאן, פון וועלכען איהר האט ביז דער לעצטער צייט לחלוטין ניט געוואוסט, און וועמעס פוס האט צום ערשטען מאל באטראטען אייער לאנד, איז גלייך ביי זיין אנקומען ארומגערינגעלט געווארן פון עטליכע הונדערט ברידער! אזא וואונדער אין דער היינטיגער צייט קאן נאר געשעהן דורך דער אינטערנאציאנאלער ארבייטער אסאציאציע, און די אורזאך דערפון איז א גאנץ איינפאכע: זי איז איצט די איינציגע, וואס צייגט אין זיך ארויס א היסטאריש לעבען און א שאפענדע קראפט פאר א פאליטישער און סאציאלער צוקונפט. די, וואס זיינען פאראייניגט פון א לעבעדיגען געדאנק, פון א לעבעדיגען ווילען און גרויסע געמיינשאפטליכע שטרעבונגען, זיינען ווירקליכע ברידער, אפילו ווען זיי זיינען צווישען זיך ניט באקענט.

עס איז געווען א צייט, ווען די בורזשואזיע איז אויך באזעסען דיזעלבע לעבעדיגע קראפט און איז געווען דער איינציגער היסטארישער קלאס, וואס האט מיט זיך פארגעשטעלט דאסזעלבע בילד פון ברידערליכקייט און איינינקייט, סיי אין טעטיגקייט, סיי אין געדאנקען. דאס זיינען געווען די גוטע צייטען פון דעם דאזיגען קלאס, וועלכער איז צו יענער צייט בלי ספק געווען עהרענהאפט, אבער וועלכער האט זיך זינט דעמאלט פארוואנדעלט אין עפעס טעמפעס, פרוכטלאזעס און שוואכעס. עס איז דאן געווען די עפאכע פון זיין שטארקסטער אנטוויקלונג. אזוי איז געווען די בורזשואזיע ביז צו דער גרויסער רעוואלוציע פון 1793; אזוי איז זי נאך געווען, כאטש אין א קלענערער מאס, ביז די

רעוואָלוציעס פון די יאָהרען 1830 און 1848. די בורזשואזיע האָט נאָך דעמאָלט געהאט פאר זיך א גאנצע וועלט איינצונעהמען, עס איז געווען דער פּלאַץ, וואָס זי האָט געדארפט פאר-נעמען אין דער געזעלשאפט, און אן אָרגאניזירטע צום קאמף, א קלוגע, א דרייסטע, פיהלענדיג אז זי איז די פאָרשטעהערין פון אלגעמיינעם רעכט, האָט זי געהאט א גוואלדיגע גבורה; זי אליין האָט דורכגעפיהרט דריי רעוואָלוציעס: קעגען די פאראייניגטע כחות פון דער מאָנארכיע, דעם אדעל און די גייסטליכע.

אין יענער צייט האָט די בורזשואזיע אויך באשאפען די אלוועלטליכע, מעכטיגע אינטערנאציאָנאלע געזעלשאפט: דעם פריימויערערטום.

א גרויסען טעות וואָלט באגאנגען דער, וואָס וואָלט געוואָלט אורטיילען דעם פריימויערערטום פון פארגאנגענעם יאָהרהונדערט אָדער אפילו פון אָנהויב פון איצטיגען יאָהרהונדערט לויט דאָס, וואָס ער שטעלט מיט זיך איצט פאָר. דער פריימויערערטום אין זיין וואקסענדער מאכט, און שפּעטער אין זיין פאלען, איז געווען אזוי צו זאָגען, דער אויסדרוק פון דער אינטעלעקטועלער אנט-וויקלונג, פון דעם וואוקס און דעם פאלען פון דער בורזשואזיע. היינט צו טאָג, ווען זי איז שוין ארונטערגעזונקען צו דער טרויע-ריגער ראָלע פון אן אלטער פארלוימדערקע און פלאפלערקע, איז זי גישטיג, נוצלאָז, צייטענווייז שעדליך און שטענדיג לעכערליך, בעת ביז 1830 און באזונדערס ביז 1793 האָט זי, מיט קליינע אויסנאהמען, אין זיך פאראייניגט אלע אויסגעצייכענטע דענקער, די פלאַמענדסטע הערצער, די שטאָלצסטע ווילענס, די דרייסטסטע כאראקטערס און האָט מיט זיך פאָרגעשטעלט אן אמת'ע אקטיווע, מעכטיגע און נוצליכע אָרגאניזאציע. דאָס איז געווען די מעכ-טיגע פארקערפּערונג און פּראקטישע פארווירקליכונג פון די הור-מאניטאַרע אידעען פון אכצעהנטען יאָהרהונדערט. די אלע גרויסע פּרינציפּען פון פרייהייט, גלייכהייט און ברידערליכקייט, פון מענשליכען שכל און מענשליכער גערעכטיגקייט, וואָס זיינען טעאָרעטיש אויסגעארבייט געוואָרן פון דער פילאָזאָפיע פון יענעם יאָהרהונדערט, זיינען אין דעם קרייז פון פריימויערערטום געוואָרן פּראקטישע דאָגמען און יסודות פון א נייער מאָראל און פּאָליטיק, — די נשמה פון א גיגאנטישער אונטערנעהמונג פון צעשטערונג

און באַנייאונג. דער פריימויערערטום איז צו יענער צייט געווען, ניט מעהר און ניט ווייניגער, ווי אַן אַלוועלטליכער, קאָנספּיראַטי־ווער בונד פון דער רעוואָלוציאָנערער בורזשואַזיע קעגען דער פעאָדאַלער, מאָנאַרכיסטישער און געטליכער טיראַניי. — דאָס איז געוועזען דער אינטערנאַציאָנאַל פון דער בורזשואַזיע.

עס איז באַוואוסט, אַז אַלע הויפּט־טוער פון דער ערשטער רעוואָלוציע זיינען געווען פריימויערער, און אַז בעת די רעוואָלו־ציע האָט אויסגעבראָכען, האָט זי באַגעגענט, אַ דאַנק דעם פריי־מויערערטום, מעכטיגע בונד־גענאָסען אין אַלע אַנדערע לענדער, וואָס האָט זיכער פיעל מיטגעהאָלפען צו איהר נצחון. עס איז אָבער אויך קלאָר, אַז דער טריאומף פון דער רעוואָלוציע האָט דער׳הרג׳עט דעם פריימויערערטום, וואָרים נאָכדעם ווי די רע־וואָלוציע האָט אין אַ באַדייטענדער מאָס דורכגעפיהרט די פאַר־לאַנגען פון דער בורזשואַזיע און איהר אוועקגעשטעלט אויף דעם פּלאַץ פון דער געבאָרענער אַריסטאָקראַטיע, איז די בורזשואַזיע, וועלכע איז אַ לאַנגע צייט געווען דער אונטערדריקטער און עקס־פּלואַטירטער קלאַס, נאַטירליך אין איהר רייה געוואָרען דער פּרי־ווילעגירטער, עקספּלואַטירנדער, אונטערדריקענדער, קאָנסערוואַטי־ווער און רעאַקציאָנערער קלאַס, זי איז געוואָרען דער פריינד און די הויפּט־שטיצערן פון דעם שטאַאַט. נאָכדעם ווי נאַפּאָלעאָן דער ערשטער האָט פאַרכאַפּט די מאַכט, איז דער פריימויערערטום אין די מייסטע לענדער פון אייראָפּעאישען קאָנטינענט געוואָרען אַ קייזערליכע אינסטיטוציע.

די רעסטאָראַציע האָט איהם טיילווייז אויפגעלעבט. די בורזשואַזיע, דערזעהענדיג פאַר זיך אַ געפאַהר אין דער צוריק־קעהרונג פון דעם אַלטען רעזשים, זייענדיג געצוואונגען אָפּצוטרע־טען דער קירכע און דעם אַדעל דעם אָרט, וואָס זי האָט פאַר זיך עראָבערט אין דער ערשטער רעוואָלוציע, איז געטריבען געוואָרען פון דאָס ניי צו ווערן רעוואָלוציאָנער. אָבער וואָס פאַר אַן אונ־טערשייד איז עס צווישען דעם דאָזיגען אונטערגעוואַרימטען רע־וואָלוציאָנעריזם און דעם ברענענדיגען, מעכטיגען רעוואָלוציאָ־נעריזם, וואָס האָט זי באַגייסטערט אין סוף פון פאַרגאַנגענעם יאָהר־הונדערט! דעמאָלט איז די בורזשואַזיע געווען אויפריכטיג, זי האָט ערנסט און נאַאיוו געגלויבט אין מענשליכע רעכט, זי איז גע־

ווען באוועגט און באגייסטערט פון דעם זשעניע פון צעשטערונג און באנייאונג, זי איז געווען אין איהר פולער גייסטיגער קראפט און אין דער פולער אנטוויקלונג פון איהר מאכט; זי האָט נאָך ניט פארדעכטיגט, אז א תהום טיילט איהר אָפּ פון פאָלק; זי האָט זיך באטראכט און געפיהלט, און איז ווירקליך געווען די פאָרשטעהערין פון פאָלק. די רעאקציע פון טערמידאָר און די קאָנספּיראציע פון באבעף האָבען ביי איהר אויף אייביג אוועקגערויבט די דאָזיגע אילוזיע. — דער תהום, וואָס טיילט פאנאנדער דעם ארבייטענדען פאָלק פון דער עקספּלואטירענדער, הערשענדער און גערייהענדער בורזשואזיע, האָט זיך אנטפּלעקט; און כדי דעם דאָזיגען תהום צו פארשיטען איז נויטיג צו אָפּפערן ניט מעהר און ניט וועניגער ווי דעם גאנצען בורזשואזען קלאָס, די גאנצע פּריווילעגירטע עקזיסטענץ פון דער בורזשואזיע.

דעריבער האָט ניט די בורזשואזיע אלס גאנצע, נאָר א טייל פון איהר, נאָך דער רעסטאָראציע באנייט די פארשווערונג קעגען דעם רעזשים פון די אדעליגע און גייסטליכע, און קעגען די לעגיטימע קעניגע.

אין דעם נעקסטען בריעף מיינעם, וועל איך פאר אייך אויפדעקען, אויב איהר וועט ערלויבען, מיינע געדאנקען וועגען דער לעצטער פאזע פון קאָנסטיטוציאָנעלען ליבעראליזם און בורזשואזען קארבאָנאריזם.*

צווייטער בריעף.

איך האָב געזאָגט אין דעם פריהערדיגען בריעף, אז די רעאקציאָנערע, לעגיטימיסטישע, פעאָדאלע און קלעריקאלע פּראָבען האָבען ווידער ארויסגערופען אין לעבען דעם רעוואָלוציאָנערן גייסט פון דער בורזשואזיע, נאָר אז צווישען דעם נייעם גייסט און יענעם וואָס האָט זי באגייסטערט ביז דעם יאָהר 1793 איז געווען א גרויסער אונטערשייד. די בורזשוען פון דעם פארגאנגענעם יאָהרהונדערט זיינען געווען ריעזען, אין פארגלייך מיט

* די „קארבאָנארי" איז געווען א געהיימע געזעלשאפט, וואָס איז געגרינדעט געוואָרן אין איטאליע, אין אָנפאנג פון לעצטען יאָהרהונדערט, מיט דעם צוועק צו עטאבלירען א רעפּובליק. — איב.

די בורזשוען פון היינטיגען יאָהרהונדערט, וואָס אפילו די דרייסט־סטע פון זיי קוקען אויס געגען די פריהערדיגע ווי קאַרליקעס.

כדי זיך צו איבערצייגען אין דעם דאַרף מען נאָר פאַר־גלייכען זייערע פּראָגראַמען. וואָס איז געווען דער פּראָגראַם פון דער פילאָזאָפיע און דער רעוואָלוציע פון אכצעהנטען יאָהרהונ־דערט? ניט מעהר און ניט וועניגער ווי די פאָלשטענדיגע באַ־פרייאונג פון דער גאַנצער מענשהייט; די רעאַליזירונג פאַר יע־דען איינעם און פאַר אַלעמען די אמת'ע פולע פרייהייט דורך אַן אַלגעמיינעם פּאָליטישען און סאָציאַלען אויסגלייך; דער טריאומף פון דער מענשליכקייט אויף די חורבות פון דער געטליכער וועלט; די מלוכה פון פרייהייט און ברידערליכקייט אויף דער ערד. — דער טעות פון אָט דער פילאָזאָפיע און רעוואָלוציע איז געווען דער ניט פאַרשטעהן, אַז די פאַרווירקליכונג פון דער מענשליכער פאַר־ברידערונג איז אוממעגליך כל זמן עס עקזיסטירן שטאַאַטען, און אַז די ווירקליכע פאַרניכטונג פון קלאַסען און די פּאָליטישע און סאָציאַלע אויסגלייכונג פון די אינדיווידומען איז אַנדערש ניט מעגליך, סיידען עס וועלען אויסגעגליכען ווערן פאַר אַלעמען און פאַר יעדען די עקאָנאָמישע מיטלען פאַר בילדונג, ערציהונג, אַר־בייט און לעבען. עס וואָלט פונדעסטוועגען געווען אומגערעכט פאַרצואוואַרפען דעם אכצעהנטען יאָהרהונדערט, פאַרוואָס ער האָט דאָס ניט באַגריפען. די געזעלשאַפטליכע וויסענשאַפטען ווערן ניט געשאַפען און געשטודירט נאָר מיט דער הילף פון ביכער אליין; זיי נויטיגען זיך אין די גרויסע לעקציעס פון דער געשיכטע, און עס איז נויטיג געווען צו מאַכען די רעוואָלוציעס פון 1789 און 1793, עס איז נויטיג געווען צו ווידערהאָלען די פּראָבעס פון 1830 און 1848, כדי צו קומען צו דעם היינט אומבאַשטרייטבאַרן שלוס, אַז יעדע פּאָליטישע רעוואָלוציע, וואָס שטעלט זיך ניט פאַר איהר באַלדיגען און דירעקטען ציעל די עקאָנאָמישע גלייכ־הייט, איז פון שטאַנדפּונקט פון די אינטערעסען און רעכט פון פאָלק ניט קיין אַנדער זאַך, ווי אַ היפּאָקריטישע און פאַרמאַסקירטע רע־אַקציע.

דער דאָזיגער, אַזוי דייטליכער און פשוט'ער אמת, איז נאָך געווען אומבאַוואוסט אין סוף פון אכצעהנטען יאָהרהונדערט, און ווען באַבעף האָט אַרויסגעשטעלט די עקאָנאָמישע און סאָציאַלע

פראגע, זיינען שוין די כחות פון דער רעוואָלוציע געווען אויסגע־שעפּט. פונדעסטוועגען קומט דעם לעצטען דער אומשטערבליכער כבוד פאר דעם ארויסשטעלען דעם גרעסטען ציעל, וואָס איז ווען עס איז ארויסגעשטעלט געוואָרן אין דער היסטאָריע, — די באַ־פרייאונג פון דער גאַנצער מענשהייט.

אין פארגלייך מיט דעם דאָזיגען גרויסען פּראָגראם, וואָס זשע פאר א ציעל פארפאָלגט דער פּראָגראם פון דעם רעוואָלוציאָנערן ליבעראַליזם אין דער עפּאָכע פון דער רעסטאָראציע און דער יולי־מאָנארכיע? די באריהמטע פארניכטיגע פרייהייט, די זעהר באַ־שיידענע, זעהר איינגעאָרדענטע, זעהר באגרעניצטע און אקוראט צו־געפּאסטע צו דעם אָפּגעשוואכטען טעמפּעראמענט פון דער האלב־אָנגעזעטיגטער בורזשואזיע, וועלכע, פארמאטערט פון קאמף און פיהלענדיג א בענקעניש נאָך זאטער רחבות, האָט זיך שוין דער־פיהלט אין געפאהר ניט פון אויבען, נאָר פון אונטען, און מיט אומ־רוה האָט זי דערזעהן אויפ'ן האָריזאָנט די ערשיינונג פון עפּעס א שווארצער מאסע, פון אומצעהליגע מיליאָנען עקספּלואטירטע פּראָלעטאריער, וואָס זיינען מיעד געוואָרן צו דולדען און וואָס גריי־טען זיך צו פאָדערן די פארווירקליכונג פון זייער רעכט.

מיט דעם אָנהויב פון דעם איצטיגען יאָהרהונדערט איז אָט דער וואקסענדער געשפּענסט, וועלכען מען האָט שפּעטער גערופען „דאָס רויטע געשפּענסט", — אָט דער שרעקענדער גייסט פון אַל־געמיינעם רעכט, וואָס איז ארויסגעטראָטען קעגען די פּריווילע־גיעס פון דעם גליקליכען קלאס, אָט די פאָלקס־גערעכטיגקייט און פאָלקס־פארנונפט, וועלכע האָבען אין זייער ווייטערדיגער אַנט־וויקלונג געמוזט פארוואנדלען אין שטויב די סאָפיזמען פון דער בורזשואזער עקאָנאָמיע, יוריספּרודענץ, פּאָליטיק און מעטאַפיזיק, — געוואָרן א שטערונג אין די ווייטערדיגע טריאומפען פון דער בורזשואזיע, א שטערונג אין איהר גליק, וואָס האָט אָפּגעשוואכט איהר איבערצייגונג, איהר שכל.

בעת דער רעסטאָראציע אָבער איז נאָך די סאָציאלע פראגע געווען כמעט אומבאקענט אָדער, בעסער געזאָגט, פארגעסען. עס זיינען געווען עטליכע איינצעלנע גרויסע טרוימער, ווי סען סימאָן, ראָבערט אָווען, פוריע, וועמעס גאונות און גרויסע הערצער האָ־בען פאָראויסגעזעהן די נויטווענדיגקייט פון א ראדיקאלער ענדע־

רונג אין דער עקאָנאָמישער אָרגאַניזאַציע פון דער געזעלשאַפט. אַרום יעדערן פון זיי האָט זיך גרופירט אַ קליינע צאָהל איפּע־ריגע און איבערגעגעבענע תלמידים, וואָס האָבען אַזוי ווי געבילדעט עטליכע קליינע קירכעס, זיי זיינען אָבער געבליבען פונקט אַזוי אומבאַקאַנט ווי זייערע לעהרער און האָבען קיין שום איינפלוס ניט געהאַט אויף דער' ארומיגער וועלט. עס איז נאָך געבליבען די קאָ־מוניסטישע צוואה פון באַבעף, וואָס ער האָט איבערגעלאָזט זיין באַריהמטען חבר און פריינד, בואָנאַראָטי, דעם ענערגישסטען פּראָ־לעטאַריער, דורך אַ געהיימער פאָלקס־אָרגאַניזאַציע. אָבער דאָס איז נאָך דאַן געווען אַן אונטערערדישע ארבייט, וועמעס ערשיי־נונג עס האָט זיך געלאָזט פיהלען ערשט שפּעטער, ביי דער יולי־מאָנארכיע; אין דער צייט פון דער רעסטאָראַציע איז זי אינגאַנ־צען פון בורזשואַזען קלאַס ניט באַמערקט געוואָרן. — דאָס פאָלק, די ארבייטער מאַסען זיינען געבליבען רוהיג און האָבען נאָך פאַר זיך אַליין גאָרנישט געפאָדערט.

עס איז קלאָר, אַז אויב דער געשפּענסט פון דער פאָלקס גע־רעכטיגקייט האָט אין יענער עפּאָכע געהאַט וועלכען עס איז קיום, איז דאָס נאָר געווען אין דעם זינדיגען געוויסען פון דעם בורזשוא. פון וואַנען איז געקומען דער דאָזיגער זינדיגער געוויסען? זיי־נען דען די בורזשוען, וועלכע האָבען געלעבט אין דער צייט פון דער רעסטאָראַציע, אַלס אינדיווידומען, געווען ערגער פון זייערע עלטערן, וועלכע האָבען געמאַכט די רעוואָלוציעס פון 1789 און 1793? דורכאוים ניט! דאָס זיינען געווען כמעט דיזעלבע מענ־שען, זיי זיינען בלויז אוועקגעשטעלט געוואָרן אין אַן אַנדער סביבה, אין אַנדערע פּאָליטישע באַדינגונגען, זיי זיינען באַרייכערט געוואָרן מיט נייע ערפאַהרונגען און פאָלגליך האָבען זיי געהאַט אויך אַן אַנ־דער געוויסען.

די בורזשוען פון פאַרגאַנגענעם יאָהרהונדערט האָבען אויפ־ריכטיג געגלויבט, אַז באַפרייענדיג זיך אַליין פון מאָנאַרכיסטישען, קלעריקאַלען און פעאָדאַלען יאָך, באַפרייען זיי צוזאַמען מיט זיך אויך דאָס גאַנצע פאָלק. און אַט דער נאַאיווער, אויפריכטיגער גלויבען איז דאָס געווען דער מקור פון זייער העלדישען מוט און אומגלויבליכער קראַפט. זיי האָבען געפיהלט זייער איינהייט מיט'ן כלל, זיי זיינען ארוים אויף דער אַטאַקע, טראָגענדיג אין זיך די

געמיינשאפטליכע קראפט און רעכט. א דאנק אט דעם רעכט און אט דער מאכט פון פאלק, וועלכע האבען זיך דעמאלט אזוי צו זאגען פארקערפערט אין דעם קלאס, זיינען די בורזשועז פון פארגאנגענעם יאהרהונדערט געווען ביכולת אויפצושטייגען און צו פארכאפען די פעסטונג פון פאליטישער מאכט, די זאך צו וואס עס האבען אזוי שטארק געשטרעבט זייערע פאטערס אין פארלויף פון אזויפיעל יאהרהונדערטען. אבער אין דעם אויגענבליק, וואס זיי האבען אויף איהר ארויפגעצויגען זייער פאהן, האט א נייע ליכט באלויכטען זייער פארשטאנד. ווי נאר זיי האבען ערגאבערט די מאכט, האבען זיי אנגעהויבען פארשטעהן, אז צווישען זייערע בורזשואזע אינטערעסען און די אינטערעסען פון די פאלקסמאסען איז ניט פאראן קיין געמיינשאפטליכעס, אז עס איז פארקעהרט, פאראן צווישען זיי א ראדיקאלער ווידערשפרוך, און אז די מאכט און דער אויסשליסליכער געדייהען פון דעם אייגענטימער קלאס קאן בלויז זיין געשטיצט אויף דעם אומגליק און דער פאליטישער און סאציאלער אפהענגיגקייט פון פראלעטאריאט.

פון יענער צייט אן האבען זיך די באציהונגען צווישען דער בורזשואזיע און דעם פאלק גרינדליך געביטען, און נאך איידער די ארבייטער האבען באגריפען, אז די בורזשועזן, מעהר אויס נויט ווי צוליעב שלעכטען ווילען, זיינען זייערע נאטירליכע שונאים, זיינען שוין די בורזשועזן געקומען צום באוואוסטזיין פון אט דעם פאטאלען אנטאגאניזם. אט דעם באוואוסטזיין רוף איך דאס דער אומריינער געוויסען פון די בורזשועזן.

דריטער בריעף.

ווי איך האב געזאגט, האט דער בורזשואזער אומריינער געוויסען אין אנהויב פון דעם יאהרהונדערט פאראליזירט די גאנצע אינטעלעקטועלע און מאראלע באוועגונג פון דער בורזשואזיע. איך פארריכט און פארבייט דאס ווארט: פ א ר א ל י ז י ר ט אויף דעם ווארט: פ א ר ד ר ע ה ט: מחמת עס וואלט געווען ניט ריכטיג אנצורופען פאראליזירט אדער באוועגונגסלאז יענער אינטעליגענץ, וועלכע, אריבערגעהענדיג פון דער טעאריע צו דער אנ־

וועגדרונג פון פּאָזיטיווע וויסענשאַפטען, האָט באַשאַפען די וואונ־
דער פון דער היינטיגער אינדוסטריע, די דאַמף־שיפען, די אייזענ־
באהנען און דעם טעלעגראַף; וועלכע, פון דער אַנדער זייט, האָט
אַנטדעקט אַ נייע וויסענשאַפט: די סטאַטיסטיק, און דערפיהר־
רענדיג די פּאָליטישע עקאָנאָמיע און די קריטיק פון דער היסטאָ־
רישער אַנטוויקלונג פון רייכטום און די ציוויליזאַציע פון פעלקער
צו זייערע לעצטע שלוסען, האָט געלעגט דעם פונדאַמענט פון אַ
נייער פילאָזאָפיע, — פון סאָציאַליזם, וואָס איז פון שטאַנדפּונקט
פון די אינטערעסען פון דער בורזשואַזיע ניט עפּעס אַנדערש ווי
אַ גרויסמוטיגער זעלבסטמאָרד, די פאַרניינונג פון דער גאַנ־
צער ברוזשואַזער וועלט.

די פּאַראַליזירונג איז געקומען ערשט שפּעטער, מיט דעם
יאָהר 1848, ווען די בורזשואַזיע, אַ דערשראָקענע פון די רעזול־
טאַטען פון איהר פריהערדיגער אַרבייט, האָט באַוואוסטזיניג זיך
אַ וואָרף געטאָן אויף צוריק, און כדי אָנצוהאַלטען איהר רייכטום
האָט זי זיך אָפּגעטרייסעלט פון יעדען געדאַנק און יעדען ווילען, זיך
אונטערוואָרפען דעם מיליטערישען פּראָטעקטאָראַט, און זיך אי־
בערגעגעבען מיט'ן גוף און מיט דער נשמה צו דער פולסטער רע־
אַקציע. פון יענער צייט אָן האָט זי מעהר שוין ניט דערפונדען,
צוזאַמען מיט איהר מוט האָט זי אויך פאַרלאָרן איהר שאַפענדע
קראַפט. זי באַזיצט שוין אַפילו ניט דעם אינסטינקט פון זעלבסט־
דערהאַלטונג, מחמת אַלץ, וואָס זי האָט געטאָן און וואָס זי טוט
פאַר איהר רעטונג, שטויסט איהר פּאַטאַל אין אָפּגרונט.

ביז 1848 איז זי נאָך געווען ביי איהרע פולע גייסטיגע כחות.
אמת, דער דאָזיגער גייסט איז שוין ניט באַזעסען יענע לעבענס־
קראַפט, מיט וועמעס הילף ער האָט פון 16טען ביז'ן 18טען יאָהר־
הונדערט באַשאַפען אַ גאַנץ נייע וועלט. דאָס איז שוין ניט געווען
דער העלדישער גייסט פון אַ קלאַס, וואָס באַזיצט די פולע העזה,
מחמת ער מוז אַלץ עראָבערן: איצט איז דאָס געווען דער געזעצ־
טער און איבערלעגטער גייסט פון דעם נייעם אייגענטימער, וועל־
כער, אַריינקריגענדיג דעם היים־געגאַרטען אייגענטום, דאַרף זיך
איצט זאָרגען פאַר זיין געדייהען און ווערט. דער כאַראַק־
טעריסטישער שטריך פון דעם בורזשואַזען גייסט פון דער ערשטער

העלפט פון היינטיגען יאָהרהונדערט איז כמעט אויסשליסליך די אוטיליטערע טענדענץ.

מען האָט דאָס איהם געמאַכט אַלס פאָרוואורף און דער פאָרוואורף איז ניט קיין גערעכטער. איך מיין פארקעהרט, אז די בורזשואזיע האָט באוויזען דער מענשהייט דעם לעצטען גרעסטען פארדינסט, פּראָפּאגאנדירנדיג, מעהר דורך אייגענעם ביישפּיעל ווי דורך טעאָריעס, דעם קולט, אָדער בעסער געזאָגט, די אכטונג, פון די מאטעריעלע אינטערעסען. אין עצם האָבען אָט די אינטערעסען שטענדיג געהאט אין דער וועלט אַן איבערוועגענדע באדייטונג; נאָר פריהער האָבען זיי זיך מאסקירט אונטער דער פאָרם פון א היפּאָקריטישען און אומגעזונטען אידעאליזם, וועלכער האָט זיי באזונדערס געמאַכט פאַר אומגעזונט און אומגערעכט.

דער, וואָס האָט זיך כאָטש אביסעל פארנומען מיט געשיכטע, האָט ניט געקאָנט ניט באמערקען, אז אין גרונט פון די אבסטראקטע, העכסטע און אידעאל־טעאָלאָגישע שטרייטיגקייטען און רעליגיעזע מלחמות, איז תמיד געלעגען וועלכער ניט איז גרויסער מאטעריעלער אינטערעס. אַלע מלחמות פון ראסען, נאציאָנען, שטאאטען און קלאסען האָבען קיינמאָל קיין אנדער צוועק ניט געהאט ווי צו פארכאַפּען די הערשאפט, וואָס איז א נויטיגע גאראַנטיע און באדינג פאַר דעם באזיץ פון אייגענטום און דאָס באנוצען זיך מיט איהם. ווען מען באטראַכט די מענשליכע געשיכטע פון אָט דעם שטאנדפונקט, איז זי ניט מעהר ווי די פאָרטזעצונג פון דעם גרויסען לעבענסקאמף, וואָס שטעלט צונויף, אין איינקלאנג מיט דארווין'ען, דעם גרונד־געזעץ פון דער אָרגאנישער נאטור.

אין דער וועלט פון די בעלי־חיים געהט דער דאָזיגער קאמף אָן אָהן געדאנקען און אָהן פראזען, און ער וועט דאָרט אויך קיינמאָל ניט געלייזט ווערן, אזוי לאנג ווי די ערד וועט עקזיסטירן. די בעלי־חיים, וואָס זיינען פלייש־פרעסער לויט פאָרצוג, האָבען אָנגעהויבען זייער געשיכטע פון קאניבאליזם. איצט שטרעבען זיי שוין צו אַן אַלוועלטליכע פאראייניגונג, צו א קאָלעקטיווער פּראָדוקציע און פארברויך.

אָבער צווישען די דאָזיגע עקסטרעמע צוויי פונקטען, ווי בלוטיג און ווי שרעקליך איז די טראגעדיע! און די טראגעדיע איז

נאָך ניט געענדיגט. נאָך דעם קאַניבאַליזם איז געקומען די שקלאַ־פעריי, נאָך דער שקלאַפעריי — דאָס לייבאייגענטום, נאָך דאָס לייבאייגענטום — די גדונגענע ארבייט, וועלכע מוז אָפּטרעטען איהר אָרט צוערשט פאַר דעם שרעקליכען יום־הדין און שפּעטער, אַ סך שפּעטער, דער עפּאָכע פון ברידערליכקייט. אָט דאָס זיינען די מדרגות דורך וועלכע דער טיערישער קאַמף פאַר'ן לעבען ווערט שטופּענווייז איבערגעאַרבייט אין דער געשיכטע, אין דער מענש־ליכער אָרגאַניזאַציע פון לעבען.

און אין אָט די ברודערמאָרדליכע קאַמפּען פון מענש קעגען מענש, אין אָט דעם געגענזייטיגען פאַרניכטען איינע די אַנדערע, אין אָט דעם פאַרשקלאַפּען און עקספּלואַטירן איינע די אַנדערע, וואָס האָבען געביטען זייערע נעמען און פאָרמען און זיינען אָהן אויפהער פאָרטגעזעצט געוואָרן דורך די אַלע יאָהרהונדערטען ביז צום היינטיגען טאָג, וואָס פאַר אַ ראָלע האָט געשפּיעלט די רע־ליגיע? זי האָט שטענדיג פאַרהייליגט די גוואַלט און האָט איהר צוגעגעבען די פאָרם פון רעכט. זי האָט אריבערגעטראָגען די מענש־ליכקייט, די גערעכטיגקייט און די ברידערליכקייט אויף אַן אויס־געטראַכטען הימעל, כדי איבערצולאָזען די ערד צו דער ממשלה פון אומגערעכטיגקייט און רויהער גוואַלט. זי האָט געגעבען איהר ברכה די גליקליכע רוצחים, און כדי צו מאַכען זייער גליק נאָך פולער, האָט זי געפּרעדיגט פאַר זייערע אומצעהלבאַרע קרבנות, ד. ה. דאָס פאָלק, זעלבסט־פאַרניינונג און געהאָרכזאַמקייט. און וואָס שעהנער עס איז געווען דער אידעאַל, וואָס זי האָט פאַר־געטערט אויפ'ן הימעל, אַלץ שרעקליכער איז געוואָרן די ווירקליכ־קייט אויף דער ערד. מחמת אין דער טבע פון יעדען אידעאַליזם, סיי רעליגיעזען, סיי מעטאַפּיזישען, ליגט אַ פאַראַכטונג צו דער רעאַלער וועלט, און אין דערזעלבער צייט וואָס ער פאַראַכטעט איהר עקספּלואַטירט ער זי, — פון וואָס עס פאָלגט, אַז יעדער אי־דעאַליזם מוז אומבאַדינגט אַרויסרופען היפּאָקריטיזם.

דער מענש איז מאַטעריע, און ער קאָן ניט אומבאַשטראָפט פאַראַכטען די מאַטעריע. ער איז אַ חיה, און ער קאָן ניט פאַר־ניכטען זיין טיערישקייט; אָבער ער קאָן און ער מוז איהר אי־בעראַנדערשען און מאַכען מענשליכער דורך דער פרייהייט, דאָס

הייסט דורך דער פּאַראַייניגטער ווירקונג פון גערעכטיגקייט און שכל'דיגקייט, וועלכע קאָנען האָבען אַן איינפלוס אויף דער טיע־רישקייט נאָר דערפאַר, ווייל זיי זיינען איהר פּראָדוקט און איהר העכסטער אויסדרוק. אָבער, אין געגענזאַץ צו דעם, יעדעס מאָל ווען דער מענש האָט געוואָלט אָפּטרייסלען פון זיך זיין טיעריש־קייט, איז ער געוואָרן איהר שפּיעלצייג און איהר שקלאַף, און גאַנץ אָפט אויך איהר היפּאָקריטישער דיענער, — אלס באַווייז דערפאַר קאָנען דיענען די גלחים פון דער אידעאַלסטער און אומזיניגסטער פון אַלע אמנות, פון קאַטאָליציזם.

פאַרגלייכט זייער גוט־באַוואוסטע אויסגעלאַסענקייט מיט זייער נדר צו בלייבען ריין פון זינד; פאַרגלייכט זייער אומגע־זעטיגטע גיריגקייט מיט זייער לעהרע זיך אָפּצוזאָגען פון עולם־הזה, — און איהר וועט איינשטימען, אַז קיין מעהר מאַטעריאַליס־טישע באַשעפעניש׳ען ווי די דאָזיגע פּרעדיגער פון קריסטליכען אידעאַליזם, עקזיסטירן ניט. און אפילו איצט, וואָס פאַר אַ פּראַ־גע באַהערשט דער קירכע? די פראַגע ווי אַזוי צו אָנהאַלטען איהר אייגענטום, וועלכער שטעהט אין געפאַהר צו ווערן קאָנפיסקירט זייטענס דעם שטאַאט פון דער נייער קירכע, וואָס איז געוואָרן דער אויסדרוק פון פּאָליטישען אידעאַליזם.

דער פּאָליטישער אידעאַליזם איז ניט וועניגער אומזיניג, ניט וועניגער שעדליך, ניט וועניגער היפּאָקריטיש, ווי דער רעליגיעזער אידעאַליזם, פון וועלכען ער איז ניט מעהר ווי אַן אַנדער פאָרם, ניט מעהר ווי אַ וועלטליכער און ערדישער אויסדרוק און אָנווענ־דונג. דער שטאַאט, דאָס איז דער איינגערער ברודער פון דער קיר־כע; און דער פּאַטריאָטיזם, דאָס איז די שטאַאטליכע טוגענד, דאָס איז דער שטאַאטליכער קולט, וואָס איז ניט מעהר ווי אַן אָפּשפּיגלונג פון דעם געטליכען קולט.

אַ טוגענדהאַפטער מענש, לויט די פּרינציפּען פון די אידעאַלע, רעליגיעזע און פּאָליטישע לעהרעס, מוז דיענען גאָט און זיך מקריב זיין פאַר'ן שטאַאט. און אָט די דאָזיגע לעהרע האָט דאָס דער בורזשואַזער א ו ט י ל י ט א ר י ז ם אין אָנהויב פון יאָהר־הונדערט אָנגעהויבען אָפּצושאַצען לויט זיין ווערט.

פערטער בריעף.

איינער פון די גרעסטע פארדינסטען פון בורזשואזען אוטי־ליטאריזם איז געווען, ווי איך האָב שוין געזאָגט, דער טויט־שלאָג פון דער רעליגיע פון שטאאט, דער טויט־שלאָג פון פאטריאָטיזם.

דער פאטריאָטיזם, ווי באוואוסט, איז די טוגענד פון אלטער־טום, וואָס איז געבאָרן געוואָרן אין דער סביבה פון די גריכישע און רוימישע רעפובליקען, וואו עס איז ווירקליך קיינמאָל ניט גע־ווען קיין אנדער רעליגיע, חוץ די רעליגיע פון שטאאט, קיין אנ־דער געגענשטאנד צו פארגעטערן אחוץ דעם שטאאט.

וואָס איז אזוינס דער שטאאט? די מעטאפיזיק און די רעכטס־לעהרע ענטפערן אונז, אז ער איז דאָס, וואָס איז נוגע אלעמען; אינטערעסען, אלגעמיינער וואוילזיין, אלגעמיינע רעכט, אין געגענזאץ צו דער צעטיילענדער ווירקונג פון די עגאָאיסטישע אינטערעסען און ליידענשאפטען פון די איינצעלנע. דאָס איז די ערדשיע גערעכטיגקייט, דאָס איז די ערדישע רעאליזירונג פון מאָראל און טוגענד. פאָלגליך, קאָן פאר די אינדיווידומען ניט זיין קיין גרעסערער אויפטו און קיין העכערער חוב, ווי זיך איבער־צוגעבען, צו אָפפערן, און ווען נויטיג שטארבען, פאר דעם טריאומף, פאר דער מעכטיגקייט פון שטאאט.

דאָס איז אין קורצע ווערטער די גאנצע טעאָלאָגיע פון שטאאט. לאָמיר איצט אַ בליק טאָן, צי באהאלט ניט די דאָזיגע פאָליטישע טעאָלאָגיע, פונקט ווי די רעליגיעזע טעאָלאָגיע, אונטער דער זעהר שעהנער און פּאָעטישער אויסערליכקייט, גאנץ געוועהנליכע און שמוציגע ווירקליכקייטען.

לאָמיר פריהער אנאליזירן די אידעע גופא פון שטאאט, נעה־מענדיג איהר אזוי, ווי עס שטעלען זי אונז פאָר די וואָס לויבען איהר. דאָס איז דער אָפּפערן מיט דער נאטירליכער פרייהייט און מיט די אינטערעסען פון יעדען איינציגען, פון אינדיווידומען ווי פון פארהעלטניסמעסיג קליינע קאָלעקטיווע איינהייטען: פאר־איינען, קאָמונעס און פּראָווינצען, — פאר די אינטערעסען און פרייהייט פון דער געמיינשאפט, פאר דעם גליק פון דעם גרויסען כלל. אָבער די געמיינשאפט, דער גרויסער כלל, וואָס איז דאָס

אזוינס אין דער ווירקליכקייט? דאָס איז די פאַראייניגונג פון אַלע אינדיווידומען און פון אַלע ענגערע מענשליכע געזעלשאַפ־טען, וואָס שטעלען זי צונויף. אָבער, אויב אום איהר צונויפצו־שטעלען און זיך צו אונטערוואַרפען אונטער איהר איז נויטיג צו אָפּפערן מיט אַלע אינדיווידועלע און אָרטיגע אינטערעסען, טאָ אין וואָס זשע ציינט זיך אין דער ווירקליכקייט יענע איינהייט, וואָס האָט לפנים געזאָלט זיין זייער פאַרשטעהער? זי איז ניט קיין לעבעדיגע איינהייט, וואָס לאָזט יעדען איינעם פריי אָטעמען און ווערט אַלץ רייכער, מעכטיגער און פרייער, וואָס ברייטער עס וויקעלט זיך פאַנאַנדער אין איהר שוים די פרייהייט און דאָס גליק פון יעדערן; זי איז ניט קיין נאַטירליכע מענשליכע געזעלשאַפט, וואָס מאַכט שטאַרקער און גרעסער דאָס לעבען פון יעדען איינעם דורך דעם לעבען פון כלל; — נאָר פאַרקעהרט, זי איז א קללה פאַר יעדען אינדיווידום באַזונדער און פאַר יעדער אָרטיגער אסאָ־סיאַציע, זי איז אַן אַבסטראַקציע, וואָס פּייניגט די לעבעדיגע גע־זעלשאַפט דורך באַגרעניצונגען, אָדער בעסער געזאָגט, דורך דער פולער פאַרלייקענונג פון דעם לעבען און רעכט פון אַלע טיילען, וואָס שטעלען צונויף דאָס געמיינשאַפטליכע גאַנצע, אין נאָמען פון אַן אויסגעטראַכטען, איינגעבילדעטען געמיינשאַפטליך גאַנ־צען. דער שטאַאַט איז אַלזאָ דער מזבח פון דער פּאָליטישער רע־ליגיע, אויף וועלכען מען איז שטענדיג מקריב די נאַטירליכע גע־זעלשאַפט. דאָס איז דער זולל ושובא, וועלכער נעהרט זיך, פּונקט ווי די קירכע, מיט מענשליכע קרבנות. דער שטאַאַט, איך ווידער־האָל דאָס נאָכאַמאָל, איז דער אינגערער ברודער פון דער קירכע.

כדי צו באַווייזען אַז דער שטאַאַט און די קירכע זיינען איינס און דאָסזעלבע, בעט איך דעם לעזער צו קאָנסטאַטירן דעם פאַקט, אַז דער שטאַאַט, אַזוי גוט ווי די קירכע, זיינען הויפּטזעכליך גע־גרינדעט אויף דער אידעע פון אָפּפערן דאָס לעבען און דאָס נאַ־טירליכע רעכט, און אַז ביידע געהען ארויס פון איין און דעמזעלבען פּרינציפּ. דאָס איז דער פּרינציפּ פון דער מענשליכער איינגעבאָ־רענער פאַרדאָרבענקייט, וואָס קאָן אַנדערש ניט באַזיעגט ווערן סיידען, — ווי דאָס וויל האָבען די קירכע, — דורך דעם געטלי־כען חסד און דורך דעם טויט פון דעם נאַטירליכען מענשען אין גאָט, און ניט אַנדערש ווי דורך געזעצען און דורך דעם מקריב זיין

דעם אינדיווידום אויף דעם מזבח פון דעם שטאַאט, — ווי דאָס וויל האָבען דער שטאַאט. סיי די קירכע, סיי דער שטאַאט שטרעבען איבערצושאַפען דעם מענשען, די ערשטע — אין א היילינען, דער צווייטער — אין א בירגער. אָבער דער נאַטירליכער מענש מוז שטאַרבען, וואָרים זיין אורטייל איז איינשטימיג אַנטשידען פון דער קירכליכער רעליגיע, ווי פון דער שטאַאטליכער רעליגיע.

אָט דאָס זיינען אין זייער אידעאַלער ריינקייט די איין־און־דיזעלבע טעאָריעס פון קירכע און שטאַאט. דאָס זיינען ריינע אבסטראַקציעס, אָבער אַלע היסטאָרישע אבסטראַקציעס זיינען גע־בויט אויף היסטאָרישע פאַקטען. און די דאָזיגע פאַקטען, ווי איך האָב שוין געזאָגט אין מיין פריהערדיגען בריעף, טראָגען א זעהר רעאַלען, א זעהר ברוטאַלען כאַראַקטער: דאָס איז די גוואַלט, דער רויב, די פאַרשקלאַפונג, די עראָבערונג. דער מענש איז אַזוי באַ־שאַפען, אַז ער שטעלט זיך ניט צופרידען דערמיט וואָס ער טוט אָפּ, ער פיהלט א נויטווענדיגקייט צו דערקלערן און גערעכטפאַר־טיגען פאַר זיין אייגענעם געוויסען און אין די אויגען פון דער גאַנ־צער וועלט דאָס וואָס ער טוט. די רעליגיע איז ערשיענען, כדי צו געבען איהר ברכה צו די געשעהענע פאַקטען, און א דאַנק דער דאָזיגער ברכה זיינען די אומגערעכטע און ברוטאַלע פאַקטען פאַר־וואַנדעלט געוואָרן אין רעכט. די יורידישע וויסענשאַפט און דאָס פאָליטישע רעכט זיינען ארויסגעקומען, ווי באַוואוסט, פריהער פון דיער טעאָלאָגיע, דערנאָך פון דער מעטאַפיזיק, וועלכע איז ניט עפּעס אַנדערש ווי א פאַרמאַסקירטע טעאָלאָגיע, א טעאָלאָגיע, וואָס האָט די לעכערליכע פּרעטענזיע ניט צו זיין אומזיניג. די מעטאַפיזיק האָט זיך באַמיהט, אָבער אומזיסט, זיי צו געבען דעם כאַראַקטער פון א וויסענשאַפט.

לאָמיר איצט באַטראַכטען, וואָס פאַר א ראָלע עס האָט גע־שפּיעלט און עס שפּיעלט נאָך אין רעאַלען לעבען, אין דער מענש־ליכער געזעלשאַפט, די אבסטראַקציע פון שטאַאט, וואָס איז עהנ־ליך צו דער היסטאָרישער אבסטראַקציע, וואָס מען רופט קירכע?

דער שטאַאט, האָב איך געזאָגט, איז לויט זיין סאַמע פּרינציפּ א ריעזיגער בית־הקברות, וואו עס קומט פאָר די זעלבסט־אָפּפערונג, דער טויט און די קבורה פון אַלע ערשיינונגען פון אינדיווידועלען און אָרטיגען לעבען, אַלע אינטערעסען פון די טיילען, וועלכע

אַלע צוזאַמען שטעלען דאָס צונויף די געזעלשאַפט. דאָס איז דער מזבח, אויף וועלכען עס ווערט געאָפּפערט די רעאַלע פרייהייט און דער גליק פון די פעלקער צוליעב דער פּאָליטישער גרויסקייט; און וואָס פולער עס איז דער קרבן, אַלץ פּאָלקאָמענער איז דער שטאַאַט. איך שליס דערפון, און דאָס איז מיין איבערצייגונג, אַז די רוסישע אימפּעריע איז אַ פּאַרציגליכער שטאַאַט, דאָס איז, אָהן רעטאָ־ריק און אָהן פראַזען, דער פּאָלקאָמענסטער שטאַאַט אין אייראָ־פּאַ. פאַרקעהרט, אַלע שטאַאַטען, אין וועלכע די פעלקער קאָנען נאָך אָטעמען, זיינען פון אידעאַלען שטאַנדפּונקט, ניט קיין פּאָל־קאָמענע שטאַאַטען, פּונקט ווי אַלע אַנדערע קירכען, אין פאַרגלייך צו דער רוימיש־קאַטוילישער קירכע, זיינען ניט קיין געלונגענע קירכען.

דער שטאַאַט, האָב איך געזאָגט, איז אַן אבסטראַקציע, וואָס פרעסט אויף דאָס לעבען פון פאָלק; אָבער כדי די אבסטראַקציע זאָל געבאָרן ווערן, זיך אַנטוויקלען און אָנהאַלטען איהר קיום אין דער רעאַלער וועלט איז נויטיג, אַז עס זאָל עקזיסטירן אַ רעאַלע, קאָלעקטיווע קערפּערשאַפט, וואָס זאָל זיין פאַראינטערעסירט אין איהר עקזיסטענץ. אַזוינס קאָן ניט זיין די מאַיאָריטעט פון פאָלק, ווייל זי אַליין איז דער קרבן פון שטאַאַט; זיך נויטיגען אין איהם קאָן בלויז די פּריווילעגירטע גרופּע, די כלי קודש פון שטאַאַט, דער אייגענטום פאַרוואַלטענדער און באַזיצענדער קלאַס, וועלכער איז אין שטאַאַט דאָס אייגענע, וואָס עס איז אין דער קירכע דער כלי קודש קלאַס פון דער רעליגיע — די גלחים.

און ווירקליך, וואָס זעהען מיר אין דעם לויף פון דער גאַנצער היסטאָריע? דער שטאַאַט איז שטענדיג געווען דאָס אייגענטום פון וועלכען עס איז פּריווילעגירטען קלאַס: פון פּריסטערטום, אַדעל אָדער בורזשואַזיע; ענדליך, ווען אַלע אַנדערע קלאַסען האָ־בען זיך אויסגעשעפּט, קומט אַרויס אויף דער סצענע דער קלאַס פון ביוראָקראַטען, און דער שטאַאַט פאַלט אָדער, אויב איהר ווילט, דערהויבט זיך צו דער מדרגה פון אַ מאַשין. אָבער פאַר דער עקזיסטענץ פון שטאַאַט איז אומבאַדינגט נויטיג, אַז וועלכער עס איז פּריווילעגירטער קלאַס זאָל זיין פאַראינטערעסירט אין זיין עק־זיסטענץ. און אָט דער באַזונדערער אינטערעס פון דעם פּריווי־

לעגירטען קלאַס, איז דאָס אייגענטליך, וואָס מען רופט פ א ט־ ר י אָ ט י ז ם.

פינפטער בריעף.

איז ווען עס איז געוועזן אַ פּאַטריאָטיזם אין דעם קאָמפּלי־צירטען זין, ווי עס גיבען דעם דאָזיגען וואָרט די טוגענד און לייַ־דענשאַפט פון פאָלק?

האָבענדיג אויף דער האַנט די געשיכטע, ענטפער איך אויף דער דאָזיגער פראַגע, אָהן צוריקהאַלט, מיט אַן אַנטשיידענעם נ י י ן; און כדי צו באַווייזען דעם לעזער, אַז איך מאַך ניט קיין טעות ענטפערנדיג אַזוי, בעט איך ביי איהם די ערלויבניש צו צע־גלידערן די הויפּט־עלעמענטען, וואָס קומען אריין, אין מעהר אָדער ווייניגער פאַרשיידענאַרטיגע פאַרבינדונגען און שטעלען צונויף דאָס, וואָס רופט זיך פאַטריאָטיזם.

אַזוינע עלעמענטען זיינען פאַראַן פיער: 1) דער נאַטירליכער אָדער פיזיאָלאָגישער עלעמענט; 2) דער עקאָנאָמישער עלעמענט; 3) דער פּאָליטישער עלעמענט; 4) דער רעליגיעזער אָדער פאַנאַ־טישער עלעמענט.

דער פיזיאָלאָגישער עלעמענט איז דער וויכטיגסטער יסוד פון יעדען נאַאיווען, אינסטינקטיווען און גראָבען פאַטריאָטיזם. דאָס איז אַ נאַטירליכע ליידענשאַפט, וועלכע, טאַקע דערפאַר וואָס זי איז שוין צו־נאַטירליך, ד. ה. אינגאַנצען טיעריש, געפינט זיך אין שטאַרקען ווידערשפּרוך מיט דער גאַנצער פּאָליטיק, און, וואָס נאָך ערגער איז, מאַכט פיעל שוועריגקייטען דער עקאָנאָמישער, וויסענשאַפטליכער און מענשליכער אַנטוויקלונג פון דער געזעל־שאַפט.

דער נאַטירליכער פאַטריאָטיזם איז אין גאַנצען אַ טיערישע ערשיינונג, וואָס מען באַגעגענט אין פאַרשיידענע מדרגות אין דעם רייך פון די בעלי־חיים און, טיילווייז קאָן מען זאָגען, אפילו פון די פלאַנצען. אין דעם זין אויפגעפאַסט, איז דער פאַטריאָטיזם אַ פאַרניכטענדע מלחמה, דאָס איז די ערשטע ערשיינונג אין דער מענשהייט פון יענעם גרויסען און פאַטאַלען קאַמף פאַר'ן לעבען,

וואָס פּילט אָן די גאַנצע אַנטוויקלונג, דעם גאַנצען לעבען פון דער נאַטירליכער, רעאַלער וועלט, — אַ קאַמף פון אומאויפהערליכען, אַלוועלטליכען פארשלינגען איינס דאָס אַנדערע, וואָס שפּייזט יע־דען אינדיווידום, יעדען מין מיט׳ן פלייש און בלוט פון די אינ־דיווידומען פון אַנדערע מינים, און וועלכער, אָנהויבענדיג זיך פאַ־טאַל יעדער שעה, יעדער רגע פון דאָס ניי, ערלויבט צו לעבען און אַנטוויקלען זיך די פאַלקאָמענערע, שטאַרקערע און שכל׳דיגערע מינים אויף דעם חשבון פון די איבעריגע.

יענע, וואָס באַשעפטיגען זיך מיט ערדאַרבייט אָדער גערט־נעריי, ווייסען ווי שווער עס איז צו פאַרהיטען די פלאַנצען פון די פּאַראַזיטען־מינים, וועלכע נעהמען ביי זיי אַוועק די שיין און די נויטיגע פאַר זייער נאַהרונג כעמישע עלעמענטען פון דער ערד. יענע פלאַנצען, וואָס זיינען די שטאַרקסטע, וואָס זיינען אַמבעס־טען צוגעפּאַסט צו די ספּעציעלע באַדינגונגען פון קלימאַט און באָדען, אַנטוויקלען זיך שטענדיג מיט אַ פאַרהעלטניסמעסיג גרע־סערער קראַפט און נאַטירליך שטרעבען זיי צו דערשטיקען אַלע איבעריגע. דאָס איז אַ שטילער, אָבער אַן אומערמידליכער קאַמף און עס איז נויטיג אַז דער מענש זאָל זיך אריינמישען מיט זיין גאַנצער ענערגיע, כדי צו באַשיצען די געוויקסען, וואָס ער ציהט פאָר, פון אָט דער אָנשיקעניש.

אין דעם רייך פון די בעלי־חיים ווערט פאַרטגעזעצט דער־זעלבער קאַמף, נאָר מיט אַ מעהר דראַמאַטישער לעבעדיגקייט און טומעל. דאָ איז דאָס שוין ניט אַ שטילער, אומבאַמערקבאַרער דערשטיקען. דאָ רינט שוין בלוט, און די געפּייניגטע, צעפּליקטע, געפרעסענע חיה מאַכט פול די לופט מיט געשרייען. ענדליך ברענגט דער מענש, די ריידענדיגע חיה, אריין אין דעם קאַמף די ערשטע פראַזע, און די פראַזע רופט זיך פאַטריאָטיזם.

דער קאַמף פאַר׳ן לעבען אין דער וועלט פון פלאַנצען און חיות איז ניט נאָר אַ קאַמף צווישען אינדיווידומען; עס איז אַ קאַמף צווישען פעלקער, גרופּעס און פאַמיליעס, אַ קאַמף פון איינע גע־גען די אַנדערע. — אין יעדער לעבעדיגער באַשעפעניש זיינען פאַראַן צוויי אינסטינקטען, צוויי הויפּט אינטערעסען: דער פאַר־לאַנג נאָך נאַהרונג און דער פאַרלאַנג זיך צו רעפּראָדוצירן. פון שטאַנדפּונקט פון נעהרען זיך, איז יעדער אינדיווידום דער נאַ־

טירליכער שונא פון אלע איבעריגע, ניט קימערנדיג זיך פאר דעם בונד פון משפחה און שבט. דאס ווערטעל, אז וועלף עסען ניט איינע די אנדערע, איז בלויז אזוי לאנג ריכטיג, כל זמן די וועלף געפינען פאר זייער נאהרונג חיות, וואס געהערן צו אן אנדער מין; מיר וויסען אבער, אז אזוי גיך ווי די לעצטע פעהלען אויס, פרעסען די וועלף גאנץ רוהיג איינע די אנדערע. קעץ, חזרים און נאך א סך אנדערע ברואים פרעסען אויף גאנץ אפט זייערע אייגענע קינדער, און עס איז גאר ניטא א חיה, וואס זאל דאס ניט טאן, ווען זי ווערט געצוואונגען פון הונגער. און די מענשליכע געזעלשאפטען, האבען זיי דען ניט אנגעהויבען מיט מענשענפרעסעריי? און ווער האט דען ניט געהערט די טרויעריגע מעשיות וועגען ים־פאהרער, וועלכע האבען געליטען שיפסברוך און האבען זיך פארלארן אין מיטען ים, טראגענדיג זיך אויף שוואכע שיפלעך, און ניט האבענדיג וואס צו עסען, האבען געווארפען גורל, ווער עס זאל זיין דער ערשטער קרבן, אויפגעגעסען צו ווערן פון די איבעריגע? לסוף, האבען מיר דען ניט געזעהן ביי דעם לעצטען גרויסען הונגער, וואס האט חרוב געמאכט אלזשיר, אז מוטערס האבען אויפגעגעסען זייערע אייגענע קינדער?

די זאך באשטעהט אין דעם, וואס דער הונגער איז א שטרענגער און אומבאזיעגבארער דעספאט, און די נויטווענדיגקייט זיך צו דערנעהרן, די ריין אינדיווידועלע נויטווענדיגקייט, איז דער ערשטער געזעץ, דער וויכטיגסטער באדינג פון לעבען. דאס איז דער יסוד פון דעם גאנצען מענשליכען און סאציאלען לעבען, פונקט ווי פון דעם לעבען פון חיות און פלאנצען. זיך צו שטעלען קעגען דער נויטווענדיגקייט זיך צו דערנעהרן איז פונקט דאסזעלבע ווי זיך צו אנטזאגען פון לעבען בכלל, זיך צו פאראורטיילען צו ניט־זיין.

אבער אין איין רייה מיט אט דעם גרונדגעזעץ פון דער לעבעדיגער נאטור, איז אויך פאראן א צווייטער, פונקט אזא וויכטיגער, — דער געזעץ פון פארטפלאנצונג. דער ערשטער שטרעבט צו דער אויפהאלטונג פון די אינדיווידומען, דער צווייטער — צו דער באשאפונג פון משפחות, גרופעס און מינים. די אינדיווידומען, געטריבען פון דער נאטירליכער נויט, שטרעבען צו פאראייניגען זיך, פאר דעם צוועק פון פארטפלאנצונג, מיט אינדיווידומען,

וועלכע זיינען אָרגאַניש נאָהענט צו זיי, עהנליך צו זיי. עס זיינען דאָ אָרגאַנישע פאַרשיידענהייטען, וואָס מאַכען אַ פּאַראייניגונג אומ־פּרוכטבאַר אָדער אינגאַנצען אוממעגליך. צווישען דעם רייך פון פּלאַנצען און דעם רייך פון בעלי־חיים איז די אוממעגליכקייט קלאָר; אָבער אפילו צווישען בעלי־חיים איז אַ פּאַראייניגונג פון די פיער־פיסיגע, למשל, מיט עופות, פיש, רעפּטילען אָדער אינזעקטען פּונקט אזוי אוממעגליך.

באגרעניצענדיג זיך בלויז אויף די פיערפיסיגע, געפינען מיר, אז די אייגענע אוממעגליכקייט עקזיסטירט צווישען די פאַרשיידענע גרופּען, און אויף אזא אופן קומען מיר צום באשלוס, אז די מעגליכקייט פאַר פּאַראייניגונג און פאָרטפּלאַנצונג קאָן פאַר דעם אינדיווידום פאַרווירקליכט ווערן בלויז אין אַ גאַנץ באשרענקטען קרייז פון אינדיווידומען, וועלכע, זייענדיג באַשאָנקען מיט דיזעלבע קערפּערליכע פאָרמען אָדער עהנליכע צו די קערפּערליכע פאָרמען פון די ערשטע, שטעלען צוזאַמען מיט זיי צונויף דיזעלבע גרופּע אָדער דיזעלבע פאַמיליע.

אזוי ווי דער פאָרטפּלאַנצונגס אינסטינקט איז די איינציגע סאָלידארישע פאַרבינדונג, וועלכע קאָן עקזיסטירן צווישען אינדיווידומען פון דער טיער־וועלט, איז דאָרט, וואו די דאָזיגע פעהיגקייט הערט אויף, הערט אויך אויף יעדע טיערישע סאָלידאַריטעט. די אַלע וואָס בלייבען אויסער די גרופּען, אין דעם קרייז פון וועלכע עס איז מעגליך פאַר די אינדיווידומען זיך פאָרטצופּלאַנצען, שטעלען צונויף אַן אנדערן מין, אַ גאַנץ פרעמדע וועלט, אַ וועלט וואָס איז פיינדליך און פאַראורטיילט צום אונטערגאַנג; אַלע די, וואָס געפינען זיך אינערהאַלב, שטעלען צונויף דאָס ברייטע פאַטערלאַנד פון דעם מין, ווי צום ביישפּיעל, די מענשהייט פאַר די מענשען.

אָבער דאָס טויטען און פאַרניכטען פון איין לעבעדיגען אינדיווידום דורך דעם אנדערן קומט פאַר ניט נאָר אויסער דער אָפּגעגרעניצטער וועלט, וואָס מיר האָבען אָנגערופען דאָס פאָטערלאַנד פון דעם מין. זיי מאַכען אָן אַ חורבן אין דער דאָזיגער וועלט גופא מיט דערזעלבער, און אָפט נאָך מיט אַ גרעסערער קראַפט, אי צוליעב די צוזאַמענשטויסען און דעם ווידערשטאַנד, וואָס זיי באַגע־

גענען דאָרט, ווי אויך דערפאר, וואָס צו דעם קאמף פאר'ן הונ־גער קומען נאָך צו די פונקט אזוי פארביטערטע קאמפען פאר דער ליעבע.

אחוץ דעם פאלט נאָך יעדער מין בעלי־חיים פאנאנדער אויף פארשיידענע גרופּעס און פאמיליעס, וואָס פארענדערן זיך אונ־טער דער ווירקונג פון די געאָגראפישע און קלימאטישע באדינגונ־גען פון די פארשיידענע געגענדען, אין וועלכע זיי לעבען. א גרע־סערער אָדער א קלענערער אונטערשייד אין די באדינגונגען פון לע־בען רופט ארויס אַן עהנליכע ענדערונג אין דער אָרגאניזאציע פון די אינדיווידומען, וואָס געהערן צו איין און דעמזעלבען מין. עס איז אויסער דעם באוואוסט, אז יעדער לעבעדיגער אינדיווידום שטרעבט זיך צו פאראייניגען מיט אַן אינדיווידום, וואָס איז אַם נאָהנטסטען עהנליך צו איהם, פון וואָס עס קומט נאטירליך ארויס די אַנטוויקלונג פון א גרויסער צאָהל פארענדערונגען אין יעדען מין. און אזוי ווי דער אונטערשייד, וואָס באשטימט די דאָזיגע פארענדערונגען בארוהט הויפּטזעכליך אויף דער פארטפלאַנצונג, וויל די פּאָרטפלאַנצונג איז דער איינציגער יסוד פון דער גאַנצער סאָלידאריטעט צווישען די בעלי־חיים, איז אלזאָ קלאָר, אז די ברייטע סאָלידאריטעט פון די מינים מוז פאנאנדערפאלען אויף א סך מעהר באגרענניצטע סאָלידאריטעטען, און דאָס ברייטע פאַטערלאנד פון דעם מין טיילט זיך פאנאנדער אויף א מאסע קלענערע טיע־רישע פאַטערלאַנדלאך, וואָס זיינען פיינדליך און פארניכטען איי־נע די אנדערע.

נאַטירליכער אָדער פיזיאָלאָגישער פּאַטריאָטיזם.

אין מיין פריהערדיגען בריעף האָב איך באוויזען, אז דער פּאַטריאָטיזם, אויף וויפיעל ער איז א נאַטירליכע ליידענשאַפט, קומט ארויס פון א פיזיאָלאָגישען געזעץ, באזונדערס פון דעם געזעץ, וואָס באשטימט די צעטיילונג פון די לעבעדיגע ברואים אויף מינים, פאמיליעס און גרופּעס.

די פּאַטריאָטישע ליידענשאַפט איז אייגענטליך א געזעל־שאַפטליכע ליידענשאַפט. כדי צו געפינען איהר דייטליכסטען

אויסדרוק אין דער טיער־וועלט, מוז מען זיך ווענדען צו די מינים בעלי־חיים, וועלכע זיינען פונקט ווי דער מענש באַשאַנקען פון דער נאַטור מיט אַ הויכען גראַד פון געזעלשאַפטליכקייט: למשל, די מוראַשקעס, די ביהנען, די ביבערס און אַ סך אַנדערע חיות, וועלכע באַזיצען געמיינשאַפטליכע אומבאַוועגליכע וואוינפּלעצער, ווי אויך צו די חיות, וועלכע וואַנדערן אַרום אין סטאַדעס; די חיות, וואָס לעבען צוזאַמען און זיצען אויף איין אָרט, דיענען אַלס אילוסטראַציע פאַר דעם פּאַטריאָטיזם פון די אַגראַר־פעלקער, און די חיות, וואָס וואַנדערן אום אין סטאַדעס — פון דעם פּאַטריאָ־טיזם פון די וואַנדערענדע פעלקער, פאַרשטעהט זיך, בלויז פון דעם פּאַטריאָטיזם אין זיין נאַטירליכען, פיזיאָלאָגישען עלעמענט.

עס איז קלאָר, אַז דער פּאַטריאָטיזם פון די ערשטע איז אַ פולערער ווי דער פּאַטריאָטיזם פון די לעצטע. דער פּאַטריאָטיזם פון די לעצטע באַשטעהט נאָר אין דער סאָלידאַריטעט פון די איני־דיווידומען אין דער סטאַדע, בעת דער ערשטער באַשאַפט נאָך אויך דעם צובונד פון די אינדיווידומען צו דעם באָדען און דער וואוינונג, וואו זיי לעבען. די געוועהנהייט — אָט די צווייטע נאַ־טור ביי מענשען, אַזוי ווי ביי חיות, — דער אַרט פון לעבען, דאָס אַלץ איז באַשטימטער און איינגעשטעלטער ביי די געזעלשאַפטלי־כע און באַזעסענע חיות, ווי ביי די אומוואַנדערנדע סטאַדעס; און פון אָט די דאָזיגע אייגענטימליכקייטען אין די געוועהנהייטען און אין דעם אַרט פון לעבען ווערט דאָס צוזאַמענגעשטעלט דער הויפּט עלעמענט פון פּאַטריאָטיזם.

דער נאַטירליכער פּאַטריאָטיזם קאָן באַשטימט ווערן אַזוי: דאָס איז אַ נאַטירליכע, מעכאַנישע, און לחלוטין ניט קריטיקירטע, צוגעבונדענקייט צו דעם געמיינשאַפטליך אָנגענומענעם, בירושה'־דיגען, טראַדיציאָנעלען אַרט לעבען, און פונקט אַזאַ אינסטינקטיווע, מעכאַנישע פיינדשאַפט צו יעדען אַנדערן אַרט לעבען. דאָס איז אַ ליעבשאַפט צו זיך און צו די אייגענע, און אַ פיינדשאַפט צו אַלץ, וואָס האָט אַ פרעמדען כאַראַקטער. דער פּאַטריאָטיזם איז דעריבער פון איין זייט קאָלעקטיווער עגאָאיזם, און פון דער צוויי־טער זייט — מלחמה.

דאָס איז אַ ניט גענוג שטאַרקע סאָלידאַריטעט, כדי די איני־דיווידועלע מיטגליעדער פון דער טיערישער חברותא זאָלען ניט

אויפפרעסען איינע די אנדערע אין פאל פון נויט; זי איז אָבער גענוג שטארק, אז די אינדיווידומען זאלען פארגעסען זייערע גע־נעגזייטיגע שטרייטען און זיך פאראייניגען יעדעס מאָל, ווען זיי זיינען אין געפאהר באפאלען צו ווערן פון א פרעמדער געמיינדע.

באטראכט, למשל, די הינט פון וועלכען עס איז דארף. הינט אין א נאטירליכען צושטאנד שטעלען ניט צונויף קיין קאָלעקטיווע רעפובליקען; איבערגעלאָזען צו זייערע אייגענע אינסטינקטען, לעבען זיי, פונקט ווי וועלף, אין באזונדערע באנדעס, און נאָר אונטער דעם איינפלוס פון מענשען פארוואנדלען זיי זיך אין באַזעסענע חיות. אָבער צוגעבונדענע צו אן אָרט, שטעלען זיי צו־זאמען אין יעדען דארף א מין אייגענע רעפובליק, וואָס איז גע־בויט ניט אויף א קאָמוניסטישער אָרדענונג, נאָר אויף אינדיווי־דועלער פרייהייט, לויט דער מאָטאָ, וואָס איז אזוי באליעבט ביי די בורזשואזע עקאָנאָמיסטען: יעדער פאר זיך און צום טייפעל מיט די לא־יצלח׳ס. ביי הינט הערש אומבאגרעניצטע פרייהייט און הפקרות, קאָנקורענץ און אומאויפהערליכער, אומ׳רחמנות׳דיי־גער קאמף, אין וועלכען דער שטארקערער בייסט שטענדיג דעם שוואכערן, — פונקט ווי אין די בורזשואזע רעפובליקען. אָבער זאָל אָקאָרשט א הונט פון א שכנ׳ישען דארף זיך באווייזען אויף זייער גאס, און איהר וועט גלייך זעהן, ווי אָט די אלע צעקריגעטע מיטבירגער וועלען זיך צוזאמען א ווארף טאָן אויף דעם אומגליק־ליכען פרעמדען.

איז דאָס ניט א ריכטיגע קאָפיע, אָדער בעסער געזאָגט, אן אָריגינאל, וואָס ווערט טאָג־טעגליך קאָפירט פון דער מענשליכער געזעלשאפט? איז דאָס ניט א פאָלשטענדיגע ערשיינונג פון יענעם נאטירליכען פאטריאָטיזם, וועגען וועלכען איך האָב שוין געזאָגט און ערלויב זיך צו ווידערהאָלען, אז דאָס איז א ריין טיע־רישע ליידענשאפט? איהר טיערישער כאראקטער איז אומצוויי־פעלהאפט, מחמת הינט זיינען אומבאשטרייטבאר חיות, און דער מענש, זייענדיג א חיה פונקט ווי א הונט און אנדערע ערדישע חיות, נאָר בלויז א חיה, וואָס איז באשאָנקען מיט דער פיזיאָלאָגישער פעהיגקייט צו דענקען און צו ריידען, פאנגט אָן זיין געשיכטע פון טיערישען צושטאנד און נאָר אין פארלויף פון יאָהרהונדערטער ערוועבט ער און באשאפט זיין מענשליכקייט.

קוים ווייסען מיר די אַנטשטעהונג פון דעם מענשען, דאַרף אונז ניט וואונדערען זיין טיערישקייט, וועלכע איז אַ נאַטירליכער פאַקט אין אַ גאַנצער רייהע פון נאַטירליכע פאַקטען, און מיר דאַרפען זיך צוליעב איהר ניט אויפרעגען. פונדעסטוועגען איז נאָך דער פון ניט געדרונגען, אַז מען דאַרף געגען איהר ניט קעמפען, מיט דער גרעסטער ענערגיע, מחמת דאָס גאַנצע מענשליכע לעבען איז ניט עפּעס אַנדערש, ווי אַן אומאויפהערליכער קאַמף מיט דער נאַטירליכער טיערישקייט פון דעם מענשען פאַר זיין מענשליכקייט.

איך האָב בלויז געוואָלט פעסטשטעלען, אַז דער פּאַטריאָטיזם, וועלכער ווערט פאַר אונז באַזונגען פון די פּאָעטען, פון די פּאָליטיקער פון אַלע שיטות, פון די רעגירונגען און פון אַלע פּריווילעגירטע קלאַסען, אַלס די העכסטע און אידעאַלסטע טוגענד, האָט זיינע וואָרצלען ניט אין די מענשליכע, נאָר אין די טיערישע אייגענשאַפטען פון מענשען.

די ווירקליכע, אומגעטיילטע, פּאָלשטענדיגע הערשאַפט פון דעם נאַטירליכען פּאַטריאָטיזם זעהען מיר אין אָנהויב פון דער געשיכטע און אין די וועניגער ציוויליזירטע טיילען פון דער מענשליכער געזעלשאַפט. — אין די מענשליכע געזעלשאַפטען איז נאַטירליך דער פּאַטריאָטיזם אַ מעהר קאָמפּליצירטער געפיהל, ווי אין די איבעריגע טיערישע געזעלשאַפטען, צוליעב דער איינפאַכער אורזאַך, וואָס דאָס לעבען פון דעם מענשען, אַ חיה וואָס דענקט און איז באַשאָנקען מיט אַ שפּראַך, נעהמט אַרום ניט אין ערך מעהר געגענשטאַנדען, ווי דאָס לעבען פון אַנדערע מינים חיות. צו די ריין פיזישע געוועהנהייטען און מנהגים קומען איהם נאָך צו טראַדיציעס, מעהר אָדער וועניגער אַבסטראַקטע, אינטעלעקטועלע און מאָראַלע, — אַ גאַנצע מאַסע פון ריכטיגע און פאַלשע פאָרשטעלונגען צוזאַמען מיט פאַרשיידענע רעליגיעזע, עקאָנאָמישע, פּאָליטישע און סאָציאַלע מנהגים. דאָס אַלע קומט אויף אַזוי־פיעל אַריין אַלס עלעמענט אין דעם נאַטירליכען פּאַטריאָטיזם פון דעם מענשען, אויף וויפיעל אָט די אַלע זאַכען, קאָמבינירנדיג זיך אויף אַזאַ אָדער אַן אַנדער אופן, שטעלען צונויף די עקזיסטענץ, דעם טראַדיציאָנעלען און פון אַלע אַנדערע לעבענס־אַרטען אויסגעצייכענטען, דענקען און האַנדלען.

אָבער וואָס פאַר אַן אונטערשייד עס זאָל ניט זיין בנוגע

דער קוואַנטיטעט און דער קוואַליטעט פון די געגענשטאַנדען וואָס זיי נעהמען ארום, דאָס געמיינשאַפטליכע צווישען דעם נאַטירליכען פּאַטריאָטיזם פון די מענשליכע און טיערישע געזעלשאַפטען איז דאָס, וואָס ביידע זיינען זיי אינסטינקטיווע, טראַדיציאָנעלע, רגילות'דיגע געזעלשאַפטליכע ליידענשאַפטען, וועמעס אינטענסיוו־קייט איז לחלוטין ניט אָפּהענגיג אָן דעם כאַראַקטער פון זייער אינהאַלט. פאַרקעהרט, מען קאָן זאָגען, אז וואָס וועניגער קאָמ־פּליצירט דער דאָזיגער אינהאַלט איז, אלץ פּשוט'ער, אלץ שטאַר־קער און אויסשליסליכער איז דער פּאַטריאָטישער געפיהל, וואָס רופט איהם ארויס און גיט איהם זיין אויסדרוק.

אַ חיה, פאַרשטעהט זיך, איז פיעל מעהר צוגעבונדען צו די גע'ירש'עטע רגילות'ן פון דער געזעלשאַפט, צו וועלכער זי גע־הערט, ווי דער מענש. ביי דער חיה איז די פּאַטריאָטישע צוגע־בונדענקייט אַ פּאַטאַלע; די חיה קאָן זיך פון איהר אליין ניט באַ־פרייען, און אויב זי באַפרייט זיך יאָ ווען עס איז, איז דאָס נאָר אונטער דעם איינפלוס פון דעם מענשען. פונקט דאָסזעלבע איז אין די מענשליכע געזעלשאַפטען; וואָס וועניגער עס איז אנטוויקעלט די ציוויליזאַציע, וואָס וועניגער עס איז קאָמפּליצירט דער יסוד פון דעם סאָציאַלען לעבען, אלץ שטאַרקער צייגט זיך ארויס דער נאַטירליכער פּאַטריאָטיזם, ד. ה. די אינסטינקטיווע צוגע־בונדענקייט פון די אינדיווידומען צו אלע מאַטעריעלע, אינטעלעק־טועלע און מאָראַלע געוועהנהייטען, וואָס שטעלען צוזאַמען דאָס געוועהנליכע, טראַדיציאָנעלע לעבען פון דער באַזונדערער חברותא, און אַ שנאה צו אלץ, וואָס איז פרעמד אָון צייכענט זיך אויס. — פון וואַנען עס פאָלגט, וואָס דער נאַטירליכער פּאַטריאָטיזם איז פון זיין זייט צוגעפּאַסט צו דער אנטוויקלונג פון דער ציוויליזאַ־ציע, דאָס הייסט, צו דעם זיעג פון דער מענשליכקייט אין די מענש־ליכע געזעלשאַפטען.

קיינער וועט ניט אָפּלייקענען, אז דער נאַטירליכער אינס־טינקטיווער פּאַטריאָטיזם פון די אומגליקליכע שבטים פון די אייז־געגענדען, וועלכע זיינען קוים באַריהרט געוואָרן פון דער מענש־ליכער ציוויליזאַציע און וועמעס מאַטעריעלער לעבען איז אויך אַ גאַנץ אָרימער, איז אַ ניט דער ערך שטאַרקערער, ניט דער ערך אויסשליסענדער, איידער דער פּאַטריאָטיזם פון אַ פראַנצויז,

אָן ענגלענדער אָדער למשל א דייטש. א דייטש, אַן ענגלענדער, א פראנצויז קאָנען לעבען אומעטום און זיך אַקלימאַטיזירן, בעת אַן איינגעבאָרענער פון די פּאָלאַר געגענדען וואָלט גיך געשטאָרבען פון בענקעניש נאָך זיין געבורטס־אָרט, ווען מען זאָל איהם האַלטען ווייט פון איהם. און וואָס קאָן נאָך זיין נישטיגער, ווע־ניגער מענשליך, ווי זיין עקזיסטענץ איז! דאָס דיענט אָבער אַלס אַן איבעריגער באַווייז, אַז די שטאַרקייט פון נאַטירליכען פּאַטריאָטיזם איז ניט קיין צייכען פון מענשליכקייט, נאָר פון טיע־רישקייט.

צוזאמען מיט דעם פּאָזיטיווען עלעמענט פון פּאַטריאָטיזם, וואָס עס שליסט איין אין זיך די אינסטינקטיווע צוגעבונדענקייט פון די אינדיווידומען צו א באשטימטען אַרט פון לעבען, וואָס איז כאַראַקטעריסטיש פאַר דער חברותא, צו וועלכער זיי געהערן, איז נאָך פאַראַן א נעגאַטיווער עלעמענט, וועלכער איז פּונקט אַזוי וויכטיג ווי דער ערשטער און פון וועלכען מען קאָן איהם ניט אָפּ־טיילען; דאָס איז אַן עהנליכע אינסטינקטיווע פאַראַכטונג צו אַלץ וואָס איז פרעמד — א פאַראַכטונג, וואָס איז אינסטינקטיוו און פאָלגליך דורכאויס טיעריש, יאָ, ווירקליך טיעריש, מחמת אַט די פאַראַכטונג איז אַלץ ענערגישער און אומבאַזיגבאַרער, וואָס ווענינער עס דענקט און פאַרשטעהט דער וואָס פיהלט איהר, וואָס ווענינער מענש ער איז.

אין דער היינטיגער צייט באגעגענט מען די דאָזיגע פּאַטריאָ־טישע פאַראַכטונג צו אַלץ וואָס איז פרעמד ניט בלויז ביי ווילדע פעלקער; אין איירָאָפּאַ קאָן מען איהר טרעפען ביי דער האַלב־וויל־דער באַפעלקערונג, וועלכער די בורזשואזע ציוויליזאַציע געפינט ניט פאַר נויטיג אויפצוקלערן, כאָטש זי פאַרגעסט ניט איהר צו עקספּלואַטירן. אין די גרעסטע הויפּט שטעדט פון איירָאָפּאַ, אין פּאַריז און באַזונדערס אין לאָנדאָן, זיינען פאַראַן גאַסען, וואָס זיינען איבערגעלאָזט געוואָרן פאַר דער אָרימסטער באַפעלקערונג, וועלכער די שטראַלען פון בילדונג האָבען נאָך ניט אָנגעריהרט. עס איז גענוג, אַז אויף די דאָזיגע גאַסען זאָל זיך באַווייזען אַן אויסלענדער, אַז איהם זאָל אַרומרינגלען א גאַנצער געזעמעל פון אומגליקליכע מענשליכע וועזענס, מענער, פרויען און קינדער, וואָס זיינען האַלב־נאַקעט און וואָס טראָגען אין זייער גאַנצען אויסער־

ליכען אויסזעהן די סמנים פון דער שרעקליכסטער אָרימקייט און פון דער טיעפסטער געזונקענהייט; זיי באַשיטען דעם ניי־געקומענעם מיט זידלערייען, און אַמאָל אויך מיט קלעפּ, און בלויז דערפאַר, וואָס ער איז אַ פרעמדער. צי איז דען אַזאַ מין ברוטאַלער און ווילדער פּאַטריאָטיזם ניט די שרייענדסטע פאַרלייקענונג פון דאָס אַלץ וואָס רופט זיך מענשליכקייט?

און פונדעסטוועגען זיינען פראַאַן אַזעלכע אויפגעקלערטע בורזשואַזע צייטונגען, ווי למשל דער „זשורנאַל דע זשענעווע", וועלכע שפּירן גאָר קיין שאַנד ניט, ווען זיי נוצען־אויס אַזאַ קליינליכען מענשליכען פאָראורטייל און אַזאַ פאַלקאָמענע טיערישע ליידענשאַפט. איך מוז אָבער זיין גערעכט צו זיי און גערן גיב איך צו, אַז די דאָזיגע צייטונגען נוצען־אויס דעם פּאַטריאָטיזם, ניט דערפאַר ווייל זיי האַלטען פון איהם, נאָר איינציג דערפאַר, ווייל עס לוינט זיך זיי איהם צו עקספּלואַטירן, פונקט ווי עס טוען היינט צו טאָג כמעט אַלע גייסטליכע פון אַלע רעליגיעס, וועלכע פּרעדיגען רעליגיעזע אומזיניגקייטען, אַליין ניט גלויבענדיג אין זיי, און איינציג צוליעב דעם, ווייל דאָס איז אין די אינטערעסען פון די פּריווילעגירטע קלאַסען, כדי די פאָלקסמאַסען זאָלען ווייטער פאָרטזעצען צו גלויבען.

ווען דער „זשורנאַל דע זשענעווע" געפינט שוין ניט מעהר קיין אַרגומענטען און באַווייזען, זאָגט דאַן די דאָזיגע צייטונג: „אָט די זאַך, אָט די אידעע, אָט דער מענש איז אונז פ ר ע מ ד", און זי האָט אַזאַ נידעריגע פאָרשטעלונג וועגען איהרע מיטבירגער, אַז זי שפּייזט זיך מיט דער האָפענונג, אַז עס וועט גענוג זיין דער שרעקליכער וואָרט פ ר ע מ ד ע ר, כדי, פאַרגעסענדיג אָן אַלץ, אָן דעם געזונטען פאַרשטאַנד, דער מענשליכקייט און גערעכטיגקייט, זאָלען זיי זיך שטעלען אויף איהר זייט.

איך בין אַליין ניט קיין זשענעווער, אָבער איך רעספּעקטיר גענוג די איינוואוינער פון זשענעווע, אום ניט צו דענקען, אַז דער „זשורנאַל" מאַכט אַ טעות אויף זייער רעכענונג. זיי וועלען זיכער ניט וועלען מקריב זיין די מענשליכקייט צוליעב דער טיערישקייט, וואָס ווערט עקספּלואַטירט פון שוואַרץ־קינצלער.

פאטריאָטיזם.

(פאָרטזעצונג)

איך האָב געזאָגט, אז דער פאטריאָטיזם, אויף וויפיעל ער איז אינסטינקטיוו אָדער נאַטירליך, האָט זיינע אַלע וואָרצלען אין דעם לעבען פון די חיות און שטעלט מיט זיך פאַר ניט קיין אַנדער זאַך, ווי אַ געוויסע קאָמבינאַציע פון געוואוהנהייטען: מאַטעריע־לע, אינטעלעקטועלע און מאָראַלע, עקאָנאָמישע, פאָליטישע און סאָציאַלע, וואָס האָבען זיך אַנטוויקעלט דורך טראַדיציע אָדער געשיכטע אין דער באַגרענעצטער מענשליכער געזעלשאַפט. אָט די געוואוהנהייטען, ווי איך האָב נאָך צוגעגעבען, קאָנען זיין גוטע אָדער שלעכטע; דער געגענשטאַנד פון דעם אינסטינקטיווען גע־פיהל פון פאטריאָטיזם האָט דערביי קיין שום ווירקונג ניט אויף דעם גראַד פון זיין אינטענסיווקייט. אַפילו ווען עס זאָל אויס־קומען צוצוגעבען אַ געוויסען אונטערשייד אין דער הינזיכט, וואָלט עס ניכער געווען אויף דער זייט פון די שלעכטע איידער פון די גוטע אייגענשאַפטען. וואָרים אין יעדער געזעלשאַפט, — צו־ליעב דער טיערישער אַפּשטאַמונג פון יעדער מענשליכער געזעל־שאַפט, און צוליעב יענער קראַפט פון אינערציע, וואָס האָט אַזאַ ברייטען פעלד פאַר טעטיגקייט אין דער אינטעלעקטועלער און מאָראַלער וועלט, ווי אין דער מאַטעריעלער, — וואָס דעגענע־רירט נאָך ניט, נאָר פאַרקעהרט, פּראָגרעסירט און געהט פאָרווערטס, זיינען די שלעכטע געוואוהנהייטען, האָבענדיג פאַר זיך דעם פאָר־צוג פון צייט, טיעפער איינגעוואָרצעלט ווי די גוטע. דאָס דער־קלערט אונז פאַרוואָס לפּחות ניין־צעהנטעל פון דעם אַלגעמיינעם סך הכל פון די היינטיגע געזעלשאַפטליכע געוואוהנהייטען, אין די פאָרטגעשריטענסטע לענדער פון דער ציוויליזירטער וועלט, דיע־נען צו גאָרנישט ניט.

און זאָל מען ניט מיינען, אז איך דענק צו דערקלערן קריעג דעם אַלגעמיינעם מנהג פון דער געזעלשאַפט און פון די מענשען זיך צו פיהרן לויט געוואוהנהייטען. ווי אין פיעלע אַנדערע זאַכען פאָלגען זיי דאָ אויס אַ נאַטירליכען געזעץ, און עס וואָלט געווען אַן אומזין זיך צו שטעלען קעגען די נאַטירליכע געזעצען. די וויר־

קונג פון די געוועהנהייטען אין דעם אינטעלעקטועלען און מאָראַ־לען לעבען פון אינדיווידומען און געזעלשאַפטען איז פונקט ווי די ווירקונג פון די וועגעטירנדע כחות אין אָרגאַנישען לעבען.ביידע זיינען זיי באַדינגונגען פון עקזיסטענץ און ווירקליכקייט. גוטס, אזוי ווי שלעכטס, כדי צו ווערן א רעאַלע זאַך, מוז איבער־געהן אין א רגילות, סיי ביי דעם אינדיווידועלען מענשען, סיי אין דער געזעלשאַפט. אַלע ערפאַהרונגען, וואָס מענשען גיבען זיך איבער, האָבען ניט קיין אַנדער צוועק, און די בעסטע זאַכען קאָנען זיך אַנדערש ניט איינוואָרצלען אין מענשען און ווערן זיין צווייטע נאַטור, ווי דורך דער קראַפט פון רגילות. עס איז דאַ־ריבער אַן אומזין זיך צו שטעלען קעגען איהר, מחמת דאָס איז א פאַטאַלע קראַפט, וועלכער קיין שום שכל און קיין שום ווילען קאָנען ניט פאַרניכטען. אָבער, אויב אויפגעקלערט פון דעם גייסט פון אונזער יאָהרהונדערט און דורך אונזער פאָרשטעלונג וועגען אמת'ער גערעכטיגקייט, ווילען מיר ערנסט ווערן מענשען, דאַן בלייבט פאַר אונז איבער נאָר איינס: כסדר אָנווענדען אונזער ווילענסקראַפט, ד. ה. די רגילות צו פאַרלאַנגען, וואָס איז ביי אונז אַנטוויקעלט דורך אומשטענדען, וואָס זיינען ניט אָפּהענגיג אָן אונז, אויסצוואָרצלען אַלע שלעכטע געוועהנהייטען און איינ־צופלאַנצען אויף זייער אָרט גוטע. כדי אויסצומענשלען א גאַנ־צע געזעלשאַפט, דאַרף מען אָהן רחמנות אויסראָטען אַלע אורזאַכען, אַלע פּאָליטישע, עקאָנאָמישע און סאָציאַלע באַדינגונגען, וואָס רו־פען ארוים ביי די אינדיווידומען שלעכטס, און זיי פאַרבייטען מיט אזעלכע באַדינגונגען, וואָס זאָלען ביי דיזעלבע אינדיווידומען ארויסרופען די געוועהנהייט און די פּראַקטישע אָנווענדונג פון גוטס.

פון שטאַנדפּונקט פון היינטיגען באַוואוסטזיין, פון שטאַנד־פּונקט פון מענשליכקייט און גערעכטיגקייט, וועלכע זיינען ענדליך פון אונז באַגריפען געוואָרן, א דאַנק דער פריהערדיגער געשיכטלי־כער אַנטוויקלונג, — איז דער פּאַטריאָטיזם א שלעכטע געוועהנ־הייט, א דריקענדע און אַן אומגליקליכע, ווייל ער שטעלט זיך ארוים אַלס די אָפּלייקענונג פון יעדער מענשליכער גלייכהייט און סאָלידאַריטעט. די סאָציאַלע פראַגע, וואָס ווערט היינט פּראַק־טיש ארויסגעשטעלט פון דער אַרבייטער־וועלט אין אייראָפּאַ און

אַמעריקאַ, און וועמעס לעזונג עס איז אַנדערש ניט מעגליך, סיי־דען עס וועלען אַפּגעשאַפט ווערן די גרעניצען פון די שטאַאַטען, שטרעבט אומבאַדינגט אויסצוואָרצלען אַט די טראַדיציאָנעלע גע־וועהנהייט פון דעם באַוואוסטזיין פון אַלע אַרבייטער אין אַלע לענ־דער. שפּעטער וועל איך באַווייזען, אַז מיט דעם אָנהויב פון דעם יאָהרהונדערט איז שוין די דאָזיגע געוועהנהייט געווען צעטריי־סעלט אין דעם באַוואוסטזיין פון דער העכערער פינאַנציעלער, קאָ־מערציעלער און אינדוסטריעלער בורזשואזיע, אַ דאַנק דער וואונ־דערליכער און פאָלשטענדיגער אינטערנאַציאָנאַלער אַנטוויקלונג פון רייכטום און איהרע עקאָנאָמישע אינטערעסען. פריהער אָבער מוז איך ווייזען ווי אַזוי, נאָך אַ סך פריהער איידער די בורזשואזע רעוואָלוציע, דער אינסטינקטיווער, נאַטירליכער פּאַטריאָטיזם, וועל־כער איז בטבע גופא אַ זעהר ענגער, גאַנץ באַגרעניצטער געפיהל און אַ העכסט לאָקאַלע געזעלשאַפטליכע געוועהנהייט, האָט דורכ־געמאַכט אין אָנהויב פון דער געשיכטע אַ טיפע אומוואַנדלונג, אַן איבערקעהר און אָפּשוואַכונג, אין דער וויטערדיגער אַנטוויקלונג פון די פּאָליטישע שטאַאַטען.

דער ווירקליכער פּאַטריאָטיזם, אויף וויפיעל ער איז אַ ריין נאַטירליכער געפיהל, ד. ה. אַ פּראָדוקט פון דעם פּראַקטישען סאָ־לידאַרישען לעבען פון דער געמיינדע, איז נאָך ניט אָפּגעשוואַכט דורך איבערלעגונגען און איינפלוסען פון עקאָנאָמישע און פּאָליטי־שע אינטערעסען, ווי אויך פון רעליגיעזע אַבסטראַקציעס; אַזאַ פּאַטריאָטיזם, אויב אפילו שוין ניט אינגאַנצען, נאָר צום גרעס־טען טייל אַ טיערישער, קאָן בלויז אַרומנעהמען אַ באַגרעניצטע וועלט, איין שבט, איין דאָרף. אין אָנהויב פון דער געשיכטע, ווי היינט ביי די ווילדע פעלקער, זיינען ניט געווען קיין נאַציאָ־נען, ניט קיין נאַציאָנאַלע שפּראַכען, ד. ה. עס איז ניט געווען קיין פּאַטערלאַנד אין דעם פּאָליטישען זין פון דעם וואָרט. יעדער שטעדטעלע, יעדער דערפעל האָט געהאַט אַן אייגענע שפּראַך, אַן אייגענעם גאָט, אַן אייגענעם פּריסטער אָדער מכשף. דאָס איז געווען ניט קיין אַנדער זאַך, ווי אַ פאַרגרעסערטע, אויסגעברייטערטע פאַמיליע, וואָס האָט זיך באַפעסטיגט אין לעבען, און זייענ־דיג אין קריעג מיט אַלעמען, האָט זי מיט איהר עקזיסטענץ ניט אָנערקענט די גאַנצע איבעריגע מענשהייט. אַט דאָס איז דער

נאַטירליכער פאַטריאָטיזם אין זיין קרעפטיגער און נאַאיווער ניט־צוגעפּאַרבטקייט.

איבערבלייבאכצען פון דעם דאָזיגען פאַטריאָטיזם באַגעגענען מיר נאָך אין אייניגע פון די גאַנץ ציוויליזירטע לענדער פון איי־ראָפּאַ, ווי למשל אין איטאַליע, באַזונדערס אין די דרום געגענדען פון דער איטאַליענישער האַלב־אינזעל, וואו דער געבוי פון באָדען, די בערג און דער ים באַשאַפען באַריערען צווישען די טאָלען, געג־מיינדעס און שטעדט, זונדערן זיי אָפּ, איזאָלירן זיי און מאַכען זיי במעט פרעמד איינע צו די אַנדערע. אין זיין בראָשורע וועגען דער איטאַליענישער איינהייט האָט פּרודאָן גאַנץ ריכטיג באַמערקט, אַז דערוויילי איז נאָך אָט די איינהייט ניט מעהר ווי אַן אידעע, און אַ ריין בורזשואַזע, אָבער באין אופן ניט קיין פאָלקס־ליידענשאַפט; אַז לפּחות די דאָרפּישע באַפעלקערונג איז נאָך ביז היינט צו דער דאָזיגער איינהייט פאַרבליבען גאַנץ גלייכגילטיג, און איך וויל נאָך צוגעבען, זאָגאַר פיינדליך, וואָרים די דאָזיגע איינהייט, קומענדיג פון איין זייט אין ווידערשפּרוך מיט די אָרטיגע פאַטריאָטיזמען, האָט פון דער אַנדער זייט דער באַפעלקערונג גאָרנישט געבראַכט, אחוץ אומ׳רחמנות׳דיגע עקספּלואַטאַציע, אונטערדריקונג און פאַר־וויסטונג.

זעהען מיר דען ניט אָפּט אפילו אין דער שווייץ, באַזונדערס אין די אָריגינעלע קאַנטאָנען, דעם קאַמף פון דעם לאָקאַלען פאַט־ריאָטיזם קעגען דעם קאַנטאָנאַלען, און פון דעם לעצטען קעגען דעם פּאָליטישען, נאַציאָנאַלען פאַטריאָטיזם, וועלכער האָט פאַר זיין ציעל די גאַנצע רעפּובליקאַנישע קאָנפעדעראַציע אין איהר גאַנצ־קייט?

צום שלום, אין דער פאָרם פון אַ רעזומע פון דאָס געזאָגטע, ווידערהאָל איך, אַז דער פאַטריאָטיזם, אַלס אַ נאַטירליך געפיהל, וועלכער איז בעצם איבערהויפּט אַ לאָקאַלער געפיהל, איז אַן ערנ־סטע שטערונג פאַר דער אויסבילדונג פון שטאַאַטען, און פאָלג־ליך האָבען די לעצטע, און צוזאַמען מיט זיי די ציוויליזאַציע, אַנדערש ניט געקאָנט געגרינדעט ווערן, סיידען פאַרניכטענדיג, אויב ניט אינגאַנצען איז אין אַ באַדייטענדער מאָס, די דאָזיגע טיערישע ליידענשאַפט.

פאַטריאָטיזם

(פאָרטזעצונג)

האָבענדיג באטראכט פון אַנהויב דעם פאַטריאָטיזם פון דעם נאַטירליכען שטאַנדפּונקט און האָבענדיג באַוויזען, אז פון דעם שטאַנדפּונקט איז דער פאַטריאָטיזם פון איין זייט אַ געפיהל וואָס איז אייגענטימליך פאַר חיות אָדער בעלי־חיים, און אַז פון דער אַנדער זייט איז ער איבערהויפּט אַ לאָקאַלע ערשיינונג, מחמת ער קאָן בלויז ארומנעהמען אַ גאַנץ באַגרעניצטען שטח פון דער וועלט, וואו דער אומציוויליזירטער מענש פאַרברענגט זיין לעבען, — געה איך איצט אריבער צו אַנאַליזירן דעם אויסשליסליך מענשליכען פאַטריאָטיזם, דעם עקאָנאָמישען, פּאָליטישען און רעליגיעזען פאַטריאָטיזם.

עס איז אַ פאַקט, וואָס איז קאָנסטאַטירט געוואָרן פון נאַטוראַליסטען און איז שוין איצט געוואָרן אַן אַקסיאָמע, אַז די צאָהל פון יעדער טיערישער באַפעלקערונג איז תמיד אין איינקלאַנג מיט דער מאָס פון די נאַהרונגס־מיטלען, וואָס געפינען זיך אין דעם געגענד, וואָס די באַפעלקערונג באַוואוינט. וואָס מעהר נאַהרונגס־מיטלען עס זיינען בנמצא, אַלץ מעהר פאַרגרעסערט זיך די באַפעלקערונג; וואָס וועניגער זיי ווערן, אַלץ מעהר פאַרקלענערט זי זיך. ווען די טיערישע באַפעלקערונג פאַרצעהרט אַלע זאַפּאַסען פון דעם געגענד, וואַנדערט זי איבער. אָבער די דאָזיגע איבערוואַנדערונג, וועלכע צערייסט אַלע אַלטע געוועהנהייטען, אַלע טאָג־טעגליכע, רוטינע לעבענס מנהגים און צווינגט, אָהן וועלכען עס איז וויסען, אָהן יעדען געדאַנק, אינסטינקטיוו און אינגאַנצען אָנגעוויזען אויפ׳ן צופאַל, צו זוכען נאַהרונגס־מיטלען אין גאַנץ אומבאַקענטע געגענדען, איז שטענדיג פאַרבונדען מיט ליידען און שרעקליכע מאַטערנישען. דער גרעסטער טייל פון דער איבערגעוואַנדערטער טיערישער באַפעלקערונג שטאַרבט פון הונגער, און דיענט אָפט אַלס שפּייז פאַר די וואָס בלייבען לעבען; נאָר דעם קלענסטען טייל געלינגט צו אַקלימאַטיזירן זיך און צו געפינען נייע נאַהרונגס־מיטלען אין דעם נייעם געגענד.

דערפון קומען ארויס מלחמות, מלחמות צווישען מינים וועלכע נעהרען זיך מיט איינע און דיזעלבע זאכען; מלחמות צווישען

מינים וועלכע מוזען, צוליעב זייער נאהרונג, אויפפרעסען איינע די אנדערע. פון דעם שטאנדפונקט באטראכט, איז די בעלי־חיים וועלט ניט קיין אנדער זאך, ווי א בלוטיג שלאכט־הויז, א שרעקליכע און טרויעריגע טראגעדיע, וואס ווערט געשריבען פון הונגער.

יענע, וואס גלויבען אין דער עקזיסטענץ פון א בורא־גאט, פאלט גאר ניט איין, וואס פאר א קאמפלימענט זיי מאכען איהם, ווען זיי שטעלען איהם ארויס אלס דעם באשאפער פון אט דער וועלט. ווי איז עס מעגליך, אז אן אלמעכטיגער גאט, וואס איז פול מיט חכמה און גוטסקייט, האט ניט געקאנט דערגעהן צו עפעס אנדערש, ווי צו באשאפען אזא וועלט, אזא סטראשידלע!

אמת, די טעאלאגען האבען אן אויסגעצייכענטען ארגומענט צו דערקלערן אט דעם רעוואלטירנדען ווידערשפרוך. די וועלט איז באשאפען געווארן א פאלקאמענע, זאגען זיי; אין אנהויב האט אין איהר געהערשט אבסאלוטע הארמאניע, ביז וואנען דער מענש האט זיך פארזינדיגט, און גאט, ווערנדיג אין כעס אויף איהם, האט פארשאלטען דעם מענשען און די וועלט.

די דאזיגע דערקלערונג איז נאך באלעהרנדער דערמיט, וואס זי איז פול מיט נארישקייטען, און ווי באוואוסט, באשטעהט טאקע די גאנצע קראפט פון די טעאלאגען אין דומקייטען. וואס נארישער און אוממעגליכער א זאך איז פאר זיי, אלץ אמת'ער איז זי. די גאנצע רעליגיע איז ניט עפעס אנדערש, ווי די פארגעטערונג פון דעם אומזין.

הייסט עס, דער פאלקאמענער גאט האט באשאפען א פאלקאמענע וועלט, נאר די דאזיגע פאלקאמענהייט האט זיך אויסגעגליטשט און האט אויף זיך געבראכט די קללה פון דעם באשעפער; דערנאך איז די אבסאלוטע פאלקאמענהייט פארוואנדעלט געווארן אין אן אבסאלוטער אומפאלקאמענהייט. ווי אזוי האט א פאלקאמענהייט געקאנט ווערן אן אומפאלקאמענהייט? ענטפערט מען דארויף, אז פאסירט האט עס טאקע דערפאר, וואס די וועלט, כאטש זי איז באשאפען געווארן פאלקאם, איז זי אבער פונדעסטוועגען ניט געוועזן אבסאלוט פאלקאמען, ווייל אבסאלוט איז נאר גאט אליין, די אלערהעכסטע פאלקאמענהייט. די וועלט איז געוועזן פארהעלטניסמעסיג פאלקאם, בלויז אין פארגלייך צו דעם, ווי זי איז איצט.

אָבער ווי באַלד אַזוי, ט'צו וואָס געברויכען דאָס וואָרט: פאָלקאָמענהייט, אַ וואָרט, וואָס קאָן ניט אָנגעווענדט ווערן אויף עפּעס פאַרהעלטניסמעסיגעס? צי איז דען מגלויך אַ ניט־אַבסאָלוטע פאָלקאָמענהייט? זאָגט בעסער, אַז גאָט האָט באַשאַפען די וועלט ניט פאָלקאָם, נאָר בעסער ווי זי איז היינט. אָבער אויב זי איז בלויז געווען פאַרהעלטניסמעסיג בעסער, אויב זי איז געווען ניט־פאָלקאָם, טאָ האָט זי דאָך אין זיך ניט געהאַט די האַרמאָניע און דעם אבסאָלוטען פרידען, פון וועלכע די הערען טעאָלאָגען פאַרטויבען אונז די אויערן מיט זייערע מעשיות. און אין דעם פאַל פרעגען מיר ביי זיי: דאַרף מען דען ניט, לויט אייערע אייגענע ווערטער, אָפּשאַצען דעם באַשעפער נאָך זיין שאַפונג, ווי אַן ארבייטער נאָך דער ארבייט וואָס ער מאַכט? עס איז קלאָר, אַז דער באַשאַפער פון ניט פאָלקאָמענע זאַכען איז אַליין ניט פאָלקאָם; קוים איז די וועלט באַשאַפען געוואָרן ניט פאָלקאָם, איז גאָט, איהר באַשאַפער, זיכער ניט פאָלקאָם. וואָרים דער פאַקט, וואָס די וועלט איז באַשאַפען געוואָרן ניט־פאָלקאָם, לאָזט זיך בלויז ערקלערן מיט זיין ניט־קלוגשאַפט, אָדער אָהנמעכטיגקייט, אויב ניט שלעכטסקייט.

זאָגט מען מיר, אַז די וועלט איז געווען פאָלקאָם, זי איז בלויז געווען ווייניגער פאָלקאָם, ווי גאָט. ענטפער איך דאַרויף, אַז ווען עס האַנדעלט זיך וועגען פאָלקאָמענהייט, קאָן מען ניט רייידען פון קלענערער אָדער גרעסערער; פאָלקאָמענהייט איז גאַנץ, פולשטענדיג, אבסאָלוט, אָדער זי עקזיסטירט איגגאַנצען ניט. בכן, אויב די וועלט איז געווען ווייניגער פאָלקאָם ווי גאָט, איז די וועלט געווען ניט־פאָלקאָם; פון וואָס עס פאָלגט, אַז גאָט, דער באַשאַפער פון דער ניט־פאָלקאָמער וועלט, איז אַליין געווען ניט פאָלקאָם, אַז ער איז איצט אויך ניט פאָלקאָם, אַז ער איז קיינמאָל קיין גאָט ניט געווען, אַז גאָט עקזיסטירט ניט.

כדי צו ראַטעווען די עקזיסטענץ פון גאָט, וועלען די הערען טעאָלאָגען זיין געצוואונגען איינצושטימען, אַז די וועלט, וואָס ער האָט באַשאַפען, איז בעת דער שאַפונג געווען פאָלקאָם. דאַן אָבער שטעל איך זיי צוויי קליינע פראַגען. די ערשטע פראַגע איז: אויב די וועלט איז געווען פאָלקאָם, טאָ ווי אַזוי האָבען אין איין

צייט געקאָנט עקזיסטירן צוויי באַזונדערע פאָלקאָמענהייטען? פאָלקאָמענהייט איז נאָר מעגליך איינע; זי פאַרטראָגט ניט קיין דואַליטעט (צווייאיגקייט), מחמת אין דער דואַליטעט באַגרעניצען זיך איינע די אַנדערע און ווערן אויף אַזאַ אופן ניט־פאָלקאָם. הייסט דאָס, אויב די וועלט איז געווען פאָלקאָם, דאַן איז ניט געווען קיין גאָט איבער איהר, אפילו ניט אויסער איהר, — די וועלט אַליין איז געווען אַ גאָט. די צווייטע פראַגע איז: אויב די וועלט איז געווען פאָלקאָם, טאָ ווי אַזוי האָט זי געקאָנט פאַלען? אַ שעהנע פאָלקאָמענהייט איז דאָס, וואָס קאָן זיך ענדערן און פאַרשווינדען! ווירקליך, אויב מען זאָל אָנערקענען, אַז פאָלקאָמענהייט קאָן פאַלען, הייסט דאָס, אַז אויך גאָט קאָן פאַלען! — מיט אַנדערע ווערטער, גאָט האָט זיכער עקזיסטירט אין דער גלויבענדער פאַנטאַזיע פון די מענשען, נאָר דער מענשליכער פאַרשטאַנד, וועלכער טריאומפירט אַלץ מעהר און מעהר אין דער געשיכטע, פאַראורטיילט איהם צו פאַרניכטונג.

און איבער אַלץ, ווי מאָדנע דאָס איז דער גאָט פון די קריסטען! ער האָט באַשאַפען דעם מענשען אַזוי, אַז ער זאָל קאָנען, אַז ער זאָל מוזען זינדיגען און פאַלען. גאָט, וועלכער האָט צווישען זיינע אומענדליכע אַטריבוטען די אַלוויסענהייט, האָט ניט געקאָנט ניט וויסען, באַשאַפענדיג דעם מענשען, אַז ער וועט זינדיגען; און וויבאַלד גאָט האָט דאָס געוואוסט, האָט דער מענש געמוזט פאַלען: אַנדערש וואָלט עס געווען אַ העזה צו מאַכען צום ליגנער די געטליכע אַלוויסענהייט. טאָ וואָס־זשע רעדט מען, אַלזאָ, וועגען אַ מענשליכער בחירה? דאָס איז דאָך געווען אומפאַרמיידליך! געהאָרכענדיג אָט דעם פאַטאַלען דראַנג, — אפילו דער איינפאַכסטער פאַמיליען־פאָטער אויף גאָט'ס פּלאַץ וואָלט דאָס געקאָנט פאָראויסזעהן, — זינדיגט דער מענש: און אָט פאַלט די געטליכע פאָלקאָמענהייט אריין אין אַ שרעקליכען צאָרן, אין אַ צאָרן, וואָס איז פונקט אַזוי לעכערליך ווי עקעלהאַפט. גאָט פאַרשילט ניט נאָר יענע, וואָס האָבען איבערגעטראָטען זיין געבאָט, נאָר אפילו זייערע אַלע שפּעטערדיגע דורות, כאָטש מיר האָבען נאָך צו יענער צייט גאָר ניט עקזיסטירט און זיינען פאָלגליך דורכאויס אומשולדיג געווען אין די זינד פון אונזערע אורעלטערן. און ניט באַגנוגענענדיג זיך מיט דער דאָזיגער רעבעלירענדער אומגערעכ־

טיגקייט, פאַרשילט ער נאָך די לחלוטין אומשולדיגע האַרמאָנישע וועלט, און מאַכט זי פאַר אַ פּלאַץ פון אַלערליי שרעקענס און פאַרברעכענס, אַן אָרט פון שטענדיגע שלאַכטערייען. דערנאָך, זייענדיג שקלאַפיש געבונדען פון זיין אייגענעם צאָרן און קללה, וואָס ער האָט אַרויסגערעדט געגען דער וועלט און די מענשען, געגען זיין אייגענער שאַפונג, וואָס טוט גאָט ווען ער דערמאָנט זיך סוף כל סוף, אַז ער איז דער גאָט פון ליעבשאַפט? איהם איז ניט גענוג, וואָס ער האָט צוליעב זיין צאָרן אָנגעפילט די גאַנצע וועלט מיט בלוט; אָט דער בלוטיגער גאָט פאַרגיסט נאָך דאָס בלוט פון זיין איינציגען זוהן; ער איז איהם מקריב אונטער דעם אויסרייד פון איבערבעטען די וועלט מיט זיין געטליכער מאַיעסטעט! און וואָלט זיך דאָס כאָטש איינגעגעבען! אָבער ניין, די וועלט פון די מינים און די מענשהייט בלייבען נאָך אַלץ אַזוי צעריסען און פאַרבלוטיגט, פונקט ווי פאַר דעם משונה'דיגען קרבן. פון וואָס עס איז זעהר קלאָר צו זעהן, אַז דער גאָט פון די קריסטען, פונקט ווי די געטער וואָס זיינען געווען פאַר איהם, איז אַזאַ אָהנמעכטיגער גאָט ווי אַ ברוטאַלער, אַזאַ אומזיניגער, ווי אַ שלעכטער.

ליידער! אין דער וויגעלע פון דער מענשליכער ציוויליזאַציע געפינען מיר מענשען־פרעסעריי. אָנהויבענדיג פון יענער צייט און ניט אויפהערנדיג ביז צום היינטיגען טאָג, ווערן געפיהרט אַלץ פאַרניכטענדע מלחמות, ראַסען־ און פעלקער־מלחמות: מלחמות פאַר עראָבערונג, מלחמות צוליעב גלייכגעוויכט, מלחמות פּאָליטישע און מלחמות רעליגיעזע, מלחמות אין נאָמען פון גרויסע אידעען, פונקט ווי די וואָס עס פיהרט איצט אָן פראַנקרייך אונטער דער פיהרערשאַפט פון איהר איצטיגען קיסר*, און פאַטריאָטישע מלחמות, ווי עס פּלאַנעווען היינט, פון איין זייט, דער פאַנגערמאַניסטישער מיניסטער אין בערלין און פון דער צווייטער זייט, דער פאַנסלאַוויסטישער צאַר אין פעטערבורג.

און אין יסוד פון אַלעם דעם, אונטער די אַלע היפּאָקריטישע פראַזען, וואָס מען באַנוצט, כדי זיך צו געבען דעם אויסערליכען אויסזעהן פון מענשליכקייט און גערעכטיגקייט, וואָס געפינען מיר

---

* נאַפּאָלעאָן דער 3טער.

אזוינס? שטענדיג איינע און דיזעלבע עקאָנאָמישע פראגע: די שטרעבונג פון איינע צו לעבען אין וואוילטאָג אויף דעם חשבון פון אנדערע. דאָס איבעריגע איז ניט מעהר ווי היפּאָקריטסטוואָ. די אומוויסענדע, די פּשוט'ע און נאַראָנים לאָזען זיך כאַפּען אויף דער דאָזיגער ווענטקע, אָבער די דורכגעטריבענע מענשען, וואָס געוועלטיגען איבער דעם גורל פון די שטאַאטען, ווייסען גאַנץ גוט, אַז אין תוך פון אַלע מלחמות, איז פאַראַן נאָר איין באַוועגענדער מאָטיוו: גזלה, די ערָאָבערונג פון פרעמדען רייכטום און די פאַרשקלאַפונג פון פרעמדער ארבייט.

דאָס איז די גרויזאַמע און רויהע ווירקליכקייט, וואָס די גרעטע געטער פון אַלע אמונות, די געטער פון מלחמות האָבען שטענדיג געבענשט; אָנהויבענדיג פון יהוה, דער אייביגער פאָטער פון אונזער גאָט יעזוס קריסטוס, וועלכער האָט פאַרזאָגט זיין אויסדערוועהלטען פאָלק אויסצו'הרג'ענען אַלע איינוואוינער פון פאַרשפּראָכענעם לאַנד, — און ענדיגענדיג מיט דעם קאַטוילישען גאָט, וועלכער ווערט פאַרטראָטען פון די פּויפּסטען, וואָס האָבען אַלס שכר פאַר דעם טויטען די געצענדינער, מאַכמעדאַנער און אַפּיקורסים, אָוועקגעשאָנקען צו די גליקליכע מערדער די ערד פון די אומגליקליכע, אויף וועלכער עס זידט נאָך די וואַרעמע בלוט. פאַר די קרבנות איז דער גיהנום; פאַר די תליונים — דאָס פאַרמעגען און די ערד פון די דער'הרג'עטע, — דאָס איז דער צוועק פון די הייליגסטע רעליגיעזע מלחמות.

עס איז קלאָר, אַז לפּחות ביז היינט, איז די מענשהייט ניט געוועזען קיין אויסנאַהם פון דעם אַלגעמיינעם געזעץ פון דער טיערוועלט, וואָס פאַר'משפּט אַלע לעבעדיגע ברואים צו פרעסען איינע די אנדערע, כדי צו עקזיסטירן. בלויז דער סאָציאַליזם, ווי איך וועל זיך באַמיהען דאָס צו באַווייזען אין פאַרלויף פון די ארטיקלען, בלויז דער סאָציאַליזם, וועלכער שטעלט אַוועק אויף דעם אָרט פון דער פּאָליטישער, יורידישער און געטליכער גערעכטיגקייט די מענשליכע גערעכטיגקייט; וועלכער פאַרבייט דעם פּאַטריאָטיזם אויף דער אַלוועלטליכער סאָלידאַריטעט פון די מענשען, און די עקאָנאָמישע קאָנקורענץ אויף דער אינטערנאַציאָנאַלער אָרגאַניזאַציע פון דער געזעלשאַפט, וואָס איז איינגאַנצען באַזירט אויף אָרבייט, —

בלויז ער קאָן מאכען אַ סוף צו מלחמה, צו אַט דעם רויהען אויס־דרוק פון דער מענשליכער טיערישקייט.

אָבער כל זמן דער סאָציאַליזם האָט נאָך ניט מנצח געווען אויף דער ערד, וועלען ניט העלפען די פּראָטעסטען פון אַלע בור־זשואַזע קאָנגרעסען פון שלום און פרייהייט, וועט זיין ארויסגע־וואָרפען די פּאָרזיצערשאַפט פון אַלע וויקטאָר הוגאָס פון דער גאַנ־צער וועלט; מענשען וועלען ווייטער צערייסען איינער דעם אַנ־דערן, ווי ווילדע חיות.

עס איז אַזוי גוט ווי פעסטגעשטעלט, אַז די מענשליכע גע־שיכטע, ווי די געשיכטע פון אַלע אַנדערע מינים חיות, האָט זיך אָנגעהויבען מיט מלחמות. די דאָזיגע מלחמה, וועלכע האָט ניט געהאַט און האָט ניט קיין אַנדער צוועק אחוץ דער עראָבערונג פון לעבענסמיטלען, האָט געהאַט פאַרשיידענע פאַזען פון אַנטוויקלונג, וואָס זיינען געגאַנגען גלייך מיט די פאַרשיידענע פאַזען פון דער ציוויליזאַציע, דאָס הייסט, מיט דער אַנטוויקלונג פון די מענשלי־כע באַדערפעגישען און די מיטלען זיי צו באַפרידיגען.

און אַזעלכע אומזיניגקייטען וויל מען דאָס אָנהענגען אויף אונזער פרייהייט, אויף אונזער שכל! מיט דער הילף פון אַזעל־כע אומגעלומפּערטקייטען פּרעטענדירט מען דאָס צו ערציהען און אויסמענשלען די מענשען! ווען וועלען שוין די הערען טעאָלאָגען זיך אָננעהמען מיט געגוג מוט, כדי אָפען זיך אָפּצוזאָגען ניט נאָר פון שכל, נאָר אויך פון מענשליכקייט? עס איז נאָך ניט גענוג צו זאָגען מיט טערטולליאַנ׳ען: „איך גלויב, ווייל עס איז אַב־סורד“ (Credo, quia absurdum); — זיי מוזען זיך נאָך באַ־מיהען ארויפצוצווינגען אויף אונז, אויב מעגליך, דעם קריסטענטום מיט דער הילף פון קאַנטשוק, ווי דאָס טוט ד ע ר ר ו ס י ש ע ר צ אַ ר; מיט דער הילף פון שייטערהויפענס, ווי קאַלווין; מיט דער הילף פון דער היילינגער אינקוויזיציע, ווי די גוטע קאַטאָליקען; מיט דער הילף פון גוואַלט, ענוים און טויטשטראָפען, מיט וועלכע עס וואָלטען אַזוי געוואָלט זיך קאָנען באַנוצען די גייסטליכע פון אַלערליי רעליגיעס, וואָס קאָן געבען. — זאָלען זיי אויספּרובירן אַט די אַלע שעהנע מיטלען, זאָלען זיי זיך אָבער ניט טרויסטען מיט דער האָפענונג, אַז זיי וועלען ווען עס איז טריאומפירן איבער אונז.

וואָס איז שייך צו אונז, לאָמיר איין מאָל פאַר אַלע מאָל אי־בערלאָזען אָט די אַלע געטליכע שרעקענעס און אומזיניגקייטען פאַר יענע, וואָס גלויבען אומזיניג, אַז מען וועט נאָך לאַנג קאָנען אין זייער נאָמען עקספּלואַטירן דאָס פאָלק און די אַרבייטער־מאַסען. לאָמיר זיך אומקעהרן צו אונזער ריינעם מענשליכען שכל און לאָמיר שטענדיג געדענקען, אַז די מענשליכע בילדונג, — די איינציגע, וואָס קאָן אונז אויפקלערן, באַפרייען, מאַכען אונז ווירדיג און גליקליך, — איז ניט אין אָנהויב, נאָר אין סוף פון דער געשיכטע, און אַז דער מענש איז אין זיין היסטאָרישער אַנטוויקלונג אַרויסגעקומען פון טיערישקייט, כדי ביסלעכווייז צו דערגרייכען צו מענשליכקייט. לאָמיר דעריבער קיינמאָל ניט קוקען אויף צוריק, נאָר פאָראויס, מחמת פאָראויס איז אונזער זון און אונזער רעטונג. און אויב עס איז ערלויבט, אויב עס איז אפילו ניצליך אַמאָל זיך אומצוקוקען אויף צוריק, איז דאָס נאָר צוליעב דעם, כדי צו קאָנסטאַטירן, וואָס מיר זיינען געווען און וואָס מיר דאַרפען שוין מעהר ניט זיין, וואָס מיר האָבען געטאָן און וואָס מיר דאַרפען שוין מעהר ניט טאָן.

די נאַטירליכע וועלט איז אַ שטענדיגע אָרענאַ פון אומאויפהערליכען קאַמף, פון קאַמף פאַר'ן לעבען. מיר דאַרפען זיך ניט פרעגען, פאַרוואָס דאָס איז אַזוי. מיר האָבען עס ניט געשאַפען, מיר האָבען עס אַזוי געפונען, אַריינטרעטענדיג אין לעבען. דאָס איז אונזער נאַטירליכער אויסגאַנגספּונקט, און מיר זיינען אין דעם גאָרנישט פאַראַנטוואָרטליך. פאַר אונז איז גענוג צו וויסען, אַז אַזוי איז געווען און וואַהרשיינליך וועט שטענדיג אַזוי זיין. די האַרמאָניע ווערט אין דער דאָזיגער וועלט אויפגעהאַלטען דורך קאַמף, דורך דעם נצחון פון איינע און דער מפּלה, און זעהר אָפט דעם טויט, פון אַנדערע. דער וואוקס און די אַנטוויקלונג פון די מינים זיינען באַגרעניצט פון זייער אייגענעם הונגער און דורך די אַפּעטיטען פון די אַנדערע מינים, דאָס הייסט, דורך ליידען און טויט. מיר זאָגען ניט מיט די קריסטען, אַז דאָס איז אַ יאָמערטאָל, אָבער מיר מוזען צוגעבען, אַז זי (די נאַטירליכע וועלט) איז גאָר ניט אַזאַ צערטליכע מוטער, ווי אַנדערע דערצעהלען, און אַז די לעבעדיגע וועזענס דאַרפען האָבען ניט ווייניג ענערגיע, כדי צו לעבען אין איהר. אין דער נאַטירליכער וועלט בלייבען לעבען די

שטארקע, און די שוואכען קומען־אום; און די ערשטע בלייבען לעבען נאָר דערפאַר, ווייל די לעצטע קומען־אום.

איז דען מעגליך, אז אָט דער פאַטאַלער געזעץ פון נאַטור־לעבען, זאָל זיין אַזוי אומפאַרמיידליך אין דער מענשליכער און סאָציאַלער וועלט?

פאַטריאָטיזם

(פאָרטזעצונג.)

זיינען די מענשען פון דער נאַטור אויס פאַראורטיילט צו פרעסען איינע די אַנדערע, כדי צו לעבען, ווי דאָס טוען די חיות פון אַנדערע מינים?

פון אָנהויב האָט דער מענש, די אַלץ־עסענדע חיה, זיך ערנעהרט ווי אַלע אַנדערע חיות מיט פרוכטען, גרינסען, מיט געיעג און פיש־פאַנג. פאַר אַ משך פון פיעלע יאָהרהונדערטער איז דער מענש געגאַנגען אויף געיעג און האָט געפאַנגען פיש, פונקט ווי דאָס טוען נאָך היינט די חיות, ד. ה. אָהן דער הילף פון אַנדערע געצייג, אחוץ די מיט וועלכע די נאַטור האָט איהם באַשאָנקען. זיך באַנוצענדיג צום ערשטען מאָל מיט אַ רויהען געצייג, מיט אַ פראָסטען שטעקען אָדער שטיין, איז ער שוין באַגאַנגען אַן אַקט פון דענקען און האָט זיך שוין ארויסגעוויזען, פאַרשטעהט זיך, ניט האָבענדיג קיין אָהנונג וועגען דעם, אַלס אַ דענקענדע חיה, — אַ מענש. וואָרים דאָס איינפאַכסטע געצייג האָט דאָך געמוזט זיין צוגעפאַסט פאַר דעם צוועק, וואָס ער האָט זיך געשטעלט צו דערגרייכען דורך איהם, און פאָלגליך האָט דאָס באַנוצען זיך מיט דעם שוין באַטייט אַ געוויסע איבערלעגונג פון שכל, אַן אויסגערעכענטקייט, וואָס טיילט גרינדליך אָפּ דער חיה־מענש פון אַלע אַנדערע ערדישע חיות. אַ דאַנק אָט די פעהיגקייטען צו דענקען, אורטיילען, ערפינדען, האָט דער מענש פאַרפאָלקאָמט, אמת, זעהר לאַנגזאם אין פאַרלויף פון אַ סך דורות, זיינע געוועהר, און דורך דעם האָט ער זיך פאַרוואַנדעלט אין אַ יעגער, אָדער אין אַ באַוואַפענטער ווילדער חיה.

דערגרייכענדיג אָט די ערשטע מדרגה פון ציוויליזאַציע, האָ־

בען די קליינע גרופּעס מענשען נאטירליך זיך געקאָנט לייכטער דערנעהרן, טויטענדיג לעבעדיגע ברואים, ניט אויסשליסענדיג דעם מענשען, וואָס האָט זיי אויך געדיענט אַלץ שפּייז, ווי די חיות, וואס האָבען ניט געהאַט קיין געוועהר פאַר יאַגד און מלחמה. און אזוי ווי די פאַרמעהרונג פון די טיערישע מינים איז שטענדיג לויט דער דירעקטער פּראָפּאָרציע פון דער מאָס נאַהרונגס־מיטלען, איז קלאָר, אז די צאָהל פון מענשען האָט זיך געמוזט פאַרגרעסערן אין א גרעסערער פּראָפּאָרציע ווי די צאָהל חיות פון אַנדערע מינים, און לסוף האָט געמוזט קומען א מאָמענט, ווען די ניט־באַארבייטע נאַטור איז שוין ניט געווען ביכולת צו שפּייזען אַלע מענשען.

ווען דער מענשליכער שכל וואָלט ניט געהאַט די פעהיגקייט צו פּראָגרעסירן; ווען ער וואָלט זיך ניט אַנטוויקעלט אַלץ מעהר און מעהר, שטיצענדיג זיך פון איין זייט אויף דער טראַדיציע, וועלכע אַנטהאַלט צום נוצען פון די צוקינפטיגע דורות דאָס וויסען, וואָס די פריהערדיגע דורות האָבען זיך ערוואָרבען, און פון דער אַנדער זייט ווערנדיג אַלץ ברייטער, א דאַנק דער מתנה פון וואָרט, וואָס איז ענג פאַרבונדען מיט דער מתנה פון געדאַנק; ווען ער וואָלט ניט געווען באַשאָנקען מיט דער אומבאַגרעניצטער פעהיגקייט צו ערפינדען אַלץ נייע מיטלען צו באַשיצען די מענשליכע עקזיסטענץ קעגען די פיינדליכע כחות פון דער נאַטור, — וואָלט אָט דער חסרון פון דער נאַטור געווען א ניט־דורכדרינגליכע גרעניץ פאַר דער פאַרמעהרונג פון דעם מענשליכען מין.

אָבער, א דאַנק אָט די אומשאַצבאַרע פעהיגקייטען, וואָס דערלויבען איהם צו דערגעהן, דענקען און באַגרייפען, איז דער מענש געווען ביכולת אַריבערצוטרעטען די נאַטירליכע גרעניץ, וועלכע האָט אָפּגעשטעלט די אַנטוויקלונג פון אַלע אַנדערע מינים חיות. ווען די נאַטירליכע קוואַלען האָבען זיך אויסגעשעפּט, האָט ער באַשאַפען קינסטליכע. זיך באַנוצענדיג ניט מיט זיין פיזישער קראַפט, נאָר מיט זיין שכל'דיגען פאָרצוג, האָט ער אויפגעהערט סתם צו טויטען די חיות, כדי זיי באַלד אויפצועסען, נאָר ער האָט אָנגעהויבען זיי צוימען, צוגעוועהנען און זיי ווי ערציהען, אז זיי זאָלען דיענען זיינע צוועקען. און אָט אויף אַזא אופן האָט זיך פאַר א משך פון יאָהרהונדערטער געצויגען און ציהט זיך נאָך

ביז היינט די פאַרוואַנדלונג פון יעגער־גרופּעס אין פּאַסטוכער־גרופּעס.

אַט דער נייער מקור פון חיונה האָט נאַטירליך נאָך מעהר פאַרמעהרט דעם מענשליכען מין, וואָס האָט געפיהרט צו דער נויטוועגדיגקייט צו באַשאַפען נאָך נייע מיטלען פאַר דער דערהאַלטונג פון לעבען. ווען די אויסנוצונג פון די חיות איז געוואָרן ניט גענוג, האָבען די מענשען גענומען אויסנוצען די ערד. אויף אַזאַ אופן האָבען די וואַנדערענדע און נאָמאַדישע פעלקער אין משך פון פיעלע יאָהרהונדערטער זיך פאַרוואַנדעלט אין פעלקער, וואָס באַאַרבייטען די ערד.

אין אַט דער געשיכטליכער פעריאָדע איז דאָס אייגענטליך איינגעפיהרט געוואָרן די שקלאַפעריי. די מענשען, וועלכע זיינען געווען דורכאוים ווילדע חיות, האָבען אָנגעהויבען מיט דעם, וואָס זיי פלעגען אויפפרעסען די גע'הרג'עטע אָדער די געפאַנגענע שונאים. ווען זיי האָבען אָבער אָנגעהויבען באַגרייפען דעם גאַנצען נוצען פון צווינגען די חיות צו דיענען זיי און זיי עקספּלואַטירן, און ניט זיי גלייך טויטען, האָבען זיי גיך געמוזט באַגרייפען, אַז מען קאָן ציהען נוצען אויך פון דעם דיענסט פון דעם מענשען, וועלכער איז דער קליגסטער פון אַלע ערדישע חיות. מען האָט אויפגעהערט אויפעסען דעם באַזיגטען שונא, מען האָט איהם אָבער פאַרוואַנדעלט אין אַ שקלאַף, וועלכער מוז אויספיהרן די אַרבייט, וואָס איז נויטיג אויפצוהאַלטען זיין בעל־הבית.

די אַרבייט פון די פּאַסטוך־פעלקער איז אַזוי לייכט און איינפאַך, אַז עס איז פאַר איהר כמעט ניט נויטיג די אַרבייט פון שקלאַפען. מיר זעהען דאריבער, אַז ביי די וואַנדערנדע און פּאַסטוך־פעלקער איז די צאָהל פון שקלאַפען זעהר באַגרעניצט, אויב ניט צו זאָגען, כמעט אינגאַנצען ניט פאַראַנען. אַנדערש איז די זאַך ביי באַזעסענע און אַגראַר־פעלקער. די ערד־אַרבייט פאָדערט גע־דולדזאַמע, טאָג־טעגליכע און שווערע פּראַצע. דער פרייער מענש פון וועלדער און סטעפּעס, דער יעגער אָדער פיהצוכטער, נעהמט זיך צו ערד־אַרבייט מיט גרויס ווידערווילען. מיר זעהען דאריבער אפילו אין דער היינטיגער צייט, ווי למשל, ביי די ווילדע פעלקער פון אַמעריקאַ, אַז די גאַנץ שווערע און ווידערוויליגע הויז־אַרבייט ווערט אַרויפגעוואָרפען אויף דער פאַרהעלטניסמעסיג שוואַכער באַ־

שעפעניש — אויף דער פרוי. די מענער ווייסען ניט פון קיין אַנדער באַשעפטיגונג, אחוץ געיעג און קריעג, וואָס ווערן אַפילו אין אונזער ציוויליזאַציע באַטראַכט פאַר די בכבוד'יגסטע באַשעפטיגונגען, און, פאַראַכטענדיג אַלע אַנדערע אַרבייטען, ליגען זיי פויל, רויכערנדיג זייערע ליולקעס, בעת זייערע אומגליקליכע פרויען, אָט די נאַטירליכע שקלאַפען פון דעם רויהען מענשען, פאַלען אונטער דער לאַסט פון זייער טאָג־טעגליכער אַרבייט.

אַ טריט פאָרווערטס אין דער ציוויליזאַציע, און די אַרבייט פון דער פרוי ווערט אַרויפגעלעגט אויפ'ן שקלאַף. אַן אונטערטעניגע חיה, באַשאָנקען מיט שכל, ווערט דער מענש געצוואונגען צו טראָגען די גאַנצע לאַסט פון קערפּערליכע אַרבייט און גיט זיין בעל־הבית די מעגליכקייט פאַר פרייע צייט און אינטעלעקטועלער און מאָראַלער אַנטוויקלונג.

די קראָפּאָטקין ליטעראַטור געזעלשאַפט

(The Kropotkin Publication Society)

איז אַן אומפּאַרטייאישע סאָציאַליסטישע ליטעראַטור געזעל־שאַפט, וועלכע האָט זיך אָרגאַניזירט (אין יאָהר 1913) אויפ'ן עהרען־נאָמען פון פּעטער קראָפּאָטקין, דעם גרויסען רעוואָלוציאָ־נער, וויסענשאַפטס־מאַן און פרייהייט־קעמפּער, מיט דעם צוועק אַרויסצוגעבען אין אידישער איבערזעצונג אַלע אַלגעמיין סאָציאַ־ליסטישע קלאַסיקער און אנדערע ווערטפּולע סאָציאַל־פּאָליטישע ווערק.

זי איז א קאָאָפּעראַטיווע געזעלשאַפט, אין וועלכער יעדער פרייהייטליעבענדער מענש קאָן ווערן אַ מיטגליעד. דער יעהרליכער בייטראָג איז $1.50, איינגעצאָהלט אין פאָראויס. די געזעלשאַפט גיט אַרויס צוויי גרויסע ביכער אַ יאָהר, יעדעס בוך שעהן געבונדען, (דער רעגעלמעסיגער פּרייז פאַר ניט־מיטגליעדער איז כמעט צוויי מאָל אַזויפיעל) און ווערן אַוועקגעגעבען צו די מיטגליעדער פריי (פאַר צושיקען אהיים, 25 סענט עקסטרא פאַר ביידע ביכער).

מיטגליעדער ווערן אָנגענומען צו יעדער צייט און זיינען באַ־רעכטיגט, גלייך ווי זיי צאָהלען איין זייער בייטראַג, צו די צוויי ביכער, וואָס די געזעלשאַפט גיט אַרויס אין דעם יאָהר. אַלס מיט־גליעדער פון דער געזעלשאַפט קאָנען זיי קריגען די ביכער, וועלכע די געזעלשאַפט האָט אַרויסגעגעבען אין די פריהערע יאָהרען, מיט 40 פּראָצענט ביליגער ווי זייער רעגעלמעסיגער פּרייז.

די געזעלשאַפט האַלט אָפּ איין מאָל אַ יאָהר אַן אַלגעמיינע מיטגליעדער־פערזאַמלונג, אויף וועלכער עס ווערט אָפּגעגעבען אַ באריכט פון דער טעטיגקייט און דעם צושטאַנד פון דער געזעל־שאַפט. יעדער מיטגליעד איז בארעכטיגט צו אַ שטימע ביי די פערהאַנדלונגען און די וואַהלען פון מיטגליעדער אין פערוואַל־טונגסראַט.

די דורכשניטליכע צאָהל מיטגליעדער איז ביז איצט געווען אַריבער צוויי טויזענד. וואָס גרעסער די צאָהל מיטגליעדער, אַלץ מעהר נוצען פאַר די מיטגליעדער אַליין.

פערלאַנגט די סטאַטוטען פון דער געזעלשאַפט און דעם קאַ־טאַלאָג פון די אַרויסגעגעבענע ביכער! אַדרעסירט אַלע בריעף און געלד־זענדונגען צו דער

KROPOTKIN PUBLICATION SOCIETY

250 East Broadway — New York, N. Y.

קאַטאַלאָג

פון די ביכער, וואָס זיינען אַרויסגעגעבען געוואָרען

פון דער

קראָפּאָטקין ליטעראַטור געזעלשאַפט

ניו יאָרק.

מעמוארען פון א רעוואָלוציאָנער

פון פעטער קראָפּאָטקין

מיט א פאָררעדע פון געאָרג בראנדעס

איבערזעצט פון ג. דייוויד.

דאָס בוך איז איינגעטיילט אין 6 טיילען:

1טער טייל: קינדהייט.

2טער טייל: דער פאזשען־קאָרפּוס.

3טער טייל: סיביר.

4טער טייל: פעטערבורג, ערשטע רייזע נאָך מערב אייראָפּא.

5טער טייל: פעטראָ־פּאוולאָווסקי פעסטונג; דאָס אנטלויפען.

6טער טויל: מערב־אייראָפּא.

„דער פּראָפעסאָר זוכט מעהר איבערצוגעבען די פּסיכאָלאָגיע פון זיינע צייטגענאָסען, איידער פון זיך אליין. מען קאָן אין זיין בוך געפינען די פּסיכאָלאָגיע פון דער אָפיציעלער רוסלאנד און פון די רוסישע מאסען; פון דער פאָרווערטס־קעמפענדער רוסלאנד און פון רוסלאנד, וואָס שטעהט אויף איין אָרט. די באשרייבונג פון זיין לעבען ענטהאלט די געשיכטע פון רוסלאנד, ווי אויך פון דער אַרבייטער־באוועגונג פאר דעם לעצטען האלבען יאָהרהונדערט. ווען ער פאַרטיעפט זיך אין זיין אייגענער אינער־רער וועלט, זעהען מיר די אויסערע וועלט זיך אָפּשפּיגלען אין איהר.”

דאָס בוך ענטהאלט 526 זייטען, שעהן געבונדען אין קלאָטה.

פּרייז $1.50.

(פאר מיטגלידער פון דער געזעלשאפט — 90 סענט)

געגענזייטיגע הילף

ביי חיות און מענשען אלס א פאקטאר פון ענטוויקלונג.

פון פעטער קראפאטקין

איבערזעצט אין אידיש פון דר. י. א. מעריסאן.

פעטער קראפאטקין האט געשריבען א ספעציעלע פאררעדע פאר דער אידישער איבערזעצונג, וועלכע געפינט זיך ניט אין קיין אנדער אויסגאבע.

די קאפיטלען 1 און 2 באהאנדלען די פאקטען פון געגענזייטיגער הילף ביי חיות, באשרייבענדיג דאס לעבען פון מוראשקעס און ביענען, די געזעלשאפטליכקייט פון פויגלען, פון די זויגטיערען, פון די גריזונגעס און אפען א. אז. וו., דעם קאמף פאר עקזיסטענץ און די באזייטיגונג פון קאנקורענץ אין דער נאטור.

קאפיטעל 3 באהאנדעלט די פאקטען פון געגענזייטיגער הילף ביי די ווילדע מענשען.

קאפיטעל 4 באשרייבט דאס לעבען פון די בארבארישע פעלקער.

קאפיטלען 5 און 6 באהאנדלען די מיטעלאלטערליכע שטאדט, איהר אורשפרונג און זעלבסט־פארוואלטונג; די לייבאייגענשאפט און די פעאדאלע פריצים; די ארבייטער און זייערע צעכען; די קונסט און וויסענשאפט א. אז. וו.

קאפיטלען 7 און 8 באהאנדלען די געגענזייטיגע הילף אין דער היינטיגער געזעלשאפט: די פאלקס־אויפשטאנדען, די דארף־געמיינדען אין דער שווייץ, פראנקרייך, דייטשלאנד און רוסלאנד; די ענטשטעהונג פון ארבייטער יוניאנס, סטרייקס, קאאפעראציעס, הילפס־פאראיינען א. אז. וו.

דאס בוך ענטהאלט אויך א פאלשטענדיגען אינדעקס און ווארט־ערקלערער. 433 זייטען, שעהן געבונדען אין רויטען קלאטה.

פרייז $1.25.

(פאר מיטגלידער פון דער געזעלשאפט — 75ס.)

פעלדער, פאַבריקען און ווערקשעפּער

אינדוסטריע פארבונדען מיט אַגריקולטור און גייסטיגע אַרבייט מיט האַנדאַרבייט.

פון פּעטער קראָפּאָטקין

איבערזעצט פון דר. י. א. מעריסאָן.

אינהאַלט:

די קאַפּיטלען 1 און 2 באַהאַנדלען די דעצענטראַליזאַציע פון די אינדוסטריען אין גרויס בריטאַניען, פראַנקרייך, דייטשלאַנד, רוסלאַנד, איטאַליען, שפּאַניען, אינדיע, יאַפּאַן און די פאַראייניגטע שטאַאַטען פון אַמעריקא. דער פּראָפעסער באווייזט ווי יעדעס פּאָלק שטרעבט צו ווערן דער פּראָדוצירער פון זיינע אייגענע פאַבריצירטע אַרטיקלען, און ווי עס וואַקסט די נויט אין יעדען לאַנד זיך צו שטיצען דערהויפּט אויף די היימישע פאַרברויכער. קאַפּיטלען 3, 4 און 5 באַהאַנדלען די מעגליכקייט פון אַגריקולטור, אַרויסצוברענגען אומענדליך פיעל מעהר פּראָדוקטען פון דער ערד, ווי עס איז אַרויסגעבראַכט געוואָרן ביז איצטער. די אינטענסיווע קולטור איז דער וויסענשאַפטליכער ענטפער אויף אַלע רעאַקציאָנערע שלוסען פון די מאַלטוזיאַנער, וועלכע באַהויפּטען, אַז עס איז ניטאָ קיין פּלאַץ פאַר אַלע מענשען ביים מאָהלצייט־טיש פון דער נאַטור. קאַפּיטלען 6 און 7 באַהאַנדלען די קליינע אינדוסטריען און אינדוסטריעלע דערפער און באווייזען די נוצען פון אַ פאַראייניגונג צווישען אַגריקולטור און אינדוסטריע. דער קאַפּיטעל 8 רעדט וועגען גייסטיגע אַרבייט און האַנד־אַרבייט און באווייזט די נוצען, וואָס די וויסענשאַפט קאָן ציהען פון דער פאַרבינדונג פון זיי ביידען. דער פּראָפעסער ברענגט קלאָר אַרויס די וויכטיגקייט פון דער אינטעגראַלער אָדער פּאָלשטענדיגער ערציהונג און באַשרייבט די פאַרשיידענע פּראָבעס פון אַזאַ ערציהונג לויט דעם מאָסקעווער סיסטעם, וואָס איז אָנגעווענדט געוואָרן אין אייניגע שולען פון באָסטאָן, שיקאַגאָ און אַבערדין.

דאָס בוך ענטהאַלט 410 זייטען, שעהן געבונדען אין קלאָטה.

פּרייז $1.25.

(פאַר מיטגלידער פון דער געזעלשאַפט — 75 סענט)

דער איינציגער און זיין אייגענטום

פון מאַקס שטירנער

איבערזעצט פון דר. י. א. מעריסאָן.

מיט אַ ביאָגראַפישער סקיצע פונ'ם פּראָפעסער און אַן איינלייטונג
געשריבען פון דעם איבערזעצער.

שטירנער'ס בוך „דער איינציגער" האָט קיין גלייכען ניט צו זיך אין דער גאַנצער וועלט־ליטעראַטור. עס איז דאָס גרעסטע אַפּיקורסישע בוך פון אַלע צייטען און פון אַלע ליטעראַטורען. „שטירנער איז דער איינציגער, וואָס בויגט ניט זיין קאָפּ, ניט פאַר דער פאַרגאַנגענהייט, ניט פאַר דער צוקונפט; וואָס לייקענט אין יעדער מאָראַל און מאַכט צונישט יעדען אידעאַל"... „שטירנער לאָזט ניט דורך קיין געזעלשאַפטליכען באַגריף, אויף וועלכען ער ווענדט ניט אָן זיין שאַרפען מעסער פון קריטיק: שטאַאַט, רעכט, פליכט, געזעץ, פרייהייט, אייגענטום א. אז. וו. ווערן צוגלידערט און אַרויסגעשטעלט אין זייער נאַקעטקייט און אינהאַלטסלאָזיגקייט." „שטירנער'ס גרויסער פאַרדיענסט באַשטעהט דערהויפּט אין דעם, וואָס ער העלפט דעם מענשען צו צעברעכען אַזויפיעל קייטען. און ווען אפילו מיר קאָנען מיט איהם ניט איינשטימען, אַז י ע ד ע היילינגקייט איז אַ קייט; ווען אפילו זיין שווערער האַמער, מיט וועלכען ער שלאָגט אַזוי מעכטיג אויף אונזערע קייטען, רייסט אָפטמאָל אָפּ אויך אַ שטיק לעבעדיג פלייש — ווען אפילו זיין מוטיג פייפען אויף אַלע אונזערע אידעאַלען און הייליגטימער גרילצט אונז אַזוי שאַרף אין די אויערען — מוזען מיר דאָך באַטראַכטען דעם „איינציגען און זיין אייגענטום" פאַר איינעם פון די גייסטרייכסטע אויפקלערונגס־ווערק פון דער גאַנצער וועלט־ליטעראַטור, און דעם פּראָפעסער — פאַר איינעם פון די גרויסע וואוילטעטער פון דער מענשהייט." (אויסצוג פון איבערזעצער'ס איינלייטונג.)

דאָס בוך ענטהאַלט 504 זייטען, איז שעהן געבונדען אין קלאָטה.

פּרייז $1.50.

(פאַר מיטגלידער פון דער געזעלשאַפט — 90 סענט.)

געקליבענע שריפטען

פון פערדינאַנד לאַסאַל

1. די וויסענשאַפט און די ארבייטער

א פארטיידיגונגס־רעדע געהאלטען פאר דעם בערלינער קרי־מינאל־געריכט אנטקעגען דער באשולדיגונג, אז ער האט עפענטליך אויפגערייצט די אָרימע קלאסען צו האסען און פאראכטען די רייכע.

איבערזעצט פון דר. י. א. מעריסאָן.

2. באסטיא־שולצע אָדער קאפיטאל און ארבייט

איבערזעצט און איינגעלייטעט פון א. א. ראַבאַק.

לאסאל'ס „קאפיטאל און ארבייט" איז זיין הויפט עקאָנאָ־מישעם ווערק און באהאנדעלט אין 4 גרויסע קאפיטלען: די ארבייט; דאָס קאפיטאל; אויסטויש, ווערטה און פרייע קאָנקורענץ און די פראָדוקטיווע קאָאָפעראציעס. דאן קומט א שלוס און א נאָכוואָרט.

דאָס בוך ענטהאלט 434 זייטען, שעהן געבונדען אין קלאָטה.

פרייז $1.25.

(פאר מיטגלידער פון דער געזעלשאפט — 75 סענט.)

וואָס איז אייגענטום?

א פאַרשונג פונ'ם פרינציפּ פון רעכט און רעגירונג.

פון פּ. זש. פּרודאָן

איבערזעצט און איינגעלייטעט פון דר. א. קאַראַלניק.

א י נ ה א ל ט :

קאַפּיטעל 1: די מעטאָדע פון דעם ווערק. די אידעע פון א רעוואָלוציע.

קאַפּיטעל 2: וועגען דעם אייגענטום אלס נאַטור־רעכט.

קאַפּיטעל 3: ארבייט אלס אַן אורזאַך פון אייגענטום.

קאַפּיטעל 4: אייגענטום איז אוממעגליך (די ווידערשפּרוכען פון אייגענטום).

קאַפּיטעל 5: א פּסיכאָלאָגישע ערקלערונג פון דער אידעע פון גערעכטיגקייט און א באַשטימונג פון דעם פּרינציפּ פון רעגירונג און רעכט.

פּרודאָן'ס ענטפער: „אייגענטום איז גנבה" האָט געמאַכט א שטאַרקען איינדרוק אויף זיין צייט. זיין שאַרפע קריטיק און שטרענגע לאָגיק, דער געוואַלטיגער פּאַטאָס און זיין אויפריכטיג־קייט, און דערהויפּט זיין רעוואָלוציאָנערער טאָן קאָנען ניט פאַר־פעהלען צו מאַכען א שטאַרקען רושם אויף יעדען לעזער אין אלע צייטען.

דאָס בוך ענטהאַלט 341 זייטען, שעהן געבונדען אין קלאָטה.

פּרייז $1.25.

(פאַר מיטגלידער פון דער געזעלשאַפט — 75 סענט.)

דאָס קאַפּיטאַל

פון קאַרל מאַרקס

איבערזעצט נאָך קאַרל קאַוטסקי'ס דייטשע פאָלקסאויסגאַבע
פון דר. י. א. מעריסאָן

מיט אַ ביאָגראַפישע סקיצע פון דעם פּראָפעסער.

דער באַריהמטער ערשטער באַנד „קאַפּיטאַל" פון קאַרל מאַרקס, וועלכער האָט פאַרדיענט דעם נאָמען „די ביבעל פון פּראָלעטאַריאַט" איז איינגעטיילט געוואָרן אין דריי טיילען און ארויסגעגעבען אין דריי באַזונדער געבונדענע ביכער. דאָס ערשטע בוך ענטהאַלט 477 זייטען, דאָס צווייטע בוך ווערט פאָרטגעזעצט ביז זייטע 886, און דאָס דריטע בוך ענדיגט זיך מיט זייטע 1270. צום סוף פון דריטען בוך געפינט זיך אַ גרויסער רעגיסטער, וועלכער איז איינגעטיילט אין צוויי טיילען: אַ נאָמען־רעגיסטער, וועלכער פאַרצייכענט די נעמען פון די מחברים, וואָס זיינען ציטירט געוואָרען אין „קאַפּיטאַל", און גיט קורצע ביאָגראַפישע דאַטען פון יעדען מחבר; און אַ זאַך־רעגיסטער, וועלכער צייגט וואו יעדער ענין אָדער געגענשטאַנד, וואָס מאַרקס האָט דערמאָנט, געפינט זיך אין די דריי ביכער פון אָט דעם גרויסען ערשטען באַנד. אָט דער טאָפּעלער רעגיסטער, וואָס איז אַ העכסט ניצליך ווערק פאַר זיך, פאַרנעהמט 45 זייטען טאָפּעל־קאָלום, געדיכט געזעצט אין קליינעם שריפט.

די איבערזעצונג איז געמאַכט געוואָרען מיט דער גרעסטער פּינקטליכקייט און טריישאַפט צום אָריגינאַל. קיין אות און קיין נקודה איז ניט אויסגעלאָזט אָדער געענדערט געוואָרן. עס איז אויך ניט געמאַכט געוואָרן קיין פאַרזוך צו פּאָפּולאַריזירן אָדער פאַרטייטשען אירגענד וועלכען שווערן אויסדרוק. דער לעזער און דער שטודענט וועלען געפינען אין אָט די אידישע דריי ביכער פון דעם ערשטען באַנד „קאַפּיטאַל" אַן אבסאָלוט געטרייע קאָפּיע פון דעם דייטשען אָריגינאַל, אויף וועלכער זיי קאָנען זיך פאַרלאָזען מיט דער גרעסטער זיכערקייט.

די דריי ביכער זיינען איינהייטליך אַרויסגעגעבען און געבונדען אין אַ שעהנעם קלאָטה און ווערן פאַרקויפט צוזאַמען אָדער יעדעס בוך באַזונדער.

דער פּרייז פון יעדען בוך איז $1.50.

(פאַר מיטגלידער פון דער געזעלשאַפט — 90 סענט.)

עס ווערט פאַרפאַרטיגט צום דרוק

די געשיכטע פון טרייד־יוניאָניזם

א וויסענשאַפטליכע פאָרשונג וועגען דער
ענטשטעהונג, ענטוויקלונג און אויסברייטונג
פון דער טרייד־יוניאָן באוועגונג אין ענגלאַנד.

פון סידני און ביטריס וועב

דאָס ווערק וואס די „קראָפּאָטקין ליטעראטור געזעלשאַפט" גיט ארויס פאַר איהרע מיטגליעדער פאַר דעם יאָהר 1919—1920. וועט פארנעהמען ארום 900 זייטען און וועט זיין איינגעטיילט אין צוויי טייל, ווי פאָלגט:

ערשטער טייל:

1. די ענטשטעהונגען פון טרייד־יוניאָניזם.
2. דער קאמף פאַר עקזיסטענץ (1799—1825).
3. די רעוואָלוציאָנערע פעריאָדע (1829—1842).
4. דער נייער גייסט אין דער נייער מאָדעל (1843—1860).
5. די יונטא און איהרע פארבינדעטע (1860—1875).

צווייטער טייל:

6. סעקציאָנעלע ענטוויקלונגען (1863—1885).
7. דער אַלטער טרייד־יוניאָניזם און דער נייער (1875—1889).
8. די טרייד־יוניאָן וועלט (1892—1894).
9. אָנהאנגען (וועגען דעם אָנגענומענעם צוזאַמענהאַנג צווישען די טרייד־יוניאָנס און די גילדעס אין דובלין. — די פאַר־רופונג פון דעם ערשטען טרייד־יוניאָן קאָנגרעס, און אנדערעס.)

דער פרייז פון ביידע ביכער וועט זיין $3.00.

(מיטגלידער וועלען זיי קריגען ווען זיי וועלען איינצאָהלען זייער ביטראַג — $1.50.)